

✓

3600
273
600

GRÁGÁS.

ELZTA LÖGBÓK ÍSLENDINGA.

Útgefin eptir

skinnbókinni í bókasafni konungs

á kostnað

FÖRNRITAFJELAGS NORÐURLANDA

Í KAUPMANNAHÖFN

af

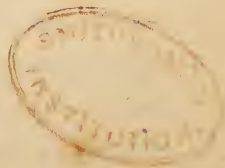
Vilhjálmí Finsen.

Fyrri deild.

KAUPMANNAHÖFN.

PRENTAÐ HJÁ BERLINGUM.

1852.

PT 7321
G7
1852

2011

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

1852

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

AMERICAN LIBRARY SYSTEM

Formáli.

Grágás er til á tveimur ágætum skinnbókum, 1157 í bókasafni konungs og 334 í safni Árna Magnússonar, og eru báðar í stóru 2 blaða broti. Handrit þessi eru all ólík hvort öðru, bæði að efni og einkum að niðurröðun, og hafa þó sítu hvort sér til ágætis. Skinnbókin í Árna Magnússonar safni hefir í lida af einstökum greinum, sem ekki finnast í handritinu á bókasafni konungs og eru því þættirnir eða bálkarnir þar umfangsmeiri en í hinu síðarnefnda handriti; greinir þessar virðast að mestu leyti vera nýmæli eða rættarbætur, sem bætzt hafa smásaman við hinn forna stofn og er þá mismunur þessi risin af því, að önnur skinnbókin hefir tekið fleiri af nýmælunum frá síðari tímum en hin. Aftur hefir skinnbókin í bókasafni konungs nokkra þætti eða bálka, sem alls ekki finnast í handritinu í safni Árna Magnússonar (t. a. m. Þingskapa-þátt, Lögrættu-þátt, o. s. frv.). Loksins er niðurröðunin ólík í skinnbókunum, bæði á þáttunum og

einnig víða á kapitulunum í hverjum þætti og hinum einstöku greinum í hverjum kapitula, auk þess að nokkur mismunur er á orðum og orðaskipun, sumstaðar minni, en sumstaðar meiri.

Grágás er hér gefin út eftir skinnbókinni í bókasafni konungs og hefir oss þótt réttast, þarsem handritið var svo gott og gamalt, að prenta svo nákvæmlega eftir því, bæði að efni og ritmáta, sem orðið gat, án þess að við haft væri annað letur en tíðkast í prentuðum bókum; þó höfum vèr lagfært það sem auðsjáanlega virtust vera ritvillur, en getið þess þá ætíð neðanmáls. Böndin höfum vèr uppleyst en prentað það, sem bundið er, með skálettri. Kapitulaskiptingunni höfum vèr bætt við og höfum vèr einnig milli sviga fært til blaðsíðutal það, sem finnst á skinnbókinni; vegna þess að fyrsta blaðsíðan er ill aflestrar, hefir ekkert blaðsíðutal verið sett á hana og höfum vèr því táknað dálkana á fyrstu tveimur blaðsíðunum þannig: bls. 1, a, b, c og d. Á einstöku greinum er í skinnbókinni aðeins fært til upphafið og niðurlagið, eða einungis upphafið, og má lesa sumar þær greinir gjörvallar í skinnbókinni í Árna Magnússonar safni; þar sem svo stendur á, höfum vèr fyllt út greinirnar eftir tødri skinnbók, með þeim ritmáta, sem þar er við hafður, en sett það, sem bætt er inní, milli sviga. Skinnbók sú, sem vèr höfum þannig prentað eftir, er að

öllu ósködduð, nema að því leyti, að eptir 37. blaðið vantar 1 eða 2 blöð, og ofan af fyrsta blaðinu hefir verið rífið dálítið stykki; fyrsta blaðsíðan er nokkuð máð á sumum stöðum og höfum vèr þar haft stuðning af eptirriti af fyrstu blaðsíðunni, sem fest er inn í skinnb., framan við hana, og ritað hefir verið (líklega á 18. öld) á meðan blaðsíðan var betri aflestrar. Hún er skrifuð með tveimur höndum og byrjar hin síðari með 14. blaðinu.

Grágás hefir verið gefin út áður 1829 á kostnað Árna Magnússonar nefndarinnar af herra Konferenzráði Th. Sveinbjörnssyni, með latínskri utleggingu (í 2 böndum í 4 blaða broti); sú útgáfa er prentuð eptir skinnbókinni í Arna Magnússonar safni, en færður til orðamunur úr handritinu í safni konungs og þeir þættirnir þaraðauki prentaðir eptir því, sem það hefir eingöngu. Í báðum skinnbókunum finnst Kristinrètturinn hinn forni (Kristinrèttir Þorláks og Ketils) ásamt tíundarþættinum og eru það þeir kaflarnir af Grágás, sem einnig eru til á öðrum skinnbókum fyrir utan á þeim tveimur, sem hér hefir verið rætt um. Oss þykir réttast að öllu samtöldu að álíta þessa kalla sem þætti úr Grágás og höfum vèr því prentað þá í útgáfu þessari; þeir eru gefnir út sèr í lagi 1776 af G. J. Thorkelin, með latínskri utleggingu, eptir ofanefndri skinnb. 334 í Arna Magnúss. safni og orðamunur færður til úr öðrum handrit-

um, en í utgáfu Th. Sveinbjörnssonar er þeim sleppt. Til þessara utgáfna höfum vèr vísað í athugasemdum neðanmáls, til létts þeim, er kynni að vilja bera saman utgáfurnar.

Í viðbæti höfum vèr prentað nokkur brot úr Grágás, sem finnast í Árna Magnússonar safni 315, í 2 bl. br., og nokkra einstaka kapitula úr ymsum þáttum af Grágás, sem eru aptan við kristinrèttinn hinn forna í Á. M., 347, í 2 bl. br. Af viðaukum þessum er einkum fyrsta brotið merkilegt, af því það að líkindum eru leifar af ágætu handriti af Grágás, sem hefir verið eldra en þær skinnbækur, sem til eru nú af nefndri lögbók, og ólíkt þeim báðum.

G R Á G Á S.

Kristinna laga þátr. ¹

1.

(Bl. 1, a.) ^a **Þ**at er upphaf laga vara, at allir menn sco-
kristnir vera a landi her. oc trva a ein *guþ* foður oc son oc
helgan anda. Barn huert *scal* færa til skirnar er alit er sva
sem fyrst ma með hverigri scepno sem er. Ef skaporfone
barns er i hia, oc *scal* hann barn færa til skirnar. oc sa
maþr er hann biþr til. Ef cigi er skaporfone barns i hia,
oc *scal* hvandi sa er vist veitir kono þeirri er lettari er
orðin. færa barn til skirnar oc sa *maþr* er hann biðr til.
Ef hvargi þeirra er i hia, oc scole þeir men færa barn til
skirnar er þar ero lögfastir innan hvs. Ef cigi ero þeir
til. eða hafa þeir eigi liþ til. oc scole þa þeir er næstir
ero. færa eða veita lið. Ef sa *maþr* hefer eigi syslo a at
færa barn til skirnar er scyldr er til. eða sa syniar er
beþinn er til fararinnar oc *varþar fiorbavgs garþ* oc a
sa sök er vill. sva varþar hvarvmtveggia þeirra oc *scal* sok

a) = Útgáfa Árna Magnússonar nefndarinnar, cap. 1.

1) Fyrirsögninni er við bæt. Á þeim hluta, sem rifinn er ofan af fyrsta bladi skinn-
bókarinnar (sb. formálann hér að framan), hefur staðið efri parturinn af upphafs-
stafnum Þ, og af sex miðstöfunum í orðunum upphaf laga i fyrstu línu.

þeirri stefna heiman oc qveðia til heimilis bva ix. a þingi þess mánz er sottr er. Bvandi er scyldr at ala þa menn er barn færa til skirnar iij. menn fvlftiþa oc barn enn .iiij. mann oc hros eþa eyk ef þeim fylgir. Ef hann a fe minna en hann eigi þingfarar kavpi at gegna oc a hann at veita þeim hvsvm oc selia þeim mat oc hey. sva sem bvar virþa. Golldit scal a xiiij. nottom matar verð oc heyss. Ef bvandi syníar þeim vistar eþa þess beina er til er mæltr oc verþr hann vtlagr iij. morkom. oc a sa sok er vistar er syniat. Stefna scal þvi mali heiman oc qveþia til heimilis bva v. a þingi þess er¹ sottr er. ^a Þeir menn er barn færa til scirnar scolo fara til logheimilis prestz. nema þeir fini hann fyr. oc biþia at hann skíri barn. Ef hann varnar þess. oc varþar þat fiorbavgs garþ oc eigo þeir sok er barn færðo til skirnar. oc scal stefna heiman oc qveþia til (Blis. 1, b.) [ix. heimilis bva a þingi. Ef þeir hitta prestinn a fornvm vegi. oc lætr hann]² rett scirn vppi at hann lati at [logheimili]³ sinv. ef hann hefír eigi lengr verit heiman en dagstvnd. Ef prestr hefir vm nott verit heiman eþa lengr oc hitta menn hann á fornvm vegi oc biðia hann skira barn oc lætr hann rett skirn uppi at hann lati at kirkiv bæ envm næsta. ef barn er eigi sivkt. Ef sott er á barne. oc scal þar skira er vatne naer fyrst. Prestr scal eigi sva fara heiman vm nott eþa lengr at hann hafi eigi þa reido alla meþ ser er hann megi barn skira. Ef hann hefír eigi oc verþr hann secr vm þat .iiij. morevm. ef hann kemr i avngva ravn vm þat. EN ef hann kemr i ravn

a) = Á M., c. 2.

1) Við bætt.

2 & 3) Á þeim hlutanum, sem af er ríðinn, hafa staðið orð þau, sem sett eru a millum sviga, og eins efri parturinn af stöfunum tí a i orðunum lati at.

vm þat mal oc stendr þat fyrir skirninni at hann hefir eigi reido til oc varþar honvm þat fiorbavgs garþ oc eigo þeir sokina er barnit færþv til skirnar oc scal heiman stefna oc *queþia til ix. heimilis þva a þingi.* ^a Pat er mælt ef barn elsk i vt eyivm ef erfingi er i hia barns þess oc er hann skyldr at færa til skirnar barn oc byþo navtar hans oc þeir menn allir er a meginlandi ero skyldir at færa barn til skirnar. Sa er skyldr at lia skips er beþinn er oc fara scal oc hverr er beiddr er sva sem fyrst ma fyrir veþrs sakir. Bvandi er skyldr at ala þa menn v. er vtan ero komnir ¹ oc barn enn vi. mann. þeir *scolo feria þa menn aptr er barn færþo til scirnar er vtan fërðo.* Ef kona verþr lettari a fornvum vegi. oc ero foronavtar hennar skyldir at færa barn til scirnar. eþa þeir er fyrst ero til bednir. Ef sa maþr færir eigi barn til skirnar er skyldr er til eþa syniar honvm farar eþa skips eþa eykiar at navðsynia lavso oc varþar fiorbavgs garþ oc scal sokom þeim heiman stefna oc *queþia heimilis þva ix. a þingi þess manz er sottr er.* Ef barn er sva sivct. at við bana er hætt oc nair eigi prestz fyndi. (Blis. 1, c.) oc [a olærþr maþr þa at skira barnit. ef þat er at] ² bvanda husi. oc scal tak[a vatn i kerald] ³. Ef barn verðr sivct á förn[vm vegi. oc scal skira] ⁴ þar er vatni nair næst. eþa síá. ef eigi nair vatni. hann scal sva mæla. ek vígi þic vatn. i nafni foþur oc gera *kross* avatninv. með hendi sinni enni hægri. oc sonar oc gera annan *kross* a vatninv. oc anda heilags. oc gera inn þriþia *kross* avatninv. i kros scal bregða þvmal

a) = Á. M., c. 3.

1) Orðin: Pat er mælt ef — komnir standa þar á fyrstu blaðsíðu skinnbókarrinnar, sem hún er mest mað.

2, 3 & 4) Það sem sett er milli sviga hefur staðið a þeim hlutanum sem af er rífun.

fingrinvm. við orþit hvert þeirra þriggia. *Hann* skal gefa nafn barninv. sem þat skal heita. oc sva mæla. ec skíre þic skal *hann* qveða. oc nefna barnit. i nafni foður. oc drepa i vatnit barninv. oc sonar. oc drepa í i annat sin. oc anda heilags. oc drepa þvi i eno þriðia sinni. sva at þa verþi alvált. Þo er rett at vm sin se idreþit. eþa helt vatni á eþa avsit. ef eigi verðr raðrvm at oþro. Nv naer eigi vatninv eþa sió. getr snió. *hann* skal gera krosa a snénvm. oc qveða slik orð yfir sem *hann* skyldi a vatninv. *hann* skal drepa barninv i snæinn. oc lata fylgia þav orð. avll sem þa at *hann* drépi þvi i vatnit. *hann* skal bræða snæinn með hondvm ser. oc riða á sva. at þat verði. alvált. Eigi skal *hann* sva drepa barni i snæinn. at þat sæki kvlþi. sva at þvi sé við bana hætt. heldr skal *hann* riþa snénvm á með hondvm ser. Karlmaþr á skírn at veita barninv. enn ef *hann* kan eigi orð til eþa atferli. oc er rett at kona kenni honvm. Þvi at eins skal faðir barns veita scírn barne ef eigi ero aþrir menn til. EN ef faþir scírir sialfr barn sitt sivct. oc skal *hann* skilia séing við konv sina. Ef *hann* skílr eigi séing við hana oc varðar honvm. *fiorbavgs garþ*. sva skal fara vm qvanfang hans sem (Bl. 1, d.) byscop lofar. Sa¹ maþr er barn hefir skirt. skal fara til fvndar við prest². oc qveþa orð þav fyrir honvm sem *hann* hafði i barn skírn. oc segia til at ferla hver fylgt hafa. Nv þyckir presti eigi rætt at skírn farit. hvart sem skorta orð eþa at ferli. þa varþar *fiorbavgs garþ* korlom oc konvm. xij. vetra gomlvm. Ef presti þyccir rétt sv scírn. oc andazk barn. oc skal þat grafa at kirkiv. oc syngva lík song yfir. En ef barn lifnar. þa skal

1) Efri parturinn af stöfunum r Sa hefur staðið á þeim hlutanum, sem af er rífinn.

2) Leiðrétting fyrir prestz.

prestr veita þvi alla reiðo. þa er vpp er fra þvi er ivatn er drepit. Eigi skal scíra barn i annat sin, ef fyrr var étt at skirn farit. Ef þat hefír scírt verit i nafni fopvr oc sonar. oc anda heilags. þa skal eigi scíra iannat sinn. þott. eigi se vatn vígt. eþa einv sinni i drepit. Ef presti þyccír eigi adr meþ fvlv rett at scírn farit. hvart sem skorta orð eþa avnnvr atferli. oc andazk barnit. oc skal þat eigi grafa at kirkio. enn ef barn lifnar. oc skal prestr veita þvi fvlla scírn. sem adr hafi ecci verit yfir svngit. Ef barn andazk primsígt. oc hefír eigi verit scírt. oc skal þat grafa við kirkiv garð vt. þar er mætisk vígð mold oc ö vígð. oc syngva eigi líksong yfir. Ef barn else sva nær paschom. eþa hvíta dogvm. oc vill maþr fresta scírn til lavgar dags fyrir pascha. eþa hvíta daga. oc verðr honvm þat rétt ef barn er eigi sívkt. scíra skal þegar lata ef sívct er. Ef hann vill þvatdags at scírn bíða. oc skal maþr fara til fvndar við prest. oc skal prestr raða hvart hann vill skíra barn fyrr. eþa vill hann bíða þvatdags at. Karlmanne hverivm er skylt. fvlltíða. at kvnna orð þav at skíra barn. oc þav at ferli er þar fylgia. ef hann kann eigi fyrir öræktar sakar. oc. varþar honvm fíorbavgs garþ. (Bl. 2, a.) oc á byscop at raþa fyrir sök þeirri. Manne hveriom er hyciandi hefír til. karlmanni oc kono er skylt at kvnna. pater noster. oc credo indomínm. Ef hann vill eigi kvnna. oc hafi hann vit til oc varþar honvm þat fíorbavgs garþ. oc á byscop at raþa fyrir sök þeirri hverr sækia skal.

2. vm lík færslor.

^a Lík hvert skal til kirkio færa þat er at kirkio a lægt sva sem menn verþa bvnir fyrst til. Ef arfloko maþr er

a) = Á. M., c. 4.

hia. ens andaða. oc á hann at færa lik til kirkio. oc sa maþr er hann hiþr til. Ef eigi er erfingi hia. eþa hann er eigi fvlltípi. oc scal bvandi sa færa til kirkio er vist veitti envm andaða siþarst. Ef hvargi er hia. erfingi ne bvandi. oc scolo þeir lögfastir menn. þa færa lik til kirkiv. er þar ero næstir. oc taka af fe þvi er inn andaði atti. lereft eþa vaþmal. oc bva vm lik. ef sa atti eigi fe til. oc er hinn scyldr at fa til at bva vm lik er til¹ kirkio færir. Lóg helga daga alla er monnom rett. at bva vm lik. oc gera kistv at. oc meþ at fara oc grafa. nema tvá a xij. manoðom. pascha dag inn fyrsta oc iola dag enn fyrsta. Með a at fara fostodag enn langa enn eigi a iorð at opna til þess at grafa niðr lik. Til þeirrar kirkio scal lik sora² er byskop lofar groft at. Bvandi er skyldr at ala þann mann er lik førir til kirkio. meþ fimta mann. oc hros eþa eýk. ef þeim fylgir. ef hann syniar þeim. oc er hann þa vtlagr. iij. morkom. oc a sa sok er vistar er syniat. Stefna scal heiman oc qvedia til bva v. a þingi. Sa maþr er kirkio varþveitir a gravpt uppi at lata. oc scal þar grafa sem hann ræðr. oc prestr sa er þar er. Lik scal eigi bera i kirkio. bert eþa bloþvct. eigi scal þess (Bl. 2. b.) manz lik i kirkio bera er eigi atti kircio genkt. meþan hann lifpi. Ef maþr berr þess manz lik i kirkio. er fra er skilþr. oc scal hann beta lavstinnu kircionni. xij. avrom. ef³ vill eigi gialda þat fé. oc verþr hann vtlagr vm þat .iij. morkvm. oc a þo at inna kircionni sitt fé. Lik scal ecci grafa aþr kólnat er. Ef

1) Þessu orði er vð bætt.

2) Við bætt.

3) Hér er, ef til vill, sleppt hann, af galeyssi ritarans.

maþr grefr lík aþr kalt er. oc verþr hann sekr vm þat .iij. morkom. oc a sa sök er vill. Ef men hrapa sva grefte at qviþr ber þat, at avnd væri íbriosti manni. þa er hann var niðr grafenn. oc verþr þat at morþe þa. ^a leg scolo øll vera íafn dýr. hvart sem ero nær kirkio eþa fir. í kirkio garþe. xij. alnvm scal kavpa leg vndír mann. nema barn se tannlavst. þar scal kavpa halfo ödyra. vi. alnar scal prestur hafa fyrir líksong. Sa scal gialda legkavp. oc líksongs kavp. er lík færir til kirkio. Hann scal þar gialda. a kirkio bæ þeim er lík var grafit. enn v. dag viko. þa er .iiij. vikor ero af svMRI. þar itvíni fyrir karldvrom. Sa maþr er kirkio varð veitir oc prestur. a hvár þeirra at nefna vatta at vm sitt fe ef eigi kómframm. oc er rétt þar at stefna vm. oc telia hinn sekian .iij. morkvm vm haldit. Hinn svarar rettv fyrir sik. þa er hann færþi lík til kirkio. ef hann bavð þeim at hannsala þat fé. ef þeir attv gialldaga saman. oc eindaga þar oc scolo þeir taka þav hamsol. Sa er lík færði til kirkio. þa á ¹ at hafa af fe ins andaþa sina avra. eþa heimta at erfingvm. ef hittzig var eigi til. Ef hvargi atti til inn andaþi eþa erfingi hans. oc tekrat þar fe er eigi er til. þa scal veita leg oc líksong. nv viþr til svms enn eigi til allz. til þess scal fyrst hafa fe at bva vm lík. oc þa at kavpa líksong. legkavp scal siþarst vinna. (Blz. 3, a.) ^b Ef gavngo maþr andazk inni at mannz. oc scal bvandi færa lík hans til kirkio. Ef sa maþr hafði fe a ser. enn andaþi. oc scal þar taka af til þvrfstar honvm. Ef hann hafþi þar meira fe eþa atti í øðrvm stöðom. oc a bvandi at taka

a) == Á. M., c. 5.

b) == Á. M., c. 6.

1) Hér kynni, ef til vill, að vera sleppt hann, af gáleysi ritarans.

þat fe sa er honvm veitti vist er hann andapizk, nema honvm véri tekin vist, at lögfarðögvm sv er honvm væri vért við, oc gengi hann at sinv raði abravt, enn eigi frænda, oc á bvangi at taka þat fe, er sa maþr hafði þangat haft, er þar andapizk, oc eigi meira. Pat fe eigo frændr ins andapa er hann hafði átt i oþrvm stopom. Ef lík er fært or þingvm prestz, þa er hann skylldr at fylgia því til grafar, ef honvm ero aþr orð ger, enda se þat innan hreps, oc scal hann þa hafa liksongs kavp, oc sva ef honvm ero eigi orð ger þott hann fari hvergi. Eigi er prestur skylldr at fylgia líki or hrepp, ef þar er noccor graftar kirkia. EN ef hann vill eigi fylgia sem nv var tínt, þa a sa lík songs kavp er yfir sýngr. Ef prestur er sva farinn or þingom sinvm at hann hefír engi fengit í stað sinn, þa a hann eigi at hafa liksöngs kavp, þott mem andask þar. ^a Ef maþr andazk i vt eýiom, oc ero þeir menn skyldir at færa lík til kirkio, er a megin lande ætti til at færa eþa bvdø navtar, ef hann andazk ifiski skala. Sa a skips at líá er beðinn er, ef til á. Ef maþr varnar skips eþa farar sa er béndr er, oc verþr hann vtlagr vm þat, iij, morkvm. Ef maþr andazk a þingom eþa leiþom oc scolo bvdø navtar hans færa lík til kirkio. Ef maþr andazk a þingvelli eþa leiþar velli eptir er mem ero abravt farnir, oc ása maþr lík hans til kirkio at færa er næst býr, þeirra manna er .ij, hvskarla á oc vm sialfvn ser. Ef maþr andazk a þingvelli eptir er mem ero abravt farnir af þingi, oc scal bvangi sa færa lík til kirkio, er her býr a þingvelli. Ef maþr andazk i far maNa (Bl. 3, b.) bvdø oc scolo bvdø navtar færa lík til kirkio. Ef maþr andazk

a) = Á. M., c. 7.

aförnum vegi. oc scolo foronavtar hans. færa lik til kirkio. ef siór eþa vatn kastar likom á land. oc scal land eigandi færa lik þav til kirkio. Ef fe rekr aland með likvm. oc scal þar taka af til þvrsta þeim. ef meira fe er oc a landeigandi at halda þvi til dóms. Ef finnz lik gavngv manz i haga vti. oc scal land eigandi færa lik hans til kirkio. oc eignaz fé þat er hinn hafþi a sér. Ef hann atti meira fe inn andapi. oc eigo frændr hans at taka þat fe. Ef lik finnz i landi manz. eþa i vt hýsvm. oc a land eigandi at færa þat til kirkio. oc varþveita fe ef hin hafþi a ser. til handa frændom. Ef lik finz a fiollvm þeim er vatnsföll deila merki. oc scal sa maþr færa lik til kirkio. er næst býr vötnvm þeim i herapi. er næst sprettr vpp likinv a fiallinv. enda eigi hann .ij. hvskarla. oc vm sialfom ser. Þangat scal til heraps færa sem vavtn falla. Ef lik finnz i af réttom. eþa i almenningvm. oc a sa lik þat at færa til kirkio. er næst býr. þeirra manna er á .ij. hvskarla oc vm sialfom sér. Ef maþr færir eigi lik þat til kirkio. er hann er skyldr til. at lagvm at færa. oc verþr hann vtlagr vm þat .iiij. morkvm. oc a sa sok er vill. oc scal¹ stefna heiman. oc qveðia til heimilis bva .v. a þingi þess er sottr er. Ef maþr er sóttur vm þat at hann færþi eigi lik til kirkio. oc versk hann mali ef hann getr þann quid. at hann hygði at sa maþr ætti eigi kirkio légt. oc fellr þa vtlegð niþr við hann. EN dómr a at dæma a hendr honvm. at hafa til fært a .xiiij. nottom enom næstvm eptir vapna tak. Ef maþr færir lik þat til kirkio er eigi atti at kirkio légt. oc varþar þat fiorbavgs carþ. nema hann geti þann quid. at hann hygði at sa maþr ætti kirkio légt. oc scal hann fra hafa fært á (Blis. 4, a.) xiiij. nottom envm næstvm eptir þing lávsn. oc bæta lavst-

1) Við bœtt.

inn kirkionni xij. avrvum. Fiogur ero lik þav er eigi *scal* at kirkio grafa. þat er lik eitt. ef *maþr* andazk öskirþr. annat er skogar manz lik. þess er ö æll er. oc öferiandi. þat *scal* oc eigi at kirkio grafa. nema byskop sa lofi er yfir fiorþvngi þeim er. EN ef *byskop* lofar. oc *scal* þa til *kirkio* færa. Þat er lik it þriþia er eigi *scal* at kirkio grafa. ef *maþr* viþr a *ser* verk þav er honvm verþa at bana. sva at hann vildi vnnit hafa. nema hann fæe iþrvn siþan. oc gangi til *scriptar* við prest. oc *scal* þa grafa hann at *kirkio*. Þott eigi nae prest fvndi oc segi hann ölärvvm manne til at hann iþraz. oc sva þott hann megi eigi mæla. oc geri hann þer iartegnir at menn finni at hann iþriz i hvginvm. þott hann komi eigi tungvnni til. oc *scal* þo grafa hann at *kirkio*. Pat er lik it .iiij. er eigi *scal* at *kirkio* grafa ef byskop vill bannat hafa at grafa at *kirkio*. þat lik er eigi a at *kirkio* lægt. þat *scal* þar grafa er fir se tyn garþi manz. enn i avrskotz helgi við. oc hvartki se akr ne eng. oc eigi falli vötn af til bölstapa. oc syngva eigi liksong yfir.

3.

^a Kirkia hver *scal* standa i sama stað sem vigð er. ef þat ma fyrir skriþvm. eþa vatna gangi. eþa eldz gangi. eþa ofviþri. eþa herod eyþi at. or af dolvm. eþa vt strændom. þat er rett at færa kirkio ef þeir atbvrþir verþa. þat er rett at færa *kirkio* ef byskop lofar. Ef kirkia er vpp tekin manape fyrir vetr. eþa lestizk hon. sva at hon er önytt. oc *scolo* lík oc bein ferd a bravt þadan fyrir vetr nætr. enar næsto. Til þeirrar kirkio *scal* færa lik oc bein

a) = Á. M., c. 8

sem *byskop* lofar. gröft at. þar er *maþr* vill bein færa. oc *scal* land eigande qveþia til bva. ix oc hyskarla þeirra sva sem til skips dráttar. at færa bein. (Bl. 4, b.) Þeir *scolo* hafa með *ser* pala oc rekr. *hann scal* sialfr fá hvþir til at bera bein i. oc eyki at færa. þa bva *scal* *hann* qveþia er næstir ero. stað þeim er bein *scal* vpp grafa. oc hafa qvatt .vij. nottom fyr. enn til þarf at koma. æþa meira mæli. þeir *scolo* koma til i miþian morgin. Bvande *scal* fara oc huscarlar þeir er heilinde hafa til. allir nema smala *maþr*. Þeir *scolo* hefia groft vpp i kirkio garþi vtan verþom. oc leita sva beina sem þeir myndi fiár ef ván væri i garþinvm. Prestr er scyldr at fara til at vigia vatn. oc syngva yfir beinvm. sa er bændr er til. Til þeirrar kirkio *scal* bein færa sem *byskop* lofar groft at. þar er rett hvartz vill at gera eina grof at beinvm eþa fleiri. Vm þav avð æfi øll er kircio þeirre hafa fylgt. er vpp voro tekin bein. hvartz þat var iløndum eþa lavsvm avrvm. eþa kirkio þvnaþi þat *scal* fara til kirkio þeirrar alt es bein ero færð til. Ef land eigandi letr eigi færa bein sva sem mælt er. eþa fara menn eigi til þeir er qvaddir ero. oc verðr hverr þeirra sekr iij. morkvm. oc a land eigandi sok við þa. er qvaddir ero. enn sa við *hann* er vill. Stefna *scal* ¹ heiman sökvm þeim. oc qvedia .v. bva a þingi þess er sottr er. enda *scal* dómr déma a hendr þeim beina férslo. at hafa fært til kirkio. xiiij. nottom eptir vapna tak.

4.

^a Ef kirkia brennr vpp. eþa lestiz sva at gera þarf

a) == Á. M. c. 9.

1) Við bætt.

apra. oc *scal* þar kirkio gera¹ er *byskop* vill. oc sva mikla sem *hann* vill. oc þar kirkio kalla er *hann* vill. land eigandi er skyldr at lata gera kirkio. a þe sinvm. hvergi er fyr let gera. *Hann scal sva* hefia smiþ vpp. at gøse a xij. manoðom envm næstvm. þaþan fra er kirkia lestiz sva at típir megi veíta. ef *hann* (Bl. 5, a.) of forlar. Land eigandi a at leggja fe til kirkio. sva at *byskop* vili vigia kirkio fyrir þeim sökvm. þa *scal byskop* til fara at vigia þa kirkiv. bvasdi er skyldr sa er þar býr at halda kirkio dag. þann at iafnlengð hverre vm sin a hveriom .xij. manoðom. oc hió hans oc gestir. þeir er þar ero vm nottina apr. oc þeir menn allir er tivnd sina leggja sva þangat at *byskop* vill at þeir haldi þar kirkio dag. þar *scal* hverr halda kirkio dag er *byskop* vill. Sva *scal* kirkio dag halda at helgi. sem paskha dag. oc ferr *hann* sem aprir messo dagar. þangat *scal* leggja hverr logtivnd sina halfa. til þeirrar kirkio sem *byskop* qveþr at. oc *scal byskop* skipta því heraði til þes. at af hverivngi þe til hverrar kirkio. hverr *scal* gialda tiund sina. hvergi er a landi býr. Sa er tivnd *scal* inna af hondom. *hann scal* gialda þar i tvni fyrir karldvrom. a kirkio þonvm. enn .v. dag vikv. er iiij. vicvr erv af svmri. *hann scal* gialda þat fe. i vaþmalom eþa varar feldom. eþa igvlli eþa ibrendv silfri. *Hann scal* gialda halfan þann hlut. ef *hann* vill. er *hann* geldr þangat. þat er fiorþvngv tivndar hans allrar. þann *scal* *hann* gialda² ef honvm þickir þat betra. i vaxi eþa viði eþa tiurv. Kost a *hann* at gialda alt i vaþmalum ef *hann* vill. Ef eigi kemr fe þat

1) Við bætt.

2) Leiðrétting fyrir gíald.

framm *sva* sem mælt er. oc er þeim manni rett er kirkio varþveitir. at nefna vatta at. at fe þat kemr eigi framm. oc stefna þar *vm* itvíni heima. fyrir karldvrum at sín. *vm* tivndar hald. oc telia hinn sekian *vm* .vi. morkvm. oc gialda þann hlvt tivndar er eptir stóð. tvennvm gioldvm sem hvar virþa. Honvm er rett at stefna sinni stefnv *vm* hvarn fiorþvngin. enda er rett at stefna einni stefnv *vm* baþa fiorþungana. af því at einn er aðili at baþom (Blis. 5, b.) oc heimta sem aðra tiund. ^a þar er maþr leggr fe til kirkio. hvartz þat er i londom eþa bv fe. eþa lausom avrom. eþa er þat i tivndvm. af þeim bölstavþvm. er heraðs men *scolo* þangat inna. þat scal sa maþr er kirkio varþveitir. lata gera þann maldaga allan a skrá. hvat hann hefir gefit þangat fiár eþa aðrir. heraðs menn til þeirrar kircio. Þann maldaga er þeim rett. at bera til þings. oc lysa at lavgbergi. eþa i lavgretto. eþa a varþingi því er hann heyr. hvat þar liggir til fiar til þeirrar kirkio. Hann scal lata raþa scrá. oc lysa þann maldaga heima at kirkionni. *vm* sinn a .xij. manovm hverivm þa er menn hafa tíþa sök þangat flestir. Ef maþr tekr þat fe er til kirkio er laget. oc geldr abravt eþa gefr. eþa selr savlom eþrvm manni. oc varþar þat *fiorbavgs garþ* þeim er selr. oc *sva* hinvm er kavpir. vís vitandi. oc a sa sok er kirkio varþveitir. ef hann vill sott hafa. enn sa er vill. ef hann vill eigi sott hafa. EN ef sa maþr lógar fe fra kirkio. er hana varþveitir. eþa sa er til hefir gefit oc varþar þeim. *fiorbavgs garþ*. sem avþrom manni. at fra taki. oc a sok við þa hverr er vill. oc scal þeirri sok stefna heiman. oc lata varþa *fiorbavgs garþ*. oc qveþia til heimilis bva ix. aðingi þes er sótt er. oc a þann at dæma *fiorbavgs* mann. ef qviþr berr a hann fe

a) = Á. M., c. 10.

tokv *fra* kirkivnmi. enn gripinn a apr at déma til kirkionnar. þann er abravt var tekinn. ef ö lógat er. enn ef lógat er. þa *scal* dema iafn marga avra til kirkionnar sem bvar virða, at þat var vert er abravt var tekit. Þeim manni *scal* stefna til gialda *vm* fe þat er hann¹ seldi fra kirkivnmi. eða keypti er enn þickir fé vænligrá. enn iafn micít (Blis. 6, a.) varþar hvarvmtveggia. ^a Bvandi sa er a kirkiv bæ býr. a at bera eld til kirkiv. oc hringia klvccvm. eða sa maþr er hann qveþr til. Presti er oc rett at bera eld til kirkio. oc qveykva. kerti. oc hringia klvccom. oc þeim manni er hann qveþr til. Ef kirkio verþr geigr af eldi. af meþ ferð þeirra manna er nv erv talþir. eða lestiz klvcca oc halda þeir eigi abyrgð. hvarvetna þess. er þeir geta þann quíð. at þeir féri *sva* með sem þa at þeir ætti. sialfír oc vildi vel meþ fara. Ef maþr hleypr til öbeþinn at bera eld til kirkio. eða ringia klvckv. oc a býrgiz sa þa kirkio oc klvckv er meþ fer. ^b Sa er a kirkio landi býr. er skyldr at fæpa prest tva misseri. ef hann a þar logheimili. oc syngr hann þar messo loghelga daga alla. navð synia lavst. Ef prestr syngr þar sialdnar. oc er sa bvandi er a graftar kirkio bæ býr. skyldr at ala prest at dagverþi. oc nattverþi. þa er hann syngr þar messo *vm* daginn. oc ros eða mann ef honvm fylgir. Ef fleiri bva a kirkio bæ. enn einn bvandi. oc *scal* at þeim hlvta ala prest hvarr þeirra sem þeir hafa af landi mikit til. hvartz þeir

a) = Á. M., c. 11.

b) = Á. M., c. 12.

1) Ámillum orðanna hann og seldi er dálítid bil í handritinu, og virðist það koma til af því, að í fyrstu haf í stað orðanna seldi fra, sem eru nokkuð óskír, verið ritað eitthvað annað, sem hefir fyllt upp lengra rúm.

ero land eigendr. eða leiglendingar. *vítlagr* er sa *vm þat* er syniar. Ef leiglendingr býr a kirkio bæ. oc rénar kirkia sva at eigi megi tíþir veita. ihverio veþri. oc *scal hann* gera orð land eiganda. at koma til. at bæta at kirkio. Landeigandi ¹ a sva til at koma. at at se gort at kirkio a halfom manafi. *envm næsta þaþan fra.* er *honvm voro* orð ger. sva at veita megi tíþir í. Sekr er *hann vm .iij.* morkvm ef eigi er sva gort. Ef leiglendingr *háir* eigi fvndi land eiganda. er *hann* farinn af landi. eða ór fiorþvngi. oc er *hann* þa scyldr at gera ² (Blis. 6, b.) at kirkionni. oc heimta til kostnvð ³ at land eiganda. *enn* ef qviþr BER *þat.* at þo mvndi tíþir mega veita i kirkionni. at eigi væri at gort. oc erat landeigandi skyldr at gialda fe fyrir *þat.* gvþs þock hefir hinn fyrir erfíþi sitt. Ef yngri menn eiga kirkiv bölstað *enn .xvi.* vetra gamlir. karlar. eða konvr yngri *enn .xx.* oc asá maþr at halda kirciv vp. er lograþandi er fiar enna vngv manna. *hann scal* taka iafn marga avra af fe enna vngo manna. sem bvar virþa. at *hann* hefir lagt til kirkio þvrfta. ^a *Þat* er manne rétt. at lata læra prestling. til kirkiv sinnar. *hann scal* gera maldaga við sveininn sialfan. ef *hann* er .xvi. vetra. *enn* ef *hann* er yngri. þa *scal hann* gera við lograþanda ⁴ *hans.* Sa maldagi a at haldaz allr. er þeir gera meþ *ser.* Nv gera þeir eigi annan maldaga. *enn* maþr tekr prestling til kirkiv sinnar. at logmali. *hann scal* fa *honvm* kenzlv. oc

a) = Á. M., c. 13.

1) Leiðrétting fyrir landeiganda.

2) Leiðrjetting fyrir ga.

3) Í staðinn fyrir *n* í þessu orði virðist hafa verið ritadur i fyrstu einhver annar stafur, ef til vill *o*.

4) Leiðrétting fyrir logranda.

fóstr. oc lata *sva* raða *honvm* at þat se sveininvm ö vegs lavst oc frændom. oc *sva* við gera sem *hans* barn væri. Nv vill sveinn eigi nema. oc leipiz *honvm* bök. þa *scal* föra *hann* til annarra verka. oc raða *honvm* *sva* til. at hvartki verþi *honvm* við illt ne við örkyml. enn halda til sem rikazt at ollv annars. Nv vill *hann* hverfa til námsins. oc *scal* þar *honvm* þa til halda. vnz *hann* hefir vigslv tekit. oc er prestr. Sa er *honvm* fær kenzlo. oc er sa skyldr at fa *honvm* messv föt oc bœkr. þer er byskopi syniz *sva*. at veita megi með fvllv allar .xij. manaða tíþir af. Prestr *scal* fara til kirkio þeirrar. er *hann* var vigðr til. oc syngva þar dag hvern loghelgan. at meinlavsv. messo oc öttv söng. oc aptansong. oc vm langafostv. oc iola fostv. oc ymbro daga alla. *hann* *scal* lysa maldaga. (Blis. 7, a.) at logbergi þann er við prest er ger. eða i lógretto. *honvm* er rett at veria lyriti. inni hafnir *hans*. at logbergi ef *hann* vill. Ef prestr flér kirkio þa er *hann* er til lærþr. eða firriz *sva* at *hann* veitir eigi tíþir at. sem melt er. oc varþar þeim manni skogangr er við *honvm* tekr. eða tíþer þiggr at *honvm*. eða samvistvm er við *hann*. Jafnt varþar samvista við *hann* sem við skogar mann. lengr er lyriti er varit. at logbergi. oc er þat fimtardoms sök. oc *scal* sok þa lysa at logbergi. oc heimta *hann* sem aðra mans menn. *Sva* *scal* prestr leysazk fra kirkio. at læra annan til istað sinn. þann er byskopi þycki fvll hlít. þeim byskopi er þar á yfir sokn. Ef prestr verþr siykr. oc *scal* sa maþr raða er kirkionni reþr. hve lengi *hann* vill varþveita *hann*. Sa maþr a kost er kirkio varþveitir ef *honvm* þickir sótt *hans* lengiazk. at föra prest a hendr frændvm. enn ef *honvm* batnar a lengr. oc er *hann* lavs þa fra kirkionni. EN ef kirkiv prestr andazk fra stað þeim er *hann* var til lærþr. oc atti *hann* fe eptir. oc *scal*

kirkia taka. oc sa maþr er hana varþveitir. iij. hvndroð .vi. alna avra. Ef hann atti meira fé. oc scolo þat taka frændr.

5. Vm byscopa.

^a Byskopa scolom ver hafa tvá alandi her. Scal annar byskop vera at stoli i skala holti. enn annar at hölvum ihiallta dali. oc scal sa hafa yfir fór vm norþlendinga fiorþvng. er ihiallta dali er. vm sin a .xij. manþvm. EN sa byskop er i skala holti er. scal hafa yfir fór vm fiorþvnga .iij. fara sitt svmar yfir hvern. avstfirþinga fiorþvng. oc rangæinga fiorþvng. oc vestfirþinga fiorþvng. Byskop er við þat skyldr. þa er hann ferr vm fiorþvnga. at¹ koma i lag hrepp hvern. sva at men nae fvndi hans. (Blis. 7, b.) oc vigia kirkivr. oc savng hús oc bæna hús. oc byskopa born. oc veita maunnom skripta² gongo. Þar er byskop vígir kirciv. a hann at taka .xij. avra. enn þat fe gefr byskop til kirkio þeirrar er hann vigði þar. Þar er hann vígir song hús. eþa bæna hús. scal hann taka .vj. avra hvart sem hann vígir. Bvandi sa er vist veitir byskopi á at fá honvm reiþ skióta. þann dag er hann ferr a bravt. Hvskarlar hans oc bvar ero skyldir at lia hrossa byskopi þeir er hann biþr til. Sekr er sa .iij. morkvm er syniar. ef hross a til. Byskop scal til þess lata segia i herapi hverio. at kirkiv sökn. hverivm i hond. scal inna fe þat er menn scolo gialda byskopi. Hver maþr er skyldr at lata þangat koma fiorþvng tivndar sinnar. til þess bvanda er byskop qveþr á. Þar verþr gialldagi a þvi fe. inn .v. dag vikv er .iiij. vikur ero af svMRI. Ef eigi kemr fram feit sva sem mælt er. oc er þeim manne rett er byskvp hefir vm boþit. at nefna vatta at. at eigi ferr gialld fram. honvm er rett at stefna

a) = Á M., c. 14.

1) Leiðrétting fyrir a.

2) Leiðrétting fyrir skripta.

þar *vm.* oc heimta sem *þra* tivnd, enda er rett at *hann* lysi til *fiarins* a þingi, oc ero in *sømv* við lóg¹. Þar er *maþr* *scal* gialda tiund byskopi, *hann* *scal* gialda i gvlli *þa* i brendv silfri *þa* varþmalvm, *þa* i varar felldom. Þar er *maþr* tekr við fe byskops, at *hans* raþi, oc hverfi fe *þat*, *þa* glatizk annan veg, oc heldr sa eigi abyrgð er við¹ tok, ef *hann* getr qvið þann, at *hann* færi *sva* með sem *hann* atti. Ef fe *þat* verþr þióf stolit er byskop atti, oc er sa *þili* þeirrar sakar, er fe *þat* hafþi at varþveita, enda er rett at sa *søki vm* er byskop vill. Rett er manni at heimta fe byskops, þar er *hann* byþr *vm*, þott *hann* seli eigi sok i hond manni. (Bls. 8, a.) Eigi þarf þar vatt orð til nema vili, hvergi a fe at taka fra kirkio þott tíþir se fra teknar, nema þar er byskvp lofar, oc land eigandi, oc sa er til gaf, *þa* erfingi *hans*, þar a bravt at taka ef þeir verþa a sattir, enn hvergi annars staþar.

6. presta þattr

^a Prestar eigv at taka ser logheimili at fardogvm, enda er þeim rett at þeir taki siþarr allt til logleiþar, þeirrar er verþr drottins daginn, er þvált daginn næsta *þr* lifa viij, vikvr svmars. Prestr sa er þing hefír, a at segia til logheimilis sins a leið, ef *hann* segir eigi til logheimilis sins aleið, oc er *hann* skyldr at segia heimilis buum sinum .v. til. Ef *hann* segir eigi til, *þa* tekr *hann* ser eigi logheimili, at .viij, vicvm sumars, oc verþr *hann* vtlagr *vm* þat iij, morkvm, enda er rett at stefna honvm at þess bvanda, er hinn vill er sækir, þeirra er *hann* hefír kirkio haft i þingvm þav misseri. Sa a sok er vill. Prestar

a) = Á. M., c. 15.

1) Eptir þessi orð er autt bil, sem samsvarar hérum 11 eða 13 stöfum, i enda linunnar og i byrjun næstu linu; að því sem ráða er af öðrum handritum, virðist samt ekkert vanta.

eiga at selia tíðir sínar. oc meta eigi dyrra enn at xij. morkvm alþinga a milli. vi. merkr *scal hann* taka. vi. alna avra. enn aþrar .vi. slikar sem þar ganga a skvilda möti. þvi sem þar eigu heraðs menn. er prestur hefir ser fengit vistar með. þat fe *scal presti* gjalda i vaurv eða hv fe. eða logavrvm öllvm. Ef prestur metr dyrra tíðir sínar enn at lavgvm. eða selr. oc verþr *hann* sekr vm þat .iij. morkvm. enda erat hinn skyldr. at gjalda *honvm* meira enn logkavp. þott *hann* hafi dyrra keypt. Þar er land er sva illt yfir farar. eða til farar. oc a byskvp at avka fe tokv prestz ef *hann* vill. þott þat se meira enn lógkavp. Prestur a eigi at syngva fleiri messvr enn tvér. Prestur a avngva at syngva natt messv. nema iola nött ena (Blz. 8, b.) fyrstv. vtlagr er *hann* ef *hann* gerir eigi sva. enda *scal* eigi kaupa þa messv at *honvm*. Prestar eigu at vera hlyþnir byskvpi. oc syna *honvm* bökr sínar oc messv fót. Sa prestur *scal* syngva messv er byskvp vill. enn sa eigi er *hann* bannar þa þionostv. Prestar *scolo* eigi fara með svndr gerþir. þér er *byskop* bannar. oc lata af havgva kampa sina oc skeg. oc lata gera krvnv sina vm sinn a manaði. oc hlýða byskvpi at öllv. Ef prestur vill eigi hafa þat er byskvp býþr. oc verþr *hann* sekr vm þat .iij. morkvm. oc a *byskop* sök þa. oc *scal* sok þa sækia at presta dómi a alþingi. oc nefna presta .xij. i dóm þann. oc segia þar sok sina framm a hendr *honvm*. oc *scal* byskvp bera sialfr qvið vm þat mal. oc prestar .ij. með *honvm*. oc *scal* eiþlavst sækia þa sok. Ef prestur verþr sannr at savk. oc a dómr at dæma á hond. *honvm* .iij. merkr. at giallda byskvpi. miþvikv dag i mitt þing. á þingi. i bvanda kirkiv garþi. annat sumarit eptir. ef eigi kemr fe framm. oc *scal* sekia sem annat dom rof. Ef prestar koma vt hingat til landz. þeir er fyrr hafa vt her verit. oc byskvp lofaþi þeim at veita tíðir. oc er mavnvm

rett. at kavpa tíþir at þeim. lengr er þeir *hafa* synt byskopi. bækr sínar oc messv fót. eða þeim presti er *byskop* byþr *vm*. Ef vtlendir prestar koma vt hingat. þeir er eigi *hafa* her fyr verit. oc *scal* eigi tíþir at þeim kaupa. oc eigi *scolo* þeir skira born. nema *sva* se sívkt at ölarþir men ætti at skira. heldr *scolo* þeir scira enn ölarþir menn. ef eigi nair avþrvm presti. þa er rett at kavpa tíþir at þeim. ef þeir *hafa* rit oc innsigli byskvps. oc vitni .ij. manna þeirra er hia *voro* vígslv *hans*. oc segia orð byskvps. þav at rett se *mavnvm*. at (Bl. 9, a.) þigia alla þionostv at honum. Ef byskvpar koma vt hingat til landz eða prestar. þeir er eigi erv lærþir. a latinv tungv. huartz þeir erv hermskir eða girskir. oc er *mavnvm* rett at hlyþa tíþvm *hans* ef menn vilia. Eigi *scal* kavpa tíþir at þeim. oc aungva þionostv at þeim þigia. Ef *maþr* létr þann *byskop* vigia kirkiv eða byskopa born. er eigi ero latinv lærþir. oc verþr *hann* sekr *vm* þat .iiij. morkvm. við þena *byskop* er her er aþr. enda *scal* sia taka vigslo kavpit. Sva *scal* kirkivr vigia. oc byskopa born. sem ecci se aþr at gort. þott þeir hafi yfir sungit. er eigi erv a latinv tungu lærþir.

7.

^a *Menn scol* trva a einn evð oc ahelga men *hans*. oc blota eigi heiþnar vættir. þa blötur *hann* heiþnar vættir. ef *hann* signir fe sitt oþrvm enn evþi. eða helgvm *mavnvm* *hans*. Ef maðr blotar heiþnar vættir. oc uarþar þat *fiorbavgs garþ*. Ef *maþr* ferr með galldra eða gærningar. eða fiolkýngi. þa ferr *hann* með fiolkýngi. ef *hann* quedr þat eða kennir. eða lætr queda. at *ser* eða at fe sinv. þat varþar *honvm* *fiorbavgs garþ*.

a) = Á. M., c. 16.

oc *scal honum* heiman stefna. oc sækia við .xij.^{tar} qvið. Ef *maþr* ferr með fordæs skap. þat varþar *scoggang*. þat ero fordæs skapir. ef *maþr* gérir i orðum sinum. eþa fiolkyngi sotti eþa bana. fe eþa *mavnnvm*. þat *scal* sekia við .xij.^{tar} qvið. Menn *scolo* eigi fara með steina. eþa magna þa til þess at binda á menn eþa a fé manna. Ef men trva a steina til heilindis ser. eþa fé. oc varþar *fiorbavgs garþ*. Scalat *maþr* eiga fé öborit. ef *maþr* a fe oborit. oc letr omerkt ganga. til þess at *hann* trvir aþat heldr enn a annat fe. eþa ferr með hindr vitni neccvers kyns. oc varþar *honum fiorbavgs garþ*. (Blis. 9, b.) Ef *maþr* gengr berserks gang. oc varþar *honum þat fiorbavgs garþ*. oc *sva* varþar kavrlvm þeim er hia ero staddir. nema þeir hefti *hann* at. þa varþar aungvm þeirra. ef þeir vinna heftan *hann* at. enn ef optar kemr at. varþar *fiorbavgs garþ*.

8. vm drottins daga hald

^a Uær skolvum halda drottins dag. inn .vij. hvern. *sva* at þa *scal* ecci vinna. nema þat er nv mvn ek telia. Menn eigr at reka bv fe sitt heim oc heiman. oc eigo konur at heimta nyt af því. oc bera heim hvart sem *scal*. at menn beri heim. eþa feria a skipi. eþa a hrrossi. ef votn ganga a millvm bæiar oc stopols. oc eigr konur at gera til nyt þa. Þat er mællt ef eldr kemr i hús manz. eþa í andvirki hvertki sem er. eþa ganga vétu at eþa skriþvr. eþa of viðri. ahveriga lund er þeir hlvtir vilia meða fe manz. oc *scal hann svá* biarga allri biorg við skapa sem þa at rvmheilagt sé. Ef fe manz verþr sívct. i haga úti. oc er *honum* rett. at reiþa heim ef þat hefir þa helldr líf. enda

^a) = Á. M., c. 17.

er honum rett af at lata þat fé. oc gera til sem þa at rymheilagt væri. Maþr á at fara forvm sinvm drottins dag. oc a hverr þeirra at hafa halfa vett sinna fata. oc a engi þeirra oprvm at veita. þott annar hafi meiri fot enn annar minni. þeim er rett at bera a sialfvm ser. eþa fara a skipi. eþa bera a hrossi. Maðr a oc at fara með gavngv manna fót drottins dag. þott þat vegi meira. enn halfa vétt. Maþr á oc at fara með þing fot sin. oc með mat. þott meira vegi enn halfa vett. þat er hann skal a alþingi hafa. Rett er at hafa halfa vett uarnings vm fram ef hann vill. (Bis. 10, a.) Ef maþr hefir meiri klyfiar. enda kemr hann þvált dag. oc er bvandi skylldr. at ala þa vm helgina. Sva scolo þeir til skipa. at maþr hafi at varþveita klyfia hros eitt. eþa .ij. menn .iij. ef sva gegnir heldr. Bvandi er skýlldr at ala þing men iafn marga hivm. þa er fyrstir koma. oc fara til avndverz þings. oc at þing lavsnvm af þingi. Vtlagr er bvandi ef hann syniar. iij. morkvm. oc a sa sok er vistar er syniat. oc er rett þa at stefna þegar. oc queþia bva .v. a þingi. Mani er rett. at fara þott drottins dagr se til sels. með byttvr. eþa með slepa. eþa með andvirki sitt. þott þat vegi meira enn halfa vett. hvertki er er. þess er hann þarf igegn at hafa skrvþi þvi er hann vill or selinv færa. eptir helgina. Manni er rett at fara þott drottins dagr se. á reka strandir. eþa í skoga ef hann a með andvirci sitt. þat er hann þarf igegn at hafa vþi eþa kolvm. þeim sem hann vill heim færa eptir helgina. Sva scolo þeir til ætla at þeir hafi eigi fleiri hross. enn maðr hafi eitt itogi. Eigi varþar at hestar renni eptir lavsir. Föt er rett at. þvrka vti. þott drottins dagr sé. eþa vorv. ef men ero navð staddir at. ber er oc rett at lesa. oc heim at hafa. eigi meira enn men hafi i hondvm ser. Þar er maðr færir bv sitt ifardogvm drottins dag. þa er honum

rett. at reka malnýtv sína. til þess þeiar er hann skal bva a þav misseri. eigi skal þa fería yfir vötn eða reiða. Ef maþr fiþr savð i rett vm havst. oc er honvm rett at fara heim með. hvartz (Bl. 10, b.) hann vill. at reiða. eða fara annan veg með. Ef maþr kavpir gellð fe a havst. oc er honvm rett at reka heim. oc með fara. þott drottins dagr se. hann skal eigi fería vm votn. eða reiða. Ef men koma af hafi. oc erv men sva staddir. at mavnm se haski eða fe þeirra. eða þott men feri farma her fyrir land framm. oc er rett. at hriða skip oc bera farm af. þott drottins dagr se ef þeim þeckir fe eða skip i haska noccorvm. Hverr maþr þeirra er þar var. skal hafa gefit a .vij. nottom envm næstvm. fra þvi er þeir rvddv skipit. öln vaþmals. eða vllar reyfi. þeirra er .vi. geri hespv. gefa þeim monvm er sva litit fe eigv. at eigi gialda þingfarar kavp. Sekr er maþr vm .iij. morkum. ef hann gefr eigi. sa a sok er vill. Maþr a oc at fiskia drottins dag. eða messv dag. eða veiða anat ef hann vill. Hann skal hafa messv vm morginín apr. oc lata eigi ueiþina standa fyrir tíða sócnini. Ef hann hagar annan veg. oc verþr hann vtlagr vm þat .iij. morkvm. Ef maþr finr reka tre af skipi. oc er honvm rett upp at leggia. Ef tre er meira. en hann megi vpp legia. oc skal hann eigi høgva i svndr. Rett er honvm at flytia at landi. oc gefa af inn .v.^a hlvt. Ef maþr fiðr reka tre a fiðrv sinni. oc a hann vpp at velta þott drottins dagr se. ör fleþar mali. Ef hann ma eigi vpp koma. oc a hann þa at marka tre. Eigi skal hann isvndr havgva. hann eignaz hvargi er a land kemr. ef hann hefir log mark a lagt. Þat er melltt vm drottins daga (Bl. 11, a.) veiþi alla. oc messv daga veiþi. þar skal gefa af ¹ inn .v. ² hlvt. oc hafa gefit a .vij. nottvm envm næstvm.

1) Í handritinu gefa af gefa.

2) Við bœtt.

fra því er veitt er. þat *scal* gefa innan hreps maunvm. þeim er eigi gegna þingfarar kaupi. Ef maþr gefr eigi sva. oc verþr hann sekr vm þat .iij. morkvm. sa a sok er vill. Ef maðr fer for sinni. drottins dag. oc kemr hann at þar er lögklið er aprt bött. oc a hann at briota vpp þott heilagt se. Hin er vtlagr er hlið bötti.

9. lavgar daga halld

^a Uer scolom hallda lavgar dag in .vij. hvern nón helgan sa er næst drottins degi fyrir. þa *scal* ecki vinna vpp fra eykt. nema þat er nv mvn cc telia. Þat a at uinna allt er drottins dag a at vina. þa er eykt er út svðrs ætt er deilld i þriþiunga. oc hefir solin gengna¹ .ij. hlvti. enn ein ö gengin. Ef men lata fe af þvatt dag. oc *scal* borit af skinni fyrir eykt. þa eigv men at saxa vm aptanin. oc skera mör. oc gera mat til. þan er vm helgina þarf at hafa. þott sva se til ætlat at noccot gangi af oc varþar þat eigi við lög. Ef men vina a eykt þvatt dag. oc verþa þeir vtlagir .iij. mörkvm. oc *scal* bvanda fyrst sekia ef hann hefir i verki verit. Ef grip men hafa i verki verit. oc skulldar men. eþa þrælar. oc a frelsinga fyrst at sækia. Ef þeir hafa vnit a eykt. oc verþa þeir sottir vm. oc veriaz þeir mali ef þeir geta þan quid. at eigi sæi söl. oc þeir myndi skemr vina ef söl sæi. þat er oc biarg quidr ef þat berr at atfærsla þeirra veri sva litil at þeir þerði eigi heim at ganga. fyrir of riki bvandans. oc verþr bvandi þar vtlagr enn eigi þeir. Ef maþr ber (Bl. 11, b.) klyfiar þvatt dag. oc vill hann heim þreyta. oc a hann at bera til þess vnz sol er skaft ha. Ef hann ma eigi

a) = Á. M., c. 18.

1) Í skinnbékinni gegna.

heim þreyta. oc *scal hann* tekit *hafa ser* gisting aþr söl er ivestri. oc ovan lagðar klyfiar. *vtlagr* er bvandi ef *hann* syniar uistar. *Hinn scal* bera klyfiar til ins næsta bæiar aleiþis. oc biðia *ser* vistar. *vtlagr* er bvandi ef *hann* syniar. *Hinn scal* fara til ins .iij. bæiar. oc tegia ovan klyfiar þar. oc biðia *ser* vistar oc fata hirðzlv. Ef bvandi syniar *honvm* vistar. oc verðr *hann* *vtlagr* vm þat. enda abyrgiz *hann* klyfiarnar þott hinn lati eptir licia þar. itvni er atti. Bera a maðr klyfiar af fialli. ef *honvm* hefir seinna fariz en *hann* ætlaþi. þott dægr se lög heilvg.

10. lavgar daga halld

BRVÐ MEN eigv at bera klyfiar lavgar dag. vnz söl er skaft há. Bvandi er skyldr at ala þa með .v. man. ef brvð gvmi er ifor eþa brvþr. enn með .iij. man elligar. *vtlagr* er bvandi ef *hann* syniar þeim vistar. Far men eigv at bera klyfiar lavgar dag. vnz söl er skaft há. Bvandi er skyldr at ala þa. með .v. man. ef styri maþr er i fór. ella með .iij. man. *vtlagr* er bvandi .iij. *morkvm*. ef *hann* syniar þeim vistar. oc eigv þeir sok er vistar er syniat. oc *scal* stefna heiman oc *queþia* til *bva* .v. aþingi. Þeir bvendr erv við manna elþi skyldir. er gegna eiga þingfarar kavpi. en eigi þeir er minn fe eigv. Þeim mani er rett. er með goð orð ferr. til várþings. þott meir se en eykt. at bera klyfiar. eþa fara a skipi. oc *sva* þing heyiundum ollvm. þeim er til avndverz þings fara. fot sín oc tiolld oc mat eigv þeir at *hafa*. *hafa* a maþr halfa vétt varnings. *vm fram* ef *hann* vill. Bvandi er skyldr at ala þa men *vm* nott er til varþings fara (Blis. 12, a.) oc ala halfv færi enn hiv. þa er þingheiyendr coma. Gopi *scal* eigi siþarr koma til varþings. enn *hann* hafi tialldat bvð sina lavgar dag *fyr* en söl se skaft há. oc er buinn at ganga til þing helgi.

vtlagr er hann ef hann vinnr lengr. Þá er skapt há söl. ef maðr stendr ífiörv. þar er mættiz siór. oc land at half follnvm sá. oc mætti hann sia ihaf vt þa er sol gengr at uatni. enda syniz honvm sva. ef spiót væri sett vndir sölna. þat er maðr mætti taka hendi til fals. at oddrin tæki vndír solna. enn spiozt skaptz halin a sió niðr. ef i heiði mætti sia. Ef maðr vípr drottins dag. eða lavgar dag eptír eykt. eða lög helgan dag. fleira en nv er til talit. oc verðr hann vtlagr vm þat .iij. morkvm. oc a sa sok er vill. Sok þeirri scal stefna heiman. oc queþia til heimilis bva .v. aþingi þess manz er sottr er. Sva scal nottina halda fyrir lög helgan dag sem dagin eptír. Ef rumheilagt er eptír helgan dag. oc er honvm rett at fara til syslv sinnar enn efra hlut nætr.

11. vm jola halld

^a Jola helgi eigvm ver at halda. alande her. þat erv dagar .xiiij. þar scal halda iola dag inn fyrsta. oc enn .viiij. oc inn .xiiij. sem paska dag. inn fyrsta. oc annan dag iola oc enn .iiij. oc in .iiij. þa scal halda sem drottins dag. at öllv annars nema at þvi. þa er rett at moka undan fe sinv. en .iiij. dag iola oc inn .iiij. hvarn sem vill. EN meþal daga alla vm iól. er rett at moka vndan fe oc reiða a voll. þan lvta vallar er nerr er fiosi. ef hann hefir eyki til. oc vellta þar af. Ef maðr dregr myki vt. oc hefir eigi eyk til. oc scal þa færa ihavg. þat eigv men oc at vina meþals daga vm iól. at slatra oc lata (Blis. 12, b.) af fe þat er vm iol þarf at hafa. oc heita mvngát oc reiða anduirki. hey þat er skylt er. Ef honvm þyccir þat hagligra at gefa en hitt er aþr er heima. enda hafi þeir eigi eyki til

a) = Á. M. c. 19.

fengit fyrir iol. Eigi a hann meira for verk at reiða heýs enn vel vinni vm iol.

12. vm pacha helgi

^a Paska helgi eigvm ver at hallda. þat erv dagar .iiij. pascha dag inn fyrsta. hann scolom ver hallda sem iola dag in fyrsta. EN annan dag pascha oc in .iiij. oc mið vikv dag. þa scolom ver hallda sem drottins dag. EN fra pascha deginvm fyrsta scolo vera vikvr .v. til drottins dags þess er gangdaga vika hefzk vpp eptir. Annan dag vikv i gangdogom. oc inn .iiij. oc miðvikv dag. scolom ver halda sem lavgar dag. EN fasta ein mælt. þeir men til þess erv talþir. Rett er at hafa hvitan mat vm nott ef vill. Ef berr á annan dag vikv. eða in .iiij. i gangdogvm. philippvs messv oc iacobs. eða crucis meso. eða kirkiv dag. oc er rett at eta tvi mællt oc eigi kiot. Ef berr a miðvikv dag i gangdogvm messv dagana. oc scal fasta sem aþr. EN .v. dagr vikv i gangdogvm er vppstigningar dagr. hann scolom ver hallda sem pascha dag. Fra pascha deginum fyrsta. scolo vera vikvr .vij. til drottins dags ihvita dogvm. þar er vika heil a millum oc gangdaga vikv. Lavgar dag fyrir huita daga er monvm skylt at fasta dag fostv. ^b Drottins dag i hvita dogom. scal halda sem pascha dag. annan dag vikv oc .iiij. dag. scolom ver halda sem drottins dag. Miþvikv dag er monvm rett at bera klyfiar. ef men færa bv sín oc feria farma. oc vorv sina til skips. reka fe sitt iafrétt. oc klippa savði.

a) == Á. M., c. 20.

b) == Á. M., c. 21.

13.

(Blf. 13, a.) ^a Messv daga eigum *ver* at halda logtekna. þa er *ny mvin ec telia*. Fra *envm .xiiij. degi iola erv nætr .vij. til ins .viiij. dags. fra envm .xiiij.* Þa *erv .viiij. nætr til agnes messv. þa erv .iiij. nætr til pals messv. oc er þar eigi fasta fyrir. Þaþan ero .vij. nætr til brigidar messv. þar er eigi fasta fyrir. þa er ein nótt til mariv messv. þa erv .xx. nætr til pettars messv. oc eigi fasta fyrir. þa erv .ij. nétr til mathias messo. oc fasta fyrir dag oc nott. Þa erv .xvi. til gregorivs messv. xvij. ef hlavp ár er. ix. nætr til benedictus messv. iiij. til mariv messo. þa er einni nott. miþr en .xxx. til johannes messo. þa erv .ij. nætr til gangdags ins eina. Hann scolom *ver* halda sem þvatt dag. oc fasta. nema hann beri a pascha vikv. eþa kirkiv dag. þa er rett at hafa tvimællt oc eigi kiot. enn ef a pascha vikv berr. þa er rétt at eta kiot. ef vill. þaþan erv .vi. nætr til philippus messv. oc iacobs. þar er eigi fasta fyrir. þa erv .ij. nætr til crvcis messo. oc eigi fasta fyrir. vij. nætr ins fiorþa tigar til kolvmba messo. oc eigi fasta fyrir. xv. nætr til iohannes messo. oc fasta fyrir .ij. dégr. v. nætr til pettars messo. oc fasta fyrir .ij. dégr. ix. nætr til selia manna messo oc eigi fasta fyrir. xvij. nætr til iacobs messv oc fasta fyrir dag oc nótt. iiij. nætr til olafs messv oc fasta fyrir dag oc nott. xij. nætr til laurentivs messv oc fasta fyrir dag oc nott. v. nætr til mariv messo oc fasta fyrir dag oc nott. ix. nætr til bartholomeus messo. oc fasta fyrir dag oc nott. xv. nætr til mariv messo oc eigi fasta fyrir. vi. nætr til crucis messo. oc eigi fasta fyrir. vij. nætr til mathevs messo oc fasta fyrir dag oc nott. viij. nætr til michials messo oc fasta*

a) = Á. M., c. 22.

fyrir dag oc *nott*. eini *nott* miþr en .xxx. til *simons messo* oc *ivdas*. oc *fasta fyrir dag* oc *nott*. (Blis. 13, b.) *iiij. nætr* til allra heilagra *messo*. oc *fasta fyrir dag* oc *nott*. nema a anan dag uikv beri. þa *scal* *fasta* *fostv* *nott* ena *nestv* *apr*. oc *scal* *bvandi* gefa *nattverð* *hiona* *sina*. þeirra er til *log* *fostv* *erv* *skyld* innan *hrebs* *maunvm*. þeim er eigi gegna þingfarar *kaupi*. oc *imbro* *natta* *verð* *tuegia*. Huer *buandi* er *skylldr* at gefa .*iiij.* *natta* *uerð* *hiona* *sina*. oc gefa eigi *fiska* *nattverð*. oc *scolo* *hrebs* *men*. *skipta* *matgiofum* þeim a *haustit* a *samquamum*. Fra allra heilagra *messo* ero *netr*. *x.* til *marsteins messo* oc eigi *fasta fyrir*. *xi. nætr* til *cecilio messo* oc er þar dag *fasta fyrir*. ef hon *stendr* a *fostv* *degi*. *i.* *nott* til *clemens messo* oc eigi *fasta fyrir*. *vij. nætr* til *andreas messo*. oc *fasta fyrir dag* oc *nott*. *vi. nætr* til *nicholas messo* oc *fasta fyrir dag* oc *nott*. *i.* *nott* til *ambrosius messo*. *iiij. nætr* til *Magnus messo*. *viiij. nætr* til *thomas messo* oc *fasta fyrir dag* oc *nott*. þá þan *erv* .*ij.* *nætr* til *thorlaks messo* oc *vatn* *fasta fyrir dag* oc *nott*. hon *verþr* eini *nott fyrir iol*.

14. vm hatida halld

^a Fimtan ero þeir dagar a .*xij.* *manþvm*. er *men* *scolo* eigi fleira *ueiþa* en ¹ *nv* *mvn* *ek* *telia*. Hvita *biorn* eigv *men* at *taka*. oc *gera* *heiman* *for* *til*. oc á sa *biorn* er *fyrstr* *kemr* a *bana* *sari*. *hvergi* er *land* á. nema þrælar *ueiþi* eþa *skvlldar* *men*. þa a sa er *fe* *atti* at þeim *maunvm*. Rösuhval ² eigv *men* at *veiþa*. oc a *halfan*. sa er *ueiþir*.

a) = Á. M., c. 23.

1) Í staðinn fyrir þetta orð sýnist í fyrstu að hafa verið ritað at, en síðan giört ur þvi.

2) Staðrnir hv í þessu orði eru ritaðir fyrir ofan línuna, ef til vill, með yngri hendi.

enn halfan hinn er land a. Reka hval eigv men at flytia. oc festa. oc skera ef eigi vm festir. Ef landgangr verþr at fiskvm. oc scolo men taka. Þa er landgangr at. ef men havgva hávgiarnvm eþa taka hondvm. Eigi scal net hafa við ne avngla. Fogla eigv men at veiþa (Bl. 14, a.) siþr sára ef hondvm ma taka. Gefa scal af in fimta lvt sem af annari drottins daga veiþi. Jola dag in fyrsta eigv men sva at veiþa sem nv er talit. oc eigi fleira. oc in .viij. oc in .xiiij. oc pascha dag in fyrsta. vppstigningar dag oc hvítz svnv dag. mariv mesvr .iiij. oc allraheilagra messo oc iohannes messo. pettars messo oc pals. vm sumar oc kirkiv dag oc thorlaks messo. EN drottins daga alla aþra oc messv daga. oc verþr eitt hald a ollum oþrvm.

15. langafösto halld

^a Langa fostv eigvm ver at hallda. þat erv .vij. vicvr. drottins dag þan scolo ver ganga i fostv. sem vpp er sagt a þingvm oc a leiþvm. Þa er maþr gengr ifostv. þa scal eta kiot fyrir miþia nött. en þa scal eigi eta kiot. a þeim vikvm .vij. fyrr en sol renr a fioll ¹ pascha dag. Anan dag vikv in fyrsta i langa fostv. oc in .iiij. er rett at hafa tvj mælt. oc eigi kiot. en alla daga aþra þaþan fra. til pascha nema drottins daga þa scal fasta. xj. erv nætr þær. er logskylldar erv at fasta i langa fostv. Fostv netr .vij. oc miþvikv nött in fyrsta. oc in efsta. oc miþvikv nött i ymbrodgv. oc þvált nött. ^b Jola fostv eigvm ver at hallda. ver scolom taka til annan dag vikv ² at varna við kiotvi. þan

a) = Á. M., c. 27.

b) = Á. M., c. 28.

1) Ritald vtoll.

2) Ritarinn hefr fyrst fellt úr orðunum a nuan dag vikv, en skrifad þan sðan fyrir ofan línuna.

er drottins dagar verþa .iij. á millvm oc iola. dags ins fyrsta. þa *scal* eigi eta kiot a þeirri stvndav. nema drottins daga oc messv daga logtekna. Fostv daga eigvm ver at fasta i iola *fostv.* oc næternar. oc in næsta dag iolvvm fyrir. dag *fostv.* oc fyrir in .xiiij. dag. ^a Jmbro daga eigvm ver at hallda .xij. at favstv a .xij. manþvm. (Blis. 14, b.) oc næternar. Jmbrv daga *scolo ver* hallda á anari vikv *fostv.* oc a hvita daga vikv. Rett er at hafa hvitan mat þvatt nott i imbro dogvm þeim a hvita dogvm verþa. Sva *scolom ver* hallda imbro dogvm fyrir iol. oc fyrir michials messv. sem upp er sagt a þingi oc a leiþum.

16. vm fösto tíðir

^b Um langa *fostv* oc vm imbro daga oc favstv daga alla oc þvatt dag fyrir hvita daga. þa varþar mani *fiorbavgs garþ.* ef kiot etr. en vm allar *fostv* tíþir aþrar. oc verþr maþr *vtlagr* .iij. morkvm. þott hann eti kiot. oc a sa sakar þær er vill. *Vtlagr* verþr avalt sa maþr er til *fostv* er taliðr ef hann hefir hvitan mat. þa er logfasta er annan en kiot. oc *scal* stefna heiman oc *quedia* til heimilis bva a þingi þess manz er sottr er. ix. til *fiorbavgs* sakana. en .v. til *vtlagar* sakana. ^c Ef maþr verþr sva staddr. i vt eyivm vm langa *fostv.* at hann hefir engi annan mat en kiot. oc *scal* hann helldr ¹ eta en fara aundv sini. fyrir mat leysi. hann *scal* eigi eta imbro daga kiot. eþa *fostav* daga. Sva *scal* hann eta at hann ali avnd sina við. en eigi *scal* hann hylðazk á. Gengit *scal* hann hafa til skriptar við kenni man a .vij. nottvm envm nestvm. er hann kemr vr eýivni. Þat er

a) = Á. M., c. 29.

b) = Á. M., c. 30.

c) = Á. M., c. 31.

1) Leiðrétting fyrir helld.

kiot er MEN lata af navt eþa fær saudi. oc geitr. oc svín. Ef svín kemr a ros kiot oc *scal hann* ala .iij. manvþr oc fella hold af. EN feita aþra. iij. Ef svín kemr a manz hræ. oc *scal* ala .vi. manvþr.¹ oc fella hold af. (Blis. 13, a.) ef hylldz hefir á. EN feita aþra .vi. manvðr þa er rett at nýta svín. Biorn eigv MEN at veiþa oc nýta hvart sem er viðbiorn eþa hvitabiorn. oc ravð dýre. hiort oc hrein. þat *scal* eta þa er kiot ætt er. Rosm hval oc sel *scal* eta a þeim tíðum at eins er kiot ætt er. Fogla eigv MEN at æta. þa er a vatni fliota. Klö fogla *scolo* MEN eigi nýta. þa er hræ klo er á. Örnv oc hrafna eþa vali. eþa smyrta. rett er at eta hœsn oc riúpur. þar ero eg æt vndan þeim fvglvn er foglar ero ætir. A þeim tíþvm *scal* eg eta er MEN eta hvitan mat. ^a kvikfe eigv MEN at nyta. þat er sialfir lata af. þo er rett at nyta þott eigi lati sialfir af. ef *maþr* veit hvat verþr. hvart sem fersk i vavtnvm. eþa drepa skriþvr. eþa hriþir. eþa hvatki er þvi verþr. þes er *maþr* veit. þa *scal* þat fe nýta nema svidda verþi. oc gefa af IN .v. lvt af ollv fe nema *maþr* sæfi. Hafa gefit a .vij. nottvm envm næstvm. þaþan *fra* er fe fór af. innan hrepsmavnm þeim er eigi eigv þingfarar² kavpi at gegna. Sekr er *hann* vm .iij. morkvm ef *hann* gefr eigi sva. Kalf *scal* ala .iij. netr. þo er rett at nýta *hann*. þott *hann* se *fyr* skorinn. ef *honvm* er matr gefinn. oc gefa af inn .v. lvt. þat fe er eigi ætt. er *maþr* veit at manz bani verþr. Ros eigv MEN eigi at eta oc hvnda. oc melracca. oc kottv. oc en engi kló dýr. oc eigi hræ fogla. Ef *maþr* etr þav dýr. er *fra* erv skild.

a) = Á. M., c. 32.

1) Ritarinn hefir fyrst skrifað *manoþr*, en gjört síðan ur þvi.

2) Leiðrétting fyrir þingfar.

oc varþar honum þat fiorbavgs garþ. (Bl. 15, b.) ^a Þeim manni er skylt. at fasta lagfavstör er hann er .xii. vetra gamall at svmar malum aþr. eigi skal honum vetr telia ef hann er sva alin at næccver nott er af vetri. Maþr a at halda logfostv sinni. vnz hann er siavtavgr. heill maþr a at fasta log fostv. enn eigi sa er sivkr er. Yngri maþr en .xii. vetra. en ellri en siav togr. era skylldr at fasta nema vili. konv þeirri er eigi skylt at fasta. er. barn hefir kvikt iquipi. kona sv er eigi til faustv talit. er barn hefir abriosti. ena fyrstv langa favstv. hafa a hon barn a briosti til ennar .iiij. langa fostv. eigi skal þat lengr standa fyrir logfavstv þeirra. en eina föstv. Jafn skylt er þeim mavnum at varna við kiotvi a fostv tíþvm. sem hinvm er til fostv erv talþir. ¹ Sa maþr er varðveitir inn vnga man. eþa inn øvitra. oc létr hann eta kiot a faustv tíþvm. eþa ö æti. þott eigi se fostv tíþir. oc varþar honum sva við log sem hann æti sialfr. en ecci hinum er etr. ef hann atti eigi vit til at sia við. Ef maþr berr i mat manz. þat er eigi er ætt. oc vill hann gera til haþungar honum. oc varþar honum fiorbavgs garþ. en ecci hinvm er etr.

17. vm föstu tíþer

^b Seto mavnum er skylt at fasta vm engi verk. oc eigi verk mavnum. þeim er i engi verki erv. oc eigi þeim mani er smala rekr heim. oc eigi þeim er avnngs vere víþr. fyrir hve manz. Þat erv avnngs verk. ef maþr víþr hvern dag þat er bvandi vill. Eigi skal setv maðr lavpa til verks ef hann skylldi fasta. til þess. (Bl. 16, a) at hann scyli þa heldr matazk en aþr. Saman kemr lagfasta með

^a) = Á. M., c. 33.

^b) = Á. M., c. 34.

¹) Í skinnbókinni stendur: er eigi erv til fostv talþir, sem hlýtur að vera ritvilla.

ollvm monvm. þa er imbro daga uika hefzk vpp a havst. vnz liþr þettars messo a sumar. Sa maþr er hann scal fasta. hann scal hafa etit mat sin fyrir miþia nott. þa er hann fastar vm daginn eptir. oc mataz eigi aþr liðr nōn. Sva scal oc næternar varna við kiotvi. þer er log skylt er at fasta sem vm dagin. þa scal nott vera a haust. oc a vetr er eigi ma sia dag. oc veri hann þar. er hann mætti sia í haf vt i veþri skylavsv. þa scal nott vera a sumar er sol gengr vm norþr ætt. þat er norþr ætt. er sol er komin i begia ætt norðrs oc vt norþrs. oc til þess vnz hon er komin i begia ætt nordrs oc lannorþrs. Þa er maþr fastar vm nott scal hann hafa þurran ¹ mat. þat er þvr matr. gras oc alldin. oc iarþar avoxtr allr. þat a maþr oc at eta. ef hann fastar. fiska allz kyns. oc hvala. aþra en rosmal oc sel. þat scal eta þa er kiot ætt er. Ros hval scal eigi eta. oc ná hval. oc ravþ keming. ^a Þat er mælt vm sakar þer allar er nv erv talþar i kristina laga þétti at þeim sokvm scal stefna heiman. oc *queþia til heimilis bva ix.* a þingi þess manz er sottr er. vm skoggangs sakar. oc *fiorhavgs* sakar. nema maþr hafi stefnt vm fiolkyngi. þar scal *queþia til .xij.* quiþar. goþa þann er sa er i þingi með er sottr er. en vm .iij. marka sakir oc vtlegðir. þar scal *queþia til heimilis bva .v.* þess manz er sottr er. Sva settv þeir ketill byskop. oc thorlakr byskop. at raþi ozorar erkibyskops. oc sæmundar oc margra keni (Blis. 16, b.) mana anarra kristina laga þatt sem nv var tint oc vpp sagt.

18. nymæli kuanfang manna

^b Þat var nymeli gort þa er magnvs gizorar son var byskvp orþin. at nv er logskyllt at fasta. nær þer .viij. er

a) = Á. M., c. 35.

b) = Á. M., c. 44.

1) Ritariinn hefir í fyrstu skrifað hvítan, en gjört síðan úr því.

áþr voro eigi log skyldar. ein er iola nott. onnvr pascha nott. .iij. fyrir vppstigningar dag. .iiij. fyrir huitz sunnv dag. oc miþuikv nætr .iiij. vm langafostv. þer er eigi voro áþr logteknar. Þat var annat nymæli. at iafna ætt scal bygia. sifiar oc frændsemi. at .v. mani hvartvegia. þar sem hiúskapar raþvm scal raþa. oc scal þar er frendsemi er at .v. mani giallda ena meiri tiund. en þar er frendsemi er at .v. mani oc .vi. scal gialda .c. alna. EN þar er at .vi. mani er hvart tvegia. scal gialda .x. avra. þa ligr ecki fe gialld a þaþan fra. þott hivskapar raþvm se raþit. þat var fornt laugmal þar er .iij. bræþra er með monvm at frendsemi. at þar skyldi til ömegðar legia .x. avra. en nv er þat af tekit.

19. misseris tal.

^a EN fimti dagr vikv scal vera fyrstr i svmri. þaþan scal telia .iij. manvðr .xxx. náttu. oc nætr .iiij. til mið sumars. EN fra miþiv svmri scal .iij. manvþr. xxx. natta. til vetrar. Lavgar dagr scal fyrstr vera i vetri. enn þaþan fra scolo vera .vi. manvðr .xxx. natta. til sumars. en .x. vikvr scolo vera af svmri er men koma til alþingis. Dagr scal fyr koma allz misseris tals en nott. Lög öll scolo vera sogð vpp a þrimr sumrum. scal þa logsogv maþr af hendi bioþa lavgsogvna. Nymæli ecci scal vera lengr raþit en .iij. sumur. oc scal at logbergi. (Blis. 17, a.) it fyrsta sumar vpp segia. a uarþingum helgodvm eþa leiþum. Lavv erv öll nymæli ef eigi uerþa vpp sogð it .iij. huert sumar.

a) = Á. M. c. 45.

Þing skapa þattr.

20.

^a **Þ**AT ER mællt i logvm vorvm, at *ver scolom .iiij.* eiga fiorþvngs doma. *scal* gopi hver nefna man i dóm. er fornt gopord hefir oc fvlt. EN þav erv fvll gopord oc forn. er þing voro .iiij. i fiorþvngi hverivm. EN gopar .iiij. i þingi hveriv þa voro þing öslitin. Ef gopord erv smæra deilld. oc *scolo* þeir sva til skipta er hlvt *hafa* af fornvvm god-orþvm. at sva se nefnt sem nv er talit. þa erv fiorþungs domar fvllir. Þat er mælt at domar *scolo* i dag vera nefndir eþa raþnir. *scal* goði hverr nefna sin þriþivngs man i dóm. nema hann hafi logrettv mana lof til anars. Scal karl man .xij. vetra gamlan. eþa ellra nefna i dóm. þan er fyrir ordi eþa eiþi kan at raþa. frialsan man oc heimilis fastan. Þan man *scal* eigi nefna i dóm. er soknar apili er. eþa varnar apili. eþa hann hefir sok handselda. eþa vorn handselda. sva at nv se bvin til þings. Þan man *scal* eigi i dom nefna. er eigi hefir mal nvmit. i barn æskv. a danska tvngv. apr hann hefir verit .iiij. vetr a íslandi. eþa lengr. Ef sa maþr lætr i dóm nefnaz er nv var fra skiliðr. eþa selr hann avðrvm mani sokina. af því at hann vill lata í dóm nefnaz. oc verðr hann vtlagr vm þat (Bl. 17, b.) .iiij. morkvm oc o nyt mal hans. sökniir eþa varniir. ef hann atti. nema hann geti þan quid.

a) = Á. M., Þingscaga-þ., c. 1.

at *hann* visi eigi at sakar voro bvnar a hond *honvm*. Ef goði nefnir þan man i dóm er fra var skiliþr. eþa nefnir i annan dom en *hann* hafi hlotit. oc er *hann* vtlagr vm þat hvarttvegia iij. morkvm oc or goþorþi. nema *hann* geti þann quþ. at *hann* vissi eigi at hinn hefði sok. eþa vorn handsellda. eþa *hann* veri söknaar apili. eþa varnar. At logbergi scal stefna goðanvm. oc queþia heimilis bva hans oc a hverr at sekia þa sok er vill. Goði scal ganga i hamra skarð. oc setia niþr þar domanda sin. ef *hann* vill dóm nefna. oc nefna ser vatta .ij. eþa fleiri. nefni ec i þat vætti. at ec nefni þena þegn i dóm. oc nefna hin a nafn. at dæma vm sakar þær allar er her koma i dom þena. oc log skylda *hann* til vm at dæma. oc byð ec til sakar søkianda. oc sakar verianda. at ryþia dom þena. oc an ec *honvm* i setv i dómi. nema logrengð rett komi til. þa fe ek anan rettan i stað hans. ef *hann* er or numin at lavgvm. oc queþa a i hvern dóm *hann* nefnir. oc nefni ec logdóm. Domar scolo vt fara þvatt dag oc vera vti til hrvþningar. vnz sol kemr a þing voll. drottins dag. Ef þa ma eigi ganga þvrt i holmin. ¹

21. vm lysingar

^a MEN scolo i dag oc a morgin. lysa sakar þer allar. er til fiorþvngs doms scal. endá er jafn rett at lysa annan dag uikv ef men vilia þat i þingskopvm hafa. Oc sva ef men uilia. lysa vm tiundar mal. þeir men er til þeirrar

a) = Á. M., c. 2.

1) Orðin Ef — holmin virðast ekki eiga vel við það, sem á undan er komið, og er því líklegt, að þau sé upphafið a grein sem ritarinn hefir sleppt niðurlaginu a. líkt og opt eru dæmi til síðar í handritinu.

soknar ero teknir. (Blis. 18, a) eþa aþilia ery. eþa þeir er af þeim hafa tekit. þa scolo þeir men eigi hafa siþar lyst en nv er talit. En aþrir men eigv at lysa. vm tivndar mal vnz dómar fara vt. Ef maþr vill lysa sok a hond mani. hann scal nefna ser vatta .iij. eþa fleiri. nefni ec i þat vætti. at ec lysi soc a hond honvm. oc nefna hin a nafn. oc qveda a sokina. oc sva hvat hann telr honvm verþa. hann scal lysa at logbergi sva at meiri lutr manna se hia. oc logsogv maþr. oc lysa loglysing. oc handselda sok ef sva er. oc lysa til fiorþvngs doms. geta scal þess. ef sv er savk er hann lysti fyrra sumar.

22. at spyria at þingfesti manna.

^a Men eigv at spyria at þingfesti manna. þeirra er men uilia sokia her a þingi. oc spyria i dag. eþa á morgin ef men uilia dom ryþia. enda er rett at spyria. vnz domar fara vt til soknar. Sa maþr er hann vill vita þingvist annars. hann scal nefna ser vatta. nefni ec i þat vetti scal hann queþa. at ec spyr bøndr alla i heyranda hliopi at laugbergi. hverr log grið hafi handsalat n. n. er mic þat undir frett þeirri. at ek vil vita hveria bua ec scal queþia til sakar þeirrar er ec hefi hofpat a hond honvm. spyr ec log spurning. Hann scal nefna vatta at svorvm. þeim er verþa. Ef maþr gengr við heimilis fangi þess manz er hann spurði at. oc sva þott engi gangi við. Hann scal en nefna vatta. i þat vetti. at ec spyr goþa alla. i heyranda hliopi at logbergi. hverr ser keni n. n. at þing manne eþa þriþiungs manne. (Blis. 18, b.) er mic þat vndir frett þesi. at ek vil vita i hvern fiorþvngs dom ek scal sekia soc a hond honvm spyr ec logsprunging. Hann scal

a) = Á. M., c. 3.

nefna vatta at svörvm þeim er verða. EN ef maþr gengr við þing festi þess manz. er at var spvrt. þa a hann at segia i þan dom sok sina. er sa gøþi er i fiorþvngi. er i gegn geck þingfesti hans. Hann a þan gøþa at queþia .xij. quidar. ef sv sok er. er .xij. quipr kemr til. þo er rett at hann spyri hann sialfan at griðfangi sinv. oc þing vist sini. oc verþr þat jafn fullt. sem þa er gøþi gengr við þingfesti hans. Rett er at gøþi gangi við þingfesti hans. meþan eigi erv hlutapar framsøgrv saka. enda se eigi aþr qvatt .xij. quipar. enda er jafn rett at ganga við þing festi manz með vatta. þott eigi se at logbergi ef hann sifr hin sialfan. Ef maþr hefir spvrt man heimilis fangs. oc þingvistar i herapi. oc þarb eigi sa spyria a þingi. þess manz þinguistar er hann spurþi vel lavst i herapi. Ef maþr hefir stefnt mani fyrir fardaga. þeirri sok er .xij. quipr fylgir. oc hafi hann eigi spurt hann þing uistar i herapi. enda se stefnt at heimili hans. þa scal hann spyria þing uistar hans a þingi. vm þann fiorþvng. er sa atti heimili þa er hann stefnþi. oc spyria gøþa alla at logbergi. hverr ser kendi þan man fyrir fardaga. at þing mani eþa þriþivngs manne. er mik þat vndir frett þeirri. at ec vil vita. hvorn gøþa ec scal queþia .xij. qvipar. vm sok þa er ec hefi stefnt honvm. spyr ec logspvring. (Bl. 19, a.) Hvarvetna þess er maþr spyr logspvringar annan. eþa sva þo at hann spyri fleiri. þa scal maþr nefna ser vatta. at spurningv. oc at suorvnm oc sva þo at öngv se svarat. Vm sakar þer er men lystv. fyrra sumar hingat til sökna. eþa stefndu fyrir fardaga sva at þeir vissv eigi heimili. þar scal at þvi spyria. hverr ser kendi þan man fyra svmar at þingmani. nema hann spurþi þa. Þar er eigi er við gengit þingfesti manz. scal sokina segia i þan fiorþvngs dóm. sem aþilin er i fiorþ-

vnginvm. Ef eigi er gengit við heimilis fangi manz þess er bva *quíþr* fylgir sökini. þa *scal queþia* til heimilis bva þess. er aðili var frvmsakarinar¹. oc sva þar er eigi er gengit við þingvist manz. *eþa* heimilis fangi. *eþa* sva ef *maþr* svarar eigi þar er *maþr* er sialfr spurþr. *eþa* sva þo at hann svari loguillv. en þat er logvilla. ef *maþr* svarar oþrv en er. *eþa* þegir hann við. Ef *maþr* er spurþr þingvistar. oc svarar hann oþro en er. oc varþar þat vtlegþ. enda er rett at *queþia* þan man .xij. *quíþar*. er hann lætzk vera íþingi með. enda *scal* dōma sva. sem a hann se borin *quíþrin*. ef hin heldr. hvartz hin síþr við. at hann se eigi þar i þingi. *eþa* lætzk hann eigi hafa goð orð. Þar at² eins er þavrf at spyria i anat sin. at þingfesti manz. ef hann hefir spvrt hann fyrir þing. enda komi sa eigi til þings. er hann quaz vera íþingi með. *eþa* igegn gecc ef hann spurði it fyrra sumar. þa a hann at spyria. hverr með goþ orð þat fari. Ef men hafa eigi gengit við þingfesti þess manz er at var spvrt. fyrr en domar fari vt. *eþa* við heimilis fangi. *eþa* sva ef (Blis. 19, b.) maðr svarar einvgi. þar er hann er spvrðr sialfr. *eþa* sva þott hann svari loguillv. enda uili hann þat hafa til varnar fyrir sik. en hinn segi i annan dom sokina en koma eigi. *eþa* annar goþi beri .xij. *quíð* um hann. en sa er i þingi með. *eþa* eigi hafi hans heimilis buar borit vm hann. Ef sa atti til at koma. þa *scal* sökiandin lata bera vetti þat i dóm þan er sökin er i sott. er hann spurði at þingfesti hans. *eþa* at heimilis fangi. enn þav aunvr er hann nefndi. at eigi var við gengit. *eþa* sva ef hann hefþi nefnt at loguilloni. Ef *maþr*

1) Í handritinu frvmsakarinar.

2) Leiðrétting fyrir ex.

spvrþi at þvi hvar hann er i þingi. oc veit hann eigi. oc svarar hann sva rett. at hann svari at ec em a vist með honvm oc nefna bvandan. Ef maþr er spurþr at þvi hvar hann er i þingi. oc eigv fleiri men goþorþ þat. er hann fylgir. en ein. oc svarar hann þo rett. at hann svari sva. at ec em i þingi með þeim¹ þeirra sem goð orð hefir. oc nefna þa er lut eigv i þvi goðorði. Ef goþi gengr við þingfesti hans. þa er hann er spurþr. en hin se eigi i þingi með honvm. oc er hann vm þat vtlagr .iij. morkvm oc or goðorþinv. nema hann geti þan quíð. at hann hefði þar verit i þingi. oc væri sva farin abravt at hann visi eigi. þa versk hann sokinni. Ef goþi dylsk við þingfesti þess manz er i þingi er með honvm. oc verþr hann vtlagr vm þat .iij. morkvm. oc or goð orþi sinv. nema hann geti þan quíð. at hin hafði sva farit i þing at goþin uissi eigi. Lysa scal til framfærslu o maga með þan domar erv vti.

23. hverso goðar scolo koma til þings.

^a Goþar allir scolo koma til þings .v. dag vikv er .x. uikur erv af sumri aþr sol. (Blis. 20, a.) gangi af þinguelli. en ef þeir koma eigi sva. þa erv þeir vtlagir. oc af goðorþi sinv nema navþsyniar beri til. ef þeir koma eigi. Sampings goþar eigv at raþa þvi hverr með goþ orð scal fara. oc vpp taka þriþiungs mana. þess goþa er heima sitr.

c) = Á. M., c. 4.

1) Við þett.

Þingheyindr *scolo* koma en .v. dag vikv til þings. oc fara til bþar með þeim góða er þeir erv þingi með. oc *scal* hverr þeirra hafa tialld. *vm* þvera bvd. Þa *scal* hver þeirra taka þing farar kavp. enn gialda eigi. enda er hver þeirra þing heyandi. bæþi *vm* sin mal oc anara manna. Góþin er þa skyldr at fa *honvm* bvdar rým. ef hann fær *honvm* eigi. oc varþar þing maninvm eigi við log. at hann fari til annarar bþar. oc a hann þo at heimta þingfarar kavpit. Nv kemr maþr eigi til aunduerz þings. enda komi hann drottinsdagin fyrra i þingi. oc er sa þo þingheyandi. bæþi *vm* sin mal oc annara manna. oc *scal* hann eigi giallda þingfarar kavp. enda *scal* hann eigi taka. oc *scal* hann eigi fara af þingi fyrir þinglausnir. nema lofat se. ef hann fer. oc varþar *honvm* fiorbavgsgarþ. Rett er at hann taki þingfarar kavp ef hann gengr i doma. eþa berr quipv. Rett er at nefna þa men i dom er til þings koma. fyrir en domar se nefndir. Þeir men allir er sakar hafa at sekia. eþa veria. eþa men ero qvaddir þingfarar. at þeir *scolo* koma drottins dag in fyrra i þingi. Ef þeir koma eigi sva. þa erv ö nytar sakar þeirra. oc sva varnir. þær er þeir bera fram. enda uirþaz einskis vætti þav er þeir bera. ef þeir voro heiman qvaddir. Ef maþr kemr siþarr en drottins dag in fyrra i þingi. (s. 20, b.) oc er sa eigi þingheyandi. hvartki *vm* sin mal ne anara manna. oc *scal* hann riþa af þingi þa er hann vill. oc *scal* hann giallda þingfarar kavp. en eigi taka. Men *scolo* sva gialda þingfarar kavp sem þeir erv a sattir i þriþivngi hveriom við góþan. Þingheyindr *scolo* eigi vera *vm* nott af þingi eþa lengr. Þa erv þeir af þingi. er þeir erv or þingmarki. Fara eigv men *vm* daga. at leita hrosa sina. sva at eigi dveli þat gogn fyrir manvm. eþa dom nefnv fyrir góþum.

ef hann vill þa i dóm nefna. *eþa hafá* þa i noccorvm logskilym með *ser*. EN ef þeir fara oc er þat þings afglopvn. oc varþar fiorbavgsarþ. Bøndr erv þingheyindr. oc goþar. oc þeir men er þingfarar. oc gagna erv heiman quaddir. Ef þing heyindr fara eigi til'bvþar með goþa þeim er þeir erv i þingi með. oc vill goþin sekia þa vm. oc scal hann stefna honvm at logbergi. oc lata varþa .iij. marka vtlegþ. oc stefna þar til doms. Ef hin reþr at hlavpa or þriþiungi goþans fyrir þat er hann var sottr. þa varþar honvm .iij. marka seþ við goþan. oc scal þeirri sok stefna heiman. oc *queþia heimilis bva* .v. a þingi þess manz er sottr er. hvart sem hann færi af því abraut. *eþa* eigi.

24. vm lögbergs¹ göngo

^a VER scolom fara til logbergs a morgin. oc færa doma vt. til hrvþningar sea it siþarsta at sol se a gia hamri. envm vestra. or logsogv manz rými til at siá. a logbergi. Laugsogv maþr scal fyrstr vt ganga. ef hann hefir heilindi til. þa eigv goþar at ganga með domendr sina. ef þeim er meina laust. ella scal hverr þeirra. geta man fyrir sik. þa scal goþi setia niþr domanda sin. oc scal hvers þeirra forrað iafn rett er þa er til tekin. Logsogv maþr ^(Blis 21, a.) scal rapa oc at *queþa*. hvar hvergi domr scal sitia. oc scal logsogv maþr lata bringia til doma út færslv. þeim er rett sakar at sekia. oc veria. er her erv komnir drottins

a) = Á. M., c. 5.

1) í handritinu löbergs.

dag in fyrri i þingi. en öngum þeim er síðar kemr. nema þeir atburðir verði. at sakar gerðiz sva síðarliga. eða upp quemi. at þeir mætti eigi komaz fyrr til þings. en eptir drottins dagen. oc verða þeir men þo saka sökiendr. oc þingheyndr vm þav mal oll er þeir hófðu með at fara. ef þeir quomu sva snemma. at ganga metti fyr til queþia enn domar feru vt. þeir eigv eigi doma at ryðia vm sin mal.

25. dom ruðning

^a SA maþr er hann vill dom ryþia. hann scal ganga þar at. er sa maþr sitr i dómi er hann vill vr ryþia. oc mela sva at hann heyrði. eða goði sa er hann nefndi idomin. en ef hvargi þeirra er þar. oc er honvm þo rett at mela ryþningar malvm. þars hann hygr at sa maþr hafi setit. er hann vill or domi ryþia. oc verþr honvm þo rett at fara því mali. þott hann kynni varla. þar at iafnt er vum hins hafði verit. Saka sökiendr oc veriendr saka scolo dom ryþia ef þeir vilia. oc vina eipa at. Ef maþr vill dom ryðia. oc scal hann nefna ser vatta. Nefni ec i þat vætti. at ec vin eið at *krossi* log eið oc *segi* þat guði. at ec mun sva rengia man or domi. sem ec hygg sanazt oc rettast oc hellzt at logvm. Ef hann (Bl. 21, b.) vill ¹ eigi optar eid vinna. þa scal hann þat lata fylgia. at ec mun sva sakar sökia scal hann queþa. oc ueria. oc uitni. oc uætti bera. oc aull logmæt skil af hendi leysa. þav er undir mic koma. meðan ec em a þuisa þingi Maþr scal

a) = Á. M., c. 6.

1) Við bætt.

hefia frændsemis tolv at breþrvm¹. eþa at systkinvm. eþa at systrum. oc scal telia kne rvnm. unz þar kemr. er sa maþr er. er i dömi sitr. oc sa maþr er þar er aðili er soknar. eþa uarnar. Ef sa maþr talþi frændsemi. er firnari er aðilia sakar. eþa uarnar aðilia. en næsta brøþra. þa þarf hann eigi anara manna. at leggja vndir þegnskap sin. at sana frændsemis tolv. Ef maþr telr sva at hann var ein. eþa anar. oc er hin eigi þa skylldr at risa or domi. Ef maþr telr rangt. eþa ber liuguitni a alþingi. oc varþar þat scógang. Við þa scal ryþia er sakar aðilia ero. Rett er at huer er vill queþi þiargquiþa þeim manne. er fyrir socum er hafþr ef sa er eigi a þingi. oc hafi sa aungum manni selda vorn. fyrir sik. Eigi scal maþr² dom ryþia sa er eigi hefir vorn tekna af þeim er sottr er. en ryþia scal hann quiþv alla sem hann vill. Jafna ravþning eigv hvarirtvegio. þeir er³ sekia oc hinir er veria. Næsta bræþra eigv upp at risa or domi. oc nanari men at frændsemi. oc at socum. oc ná mágar .iij. ef maþr a dottvr manz. eþa systur. eþa moþur. hvár sem annars frændkonv á. sa maþr er í domi sitr. eþa aðili. Guþsifia .iij. eigv or domi at risa. ef annarrtvegi. (Blis. 22, a.) hefir halldit auþrvm undir primsignvn. eþa undir vatn. eþa undir byskups hond. eigi scal ryþia at guþsifium við sialfan sik. Men scolo nefna ser vatta. at þvi vetti. at ec leg þat undir þegnschap min. at su er frændsemis tala. son oc rett með þeim. oc nefna þa baþa er or domi scal ryþia. oc aðilia. Ef hann ryþr at mægðum. at ec leg þat undir þegnschap min. at su er⁴ megð með þeim. at hann a þa konv

1) Leiðrétting fyrir breþvm.

2) Orðunum scal maþr er við bætt.

3 & 4) Þessum orðum er við bætt.

eða atti. er ec vissa. þa uerþr honvm þo þegn scapar lagning rett. at hin se skiliþr við konuna. enda erat honvm þa scyllt at risa or döminum. Þar er maþr uill ryðia dom at gupsifium. oc scal hann þat þar undir þegnschap sin leggja. hveriar gupsifiar með þeim erv. aðilia. oc domanda. oc nefna huarn þeirra. Ef at sokvm scal dóm ryþia. hann scal telia frændsemi með þeim er i domi sitr. oc með veganda. oc með aðilia. oc hinum vegna. oc legja þat vndir þegnschap sin. at sv er frendsemis tala¹ son. oc rett. með þeim huarumtuegivm. er nv er talit. en þær sakar með þeim. aðilia. oc hinvm er idómi sitr. oc nefna hvarntvegia þeirra a nafn. Við þan man scal at sokum ryþia. er kerin er til veganda at laugum. en eigi við fleiri men þott at uigi hafi verit. Ef sa er eigi rettr teliandi. er undir þegnschapin lagði. þa scal hann hafa .ij. men aðra er þat legði vndir þegnschap sin. at su er frendsemis tala son oc rett. er hin talði. oc nefna hann. Sannaþar men scolo eipa uina. þa er þegnskapar lagning (Blis. 22, b.) eigv at fylgia scal sua sannaþar men vanda at frendsemi við aðilia. at þeir se firnari en næsta brøþra. hann a at nefna vatta. at ec nem þik or domi. oc nefna hann. af því at nv er laugrengð rett til komin. oc queþa a huart hann nemr hann or sinu or nami. eþa annars manz. Ef hann uill eigi or domi risa. oc uill þo sitia kyr. oc er þat þings af glopun oc varþar þat fiorbavgscarþ. Þa scal hann veria honvm lyriti isetuna. Ef hann gvþin hefir eigi sialfr a heyrta a hrvþning hans. ne sa er or er ruddr. þa scal ganga til buþar goþans oc segja honvm þat at hann hefir rengþan þriþiungs man hans or domi. oc queþa a domin. oc nefna hin a nafn. oc nefna soþur hans. eþa moþvr. Ef goþin uill eigi trva. at hann hafi hann rett rengþan. þa er

1) Við bœtt.

ryþiandiN skylldr at mæla þeim malvm ollvm fyrir gopANvm. er hann melti þa er hann ruddi hiN or domi. nema hann þurfi eigi eið at vINA. Ef hann nair eigi at ganga i buð iN. þa scal hann mela fyrir buðar durum. sva at hinir heyri iN. Ruðningar malum scal mela. þar er þeir koma framarst. ef þeir na eigi at ganga til buðar. Ef þeir ganga i buð iN. oc eigu men uið þa lyrit nemar sacar. þeir er þar erv bvdfastir. þa eigv þeir ut at ganga. oc sa fyrstr er efstr gecc iN. Ef gopin losar ryþiandanum. at mela eigi ruþningar malum. i anat siN. þa scal ryþiandiN. nefna uatta. at lofinv. enda er gopin skylldr. at nefna annan idómen þegar. sva at ryþiandiN siai ef hann vill. vorð hallda til. (BlS.. 23, a.) Ef ryþiandiN sa eigi huern gopin nefndi ¹ i dóm. i anat siN. oc er gopin skylldr at segia ryþiandanum. huern hann nefndi i dóm. ef hann spyr. oc nefna domandan. oc sva forþvr hans. eþa moþvr ef þav voro islendzk. Ef gopin vill eigi segia. þa scal ryþiandiN nefna ser vatta. i þat vætti scal hann queþa. at ec beiþi þic. oc nefna gopAN. at segia huern þv nefndir i dóm. oc queþa a domiN. beiþi ec þic laugbeiþing. Ef gopin gerr eigi segia. oc verþr hann vtlagr. oc or goporþi sinv. Ef hann siþr eigi gopAN. þa scal hann beiþa at rumi hans oc segia hvar hann er i buð. Ef gopin forþazk fund hans til þess at hiN verþi eigi viss. huern hann hefir i dom nefndan. eþa dvelr dom nefnv til þess. at þa uerþi færi ² ruddir. þa varþar honvm vtleggþ. oc or goporþi sinv. Þar er men ryþia doma. oc er sa þo skylldr at risa or domi. er or er nvmin. ef ryþningar malum er mællt. at

1) Leiðrétting - fyrir nefði.

2) Í handritinu: at þa uerþi færi verþa.

logum. þott rangt se undir þegnscap folgit, nema þar er men legia magsemp þa undir þegnscap sin. er sa er scilipr við konvna er i dominvm sitr. þa scal goðin ganga vt oc nefna mann i dom. oc scal hafa nefnðan apr sol er komin a þingvoll. ef rap rým er at því. Ef goþin hefir eigi þriþiungs man til. at nefna i dóm. oc ganga rvþningar sva at þa scal hann beiþa goþa. þa er goþorð hafa iþvi þingi. at fa honvm þriþiungs man sin. oc nefna i domin. hann er skyldr (Bls. 23, b.) at fa honvm ef hann hefir til. Ef annar þeirra hefir til. en annar eigi. þa er sa skyldr til. at fa honvm er til hefir. oc ero þeir scyldir at ganga i dom. sva sem sa goþi nefnði hann í. er hann er i þriðiungi með. en ef hann ger eigi i ganga. þa varþar honvm þat fiorbavgsgarþ. en ef hann er idöminum. þa scal hann þangat taka þingmenn. með þeim goþa. er hann nefndi i dóm. En ef goþarnir metazk þat við. hvar þeirra scal fa honvm. oc scolo þeir luta með ser. oc scal sa þeirra fa honvm er hlýtr. ef hann hefir manna til. Ef annar hefir til. oc er sa skyldr at fa honvm. en ef hann uill eigi fa. þa er hann vtlagr oc or goþorþi sinv. Ef goðin vipr eigi dóm fullan. apr sol komi a þinguoll. þa er hann vtlagr. oc ór goþorþi. oc sva ef hann nefnir annan i dóm en hann eigi. þa a domr at dæma vin sakar allar sem fullr se domrin. Eigi scal dom ryþia lengr en sol kome a þingvoll. Sa scal sækia goþan er sott vill hafa til fvltra laga. þeirra mana er sakar hafa i dom þan. en ef þeir bregþazk vm. þa scolo þeir luta með ser oc scal sa sækia er lytr.

26. v m váttoð.

^a MAÐR *scal* quatt *hafa* vatt orða allra oc frum quiða þeirra er sok *hans* eigv at fylgia. aþr dómr fari ut. rett er at *queþia* xij^{ar}. quiða aþr domr fari ut. oc *sva* at döme. Þa er rett qvatt ef *hann* heyrir sialfr á. *eþa* at rumi *hans*. ella *sva* at buþvnavtar *hans* heyri. Þar er *maþr* vill *queþia* xij. quiðar. *hann* *scal* nefna *ser* vatta. at þvi vetti *scal* *hann* *queþa*. at ec *spyr* þic at þvi. oc nefna goþan. ef þv hefir goþoð fvlit. at þv nefnir doma (Bl. 24, a.) fulla með oc ber .xij. quidv *spyr* ec logspurning. Ef *hann* lætzk *hafa* oc *scal* *hann* nefna vatta at suorum *hans*. oc at þvi vetti *scal* *hann* *queþa*. at ec *qued* þik .xij. quiðar. oc nefna goþan. oc *queda* a hvat *hann* *qued*r *hann*. oc bera með þriþiungs men þina .xi. en þu *ser* sialfr in .xij. *qued* ec log qvoð.

27. bua quaðer

^b ÞAR er maðr uill *queþia* bua quiðar. *hann* *scal* ganga þangat til buðar er sa maþr er i er *hann* uill quaddan *hafa*. oc er *honvm* rett at *queþia* þar er hin heyrir sialfr a. enda er *honvm* rett at *quedia* at rumi hins er *hann* uill quaddan *hafa*. *sva* at þar heyri buþvnavtar. Ef maþr veit eigi hvart hin er buandi. *eþa* grið *maþr*. er *hann* vill quaddan *hafa*. oc a *hann* at *spyr*ia hin með vatta. hvart *hann* se buandi. *eþa* grið *maþr*. oc *segia* hvat *honvm* er undir frettini. oc *spyr*ia logspurning.

a) = Á. M., c. 7.

b) = Á. M., c. 8.

oc nefna vatta at svorum. þeim er verða. Ef hann uill þan man quæðia er þingheyandi er. fyrir by annars manz. oc a hann at spyria með vatta. ef hann ueit eigi apr. huart hann eigi þar laugheimili. eða eigi. eða se hann þingheyandi fyrir by þess manz. oc nefna buandan. hann scal sva gera vm quop við hann sem hin suarar honvm er spurðr er. EN ef sa uill ecci til segia er spvðr er. eða lýgr hann til. oc uerþr hann sekr um þat .iij. morkvm. oc a sa sok við hann er hann spurði. eða bue sa er quaddr er istað hans. ef hin uill eigi soc hafa. Sok þeirre scal stefna at logbergi. oc queþia til heimilis bua hins. .v. er sottr er. Ef maþr queþr gripmen. oc (Bl. 24, b.) hugþi hann at buandi ueri. eða queþr hann þan gripman fyrir annars manz bu. er eigi atti þar laugheimili. oc uerþr honvm rett sv quod þott men uili a leita við hann. hvarvetna þess er hann getr þan quid. at hann quaddi þa er hann hugði. at rettastir veri. enda atti hann eigi kost at spyria. Ef maþr queþr grip men bua quiþar. eða þan fyrir by manz er eigi er þingheyandi. oc quæði¹ hann sva at þeir heyri a sialfir a quod hans. oc eigi hann kost at spyria laugfrettar ef hann uill. oc o nytir hann þa malit fyrir ser. þar bergsk hann við biargquiþin. er hann quaddi þa sva. at þeir heyrþo eigi a.

28. doma ut færslor

^a Domar scolo fara ut þan dag er men quæða á. oc eigi sidar en sol kœmr a gia backa in hæra fra logbergi. or logsogv manz rumi. at sia. þa er logsogu maþr oc

a) = Á. M., c. 5

1) Leidrétting fyrir quæðia.

goðar allir skyldir til at ganga ut með domendr sína. oc sva þeir men er með sakar fara. Sa maþr er með soc fer. þa verþr hann vtlagr. ef hann gengr með fleiri men en .x. til doms.

29. vm hlvt föll.

^a Ef .vi. domendr erv vt komnir eþa fleiri. at þat er rett þeim manne er með sakar fer at biþa til hlutfalla at domi. þeim maunvm ollvm er sakar hafa idóm þan. oc queða a stað þan er þeir scolo luta fram sogvr meþ ser. Hverr maþr þeirra er sauk hefir með at fara i döm. þa scal lut bera iskavt .i. þott hann hafi fleiri sakar idom þan. Hverr maðr scal merkia lut sín. oc bera alla saman i skavt. oc scal maðr taka .iiij. luti sen vpp. Ef sa maðr kemr (Blis. 25, a.) eigi ut er sok hefir at sökia. þa er sol er komin a giá bacca in uestra. or logsogu manz rumi at sia. oc uerþr hann secr um þat .iiij. morcum. oc a sa soc er hann hefir mal a hondum. Scal soc þeirri stefna at logbergi. oc queðia heimilis bva .v. þess manz er sottr er. ef hann getr þann quid at hann mundi fyrr ut koma ef sol vm sái. oc uersk hann þa söcini. Þeir scolo fyrst segia sakar sínar framm sem liota. sua hverr at öþrum sem lotit hafa. Nv koma sumir eigi til lutfallzins. þa scolo þeir siþarst fram segia. Þat er oc rett at annar maðr beri lut hans i skaut. oc scal þa at þeirra lutan fram segia. þer sakar scal eigi luta er eigi varð fyrra sumar vm dæmt. ef þær erv eigi fleiri en .iiij. enda eigi færi. Þa scolo þeir luta með ser sakarnar. ef þær erv fleiri en .iiij. Þer sakar scal allar fyrstar segia fram. en þer sakar

a) = Á. M., c. 10.

næst er her *hafa* gorz a þingi. Ef sa verþr eigi buin til er *fyrstr* hefir lotit þa *scal* sa biþia lofs til. er siþar hefir lotit. at segia sok sina fyrri fram. en *hann* *scal* lofa *honvm*. en ef *hann* lofar *honvm* eigi. þa er *honvm* rett. at segia soc sina fram. ef hinn er eigi til buin ef domendr lofa.

30. biðða at hlyða til eiðspiallz

^a SA madr *scal* nefna *ser* vatta er sok sina vill fram segia. nefni ec i þat vetti at ek byð þeim manni er ec uil her sokvm sekia. at lyþa til eiðspiallz mins. oc til framsogo sakar. eþa þeim manni er vorn hefir fyrir *hann*. oc goða þeim er .xij. (Bl. 25, b.) quid *scal* bera vm þa men er *hann* hefir sok a hendi.

31. vm framsögo sakar

^b HAN *scal* uinna eið at þvi at *hann* segi sok sina fram. oc queda a þat huerium *hann* stefndi eþa um huat *hann* stefndi. eþa hvat *hann* let *honvm* uarða. oc queda a til huers þings *hann* stefndi. oc *hann* stefndi logstefnv oc *hann* segir sua skapaþa sok sina fram. i dom yfir hofði N. N. sem *hann* stefndi *honvm*. Þa *scal* ein hverr þeirra telia vetti fram oc *hafa* þav orð oll i vættis burð sinvm. sem hin hafþi i stefnv. en þeir *scolo* aprir gialda samqueði sitt at uitnis burð þeim er *hann* hefir þar þorit. enda er þeim rett at scynda meirr at uitnis burð sinum. þeir *scolo* queda a þat huerium *hann* stefndi. oc huat *hann* talþi *honvm* varþa. oc *hann* hafði fram þav orð oll sem *hann* hafþi i fram sogv sacar sinar. oc *hann* stefndi

a) = Á. M., c. 11.

b) = Á. M., c. 12.

logstefnv. oc þat er vætti vart allra *scolo þeir* queþa oc berum sva skapat vetti fram i dóm. EN ef þeir uerþa eigi a sattir þa *scolo þeir* luta með ser hverr þeir *casrl* vætt fram bera. oc *scal* sa þeirra fram telia sem lotit hefir. Ef *maþr* segir sok sina sva fram. at *hann* hafi eigi unnit eið at. oc er sva sem *hann* hafi osagða sok sina fram. oc *scal* *hann* eið uinna oc segia fram sokina i anat sin. oc lata stefnv. vætti bera. oc verþrat *honvm þat* at sacar spelli ef *hann* fer sva at. enda *scalat honvm þat* uerþa optarr EN VM SIN. Ef vetti er sva borit at eigi se eiðr unnin at. þa er sva sem oborit se. oc *scolo þeir* eiða uinna. (Bl. 26, a.)¹ oc bera stefno vætte alengr. oc verðrat *honom* at sacar spelle ef *eigi* verðr þeim optar EN VM SIN. Ef *hann* segir sva sök sina fram at *hann* hefir eigi boðit at hlyða til eiðspiallz sins eþa til fram sogo sacar oc er sva sem þa se osavgð søken fram. *Hann* *scal* segia i anat sin fram sökena oc fara sua öllo male um sem *hann* hafe aðr ecki vm mælt. EN *hann* bergr þeim coste sökine. ef eigi hafa avnor gögn fram farit þar amepal. Ef *maðr* segir söc þa fram er xii. quidr á at fylgia. oc byðr *hann* eigi goðanom til at lyða oc er *hann* scylldr sökena fram at segia i anat sin. í .xii.^{tar} quiden nema goðin lofi *honom* anat.

32. ef vattar sitia heima.

^a Ef stefno vattar hans coma eigi til þings sva sem ilögom er mælt. oc *scal* *hann* þa stefna þeim vm heima setona at logbergi oc lata þeim varða *fiorbavgs* garð. *honom* er rétt at stefna hvart sem vill anan dag vico inn

a) = Á. M., c. 13.

1) Hér byrjar seinna höndin í skinnbókinni.

fyra íþingi eða þá ella er hann scal til þeirra taca. hann scal söc sina fram segia i þann dom sem frum sökin atte i at coma. hann scal vætti þat láta bera þar er hann quadde hann heiman þing farar. Hann scal quæðia heimilis bva hans .v. er hann sökir hvart hann væri her comin drottens dag enn fyra i þingi eða eigi. en ef þeir bera þat at hann væri eigi comin her drottins dag en fyra íþingi. þá verðr hann *fiorbavgs* maðr vm þat. nema hann fáe lögvörn fyrir sic. at hann se eigi þing fær. fyrir veilende söcom. enn þat eigo at bera heimilis bvar hans .v. en sa scal þess quidar quæðia er vorn hefir fyrir hann. enda er hann varðr sökine ef hann fær þan biarg quid nequern er til þess er taliðr. Ef stefno vátrr er .i. a þingi þá scal sa þo bera stefno vette. ef quadar vattar hans ero comnir þeir er hann quadde stefno vatta sina. en .v. menn scolo styðia vetti hans. oc legia þat undir þegn scap sinn. at þeir voro i þat vetti nefndir er heima sitia er hann bar. Þeir menn scolo vetten styðia er rettir (Bls. 26, b.) væri sacar aðilia istefno vatte. Ef stefno vattar hans sitia heima allir. eða sva ef þeir hallda vatte. enda se þeir quaddir oc vardar *fiorbavgs* gard. þá scal hann quæðia heimilis bva sina .v. at hlyða fram sogo sini oc bera quip vm þat hvart hann nefnde vatta sina i þat vætti. þá er hann stefndi er hann nefnde þá er hann sagde söc sina fram. oc hvart hann hefde sva scapadri söc sinni stefnt sem hann sagði fram i dom. Ef maðr misir quadar vatta. oc verðr honom þat eigi at sacar spelli hvervetna þess er hann lofar þeim eigi heima seto. oc beri þat quidr at hann hefði þá quapar vatta er hann hygði at fara mundi til þings. oc heita þeir trvnadar vattar. hann scal quæðia heimilis bva sina .v. istaðin quadar vattana ef þeir ero eigi til þings comnir at bera vm þat hvart hann hafde sva quatt heiman

þann er heima sitr. *oc* nefna hann, sem hann segir eða hefði hann eigi. Enir sömo þvar *scolo* vm þat scilia sem þat báro at hin væri eigi drottins dag a þingi er quaddr var. Söc huerri er fram er sögd þa *scal* næst fylgia stefno vätte. en þa *sciptir* eigi mále hver gögn þa fara alengr. Ef *maðr* hefir þa söc at sökia er vattorð fylgir. *oc* a hann at beiða rettingar at *oc* framburþar. váttrar *scolo* vina eða aðr *oc* bera vetti síþan. Þa bera þeir rétt vätte ef þeir bera þav orð öll er þeir voro at nefndir. Þot þeir bere þav orð rett er þeir voro at nefndir. en láta sum ligia þav er male eigo at *scripta*. *oc* er þat liúgvitni. Þot *maðr* bere þav orð öll rétt er hann var at nefndr. enda avki hann þvi orðe nockoro er hann var eigi at nefndr þvi orðe er mále *sciptir*. *oc* er þat liugvitne. Þot *maðr* *quæði* eigi sva at öllom orðom sem hann var at nefndr *oc* *scipti* eigi male. *oc* er þo rett borit þott sva se. Lengr er þeir ero asáttir *scal* ein fram telia vätte. en aðrir giallda á samquæþi sit. Nv verþa þeir eigi allir a eitt sáttir *oc* *scolo* þeir hafa sítt mál er fleire ero saman. *oc* *scal* *maðr* vätte telia fram (Bl. 27, a.) or þeirra flocke. hinir *scolo* giallda samquæði sitt á er lið hava mina af þvi at þeir hafa eigi afl til anars. enn þeir *scolo* þat mæla þa er þat vätte er borit at þeir mundi anat vätte bera ef þeir hefði afl til. *oc* *quæða* a huert vätte þeir mundi bera. *oc* verðr þeim eigi at liug vätte þott hinir se sollar vm. Nv verða þeir iafn margir hvarir tuecio er sitt vilia bera hvarir. *oc* *scolo* þeir hafa sitt mal er lengra vätte bera þeim orðum er mali *scipti* með þeim. nema þat verðe at liug vätte. Nu bera þeir iafn langt vätte hvarirtuecio enda ero þeir iafn margir. *oc* *scal* sva meta þa sem þeim se ihagborit er vettis quadde. Ef *maðr* er quaddr þess vættis er hann hygz eigi i vera. hann *scal*

þó fara til þings oc beraz or at domi oc vīna eið aðr. oc nefna ser vatta oc queda sva at orðe. at ec bervmz or því vætti oc queda á hvert þat er. bervmz af því or at ec var eigi inefndr. oc varðar honom þat sva sem hann hafi liug vætte borit. ef hann hefir i verit. enda beresc hann or. þeim varðar fiorbavgs garð er hann hefir quaddan ef hann hefir eigi verit i vætte enda quaddi hann eigi af því at hann ætlaðe hann i hafa verit. Sa a cost er vættis er heiman quaddr at stefna þeirri sök at lögbergi oc sökia et sama sumar enda er costr at sökia sidar. Huergi scolo færi menn hia ef maðr stefnir at lögbergi. eða lysir sacar en .xx. nema omaga sacir. þar er vattar ero quaddir. oc er þeim eigi scyllt at bera þar er hann nálgaz oc hann man nema þeir hafi því iátt þa er þeir voro nefndir. at þeir mundi þó bera at þeir veri .ii. þa scolo þeir þó bera. Vattum er scyllt at bera vætte þav öll er þeir hafa verit i nefndir. ef þeir ero sva quaddir sem i lögom er mælt. Maðr scal hafa quatt vatta sina eþa bva heiman et sidarsta xiiii. nottom fyrir þing. En ef vattr manz verðr sivcr eða sár. þa scal hann gera orð þeim er hann quaddi. þingfarar at coma til fundar við hann þar er hann quedr á eða til heimilis ens siúca ef hann þickiz eigi fær vera. hann scal gera orð vm þeim er hann hefir quadda þingfarar. oc scolo þeir fara til fundar við hin oc scal¹ (Els. 27, b.) hin siuki retta vettit fyrir þeim oc eið vīna aðr þeir hafi rett vættet. sva scal hann retta vettit sem þeir verða asattir oc sva öllom þeim malom mæla sem at domi. scolo þar .ii. menn taca við vætte hans. en ef vattarnir verða .ii. siukir þa er rétt at .iii. tace við vætte þeirra .ii.^a oc verðr þat þa iafn rétt

1) Orðin oc scal eru rituð tveim sinnum, nedst a fyrra dalkinum og efst á seinna dalkinum.

er þeir bera sem hinir bæri er frumvátar voro. Ef sa maðr kemr til scips með vöro sina er hann er vettis quaddr oc þingfarar. oc se vara hans comin affiotande furo. oc scal hann sva fara með málom sinom sem hann se síver. en hann scal fara til fundar við hin. er quaddan hefir hann. ef hann vill eigi til þings hafa farit. oc biöða honom at fara til fundar við vátta oc retta vettit.

33. at quæðia igegn.

^a Ef ¹ sa maðr er vættis quaddr er hann er eigi þingheyiande þess vættis er hann atti eigi or at segiaz enda vissi hann eigi at þingför mundi af geraz. honom er þat rétt at quæðia i gegn hestz oc matar. oc quæða á hvar coma scal með þan man er hann quadde ² honom er rett at quæðia þar er hann heyrir sialfr a quod hans eða at heimile hans. honom er eigi scylt at fara til þings nema honom se hestr færðr sa er honom er fær til þings með öðrom monnom en hann scal ³ þeim manne fylgia til þings oc til buðar ⁴ er quaddan hefir hann. ef sa vill þat. en þa scal hann er þeir coma til þings. beiða hann með vatta matar þess er hann quadde hann. en ef hin ⁵ lætr honom eigi uppi mat þan. þa scal hann stefna honom vm oc láta honom varða utlegð. enda a hann þo at giallda honom maten en þo

a) = Á. M., c. 14.

1) Upphafsstafarinn E er töluvert minni, en upphafsstafr á kapitulum eru vanir að vera í skinnbókinni.

2) Hér er autt bil, samsvarandi hérumbil þremur fjórðu pörtum línu.

3) Eftir þetta orð hefir ritarinn í fyrstu skrifað með, en þaræftir strykað það út aptur.

4) Orðin oc til buðar eru rituð tveim sínum.

5) Eftir þetta orð hefir fyrst verið skrifað qu a d d, en strykað út aptur.

scal hann a þingi vera þoat hin haldi matenom fyrir honom til þess er hann hefir þeim málom mælt er hann var quaddr heiman. Maðr scal meira luta vatta sína hafa quatt heiman þeirra er hann man at nefna, nema þeir hafi því iátt þa er þeir voro nefndir i vætte at þeir mundi þo bera þat vætte. þoat þeir væri eigi fleire en .ii. oc hlyþir honom þa þoat hann hafe mina lut quatt vatta sína. þeir ero þa scyldir at bera þat vætte þoat þeir se quaddir .ii. EN þar er bæði fylgír eini söc vætte oc quidr. þa scal vætte fara fyr fram en quidr. (Blis. 28, a.) Ef stefno vattar manz anndaz allir eða verða omála. oc scal hann þa quedia heimilis bva sína .v. oc scolo þeir þa sana stefno vætte hans sva sem vattar siti heima þeir er quaddir ero stefno vettis.

34. ef buar sitia heima

^a Ef buar sitia heima þeir er quaddir ero heiman. þa er honom rétt at stefna eptir drottens dag inn fyra þingi at lögbergi. oc láta honom slíct varða sem frum söc ætti at metaz. sön oc ospillt. Þat er iafn rétt at stefna sva fremmi honom er hann misir hans. þa er quidarens þarf. hann scal lata söc þá fara a hendr honom fyrst alengr er frumseken er fram sögd oc baðar i ein dom. oc quedia heimilis bva .v. þess manz er sottr er. at bera vm þat hvart hin væri a þingi drottins dag enn fyra i þingi eða eigi. hann scal lata bera þar idom vætte þat er hann quaddi hann heiman oc honom er þat rétt at quedia anan fyrir til frum sacar. Sa maðr abiarg quidar at beiða honom er vill heimilis bva .v. þess manz er sottr er hvart hann hafe at navðsyniom þeim heima

a) — Á. M., c. 15.

setit er til ero mæltar i logom eða hafi hann eigi. Ef maðr er quidr quaddr heiman eða vættis er hann ma eigi fullom dag leidom fara hvartke veilende er hann fær þess er hann er eigi scylldr þingfarar. oc er þat logvörn. eða er hann rang quaddr sva at hann ætti eigi at fara fyrir þeim söcom nema hann vilde hvartki þess er þrytr at réttu quodeni er hann er eigi scylldr þing reidarinar fyrir þeim söcom. enda er onýt söken sv er hann hefir vm quatt. hvarz hann hefir farit til þess eða eigi sa er quaddr var. en þa er quidr hefir borit a þan vm heima setona. þa scal hann quedia anan istaðin. þann bva er næstr býr þar sem hann quaddi vm. þeirra manna er rétt sé iquidnom oc er a þingi. Ef hann fær eigi þan biarg quid at hann siti fyrir þeim navð syniom heima er til ero mæltar. at þa vardar honom slíct sem áðan talða æc. oc scal þa sökena fyrst sokia siþan er frumsöken er fram sögd. oc stefno vätte borit. oc scolo baðar í ein dom.

35. at ryðia quid.

^a Þar er quidir eigo at scilia mal manna. at þa scal hann er hann hefir quid þan saman settan ganga til doms. oc biöda þeim manne er hann hefir söc ahende með vatta. oc nefna hann. (Bl. 28, b.) oc biöda honom at fara til at ryðia quid þan. er hann hefir saman settan oc queþa ahvar þat er. oc nefna bva alla. oc mæla sva at meire luti domanda heyri ef þeir vilia hlýtt hafa. enn sa maðr scal ganga þangat er ryðia vill quid þan. Hann scal eid vna adr hann take quid at ryðia. siþan scal hann nefna

a) = Á. M., c. 16.

vatta. Þat vatte at ec leg þat vndir þegnschap min, at sa sitr næri er oquaddr er. oc nefna hann oc segia hvar hann er ibúð. EN ef hann ryðr at frændsemi quíð, oc scolo næsta brøþra up risa oc nanare menn. oc ná mágar þeir .iii. ef maðr a modur anars eða dottur eða systur. hann scal ryðia við sialfan sec at frændsemi oc at mægðum. hann scal ryðia at guðsifiom þeim þrimr er maðr hefir halldit avðrom vndir vatn eða undir primsignon eða undir byskops hönd. scalat maðr ryðia við sialfan sec at guðsifiom. Ef sa maðr er quaddr er sva er van heill at honom væri eigi þing för scylld þott hann væri quaddr. oc er honom rétt at ryðia hann up. Ef sa maðr er quaddr er hann a fe mina enn gegne þingfarar cáþpi. eþa einvirke. oc er honom rétt at ryðia þann up. hann scal ryðia við sócnar aðilia eða varnar hvergi er með sök fer. Þa er hann ryðr quíð at guðsifiom eða at frændsemi eða at mægðum scal hafa sanadar menn ii^a. nema sa teli er rétt væri iquíðnom. at hærom scolo sanadar menn firnari aðilia sócnar eða varnar en næsta brøðra. Þar er hann ryðr quíð at leiðar lengð oc scal hann þar legia með iii.^a man vndir þegnschap þot hann se rétt teliande. Ef sva ganga ruðningar at, at meire lute verðe rang quaddr þeirra bva er heiman ero quaddir oc verðr honom eigi at sacar spelli ef hann viðr eið at þvi at hann quaddi þa er hann hugðe at réttastir væri. en secr verðr hann vm .iii. morcom við þan er hann hefir mal a höndom. Sva scal mæla ruðningar málom at meiri lutr heyri þing heyianda. Hann scal nefna vatta siþan at þvi at hann nemr hann or quíðnom. oc (Bl. 29, a.) queda a hvart hann nemr hann or sino or nami eða anars manz. Ef bvar ero þar allir rang quaddir. þa a hann cost at nema þa up alla sen oc hafa til sanadar menn .ii^a. þeir scolo þat legia undir

þegnschap sín at þeir se allir neri þeim stað er hua ætti fra at quæðia. oc nefna þa alla til oc segia hvar þeir ero ibúð. hann scal þa quæðia istaðen sem sa nefnir til er ruddi quiden. oc verðra honom þat at sacar spelli um þan hua quid er hann hefir aþingi quatt. þo at hann hafi alla rang quadda at násæti ef hann hefir rétt at quod faril. Ef sa grid maðr er quaddr. er þing há maðr er rétr fyrir hv hans. oc er honom rett at ryðia at þvi. ef hin er eigi þar vist¹ fastr. Nv vill hann eigi ryðia oc hafa þat til sacar spellz at þar hafi sa grid maðr quod up borna er eigi er rettr í. oc vill honom þat láta verða at sacar spelli. oc verðr² honom þat at sacar spelli nema vatt orð comi þat fram at hann hafi þvi svarat aþr hann var quaddr at hann var þar heimilis fastr er hann var rétr i quidom. eða heimilis hvar hans .v. bera þat at hann hugði þat þa er hann quaddi hann at hann væri þar heimilis fastr er hann væri rétr³ þing há maðr. oc rettr quido at bera. Ef hann fax hann eigi þa er hann quaddi hann. enda matti hann eigi spyria hann. Hvervetna þess er sa maðr fer til þings fyrir bónda er þing há maðr er rétr fyrir hv manz. þa er bónden scylldr at fá honom bæþi hest oc mat. þan hest er þing fer se. enda scal bóndi eigi giallda þingfarar capv. en hin scal taca sem aðrir þingheyendr er fer til þingsens. Sækiandi scal nefna vatta at þvi at hin hefir lokit ruðningo eða hann lætz eigi vilia ryðia quid þan. þa scal hann beida fram hvrðar at þeim alengr. Þat er mælt aðr quidr se borin at þeir scolo eida vana allir aðr at domi. þeir scolo allir fella

1) Orðið vist er ritað tvisvar, en strykað út á fyrri staðnum.

2) Leidrétting fyrir verðrat, sem hlýtur að vera ritvilla, eptir því sem á eptir kemur.

3) Eptir þetta orð hefur ritarinn fyrst skrifað i quidum, en strykað það síðan út aptur.

saman orð sin at þeir væri allir á eitt sattir, þeir scolo luta með ser hvern þeirra scal quíð fram telia, en sa þeirra scal fram telia er (Bls. 29, b.) hlýtr, nema þeir verði a anat sattir oc þurfo þeir eigi þa at luta. þeir scolo aðrir giallda samqueþi sitt á. Ef þeir verþa eigi asáttir hvern quíð þeir scolo bera, þa eigo þeir at ráða er fleire ero saman. Enda eigo þeir fram at telia þan quíð, enn þeir eigo allir samqueþi á at gialda, en þeir scolo þat segia at domi at þeir mundi anan bera ef þeir hefði afl til, oc queþa a þat hvern þeir mundi bera. EN ef sa verðr at liug quíð, þa varðar þeim þat ecki við lög er anat villdo bera, er þeir hafa þeim orðom mælt at domi. Ef bvar ero vm þat sottir at quíðr se sidar borin en i logom se mælt, oc er i því talet sem quíð se haldet, þeir eigo at beiða ser biarg quíðar vm þat ef afl þat hefir staðit fyrir quíð þeirra at þeir matto eigi fyrir því bera, eða þeir voro i frum quíðum avðrom sva fastir, at þeir gáto eigi fyrir þeim söcom borit quíð þan sem mælt er ilogom, þa ero þeir varþir mále ef þeir fa þan biarg quíð. Ef bvar ero þeir svmir er eigi ero sva ilogscilom avðrom fastir¹, þa scolo þeir ganga til doms oc nefna ser vatta, at því at þeir ero búnir at leysa quíð þan af hendi, þegar er þeir hafa neyti at. Ef quíðar er sva, sið beitt eða bodit til ruðningar at þeir geta fyrir þeim söcum eigi borin quíð þan sva snemma sem mælt er, þa varðar quíð monnom ecki en onyt er soc hins. Enda varðar honom fiorbavgs gard oc er þat þings af glöpon. Ef sa dylr er til ruðningar er bodit, eða ferir sva seint fram ruðningar eða þav scil er hann vill fram hafa ført, at² af

1) Ritað fastir avðrom, en ritarinn hefr þar á eptir með tilvisunarkerki breytt iðinni á orðum þessum.

2) Ritað fyrir ofan línuna.

þvi verðr *eigi* *quidr* *borin rétt sva snemma sem mælt er.* þa *vardar þeim monnom fiorbavgs gard.* er *þvi gera þings* *afglöpon.* EN *quid monnom vardar ecki.* enda *scal slict* þa *metaz quidr þeirra sem* þa at i *mál yrði borin quidrin.* Ef *bvar hallda frum quid til þess* er *sol kœmr aþing völl.* þa a *eigi* at *meta quidburð þeirra.* ef *þeir bera eigi á.* er *þeir bera siþar* enda er þa *eigi scyllt* at *søkia þa vm haldit.* ef *þeir bera á.* þoat *þeir hafe eigi borit* aðr *sol kœmr aþing völl.* EN *hvervetna þess* er *haldit er quid* er *eigi scyllt* at *søkia fleiri* (Bis. 30, a.) *bva EN ein nema vili.* Ef *goðe er quaddr .xii.* *quidar þar er bva quidr kœmr til eða bvar* ero *quaddir bva quidar vm* þa *söc er .xii.* *quidr kœmr til.* oc *scolo þeir ganga til dæms* oc *nefna vatta,* at þvi at *þeir lata þat standa fyrir quidburð sinom* at *þeir ero þess quidar quaddir* er *þeir eigo eigi vm* at *scilia.* Ef *maðr þarf biargquido þar er bva quidr hefir borit* aðr a *hann.* þa *scal hann quedia .v.* *bva i þan quid er* aðr *hefir borit a hann* þot þa *hafi ix.* *bvar borit a hann sócnar quiden.* *honom* er *rétt* at *quedia þa þar er þeir* ero *allir saman.* *Hann scal* *biþa þeim manne* er *soc hefir* a *hende honom* at *hrydia quidim* oc *segia honom hvar þeir sitia.* EN *hann á* at *þvi* at *hrydia* ef *þeir* ero *næri* er *oquaddir* ero *þeirra manna* er i *frum quidvm voro.* EN ef *hann þarf* *fleire biarg quido* til *þess máls* þa *scal hann* þa *heida framburþa* at *quidom þeim öllom* at *domi.* EN *þeir* ero *scylldir* til at *bera quido* þa *alla* er *þeir* ero *heiddir* at *lögom* er *male* *eigo* at *scripta með þeim.* Ef *haldit er varnar quidum þeim* er *quatt* er at *logom* oc *male* *eigo* at *scripta oc vardar þat fiorbavgs gard* oc *þa sva* at *meta sem ihag* se *borin quidrin.* Ef *maðr quedr quidar þess hvárt* er *hann fylgir sócn eða vorn.* er *eigi* a *male* at *scripta með þeim* oc *verðr* þa *onytt mal hans.* oc *calla mem þat egnigar quid.* Þar

er xii. quíðr ber a man ef hann þarf biarg quíðar. þa scal hann *quedja heimilis bva sína* .v. til. Maðr scal biðða til hruðningar vm frum quíðo alla. hvarz ero til sócnar eða til varnar. oc þurfot þeir þat optar at gera en vm sin. Allir menn þeir er logscil nocor scolo mæla at domom a alþingi. hvart er þeir scolo sækia sacir eða veria eða bera vetti eða quíðo oc scolo þeir vína eíða adr þeir mæli þeim malom sva at domendr heyri. Hvar þess er maðr hefír þan eíð vnin er hann hefír fleira undir scilit oc verðe hann tortrygðr vm eíðin þa er hann scal þav fleire gögn af hende leysa er eíðar eigo at fylgia. þa (Blis. 30. b.) scal hann þar lata bera vætte þat er hann nefnde at þa er hann van eíðin eða vína ella eíð i anat sin. Hvarvetna þess er menn halda gögnom a alþingi. oc vardar þat *fiorbavgs garð* oc scal i þan dom sækia sem frumsökin er i sótt. Enn menn scolo sacir hafa framfört allar adr sól se undir þær er til ero búnar adr domar fare vt til sócnar. en ef eigi ero fram sagðar. þa er þat vörn. en frumgögn scolo borin adr sol komi a þingvöll. in næsta dag eptir þav er þeim söcom eigo at fylgia. Ef maðr hefír sacir ífleire doma en í ein. oc er honom eigi at heldr scylt optar at vína eíð en vm sin. en ef tortrygt þickir vm eíð uning hans. þa scal hann vætte þat lata bera at dome avðrom er hann nefndi þa at er hann van eíð.

36. Vm quíð burðe.

^a Ef maðr hefír xii. quíðar quatt oc scal godi nefna þriþiungs menn sina til quíðar þess m'ð ser. oc er honom

a) = Á. M., c. 17.

rett hvarz þeir ero bændr eða gríð menn. hann scal xi. menn nefna aðra en sic. Godi scal ganga til doms oc biöð¹ þeim manne til hrudningar er quadde hann xii. quid²dar. oc nefna hann² oc segia honom hvar hann hefir saman settan quid²in. oc hann a sva at hryðia xii. quid² sem dom. Ef þeir verða eigi asáttir hvern quid² þeir scolo bera. þa scolo þeir raða er fleire ero saman. en ef þeir ero iafn margir þa scolo þeir þan bera er godinn vill. Ef su söc kömr ahendr goda er xii. quid²ðr kömr til. Nu a hann at nefna quid² vm sialfan sec. en sökiandi scal beiða samþings goda þans þeirra sem hann vill ef þeir ero þapir iafn rettir at tengdom. en þan þeirra ella er rettari er at bera quid² fram. enn þeir scolo ganga til doms oc vina þar eið. en godi scal fram telia þan quid² er þeir xi. verða a sattir. Ef godi hefir þa söc a hond þriðjungs manne sinom er xii. quid²ðr á vm at scilia. hann scal þar þriþjungs menn sina xi. til quedi²a at retta quid² þan. en þeir scolo til ganga xi. at rétta quid² þan með ser oc scolo þeir raða er fleiri ero saman. ef ideilir með (Bl. 31, a.) þeim. en godi scal fram telia quid² þan er þeir urðo asáttir. aðrir en hann. Ef godi helldr xii. quid² þa verðr godi vtlagr vm þat oc or godorðe sino. en hin á cost þess hvarz hann vill goda sökia eða eigi en sva a þat at metaz er hann helldr quid²nom sem a se borin nema hann fái biarg quid² þan at godi mundi quid² þan bera eigi ahann oc helldde hann af því quid²nom at hann vilde færa honom oc scolo heimilis bvar hans v. scilia þat. hvart hann helldde til fars honom oc þeir mundo af bera ef þeir hære.

1) Hefr fyrst verið ritað beið a, en síðan gjört úr því.

2) Í handritinu: oc N oc segia.

37. *vm vat orð imote quíð.*

^a *Sócn scal fara fyr fram huers máls en vörn, nema þat se allt eitt, oc se þat anars mals vorn er anars er sócn.¹ þar er quíða er quatt til sócnar en sa hefír vatta til þess er veria scal. þa scal þar vætte fara fyr fram en quíðr. þott þat fylgi vörn.² scalat hann þat sva dvelia at eigi se quíþrin þa borin er sol kömr aþingvöll. ef eigi verðr allt eitt þat er bvar vilia borit hafa oc vattar enda eigi þeir um ein lut at scilia³. þa scal segia at hann hefír vatorð til þess máls sem þeir ero vm quaddir. en síþan scal hann veria þeim lyriti quíð burðin. nu bera þeir þo quíðen þoat lyrite se þeim varit fyr en vættet quæmi fram. þa a þan quíð enscis meta enda vardar utlegð öllom. en þa scal þo lata bera vættet. Nu ef eigi verðr at liug vetti. þa er costr at sokia hina vm þat at þeir hafe borit liug quíð. Scolot menn andvitni bera oc her a þingi en ef menn bera vardar þat vtlegð. enda aþat enscis at meta. en þat er andvitni er menn bera igegn þvi sem adr er borit. vætte igegn quíð eða quíðr igegn vætte. sva at eigi ma hvartvegia rett vera. En ef hvartuegia verþr andvitni. þa vardar scog gang liug vitne en fiorbavgs garð andvitnit.*

38. *vm vörn.*

^b *Aðr maðr ferir vörn fram oc scal hann spyria þan man með vatta er söc hefír ahendi honom ef hann*

a) = Á. M., c. 18.

b) = Á. M., c. 19.

1) Deplinum er við bætt.

2) Deplinum er við bætt.

3) Leiðrétting fyrir scilia.

hafi sócn *sva fram* förða a hond *honom sem hann* hygr *eda* hafe *hann eigi*. þá ahin því at suara at *hann* hafi fram (Bl. 31, b.) ferþa sócn *sem hann* hygr nema nokot geriz i vörn hins þess er *hann* vili þa til socnar hafa tekit. þa er rett til varnar at taca er þeim orðom er mælt. Rett er at *hann* föri þo fram vörn þot hin gere *eigi* svara þessom orðum ef domendr lofa oc litiz þeim *sva* at *hann* vili vörn hans glepia því oc er þat þings afglöpon ef sa duell vörn. Hin scal taca til varnar¹ þegar er *hann* vill. en .v. *bvar scolo scilia vm* biarg quido alla *heimilis* *bvar* þess manz er *sottr* er nema *hann* se *sottr* við ix. *bva* quid þa scal *hann* þaðan quedia v. af þeim *bvom* ix. til biarg quidar ser þa er næstir ero vetvang þeim er fra var quatt. Ef því verðr siucr i quid. oc *scolo* þeir er i quid ero með *honom* sökia orð hans til buðar. *hann* a eið at vina hvar *hann* gelldr samquæði á. Þeir *scolo* vatta nefna at orðom hans oc telia quid fram at domi. Ef maðr verðr davðr or quid *eda* omale. þa scal quedia anau istaðin fyrir. þat a raða vm mal hans hvart þa er er þeir spyria *hann*. Sa maðr er vörn vill fram föra *hann* scal ganga til doms oc nefna ser vatta. Þat vætte at hann² byðr *honom* oc nefna *hann* þeim manne er söc hefir fram förða ahendr *honom* at³ hlyða til eið spiallz sins ef *hann* hefir eigi fyr unit eið oc til varnar þeirrar er *hann* mvn þar fram föra. En siþan scal *hann* fram föra vörn fyrir sic hvarz *hann* hefir til þess quidv *eda* vætte. þa er varnar gögn ero fram comin þa scal sökiandin spyria með vatta. ef *hann* hafi vörn *sva fram*

1) Leiðrétting fyrir sócnar, er varla getur verið annað en ritvilla, eptir því sem a stendur.

2) Við bætt.

3) Leiðrétting fyrir oc; sbr. c. 30.

förða fyrir soc þa sem han hygr en hin a því at svara at hann hafi þa fram förða vorn sem hann hygr þegar er þat er. En þegar er hann hefir nokor varnar gögn fram förð. þa þarf at hann biða til þess er hin hefir vorn sva fram förða sem hann hygr. þa a hvartuegi þeirra at föra fram sócn oc vorn alengr sva sem þeir ero bunir til.

39.

^a Þar scal hefia up við arftoco man omaga. þa söc scal lysa at lögbergi ahönd arf toco manne til fram förslo oc varðveizlo omagans. oc nefna hvarntvegia omagann oc þan er ahönd¹ er lyst oc queþa á til (Bis. 32, a.) hvers doms hann lysir oc lysa löglysing. Sa maðr er sökir scal quedia heimilis bva v. þess er sottr er at bera vm þat hvart hann eigi arf at taca at þan omaga eða hvart hans omagi se eða eigi oc nefna hvarntvegia. Ef þat ber quidr at þes omagi se oc scal honom döma omagann. Sa er veria vill scal quedia ena sömo v. heimilis bva at bera vm þat hvart hann eigi fe eða föri til at föra þan omaga fram eða eigi. Ef þar ber avðn oc er þa rétt at lysa þeim a hendr er vill. oc nánastr er þeirra manna er fe eða föri eigi til at föra þan omaga fram. Þar scal telia frændsemi með omaganom oc þeim er ahönd er lyst. oc legia þat undir þegnscap sinn með .iii. man. at su er frændsemis tala rett oc sön með þeim n. n. oc n. n. Þá á þeim manne at döma ahönd omagann nema lögvorn come fram. Cost a sa er omaga vill lysa. at lysa þegar ahendr þeim er nánastr er þeirra manna er fe eða föri hefir til. þott hann lysi eigi ahönd arf toco manne adr.

a) = Á. M., c. 20.

1) Leifdréttling fyrir ahönd.

40. vm reifing

^a Lengr er menn hafa sócn fram ferða oc vorn, sem vilia idom þan. þa scal hver maðr hafa er sócn hefir idom þan eða vorn reifingar man at male sino hvart sem hann þarf at søcn eða vorn. þan er honom rett at hafa. er honom vill veitt hafa þeirra manna er iþan dom ero¹ nefndir. Ef þeir veita honom eigi þat at reifa mál hans. þa scal hann beida þá með vatta at reifa mál hans. þeir eigo at luta með ser hvern reifa scal mál hans. oc scal sa þeirra reifa mál hans er hlýtr. Ef þeir gera eigi luta með ser oc vardar þeim þat fiorbavgs gard öllom er i þeim domi ero. en þat er þings afglöpon er þeir gera er þeir taca eigi við mále hans. Þat er oc at sa a soc þa at søkia er með þat mál ferr er domendr gera eigi við at taca. Ef sök komr ahendr þeim manne er i dom er nefndr at honom er rétt hvart sem hann vill at veria sök þá eða selia avðrom vorn fyrir sec. Ef sök kömr iþan dom þa scal hann² þo eiga dom sétt. enda scal hann giallda samquæþi sitt adom þan er þeir segia vp. þat er oc ef hann a sök (Bl. 32, b.) at søkia. þa er sidar gerðiz en hann væri i dom nefndr. þa er honom rétt hvárt sem hann vill at søkia sealfom eða selia avðrom. Ef su sök kömr iþan dom er hann er í. oc scal hann þo eiga dom sétt³. scolot mál hans standaz vm þa sök. enda scalat hann til vefangs ganga vm þat mál. hann scal oc samquæþi sitt giallda a þan dom er þeir segia adrir vp.

a) = Á. M., c. 21.

1) Rítað tvisvar í skinnbókinni.

2) Við bætt.

3) Deplinum er við bætt.

41. *vm domendr.*

^a Þat er oc adr þeir tace adomi sinom. at þeir scolo eið vīna adr nema þeir hafe uninn adr. þeir scolo nefna ser vatta. Nefni ec iþat vætti at ec vīn eið at *crossi* lög eið. oc seg þat guði at ec mvn þan dom döma sem ec hyg log vera. þat er oc at þeir scolo reifa mal þeirra. þav fyrst er fyrst ero fram comin.¹ þeir scolo sócn reifa hvers máls fyr en vorn. Sa maðr er reifir sócn eða vorn. hann scal tina þat er reifir hver gögn fram hafa comit. oc segia hveim ahendr var hvart sem er til sócnar eða varnar. en sócn scal fyr reifa hvers máls en vorn vm hina sömo söc. Sa maðr er vorn scal reifa. hann scal tina gögn þav öll er til varnar hafa fram farit. Ef domendonom þickia menn ganga of mioc at domi. þeir scolo beiða er i dominom sitia goða þa .iii. er iþeim fiórþungi ero er domrin er við kendr. oc beiða þa með vatta. at fá þeim menn .iii. til dom vörzlo en godar ero utlagir. ef þeir gera eigi sva at fá menn til domvörzlo. oc or godordi sino oc eigo domendr söc þa við gvðana. Þeir scolo sva scripta með ser² at þeir scolo man fa or þingi hverio eno forna. þeir menn er til dom vörzlo ero tecnir. þeir scolo rista reito .ii.^a fyrir utan þat er domendr sitia. en ef men ganga yfir in oc eigo þeir at nefna vatta at þri er þeir ero gengnir yfir inn. nv hleypr hann ut apr oc er hann eigi þa utlagr. en ef hann hirir við oc verþr hann þa utlagr. oc eigo domvörzlo menn soc þá at söcia. þeir scolo ganga til lögbergs oc stefna þar söc þeirre oc a

a) = Á. M., c. 22.

1) Deplinum er við bætt.

2) Í skinnbókinni: Þeir scolo sva scripta með ser at þeir scolo sva scripta með ser. at þeir scolo man o. s. r.

í þan dom söc sv at coma sem domvorzlo men (Blis. 33, a.) þeir
 ero or fiorðvngi. at þeir scolo með vatorð þa söc sökia.
 oc eigo domvorzlo menn halfa utlegð þa. en domendr halfa.
 Ef maðr er ilögscilum fastr sa er i domi sitr þeim er i
 anan dom eigo at coma. hann a þat at mæla aðr hann
 gangi ibrott at hann segir¹ sátt sína a þan dom er þeir
 verþa sattir á. meðan hann er abrott. þær sacir scal fyrst
 dæma er fyra sumar varð eigi vm dömt ef þær ero. EN vm
 þær sacir næst er her hafa gerzc a þingi ef þær ero í þeim
 domi sottar. þa scal vm þær dæma er fyrst voro reifþar
 nema þat se at þær horfi til vefangs. þa scal vm þær
 sidarst dæma ef þær horfa til vefanga. þeir scolo hafa man-
 tal at domr þeirra se fullr. oc scolo þeir at fullom domi
 segia dom sin vp ef þeir eigo þess cost. Ef maðr verðr
 síver eða sár er í dom er nefndr sva at hann ma eigi
 uti vera. þa scolo þeir ganga til buðar þangat er in sívki
 er oc scal hann vina eið fyrir þeim sliçan sem hann
 scylde vina at domi. hann scal samqueþi sitt giallda a þan
 dom er þeir verða sattir á. þa verðr þeim þat rett at dæma
 vm sacir allar nema til vefangs horfi. Ef sa maðr andaz
 eða verðr omále er i dom er nefndr. þeim er þa iafn rett
 at dæma sem fullr se domr þeirra. þeir eigo at dæma eptir
 gognom þeim er þær hafa fram farit idom. þær til sóçna
 oc til varna. Þeir eigo at dæma soc hveria anattvegia
 mæta eða omæta. Ef a gögn þav verðr quedit er idom
 þan ero comin. er mali sciptir með þeim. þa scolo þeir
 vm aðrar sacir fyr dæma at gognom þeim er fram ero
 comin. Nu hygr sa þat er sökir at veriande queþi af þvi
 agogn at hann villde dom iduelia en eigi af þvi at hann
 villde reyna ífimtær domi. þa á hann at stefna honom vm

1) Vid bætt.

þings afglöpon at logbergi oc lata honom varda fiorbavgs gard. oc quedia til heimilis bva ix. oc láta fara íþan dom málit sem frum (Bis. 33, b.) søken er i. Ef quidr ber a hin vm þings afglöpon oc verðr hann þa fiorbavgs maðr. En þa scal dōma vm frum sökna sem eigi væri a gögnin queþit. Ef domendr gēra eigi dōma vm sacir manna. þa scal ganga til lögbergs oc beiða domendr at ganga¹ vt at dōma vm sacir þær er þeir hafa eigi lok a felld. oc sva goda þa er þa menn nefudo i dom at fēra domendr sína ut. Ef domendr ganga þa ut er þeir ero beiddir at dōma um mal hans þa ero þeir varþir male. Nu vilia² domendr sumir dōma enn sumir eigi þa vardar þeim fiorbavgs gard er eigi vilia vm dōma. enda er rett at stefna honom vm þings af glöpon. þegar at logbergi oc sökia þat sumar i en sama dom þegar er vi. domendr ero vt comnir isetor sinar eða fleire. enda verðr iafn fullr þá domr þeirra sem þeir dōmi allir. Ef þeir gera eigi dōma vm mál hans oc er rétt at sökia hvart sem vill et sama sumar eða anat við ix. bva quid. þeir scolo íþeim stað dōma sem þeir hafa niðr setz ef þeir ná fyrir ofriki manna of sacir þær allar er íþeim domi ero. Ef þeir vm sitia eigi fyrir ofriki manna þa er þeim rett at sitia þar er þeir þickiz hellzt mega lúca domi sinom oc verðr domr þeirra sa rétr. Ef þeir vm sitia eigi fyrir ofriki þa scal sa er sócn hefir reifða. queþa a hvar þeir scolo at fixaz at þeir vm luki hellzt domi sinom. Þeir eigo þangat at ganga oc luca þar domi sinom ef þeir mego. Nu vilia þeir eigi allir þangat til ganga þa verðr domr þeirra fullr þoat þeir dōmi eigi fleire vm þar en .vi. en hinom vardar þat fiorbavgs gard er eigi coma til

1) Ritad gāzā.

2) Við hētt.

þangat oc er þat þings afglöpon. Nu hvarvetna þess er domendr gera þings afglöpon. sumir þa at þeir vilia¹ eigi döma vm mal þav er þeir eigo vm at döma. þa á iafnt domr þeirra at standáz er vm vilia dömt hafa ef þeir ero .vi. menn eða fleire sem domrin se fullr. Sa scal dom up segia er mal reifðe þan sem þeir ro asáttir oc scal sa up segia er vorn reifðe ef þeir vilia döma (Bis. 34. a.) vmæta sökenu. EN sa er sócn reifðe ef þeir vilia afall döma. EN sa er dom segir upp hann scal sva² mæla. Læt ec at þa dæmi ver lög dom ef ver þan dæmom oc queþa a hvat hann vill döma. er sa domr var allra scal hann queda. þeir eigo oc allir at giallda samquæþi sitt a þan dom er þeir ero asáttir oc svara at sa se domr þeirra allra. Ef nokor þegir við oc vill eigi samquæþi giallda a þan dom er þeir verþa a sáttir oc er þat þings afglöpon. oc þegir hann sic þa³ i fiorbavgs gard.

42. vm veföng.

^a Ef þær sacir ero nokorar er þeir verða eigi asáttir adom sin. oc scolo þeir þa vefengia. scolot þeir færi til vefangs ganga EN .vi. þeir scolo rúmum þa sciptaz við. hverngi ueg er þeir hafa adr setit oc scolo þeir þa sitia allir saman. er saman ero at vefangi. Þeir scolo sva nær sitiaz at huarirtuegio nemi orð anara. þeir scolo huarirtuegio beiða aðra samneytis oc nefna vatta at því at þeir biöða samneyti sitt at því sem þeir vilia döma.

a) = Á. M., c. 23.

1) I fyrstu ritað þo at þeir vili, en síðan leiðrétt, að því er sýnist, með sömu hendi.

2) Eptir þetta orð hefir fyrst verið ritað dæma, en strykað síðan út aptur.

3) Ritað fyrir ofan línuna.

oc queda ahvern dom þeir vilja dæma. þeim malom scolo þeir mæla hvarirtuegio. Ef nokor þeirra er sva sívcr er idom þan er nefndr at eigi vm ves uti oc má hann þo mæla. þeir scolo fara hvarirtuegio til fundar við hann oc segia honom hvat þeir muno hvarir til vefangs bera. hann scal vina vefangs eið oc queþa a þat með huarom hann mvn vera at vefangi. Þeir scolo ganga til ruma sina. Þa scolo þeir domendrner siþan er sócn fylgia biöða þeim til lutfallz at þeir luti hvarir þeirra scolo fyri mæla vefangs málom. scolo þeir fyri mæla vefangs malom er hliota. Þeir scolo biöða hvarirtuegio avðrom með vatta at hlyða til er þeir vina vefangs eið eða sva til anara vefangs mala er þeir scolo fram föra oc biöþa þeim samneyti. oc beiða þa samneytis at því er þeir vilja dömt hafa oc segia hvat þat er.¹ sva scolo (Blis. 34, h.) þeir mæla hvarir við aðra. Siþan scolo þeir vina vefangs eið er saman ero at vefangi. Þeir scolo taca cros ihönd ser eða boc þa er meire se en háls boc. oc nefna vatta iþat vætti. At ec vin eið at crossi eða at bók vefangs eið oc segi ec þat guði at ec mvn þat vefengia er ec hyg log vera. oc queþa a þat hvat hann ber til vefangs. oc queþa a af hui hann ber þat til vefangs. þeir scolo slican eið vina hvarirtuegio. Siþan scolo þeir hvarirtuegio segia vpp dom þan er þeir vilja dömt hafa. Sva scal sa mæla er sócn reifðe.² þat berom ver til vefangs oc þan dom dæmom ver oc segivm upp at ver dæmom afall honom oc nefna hann oc queþa a hvert afall þat er. þeir scolo giallda samqueþi sitt á er at vefangi voro með honom. Sva scal sa mæla er vorn reifðe. at þat berom ver til

1) Deplinum er við bætt.

2) Deplinum er við bætt.

vefangs *oc þan dom dómom ver oc¹ segiom up at ver dómvm hann² sycnan af því at os þickir logvorn fram comin. þeir scolo giallda samquæþi sitt á er at vefangi voro með honom. Sacar sökiande *oc* sacar veriande scolo ganga til logbergs. *oc* nefna ser vatta. Þæt vætti, at ec lysi soc ahendr þeim vm þat at þeir hafa dómt o lög *oc* queda³ a vm hvat þeir hafa dómt. Þeir scolo lya til rofs dominom. *oc* lata þeim varda utlegð. *oc* lya til v.^{tar} doms. þat eigo hvarirtuegio at mæla við anars domendr.*

43. vm fimtar dom

^a Uer scolom eiga dom in v.^{ta} en sa heitir v.^{tar} domr. **M**AN scal nefna idom þan fyrir godorð hvert et forna. ix. menn or fiordvngi hveriom. Godar þeir er in nyio godorð hafa þeir scolo nefna eina .xii.ena idomin. þa verþa fernar tylptirnar. *oc* ero þa menn xii. or fiordvngi hveriom með þeim. en v.^{tar} domr scal þa radin er fiordvngs domar ero nefndir. *oc* scolo allir sen fara út til sócnar. nema lög retto menn verþi a anat sattir. EN v.^{tar} dom scal setia i lögréttó.

44.

(Bl. 35, a.) ^b Þær sacir scolo coma i v.^{tar} dom liug quidir þeir er her ero bornir a þingi eða liug vatte eða

a) = Á. M., c. 24.

b) = Á. M., c. 25.

1) Við bætt.

2) Í skinnbókinni: dómvm Ñ hann.

3) Í skinnbókinni misritað qð a.

þat ef maðr legr rangt undír þegnscaþ sin. enda vefavng þav er her verþa eða fe boð þav er her verþa oc fe tókor þær her verþa eða sva ef menn mæla ser fe her oc vm liugvitni þav öll er her verða a alþingi oc vm scogar manna biargir þeirra er her er sagt til seþar at vellavso. oc til þes ero talþir oc vm ini hafnir sculdar manna oc vm þræla þeirra er til sculdfestis er sagt her a alþingi oc sva þat er menn þigia verc at þeim monnom. oc vm inhafnir kirkio presta eða sva vm samvistor við þa þegar er þeir fara anan veg en ilogom er mælt. Þær sacir allar er nu ero ¹ talðar scal lysa idag oc amorgen. enda er rett anan dag vico ² oc in þridia ef þeir ero rumhelgir. Ef maðr lysir til v.^{tar} doms vm biargir manna. oc scal a queda á sökena oc veita honom i þvi lagv mæta biorg. engi scal ifa söc vera.

45. vm domnefnor

^a Godar scolo allir ganga til lögretto oc scal hvorr þeirra setia niðr domanda sin. Godi scal nefna ser vatta. At þvi vætti. scal hann queda, at ec nefni þegn i v.^{ar} dom. oc nefna hann at dæma vm sacir þær allar er her coma idom þena. oc log scylda heldr til at dæma vm oc an ec honom iseto nema hann se ³ numin or. nefni ec log dom. Hann scal nefna vatta. At þvi vætti. scal hann queda. at ec vin eið at bok. v.^{tar} doms eið. hialpi sva mer guð i þvisa liósi oc avðro sem ec hyc þat at ec hava þan man

a) = Á. M., c. 26.

1) Í skinnbókinni: er nu hefi ero. Ritarinn hefir fyrst atlað að skrifa: hefi e c (s: lögsögumaðurinn).

2) Leiðretting fyrir vic.

3) Við heit.

idom nefndan er eigi vili ANAR maðr betr raða fyrir lögom
 órvm eða landz því EN sia maðr. oc nefna hann. þeirra
 manna er ec eiga cost iminom þriðvngi her a þingi.
 Slican eið scal godi hver vina er menn nefnir i v.^{tar} dom.

46. at biöða til lutfalla.

^a Þeir menn er sacir eigo i v.^{ar} domi. oc scolo þeir
 ganga til doms oc scal ein hverr þeirra nefna ser vatta
 oc biöða þeim monnom ollom er sacir hafa i v.^{ar} domi.
 til lutfalla (Blis. 35, b.) oc queþa á hvert til scal ganga. oc
 hera þar luti i scavt¹. oc fara sva at lutfalli því sem at
 fiordungs domi. Þær sacir scal eigi luta er vm vefong
 er sótt. þær scal fyrstar sökia nema þær se fleire EN .iiii^{ar}.
 EN ef þær ero fleire. þa scal þær luta. Hann scal ganga
 til doms oc biöða þeim monnom at lyða til eiðspiallz sins
 er hann hefir soc ahendi eða þeim manne er vörn hefir
 fyrir hann oc biðia hann lyða til fram sögo sacar sinar.
 oc nefna söcna. EN hann scal taca bók ihond ser meire
 enn háls bók. oc nefna ser vatta. Þpat vætti. at ec vin
 eið at bók .v.^{tar} doms eið. hialpi mer sva guð i þvisa liosi
 oc avðro scal hann queda. sem ec mvn sva sökia soc
 mina a hendr honom oc nefna hann sem ec hyg sanaz
 oc réttaz oc hellzt at lögom. oc ec hyg hann sanan at
 söc þeirre er ec hefi ahendi honom. oc queþa a söcna.
 oc ec hefca fe boðit i dom þena til liðs mer vm soc
 þessa. oc ec munca biöða. hefca ec fundit. oc munca ec
 fina. hvarki til laga ne til olaga. Sanaðar menn ii.
 scolo honom fylgia. scal hann sva vanda þa sem

a) = Á. M., c. 27.

1) Leidrétting fyrir scavp.

stefno vatta. Þeir scolo taca boc i hond ser. meiri en hals bók. oc nefna ser vatta. Þat vætti. at ec vinn eið at boc v^{tar} doms eið. hialpi sva mer guð scal hann queða. i þvísu liosi oc avðro sem ec hyg þat at N. N. myni sva sokia söc sina a hendr N. N. sem hann hygr sanazt oc rettað oc hellzt at lögom. oc hann hygr hann sanan at söc þeirre oc queda a söcena er hann hefír ahendi honom. oc heferat hann¹ fe boðit idom þena til liðs ser vm söc þessa. oc mvnat hann biöða. oc hefírat hann fundit oc munat hann fina hvarki til laga ne til olaga. Slican eið scolo sanaðar menn hans fina. siþan scal hann² segia fram söc sina ahönd honom sva scapaða sem hann lysti. **MEN** scolo at boc vina eiða þa alla at v.^{tar} domi þeirre er heilog orð ero aritin oc meire en hals bók.

47.

(Bl. 36, a.)^a **Sa** maðr er hann hefír söc at veria hann scal nefna ser vatta oc biöða þeim manne er söc hefír a hendi honom at lyða til eiðs³ þess er hann mvn vina at vorn þeirri. oc til varnar þeirrar er hann mvn fram föra fyrir soc þa er hann hefír a hendi N. N. En siþan scal hann taca bók i hond ser. oc nefna ser vatta. J þat vætti. scal hann queda at ec vin eið at bók .v.^{ar} doms eið⁴. hialpi mer sva guð iþvísu liosi oc avðro at ec mvn sva veria soc þa fyrir mec oc queda a sökena er

a) = Á. M., c. 28. Yfirskriftin Um varnir í útg. Árna-Magnúss. nefnd. er að líkindum tekin eftir einhverju af pappirshandritunum.

1) Við bætt.

2) Ritað fyrir ofan linuna.

3) Stafnum s í niðurlagi þessa orðs mun vera bætt við með yngri hendi.

4) Í fyrsta ritað lög eið, en leiðrétt síðan, ef til vill, með yngri hendi.

hann hefir ahendi mer. oc nefna hann a nafn. sem ec veit réttaz oc sanaz oc helldz at logom oc ec em eigi sanr at soc þeirre ef þess ero efne. oc queda a hvat hann hefir til varnar. oc ec hyg at þat se log vorn. oc ec hefca fe boðit idom þena til liðs mer vm þessa soc. oc ec¹ munca fina hvarki til laga ne til olaga. Þar scolo oc sanaðar menn .ii. fylgia honom at vorn enda scal vanda þa iafnt² sem stefno vatta. EN þeir scolo taca bók i hönd ser meire EN háls bók. oc nefna ser vatta. J þat vætti, at ec vin eið at boc v.^{ar} doms eið. hialpi mer sva guð i þvsa lióse oc avðro at ec hyg þat at hann mvn sva veria söc fyrir sec sem hann hygr sanaz oc rettaaz oc hellzt at logom. oc nefna hvarntvegia þeirra. oc ec hyg at hann se eigi sanr at söc þeirri er hann hefir á hendi honom oc queda a sökena. oc hefirat hann fe borit i dom þena til liðs ser oc munat hann bioda. oc hefirat hann fundit oc munat hann fina hvarki til laga ne til olaga. Hann scal nefna ser vatta. at þvi vætte. scal hann queda. at ec færi vorn fram fyrir³ mic her i dom þena. oc queda a hvat hann hefir⁴ til varna oc hver vorn su er. oc calla ec þat lög vorn. Slikan eið scal hvartuegi sanaðar manna hans vina sem nu hefi ec tint. Ef maðr hefir fleire sacir i v.^{ar} dom EN eina. hvart sem hann (Bis. 36, b.) hefir einom manne ahendr eða fleirom. oc scal hann slícan eið vina at sökeni hverri⁵ sem aðan tinda ec. oc scolo sva sanaðar menn fylgia söc hverre sem aðan var tint. oc sva eida vina. Sa er söc hefir at veria i v.^{ar} dome hvárt sem hann hefir eina eða fleire. þa

1 og 2) Rítað fyrir ofan línuna.

3) Eftir þetta orð hefir fyrst verið ritað söc, en strykað síðan út aftur.

4) Í útg. Arna-Magnúss. nefnd. heyrir, er ekki stendur heima vö skianbokina.

5) Rítað fyrir ofan línuna.

scal hann slićan eið vlna varnar eið at sokeni huerre sem ađan tlnđa ec oc sva sañađar menn hans. Sa mađr er hann hefır sōc at sēkia i v.^{ar} dom hann scal taca vi. menn or domi oc nefna vatta at. oc nefna þa alla. oc ec nem yđr or domi oc an ec yđr eigi i seto vm sōc þa. oc queda a sēkina. EN þeir scolo or rlsa dominom. EN ef þeir vilia eigi or rlsa dominom þa ero þeir utlagır. enda omæt orđ þeirra. Sa mađr er hann hefır soc at veria i v.^{ar} domi. hann scal oc taca ađra .vi. menn or domi oc nefna þa alla a nafn. an ec yđr eigi iseto vm soc þessa er hann sagđi a hond mer. oc nefna hin anafn er sōkena hefır a hendi honom oc queda a sōkena. EN þeir eigo at rlsa or dominom. oc sitia í dom hring inan meþan vm sōc þa er dēmt. eigi scolo þeir abrott ganga nema navðsynia örende se. EN ef þeir vilia eigi rlsa ór dominom. þa varđar þeim vtlegđ. enda onýt orđ þeirra. Ef hann vill þa eigi or taca dominom. þa scal sēcnaren taca þa ór hvaratvegio. EN ef socnarin vill þa eigi or taca dominom þa er onýt sōc hans. Þeir ero þo rettır til at reifa mál þeirra er or dominom ero numnır. EN eigi eigo þeir vm dēma. Domendr allır ađr þeir tace at dēma scolo vlna eið v.^{ar} doms eið vm þat at þeir muno þan dom dōma er þeir hygja lōg vera. Domandi scal nefna ser vatta. at þvi vatte. at ec vin eið at boc .v. doms eið. hialpe sva mer guđ i þvisa liosi oc öđro sem ec mvn þan dom dēma er ec hyg lōg vera. (Blš. 37, a.) oc ec hefca fe mælt mer idom þena oc mvnca ec mæla. oc hefca ec tekít oc munca ec taca. hvarki til laga ne til u laga. Þeir scolo reifa mal manna bæđi til sócnar oc til varnar iafnt sem i fiorþungs domi. EN þeir cro réttır at reifa mal manna er or ero numnır dominom. Þa er vm er dēmt eina sōc at þa eigo þeir aþtr at ganga idomen EN þeir

eigo xii. menn at nema or dominom at huerri sökene. EN þeir eigo cost at nema or domi hvart sem þeir vilia ena sömo eða apra. Þeir scolo döma vm sacir þær allar er i v.^{tar} dom coma. vm þa fyrst er fyrst er fram sögð enda er væl ef þeir verða væl asáttir. Nv verða þeir eigi a sáttir þa scal in meire lutr ráða domanda EN ef þeir verða allir iafn margir þa eigo þeir at döma afall. EN þar er veföng ero þa eigo þeir at luta. EN ef þeir ero allir iafn margir í öllom stödom þeim er domendr hafa vefengt oc hafa huarirtuegio farit rett at vefangi. oc a þeirra domr at rofna er síðr hafa at logom dömt. EN ef aðrir hafa farit rett at vefangi en aðrir rangt. þa á þeirra domr at standaz er rett foro at vefangi þótt aðrir hafe mála efni betri fyrir ondverðo. EN ef hvarigir hafa farit rétt at vefangi þa á þeirra domr at rofna sem fir hafa farit því at vefangi sem log ero. oc á sa domr at rofna er þeim hefir þótt fir lögum dömdr. Vm sacir þær allar er her hafa gerz a þingi þa scal¹ beiða doms vt meðan osagt er misseris tal up. EN ef domendr vilia eigi döma vm sacar þa vardar þeim fiorbavgs gard.

Engi maðr dræpr fyr enn sva sem domr dömir hann eptir vapna tac.

48. Vm ferans dom

(Bls. 37, b.)^a **F**erans domr scal vera eptir hvern man þeirra er secr er ordin þa er xiiii. nætr ero liðnar fra því þingi er hann varð secr á. Dom þan scal eiga þar er heimile hans var þa er sök var hofðut a hönd honom adr hann

a) = Á. M., c. 29. Upphafsstafurinn er nokkuð stærri en vant er við kapitalaskipti.

1) Við bætt.

yrðe secr. Nu veit sa *eigi* er hann secþi hvar þat er þa *scal vera* at heimeli goða þess er sa er i þingi með er hin gerði sekian. Nu hefír hann hansalaða secþ sina heima iheraðe eða verðr hann at sátt secr þa *scal ferans* doms *quedia* a alþingi eno næsta eptír þat er hann var secr gör. Sa maðr er hann secþi *scal spyria* at lögbergi at heimilis fangi hans. oc sva at þingfesti hans ef hann veit *eigi* adr. Nu gengr engi við heimilis fangi hans. EN *godí* gengr við þingfesti hans. þa *scal* at þess *goda* eiga *ferans* *domin* oc beida hann at nefna. Nu er við hvarigo gengit. þa *scal* at þess *goda* eiga *ferans* *dom* sem hann er siálfr i þingi með oc beida hann at nefna¹. Hann *scal* eptír *doma* beida at lögbergi eða þar er *codí* heyre siálfr á.² ef hann var *eigi* at lögbergi þa *scal* hann segia *honom* til. EN ef hann beiþír i øðrom stað. þa *scal* hann segia til at lögbergi. Sa maðr er *ferans* doms vill beida þa *scal* hann *nefna vatta*. Jpat *vatte*. at ec *qued* oc beide N. N. at nefna *ferans* *dom* eptír N. N. xiiii. nóttom eptír vápna tac. hann *scal* *queda* *astap* oc biðia hann þar coma sva at dómr se nefndr fyrir midian dag. **Dom** þan *scal* nefna vtan garðz þar er hvarki se acr ne engi. oc *eigi* fir garðe EN i örscotz hælgi við garðin. oc þangat fra garðe er sa aheimile er sótti ef þar má væl vera. **Scyldir** ero menn at fylgia *goda* til *ferans* doms. allír þeir er næstír ero ef hann vill þa quatt hafa hvárz þeir ero hans þing menn eða *eigi*. Þrigia marka utlegð varðar þeim er synia ef hann viðr *domin* fullan. EN *fiorbavgs* garð ella. Hann *scal* þar coma fyrir midian dag oc nefna sva *domin*. oc sva *scolo* þeir menn coma er þar *scolo* lögscil af hendi leysa. þar *scal* vera

1) Orðnum Nu er við hvarigo — nefna er sleppt úr i útr. Árna-Magnuss. nefnd.

2) Deplinum er við hett.

xii. þegna domr. Dom þan scal ryðia sem (Bl. 38, a.) xii. quíð. Sa er doms beiþír scal þangat hafa quatt bva v. iii. nottom fyr eða meira meli. þa er næstir bva því er domrin scal vera. Ero þeir skyldir at bera quíðo þá alla er þar þarf hvergi er þa beiþír. Hann scal oc hafa quatt doms vp sogo vatta eða sáttar gerðar vatta þa er nefndir voro. ef hann varð at sátt secr. Þeir menn er fe áttó at hinom þa er hann varð secr scolo quait hafa vatta sina eþa bva ef þeir hafa eigi vatta til oc scal til quedia gagna þeirra allra er þar þarf xiiii. nottom fyr eða meira mele.

49. vm socn.

^a Sa maðr er ferans doms beidde scal ser nefna vatta. íþat vætte. at ec vin log eíð at bók oc segi ec þat guði at ec mvn sva færa mól öll fram her at ferans domi þessom ahendr N. N. sem ec veit réttazt oc sanazt oc hellzt at lögom. J dom scal bera doms upsögo vætte eða sáttar vætte er hann var secr gör. þa er domr er ruddr scal láta bera þar vætte þat hve fyrir secþ hans var mælt eða fyrir hvat hann varð secr eða hvar hann varð secr. Þa scolo menn luta hve þar scolo sacir fram föra. Jafnt scal þangat bva fe mál öll sem til scyllda doms. oc sva of¹ lanzvirðingar oc sva dæma cono sitl fe ef hon átti eða veð mála ef voro. oc hveriom sina avra fulla ef sva má. en ella jafnt skerþa sem at sculda domi. Rett scal dæma or feno ef rettar söc er. en fóla giolld ef þiofsöc er. EN ef fe vinz betr þa scal dæma goða þeim

a) = Á. M., c. 30.

1) Leiðrétting fyrir af; sbr. c 61.

er *domin* nefude *ku* eða *uxa* .iiii. *vetra* *gamlan*. EN ef fe er *meira* þa *scal* *doma* *hálf* þeim er *hin* *seçpi*. EN *hálf* *fiordungs* *monnom* ef *hann* *varð* a *alþingi* *seçr*. en þingonnavtom ef *hann* *varð* a *várþingi* *seçr*. þeim er i þvi þingi ero er *ferans* *domr* er í átt. Þeim *scal* *døma* *varðveizlo* *fiar* þess er *hin* *seçpi* er *fiordungs* *menn* *scolo* *hafa*. en þvi *scal* *scipta* a *varþingi* *eno* *næsta*. *honom* *scal* *oc* *døma* *varðveizlo* þótt þingonavtar *eigi*. EN *hann* *scal* *hafa* þat til *leidar* *enar* *næsto* þeirrar er *hann* *heyr* *sialfr*. Ef þeir ero *samþinga* þa *scal* *allt* fe þat er *hann* *hefir* þa *heimt* *scipta* þar við þa. (Blis. 38, b.) EN þat er *hann* *hefir* þa *eigi* *heimt* at *viðtekum* eða at *handsölom* þa *scal* þvi *scipta* *avárðingi*. EN ef sa er *utan* þings *maðr* er *hin* *seçpi*. þa *scal* *scipta* a *alþingi* *eno* *næsta*. *Scipta* *scal* þvi *öllo* at *ferans* *domi*. er *ma* *oc* *selia* i *hendr* *goda* þeim er *dominn* *nefndi*. Fe þat er þingo *navtar* *eigo* *scolo* þeir *hafa* til *omaga* *biargar* þess er *seçr* er *orðen* *sem* *vinz* ef *hann* *átte* *omaga*. EN *ellegar* *scal* *hafa* til þurptar þeim *omogom* *oðrom* er þar *eigo* at *fara* i þvi þingi eða *vm* þav þing. *Fiorbavgs* *garð* *varðar* ef *maðr* *leynir* *seçþar* fe. *oc* *scal* *quedia* til *heimilis* *bva* ix. a þingi þess er *sottr* er.

50.

^a Ef *omagar* *coma* til *ferans* *doms*. þa *scal* *beida* til xii.^{tar} *quidar* *hvert* þeir se *omagar* *ens* *sekia* eða *eigi*. EN þa á *hans* *omaga* at *døma* er *hann* a *arf* *eptir* at *taca*. *oc* þá *aðra* er *hvar* *bera* at *hann* *hase* fe *með* *teçit* *sva* at þat *væri* *iafn* *mæli*. Ef *fleire* *menn* ero *iafn* *scyldir* *omaga*. þa *eigo* *hvar* þeir v. er til *ferans* *doms* ero *comnir* at *scipta* þvi *oc* *scal* *døma* *för* *öllom* at þeim *luta*

a) = Á. M., c. 31: fyrirögnin þar: Um *døma* er *ekki* *tekin* *eptir* *skinnbökinni*.

er honom byriar til handa um fiordung þan er ferans domr er í attr. ef hann varð a alþingi secr. Ef fiordungs menn hafa scipt fiordungi til omaga framferslo. þa a þat at halda allt er þeir urþo a sáttir. Nu ero þing .ii. a einom þing velli. þa scolo þeirra omagar fara um þav þing bædi er i því öðro þingi urðo secir enda sva áttir ferans domr at. Þat er mælt at eigi er scyilt til ferans doms at föra barn þat er maðr varð secr um faderne. ne quedia gagna til oc a því för at döma. Nu gera þeir menn eigi omaga föra til ferans doms er scyldir ero til at lögom. þa rada þeir ser a hendr omaga ef þeir visso at ferans domr scyldi vera oc máttu til comaz fyrir navðsyniom. Nu fela menn fyrir þeim omaga oc rada þeir ser ahendr omaga. En eigi ero¹ erfingiar þeirra scyldir til. Nu verða menn eigi varir við at ferans domr scyldi vera eða máttu þeir eigi til comaz með omaga. þa scal lýsa et næsta svmar (Bl. 39, a.) eptir a hendr þeim fiordungs monnom eða þingonavtom er sa godi er i þingi er nefna let ferans dominn. oc quedia hann til xii. quidar hvar N. N. veri omagi ens sekia manz eða eigi. En heimilis bva sina .v. at scilia um þat hvar hann mætti comaz til ferans domsins eða eigi fyrir navðsyniom. Ef quipir þeir ganga ihag søkianda oc coma eigi lögvarnir fram. þa scal döma for omogom i alþingis domi. iasnt sem ferans domr átte at döma ef þeir hefði þar til comit.

51. um ferans dom.

^a Iasnt scal eiga ferans dom eptir fiordungs man sem eptir scógar man oc gogn öll til föra. oc sva scolo

a) = Á. M., c. 32.

1) Við bett.

menn fe sín þar heimta þeir er átt hafa at honom. *oc* sva scal döma for omogom þeim er hann átte. Nu varð maðr secr vm dom rof eða vm fe þa scal fe þat allt gialdaz at ferans dominom sva micit sem gögn baro til. EN ef fe þat gelldz eigi þar. þa verðr hann secr *scogar* maðr oferiande. Nv verðr hann secr vm spell virki *oc* gialdaz eigi scaða bötr at ferans domi. þa verðr hann *oc scogar* maðr o øll. Þar scal gialdaz more lögavra at ferans domi goda þeim er ferans domin nefndi.¹ þat fe heitir fiorbavgr. en ein eyrir þess fiar heitir alaðs festr. Ef þat fe gelldz eigi þa verðr hann *scogar* maðr o øll. Nu gelldz þar fiorbavgr *oc* alaðs festr þa scal sva döma sectar fe sem *scogar* manz fe. Þar a godi *oc* at hafa kú eða oxa iiii. vetra gamlan. *oc* á þa fiorbavgr at fara sem anar sectar fe. ellegar eignaz godi þa more. þat er rett at gialda mörc þa þar at ferans domi. enda er rétt at maðr handsale at gialda a xiiii. natta fresti. at heimle goda. *oc* scal þa eindagi a þvi fe. Kostr er at gialda gripom sva sem lögmetendr virþa til logavra.

52. Heimili fiorbavgs manz.

^a Þa er ferans domr er átttr at fiorbavgs man. þa scal segia til heimila hans. Hann scal eiga þriú heimili.² þeirra scal eigi lengra imidlom vera en fara megi vm dag (Bis. 39, b.) a anan veg. Hann scal heilagr vera at þeim heimilom *oc* i örscotz hælgi við a alla vega. *oc* a götoni a millom heimilana ef hann fer eigi optar en vm sín a manade. *oc* i örscotz helgi við götona. Nv fara menn a

a) = Á. M., c. 33; þar er fyrirsögnin: Heimilisfangsbuar; i skinnbókinni: Heimil' f. b9.

¹ og ²) Deplunum er við bætt.

moti honom þa scal hann fara af götoni sva at þeir vm take eigi spióta oddom til hans. O heilagr verðr fiorbavgs maðr ef eigi er sagt til heimila hans at ferans domi. þar scal nefna vatta at fiorbavgr galldz eða anat þat fe er hann yrði secr scogar maðr ef eigi quæmi fram. Ef ferans domr er átttr at þan man er secr er orðin scogar maðr feriande þa scal nefna vatta þar at allri secp þeirre er gögn baro at honom væri mælt. oc a sv öll at halda. En ef hann er iafn vandhæfr oc fiorbavgs maðr. þa a þar at ferans domi at kiosa honom heimile iii. iafnt sem fiorbavgs manne. Ef fiorbavgs maðr gerir fiorbavgs soc oc varðar honom scog gang. En engi maðr scal bana for fiorbavgs manne eða scogar manne ferianða þótt fé eigi at þeim.

53. Beiða fars fiorbavgs manni.¹

^a Sa maðr er fiorbavgs manne fylgir til scips scal beiða fars með vatta at þeir tace við honom oc lata bera vættis vætte þav er nefnd voro at ferans domi. hre fyrir sect hans var mælt. oc sva þav er fiorbavgr galdz ef hann var fiorbavgs maðr eða þav fe onor er hann yrði scogar maðr ef eigi gyldiz. Ef vættes vætte þav coma fram þa varðar þeim utlegð iii. marca bæde styre manne oc hásetom ef þeir toco eigi við honom. Ella er viti lavst þeim. Hann er iafn heilagr a goto er hann fer til scips sem hann² fare a millom heimila. Honom scal beiða fars at scipi öðro oc láta bera vætte þat er hinæg

a) = Á. M., c. 34.

1) Í handritinu Beið fars f.

3) Orðin sem hann eru rituð tvísv r.

var nefnt. **Ef** honom er syniat þar þa skal beida at enom sama hætti a et .iii.^a scip. enda er *eigi* scyllt þá at beida a fleiræ scip. a því sumri. þot þeir syni. en þeim *vardar* iafnt öllum synionen. þa ero þeir *oc eigi* utlagir ef þeir hafa tekit við iii. *fiorbavgs* monnom eða *scogar* monnom aþr þeir hafa beiddir verit. þoat þeir syni þessom. **Hann** skal þa fara til vista sina ena somo.¹ hann er *oc iafn* heilagr i þeirre for til þess er hann kömr aþr til heimila (Bls. 40, a.) sina. *oc sva* agistingem ef hann fer fullom dag leidom. **EN** anat sumar skal hann *oc sva* et sama við för leita. *oc sva* verða þeir en utlagir er þa synia. **EN** et iii. sumarit *vardar* *fiorbavgs* gard öllum þeim er þa synia. enda helpr honom þat ecki at vetri ef hann er her staddr. Ef þeir taca við honom *oc* er hann at scipi meþan þeir hafa bþþir alandæ þa er hann heilagr i örscotz hælgi a alla vega a land við búdena. en þo at scip ligi fir búð en sva. *oc* er hann þo heilagr þar amilli. **EN** alengr er þeir hafa buðir a scipi þa er hann heilagr i örscotz hælgi a land upp a² alla vega þaðan fra fióro er scemst er. til landz fra scipi. enda skal sva hvargi er þeir licia við island a því sumre. eða við þær eyiar er bygðar ero. en avallt er þeir licia ibrygio lægi. við island þa er hann heilagr i örscotz hælgi fra brycio sporde a alla vega. Ef þeir verða aþr reka eða hallða þeim vedr i enne savmo höfn. *oc* comaz þeir *eigi* abrott. *oc* skal hann *eigi* ganga fyr af scipino en scip er brotit sva at *eigi* er i for buanda á því sumre eða eytt sva ella at þeir hafa *eigi* lið til bröt at hallða. Ef þeir verða aþr reka *oc* coma þeir til þeirrar hafnar er þeir vilia scipi til hlunz rada. þa er slíc helgi hans mælt þar at

1) Deplinum er við hætt.

2) Við hætt; orðin land upp er skrifað fyrir ofan línuna.

scipi sem þa er hann com til scips meðan buðir halldaz at scipi. *oc stýri menn* ero þar enda er hann avalt iafn heilagr at scipi. enda *scal hann* iafnt leita við brott forna þeirra þrigia. enda er huert sumar fra þödro slíc hælgi hans mælt. En þegar er hann leitar nöckort sumar eigi sva við brott forna sem mælt er. þa er hann havst þat secr¹ maðr at vetri dræpr *oc* o öll. Ef hann verðr apr reka þa *scal hann* til vista sína fara ena savmo ef hann kómr samsfiordvngs við þær. Nu kómr hann eigi í þan fiordung þa *scal hann*² taca ser vist þar er hann vill. a þeim hálfum manade er þeir verða land fastir. enda er hann iafn heilagr a þeirre göto *oc* a gistingom sem þa er hann for til scips. Cost a hann at fara til ena sömo vista sína ef hann vill þat. enda er iöfn hælgi hans meðan hann ferr sva með ser sem mælt er. hvárt er hann ferr fullom dagleiðom þa er slíc hælgi hans. (Blis. 40, b.) ¹EN et iii.^a sumar verðr hann scogar³ maðr at vetri ef hann kómz eigi abrott þa. Ef hann komr fyr ut þingat ¹EN hann hafi .iii. vetr abrott verit *oc* verðr hann scogar maðr. Nu fær hann xii. quíð þan at hann varð sæ havi ut hingat *oc* hann villdi til anars landz farit hafa. þa *scal hann* sva við brott for leita sem þat sumar yrði hann fiorbavgs maðr. Ef hann cómr út hingat þa er hann hefir iii.^a vetr abrott verit. þa er hann sva sycn sem aldriqi quæmi su secp ahendr honom. Hann *scal* þa taca erfþir allar slícar sem þa ber til handa honom. *oc* sva *scal* hann taca við omogom þeim er at ferans domi voro fyrir hans sacir aför dæmpir. *oc* sva við þeim er þa berr til handa honom. *oc* sva giallda sculldir sínar

1) Ef til vill misritað fyrir scogar.

2) Við bætt.

3) Í fyrstu ritað secr, en síðan leiðrétt þannig.

ef vanlocnar voro er hann for heþan ef hann hefir fe til. Rofnar sect *fiorbavgs manz* ef *eigi verþr*¹ at *lögom átr eptir hann ferans domr. oc scal sökia þa vm oc gera þa sana* at þvi er² *ferans domr* scyldo eiga *oc a hvern* at sökia þa söc er vill. enda rofnar sect *fiorbavgs manz* hvergi er þa sökir.

54. ef *eigi* er átr *ferans domr*.

^a Ef menn eigo *eigi ferans dom* eptir þa menn er þeir hafa secta eða eigo þeir *eigi* at *logom þa vardar fiorbavgs gard* heatci er þess þrýtr at þvi er *eigi verðr* at *lögom ferans domr* átr er honom licr ahendi. en þeir menn eigo söc þa er til omagana standa þeirra er för atte at döma at *ferans domi* ef átr væri. Nv vilia þeir *eigi* þa eigo þeir er fe áttu at honom þa er hann varð secr. EN ef þeir vilia *eigi* þa a huerr er vill. Ef goðin ger *eigi* nefna *ferans dom*. enda se hann at *lögom* beiddr eða hverigar vanlyþir er þær coma af³ *goðans* hendi. at *eigi* sé átr *ferans domr* at *logom*. þa *vardar goðanom fiorbavgs gard* oc a sa söc er *ferans doms* beiddi. *Goða* er rett at selia öðrom manne íhönd at nefna *ferans dom*. ef fleiri mem hafa beiddan hann en ein. oc sinom þriðvngs⁴ manne. enda *vardar þeim oc fiorbavgs gard* er *goðinn* seldi at nefna *ferans dom*. ef af hans völdom verðr *eigi* átr at *lögom ferans domrinn*. Goðin secz ef hann getr engi til at nefna *ferans dom*

a) = Á. M., c. 35.

1) Rítað fyrir ofan línuna.

2) Leiðrétting fyrir ef.

3) Leiðrétting fyrir a.

4) Leiðrétting fyrir þriðvngs; ritarinn virðist í fyrstu hafa skrifað *fiorðvngs*.

(Bl. 41, a.) oc abyrgiz hann þott fleire menn hafe quaddan hann en .i. Ef sa maðr verðr sótt er hin hafðe sectan vm þat at eigi hafe verit ferans domr átttr at lögom at þan man er hann seþi. þa scal hann þat hafa til varnar fyrir sic at sœcia godann vm oc gera hann sanau at völldonom þess er ferans domr varð eigi attr at lögom. Ef godinn er vm sótt enda hafe han öðrom manne i hönd sellt at lögom at nefna ferans dominn. þa scal hann oc sœkia þan vm oc veria sva fyrir sic. Sa þeirra secz vm er völdin beraz ahendr. Þat ero stefno sacir oc scal quedia ix. heimilis bva a þingi þess er sottr er. Of þa menn er fe þat hafa at varðveita er sa maðr hafðe átttr er secr er orðin. Nv ef þeir fregna hvar hin hafðe beiðt ferans doms. þa ero þeir scylldir at coma þangat oc segia þar til fiar þess hvarz þar tecz ferans domr eþa eigi. Nv verþr þar engi manna fundr eða fregn hann eigi hvar ferans domr scal vera eða mátti hann eigi til comaz fyrir nauðsyniom. þa scal hann segia til aleið þeirri er hann heyr. hvat hann hefir þess fiar at varðveita oc sva a vár þingi. oc sva a alþingi eptir vm svmarit. enda er rétt at hann segi til a alþingi þat sumar er hann veit. at hin varð secr sva at þat heyri meire luti manna oc þing heyianda. Þat er mælt vm þa menn er þeir áttto fe at þeim er secr er orðin scogar maðr. enda se eigi átttr ferans domr at þa scolo þeir stefna þeim monnom er þeir vito at féen hafa þav er sa átte in seki til alþingis oc til þess fiordungs doms þeim öllom er hin varð secr í. enda er rétt at lýsa at logbergi oc sœkia et sama sumar vtan fiordungs monnom eða þeim er sva síð fregna at eigi vm stefnir.¹ scolo þeir menn allir föra þangat gögn sín er fe hosðo átttr at honom iasnt sem til

1) Deplinum er við bætt.

ferans domsens. enda scal sva dōma fiordungs domr þeim öllom sina ávra sem ferans domr ætte at dōma ef áttir væri at lōgom. Ef sa maðr leypz abrott af lande er secr er ordin með fe þat er hann átte eða er hann avstr þa er secð komr ahendr honom með þat fe er hann á oc sect ætti at verða her at ferans domi. Nv cōmr hann út með fe þat eða þat er hann hefir af því øxt enda verði (Blis. 41, b.) þat tckit af honom her hvarz hann verðr drepin eða eigi. oc a sá heimting til þess fiar er hann hefir sectan. Þeir menn er sva verða sekir görvir at eigi er sect feit þeirra. þa eigo erfingiar at taca arfin ef þeir andaz meðan þeir hafa eigi farit sycno sinni. þeirri er¹ þeim var mælt. EN hin a heimting fiarens allz er hin secti þegars hann hefir sycnoni þeirri sinni farit er honom var mælt aðr hann yrði secr scogar maðr o öll oc o feriande oc scal þat þa fara sem sectar fe anat.

55.²

^a *Þat er mælt vm þa menn er secir verða scogar menn at eigi komr or alþingis domi sect þeirra vpp full. þa scal stefna vm biorg þeirra oc lata varda fiorbavgs gard oc stefna til fiordungs doms oc quedia til .xii. quidar goda þan er sa er iþingi með er sottr er. Enda scal þar lata bera idom vættis vætte. þav er nefnd voro at ferans domi. hue fyrir sect hans var mælt. Nv hefir*

a) = Á. M., c. 36.

1) Eftir þetta orð hefir ritarinn i fyrstu skrifað þeir hafa, en strykað það síðan út aftur.

2) I fyrstu línu kapítulans er autt rúm handa fyrirsögninni, en ritaranum hefir síðan gleymzt að bæta henni við og eins upphafsstað kapítulans.

eigi áttur verit ferans domr þa skal lata bera vætte þav ifiorðungs domi sem i ferans domi scyllde ef attr væri. Nu alengr er nockor maðr er sóttur vm biorgina þess scogar manz apessa lund sem nu er talit oc vætte þav hafa fram farit iferans¹ domin. þa varðar þeim monnom öllom scog gang er þa biarga þeim scogar manne siþan. oc skal þa menn seia i v.^{ar} dom. en in sama sócn er² við þa er fyr hafa borgit honom. sem aðr var tínt. Þeir scogar menn er farning er mælt enda verðr eigi áttur ferans domr eptir þa skal kíosa þeim heimile eitt oc segia hvvm .v. þeim er næstir býa heimilino. enda verðr hann þar heilagr alengr at því heimile sem þa at kórit væri. at ferans domi. oc sva skal a goto til scips þaðan fra því heimili. enda skal hann lata bera þav vætte fram er honom er fars beiðt sem i ferans domin scyldi ef áttur væri nema honom væri hælgi meire mælt en fiorbavgs manne. oc þarf eigi þa at kíosa honom heimilit. Þeir menn er sycna er³ lofuð at logréttu oc upp sögd siþan sva at lögbergi at þeir scyli vera feriandi. þa skal þeim sva beiða fars sem fiorbavgs manne eða þeim scogar manne er at satt verþa secir oc lata bera þav vætte til er nefnd voro at up sögvni hver sycna honom var lofuð. Ef þeir menn fara sycno sinni þeirre er þeim var lofvð. þa skal sva sokia vm biorg þeirra oc láta slíct varða biorg (Bl. 42, a.) þeirra⁴ sem scogar manna er at satt verða secir. Ef monnom er sycno lofs beiðt at logréttu scogar monnom eða fiorbavgs

1) Ritad íf.; úr því er með seinni hönd gjört: ífi orðungs, sem varla mun vera rétt.

2) Við bætt.

3) Hereptir er i fyrstu ritad talit, en strykad sidan út aptur.

4) Orðnumm oc lata — þeirra er sleppt úr i útr. Árna-Magnuss. nefnd.

monnom oc a þat þviat eins standaz ef allir lögrétto menn leyfa enda veri engi maðr lyríti fyrir utan lögrétto sva at þeir menn heyre er ilögrétto sitia. en ecki eigo anara manna orð at standaz þott i gegn mæli en lögrétto manna ef eigi veria lyríti. Þeir menn er secir fara utan heðan feriande menn þa ero þeir hægir erlendis sem engi sect se ahende þeim her fyrir þeim söcom. Ef þeir menn er her ero görvir scogar menn o elir oc oferiande. þa ero þeir iafnt dræpir oc o hægir erlendis sem her fyrir orvm löndom.

56.¹

a Ver scolom eiga varðing alandi voro. scolo godar iii. eiga þing saman. þeir scolo eigi eiga þing lengra en viko þing. oc eigi scemra en iii. natta þing nema lofs se at beðit ilögrétto. Várþing scolo þeir eigi eiga sidar en vi. vicor se af sumri er lokit er sócnar þingi. Várþing scal eigi fyr vera en iii. se af sumri er þeir coma til. Eigi scal nær stefna várþingi en ii. vicor se til þes varðings er sökine er til stefnt en gagna scal til quatt vera vico fyrir þing eða meira mele. nema siþar comi upp söken þa scal stefna sva nær varþingi sem vill. nema heiman quod se til. þa scal stefnt et sidarsta viko fyrir þing oc quatt gagna. þeim socom scal stefna til várþings er menn ero samþinga. Mane er rétt at stefna i þat þing er hann er sialfr í. Enda er rett at stefna til þess þings er sa er i er hann hefir sacir ahende. Godar þeir

a) = Á. M., c. 37.

1) Ritaranum hefr gleymzt að bæta við fyrirsögninni og upphafstaf kapítulans.

allir¹ er i því þingi ero. *scolo coma til þings ondverðz. Godi sa er þing hælgi a þar hann scal þar þing hælga enn fyrsta aptan er þeir coma til þings. scal rétt manz hálfu avkaz meðan a því þingi er i orðom oc i öllom a unom verkom. EN godi scal queda aþingmöre hver ero. oc scal hann sva þing hælga sem alþingi oc scal hann queþa a hue þing heitir. Ef godar coma eigi til þings ondverðz þa varðar þeim þat vtlegð oc or godorde sino. nema (Blis. 42, b) sacar se til þings. þa varðar fiorbavgs gard. Ef sacir ero til þingsens oc sva þott þar geriz. oc eigo þeir menn sacir þar at sökia er sacir hafa búnar til þings þess. Nv vilia þeir eigi. þa eigo samþingis goðar hans. sa þeirra er helldr vill sótt hafa oc aþingi er ef eigi ero bápír. Nv vilia þeir eigi þa eigo inan þings menn fyrst. en þa hverr er vill. Várþingom öllom scal nafn gefa. enn þingheyindr *scolo eigi sidar*² coma til varþings EN nótt se af þingi. oc sva þeir menn er með sacir fara. oc sva³ *scolo þeir menn eigi sidar* coma til þings er gagna ero heiman quaddir. enn nv hefi ec talit. EN ef þeir menn coma sidar er sacir hafa til þings eða sacir vilia veria. oc verða onytar sacir þeirra oc sva varnir ef þeir coma sidar til varþings EN nott se af. Rétt er at várþing se scemra en iiii.^a náttu þing ef þingonávtar ero allir asáttir. oc se lokit söcom öllom þeim er búnar voro til þings þess. Enscis eigo vattar at quedia ígegn til varþings. Nefna scal þa menn alla idom er fyr coma til þings EN dom scal nefna. Ef söc kömr upp sidar EN ii. vicor ero til varþings. enda se heiman quatt*

1) Ritað allir þeir, en síðan er röðin á þessum orðum leiðrétt með tilvisunarmerkjum.

2) Ritað tvisvar.

3) Skrifað fyrir ofan línuna.

til. þa *scal* stefnt vico fyrir þing oc sva quatt gagna til. Nu cömr sidar vp socin en vica se til þings. þa *scal* *quedia* bva til a þingi. Rétt er bonda at senda man til þings at heyia þing fyrir sec. þan man er samþingi er við hann. Enda ef sacir ero bvnar til várþings. þa *vardar* *goda* *fiorbavys* *gard* ef hann kómr eigi til ondverz þings. oc sva þoat þar geriz. Stefna *scal* vm eindagat fe vm ena hælgo vico ef hon er vm þing til alþingis ef maðr vill. Ef þeir menn coma sidar til þings en nótt se af þingino er logscila ero heiman quaddir. oc verða onýt lögscil þeirra manna ef þeir vilia fram föra. Ef þingheyindr coma sidar til varþings en nott sé af þingino eða coma eigi til varþings oc verða þeir vllagir vm þat við *godann*. Rett er at böndi fáe grid man sin fyrir sec. oc verðr sa iafn rétr þingheyiande sem böndin. Hann *scal* segia *goda* at hann mvn þing heyia fyrir þridiungs man hans oc nefna þan anan.

57.

(Bl. 43, a.)^a *Godar* *scolo* þar dom nefna. oc *scal* hverr þeirra .xii. menn nefna idom at dæma vm sacir þær allar er þær coma í dom þan er þa scyllda lög til. Hann *scal* biöða til *sacar* *søkianda* oc *sacar* *verianda* at rengia þa menn or domi. oc emc buin anan í at nefna ef þesir verða or rengðir at logom. Þat er oc rétt at þeir hafi þing scavp þav er þingheyindr verða asáttir hvervetna þess er þeir taca eigi af alþingis male. en þeir eigo cost at

a) = Á. M., c., 37, S. 103⁵. Oss hefir þótt rétt at byrja hér nýjan kapitula. þaræð linan næst á undan er ekki skrifuð út, og þaræð upphafsstaflinn G vantar, einsog opt er um upphafsstafl a kapitulum í skinnbókinni.

avca er þeir vilia. Meire lutr *goda* scal ráða hve nær domr scal ut fara. Of sacir þær allar er samþingis menn eigo saman þa eigo þeir cost at vlna hvarz sem þeir vilia at hafa sacir til alþingis eða til varþings nema þar er utlegðir fara einar saman. en þær scolo fara til varþings. en utlegðar sacir scolo eigi standa vm varþing þar er þær fara einar saman. ef þær coma vp fyrir stefno daga. Þat er mælt vm omaga sacir at þær scal vlna hvarz er vill at lysa til framförslo omaganom a varþingi eða stefna heiman ella. Þviat eins er rétt at lysa omaga a hond manne á varþingi ef sa er siálfr a þingi er áhond er lyst. oc scal segia honom siálfom með vatta. ef hann heyrir eigi alysing. En ef menn vilia bva vigsacir eða legorðz sacir til varþings. þa er rétt hvarz sem vill at stefna heiman eða lysa iþingbrecco. Ef lysa scal sacir. þa scal quæðia bva hálfom manaðe fyrir þing eða meira meli. Þat er oc mælt at quatt scal quida allra oc frumgagna aðr domr fari ut sem á alþingi.

58. vm doma utförslor

^a Domar scolo fara út sva at sacir comi í allar fyr en sol se vndir. En menn scolo sva sacir luta iafnt sem a alþingi.¹ oc sva eida vlna oc fara at söcom öllom oc sva at vörnom sem a alþingi. Ef menn halda gögnom þa vardar þeim slíct sem a alþingi halde þeir. en þeim² a þar at stefna vm iþingbrecco til doms. Ef

a) = Á. M., c. 38.

1) Hæreptír hefir ritarinn í fyrstu skrifad: Ef menn halda gognom, en strykad síðan orð þessi út aptur.

2) Í fyrstu ritad þeir, en síðan lagfært þannig.

menn¹ ero þva quidar quaddir þar er xii. quidr átte til at coma. þa eigo þeir þat² at lata standa fyrir quibvrd sinom at þeir (Bls. 43. b.) ero þess quidar quaddir er þeir ero eigi réttir vm at scilia. Ef godi er quaddr .xii. quidar þar er þva quidr a vm at scilia oc scal hann lata standa fyrir quidbvrð sinom ef hann er eigi retr vm at scilia. Ef maðr helldr gögnom sa er utan þings maðr er. oc ahin cost hvarz hann vill stefna honom þar idom eða til alþingis. Ef þing heyiandi fer þaðan abrott or þingmarke. oc er abrott vm nótt eða lengr. oc vardar þat fiorbavgs gard oc er rett at stefna þeirri sök ipingbrecco. oc þar til doms.³ scal quedia til heimilis þva ix. apingi þess er sottr er. Öll þings afglopon sv er menn gera þar. oc vardar slict þar sem menn göre á alþingi. oc sva scal søkia at öllu vm varþings afglöpon sem á alþingi væri gert. Ef varþing verðr sva af glapat at eigi mego mál lúkaz þar fyrir þeim söcom. þa scal sa er þær sacir átte at søkia stefna þeim er valla vm þings afglöponina oc lata varða fiorbavgs gard. Nv ef quidr berr a þá. þa má hann søkia þær sacir á alþingi. oc ipan fiordungs dom sem þing var í. oc eigo þær sva þar at metaz sem þær voro til búnar. enda ero gogn þav öll siálfquodd til alþingis er þar verða eigi af hendi leyst. oc aðr var til quatt oc sva gagna gögn. Ef þing ber a ena hælgo vico. at þat a eigi fyrir þeim málom at standa er þar þarf at hafa a þingi. hvarki fyrir eidom ne fyrir stefnom. en eigi scal þa stefna til alþingis nema vm eindagat fe. Ef inan þings menn bera anattvegia liug quido

1) Við bætt.

2) Ritarinn virðist í fyrstu hafa ritad þar, en gjört síðan úr því.

3) Deplinum er við bætt.

*æða livg vætti. oc scal þeim stefna þar i dóm oc láta þeim
 varða þat fiorbavgs gard oc quæðia til xii.^{ar} quíðar
 goda þan er sa er i þingi með er sottr er. Ef sa maðr
 ber livg quíðo æða liug vætte er utan þings maðr er.
 oc er rétt hvárt sem hann vill at stefna honom þar idom
 æða til alþingis ella oc scal quæðia goda þan er sa er i
 þingi með er sökír a varþingi. Hvervetna þess er agogn
 er quædit oc er stefnt til alþingis. oc a sva domr at
 dæma sem rétt borin se gögnen. Ef agögn er quædit a
 varþingi þav gogn er male þiccír scipta með monnom þa
 scal domr dæma sva sem gögn se rétt borin. Þa scal
 dome stefna til rofs (Blis. 44, a.) sa er agögnin quædr oc adomr
 at rofna. ef at livgvitni verðr ef domrin rofnar. Þa scal
 sva fara at reifingom oc at öllo sem at alþingis domi.
 en þeir scolo dæma vm sacír manna oc er þa væl ef
 þeir verða sam doma. En ef þeir verða eigi samdoma.
 þa scolo þeir vefengia. oc ganga til vefangs eigi færi en
 .vi. oc fara sva at vefangi sem i alþingis domi. Þar scal
 stefna monnom a þingi eptir doma vm vefong oc lata
 þeim varða utlegð. oc stefna til þess fiordungs doms er
 þingit er í fiordungi oc stefna¹ til rofs domi þeirra. enda
 er rett at stefna þeim vm vefavng heima i heraðe at
 heimile hvers þeirra. Þav mál er menn hafa vefengð a
 varþingi þa scolo þav lúcaz ifiordvngs domi. þeim sem
 þingit er ifiordungi ef þar mego lucaz. En ef þar verðr
 enn vefengt². þa scal lukaz ifimtár domi. Vætte þav
 scal lata bera öll ifiordungs dom er þeir nefndo at hue
 þeir fóro at vefangi hvarirtvegio. Eigi scal stefna inan
 þings monnom þeim stefnom er eigi scal sökia þar a*

1) Ritad stefna.

2) Leidretting fyrir eigi vefengt.

þingi meðan sócnar þing er fast¹. enda er rétt at stefna innan þings monnom til alþingis lengr er sócnar þing er lafst. þoat sculda þing se fast. honom scal sva stefna at hann heyri a siálfr. enda er rétt at stefna honom at búð ef þeir fina hann þar at máli. enda er rétt at stefna² ef hann heyrir uphaf er vattar ero nefndir. þo at hann rene vndan. enda er rétt at stefna utan þings monnom a varþingi þo at sócnar þing se fast. oc sva utan þings monnom³ er rétt at stefna innan þings monnom þoat sócnar þing se fast. Ef utan þings manne er stefnt til varþings oc eigo domendr at dæma vm þá sök ef eigi kemr lyrit fyrir þa sök. En honom er þat rétt hvart sem hann vill at lata lyrit⁴ coma fyrir sök þá er honom er a hendi eða stefna domi til rofs. þat er honom rétt hvart sem hann vill at stefna einom eða fleirom. oc stefna vm þat at þeir hafe dömt vm utan þings man oc scal stefna til rofs dominom. þa scal hann quedia ser biarg quidar heimilis bva sina v. (Blis. 44, b.) at bera vm þat hvart hann var þa þar iþingi eða eigi með goda þeim er hann quedr a. þa er honom var stefnt. En ef hann fær þan quid at hann væri þar iþingi þa er honom var stefnt⁵ þa rofnar domrin. oc verdr onyt sökin. Ef hann spyr sva sið at hann getr eigi stefnt a stefno dogom. þa er honom rétt hvart sem hann vill at stefna sva nær alþingi sem hann vill eða lysa at logbergi til

1) Ritað í fyrstu lafst, en síðan leiðrètt þannig. Í útg. Árna-Magnússonar nefndarinnar er þó haft laust.

2) Ritað stéfnna.

3) Héreptir hefir ritariinn í fyrstu skrifað a varþingi, en strykað síðan þessi orð út aptur.

4) Leiðrétting fyrir fyrir.

5) Orðin En — stefnt eru rituð tvisvar, en strykað út aptur á fyrri staðnum.

sócnar et sama sumar. Nu cömr hann eigi til þings. Þa er rett at sa taci til er vill at veria fyrir hann sva sem sa se réttur aðile ef hann hefir eigi adr spurt. Mane er rétt at lata lyrit coma fyrir söc þá er honom er a hendi. Hann scal fara til fundar við goða þan er hann er iþingi með. enda er rett at anar maðr take lyritin af godanom. Hann scal nefna ser vatta. Þpat vætte. at ec spyr þic eptir oc nefna godann. hvart þv hefir godord þitt þat er þv nefnir doma með eða ber xii. quidu eða hafir eigi. En godi scal svara honom. En hin scal nefna vatta at suorom þeim er verða. oc godinn svarar honom. En ef godi svarar því at hann hafe godord þat. þa scal hin nefna ser vatta. Þpat vætti. at hann teer lyritit af godanom en godinn selr honom goða lyrit lög lyrit fullan at veria domendom at dæma vm soc þa oc nefna sökina. oc nefna man þan er honom hefir stefnt. oc sva gögn öll fram at færa þav er lyrit á fyrir at coma. En ef sa maðr teer lyritinn er eigi a söcen ahendi at vera fyrir hin er sökin er ahendi. oc scal þa nefna þan anafn er sökin er ahendi. oc fara því male alengr sem adr var tint. Nu uill godi eigi selia lyritit fyrir þriðlungs man sin oc a hin þa at beiða hann með vatta logbeiding. oc vardar honom þá fiorbavys gard oc scal sekia við vattord. þat er han var beiddr. Godinn a at beiða ser biarg quidar bva sina v. hvart hann vissi at sa maðr væri þar¹ þriðlungs maðr er socen var ahendi. eða vissi hann eigi. Nu ef þat ber quidr at hann vissi eigi. oc hann mundi selia lyritin ef hann (Bl. 45, a.) vissi vist at sa maðr væri þar i þriþungi oc versc hann þa sökini. Hann scal fara til þings er lyritin hefir

1) Hereptir hefir i fyrstu verid ritad i, en strykad sidan undir það.

tekin af *goda*. en *hann* *scal* ganga þangat til er domrin er settr en *hann* þar at veria lyriti þat er domendr heyra a. *Hann* *scal* föra fram hvart sem *hann* vill adr söc se fram sögd a hendr honom eða sipan. *hann* *scal* nefna ser vatta adr *hann* föri lyrit fram. J þat vätte. at ec ver lyriti *goda* lyriti lög lyriti fullom. domendom at döma vm soc þá oc queða a söcna. þá er *hann* hefir ahendi honom eða mer. oc nefna *godann* oc *sva* þan man er sökin er ahendi. ef *hann* ver fyrir anan man. Enda *scal* *hann* *sva* veria quið monnom lyriti. at bera quiðo vm *hann* ef *hann* vill. oc *sva* öll gögn nema stefno vätte. nema fleire gögn se fram comin adr. Ef menn bera þa ofliðe oc lata þa eigi ganga til doms þa eigo þeir at nefna ser vatta oc beiða þa at þeir gangi til doms. enn ef þeir ná eigi at ganga til doms. þa *scolo* þeir þar veria lyriti er þeir coma framast. oc mæla þar þeim malom öllom sem at domi. Þat vätte *scal* láta bera ef hinn toc af *godanom* lyritinu. en þeir *scolo* hafa öll orð slíc i vættis burð sinom sem þeir voro at nefndir. þa er hin toc lyritin af *godanom*. Þeir *scolo* eida vina adr þeir bere vätte iafnt sem a alþingi. Ef *godi* ferir lyrit sinu siálfr fram hvart sem *hann* ferir fyrir sec eða fyrir anan þridiungs man sin. oc *scolo* þar engi töco vätte fylgia. *Hann* *scal* nefna ser vatta. i þat vätte. at ec ver lyriti minom löglyriti domendom at döma vm söc þá. þar þurfo engi töco vätte at fylgia ne eidar.

59. vm domendr.

^a Domendr *scolo* nefna ser vatta oc lata þat standa fyrir domi sinom at *goda* lyrit er komit fyrir söc þá oc

a) = Á. M., c. 39.

nefna sökina *oc* *sva* ef fleire ero. Ef quíþar er quatt til sacar þeirrar. *oc* eigo þeir at nefna ser vatta. Þpat vátte. at þeir láta þat standa fyrir quíðburþ sinom ef þeim var varit at bera quíðin at goda lyritr¹ er comin fyrir soc þa.² Ef vátte fylgir sökine. þa eigo þeir þat at lata standa fyrir vættis burð sinom at goda lyritr er comin (Blis. 45, b.) fyrir söc þa. Sa maðr er lyritr hefir fram ferdan. hann scal nefna vatta at því huer gögn ero fram comin til varnar *oc* tina þav *oc* nefna hin er sökin er ahendi. EN sa maðr er sökina hefir at sökia. hann scal nefna ser vatta. Þpat vátte. hver gogn ero fram comin til socnar.³ hann scal þat vátte lata hera ialþingis domi. Of sacir þær allar er lyritr kómr fyrir a varþingi. þær scolo fara til alþingis *oc* i þan fiordungs dom er þingit er ifiordungi *oc* gögn þav öll er oborin verða a varþingi. þa e. o þav siálf quodd til alþingis *oc* *sva* gagna gögn. Ef godi selr lyritr fyrir anars þridiungs man. *oc* er hann utlagr um þat. *oc* or godorde sino. Ef maðr förir lyritr fram anan enn goda lyritr. *oc* vardar þat fiorbavgs garð hvarom tvegia *oc* er þat stefno söc hvarvegia *oc* scal quedia til heimilis þva ix. a þingi. þess er sottr er at bera vm þat hvar hann toc lyritr af goda eða eigi. þá a hann at beiða ser biarg quíðar þva sina v. hvar hann hugði at sa maðr föri með godorð er honom selldi lyritr. En ef sa quíðr verðr borin a godann at hann hefði eigi godorð þa með at fara er hann selldi lyritrin *oc* secz hann þa. Ef godi er sótr vm þat at hann hafi lyritr sin latið coma fyrir anars goda þridiungs man. *oc* a hann ser biarg quíðar at

1) I útg. Árna-Magnúss. nefnd.: lyritr.

2) Deplinum er við hett.

3) Í fyrstu skrifad varnar, en leiðrétt síðan þannig; deplinum er við hett.

beiða *bva sína* v. at bera *vm þat* hvart *hann* var þar þa íþingi eða *eigi* er *honom* var stefnt. EN ef þat ber quíðr at *hann* var þar þa í þingi. þa *versé* *hann* sökini. Ef *maðr* er spurðr með *vatta*¹ hvar *hann* var í þingi eða í þriðungi. Nv svarar *hann* því at *hann* var þar í þingi sem *honom* var stefnt til. Ef *maðr* færir lyrit fyrir *süc* þá. oc a sa lyretr *eigi* at standaz er *vætte* þav comv idom fram. þar er sa var spurðr þingvistar er sótt er. Ef *maðr* spyr man með *vatta* hvar *hann* er í þingi enda hittir *hann* .i. *hann* ihaga vti. oc er *honom* rett þat at *hann* svare því at þeir gangi til hvss oc *hann* muni þar svara *honom* er *hann* hevir *vatta* við. Ef *hann* vill *eigi* þeim váttom hlíta er *hinir* hafa. Ef *maðr* svarar einogi er *hann* er spurðr með *vatta*. hvar *hann* er íþingi oc varðar *honom* þat vtlegð. enda scal *hann* til þess þings stefna *honom* er *hann* er sialfr í. (Blis. 46, a.) er með sökina fer. oc a *eigi* lyritr fyrir þa *süc* at coma. Ef þeir eigo fleire godorð þat saman er *hann* hefir þriþiungs vist með. oc er *honom* rétt at *hann* svare því. með þeim þeirra em ec er með godorð þat fer. oc nefna þa. Ef *maðr* stefnir avðrom í þat þing er hvargi þeirra er í. oc verðr *hann* utlagr vm þat oc onýt soc hans. Böanda er rétt at senda anan man til at heyia þing fyrir sec þan man er samþinga se við *hann*. enn *hann* scal fara enn fyrsta aptan er *hann* komr til þings at fina godann oc segia *honom* at boandin hefir *hann* sendan þangat at heyia þing fyrir *hann*. oc verðr sa rétt at nefna í dom oc *sva* xii. quíðo at bera með godanom. En godi a þess cost hvart sem *hann* vill at sokia bondann vm heima setona eða ella heimta þingfarar capv at *honom* hálfan

1) Við bætt.

eyri. ef hann sendir engi man til at heyia þing fyrir sic. Ef bondin gengr or þingi godans fyrir þær sacir at hann var sóttir vm heima setona oc varðar honom þat iii. marca secp oc a godinn þa söc at sökia. Ef þingheyiendr ero vm nótt af varþingi eða sva at þat standi fyrir gognom. þa varðar þeim fiorbavgs gard. oc quedia scal¹ bva ix. aþingi hvara sem hann vill. heimilis bva þess er sottr er. eþa hina er næstir bva þingvellinom. en hverr á at sökia þá söc er vill. Ef maðr er quaddr vat orða til þinga tvegia. þa scal hann fara til þess þings er hann er í. en hann scal retta vættit. þat er til hins þingsens scal. Ef hann er bva quidar quaddr til anars þings en til anars þings vattorðz. oc scal hann retta vættit oc fara til þess þings er hann er bva quidar quaddr. Ef hann er quaddr bva quidar til tvegia þinga. oc scal hann til þes þings fara er hann er fyr quaddr. Godin a þat at göra ef hann vill at ganga iþingbrecco a varþingi oc nefna ser vatta. iþat vætte. at hann scal beiða alla þingheyiendr er þar ero iþriþiungi með honom. at þeir scolo fara með honom til alþingis oc þeir scolo luta eða scipta anan veg með ser ella. en fara scal inn niundi hverr þing manna hans oc þingheyianda. Þing scal lavst segia at midiom degi þan dag er menn hafa iii. nætr verit en eigi fyr nema (Blz. 46, b.) þingonavtar verþi allir a eitt sáttir enda se settar sacir þær allar eða dømþar er þar voro búnar til þess þings. Þing scolo² standa sva öll sem nv ero sett varþing. En ef menn vilia mvna varþingi oc scolo samþingis godar þat handsalaz oc segia til þriþiungs monnom sinom aleið. þess eigo þeir

1) Rödinni á orðunum *quedia scal* er breytt með serkneskum tölustöfum, líklaga með yngri hendi

2) Stafnum o i niðurlaginu hefir ritarinn bætt við ofan línu.

oc cost ef þeir vilja at slita sva þingi at þeir föri tvað saman ef þo væri aðr slitin oc verþi þeir allir a þat sáttir þeir godar er i þeim þingom ero. Enn þeir scolo biðia lofs at ilögretto oc segia vpp at lögbergi. oc scolo þeir nafn gefa þingino oc queþa a þing morken. **Ef menn verða secir a varþingi oc scal quædia ferans doms dag þann er sócnar þing er lavst goda þan er sa er i þingi með er secr er orðin. at eiga a¹ xiiii. náttu fresti at heimili þess er secr er orðin oc fara sva at ferans domi þeim sem þa at hann yrði secr í alþingis domi. **Ef menn verða secir avarþingi oc ero þeir menn alnir þar a milli er ferans domr er áttir at þeim oc til seþar þeirra er sagt at lögbergi oc varðar þat fiorbavgs gard. en þeirre söc scal stefna heiman oc quædia til xii. quidar goda þan er sa er i þingi með er sottr er. En þeim einom monnom varðar eldi þeirra manna er sekir verða a varþingi er fregna. **Of liug gögn þav oll er borin verða a varþingi eða a heraðs dómom heima i heraðe. þegnscapar lagning eða quid hurði eða vetti² þat varðar fiorbavgs gard. Þat ero stefno sacir oc scal quædia til xii. quidar goda þan er sa er i þingi með er sottr er.******

60.³

^a **Ef maðr verðr secr at sátt. En þa verðr maðr secr at sátt er hann handsalar sect sina eða sva handsalar hann at hin scal gera sect hans ef hann vill. þat er mælt at eigi gorir ein maðr sect manz nema a se**

a) = Á. M., c. 40.

1) Við hætt.

2) í fyrstu ritað vettis en síðan leiðrétt.

3) í fyrstu línu kapitulaus er autt rúm handa fyrrisögninni, en ritaranum hefur gleymt að bæta henni við.

quedit asectina þa er hann handsalar secpina oc scili þeir þa fyrir þegar. Ef hann hefir sva handsalat at hann scyli gera secp hans ef hann vill. þa má hann eigi vm gera secp hans anan veg en nefna til xi. menn en hann se siálfr in tólpti. En ef a var quedit a sect hans. þa er secpen var handsolod. oc mego þeir (Blis. 47, a.) eigi gera aðra secp hans þa. en til var scilit fyrir vöttom. En bera scal vätte þat aðr sätten se uppsogð sva at sáttar menn heyre. er at var nefnt þa er hann handsalaðe secpena. Ef anar maðr handsalaðe sect hans en hann siálfr. þa scal vätte þat láta bera þar aðr sattin se vp sogð er hann hafðe honom ihond sectar handsalit sellt. Þeir scolo eida aðr vina. oc sva vina eida oc vätte bera at sættar menn heyre. Ef maðr handsalar manne sátt slíka sem hann vill gerva hafa. Vsque infinem. oc aþat at halda¹. Ef maðr handsalar manne aquedna secp sina scyrt þa þarf eigi at døma.² segia scal þa til at lögbergi. Eigi vm gerir sect manz ella nema a se quedit asectina þa er hann handsalar sáttena. en hann vm gerir eigi ella secpina nema hann geri með xii. man. en þat vätte scal lata bera aðr anar³ maðr handsale secp hans. þeir scolo sva⁴ eida vina oc vätte bera at sáttar menn heyri. Þær ero logsecpir .iii. a lande voro ef maðr er gor scogar maðr oferiande eða fior bavgs maðr. en su en þriþia at avka sva fiorbavgs secp at hann scyli eigi eiga fört vt hingat. Ef menn verða ii. adilia at eini söc oc vill anar bva til varþings en anar til alþings oc a sa at raða er til alþingis vill bva. En ef hin hefir

¹) Þessa grein, sem hér er ekki nema upphafið á og niður lagið, má lesa gjörvalla hér að neðan, skinnb., bls. 51, a. (sbr. Á. M., Kaupab., c.75).

²) Deplnum er við bött.

³) I útg. Árna-Magnúss. nefodarinnar: annars.

⁴) Við bött.

bvít til varþings sokena þa a hin cost hvart sem hann vill hafa til alþingis oc¹ lata lyrit coma fyrir sökena eða stefna ella dominom til rofs. Ef fiorbavgs sacir ero .ii. ahendi manne einom. oc ieinom domi oc scal þa dōma hann scogar man ef ein er aþili at bádōm. Ef þær sacir ero ii. ahendi manne fiorbavgs sōc oc scog gangs sōc i einom domi. þa scal dōma eptir scog gangs sōcini. oc a sa ferans domi upp at hallda. EN ef scog gangs sacir ero .ii. ahendi einom manne². oc hafa .ii. menn þær sacir með at fara oc scolo þeir luta með ser hvar þeirra scal ferans domi up hallda en hvartuegi þeirra scal föra gogn sin til ferans doms oc lata þat bera hve mælt er fyrir secp hans. En þeir (Blis. 47, b.) eigo þáþir iafnt secpar fe. oc sva at sōkia vm biorg hans. EN ef ii. menn hafa sacir a hendi einom manne oc scolo þeir luta með ser hvar þeirra scal vp halda ferans domi.³ Nv huerigi van lycþir er hann atte secp vm at verða við baða. þa scolo þeir sva scipta með ser sem þeir havi báþir gervan scogar man. En ef við anan þeirra verðr muna vant þa er sem⁴ hann hafe ein secpan hann en scipta scolo þeir secpar fe at⁵ öllo avðro með ser sem adr. Hvartz vant er meire bota eða mini a secp hans þa⁶ at hann se scogar maðr oferlande enda comi scog gangs sōc a hendr honom þa scal sōkia hann sem sycnan man oc sōkia hann⁷ fullri

1) Getgáta fyrir a t.

2) Þessi tvö síðustu orð eru rituð í gagnstæðri röð: manne einom, en þetta hefir síðan verið leiðrétt með tilvísunarmerkjum.

3) Deplinum er við bætt.

4) Við bætt. Með yngri hendi er hér ritað ofan línu: sem sa, og orðið hann strykað út.

5) Úppýfir þessu orði er með yngri hendi ritað oc.

6) Í útg. Árna-Magnússonar nefnd., líklega misprentað.: þ o.

7) Héreptir ritað í fyrstu sem, en síðan strykað út aptur.

secþ. Ef maðr verðr *fiorbavgs* maðr oc eigo mennu honom eigi farar at bana, enda a eigi secþ hans at avkaz nema hann göre þær sacir at hann verþe *scogar* maðr vm at vera. Huartz sem maðr verðr secr at satt eða avarþingi oc standa sacir ahendi honom anaf tuegia *fiorbavgs* soc eða scog gangs söc. oc scal sa maðr er þær sacir a at sökia stefna hinom er secþan hefir hann oc lata honom varða¹ *fiorbavgs* gard þat er hann secþi hann bréc secþ. oc hann villdi hans mal i því eyða, oc hann mundi eigi sökia hann ef eigi stöði sv soc² a hendi honom. oc scal hann *quedia* til heimilis bva ix. þess er sottr er at bera um þat hvart hann mundi sökia hann til sectar þeirri söc eða eigi oc hann villdi i því eyða þa söc er hann fer með. Ef þat ber quidr at hann villdi i því hans söc eyða, oc vardar þeim þat *fiorbavgs* gard er secþan hefir hann, oc heitir þat þa brek secþ. enda adomrin þa at rofna.

61. leiðar mal

^a Uer scolom leiðir eiga oc scolo goðar þeir eiga leið saman er þing eigo saman. oc scal þar leið þeirra vera sem þingstod þeirra er, nema þeir fae lof til anars. Leið scal eigi vera siðar en drottins dag þan er lavgar dagin adr lifa viii. vicor sumars enda scal eigi leið vera fyr en xiiii. nætr ero fra alþingi. En leið scal engi³ vera scemr en dagstundar leið. oc eigi lengr en ii.^a náttu leið. En

a) = Á. M., c. 41.

1) Við bætt.

2) Í fyrstu skrifad secþ, en siðan hefir verið dregið undir e og o skrifad uppýr, en ritaranum hefir gleymzt að stryka ut þ í niðurlagi.

3) Í útg. Árna-Magnúss. nefnd. eigi.

leið *scal* *sva* *hælg*a *iamt* *sem* þing. enda *eycz* (Blis. 48, a.) *rettr* *manz* þar a leið *helg*adri *sem* a þingi. Þar *scal* *ny* *mæli* *oll* *up* *segia* *aleið* *oc* *miseris* *tal.* *oc* *imbrodaga* *halld.* *oc* *langafösto* *i* *gang* *oc* *sva* *ef* *hlavp* *ár* *er* *eða* *ef* *við* *sumar* *er* *lagt.* *oc* *sva* *ef* *menn* *scolo* *fyr* *coma* *a* *alþingi* *en* *x.* *vicor* *ero* *af* *sumri.* EN *sa* *god*i *scal* þat *tina* *er* þinghælg*i* á. *nema* þeir *hafa* þvi *scipt* *anan* *veg* *með* *ser.* Þing *menn* *allir* *eigo* *at* *gera* *ser* *búðir* þar *er* þeir *ero* *íþingi* *ef* þeir *vilia.* þeir *eigo* *hross* *sin* þar *at* *hafa* *meþan* þeir *ero* *aleið* *eða* *þingi* *eða* *bupir* *gera* *ser.* *Ef* þeir *eigo* *bupir* *er* *farnir* *ero* *or* þingi þaðan þa *scolo* þeir *eigi* *optar* þar *gera* *hudir.* En þeir *eigo* *bot* *sama* *vm* þær *bupir* *ef* þeir *vilia.* EN *ef* þeir¹ *gera* þar *bupir* þa *ero* *bupirnar* *utlagar* *við* þan *er* *landit* *a* *undir* *hvert* *sem* þar a þing *maðr* *eða* *anar.* EN *hann* *secz* *agerðini.* *Ef* *bupir* *manna* *falla* *anatveggia* *a* *alþingi* *eða* *a* *varþingi.* *oc* *falla* *til* *iarþar* *oc* *ligia* *nidri* *sva* *iii.* *sumor* þa a *hverr*² *at* *gera* *ser* þar *bupir* *er* *vill.*

62. ferans domr

^a Þat *er* *mælt* *at* *huerr* þeirra *manna* *er* *secr* *er* *orðin* þa *scal* *eiga* *ferans* *dom* *eptir.* *enda* *scal* *quedja* *ferans* *doms* *at* þinglavsnom *goda* þan *er* *sa* *er* *i* þingi *með* *er* *secr* *er* *orðinn.* *oc* *eiga* *.xiiii.* *nóttom* *eptir* *vapna* *tac* *at* *heimili* þess *er* *secr* *er* *orðin.* *i* *orvarscótz* *hælg*i þar *er* *hvar*ki *se* *acr* *ne* *engi.* En *ef* *hann* *veit* *eigi* *heimile* *ens* *sekia* *manz.* þa *scal* *hann* *eiga* *ferans* *domin*

a) = Á. M., c. 42.

1) Hæreptir ritað v, en strykað síðan undir það.

2) Leiðrétting fyrir hverra.

at heimili góða þess er sa er þingi með er hin sechi. Enda a sva at fara þa ef hann veit eigi þing vist hans sem þa at hann viti eigi heimili hans. at hann scal quæðia til dóms upsogo vátta iii. nótton fyrir ferans domen eða meira meli ef hin verðr idomi secr. En ellegar þat vætte er var nefnt þa er hin var isátt secr gör. oc scal lata bera vættes vætte þat er at þvi var nefnt er hinn handsalaðe sect sina. Þeir menn er fe eigo at þeim manne er secr er orðin. þeir scolo quodo vatta sina hafa til en þeir bva er eigi hafa vatta til iiii. nottom fyrr eða meira mele. (Bl. 48, b.) Sa a bva at quæðia til er sechi hin iii. nottom fyr eða meira mele at scilia vm þat hvat þar er sechar fiár.¹ ero þeir bvar iafn scyldir at scilia vm allra þeirra mál er fe hafa átt at þeim er secr er orðin oc eigi hafa vatta til. Ef omagar coma til ferans domsens oc scal beiða xii. quidar at bera vm þat hvart þeir voro hans omagar eða eigi ens sekia manz. þat a hans omaga at bera er hann á arf eptir at taca eða þeir aðrir er bvar hafa þat borit at hann hafe þa omaga með fe tecna sva at þat hafe iafn mæli verit. En ef þeir ero fleire iafn scyldir omaganom. oc eigo þeir bvar at scripta með þeim. scal at þeim lut for doma sem hans verðr or omaganom² þeim. Barn þat er eigi scylt at föra til ferans doms er maðr verðr secr vm faderne. En ef þeir menn föra eigi omaga til ferans doms er scyldir ero til at föra þa raða þeir ser ahond omagana en eigi erfingiom sinom. Ef maðr leynir sechar feno. oc vardar honom þat fiorbavys garð. oc scal stefna heiman þeirri söc. oc quæðia til heimilis bva ix. þingi þess er sottr er. hvart hann hafe þvi fe leynt eða eigi

1) Deplinum er við bætt.

2) Hæreptir i fyrstu skrifað oc eigo, en síðan eru orð þessi strykuð út aptur.

er hin hefír *vm* stefnt. Scal þar sín eyri hvericm dōma ef sva vīnz fe til, en dōma scal rett or feno ef rettar sōc er. en þa fola giōlld ef þiof sōc er. Ef fe vīnz betr til þa scal dōma goða þeim er dom nefndi ku eða uxa iiii. vetra gamlan. Ef avrar vīnaz eigi til, þa scal scerþa iafnt alla avra. Ef sa maðr átte cono er secr er orðin. oc scal sva dōma *vm* fe hennar sem at scullda domi. Jafnt scal þangat öll fe mal til bva sem til scullda doms oc sva *vm* landz virðingar oc *vm* veð mala ef menn eigo oc at öllom fe malom fara sem at scullda domi.¹ þeim er menn ótto aðr fe at honom, aðr hann yrði secr. oc scal eigi heimanfylgio² hennar scerþa. oc eigi mundin ef hann átte þa sialfr avra til mundar. EN ef hann atte eigi sialfr fe til mundar. þa scal scerþa mund iafnt sem apra avra. (s. 49, a.) Ef þav hava sva gert sculldir at begia þeirra rað hafi at verit, þa scal at þeim lut hvart þeirra giallda þær sculldir sem þav hofðo nytjar af því fe. Ef þat fe er þar nokot er menn hafa veð mælt. oc scal sa þeirra nafa veð mala sín er hann hefír at lōgom at farit. EN ef ii. menn hava en sama lut veð mæltan. oc scal sa maðr hafa þan grip er fyr hefír veðmæltan nema sa fare at olōgom at. EN ef hin hefír at lōgom at farit er siðar veðmælti. þa scal hann hafa þat fe en hin eigi er at ologom fór at. En þa er at lōgom³ at farit er synt er váttom veð mále enda er þo rétt ef þeim er sva kunt þat fe er veð mælt er at þeir hafa sét. en lysa scal veðmala

1) Deplinum er við bætt.

2) Getgáta; i skinnbókinni. oc scal eigi honom fylgio dōma, en siðustu 3 orðin eru dauf og líta út einsog þau væru riúð með blökku bleki; virðist svo sem ritarion hað ætlað að má þau út, at því hann hað orðið var við, að hann hað lesið rangt handritið, sem hann hefír haft fyrir sér; hvað snertir getgátu vora sbr. um skuldaðom hér að neðan, skinnb., bls. 157, a.

3) Hæreptir skrifað er, en siðan hefír verið strykad undir orð þetta.

fyrir þvom v. þess manz þvum er fe sitt let veð mæla. Ef aðrir ávrar ero scerþir. oc scal hann eigi hafa meira fe en hann átti at honom fyrir ondverþo. þoat hann hafe meira veðmælt. Þeir menn allir scolo eida vana er þar scolo lögscil mæla iafnt sem at þinga domi. En þeir eigo at døma þeim manne varðveizlo fiar þess til alþingis ens næsta. er secþi. En þeir eigo helming at døma¹ aðilia en hælming fiordvugs monnom. Þeir eigo at døma för omogom þeim er þar coma til ferans doms. er sa átte er secr er ordin vm þat þing sem ferans domriun er átt. Nv ero þar þing .ii. a einom þingvelli. oc scolo þeir þa fara vm þav þing bæði. Ef fe vinnz bætr en nv var talit. þa scal þat fe døma halft þingonávtom þeim sem ferans domrin er i átt oc omagarner eigo at fara ef ero. en hált þeim er secþi. Þeim scal døma varðveizlo fiar þess er secþi. er þingonavtar scolo hafa. En hann scal hafa fe þat til leiðar þeirrar er hann heyr ef þeir ero samþinga er hann hefir heimt þa oc scripta þar við þá. EN þvi er hann hefir þa eigi heimt at viðtöcom eða at handsöloom. þa scal hann scripta við þa a varþingi. EN ef (Bl. 49, b.) sa er utan þings maðr er secþi. þa scal hann scripta á alþingi eno næsta. Scripta scal þvi öllo at ferans domenom. er þar ma oc selia i hond þeim goða er ferans domen nefnde. Þat fe er þingo navtar hlióta þat scal til þes hafa at stadfesta omaga með ef ero meðan þat vinz til. EN ef fe er meira þa scal hafa til þurpta þeim omogom öðrom er þar eigo at fara i þvi þingi. Ef hann a eigi ferans domin sva sem mælt er ilogom oc varðar honom þat fiordavys gard. oc a sa maðr þa söc at sökia er til omaga varðveizlo þeirrar stendr er þar scylldi

¹) Rítað döma þeim manne, en síðustu tvö orðin eru dregin út aptur.

for dōma ella. EN ef sa maðr atte eigi omaga er secr er orðin oc a sa maðr sökēna er feit atte at honom. EN ef hann átte engar sculdir þa ahuerr þa sök er vill oc scal stefna þeirri sök heiman oc quēdia til heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er. EN menn scolo sva coma til domsens at nefndr se fyrir miðian dag oc scal sva gogn öll. oc sva þeir menn allir er þar eigo fe at heimta. oc sva þeir menn allir er omaga eigo þangat til at föra með þa omaga. Ef menn verða eigi sva viðr varir at þeir megi til ferans domsens comaz með omaga. hann scal lysa et næsta sumar til framferslo þess omaga at logbergi ahendr þeim þingonavtom er sa goði er i þingi er nefna let ferans domin oc quēdia til xii. quðar hvart þat voro¹ hans omagar eða eigi þess manz er secr varð. EN heimilis bva sina .v. at bera vm þat hvart hann matte til ferans doms comaz fyrir navðsyniom eða eigi². EN omagar scolo fara.

63. vm spellvirki.

^a Þar er maðr er dōmþr fiorbavgs maðr vm spellvirki. at hinom er sótte scolo gialldaz scaða bōtr at ferans domi slícar sem bvar v. virða við bōc. Nu gialdaz honom eigi scaða bōtr sem mælt er at ferans domi. þa verðr hann iafn secr þegar er ferans domi er lokit sem hann verði dōmþr scogar maðr i alþingis domi o ell oc oferiandi.

a) = Á. M., c. 43.

1) Í skinnbókinni v.

2) Við bætt.

64. Vm Goða.

^a Ef goði kemr eigi¹ til varþings ondverz. þa verðr hann um þat utlagr oc er hann or goð orde sino. oc eigo þeir menn soc þá er sacir hafa þangat hafðar. til þings þess. Nu vilia þeir eigi þa eigo samþingis goðar hins (Bls. 50, a.) sa þeirra er helldr vill sótt hafa. oc a þingi er ef eigi ero baþir. Nu vilia þeir eigi þa eigo inan þings menn fyrst en þa hverr er vill. Ef sv söc kömr upp er heimanquod fylgir þa scal þviat eins til varþings bva ef quaddir ero bvar vico fyrir þing eða meira mele oc sva stefnt. Ef maðr sökir utan þings man a varþingi vm þat at hann hafi borit liug quid. þa scal quedia goða þan er hann er sialfr í þingi með. Ef maðr geriz illvirki sa at hann spillir fe manna sva at hann gorir iþvi kugilldis scaða eða meira oc vardar þat scog gang. scal quedia til ix. bva aþingi þaðan fra vm þan stað er illvirkit var gert. EN þat er illvirki er maðr vill spilla fe manna fyrir önnkost oc fyrir illgirnissacir. Þa söc scal lysa at lögbergi vm illvirki oc sökia² et sama sumar.

65. vm vtlegðir.

^b Ef utlegðir fara einar saman. þa scal døma gialld þess fiar þar a þingstöðini sem þingonavtar verða a sáttir xiiii. nóttom eptir socnar þing. utlegðir halfar allar oc

a) = Á. M., c. 44.

b) = Á. M., c. 45.

1) Orðin kemr eigi eru rituð tvisvar, en dregin út a fyrri staðnum.

2) Leiðrétting fyrir söka.

sva seþar fe þav er á varþingom verða dæmþ þa eigo þingonavtar hælming en hælming sa er sökír.

66.

^a Ef maðr handsalar seþ sina heima iheraðe. eða verðr hann at sátt secr gøR. þa¹ scal *quædia ferans* doms a alþingi eno næsta eptir þat er hann var² secr gøR. Hann scal spyria at logbergi ef³ hann veit eigi aðr at heimilis fangi hans oc sva at þing festi. Nu gengr engi við heimilis fangi hans en goði gengr við þingfesti hans. þa scal at þes goða eiga *ferans dom oc* beiða hann þa at eiga *domin*. Nu er við hvarogi gengit. þa scal hann at þess goða eiga er hann er iþingi með sialfr. oc beiða hann þa at nefna *domen*.

67. ef eigi kómR fe fram.

^b Ef þat fe komr eigi fram at *ferans domi* er þar scal gialdaz þa verðr hann secr o öll oc oferiande. Nu gelldz þar *fior bavgr oc* alaðs festr. þa scal dæma sva seþar fe hans sem *scogar manz*. Þat scal oc dæma or seþar fe hans ef sva *vinz ku eða oxa. iiii. vetra goða* þeim er *domin nefndi oc* scal þa sva fara *fior bavgr. en* þat er mörc sem *anat seþar fe.* (Bl. 50, b.) en ellegar eignaz *godinn* þa morc eina. Rett er at giallda morc þa at *ferans domi.* enda er rett at maðr *handsale* at gialda a *xiii. natta fresti* at heimile *goða oc* scal þar log

a) = Á. M., c. 45, S. 131¹². Vör höfum hér kapitulaskeppi, af því upphafsstafurinn er að stærð eins og upphafsstafir eru vanir á kapítulum í skinnbókinni.

b) = Á. M., c. 46.

1) í útg. Árna-Magnúss. nefnd. sa, og er það ekki rétt eptir skinnbókinni.

2) Rítað varð, en síðan hefur verið dregið undir ð.

3) f er við bætt ofan linnu.

eindagi a þvi fe. *scal* giallda igripom ef *maðr* vill. *oc* *scal* taca til sin lögmetanda hvar. Þa er *ferans* domr er átrr at *fiór* *Þavgs* manne þa *scal* segia til heimila hans. *hann* *scal* eiga iii. heimile.¹ þeirra *scal* eigi lengra a mille vera en fara megi anan veg vm dag.² *hann* *scal* heilagr at þeim heimilom oc í orscotz hælgi a alla vega fra. *Hann* er oc heilagr a þeirre goto oc í orscotz hælgi við þa göto ef *hann* fer eigi optar en vm sin a manþi. Nu fara menn amoti honom. þa *scal* *hann* fara af gavgone sva at þeir take eigi spiotz oddom til hans. *han* verðr eigi heilagr ef eigi var sagt til heimila hans at *ferans* domi. *oc* eigi verðr *hann* heilagr ef eigi gelldz fe þat er þar scylldi gialldaz.

68.

^a *Gríð* menn eigo at *quedia* igegn hestz *oc* matar *oc* allrar reido þeirrar er *hann* *scal* hafa a þingi. Sliet *scolo* *oc* bøndr allir þeir er o avðgare ero en þingfarar cavpe eigo at gegna. Þes *scolo* þeir *oc* *queþia*³ at hestr comi til heimilis hans. Hestr *scal* coma til heimilis þess er quaddr er sa er vel se þingsfær. Þa eigo þeir i gegn at *quedia* ef þeir ero i þat vatte nefndir er þeir visso eigi von þingfarar sinar. þa er þeir voro nefndir.⁴ af þeim sökum. eða þeir ætti eigi or at segiaz. *quedia* *scal* igegn sem fyrst má sva at sa heyri er quaddr er eða at heimile hans. Jafn rétt er at *queþia* hvarn er vill þan er *quedr* eða þan er honom selde quodena. Þar at eins *scal*

a) = Á. M., c. 47.

1 or 2) Deplunum er við bætt.

3) Leiðrétting fyrir que þa.

4) Deplunum er við bætt.

quedia xii. *quidar* er arf toco maðr er erlendis þes omaga er ahendr er lyst. Ef þeim manne er lyst ahendr er her alandi er *scal quedia* v. *heimilis* þva þess er ahond er lyst. hvart hann se arftoco maðr hans eða eigi eða hann se hans erfða omagi.

69. beiða ferans doms.

^a Eptir doma *scal beiða ferans doms goða* at lögbergi. *oc segia goða* ef hann er eigi hiá eða þar er hann heyri. (Bl. 51, a.) þa *scal*¹ *segia til* at lögbergi at hann hefir beiddan *goðann* at nefna *ferans dom*. *oc segia hvar vera scal*. Sa maðr er *ferans doms* vill beiða hann *scal* nefna *ser vatta*. Þpat *vætte*. at ec *qued þic* N. N. eða beiði at nefna *ferans dom* eptir N. N. a xiiii. natta *fresti* *oc*² *biðia* han coma sua at *nefndr* se *fyrir* midian dag. Þar *scal* xii. *menn* nefna i þan *dom* *oc scal* ryðia *sem*³ xii. *quid*. Sa maðr er *ferans doms* beidde *scal* nefna *ser vatta*. i þat *vætte*. at ec *vin* eið at þoc log eið *oc seg þat* guði. at ec *mvn* sva föra mál öll fram her at *ferans domi* a⁴ *hond* N. N. *sem* ec *veit* *rettaz* *oc sanazt* *oc hellzt* at lögom. J *dom* *scal* hera *doms upsögo* *vætte* eða *sáttar* *vætte* þat er *fyrir* *secp* hans var *mælt* *oc fyrir* *hvat* hann *varð* *secr* *oc hvar* hann *varðr*⁵ *secr*. þa *scolo* *menn* *luta* *með* *ser* *hue* þar *scolo* *sacir* fram föra.

a) = Á. M., c. 48.

1) Þessu orði og deplinum eptir heyri er við bætt; sbr. hér að ofan c. 48.

2) Getgáta fyrir at.

3) Við bætt.

4) Leiðrétting fyrir at.

5) Þannig.

70. *vm scogar menn*

^a Ef menn feria¹ þan man ut hingat er sama sumar varð secr scoggangs maðr oc varðar þat scog gang. ef þeir visso eigi at hann var secr oc varþar þeim þa eigi. nema þeir hafe hann iii. nætr síþan er þeir spurþo. oc varðar þa scog gang. Nv feria menn ut hingat þan man² er fyr varð secr scogar maðr anat sumar. þa scolo þeir gera anattuegia at drepa hann eða at færa hann þeim er hann secp a þeim hálfom manaðe er þeir spyria at hann varð secr. Nv vilia þeir³ hvarki þeirra þa varðar þeim scog gang.

71. *vm handsol*

^b Ef maðr handsalar manne sátta slíca sem hann vill gerva⁴ hafa oc scilia þeir þat mál eigi gør en sva. Þa ma hann eigi gera secp hans ne eina oc a enga a hann at queda gripe hans ef þat var eigi scilit. til ihandsale þeirra. Fe sátta scal hann gera slíca er hann vill. oc queda á avra hue marga hann scal giallda eða hue stora eða hue margir avrar scolo i gripum eða hue margir fríðir. Ef maðr gørir a anan veg þa sátta er sva er fyrir mælt en nv er tint. hvart sem hann gørir secp hans eða þat at hann scyli land (Bl. 51, b.) sitt giallda eða goðorð eða quedr hann a gripe hans nockora oc

a) = Á. M., c. 49.

b) = Á. M., c. 50 = (skinnb. Árna-Magnúss.) Kaupa-b., c. 75; sbr. hér að ofan c. 69, bls. 109.

1) Leiðrétting fyrir færa.

2) í skinnbókinni: Nv feria menn þa menn ut hingat þan man.

3) Við bætt.

4) Ritariinn virðist í fyrstu hafa atlað að skrifa gera.

scal þat enugi hallda. þat a allt isattar gerð at hafa er þeir scilðo fyrir váttom til,¹ ef hann vill oc a þat allt at hallda.

72. vm stefnor.

^a Ef manne er stefnt fyrir fardaga at logheimile sino. vm þat lögheimile scal quæðia bua þott vm alþingi se quatt. oc þa menn er þa bua næstir þeim stad er vm er quatt. Ef sa bui ber quid en annan dag viko kómr til varþings. þa verðr þat at sacar spelli.

73. vm scogar manz biorg.

Þat sagði ulfhedín lög ef maðr vill sækia vm scogar manz biorg eða fiorbavgs manz er farning er mælt. ef þeir leita eigi við brott fór sem mælt er ilögom. heiman scal stefna manne vm biorg þeirra til alþingis oc til fiordungs doms.² telia fiorbavgs gard varða. Söc scal fram segia sva scapada sem stefnt var. oc bera stefno vætte. þat vætte scal næst er nefnt var at ferans domi, er domr dæmþi hann scogangs man ferienda oc sva vandhæfan sem fiorbavgs man. oc eiga³ eigi utquæmt ef sva var mælt. Ef maðr sækir vm fiorbavgs manz biorg þa scal fylgia stefno vætte söc en því næst þat vætte er at vættino var nefnt i ferans domi. hver secþ hans var dæmþ. i domi þeim er hann varð fiorbavgs maðr. þat scal et þridia vætte er sagt var til secþar hans at lögbergi vel lavst oc brec lavst slierar sem hann var dæmþr eða

a) = Á. M., c. 51.

b) = Á. M., c. 52.

1 og 2) Deplunum er við bætt.

3) Við bætt.

slicrar sem sáttar maðr gerði a hond honom. þa¹ scal þat vætte bera er at því var nefnt at ferans domr var attr eptir hann. Vlfhedin sagði þat lög at ferans domr scyli² dæma afall secpær þeirrar sem honom var dæmþ eða gör. Tolptar quidar³ scal quedia goða þan er sa er i þingi er sottr er. hvart sa maðr hafde verit samvistom við scogar man eða eigi oc i því biorg veitta. Sva morg vætte scal bera sem þeir voro at nefndir.

74. vm quido

^a Sva scal meta sem af se borin quidr. ef sa duell er quadde vnz sol kœmr aþingvöll. Ef menn leifa nokot orð i quidvm eða i vettom þat er mále sciptir. oc er þa sem haldit se quidnom eða vettom.

75.

(Bls. 52, a.)^b Ef maðr fer með fe söc handselda oc andaz hann i þingfor eða a þingi. þa scal aþile taca til sacar sinar oc sækia et sama sumar. Nv er hann eigi aþingi þa scal hann sækia et næsta sumar. eptir. Ef hin hefir fram sagða sökena adr hann fell fra oc scal þat adile oc taca þar til er hin hvarf fra oc sva at öllo fara sem adr fyrir þat utan at hann scal segia fram sökena. Ef hin hefir dæma látet feet adr hann fell fra. þa scal hans erfingi stefna vm dom rof. Ef adile fe⁴ sacar afe töko.

a) = Á. M., c. 53.

b) = Á. M., c. 53, bls. 138²⁰. Oss hefir þott rétt að hafa hér kapitulaskipti, þaræð upphafsstafiinn vantar.

1) Leiðrétting fyrir þat.

2) Í fyrstu ritað scyllidi.

3) Við bætt.

4) Uppýfir þessu orði er með yngri hendi ritað fram.

sliect *scal* fara *vm* *scog gangys* *sacir* at *sa* *scal* *søkia* *vm* *scogar manz* *biargir* er *sechi* *man* *eða* *hans* *erfingi* ef *hin* er *fra* *fallin*. EN *adile* *frumsacarinar* *eða* *hans* *erfingi* a *fetoköna* er *hin* *tecr* *fe* *til* *sycno* *honom*. SA *maðr* *scal* *réttr* *vera* at *sitia* i *fimtar* *domi* þott *hann* *hafe* *sacir* *jfiorðungs* *domi*. EF *alþingis* *domr* *démir* *rangt* þa *scal* *stefna* *domenom* *til* *rofs* *oc* *søkia* i *v.^{tar}* *dom* et *sama* *sumar*. EN ef *sa* er *eigi* þar þa *scal* *søkia* *anat* *sumar*.

76. *vm* *abyrgd* *hross*.

^a Þar er *menn* *selia* *hros* *sin* *til* *gözlo* a *alþingi* at *lögmaie*. *scal* *sa* er *við* *hefir* *tekit* at *engo* *neyta* *nema* þvi er *hann* *rekr* *til* *gözlo* *hross* *eða* *fra* *til* *þingvallar* *oc* at *cavpa* *gætzlo* *oc* *riða* *eigi* *meir* *en* þat *stande* *eigi* *fyrir* *holldom*. *Hann* *scal* *syna* at *þinglavsnom* *eiganda* *hros* *sitt* *kuict* *eða* *daótt*. *Enda* *abyrgiz* *sa* *eigi* er *við* *tóc* ef *eigi* *verðr* af *hans* *handvömmom* *daótt*. *Ef* *hann* *synir* *eigi* at *þinglavsnom*. *hvarki* *kuict* *ne* *daótt*. þa *scal* *eigande* *lysa* *sök* at *þinglavsnom* *til* *giallda* *vm* *hrosset* *ahond* þeim er *við* *tóc* *til* *socnar* *anat* *sumar*.

77.

^b *Goðe* a at *handsala* *fyrir* þriþiungs *man* *sin* *omaga* *eða* *fulgor* *eða* *hueregi* *handsöl* er þarf *oc* *sva* *sem* *hann* *má* *minzto* *við* *koma* *fyrir* þa *sök* er *hann* *hygr* *sana* *vera*. EN *hann* a *heimting* *til* þeirra *ávra* er *hann* *handsalar* at *hinom* EN *eindagi* *verðr* a þvi *fe* a *varþingi* þvi er *goði* *sa* *heyr* .ii. *dag* *vico* *þingbrecco* *oc*

a) = Á. M., c. 54.

b) = Á. M., c. 55.

scal þar stefna vm. oc quedia til heimilis þva v. þess er sottr er. hvart hann handsala- (Blis. 52, b.) ðe fe fyrir hann eða eigi sva at hann matte minzto við coma oc fyrir þa söc er hann hugði hann sanan at vera. EN þvi at eins verðr eindagi a þvi fe ef sagt er þeim er¹ feet er at aleið þeirre er sa heyr er feet á. EN ef sa verðr þa eigi var við þa skal hann vita at sumar málom et sidarsta. EN af fer eindagi ef hann spyr eigi þa eða fyr oc verðr þa rétt at lysa at þinglavsnom. oc til sócnar anat sumar. Enda hyg ec at rett se at stefna þar til doms at avarþingi ef sa spyr er sótt er handsolen enda se þeir sampinga. Aprir menn eigo at biöða göða fyrst at hann handsale fyrir þriþiungs man sin. Ef hann vill eigi oc eigo aðrir menn at handsala ef vilia. oc a slíca sócn huerr maðr til sins fiár sem godin á.

Þar er maðr teçr sócn eða vörn fyrir anan þa verðr þo fullt þott þeir nefne eigi menn til saca ef þeir vito eigi þa.

Midvico dag scolo ferans domar vera eptir varþing hvert þeirra er midvico dag var þingit lafst. ferans domr skal sitia til nons ef menn vito van at omagar se okomnr til eða gögn.

Allz huergi skal söc coma undir en þriþia man. nema maðr verðe siucr eða sar i þingför eða a alþingi. þar á maðr at selia handsölda söc oc huergi ellegar. Ef maðr teçr söc af manne. oc vill hann eigi sökia oc vill onyta sva fyrir hinom. oc varðar honom þiorbaegs garð við aðilia. Ef sa maðr andaz er söc hefir sellda eða² til búna þa er hann er aþile. oc þa huerfr mal þat undir hans erfingia. EN er hann hefir at engo mal

1) Orðunum þeim er er við bætt.

2) Þessu orði er sleppt úr í útg. Árna-Magnúss. nefnd.

hofðat þa er hann andaz. þa er sem¹ hann hafe at engo aðile mals orðit.

Rettir ero þeir menn a² þingi at quedia ef þeir ero þar staddir ef heiman ero réttir i quod fyrir oförs manz bú þott hin se heill er heima sitr. EN engi maðr ma þan quid af hendi leysa fyrir ANAN er hann er heiman quaddr nema faþir fyrir son eða sonr fyrir favðor. Þa menn scal quedia fyrir þess manz bv er or lögsci- (Els. 53, a.) lom hefir sagz. er rétt er at quedia fyrir ofærs manz bú. Vanda scal bva i þinga quod oc seþar sacir at fiar eign slíct sem i heiman quod. Rett er at stefna söcom öllom er eigi fylgir heiman quod til alþingis allz til þess er liðr fimta dag vico þa er vii. vicor ero af sumre. EN eigi er rett at stefna lengr nema sidar geriz sacir.

Maðr a at quedia bva nonhælgan dag til nat máls ef hann hefir ardegis upp hafða quodna enda fae hann eigi lokit fyrir non. ef hann quodr hvern at avðrom.

³Ef menn bua saman oc tegr ANAR þeirra við scogar manne. en ANAR vill eigi. þa scal sa er eigi vill nefna⁴ vatta at þvi at hann vill eigi. oc þat er at osátt hans oc segia til .v. bvom sinom siþan þa varðar honom eigi við lög samvista við scoy gangz man. ef hann veitir honom i engo aðro biorg. Slíct er mælt vm hiú at öllo EN vm xii. manaðr stendr þeirra mál EN iii. nætr ovisa elde. hvarz þær ero allar saman eða ser huer.

Föðor sin eða broðor eða son scal engi maðr istefno vatte hafa ef hann er sialfr málsens aðile. scalat aðilia

1) Við bætt.

2) Leiðrétting fyrir a t.

3) Hér er autt bil i enda linunnar handa fyrirsögn.

4) Í skinnbókinni: vnefna.

i stefno vætte hafa handselldrar sacar ne son hans ne fodor eða broðor.¹ omætt er vætte þeirra. erat þat sacar spell ef adrír vattar ero .ii. eða fleire enda bere þeir vætte fram. Fedgar ii. eða brøðr ero sem ein maðr se ihuerio mále eða vitne þeirra er ein maðr nefnir þá at. Réttir ero þeir i þeim vættom öllom er ii. menn nefna þa at.

Hrudningar allar vm bua eða domendr scolo við sacar aðilia eða varnar aðilia vera en eigi við þan er soc sökír eða ver ef hann er eigi aðile.

Ef anar maðr sökír retta fars söc en aðile er. af því at hann þickiz aðile vera. en aðile gefr af því eigi gavn at at² hann hygr anan aðilia vera en sec. Oc scal þa apile eignaz þriá (Bis. 53, b.) luti sáttar enn hin fiordungin er sótti. Nv þarf hann at legia fe til sócnar eða gefa til liðs oc scal þar af sátt til taca. en þeir scipta avðro með sér. Nu veit sa er sökír at hann er eigi aðile þa á hin heimting til allrar sáttar slicrar sem gør var.

Eigi varðar mounom við lög þott hingat til landz flyti scog gangs menn ef þeir vito eigi secþ þeirra fyr en þeir ero lengr saman en .iii. nætr þaðan fra er þeir ero land fastir³ orðnir. Ef maðr veit eigi secþ manz oc bergr hann honom af því at hinn er siucr eða sár eða vanheill fyrir elle eða veiti hann honom af því at hann gørir þat til salo bótar ser oc secz hann eigi af því ovisa elde þott langt se. Eigi scal af lande feria hann.

A þeim bæ scal mann queþia sem hann byr þa er viii. vicor ero af sumre. oc scal hann fyrir þat bv vera þingheyandi þav missere nema hann fae anan rettan⁴

1) Deplinum er við bætt.

2) Við bætt.

3) Hæreptir ritað saman, en síðan hefir orð þetta verið strykað út.

4) Leiðrétting fyrir fættan.

fyrir sec oc *scal* hann *quedia* fyrir buet ef hann helldr heilso sva at hann er *quediande*, oc sliet þott hann se af lande abrott. En sa *scal* þing heyiande retrr fyrir hann er við bue hefir tekit, oc sa heimilis maðr hans er hann segir aleið þar er upp er sagt eða v. *hvom* sinom siðar at lögscilom *scal* up hallda fyrir hann. Rettr er einvirki iquod ef hann á fe sva at sculda hiona hans¹ huert hlioti ii. kugillde. Ef lið er gort i mót þeim monnom er *bva* *scolo* *quedia* oc nae þeir eigi fyrir ofriki anara at *queþia*. þa er rétt at stefna söc þeirre er quoden com til þar sem þeir coma framarst þess er þeir mego fram coma stefnoni, oc lysa stefno ef þeir heyra eigi á er á mót standa, oc *quedia* ix. *bva* a þingi oc *scal* sem engi bue se quaddr ef eigi naer alla heiman at *quedia*. Ef maðr vill fara af lande abrot, þa *scal* hann selia soen oc vorn ef hann vill oc sva varðveizlo fiar sins þess er hann a her eptir. þav² handsol *scolo* standa iii. vetr. en siþan eigo erfingiar at varðveita.

78. vm heimilis föng

(Bl. 54, a.)^a **F**ardaga *scolo* ver eiga .iiii. a landi her. fyrstr er þeirra en .v. dagr viko sa er vi. vicor ero af sumri. þann dag a maðr cost at færa heimili sitt ar degis. ANAR er fösto dagr. iii. er þvattdagr.³ iiii. er drottins dagr. ÞAN dag segia lög man at apne af griðe þvi er hann hefir

a) = Á.M., c. 56 = (skinnb. Árna-Magnúss.) Kaupa-b., c. 53—55. Upphafsstafurinn er að stærð hərbmbil eins og upphafsstafr við balkaskipti.

1) Orðin hiona hans eru rituð ofan línu, ef til vill, með yngri hendi.

2) Hæreptir rituð *scolo* standa, en orð þessi eru síðan strykud út.

3) Deplinum er við bætt.

aðr haft. Ef maðr hefir *eigi ser grip þan drottins dag* at apne *eda ardegis þan dag er næstr er oc varðar þat utlegð.* Ef maðr a kono *oc scal hann fengit hafa henne grip oc sagt henne til en v.^{ta} dag vico þan er vii. vicor ero af sumri et siðarsta.* Ef þa er *henne ofengin staðr sva at hon viti oc er rétt þa at hon tace ser grip þar er hon vill. oc scal hon þan stað hafa þa .xii. manodr.* Ef maðr hefir *eigi stað þeim monnom er hann scal fyrir hycia en efsta fardag oc varðar þat utlegð. vm huern þeirra oc a sa söc er sökia vill.* Maðr scal *coma til grids sva sem hann er sattr á við boandan anattvegia at fardogom eda at miðio sumre.* Karl maðr *xvi. vetra gamall scal¹ raða sialfr heimilis fangi sino eda ellre.* Mær .xx. *eda ellre scal oc siálf raða heimilis fangi sino. þess a maðr cost at coma til grids at miðio sumre oc iðna anat þangat til ef hann vill.* Ef hann *viðr bu verc. oc scal hann eigi taca meira kavp en halfa mörc vi. alna avra til miðsumars. en fra miðio sumre scal hann vina bóanda allt til vetrar slict er hann vill fyrir smala for utan.* Hann scal *ganga afiall vm sin oc slátra oc fara heiman farar með husbönda. oc slöða vm vár oc beta túngarð.² þat scal hann vina til mat lávna. Þat er oc vitis lávst at grid menn taci .ii.^a avra til allra heilagra messo fra vetr nottom at cavpe.* Omaga menn *þeir er eigi hafa fe til at færa omaga sina fram scolo meira taca ef þeir vilia.* Ef maðr *gætir navta oc scal öln cavpa gøzlo á ku eda oxa iii. vetra gamlan. en .ii. navt við kv* (Blis. 54, b.) *ef yngri ero.³ vi. alnom a xxx. gamla savðe en a xl. lamba eyri. brytion fyrir x. menn vi. alnar vadmals.⁴ þat*

4) Við bœtt.

2, 3 og 4) Deplunum er við bœtt.

er log eyrir.¹ *Éða þangat se virt til ellegar. Þess a hann oc cost at gefa honom vm fram. Nu verðr honom stefnt vm þat. oc verðr eigi giof ef þat ber at þat voro undir mál. Nu cavnir maðr dyra en mælt er oc bergsc hann² ef þat ber quidr at hann naðe honom eigi ellegar. enda gialde hann eigi meira en logcavn. Nv vill hann ollo hallda oc a hin heimting til allz þa. Þrim morcom verðr maðr secr ef hann ferr eigi til vistar sinar. þar scal stefna til alþingis éða til varþings éða til ens þriþia þings. Sva vm verca cavn ef hann hafðe reitt honom. Sa verðr oc secr .iii. morcom er við honom tegr ef hann veit at hann hafðe vist tekit i avðrom stað við þan boanda er hin hafðe vist tekit. Tekin er vist þegar er bvar bera at þeir voro asáttir. Nu bregðr hann male við fleire menn oc eigo iafna sök allir við þan er bregðr. Slica sócn eigo grið menn við bændr ef þeir bregða við þá. Þa er maðr abröt heitin ef honom er eigi deilldr matr at málom þott eitt mál se haldit fyrir honom. Ef maðr metz dyra en nu var talet aðr oc sva ef hann selse dyrra a leigo. þat varðar hvaromtvegia iii. marca secp. Ef boande cavnir dyra en nv er talit oc varðar honom þat iii. marca secp. Smiðar þeir er hvs gera or avstronom vide éða bruar vm ar þær éða votn er net næmir fiscar ganga í. éða gera buðir a alþingi. þeir eigo cost at taca daga cavn vm engi verk. þeir scolo tekit hafa þo ser log grið afar dögom. þott þeir hirði eigi þat. Anartvegi þeirra boandans scal sagt hafa til bvvum at sa maðr hefir þar grið þott hann se af lande faren éða slica lute iðne hann sem nv voro talþir oc verðr hann þa með þeim boandanom vistfastr. oc þar*

1) DepInum er við bætt.

2) I fyrstu ritad berse þat, en síðan hefr verið giört úr því þannig.

íþingi með þeim goða sem bondin er sa er hann hefir log grið með. Ef maðr tekr grið (Bl. 55, a.) með manne. oc verðr þar log grið hans meðan hann er af lande meðan. Ef hann lætzc eða kómr aptr et sama sumar oc er rett at hann tace ser anat grið ef hann vill. enda er rett at stefna honom at því heimili eða at festar holum ellegar. Ef at festar holum er stefnt oc scal eigi quíðo at því heimili¹ ryðia oc eigi at því heimile er hann toc síðar. nema þeir have sagt aþingi eða aleið eða buum at hann hefir þar logheimile. Ef maðr tekr grið með manne sa er ifisci fer oc varðveitir þat ecki oc vituz þeir þat við mala munda þan eða sva þott hann iðne anat nokot. oc vardar iii. marca seþ huarom þeirra. Ef maðr veit eigi logheimile manz eða hvar honom er lög grið hand-salat enda væri hann or oðrom fiordungi abrott eða veit hann eigi festar hæla þótt samfiordungs se oc er honom rett at stefna þar er hann visse lögheimile hans síðarst.

79.

^a Ef maðr kómr a land or för oc er rett at stefna honom at scipe meðan hann hefir budir þar at scipi. oc scal hann tekit hafa ser grið a hálfom manaðe. þeim er hann kómr fra scipe ef hann vill íþeim fiordungi verit hafa. Ef hann vill ser fa heimile i avðrom fiordungi. oc scal hann fengit hafa ser grið ahálfom manaðe þeim er hann kómr íþan fiordung. Ef maðr a ser kono oc verðr hann eigi asátt við bonda þan er konan er i vist með aðr at þav se þar bæde oc a hann cost at taca þeim vist

a) = Á. M., c. 56, bls. 150²¹ = Kaupa-b., c. 56, 57. Vær höfum hér kapitulaskepti af því upphafsstafurinn er einsog vant er á kapítulum í skinnbókinni.

1) Við bœtt, samkvæmt Á. M., Kaupa-b. c. 55.

i öðrom stað bæþi ser oc kono sinni. oc varþar henne ecke við lög brott fören en virða scal verc hennar oc fulgor.

Ef maðr físcar til miðsumars oc fer þa i gríð. oc verðr hann þar þingfastr ef hann hefír lög gríð oc er þat rétt at stefna honom at því heimíle. en meðan hann er i fisci scálonom oc er rett at stefna þar vm þat er hann gorír þar eða hann hefír aðr gert. Ef maðr fískar vm anír oc gengr i gríð at vetri oc er rett at stefna honom at því heimíle vm þær sakír allar er hann gorír (Bl. 55, b.) síþan er hann kömr a gríðit. Stefna scal honom at fisci scáлом vm þær sacír allar er hann gorír aðr hann comi a gríðit. en þingfesti hans verðr þar er sa maðr er íþingi er land þat á er hann físcpe af.

80. vm heimílis föng presta.

^a Prestar scolo hava ser logheimíle at viii. vicom sumars eða fyr oc segia til heimílis sins. En ef prestr segir eigi til heimílis sins¹ oc er rett at stefna honom at þess böanda er maðr vill þeirra manna er hann hevír lögtipír haft at kirkío boandans. Ef prestr kömr a land síðar en at tuimanaðe oc scal hann fengit hafa ser heimíle a hálfom manaðe þeim er hann kömr fra scipe ef hann vill samsfírdungs vera en ellegar aþeim hálfom manaðe er hann kömr í þan fírdung er hann vill verit hafa. Ef maðr tecr ii. missera vist oc er hann aþvi gríþi .ii. vicor fyrir alþingi oc vm þing oc .ii. vicor eptír oc þott hann fare a brott af vistine oc er þar log-

a) = Á. M., c. 57 = Kaupab., c. 58-62.

1) Orðunum En ef — heimílis sins er hætt við eptir Á. M., Kaupa-b., c. 58 sbr. hér að ofan c. 6, bls. 20.

heimile hans oc þingfesti at þess boanda er hann var þær vicor vi. oc er rett þar at stefna honom. Ef maðr fer með daga kavp oc er rett at stefna honom þar er hann er halfan manað vm anir eða lengr. EN ef hann er huergi hálfan manað i einom stað vm anir. oc er rétt at stefna honom þar er hann var .iii. nætr eða lengr vm anir.¹ ef hann var hvergi sva. oc er rett at stefna þar er hann vissi nát stað hans sidarst. ¶ Öllom stödom þeim er maðr veit eigi lögheimili manz enda a hann eigi cost at coma logspurningo við hann. þa er rett at stefna þar er maðr vissi log heimili þess manz sidarst.² hann skal quedia heimilis bva sina .v. hvart hann vissi þar lögheimile hans sidarst eða eigi eða hvart hann átte cost at spyria hann logspurningana eða eigi. ¶ Quiat eins er manne scyllt at spyria man heimilis fangs til stefno staðar ef hann finnr þan man sva at mále at hann kenir hann oc hann hefir vatta til a því mele er hann spurði söcna. oc hann vill stefna honom. Ef maðr vill eigi fara til griðs þess er hann toc eða hann fer a brott af vist sini foratta lavst oc varðar honom þat (Blis. 56, a.) iii. marca secp oc a bonden at sino heimile at stefna þar vm cavp ef hann hefir reitt. Ef boande bregðr við grið man oc varðar honom iii. marca secp. Ef sa maðr deyr er grið hevir handsalat manne fyrir fardaga. oc ef erfingi býr þar því bvi eno sama oc er föst þa grið taca þess manz. Cost a hann at bregða því ef hann vill. Ef hann byr þar oc varðar iii. marca secp hvarom þeirra sem bregðr við anan. Ef boandinu deyr a eni vii. vico oc a erfingin cost hvarz hann vill at bva þar eða at bregða því ef hann vill oc fa slican stað oc maldaga þeim grið

¹ og ²) Deplunum er við bætt.

monnom er aðr voro tecnir sem þeir átto ser mæltan. Ef erfingi vill hvarki þeirra gera oc vardar honom .iii. marca secp við hvern þeirra. Ef bonden dcyr þa er vii. vicor ero af sumre eða sidar oc scal erfingin þa bva. Ef griþ maðr ligr af vercom sinom. oc scal boandenn hafa hann hálfan manað ef hann þarf eigi gøzlo. ef hann þarf gøzlo. oc hevir eigi vitfiring þa er rétt at færa hann þeim manne er fram förslo hans á. Ef hann hefir vitfiring oc scal þa færa bōnda þeim er scyllztr er þeirra boanda er eigi þarf at avka hiú til at gæta hans. þa þarf eigi at avca hiu til at gæta hans ef hann hefir hiona lið til at gæta hans ef hann getr af þeim. Ef bonde a eigi framförslo hans at logom oc ása til at fara at gæta hans er arf hans a at taca ef bōnde kan þess þavrf. Ef maðr ger eigi til fara oc er hann secr þa iii. morcom en sa scal ina fulgor boandanom er fram förslo á ens oða manz slícar sem bvar meta enda a hann við at taca enom óða manne at fardögom. Ef grið maðr ligr af vercom oc a bōnden cost lengr er hin hefir legit hálfan manað hvart hann vill færa hann þeim manne er framförslo hans á eða vill hann hafa hann til fardaga oc heimta fulgo.¹ Sa er fram förslo á. oc a hann cost at hafa hann helldr heim (Bis 56, b.) til sin en siuka man ef hann vill helldr þat en fela abrott. Hvarz maðr ligr af vercom langa stund eða scamma. oc scolo bvar virða fulgo eða vere þav er hann van eða hin er o unin ero. at þvi scal virða sem maldagar voro með þeim. Ef sa maðr andaz a griði er vere scylldi vina oc scolo bvar meta hvart meira se vert vere þaðan fra er hann lagðiz

1) Her betir Á. M. við þessu (Kaupa-b., c. 62): Nu liggr maðr oc eigi fra vercom þa scal bondi annaz hann til fardaga oc heimta fulgo.

*eða fúlga*n.¹ Ef sa maðr andaz er folgin var ini oc scolo bvar telia til hvers hann hafðe neytt *eða* hvers oneytt i vistine. *eða* hvi hann var þa verre at hafa er hann var siucr en þa er hann toc ser vistina. Ef grip maðr ligr vm engi verc .iii. daga hvar sem hann ligr samfast *sva* *eða* *eigi* oc scalat boandanom tígla þat. en ef hann ligr lengr þa á bonden cost at láta virða alla leigona saman. Ef grid maðr quángaz oc á isinom stað hvar þeirra heima. oc scal i þeim stað hvar þeirra vera sem þav eigo heimile ef þav ero i vercom föst. Ef þav ero *eigi* i vercom föst oc scolo þav vera a hans vist at tveim lutom en at þriþiungi ahennar vist. Ef maðr mælr við grid man anan fullrétt *eða* gerir hálfretti oc scal hann fara af vistine oc hafa ecce vetr vistar. Of sacar þær allar ef hann hafðe aðr gervar aðr hann fore af grideno oc *sva* vm þa söc er hann for ibrott fyrir. oc er þar rétt at stefna þeim söcom at þvi heimile. oc verðr hann þar þingfastr vm þær sacir. Hann scal fengit hafa ser lög grid a enom næsta hálfom manaðe er hann for brott oc verþr þar rétt at stefna vm þær sacir er hann gorir síþan at þvi heimile oc verðr hann þar þingfastr vm þær sacir. Ef quangaðr maðr fer af vist vm sacir oc ef konan fer ibrott. oc vardar henne ecke brott foren. oc a han heimting til hennar vetr vistar. *sva* oc ef konan fer vm sacir abrott en bónde hennar fylgir henne oc er þa heimting til hans vetr vistar. Ef bónden (Bls. 57, a.) lætr þan a brott fara er van lute er. oc a hann heimting til vetr vistar. oc scalat hann gialda fyrir þat at þav verc se vanunin er hann scylde vna. Ef grid maðr gorir full rétt við bóanda. oc a grid maðr abrott at fara oc hafa

1) Deplinum er við bætt.

ecce vetr vistar. *oc* a þo boanden sócn við hann. Ef grið maðr mælir half rétte við boandan *oc* scal grið maðr abrott fara. *nv* fer hann *eigi* *oc* verðr þá at full-rétte þat mal. *oc* varðar honom þat fiorbavys gard. Þetta eitt er hálfretti í orðom er *nv* var talet sva at sokia ma *vm*. Þat er *en vm* fullrette þav er grip maðr gorir eða mælir við hvanda eða við hvsfreyio. *oc* ef *eigi* ger hann abrott fara *oc* eýcz rétrr þeirra hálf. Ef boandi hæitr grið man sín af vist for atta lavst *oc* varðar boanda þat iii. *marca* secp *oc* a grið maðr heimting til vistar við bóandann ef hann beiðir vistarinar við vatta bóndan. *oc* lætr hann honom *eigi* þa uppi. Ef vigsacir göraz með monnom lyrit næmar *oc* scal frænde vegandañs abrott fara *oc* hafa vetr vistar sínar slict sem bvar virða. Þat ero lyrit næmar sacir er eyris bót kemr til eða meire i bavga tale. þat er við þriðia brødra *oc* nanare menn.

81.

^a Maðr sa er bv gørir *vm* vár scal segia sic iþing þar er hann vill. Þat er bv er maðr hefir málnytan smala. þo scal hann segia sic i þing þótt hann hafe *eigi* mal nyto ef hann er landeigande. Ef hann erat landeigande *oc* hefírat málnyto *oc* verðr hann þar i þingi er sa boande er¹ er hann felr sec ini *vm*. Ef hann er ifisci scáлом *oc* verðr hann þar iþingi er sa maðr er. er land þat á er hann býr á. Maðr scal segia sic iþing a alþingi eða a varþingi ef hann vill. við þan goða er hann

a) = Á. M., c. 58 (þar er höfð fyrirsögnin: Um þingfesti, er ekki stendur í skinnbokinni) = Kaupa-b., c. 63, 64.

1) Við bœtt.

vill. *hann* a cost at selia avdrom manne þat mal at lata segia sic i þing a alþingi eða a varþingi. *hann* skal mælt hafa við *godann* at *hann* vill i þing þar fara adr *vm* varit. ef *hann* lætr sic segia (Bl. 57, b.) a alþingi. Ef *hann* hevir eigi sic i þing sagðan oc verþr *hann* spurðr hvar *hann* er iþingi oc skal *hann* nefna til þan *goda* er *hann* vill i þingi með vera oc verðr *hann* þar þingfastr ef *godi* vill. Ef *madr* hevir eigi sec i þing sagðan a varþingi oc skal *hann* sagt hafa a alþingi adr til doma se gengit. *Madr* skal segiaz iþing með *goda* þeim er *hann* vill. *scolo* þeir nefna ser vatta bapir *hann* oc *godinn*. At þvi vætte. at *hann* segz þar iþing oc hiu *hans* oc bu. oc fe. en hinn teer við. Ef *anar* *madr* fer með godord en sa er á oc hefir *goden* iátt *honom* þing uist. en sa vill eigi við *honom* taca er með godordit fer oc skal *hann* þar þo i þing segiaz¹ oc verðr *hann* þar þingfastr. Ef *madr* segir man i þing með avdrom *goda* en *hann* bayð *vm*. oc verðr *hann* þar þing fastr er *hann* er sagðr ef *hann* vill. En ef *hann* vill eigi þar hafa þingvist. oc skal *hann* þar segia *bvvm* þegar er *hann* fregn at *hann* vill hitzi iþingi vera er *hann* bað sic i þing segia. Sa *madr* er *hann* sagði i anat þing en *han* villde verit hafa verðr utlagr iii. morcom við huern þeirra þrigia *godana* ii." enda þan er sagði iþing. Ecki *vardar* *goda* at *hann* gange við þingfesti *hans* þeim er *hann* var i þing sagðr. *hinom* *vardar* oc eigi at *hann* gangi eigi við. Ef *godi* þigr grið með þriþiungs manne *sinom* oc verðr *hann* þar iþingi með ser. Ef *godi* þigr með *anars* manz þriþiungs manne. oc skal *hann* segia *vm* varit a varþingi i þeim stað er menn mæla malom *sinom*. *sva* at

1) Við bœtt samkvæmt Á, M., Kaupa-b., c. 63.

meiré hlutr heyre þingheyianda. at hann abú með þeim manne þott hann gegni eigi tillögom oc verðr hann þar i þingi með ser. Ef hann legr ecci¹ í oc verðr hann þar i þingi er hann hevir vist. Ef godi hevir vist með þeim² boanda er eigi er með honom iþingi oc verðr hann utlagr vm þat iii. morcom oc or godorðe sino ef hann fer sialfr með oc asá söc er vill. Ef maðr gøvir bv eftir alþingi oc er rétt at hann segiz iþing aleið helgaðre. Ef maðr kavpir bv manz grið maðr³ oc verðr hann þar þingfastr sem buet var aðr oc þar heimile hans vm þær sacir er siþan geraz. Ef menn⁴ (Bls. 58, a.) legia gør bv saman oc verðr þar hvar þeirra iþingi sem aðr var nema þeir vile eina þing vist hava. baþir. oc scal þa segia or þingi anat bv. Ef maðr fer mina bve i meira. þa scal hann lata segia sic or þingi þar er hann var aðr. oc segia sic i þing þar sem sa er iþingi er hann abú við oc fyrir haða doma. Ef maðr a bv .ii. i einom fiordungi oc scal hann þaðan gegna logscilom fra eno meira bueno. oc ef bæðe ero iafn micil. þa scal hann segia til a varþingi fra⁵ hváro hann vill gegna lögscilom. Ef maðr mælir eeci vm. þa scal hann gegna fra hvaro tvegia. Ef menn legia bv saman þeir er isinom fiordungi er hvar aðr. oc scolo þeir segia hvvm til hverir hvars grip menn ero. Ef þeir segia eeci til oc verða þeir huars grip menn sem þeir hafa hannsalat. Ef þeir hafa eigi handsalat. oc er rett at sokia hiú þeirra i hvart þing sem vill. þeirra er hændrnir ero í. Ef maðr a bv i .ii. fiordungom oc scal ifiordungi

1) Her bætir skinnb. Á. M. (Kaupa-b., c. 63) við: orð.

2) Hèreptir hefr ritariinn skrifað manne, en strykad siðan orð þetta út aptur.

3) Getgata f. man, sbr. Á. M., Kaupa-b.; c. 63.

4) Orðin Ef menn eru rituð tvisvar, nedst a bls. 57, og efst á bls. 58.

5) Þessu orði er sleppt úr í útg. Árna-Magnúss. nefnd. (Þingsk.-þ., c. 58).

hvarom segia þvít íþing. *oc* skal þar lögheimile hvarar hiónana sem þav ero til bús tekin. Ef hiú fara a miðil bva *oc* skal boandin sagt hafa *vm* varit hver hiú ero at hvaro bvéno heimilis föst. Ef ecki er til sagt *oc* er rétt at stefna i hvart þing sem vill. *oc* sva honom sem hium hans. **Ef** boande teer þa *cono* er bv á. *oc* a hann cost at kiosa at eigin orðe sina þingfesti *oc* heimilis fang þangat er hon abv eða hennar heimili *oc* þingfesti til bus sins *oc* þeirra manna er þav eigo varða orð *oc* verc fyrir. Ef maðr kys ecki *vm* *oc* verðr þar hvars þeirra þingfesti sem aðr. Ef grid maðr teer kono þá er bv á. *oc* a hann cost at kíosa heimilis fang sitt *oc* þingfesti til hennar bú. Ef grid maðr teer þa *cono* er grid þigr. *oc* er þar hvart þeirra íþingi er aðr var enda a hann cost at brullavpeno at kiosa hennar þingvist þangat er hann er aðr íþingi. **En** ef bonde teer bv lavsa *cono* *oc* færiz hennar þingfeste þa til hans bú. **Ef** sa maðr andaz er býr *oc* er rett at cona sv er (Blis. 58, b.) hann atte kíose þingfesti sina fyrir .v. bvom þangat með löggraðanda sinom ef hon vill a xiiii. nottom þaðan fra er bonde hennar andadiz *oc* sva þeirra manna er hon a varþa orð *oc* verc fyrir. Ef quangaðr maðr scilz við *cono* sína *oc* segia log þingfesti hennar abrott með löggraðanda sinom. Nv ero þeir fleire en ein. *oc* á hon cost at kíosa með þeim er hon vill.

82.

^a Ef maðr fer vaflonar förvm halfan manað. eða lengr inan fiordungs *oc* vardar þat utlegð. *oc* sva ef

a) = Á. M., c. 59 (fyrirsögnin þar: Vm gongomenn er ekki tekin eptir skinnbókinni) = Kaupa-b., c. 65, 66.

hann fer allz manað oc or fiordungi enskis orendis nema hlifa bue sino eða gríðe. Ef maðr fer oc þigr olmoso gíafír hálfan manað eða lengr eða hefír gistingar þar er hann getr oc er sa göngo maðr. Ef maðr göriz hvs-gangs maðr heill oc sva hraýstr at han mætte fa ser .ii. missera vist ef hann villdi vína sem hann mætti oc varðar þat scog gang oc er rétt at stefna þar er hann vissi natt stað hans síðarst. oc quedia til .ix. bva a þingi fra stefno stöðom. Ef maðr vill fora þingfesti sina oc scal hann þo sitia vm scap þing .iii. kyr varþing oc alþingi oc leið.

83.

^a Ef maðr vill segiaz or þingi. oc er rett at hann segiz or avarþingi¹ ef hann fer i þess goda þing er samþingis gode er við hin. sva oc ef hann fer við þan goda iþing er þing á ieno sama þingmarke. Rett er at hann segize or þriþiungi goda a alþingi at hádom domum at lögbergi ef godi heyrir. Ef godi heyrir eigi oc scal hann segia honom til enda er rétt at hann segize brott með vatta fyrir honom síálfom. en ix sama dag scal hann segia sic iþing við anan goda. Ef maðr segr² þa menn or þingi manz er honom hafa eigi vm bodit oc verðr þat rétt ef þeir vilia þat. ef þeir vilia eigi oc scolo þeir segia bvom .v. sinom at þeir vilia i sama stað hafa þingfestina. en binom varðar utlegð við huern þeirra. Ef maðr fer bvi sino³ or fiord-

a) = Á. M., c. 60 = Kaupn-b., c. 66-68.

1) Staflnir avar eru ritadir ofan linu.

2) Þannig.

3) Stafurinn o i niðurlagi er nokkuð ógreinilegur og hefir því Á. M. gjört úr því: sva.

ungi oc i anan. oc segia log man þa abrott nema ihruta firði þótt hann fare þar (Blis. 39, a.) vm fiord þveran. Oc ma hann hafa þá ena sömo þingfesti. þviat eino er rett at hafa þingfesti i avdrom fiordungi helldr en maðr býr. Ef goða er þat lofat þeim at logbergi at taca þriþiungs man vtan fiordungs. Ef godi vill segia þing man sin abrott or þingi við sic. oc scal hann segia honom xiiii. nóttom fyrir varþing eða meira meli. enda er rett at hann segi honom avarþingi.

84. ef gode ferr brott af landi.

^a Nu vill godi fara abrott af lande. oc er rett at hann segi vm varþing huerr með godord hans scal fara. Ef hann fer manað or fiordungi þan eptir pasca oc scal hann segia asamquamo adr huerr með godord hans scal fara meðan. Ef þeir eigo .ii. godord saman oc scal hin same með fara iii. þing varþing alþingi oc leid. þa scolo þeir scripta a leid hádre. Þa er leid háid er upp er sagt. Nu er oc rett at menn seliz a þingi god ord at hádom dómom. Nu vill sa eigi selia með för godordz er með fer. þa scal hin stefna honom til scila vm oc telia hann af sinom lut godordzens oc utlagan iii. morcom. En siban scolo þeir reyna dom vm. Sinom þriþiungs manne scal með for godorzens selia en eigi anars. Ef godi þigr grid með anars goða þriþiungs manne oc scal hann eigi við taca apr hann er abrott þaðan. Nu vill hvargi godinn með godord fara. þa scal sa er með fer bioda hinom með för godordzens. Sa er af sinom luta godorzens oc vtlagr .iii. morcom ef hann gek eigi þa við

a) = Á. M., c. 61.

taca en sa *scal* þa með fara iii. þing. Þriðjungs menn eigo god orð avallt þar er *godði* verðr utlagr oc or god-ordeno.¹ Þeir *scolo* luta með *ser*. Ef *maðr* hefir keypt godord *eða* var honom gefit oc *scal* þat at eifðom fara. Nu verþr *godði* secr. oc eigo þriðjungs menn þa godordit. en virða *scal* þat at ferans domi. Ef *godði* verðr vanheill. oc er rett at *hann* seli þa með for godorzens. Nu anda *hann* oc er þar eptir sonr xii. *vetra* gamall (Bl. 59, b.) oc er rett at *hann* fare með ef menn lofa þat. Nu tær *cona* þar arf oc *scal* hon selia þar godord nokorom þeim *manne* er i þeim þriðjungi er. Nu andaz *godði* fyrir einmanað þa *scolo* þeir luta oc hafa fund at hver með *scal* fara godordit scera *crossa* oc láta fara a alla vega. Nu andaz *hann* eptir einmanað þa *scolo* þeir coma nótt fyrir til varþings en *adrir* menn. oc luta hverr með *scal* fara. Nu andaz *hann* nær alþingi *eða* andaz *hann* iþingför oc *scal* sa með fara er scyllztr er a alþingi. Nu er þar engi til þa *scolo* þeir rada er þing átto við *hann* huerr með *scal* fara. oc hafa radit fyrir dom. Ef *sacar* ero til varþings þa *vardar* *goda* *fiorbavgs* *gard* ef *hann* kemr *eigi* til þings öndverz oc sva þott þar gørizc.

85. vm hvat buar ero scylldir at bera.

^a *Eigi* ero *bvar* scylldir at bera vm huetvetna. vm engi mal eigo þeir at scilia þav er erlendis hava gerz *eða* firir avstan mitt haf þott her se sótt. *Eigi* eigo *bvar* en at bera vm þat hvat log ero alandi her. Ef *bvar* ero *quaddir* vm þat er nu var talit oc þeir atto *eigi* vm

a) = Á. M., c. 62.

1) Deplinum er við bætt.

at scilia þa *scolo* þeir ganga til doms *oc* nefna *ser vatta*. at því at þeir lata þat standa fyrir quidburð sinom at þeir ero *vm þat* mal quaddir er þeir¹ eigo eigi *vm* at scilia. *oc* *sva* ef þar ero ix. bvar quaddir er v. bvar atto at vera. Eða² *sva* v. bvar þar er .ix. átti eða eigi .xii. quidr³ at scilia þat mal er bvar ero *vm* quaddir. þa *scolo* bvar ganga til doms *oc* nefna *ser vatta*. at því at þeir láta þat standa fyrir quidburði sinom. at þeir ero ix. quaddir til þess er .v. eigo at scilia. eða þar v. er ix. ætti at vera. eða ero þeir *vm* þat mal quaddir er xii. quidr kóm til. Ef goði er quaddr xii. quidar *vm* þat er hann á eigi at scilia. þa *scal* hann ganga til doms *oc* nefna *ser vatta*. at því at hann er *um* þat mal quaddr goða quidar er *bva* quidr eða vattord átti at scilia. Hvervetna þess er manne verðr *sva* mioc mistekit til gagna *sem* *nv* var tint. þa *vardar* ecki þótt gögnom *se* haldit enda er onytt málit hvart *sem* þat er sócn eða vörn.

1) Orðunum *ero vm þat* — þeir er sleppt úr í Á. M.

2) í Á. M. sjálfsagt misprentað, þ.a.

3) Sleppt úr í Á. M.

her hefr vpp víg sloða¹.

86.

(Bl. 60, a.) ^a **P**at er mælt þar er menn finaz aförnom vegi. oc hleypr maðr til manz logmæto frumhlavpe oc varðar þat fiorbavgs garð. EN þessi ero v. lög mæt frum lavp. ef maðr högr til manz eða legr eða scytr eða verpr eða drepr. En þat er hlaúp er maðr reipir fram oc ber þat quidr at hann vilde a man lata coma enda se hann sva nær at á mætti coma fyrir þeim söcom ef eigi væri stoðvat agange. eða hann mætti hæva eða sva huigi er hann scytr eða verpr at hann mundi coma mega því til hans sva at á mætti coma fyrir þeim söcom ef ecci stoðvaðe eða hann vm höfðe. ^b Þa er hlavp stoðvat a gange ef menn taca við eða kómr avapn eða a völl² eða a váþir þa er fram var réitt. ^c Þat er et vi. lög mætt lavp³ ef maðr fellir man oc varðar þat scog gang. en þa er fall ef maðr styðr niðr kné eða hendi eða allra hellzt ef hann fellr meir. Þat er et .vii. ef maðr ryscir man

a) = Á. M., Vigsloþi, c. 1.

b) = Á. M., c. 2.

c) = Á. M., c. 3.

1) Fyrirsógnin stendur neðst á bls. 59, b.

2) Skrifað a völl eða avapn, en röðinni er síðan breytt með tilvisunarkerkjum.

3) Í fyrstu ritað frum lavp, en síðan sírykað undir frum.

oc varðar þat scog gang. Þat er et .viii. ef maðr rænir man handráne. þat varðar scog gang. Þat er et ix.^{da} ef maðr kyrkír man. þat varðar scog gang. ^a Sa maðr hleypr til ohælgí ser er frumlavpe logmæto hleypr. til manz oc sva þeim monnom öllom er þat visso með honom a þeim vetvangi nema hin hefde adr til ohælgí ser verkat. þat er mælt. ef maðr hleypr or avðrom flocki igegn til þess manz er eigí vissi með hinom oc er þa frumhlavp ibaða flocka. ^b Þat er oc mælt. ef maðr sárir man at þat varðar scog gang. ^c þat er mælt. ef maðr¹ hleypr logmæto frumhlavpe til manz aþeim vet vangi er a unin verc verða með monnom oc varðar þat scog gang. Þat er ef menn verða ihvarntuegia flocc sárir eða vegrir oc verðe allz sárir iii. eða fleire aþeim vetvangi oc aþa i þan flocc frum hlavp at bera er fyr var or hlavpit. ^d Ef maðr vegr man. oc varðar þat scog gang. Sa maðr er o øll til doms er vegr man eða veitir manne holundar sár eða heilundar eða mergundar. þat er heilund er ravf verðr ahaýse hvarz var havs högvín eða rifnaðr.² hol und er ef (Blz. 60. b.) bloð ma falla ahol or sáre. Merg und er ef beín er isundr til mergiar. þat er mergr er íþot brotit se. ^e Hvar þess er menn fara með þan hug at a monnom vilia vína. oc varðar þat scog gang. ef fram kóm. enda verþa þeir ohelgír við öllom avercom er fyre coma afor með þan hug til þess

a) = Á. M., c. 5, blz. 109.

b) = Á. M., c. 6.

c) = Á. M., c. 5.

d) = Á. M., c. 7.

e) = Á. M., c. 8.

1) Hér á eptir hefir í fyrstu verið skrifað sárir, en orð þetta strykað síðan út aptur.

2) Deplinum er við bætt.

fundar er aunin verc verða með monnom. þótt aðrir hlavpe fyrir. ^a Þat er mælt. er maðr stendr fyrir þeim manne eða veitir lið er man hefir vegin eða særðan. a þeim vetvangi oc varðar þat scoy gang. enda verðr sa oheilagr fyrir a vercom þeirra manna allra er hinom vilia veita lið. a þeim vetvangi nema hann vilde scilia þa réttom scilnaðe oc verðe hinom at því lið oc varðar honom su veizla ecki. En þa scilr hann þa rétt ef hann fær þan quíð at hann mundi sva þo scilia þá þot sa in sáre hefði slíc averc veitt hinom. sem þa hafðe hann tekin a ser fyrir honom.

^b Ef menn forða fiorvi frum hlavps manz¹. [þess er a verk lét fylgia sva at þeir veri hann oddi eða egio oc varðar þat fior bavgv garð ef² eigi er á vett vangi. Nu leypr a verka maðr ieinstígi. oc standa menn fyrir honom þar. þa eigo þeir er eptir sökia at beiða hina fra gongo eða³ framsavlo at honom. Pa varþar sva fyrir staða sem nu var tínt. ef nokor maðr sökír sa eptir er sin a at hefna þar at lögum eða anars manz. en þeygi verþa þeir ohelgir fyrir a verkum er fyrir standa ef eigi er a vetvangi. Vm þav a verk varðar fyrir staða fyrir vtan vetvang. er lyst verða annat tvegia aðr eða síþan sva at biargir varða. Vm þa firir stöðo alla er eigi er avét vangi. oc ero þat allt stefno sakir. oc scal quedia til ix. bva aþingi þaðan fra er söc gerþiz].

a) = Á. M., c. 9.

b) Það sem er milli sviga er tekið eptir Á. M., c. 9, bls. 132° (= c. 73).

1) Breyting fyrir manna, svo greinin getu samsvarað því, sem á eptirkemur og tekið, er eptir Á. M.

2) Á. M., eðaust misprentað, er.

3) Á. M. hefir oc, og er það ekki rétt eptir skinnbókinni.

^a *Þat er ef maðr drepr man sva at bein brotna, oc metz þat sem en meire sár.¹ hvígi er maðr drepr man oc vardar þat scoy gang. þat er drep ef maðr lyst anau með oxar hamri oc sva huerngi víg vól er maðr hefír. þat er drep þótt maðr legi til eða casti ef a kömr. Slict er þótt klæði verði a millom eða brynja eða hiálmr ef á² hann mundi coma ef eigi yði þat fyrir. Drep er þótt maþr spyrni fœti a avðrom eða huáte hnefa. Drep er þótt maðr reiðe þan vigvol fra manne er hann veit at þa mvni hlavpa at honom siálfst er hann lætr lavst. Sva oc ef maðr fellir aman þat er hann fecc havg af. ^b Þótt eigi verðe fleire menn sárir eða vegnir eða lostnir sva at blátt se eða ravtt eptir. en .ii. oc or sinom flocki hvar. oc ero huarir tuegio öilir³ til doms ef þeir bregðaz frum hlavpom við hvegi er vm hlavp berse. ^c Þat er mælt. at maðr a sin at hefna ef hann vill sa er á verþr unit til þess alþingis er hann er scylldr at sokia of averkin oc sva þeir menn allir er vigs eigo at hefna. En þeir eigo vigs at hefna er vigsacar ero aðilia. (Bl. 61, a.) Sa maðr fellr o heilagr fyrir honom er a honom van oc sva firir þeim monnom öllom er honom fylgia. enda er rétt at aðrir menn hefne hans ef vilia. til iafulengðar anars dægrs. ^d Þessi averk metaz sem in meire sár. Ef maðr scer tungo or hofde manne eða stingr avgo or höfde manz*

a) = Á. M., c. 10.

b) = Á. M., c. 9, bls. 1315.

c) = Á. M., c. 13.

d) = Á. M., c. 7, bls. 1122.

1) Deplinum er við bætt.

2) Hér a eptir hefir verið skrifað kömr, en orð þetta síðan strykað út aftur.

3) Leiðrétting fyrir o öllir, samkvæmt skinnb. í Árna-Magnúss. safni, sbr. einnig Á. M., c. 12, bls. 17.

eða brytr ten or höfðe manz. *eða* scer¹ af manne nef
eða eyro.² en þa er scorit er nemr briósc *eða* bein.
eða gelldir man *eða* hœgr klam hœg vm þio þuer. ^a *Pat*
 er mælt. at maðr er o elli til doms af vöðva sáre eino
 saman ef hann er með vatta ini staden. ^b Þo er rett
 at sokia vm frumhlavp manz. þott hann nefne heldr vatta
 at frumhlavpeno en lyse. Eigi er sócn til þess ef þat
 fer eitt saman nema menn gœre anattvegia. ^c *Pat* er
 mælt. ef maðr lygz sare á. *eða* særir sic sialfr eþa ræðr
 anan man til. at sœra sic hvatki er honom gengr til þess
 oc varðar þat *fiorbavgs garð*. Enda er hann eigi
 þa helldr elli til doms en aðr. en sa maðr a söc þa er
 hann kenir saret. *eða* sa er vill. þeirra manna er igegn
 honom váro.

^d Þott maðr se lostin mille herþa. [*eða* a nasir. sva
 at blöð rióti or mune *eða* navsum. oc er þat eigi sár. ef
 eigi blöþir þar sem a kom].

^e Pa særir maðr anan ef þar blöþir er a com. hvatke
 er maðr gœrir þess at maðr³ fær af því sár. þa scal lysa sár
 a hond honom en ben ef at vigi gœriz. ^f *Pat* er vet vangr er
 maðr ma sciota oro a alla vega or þeim stað er et fyrsta
 frumhlavp varð hvartz þat var vti *eða* ini. Sa scal vetvangr
 vera þoat þeir fare vidara. til þess er þeir ero scilþir. en
 þa ero þeir scilþir ef þeir ero aðrirtvegio lengra abrott
 farnir en orðrag or þeim stað er þeir hliopuz sidarst til.

a) = Á. M., c. 13, bls. 1817.

b) Sbr. Á. M., c. 2, bls. 812.

c) = Á. M., c. 13, bls. 1819.

d) Því sem er milli sviga er við bætt eptir Á. M., c. 6, bls. 116.

e) = Á. M., c. 13, bls. 1813, sbr. c. 6.

f) = Á. M., c. 14.

1) Hér á eptir hefir verið skrifað har, en orð þetta sidan strykað út aptur.

2) Hér á eptir skrifað sva at, en orð þessi sidan dregin út.

3) Í fyrstu ritað manne.

“ Maðr a þess cost ef hann er drepin at sökia vm hlavp til *fiorbavgs garðs* þoat hann söki *eigi* vm drepit. EN ef hin vænize þvi at hann hafe drepin hann. oc verðrat honom þat at sacar vörn enda *varðar* honom þat *fiorbavgs garð* oc scal sökia sem anat ill mæli. ^b Priu ero drepr¹ oc *varða* öll *scog gang* oc scal sökia oll við xii. quid. þat er eitt er *sva* litt kœmr a at *eigi* verðr asynt eptir. þess dreps scal hefna a enom sama (Blis. 61, b.) vetvangi oc *eigi* lengr en *sva*. Þat er drep anat er averc heitir. ef maðr lystr mann *sva* at blátt eða ravtt verðr eptir eða þrútnar horund manz eptir. eða stockr holld vndan. eða hrytr blöð or muni eða návsom eða undan navglom. þess dreps a maðr at hefna iafn lengi sem sára oc *sva* þeir menn er honom fylgia til. Slict er þótt hnefa hög sé eða spyrt². ef asynt verðr. ^c Þat er oc averca drep ef heyrn eða syn meidiz af. *sva* oc ef maðr verðr lostin i avnguit fyrir bringspolom eða aböll. þott *eigi* verðe asynt oc *sva* er a vallt. er maðr er lostin isuima. þar er costr at lysa ser hvært frumhlavp oc drep. oc verða ii. sacir. oc scal a queda hver averc þav hafa fylgt drepino er nv voro³ tind. Þat er drep hit þridia er bein brotna oc verþr sa o ell til doms er drepit hefir⁴ oc a sa *eigi* þingreidt *Sva* scal sökia sem vm sár hin meire ef lyst verðr oc scal aqueda ef maðr lysir þav drep er bein brot hafa fylgt. ^d Rétt er at lysa sár oc

a) = Á. M., c. 13, bls. 196.

b) = Á. M., c. 11.

c) = Á. M., c. 12.

d) = Á. M., c. 16, bls. 24²¹.

1) Þannig.

2) Hér a eptir hefir verið skrifað verðr, en strykað út aptur.

3) Við bætt.

4) upphafsstafurinn h er ritaður ofan línu.

frum hlavp *vm* nott *sem vm* dag *oc* sva ahælgom tíþom *oc* á langa fosto. *oc* lysa fyrir v. *bvum*. ^a At engo scal *bva* vanda til lysingar nema at leiðar lengð *oc* at þvi at þeim se *eigi* a *verc* kend ne laga lestir. ^b Þar er menn *scolo* lysa frum hlavp *eða* *averc*. þa er rétt at lysa þaðan *fra* er atburðr gerðiz þan in sama dag *oc* þa not eptir. *oc*¹ þa .ii. daga þaðan *fra* *oc* tvær nætr. þa er lyst fyrir ena þriðio sol *sem* at *quedr*² i vpsogo ef þat er rett scilit er þar *quedr* at.

^c Ef *eigi* verðr lyst frumhlavp þat er sar fylgðe. [oc verða þeir þa ælir til doms er *averc* hafa veitt *oc* eiga þingreitt].

87.³

^d Laga losto þessa alla er her ero talþir *vm* vig *oc* *vm* sár *oc* drep *oc* *vm* frum hlavp oll scal lysa fyrir v. *bvom* þeim er allir se *rettir* at leiðar lengð i .ix. *bva* *quid* *fra* vetvangi. *oc* scal lyst fyrir þriðio sol þaðan *fra* er þeir scildumz. ^e Þat er *mælt*. *vm* frumhlavp þav oll *vm* handrán *oc* (Bl. 62, a.) *felling* *oc* *ryscing* *oc* *kyrking*. þav er *eigi* scylt at lysa ef þav fara *einsaman* *oc* *gerize*

a) Þessari grein mun naumast vera neitt samsvarandi í Á. M.; sbr. c. 16, bls. 2415.

b) = Á. M., c. 21, bls. 3627.

c) Vidaukinn er tekinn eptir Á. M., c. 16, bls. 251.

d) = Á. M., c. 16.

e) = Á. M., c. 4.

1) í skinnbókinni: in sama dag *oc* þa not eptir. *oc* þa not eptir *oc* *oc*.

2) í skinnbókinni *quedr* er, og er síðara orðið ritað ofan línu. Ef til vill, ætti að standa *quedit* er; Á. M. hefr *quedr*.

3) Í fyrstu línu kapitulans er autt bil handa fyrirsögn, en ritaranum hefr gleymzt að bæta henni við, og eins upphafsstafr kapitulans.

ecki fleira af a þeim vetvangi en heiman scal *quedia* til vetvangs *bva* ix. EN ef fleira geriz af þa scal lysa sem onor frumhlavp oc metz þa til o hælgi. Lysa scal *maðr* frumhlavp öll onor ef *hann* vill sœcia *vm.* ^a *Pat* er rett at *maðr* lysi frumhlavp ef *hann* vill ahond öllom þeim monnom er i anscota flocki voro þeim er til er hlavpit. ef *hann* þickiz *eigi* vist vita hver hlióp. Ef *maðr* er eino sære sár oc scal einom manne *þat* sár ahendr lysa. EN ef *hann* er tueim sárom sár oc er rett at *hann* lyse þa .ii. monnom a hönd enda er rétt at *hann* lysi iii. monnom a hendr ef *hann* er iii. sárom sár. EN *eigi* fleirom monnom þott *hann* se fleirom sárom sár EN .iii. sva at þingfarar stodve. Rétt er at *maðr* sele ihond öðrom manne ef *hann* villat lysa sár sit eða sœr ef fleire ero EN eitt. *Pat* er mælt ef sár *maðr* er *eigi* at sœr at lysa enda lysi sá rangt er til er fengin oc ahin cost at lysa í anat sin oc scal¹ *hann* sva at lysingo þeirre fara² at *hann* scal up hefia for sina a þeim hálfom manade er *hann* er sœr oc scal lyst hafa fyrir þripio sol. þaðan tra er *hann* kœmr til at lysa. enda er sliet et sama ef *hann* hefir engi man til fengit fyrir ondverðo at lysa. ^b *Pat* er mælt. ef *maðr* er omale oc scal sa *maðr* lysa er adile væri vigsacarinar ef hin væri vegin ef sa er þar. oc scal *hann* nefna vatta at þvi aðr at hin ma *eigi* mæla eða sva ef *hann* mælir *eigi* af viti. EN ef sa er *eigi* þar oc er rett at lyse sa er vill.³ *Pat* er mælt. ef honom

a) = Á. M., c. 16, bls. 235.

b) = Á. M., c. 11.

1) Leiðrétting fyrir sœa; sbr. Á. M.

2) Síðustu tvö orðin eru rituð í öfugri röð, en ritarlann hefir síðan leiðrett það með tilvisunarkerkjum.

3) Her a eptir hefir verið skrifað: Ef sa er *eigi* þar, en orð þessi hafa síðan verið strykuð út aptur.

batnar. *oc a hann cost hvarz hann vill at hafa þa lysingina. eða lysa sialfr ianat sin oc fara sva at lysingo sem adr var tint. ef hann selde lysing. ^a Pat er mælt. ef maðr verðr vegin oc se þar sacar adili. þa scal hann lysa vigi oc hafa lyst fyrir .iii. sol. hann a cost at lysa ahönd i. manne ef hann vill enda er rétt (Blis. 62, b.) at lysa iafn mörgom monnom ahendr þeim er at voro sem beniar voro a enom davða. hann a at nefna vatta at beniom oc syna þeim beniar.¹ eigi eigo þeir þat at bera hve margar voro. scal sva vanda benia vatta at rettir være i bva quid at tengðom við sacar adilia. EN ef eigi verða vattar nefndir at beniom. oc eigo bvarnir þa at scilia hvartvegia huerir sanir ero at beniom. eða hue margar beniar ero. ^b Pat er mælt. þar er þav averc finaz a davðom manne ef metaz mætte sem in meire sár oc scal þar ben lysa. Pat er mælt. ef adili verðr eigi hia staddr oc er rétt at adrir menn nefne vatta at beniom oc lysi. Pat er mælt. at adile a cost at hafa þat er adrir men hafa vatta nefnda at beniom eða lyst ef hann vill. enda er costr at hann hefe up för sina a enom næsta hálfom manade þaðan fra er hann spyr. hann a cost at lysa avðrom monnom ahond ef hann vill. oc sva nefna aðra menn til benia. hann scal lyst hafa oc nefnt vatta at beniom ef ografit er lic fyrir þripio sól. þaðan fra er hann kömr til at lysa. En² bva quidr a at scilia hue margar beniar ero ef grafit er lik adr enda er rétt at hann nyte þat af því öllo er adrir menn hafa til buet*

a) = Á. M., c. 18.

b) = Á. M., c. 19.

1) Deplinum er við bætt.

2) Getgáta fyrir Ef.

er hann vill, allt eða sumt.¹ Þat er, ef rett lyst er eno meira sáre ahond manne oc geriz þat at vígi síðar þott eigi verðe vigino lyst a hond þeim enom sama manne þa er iofn soen til vñ biorg hans sem adr. ^a Þat er mælt, ef maðr lysir et meira sár þars et mina er, oc verþr þo rett lyst et mina sáret, en þat sciptir vñ elþi sem sáret reyniz. Þat er, ef maðr lysir et mina sár þars et meira er oc scal sva sokia vñ biorgina sem et mina hafe verit, en iafn micit metz at öllo aþars sem adr. ^b Þat er mælt, þar er menn vinaz á at manfundom þeim er boendr verða við staddir. ix. eða fleire oc er rétt at lysa firir (Blis. 63, a.) þeim ix. bvom öllom saman ef þeim ero eigi a vere kend þot þeir verþe eigi vetvangs bvar enda er rett at lysa firir þeim vetvangs bvom v. er næstir bva vetvanginom. þótt þeir se við nema þeim se avere kend. Þat er mælt, ef menn finaz á fiüllom eða a fiordom þa scal lyst fyrir þridio sol þaðan fra er þeir coma af. Sva scal at lysingo fara sem nñ var tint, huar þess er lögsegiendr eða lög siaendr ganga fra a hvarntvegia veg. En þat ero lög segiendr eða lögsiaendr karlar þeir er fyrir eide kvno at hygia xii. vetra gamlir eða ellre. Þat er mælt, þar er menn ganga anan veg ein fra vígi þa scal vegandin lysa vígi sam dögrið ahond ser, nema hann se afialle eða firðe þa scal hann samdögrið er hann kömr af. Hann scal ganga til böiar þess er næstr er þeirra er hann hygi ohætt fiurve sino af þeim söcom oc segia lögfostom manne einom eþa fleirom oc queda a þessa lund at. Fundr occar var scal hann queda oc

a) = Á. M., c. 16, bls. 2510.

b) = Á. M., c. 20.

1) Deplinum er við bætt.

nefna hin *oc* segia hvar var. Ec lysi sár þav mer ahond. *oc* þan a verka allan er a honom er unín.¹ ec lysi sár ef at sárom geriz. en vig ef at² vigi geriz. Hann scal hylia hræ ef hann gengr fra manne dæðom. sva at hvarke æte fuglar ne dýr. hann scal segia hvar þat er. Þat er mælt. ef hann hylr eigi sva hræ at þat varðar *tiorbavgs garð* *oc* er þat stefno soc. *oc* scal *quedia* ix. bva aþingi. þa er næstir ero hrævm. Þat er mælt. ef hin sare maðr gengr síþan or drag eða lengra *oc* segir sialfr fra fundi þeirra öðrom monnom *oc* era hin þa scylldr at lysa. Nu ma en sare eigi fína logfasta menn sva at hann mæli við þótt hann gangi ör drag eða lengra. þa scal sá er sár hefír veitt honom lysa samðegrís er hann spyr dæða hins fyrir bvom þeim v. er þa verða honom næstir er hann fregn dæða hins. Þat er mælt ef hann lysir anan veg en nu er talt *oc* metz þa sem morð. at því (Blis. 63, b.) at hin fellr þa eigi oheilagr hvatki er hann hefír aðr til saca gørt enda eigo eigi varnir at metaz.

88. vm morð

^a Þat er mælt. ef maðr myrþir man *oc* varðar þat *scoy gang*. en þa er morð ef maðr leynir eða hylr hræ eða gengr eigi i gegn. ^b Þat er mælt. ef³ maðr verðr lostin sva at eigi verðr lyst eða er hann samvistom við þan er hann lafst. *oc* deilir við hann svefn *oc* mat eða

a) = Á. M., c. 49.

b) = Á. M., c. 20, bls. 3313.

1) Deplinum er við bætt.

2) Ritarinn virðist i fyrstu hafa skrifað af.

3) f er ritað ofan linu.

verc. sva at hann væri fær abrott. oc a hann þa eigi at
 taca rett or fe hins. þat ero viii. avrar ens fimtategar
 lögavra EN iofn er lög soen til. at avðro sem aðr nema
 sa maðr se er eigi a sialfr forrað saca sina. hvatki er
 til þess gengr. ^a Þat er mælt. ef maðr lysir siálfr sár
 sin oc verþr þat at vígi siðar oc a sacar aðile at lysa
 þo vigi ef hann vill oc nefna vatta at beniom. oc lysa
 öðrom monnom ahendr ef hann vill. EN aðr se lýst. ^b Ef
 maðr eltir hross undir manne sva at hann fellr ofan.
 slíct er oc ef hann elltir klyfia hross eða fælir smala
 eða huerngi veg er hann fer þess at er hin fellr ofan
 af því oc varðar fiorbavgs garð ef hann kömr stand-
 andi niðr oc scal stefna heiman oc quedia ix. bva a
 þingi. Ef maðr lystr hross undir manne oc varðar
 þat fiorbavgs garð ef quidr ber þat at han vilde manin
 drepa þott hann haldiz abaci. oc scal quedia bva heiman
 oc metz sem¹ frumhlavp. Ef hross þav færa man af haci
 er ANAR maðr ferr með hvartz þav ero undir klyfiom eða eigi
 eða fellr hann fyrir þótt hann standi aðr eða gangi oc
 varðar þat fiorbavgs garð þeim er með hross ferr. EN
 scoy gang ef honom blöþir eða lemse hann oc scal
 quedia ix. bva a þingi. EN ef maðr fær bana af þa
 scal quedia bva heiman. ^c Ef maðr fælir hross at manne
 eða návt eða avnor kyquinde til þess at hann verþi
 undir fótom eða stangaðr eða drepin oc varðar fior-
 bavgs garð ef maðr fellr eða verðr blátt eða rávt

a) = Á. M., c. 19, bls. 3022.

b) = Á. M., c. 69.

c) = Á. M., c. 75, bls. 11848.

1) Við hætt; sbr. Á. M. : metz sem önnor frumhlavp.

eptir eða blēþir oc scal *quedia* vetvangs *bva* ix. heiman.
 a Ef *maðr* visar at *manne* *olmom* hunde eða *alebirne* oc
varðar *fiorbavgs* *garð* ef ecki *verðr* *mein* at. en *scoy*
gang *varðar* ef asýnt *verðr* eða *fellr* *hann* oc scal *fra*
vetvangi *bva* *quedia* en þaðan (Blis. 64, a.) er *dýri* var
 visat ef *eigi* *verðr* *mein* at. Nu fær *maðr* *hin* *meire* *sár*
 af eða *bana* eða *orkumbl* af *dyrom* *hvergi* er *ero* *hvarz*
hross eða *naót* *hundr* eða *biorn*. þa *varðar* þeim *sliet*
 er *til* *meins* *styrðe* *sem* *hann* *sjalfr* *hefðe* a *vnit*. oc *sva*
scal at *öllo* *sökia* *enda* *verþr* *hann* o *heilagr* oc o *öll* *til*
doms þegar er *lyst* er. b Þat er *mælt* ef *manne* er *sva* *bauat*
 at *eigi* er *asynt* a *honom* oc er *eigi* *ben* a *honom*. *verðe*
hann *eltr* *avatn* eða *fyrir* *biorg* eða *kyretr* *ihel* eða
harðr. eða *hueriumgi* *davða* er þeir *deyða* *hann* þess er
hann fær af þeirra *völldom* *bana*. *enda* *verðe* *honom* *eigi*
asynt. þa a *eigi* *fleirom* *monnom* *ahendr* *lysa* en .iii. þvi
vigi *sva* at þingfarar *stöðve* þott *fleire* *hafa* at *verit*. c Þat
 er *mælt*. at *sa* *maðr* er *lysir* *frumhlavp* *ahond* *manne*
 eða *sár* eða *drep* eða *víg*. *hann* *scal* *nefna* *ser* *vatta* ii.
 eða *fleire* i þat *vætte*. at *ec* *lyse* *lög* *mæt* *frumhlavp* *ahond*
 N. N. oc *nefna* þan *er* *hann* *hliop* *til*. oc *sva* þan er *hann*
lysir *fyrir*. oc *ec* *lyse* *löglysing*. oc a *hann* *cost* þess ef
hann *vill* at *hafa* *íeini* *lysing* *hvartuegia* *frumhlavp* oc
 þan *averca* er af þvi *frumhlavpi* *geriz* oc *queda* *ahverr*
*averki*¹ fylgt *hefir* *hvarz* *verit* *hefir* *drep* eða *sár* oc *scal*
 þa *eina* *sökena* or *gera* ef *hann* *vill* *lysingina* þa *nyta*.
enda er *costr* at *lysa* *ser* *hvárt* *frumhlavp* oc þan *averka*

a) = Á. M., c. 75, bls. 118³.

b) = Á. M., c. 20, bls. 24¹.

c) = Á. M., c. 21.

1) Við bætt; sbr. Á. M.: hver *averk* fylgt *hafa*.

er því frumhlaupe gerize oc scolu þa ii. sacirnar. **Sa** maðr er lysir sár eða drep. scal nefna vatta ii. eða fleire at hann lysir sár eða drep löglysing. oc queda á hver averc ero hvarz er heilvnd eða holund. eða merg und. eða þa er hann særde hann því sáre er at þen gerðiz þa er hann fecc¹ bana. hann scal nefna hvarntuegia þan er a var unit oc sva þan er hann lysir fyrir. oc lysa löglysing. Rett er oc at hann lyse fyrir öllom bvvum saman þeim er hann nair fundenom i einom stað oc hann vill fyrir hafa lyst. enda er rétt at hann lyse fyrir ser hueriom.

89. vm mala til bunað.

^a Um sacir þær allar er her ero talðar vm sár oc vm vig oc þá laga lösto alla er a þeim vetvangi goraz er a unin vere verpa með monnom bæde í (Blis. 64, b.) raðom oc til för oc at vist oc fyrir stödo. þar scal queda til vettvangs bva ix. heiman. **H**uar þess er maðr drepr man oc er þat stefno söc oc scal queda til xii. quidar þan goða er sa er iþingi með er sottr er oc queda aþingi nema alt være a einom vetvangi drep oc sár. þa scolu vetvangs bvar scilia hvartuegia. **E**f maðr hefnir drep dreps a enom sama vetvangi oc bregðaz þeir frumhlaupe við oc eigo vetvangs bvar .ix. at scilia hvar fyre hliop. enn xii. quidir eigo at scilia vm drepin. **E**f maðr hefnir drep dreps a öðrom vetvangi oc eigo xii. quidir at scilia vm drepin en hann scal queda heimilis bva sina .v. til biarg quidar ser hvart fyra var drepit. **Þ**ar er maðr

a) = Á. M., c. 22.

1) Við bætt.

hefnir vigi dreps eða sárom a oðrom vetvangi. þa scolo vetvangs bvar scilia vm vigit eða vm sáren en .xii. quidr vm drep. Þat er mælt. at vegande scal quedia ser biarg quidar bva v. or þeim ix. vetvangs búvm er ahann báro vigit eða sáren hvart¹ fyr var at hann fecc drep eða hann van a enom vegna eða enom sára. Nio vetvangs bva scal quedia vm averc öll þav er her ero tind. Þat er mælt. at þa scal quedia bva er réttir ero at tengdom við þa alla er averc ero kend oc við sacar aðilia. ^a Bvar ero iquod rangir þeir er ero næsta brøðra sacar aðilia eða nanare eða sva hinom er söc er ahendi. Ná mágar iii. ero oc rangir ef maðr a modor manz eða dottor eða systor. Guðzifiar iii. sa er helldr manne vndir prim signing eða vndir vatn eða vndir byscops hond. enda scolo sva hvarir at socom réttir sem at frændsemi. ^b þar er vegnar sacar ero. [oc scal við þan man ein at sökum ryðia er kosinn er til veganda at lögom. en eigi við fleiri menn þott at vigi hafe verit. Sa maðr er rangr i quidom er kosin er til veganda iafnan síðan við sacar aðilia oc frændr hans. oc magar hans iii. sva nánir hvarir-tvegio sem aðr var tínt. En sva scal at hërom² fara við þa menn. at telia scal frændsemi með þeim er quaddr er oc veganda. oc með aðilia oc enom vegna. oc scal legia þat undir þegn scap síþan at su er frændsemis tala savn

a) = Á. M., c. 24.

c) Vidaukinn er tekinn eptir Á. M., l. c., bls. 414 og (frá Maðr scal) bls. 4018. í skinnbókinni: þar er vegnar sacar ero. (hër á eptir kemur mynd, sem lesá mætti aN = anar, en líklega er ekki nema merki, að handa hófl). scal eigi ryðia o. s. frv. Oss hefr þott eðlilegast að alita, að orð þessi sé eigi nema upphaf og niðurlag á grein, sem fylla má út eptir stöðum þeim í Á. M., sem nefndir voru.

1) Leiðrétting fyrir hvar.

2) Í útg. Árna-Magnúss. nefnd.: at (hvörom) (rupningi) fara.

oc rétt er þa er talit. með hvarom tuegiom. EN þær sakir ero með þeim er quaddr er oc aðilia oc scal nefna þa báða. Maðr scal quíð ryðia við siálfan sec at frændsemi oc at mægðum]. scal eigi ryðia at guðsifiom við sic siálfan. **B**uar ero iquod réttir þott þeir hafe a vetvangi verit ef þeim ero eigi lestir kendir aþeim vetvangi. Ef maðr býr söc ahond manne firir því at hann vill hann or quíðom raða. en eigi af því at hann hyci hann at söc sanan. (Bl. 65, a.) oc vardar þat fiorbavgs gard oc a sa maðr soc þa er með fer með frumsökena þa er sia geriz af. Þat er stefno söc oc scal quedia til heimilis bva ix. aþingi þes er sótt er.

^a Þat er mælt. at þa scal bva quedia er fe eigo sva at þeir eigo¹ at giallda þingfarar capv. En þeir eigo at gialda þingfarar capv er sculda hiona hvert hefir havfot kú sculda lávsa eða ku gilde eða net eða scip oc bús boluti alla þa er þat bu ma eigi² þermlaz. Sculda hiu hans ero þeir menn allir er hann afram at færa oc þeir verc menn er þar þurfo fyrir at vîna. ^b Einvirke er réttir iquod ef hann a sva fe at sculda hiona hvert hliote .ii. kv gilde. Sa er eigi einvirke er hann tekr man at fardögom til ii. missera vistar. oc hefir vm aþingi karlman xii. vetra gamlan eða ellra sva hravstan at se matlavne eða betr. Of quapir þær allar er queþia scal fyrir fardaga oc er hann því at eins einvirke ef hann hefir haft et fyra sumar svein þan. er þa se með honom .xii. vetra gamall eða ellre.

a) = Á. M., c. 25.

b) = Á. M., c. 26.

1) Orðin sva at þeir eigo eru rituð tvisvar.

2) Við bætt.

Ef .ii. menn¹ bva i eíno húse oc er rétt at *quedia* þa baða ef þarf. EN þAN er nær er ef eigi þarf baða. NV ef þeir hafa ein smala man báþir oc eigi fleire menn þa er einvirke hvartvegi þeirra. En ef ANAR ein fopir han þa er sa réttir iquidom. Ef ii. menn eigo bv saman. oc er ANAR landeigande EN ANAR leigo maðr. þa scal *quedia* landeiganda. Ef ii. landeigendr eigo bv. saman. eða .ii. leigo menn. þeir er réttir ero i quod. hann scal þAN *quedia* er meira a i bve. EN ef þeir eigo iafn micit ibue. þa scal *quedia* þAN er hann vill af hvaromtvegiom. þot þeir hafe engi huscarl. Ef ii. menn eigo bv saman þeir er gialda eigo þingfarar capv oc hafe eigi huscarl oc se ANAR þeirra iquod réttir. þa scal hin gegna costnaðe þeim öllom er til þarf at þeim luta (Blz. 65, b.) sem hann a i bue. ef hann er mat lavne eða betr. ÞAN man scal eigi queþia er eigi er þingfær. Sa maðr er þingfær er hann má riða fullom dagleiðom oc taca hross sítt a áe fangi hept oc feta leið ein saman þar er honom er kunt. Þat er. at þa er eigi rétt at *quedia* hann ef hann hefir þat velende er eigi þickir þess bata at ván a því mele at hann megi þingfær verða. ^a Fyr bu oförs manz er rétt at *quedia* þessa menn fíora. ef þeir ero heimilis fastir með honom. EIN er sonr manz.² ii. stiup sonr. iii. námágr sa er adottor hans. en EN .iiii. lögföstre sa er boanden hefir föddan. því at eins ero þeir réttir ef þeir ero sva til³ alldrs comnir oc sva hyciande bornir at þeir se réttir þing heyiendr fyrir þeim socom enda scolø þeir hvarirtvegio

a) = Á. M., c. 27.

1) Ritad menn .ii., en röðinnf er breytt með tilvisunarkerkjum.

2) Deplinum er við bætt.

3) Við bætt.

réttr at tengdom oc at socom boandin oc sa þeirra er þeir quedia. Þat er lögfostr er maðr tecr við manne .viii. vetra gömlom eða yngra oc sæde til þes er hann er xvi. vetra gamall. Þeir menn ero oc réttir enir sömo at queþia fyrir kono þv sem fyrir ofers manz, enda er rétrr boande hennar en v.⁴ ef hann er þar heimilis fastr með henne. Þat er mælt. þar er býr ofær maðr eða kona vm þat þeirra er hefir griþ man vm alþingi er quoden tecr til. þan er til ii. missera var tekin. oc se hann mat lávne eða betr. en þa comi ut nockor þeirra manna er þingheyiande er fyrir bu þess þeirra er quedia þarf oc er rett at quedia þan ef hann kœmr fyr út en quoden se up hafid. enda. se hann þar heimilis fastr. Ef maðr ifar vm hvart maðr se rétrr iquidom eða eigi. þa scal hann nefna ser vatta ii. eða fleire iþat vætte. at ec spyr þic oc nefna hann hvart þv ser retrr þingheyiande eða eigi. eða hvart hann eigi at gegna logscilom fyrir þv sítt. eða fyrir ofers manz þv eða kono þv. ef þess þarf helldr at spyria. spyria¹ logspurning. Honom er þa oc rett at scipa quodeni sem hin svarar. en sa verðr utlagr iii. morcom hvartz er at hann lýgr eða suarar engo oc (Bl. 66, a.) a sa þa söcena at sökia er hann spurþi.² ef sa vill eigi sökia. þa abuin sa söcena er quaddr er istað hans. en ef hann vill eigi þa scal sa sökia er sott vill hafa þvána. oc scal quedia til v. heimilis þva a þingi þes er sottr er. Huar þess er menn quedia þva heiman oc sitia feðgar fyrir oc þott anar ein eigi ibue þa er rétt at quedia hvarn er vill þa er réttir ero baþir. oc quedia en ellzta sona hans ef þeir ero fleire en ein.

1) Getgata fyrir spyrning.

2) Deplinam er við bætt.

rétt er þótt sa leyse quíðin af hende er til þings kómr. þoat hin hafe quaddr verit er heima sitr. en þan scal sokia vm heima setona er quaddr var. ef hvargi þeirra fer en við þan þeirra er sócnen er aför kómr hvatke er at bilar síþan. Þat er mælt. at quod scal up hesia vm morginen oc quedia huern at avðrom til þess er quaddir ero allir. scal hann a einom degi quedia alla ef þvi ma orka. Maðr a at quedia bva nio. Þar er menn bregðaz frumhlavpom við. oc scolo þeir ena sömo bva quedia er síðar hesia upp quodena enda eigo þeir hrudningar. Ef menn bregðaz við bva quod. oc fara at sinom enda huárir at oc hittaz þeir þa ero hvarir tvegio scyldir at segia hveria þeir quoddo oc sva þat hveria þeir ætla en at queþia. Þat er mælt at þeir eigo eina bva allir at quedia enda eigo þeir hvarirtvegio ruðningar vm þa bva er þeir quoddo er síðar quoddo. Ef þeir hittaz oc verða þeir eigi a sáttir hveriom býnom scal við avka þeim er hvarigir hafa aðr quadda. oc eigo þeir firir quod at ráða er fyre hófo vpp quodna. oc eigo þeir at ráða er fleire hófðo bva quadda. þa er þeir fundvz. EN ef þeir hafa iaþn marga bva quadda enda scilir þa a hvarir fyre tóco til. oc eigo þeir ix. vetvangs býar at scilia er rettastir verða vm frumsökena iquidnom hvarir fyre hófo up quodna. oc verða þeirra mál ónyt er quíðin ber ivanhag. Ef þeir hittaz þa er sva mioc hafa þeir hvarirtvegio framat quodine at fleire verða quaddir allz vm þan vetvang en ix. ef þeir quedia hvarir eptir avðrom sem mælt er. þa scolo hinir (Blis. 66, b.) er síðr átto fyrir quodini at ráða þa er þeir funduzc fara til huss at þeirra býana er þeir hafa einir quadda oc nefna ser vatta. at þeir nema af þeim quod þa. af þvi at þeir ero fleire heiman quaddir en ix. vm þan vetvang. oc mæla sva at logfastir menn heyre.

oc fara sva með því male sem með quodexi. Ef þeir gera eigi nema¹ quopena af búnom þa verða onýt mal þeirra öll þav er þeir hafa vm quatt. enda vardar bunom ecki heima setan ef quidrin ber þeim vanhag at þeir hofe sidar quodna vpp. enda þo at hinir nemi quodna af sinom buum er eigi væri scyldir til nema villde. þa verða þó malin hina ónyt er quidrin ber vanhag lengr er þeir gerþo eigi nema quodna af sinom² buum. fyrir iii. sol þaðan fra er þeir voro quaddir. Ef þeir verða asattir hvarir quodna eigo at taca af búnom. þa eigo þeir at rada af hueriom þeir scolo taca quodna eða hueria hinir scolo queþia. Þar er þeir verða a sattir hvarir quodna scolo taca af bunom oc verðr þeim eigi at sacar spelli þott þeir quedi fleire bva fyrst en ix. ef þeir geta þo numna af þeim quodna er ^{vm} fram ero fyrir iii. sol. ^a Süciendr verða vtlagir iii. morcom ef þeir leyna quodine. eða liuga til ef þeir ero spurþir. enda verða onýt mal þeirra öll þav er þeir hafa vm quatt. Bvum vardar fiorbavgs gard ef þeir segia eigi hvart þeir ero quaddir eða eigi oc sva ef þeir liuga til. en þeir er sidar queþia ef þeir vito eigi hveria hinir quoddo. oc er þeim rett at quedia þa er þeir hyggia rettasta. Ef maðr duelr quod sina eða hrapar meir til þess dags er hann veit at aprir menn vilia þan dag bva quedia fyrir þess sacir at hann vill gleþia i því sacar þeirra en hann spillir sök þeirre er hann queþr vm. oc vardar honom þat fiorbavgs gard. þat er stefno soc oc scal quedia til ix. heimilis bva a þingi þes er sottr er.

a) = Á. M., c. 28, bls. 529.

1) í fyrstu ritad nē na, en sidan hefir verið strykad undir n.

2) Getgáta, samkvæmt Á. M., f. hino m.

^a *Pat er mælt.* þars maðr vill *queðia bva vm sár.*

^b *Ef maðr queþr bva heiman vm fardaga.* [eða fyr. oc scal hann þa bva *queðia* er um alþingi hafa buit a þeim böium er hann *queðr* ef þeir lifa oc ero samlendir. Hann scal þa a þeim böium *queþia.* þoat þeir se a brott farnir oc scal lya quod firir þrimr].

^c *Ef lið er gert amot þeim monnom.*

90.

(Blis. 67, a.) ^d *Sex ero konor þær er maðr avigt vm.* Ein er kona manz.¹ ii. dóttir manz. iii. moðir manz.² iiiii. er systir.³ v. er fostra su er maðr hefir fœdda.⁴ vi. er fostra su er man hefir fœddan. *Pat er mælt.* ef maðr kemr at þar er anar maðr brytr kono þa til svefnis er hann a vigt vm. þar a þeim vetvangi oc hafe hann fellda hana oc látet afallaz oc a hann þa vigt vm þar a þeim vetvangi eða sva ef hann fiðr hann i sama sæing konone sva at þav huile bæde saman af því at hann villde misrædo við hana drygia. oc a maðr þar vigt vm ihvaromtvegia stað þott misræþan hafe eigi tekiz. Þar er maðr vegr vm þa cono eða viðr a manne er eigi hefir tekiz misræðan oc var til stýrt þar eigo einir vetvangs bvar at scilia hvar- tvegia vm vigit eða vm þav a verc sem ero oc sva vm

a) Þessu mun vart finnast neitt samsvarandi í Á. M. (sbr. Á. M. c. 23, sem byrjar með þessum orðum: Ef maðr vill bva *queðia* oc scal hann nefna ser vatta o. s. frv.)

b) Viðaukinn er tekinn eptir Á. M., c. 84, bls. 126²⁰; sbr. að öðru leyti c. 81.

c) Þessi grein, sem varla mun eiga sér neitt samsvarandi í skinnb. Á. M., er eflaust sú hin sama og komin er hér að framan c. 77, bls. 128⁸.

d) = Á. M., c. 31.

1-4) Deplunum er við bœtt.

þat er hann vill til ohælgje enom vegna lata fœra. EN þar er misrœðan tócz. oc eigo vigs vetvangs þvar at scilia vm vîg eða vm a verc. þav er ero EN aðrir vetvangs þvar vm leg orð. þeir er þar ero næstir nema alt hafe a einom vetvange verit oc scolo þa enir sömo þvar scilia hvartvegia vm helgi manz oc ohelgi. Þat er mælt. at þar er maðr veqr man vm þa cono er maðr a vîgt vm EN ANAR maðr er leg orðz sacarenar aðile oc vill sa eigi sökia söcna þa er rett at sa því til socina¹ er vîgit hefir vegit oc söke þat mál eða sele avðrom manne sva sem² hann se rétrr aðili at. Þeir menn er veria socna scolo fyrir þa menn er at vîgi hafa verit með veganda eða fyr hann sialfan. Þa scolo þeir quedia til biarg quida allra v. vetvangs þva þa³ er næstir voro vetvangi íþan sócnar quidín er aber vîgit eða sáren vm þat sem þeir vilia honom til ohelgje lata fœra eða til varna hafa. Ef maðr hefir vegit man vm kono er hann avigt vm. oc scal hann stefna enom davða manne oc mæla sva. Nefne ec ípat vætti. at ec stefni honom vm þat sem hann ræðr a at queþa.⁴ tel ec sect fe hans allt. tel ec hann ohælgan hafa fal- (Blis 67, b.) lit oc eiga eigi kirkio lægt af hann vill sva at queþa. oc queþa á hvar hann stefnir til þings. hann a oc at stefna honom til scogar ef hann vill þat. oc telia oheilög sár hans ef hann er lifs.

1) Orðunum þa er rett — socina er bœtt við, samkvæmt Á. M.

2) Orðunum sva sem höfum vér bœtt við, samkvæmt Á. M.

3) Í skinnbókinni: quedia biarg quidar alla vetvangs þva o. s. frv.; oss þykir óyggjandi að orð þessi sé rangfærð og höfum vér, því leiðrétt greinina eptir Á. M.

4) Deplinum er við bœtt.

91.

^a Þat er mælt.¹ ef yngri maðr veqr man en xii. vetra gamall oc verþr hann² eigi lögseer vm vígit en frændr hans scolo hann gialda niðgiolldom. Ef yngri maðr viðr a manne en xii. vetra gamall þa á maðr at föra hann ór hofðe³ ser sem þa mundi hann ef hann være fostri hans eða faðir, oc scal hann eigi orkumbl at honom gera. EN ef en vaxne maðr veitir honom orkumbl verðr hin vngi maðr eigi oheilagr.

92. Vm vaða verk

^b Þat er mælt. at engi scolo verða vaða verc. Eigi sécz sa maðr er avapne heldr. ef hann heldr kyro þo at anar hrape avapn hans oc sceíniz. hvar þess er þat ber quiðr at hann vilde eigi at hin sceindiz á. Hvarge⁴ er maðr hefir comit vapne sino þa secz hann eigi þot anar maðr sceíniz á. oc hafe hann eigi sialfr ahaldit ef þat ber quiðr at hann vilde eigi scaða hans af⁵ oc⁶ hann hafðe þar comit. vapnenö er hann vette engom manne scaða af. EN þa biarg quiðo alla scal taca or þeim sócnar quid er hann er við sótrr. oc taca v. bva or. **Ef maðr**

a) = Á. M., c. 32.

b) = Á. M., c. 34.

1) I skinnbókinni misritað *m* (= maðr), en síðan hefir verið strykað yfir r.

2) Við bætt.

3) I útg. Árna-Magnúss. nefnd. hefir misprentast haufi f. hafði, sem skinnb. i Árna-Magnúss. safni hefir.

4) Ámilli g og e í orði þessu stendur ofan linu mynd, sem líkist s.

5) Hér á eptir ritað: *oc hann hafðe hann eigi sialfr á haldit ef þat ber quiðr at hann vilde eigi scaða hans af*, en síðan hafa orð þessi verið strykud út.

6) Við bætt.

festir vagn sitt þar er sialft fellr ofan, oc fae maðr scaða af oc abyrgiz sa er up feste. ^a Hvar þess er maðr gengr¹ til fangs at vilia sinom eða leics oc se hann eigi lengr at en hann vill. þa skal hann sialfr sic abyrgiaz ef hin vill honom eigi mein gera nema hann fae orkumbl eða bana oc metz þa sem engi leicr se.

93. vm ora verk.

^b Þat er mælt. ef ðR maðr viðr a manne oc scal þat þviat eins ora verc meta ef hann hefir unit adr a sialfom ser þav averc er hætt voro við bana eða orkumblom oc verþr þo þviat eins óra verc ef bvar vilia sva borit hafa. Þat er mælt. þar er ora verc berse oc er sa maðr o eill² til doms en hann verðr þa iafn secr vm a verc sem o ðR maðr at öðro. (Bl. 68, a.) en þar eigo menn at sættaz á fyrir lof fram.

94. aðilþir

^c Sonr manz er aðile vig sacar xvi. vetra gamall. eða ellre frials borenn oc arfgengr sva hyginn at hann kune fyrir³ raða. Ef eigi er sonr til eþa er øre en sva þa a faþir þar næst. þa á bróþir samfedre þar næst. Þa abroþir sammøðri þar næst. Ef brøðr ero fleire samfedra

a) Þessu mun vart finnast neitt samsvarandi í Á. M. Það er líklegt, að Magnúsar konungs lagab. norsku landsl. IV, 13 og Jónsb. Mannh. 13, sbr. Kr. V. L. 6—11—6 eigi til þessarar greinar kyn sitt að rekja.

b) = Á. M., c. 33.

c) = Á. M., c. 35.

1) Ritað ofan línu.

2) Í staðinn fyrir o eill hefir skinnb. Á. M.: eill.

3) Skinnb. Á. M. bætir við: erfð.

oc eigo þeir allir iöfnom höndom þat er þeir á taka. Ef sumir vilja sækja en sumir sættaz á oc a sa at raða er sækja vill til fullra laga. Þat er mælt at rett er at þeir því allir mal til oc þarf engi þeirra avðrom at selia. EN ef þeir vilja allir til fullra laga sækja. oc a vm ens ellzta søc at dæma þeirra er til fullra laga vilja sækja. EN ef in ellre broþir selr söcna öðrom manne en in øre fer sialfr með¹ oc a vm þess söc þa at dæma er siálfr fer með. þot maðr hafe handselda söc af iafn nánom manne tecna sem sa anar aðilin er sættaz vill á. oc scal vm hans söc þa dæma ef hann vill heldr til fullra laga sækja en aðiliarnir þeir er sialfir fara með. Þesir menn ero til aðilþar talþir. Eptir brøþr er sonr lavngetin aðile. þa broþir lavngetin samfedre. þa broðir lavngetinn sammødri. Ef eigi ero þesir menn til. þa a söcina en nánasti niðr frialsborena oc arfgengra oc samlendra. Ef fleire menn ero iafn nánir þa scal sa raða er sækja vill. til laga. eigi rædr alldr með iafn nánom monnom nema brøðrom. Vig söc oc sva botr hverfa sva ikne runa sem erfð þott .i. maðr se or avðrom en fleire or oðrom knerune. Rett er at sonr søke vigsöc xii. vetra gamall oc øre en xvi. vetra. ef aðili lofar. en eigi þarf hann at taca þa söc af avðrom.

^a Eeckia asialf eða mær xx.

^b Ef sacar aðile vill eigi sækja retta fars söc. þa er in ungi maðr a. en xvi. vetra gamall. þa scal honom

a) Grein þá, sem hér er ekki nema upphafld fært til á (= Á. M., c. 66), má lesa gjörvalla skömmu hér fyrir neðan, bls. 170.

b) = Á. M., Festá-þ. c. 55, I, bls. 381²⁴.

1) Ritad með sialfr, en röðinni hefir síðan verið breytt með tilvísunarmerkjum.

rétt enom unga manne er hann er xvi. vetra (Bl. 68, b.) eða ellre at taca up söc oc scal hann sva til bua sem þa hafi hann ny spurða ef hann veit at hin hefir afglapat soc fyrir honom. Rett er at hann seli þá söc ef hann vill avðrom. ^a Ef maðr er eigi fulltíði enda gæriz söc sv er hann er aðili at ef hann eigi alldr til. þa asa karl maðr soc er nanastr er fulltíði. Ef sa hefir huarke socna sóttane sellda ne til búna en v.^{ta} dag vico er fyrstr er isumre þa er en ungi maðr er orðin xvi. vetra gamall. þá a en ungi maðr soc sina at sækia oc at sættaz á. ^b Ef utlendr maðr nórn verðr vegin.

^c Ef víg geraz a alþingi.

^d Ef unit er a yngra manne en xvi. vetra gæmlom. þa er sa maðr aðile er víg sacar væri ef en ungi maðr væri vegin. Rett er at en ungi maðr sækia sialfr söc þa ef aðili lofar oc þarf hann eigi at taca söc af avðrom manne. ^e Ef sa maðr verðr vegin er eigi er comin i ætt at logom þótt hann se kendr nokorom manne at syne. þa eigo modor frændr vígsocna oc sva botr enda fer sva erfð. ^f Ef unit er a þeim manne. er fulltíði er at aldri¹ er sva er o hygin. at hann a eigi forað fiar sins. oc a sa söc er rétr er mælande máls hans. Sua scal fara vm þær sacir allar er við hann ero gervar sem nv var tint vm

a) = Á. M., c. 70, bls. 112²².

b) Grein sú, sem hér er upphafð á, er líklega hin sama og lesa má gjörvalla hér að neðan, bls. 170⁴.

c) Vær latum liggja á milli hluta, hvort þessu sé samsvarandi greinin hér að neðan bls. 178¹ (= Á. M., c. 52, bls. 92²¹), sbr. bls. 170⁹.

d) = Á. M., c. 70.

e) = Á. M., c. 71.

f) = Á. M., c. 70, bls. 112⁷.

1) Ritað þeim manne er sva er o hygin. er fulltíði er at aldri, en síðan hefir rúðinni a ordum þessum verið breytt með tilvísunarkerkjum.

averkin.¹ ^a **E**ckia asialf oc mæR tuitög eða ellre at raða þrír söcom sinom ef hlavpit er til þeirra eða veit sör en mini hvart sem þær vilja selia eða sættaz á.² taca eigi mína en lögrétt. ^b Ef utlendr maðr norön eða or noregs konungs veldi her quangaðr alandi verðr vegin. þa eigo þeir menn vig söc eptir hann er ætli eptir konona ef hon væri vegin.

^c Þriðia brøðra eða nanare menn.

^d Ef maðr verðr³ vegin eða omale.

95.

^e Ef kona manz verðr vegin su er hann a born með til arfs alen oc verðr boanden kononar (Bls. 69, a.) vigsacar þeirrar aðile. Ef kona su a sono til arfs alna oc se þeir fulltiðe oc verþa þeir vig sacar þeirrar aðilia iafnt sem boande kononar enda eigo þeir hálfar botr huárir við aðra. Ef eigi er sonr oc lifir faðir kononar eða broþir samfedre. oc verðr anar þeirra þa vigsacar þeirrar aðilin at helminge. við boanda kononar. Ef þessir menn ero eigi til þa a boandin kononar socna. en ef anar maðr þeirra lifir er sva scylldr er kononi at til arfs væri taleðr ilögom oc asa botr halfar við boanda kononar. Eigi a maðr at vega at kono þeirre er kuict barn hefir iquide

a) = Á. M., c. 66.

b) Þessu finnst ekkert samsvarandi í Á. M.

c) Þessari grein mun naumast með vissu mega finna neitt samsvarandi; sbr., ef til vill, hér að neðan bls. 173²⁸ (Á. M., c. 37, bls. 76.)

d) Þessi grein er eflaust hin sama og lesa má hér fyrir neðan bls. 178¹ (Á. M., c. 52, bls. 92).

e) = Á. M., c. 35, bls. 68¹⁸.

1 og 2) Deplunum er við bætt.

3) Ritað tvisvar, en strykað út á fyrri staðnum.

þóat hon hafi *ser* til ohælgis unit eða hon se sek oc fellr hon þa *eigi* cheilög. Ef kcna su er með barne quiko er vegin er. þa ero tuær vig sacarnar oc scal su söc *vm* barns vigit *sva* fara *sem* aðrar vig sacar. ^a Þótr allar *vm* vigsacar eigo arftoco menn hvart *sem* þeir ero karlar eða konor huergi er söc söcír eða huergi *sem* aðile er. oc er sa rétr seliande er rétr er sökiande. ^b Mopír aþridiung af vigs bótom eptír born sin scirborin við brøðr samfedra ens vegna. oc *sva* ahon þriþiung rétta fars *vm* dotr sínar við brøðr samfedra. ^c Ef anar maðr sökir retta fars söc en aðile af því at hann þicciz aðile vera. en aðile gefr því engi gavn at. at hann hygr anan aðilia vera en¹ sic. oc scal þa aðili eignaz þriá lute sattar en hin fiordung er sótte. nv þarf hann at legia fe til sócnar eða til liðs oc scal þar af satt til taca en þeir scripta avðro með ser. Nv veit sa er söcír at hann er *eigi* aðile. þa ahin heimting til allrar sáltar slicrar *sem* gøR var.

96.²

^d Þat er mælt at hvar þess er lögsculdar maðr er arftoco maðr ens vegna oc scalat hann með söc fara. en hann a *sva* micit fe af bótom *sem* hann er sculldfastr. Ef lögsculdar maðr verðr vegin (Blis. 69, b.) þa eigo frøndr söc þa. þeir scolo bioda þeim manne er fe hafðe átt at honom iafn micit fe *sem* hann væri sculd fastr. En ef

a) Þessu er ekkert samsvarandi í Á. M.; sbr. Á. M., c. 54.

b) = Á. M., c. 54, bls. 9413; sbr. Festa-þ., c. 20, bls. 33313.

c) Þessari grein (= hér að ofan c. 77, bls. 12710) flnnt ekkert samsvarandi í Á. M.

d) = Á. M., c. 36.

1) Í fyrstu virðist hafa verið ritað at.

2) Í tveim fyrstu limum kapitlans er autt bil handa fyrirsögn.

þeir biöða eigi. þa a söcna sa¹ er feet atte at enom vegna. Þat er ef leysingr verðr vegin. þa söc a sonr hans frials borin. EN ellegar frialsgiafin. EN ef frialsgiafin vegr leysingia sin. oc er leysingrin son lavs. þa a goðe soc þa. sa er in vegne er iþingi með. EN ef sa er allr ein oc eigo þa samþingis godar hans. EN ef þa scilr á oc scolo þeir þa luta með ser. Ef leysingr leysingsens verðr vegin oc aþar EN ödre leysingr sökena.

97. vm utlendra manna vig.

^a Ef utlendir menn verða veginir her a lande danscir. eða sönscir eða norönir. þa eigo frændr hans söc ef þeir ero her alande vm þav iii. konunga velde er or tunga er. EN vígsacar vm vig utlendra manna af öllom londom öðrom en af þeim tungom. er ec talda nu. þa á her engi maðr at söcra þa söc af frændsemis söcom nema faðir eða sonr. eða broþir. oc þo þviat eins þeir. ef þeir hafa her við kanatz adr. Ef maðr verðr vegin at scipe er engi afrænda her a landi oc a felage hans söc. Sa er felagi at logom er en okerscare þeirra legr allt sitt fe til lags. EN ef eigi er felagi til eða vegr felagin at honom. þa a mavtonavtr hans söc þa sa er optaz a mat við hann. Nu ero mötonavtar fleire þeir er iafn opt atto mat við hann. þa scolo þeir luta söc en hafa iafnt allir betr. EN² ef eigi ero mavtonavtar³ til þa eigo styre menn söc. oc a sa þeirra er mest a i scipi. EN ef þeir

a) = Á. M., c. 37.

1) Við bætt.

2) Í fyrsta ritað ef.

3) Leiðrétting fyrir mavtar.

eigo iafn micit iscipi þa scolo þeir luta með ser hver með söc scal fara. EN iafnt eigo þeir allir botr. Ef styri maþr vegr man enda a hann hvarki felaga ne mötonavt. oc eigo þeir söc er scip eigo með honom. iafnt eigo þeir allar botr. sa a söc er mest a iscipi. scolo þeir luta með ser ef þeir eigo iafn micit iscipi. Ef styre maþr verðr vegin sa er ein er imoto neyti. eþa se (Bls. 70, a.) ein styri maþr oc vegi sa at honom. þa a goði sa söcna er sa maþr er i þingi með er land þat á er þeir bva á. **Ef hann verðr vegin þa er hann fer fra scipi til vistar oc scal et sama vm soc þa sem at hann væri at scipi vegin. Ef hann verðr vegin þa er hann er ivist með bóanda. þa aboandin sokina. EN ef boandin vegr hann. þa a goði sa er hann er i þingi með. EN ef sa er allr ein þa eigo samþingis goðar hans sökena. Ef hann er ivist með kono oc verðr hann þar vegin. Nv ef sa er nockor i vist með henne er þingheiyande se rétr fyrir hv hennar oc asa socena¹ þá. EN hon botrnar. EN ef sa er engi þar til eða vegr sa hann. þa a goði sa er hon er i þingi með. Sua scal oc soc fara sem hann væri ivistini vegin. til þess er hann kemr til scips alfare. En þa scal at scipi fara sva sem talit var et fyra sumar. Ef utlendr maþr býr frænd lavs oc verðr hann vegin. oc a goði sa söc er hann er i þingi með. EN ef goði sa vegr hann. þa eigo samþingis goðar hans nema hin vegne eigi börn frialsboren oc huerfr söc þa undir þan karl man er nánastr er börnonom fulltiðra manna oc þeirra er fyrir kan raða. Sva scal fara vm vig sacir utlendra manna sem her er tint. nema her se alande or varre tungo frændr ena vegno manna. þat ero þridia brøðrar**

1) Síðustu þrir stafrnir í orði þessu eru rítaðir ofan línu.

eða nanare menn. Þeir eigo vígsacir at sækia her oc betr at taca. ef þeir coma síðar v́t oc eigo þo allar betr vigsacar vaxta lavsar ut at ganga.

98.

^a Of vig öll þav er nv hefi ec talið oc sva vm en meire sör *scolo menn eigi sættaz á fyrir* alþingis lof. *fiorbavgs garð varðar* ef menn sættaz a þav mal er eigi a at sættaz á. *fyrir* lof fram. Frændr inir inánösto eigo fyrst at sækia þar er menn sættaz a vig soc *fyrir* lof fram. en ef þeir vilia eigi þa á (Bl. 70, b.) sa er sækia vill til fullra laga. Pat er stefno söc oc scal *quedia* bva ix. a þingi.

^b *Fiorbavgs garð varðar* biorg þeirra manna. [ef rétt lyst er a hönd vig eða sar in meire eða hernað hafa drygðan eða brenda menn ine. sva at hinir havfðo bana af eða orkumbl. eða hvatki sem þeir hafa þess gert at monnom er þeir verða scylldir til at lavgum. at giallda hin apr niðgiöldum. þat ero allt stefno sakir oc scal *quedia* til xii.^{tar} quida goða þann er sa er i þingi með er sottr er.]

^c *Eigi varðar* biorg þess manz lengr.

^d *Eigi varðar* elde þeirra manna. [er a ohelgum monnum hafa unit. oc sva þoat þeir fare a þing helgoð.]

99.

^e Pat er *mælt*. at þeir menn eigo eigi þingreitt er sár eða ben ero ahönd rett lýst. en ef þeir fara a þing

a) = Á. M., c. 38.

b) Viðaukinn er tekinn eptir Á. M., c. 40.

c) Þessu mun vart með vissu mega finna neitt samsvarandi.

d) Viðaukinn er tekinn eptir Á. M., c. 40, bl. 8014.

e) = Á. M., c. 39.

hælgat *oc varðar fiorbavgs garð oc verða ónytar sacar allar. oc sva varnir þær er hann er apili at a því þingi. Sva oc þær sacir allar oc varnir er sa maðr hefir til býnar. a því þingi. þoat handselldar se ef hann fer með. EN ef þeir menn fara a alþingi oc scal þeirre söc stefna at lögbergi. EN ef þeir fara a onor þing hælgut. oc scal þeirre söc stefna heiman oc quæðia til heimilis bva ix. a þingi þes er soltr er. hvart hann hafe comit a hælgat þing sidan er sör eða ben voro lyst ahönd honom. nema søken se til þess þings búen. þa scal stefna þar til doms ef vill. sva scal oc quæðia vm alþingis reið. En fiorbavgs garð varðar þeim monnom öllom er riða af því með honom at þeir vilia efla hann til þingreiðar. Ef þeir menn fara aþing er eigi eigo þingreitt eða ero þeir ahælgodo þingi oc verða þeir þa ohelgir fyrir a vercom. oc sva þeir menn allir ef af því ero i þeirra flocki þar. at þeim vilia lið veita. Þar er maðr hittir man þan a hælgodo þingi er eigi átti þingfört. oc er costr at hann nefne vatta at því at han hefir hittan hann ahælgodo þingi oc scal hann søkia við þat vatt orðit. Ef quidr ber a man þingreiðna oc á hann at quæðia ser biarg quidar v. heimilis bva sina hvart hin maðr lyste a hond honom sár eða ben af því at hann villde glepia þingför hans. en eigi af því at hann hygði hann at söc sanan. oc ef hann getr þan quid. at hinom hefir þat til gengit oc versc hann þa málino. því vm þing forna. ^a Sacar þessar allar er her ero talþar vm avere scolo coma i þan fiordungs dom sem avere hafa verit ifiordungi. EN ef menn beriaz at fiordunga (Bl. 71, a.) moti oc scolo¹ þær coma iþan fiordungs dom sem bvar ero fleire or fiordungi quaddir.*

a) = Á. M., c. 42.

1) Við bœtt.

100.

^a A varþingom hælgoðom eða a leioðom scolo menn lysa sór i þingbrecko. eða i þeim stað er menn ero vanir at hafa upsogo. A engi sór eigo menn at sættaz þav er þar verða fyrir lof fram. Ef þeir menn lavpa þar i búpír in er a monnom hafa unit oc vardar fiorþavgs gard þeim monnom er fyrir þeim standa ef eigi er a vetvangi. EN ef a vetvangi er þa vardar scoy gang. En ef þeir¹ menn standa fyrir þeim er buð eigo þar. oc verðr buðen oheilog þeirra manna við brote ef þeir ero beiddir með vatta fra gongo adr. EN þa scal bva quedia er næstir bva vetvangi þeirra manna er eigi se averc kend.

101.²

^b Þat er mælt þar er menn vinaz á a alþingi. oc scal þar quedia hvða³ quida i þær búpír iii. er næstar ero þeirra er iii. menn se réttir or huerre at tengðum. eigi scal quedia isutara búpír. ne suerþ scriþa búpír. EN þa menn scal fyrst quedia er⁴ buðir eigo ef þeir ero réttir i quod. oc scal þa fyrst quedia er mest eigo i buð ef eigi þarf alla.⁵ þa scal boendr aðra quedia ef eigendr ero eigi réttir eða sva ef fleiri⁶ þarf. EN ef eigi

a) = Á. M., c. 43.

b) = Á. M., c. 45.

1) Skamstafað með strykli yfir efri partinn á þ (annars = þ a t).

2) Í fyrstu línu kapitúlans er autt rúm handa fyrirsögn.

3) Ritað b. (vanalega = bva), en síðan hefir verið strykað undir staf þenna og ritað fyrir ofan hvða, ef til vill með yngri hendi.

4) Hér á eptir ritað mest eigo i, en síðan hafa orð þessi verið strykuð út.

5) Deplinum er við bætt.

6) Fyrstu tveir stafrnir eru ritaðir ofan línu.

viðr ella þa *scal quæðia gríð menn.* ^a *Vm averc oll oc vm frumhlávp oc vm röð. oc þa laga lösto alla er menn gera a¹ alþingi a þeim vetvangi er menn fa þar sör oc scal þar buða quíðr vm scilia. en frumhlavp oc averc þav er verða með monnom a alþingi scal at logbergi lysa. Þa er menn verða quaddir buða quíðar a alþingi oc hafe eigi af hendi leystan. oc ero þeir scyldir et næsta sumar eptir at fara til alþingis. iafnt sem þeir se heiman quaddir. Ef maðr deyr or þeim sárom er hann fecc þar. oc er costr at lysa fyrir bvom v. þeim er næstir bva þar er hann andaz.*

^b *Ef maðr drepr man eða særir a þingom.* [eða aleiðum helgaðum. oc varðar þat scog gang enda eykz þar réttir manz hálfó. Nu vill maðr hefna sin en hin er a honom hevir unit er lavpin i búð in oc standa menn þar fyrir honom. þa scolo þeir er eptir sökia beiða þess at þeir megi ganga in i buðina. Nu vilia hinir þat eigi oc standa fyrir oc varðar þat fior bavgs garð ef eigi er a vétvangi. en scog gang ella enda er búðin oheillog nema þeir villdi sva scilia þa at sa hafðe lavpit er þa er vanlute. Þa scal bva quæðia er þar bva næstir þingino ef eigi ero þeim averk kend. Nu drepaz menn eða særjaz eða vegaz a alþingi. oc eykz þa hálfó réttir þeirra manna er a er unit enda varðar eigi at menn stande þar fyrir monnom].

^c *Nv verða þa averc með monnom a alþingi er ny mæli ero upsögð. oc er eigi þa scyllt at föra doma ut oc scal bva þa quæðia til vm þat mál er næstir bva þing* (Bls. 71, b.) *velli þeirra er rettir se at sculdleicom. oc at*

a) = Á. M., c. 46.

b) Vidaukinn er tekinn eptir Á. M., c. 52, bls. 923.

c) = Á. M., c. 52, bls. 93².

1) Við brett.

hreyrom. ^a **Ef** *maðr* verðr vegin *eða* verðr hann omale *eða* ovite af a vercom a alþingi. *oc* er sa sochnar aðile er a þingi er scyllztr karl manna.

102.

^b **Ef** *maðr* verðr secr *vm* vig þat er hann vegr a alþingi þa er sa *maðr* gilldr iii. morcom lögavra. **Sa** *maðr* er *oc* anar sva gilldr er hann brenir menn ine. En inn þride þræll sa er vegr at drottne sinom *eða* at drotningo *eða* born þeirra *eða* fostr. iiii. er morð vargr. **EN** *adrir* scogar *menn* allir þa ero gilldir viii. avrom.

Þar er *menn* verða secir *vm* vig þa scal sokiande kiosa man til veganda at domi *eða* at sött fyrir sattar momom. þan er hann vill þeirra manna er at vige voro. *oc* scal hann íþes átt telia til sac bóta *oc* sva a hann vid þan man hrudningar. *en* ef hann gør eigi kiosa. *oc* of telrat hann til sac bóta þa ne til hrudninga.

103.

^d **Þ**at er mælt. at *maðr* scal stefna *vm* morð *oc* *quedia* til xii. quidar goda þan er sa er íþingi með er sótt er. Costr er at *quedia* heimilis bva ix. heiman. þess manz er sottr er *oc* lya söcena aþingi þvi er hann quaddi bva til. Sa er in iii. costr at hævum fundnom at *quedia* bva fra hrøum *oc* lya söc a þingi. ^e **S**acar þessar allar er her ero talþar þær scal lya aþingi en

a) = Á. M., c. 52, bls. 92²¹.

b) = Á. M., c. 47.

c) = Á. M., c. 48.

d) = Á. M., c. 49, bls. 87¹⁷.

e) = Á. M., c. 62.

quedia bva heiman enda er rétt at lysa þær sacir allar er heiman ero quaddir bvar vm. enda er rett at stefna hvar þess er rétt er at lysa.

104.¹

^a Sacar þessar allar er aðilin hefir spurt þa er iii. vicor ero af sumri eða fyr oc scal hann stefnt hafa miðvico dag þan et sidarsta er vi. vicor ero af sumre en næsta dag eptir. en bvar scolo quaddir vera lavgar dagin þan eptir á eni vii.^o vico. ^b EN ef hann spyr sidar söcena aðilen eða gerezc honom sidar en sva oc fyrir far dag in efsta. þa er rétt at stefna alt til þess er vii. vicor ero af sumre et sidarsta. en bvar scolo quaddir vera er viii. vicor ero af sumre. EN þar er gagn quod (Blz. 72, a.) komr til oc hafe aðrir quatt fyrir fardaga en aðrir vili quedia eptir far daga. oc scolo þeir ena sömo bva þo quedia. EN ef bvar hafa fört heimile sitt a þui mele oc scolo þeir þar quedia þa sem þa átto þeir heimili er en fyre var quodin. EN sa er eptir fardaga hefr upp bva quod scal quedia bva þa er næstir scolo bva þav missere þeim stad er hann quedr vm. Ef maþr spyr söc þa er hann er aðili at drottins dag ifardögom eða sidar. oc a hann cost at bva soc þa eigi til sócnar a þvi sumre. Enda er costr at sökia a eno næsta alþingi. oc ef sv soc er. er heiman scal quedia bva til oc scal hann stefnt hafa ef hann hygr en v.^{ta} dag vico et sidarsta er viii. vicor ero af sumre oc sva quadda bva. anat tuegia scal alla bva quedia þa er bvet hafa fyrir en v.^{ta} dag ifardögom eða eptir fardaga. Sacar þær allar er sidar

a) = Á. M., c. 63.

b) = Á. M., c. 64.

1) Í enda fyrstu línunnar er autt rum handa fyrirsögn.

coma vpp en viii. vicor ero af sumre þa er sva mælt ef eigi er heiman quod til oc sva þær allar er sva siðarla coma upp þótt heiman quod comi til. at hann mætti eigi fa quadda bva þa er viii. vicor ero af sumre. þa scal þeim söcom stefna sva nær alþingi sem hann vill. ef hann vill þo a eno næsta al þingi sokia. EN ef heiman quod kome¹ til saca ef fyr hefðe upp comit. oc scal hann quedia til þa bva ix. aþingi er næstir bva þa þeim stað er hann átti vm at quedia ef hann quadde heiman til enar sömo sacar.

nymæli. ^a Ef aðili spyr sva siðarla vig söc.

^b Ef aðile er utan fiordungs. oc er honom rétt at hafa þan til buning at lysa aþingi oc quedia bva heiman oc quedia vetvangs bva ix. aþingi. Ef sva nær er alþingi at utanfiordungs monnom þickir eigi rádrúm til at coma at bva mal til sócnar a þvi sumre hvatki er at þrýtr. oc er rétt at hann lýse at þinglavsnom til socnar anæt sumar ef hann vill. enda scal hann quedia bva hvart sem hann vill heiman eða a þingi.

105.

^c Ef menn hlavpaz til eða særjaz eða verða men (Bls. 72, b.) vegnir iþingför oc er rétt at lysa fyrir ix. bvom ef þeir ero þar sva til eða fleire þeim er hann hycr at eigi mone laga lestir kendir aþeim vetvangi. enda er rétt

a) Það er eigi ólíklegt, að þessu sé samsvarandi greinin hér að neðan c. 107 (= Á. M., c. 65).

b) = Á. M., c. 64, bls. 104⁴.

c) = Á. M., c. 44.

1) Í fyrstu ritað kömr, en síðan hefir verið strykað undir r og e ritað fyrir ofan.

at lýsa fyrir .v. vetvangs þvóm þeim er réttir se at leiþar lengð allir i ix. bva quid. EN sa er in þriði costr at þingi helgoðo at lýsa at logbergi ef sva ner er alþingi at hann getr þar lyst fyrir iii.º sól. Þeirre söc scal stefna heiman at heimili þess er sottr er eða ella þar er hann heyri a sialfr oc quedia til ix. vetvangs bva aþingi enda er rétt at maðr stefni þar fyr en hann lysi frumhlavp eða averc. Rétt er at lýsa þa söc a þingi oc sökia et sama sumar. oc quedia vetvangs bva aþingi ef raðrúm er at þvi fyr en domar fare ut. Ef lyst ero averc ahönd manne at lög bergi þav er iþingforini gerþuz oc þo at hann se þa aþingi. oc a hann eigi alengr þingvært. oc scal hann samdegris fara af þingi er lyst er ahönd honom.

106.

^a Of sacar þær allar er upp coma vm alþingi sva at socnar aþile verðr þa et fyrsta viss. oc er rett at stefna heiman þeim söcom. hvar þess er maðr getr gagna til quatt fyr en domar fare ut.

107.

^b Þat er mælt. ef enom vegna manne ero sacir ahönd húnar til ohælge enda fregn sacar aðile vígit aþingi eða sva siðarla at honom er eigi a þvi sumre scyllt at bva mál til socnar nema hann vile. oc er rétt at hann lyse þa þegar til socnar oc söke et sama sumar. Ef hinir hafa vetvangs bva quadda heiman vm þan vetvangin er hin

a) = Á. M., c. 64, bls. 104²¹.

b) = Á. M., c. 65.

fecc bana sár. Þa scal hann þa bva quædia a þingi¹ ena sömo er hinir hafa heiman quadda. Nu bva þeir síðar til oc quædia þeir bva til ohælge hinom vegna a þingi oc vm þan vetvang er hann fecc bana sár. þa scolo þeir quædia nott fyr en domar fare ut til socnar eða meira méle. En sa er vm vig sökir scal quædia ena sömo bva sem hin hefir aðr quadda, oc a sá hruðningar er síðar quædr. (Bls. 73, a.) Nv ef eigi verða allir einir þeir er hinir quoddo oc vetvangs bvar hins manz er bana fecc³. oc scal sa er vm vigit sökir quædia a þingi þa vetvangs bva er hann hygr rettazta vera. Ef vegandin hefir til ohelgi ser vercat a oðrom vetvangi við þan er vegin er. oc se sócnar apilen aþingi. en se til ohælgi enom vegna bvit. vm þan vetvengen er hann fecc bana sár eða averc þar scal sócnar apile vigsacarinar lysa til socnar ahönd veganda bæðe vigit oc þan lagalöstin er hann hafðe aðr til ohælgi ser gervan við en vegna oc scal hann quædia bva þá til aþingi vm þan vetvang er vegandin hefir til o hælgi ser vercat. við en vegna. Ef eigi er sócnar aðilin aþingi en málin se bvin ahond enom vegna til ohælginar. Nu ef frændr hans ero aþingi næsta brøpra eða nánare oc scal sa þeirra sökia er vill vigsoc þá sva sem sa se rétrr aðile. En ef þeir bregðaz vm þa á sá er scyllztr er. En ef engi er þeirra aþingi er sva scylldr se eða vilia þeir eigi sökia. þa a goðe sa með för er sócnar aðilin er i þingi með. hvarz maðr er vegin eða sár sva at hann er eigi at fœr sialfr at bva mál til enda vm fær engi anan til. Þa eigo frændr slícan cost á því öllo vm sökena sem sacar aðilin ef hann væri a þingi enda er slíct mælt til handa goðanom. Þat er mælt. at

1) Rítað a þingi, en síðan hefir verið strykad undir fyrstu tvo stafina i orði þessu.

2) Skinnb. bætir við: a þingi, en oss virðist óefandi að orð þessi se komin inn af misgangingi og er þeim því sleppt; sbr. Á. M. og c. 101 hér að ofan.

hvergi er sökir þeirra manna er nú eru talþir her ef gögn beraz ihag enom vegna. Þá á at dæma hann sýnna þeirra saca er ahond honom voro¹ bunar. En vegandanu sekian fullre secp. Ef eigi er vigsacar aðile a þingi ne engi þeirra er nú eru talþir enda se malin buen til ohælgi ahond enom vegna. EN vigsökin se eigi til buen. þá asa er vill at *quedia* enom vegna biarg quida² allra þeirra er þarf.³ *scal* hann *sva* bva *quedia* til sem aðr var tint. at sa scyldi *quedia* er malen biöce til sócnar þar a þingi. Nú hvatke er þess ber ihag enom vegna er vegande (Bls. 73, b.) ætte secr vm at verða. ef at lögom væri malen heiman buen. ahond vegandanom. þá a at dæma EN vegna sýnna þeirra saca oc *sva* fe hans. Jafnt *scal* oc þar fara er maðr verðr vegin a þingi sem aðr var tint er socnar aðilin er eigi a þingi. enn malin se búin til ohælgi enom vegna.

108. vm aliotz rað.

^a Fjorbavgs garð varðar ef maðr biðr man anan fara til averka með ser. eða raðe hann aliotz raðvm vm man. Sliet varðar oc hueriom er heitr. Þat er stefno söc oc *scal quedia* til ix. bva heiman fra heimile þess er sottr er. Ef þeir coma isát fyrir menn oc *scal* þa *quedia* bva heiman fra sátene. En þa er sát er menn biða af því at þeir hycia þar til averca við menn eða þaðan til at⁴ fara. EN ef þeir hittaz a þott þeir hafe hlavpit fyre er setit er fyrir. oc falla hinir ohælgir er

a) = Á. M., c. 85.

1) Í fyrstu ritað ero, en síðan leiðrétt þannig.

2) Ritad: biargquida. en vigsöken, en síðustu orðin hafa verið strykud út aptur.

3) Deplinum er við bætt.

4) Ritad ofan linu.

fyrir hafa setit. Þat er. at manne varðar fiorbavgs gard aliótz ráð öll þott eigi comi fram. en scog gang ef fram komr.

^a Ef maðr ræðr drep raðom vm man. [eða sar ráðum. eða aliótz raðum huerigo þeirra sem hann ræðr oc scal um þav sokia sem fram coma. þoat hann reðe þar drep eða sár er ben komr fram. Ef maðr hefñir drepí frum lavps. þa scolo vetvangs þvar scilia vm frumlavp. en xii. quidr vm drep. Þav ero ráð sva at maðr sva ræðr vm annan. ef hann mælir þat fyrir monnom nokot at hin se þa bana at nær en heilendi at fir. ef þat quæmi fram er hann mælte].

^b Þat ero aliótz ráð ef maðr gilldrar til þess at vapn scyli falla a man eða fliuga at honom eða anar vaðe nockor. sva oc ef maðr visar manne aforoð eða þar er olm kycvende ero fyrir. Of þær sacir allar scal bva quedia heiman þadan fra er sa fecc scada. En ef honom varð eigi mein at oc var þo til stýrt. þa scal quedia heimilis bva þess er sótr er. Þat sagde guðmundr lög at vettvangs bva ix. scal quedia vm aliótz ráð þav er a vettvangi ero raðen oc þar coma fram enn heimilis bva ix. vm aliótz ráð þav öll er eigi coma fram. oc scal quedia ix. heimilis bva til þess er reð aliótz ráð.

109. vm breñor.

^c Þat er mælt. ef maðr biðr man fara með ser at breña men ine eða fe manna oc varðar þat fiorbavgs

a) Viðaukiinn er tekinn eptir Á. M., c. 75, bls. 117³.

b) = Á. M., c. 75, bls. 117¹⁴.

c) = Á. M., c. 88.

*gard. oc sva hveriom er heitr oc scal quedia heimilis
bva ix. heiman hvers þeirra. Ef þeir coma aför oc¹
taca elld oc scal þa quedia þadan bva er þeir toco
elldin. En með elde tecnom til breno þa falla þeir
ohelgír oc varðar scog gang. EN ef þeir brena menn
ine eða fe manna oc varðar scog gang. oc scal bva
quedia heiman fra brennostaðnom²*

^a [109 a].

[Þat er mælt ef scógar manna vig verþa at sva
scal fara sem nu mun her talit. Þar er menn taka scogar
man oc scolo þeir eigi lengra með han fara en avrdrag
þadan fra er þeir eigo at vega at honom. Þeir scolo
hræ hylia. þar er hvartki se akr ne eng oc eigi þar er
vavtn þav se er til bæia falle oc lengra fra garde manz
en ordrag. Ef þeir hylia eigi hræ scógar manz oc varðar
þeim þat iii. marca secð. EN ef þeir vega þar at
scógarmanne er fra er scilt. oc varðar þat iii. marca secð.
oc a domr at dæma þat at þeir færi scogar mannin abrott
a xiiii. nóttom enom næstum. oc asa maðr save þa er
land á. En þviat eino sekiaz þeir at með favr scogar manz

a) Eptir eyðuna ræðir um skógarmanna víg og virðist þar byrja í miðju efsni; höfundur
væ þvi prentað hér upphafið á efsni þessu eptir skinnbókinni í Árna-Magnúss.
safni, Á. M., c. 109, 110, og byrjunina a c. 111. Fyrnefndu tvo kapitulan nefnum
væ, eptir kapitulanum hér næst áundan, 109a. og 109b. Fyrir hvorugum þeirra
er nein fyrirsögn í skinnbókinni.

1) Í fyrstu ritað með en síðan hefir orð þetta verið strykað út, en oc ritað uppýfir.
2) Hér byrjar eyða sú, sem getið er um í formálanum. Orðunum fra brenno-
stað nom er bætt við eptir getgátu, samkvæmt Á. M.

þoat þeir fare lengra með hann en ordrag. ef þeir kasa hann i ANARS manz lande en þeir túco hann. EN ef þeir vilia föra scogar man til handa þeim er secþi hann. oc er þeim þat rétt. oc scolo þeir bundin föra. oc bioþa lið sitt at fylgia þangat til sem hann vill at honom vega. Ef sa er secðe lætr undan ganga scogar maninn. oc varðar honom þat scog gang. oc eigö þeir menn söc þá er honom ferðö mannin enda er hann af biorgum öllom við aðra menn vm scogar manin. Ef sa maðr er secþi sendir scogar mann a hendr avðrom monnom eða bergr hann honom i nokoro. þa er hann af biorg allri við alla menn aðra enda varðar honom scog gang oc a hverr er vill at sökia hann vm þat. at hann hafe börgit scogar manne þeim er hann secðe siálftr vísvitande oc lata varða scog gang oc telia hann af biorgum öllom scogar manzens. oc telia ser sakirnar. Engi maðr sekz a því þoat mat gefi scogar manne þa er menn föra hann hinom er secði. Þar er menn vega scogar man oc a sa giolld at taca er fyrstr com vápnom a hann. EN ef þeir elta hann a vápn eða a foroð. oc eiga þeir þa allir iofnom havndum giolldin. enda sva ef þeir föra hinom er secðe. oc scolo þeir luta huerr þeirra heimta skal].

[109b].

[Ei scogar menn hlavpa i avðna hús eða i sel ubygd oc eigö menn þa at briota hvs þav ef vilia til þeirra eða brena ef þeir mega eigi sökia þá anan veg. Giallda scolo þeir hus hinom er átti sva sem bvar v. virða við bókö. Ef scogar menn lavpa i hus þav fyrir monnom er syknir menn ero ixe firir. þa eiga þeir er eptir sökia at beida hina sykno menn ut gongö. EN ef þeir vilia eigi ut ganga oc varðar þeim þat scog gang ef scógar monnom verðr biörg

at. Þóat maðr brioti hus til scogar manna oc verðr hus oheilagt oc sva syknir menn ef fyrir scogar monnom standa, en giallda scal þeim avvisla bötr sem hvar v. virða er hus átte ef þeir ganga eigi ut. Eigi scal breña þáv hus til scogar manna er eigi ero avðna hus. Ef scogar menn hafa iafnmikit lið eða meira sem hinir er ini ero með þeim oc na þeir eigi ut göngo fyrir scógar mönnum oc vardar þeim þa eigi við lavg ini vistin ef þeir fá þan biarg quid. at þeir mætti eigi ganga eða þerði þeir eigi. Ef þrælar eða logsculdar menn vega scogar man þa eiga þeir menn giolldin at taca, er fe eigo at þeim monnom er vago scogar man].

110.¹

[Lysa scal maðr samdögris ef hann vegr scogar man oc segia til þess logfostum manne. En ef hann segir eigi samdögris til, þa ma hann eigi heinta giolld scogar manzens. En þviat eins scal þat morð vera scogar manz drepit ef quidr þer þat at hann villdi leyna þvi].

² (Bls. 74, a.) Rett er at vega scógar menn til syeno scogar monnom þeim er sættaz ætti á sacar þær er þeir yrði secir vm adrar en þiof sacir. Ef syen maðr vegr scogar man til syeno odrom scogar manne. Þa verðr sa scogar maðrin feriande þegar er ein scogar maðr er til syeno honom vegin. Nv vegr hann anan scogar man en til syeno honom þa verðr hin fiorbavgs maðr. En ef hann vegr in .iii. þa verðr hin alsyena. Slíct munar oc syena scogar manz þótt hann vegi sialfr apra scogar menn til syeno ser sialfom. Hvert sem vegr syen

1) Fyrirsögn i skinnb. i Á. M. safni: At lysa scogar manz vigi.

2) Hér byrjar málið eptir eyðuna (sbr. Á. M., c. 111, bls. 159¹²). Orðunum Rett er at er bætt við eptir getgatu.

maðr til sycno *scogar* manne eða vegr hann siálfr til sycno *ser*. Nv sa þeirra sem vegr oc *scal* segia þat at hann vill sycno þess manz eða sina hafa fyrir *scogar* manz giolld oc segia v. *hvom* þa er þeir lya vigin. Hann *scal* slica sycno segia vpp a valt sem þa er til vegit. *Pat er mælt*. at fleire menn mego vega til sycno einom *scogar* manne ef vilia. *scal* hvern þeirra lya fyrir v. *hvom* at þeir vilia þeim manne til sycno vega. Enda er hann *scogar* maðr feriande er .i. er vegin. en *fiorbavgs* maðr ef ii. ero veginir. en alsycn er iii. ero veginir. En við þa menn eina er hann sycn er spurt hafa þa sycno hans er til er vegit aðr lyst er at lögbergi enda *scal* segia et næsta sumar eptir til huerrar sycno honom er vegit¹. Þar er þræll verdr *scogar* maðr² vm víg drottins sins eða drottningar. þeir er taca hann *scolo* fœra hann inan fiordungs til handa þeim manne er secte *scogar* man þan en sa *scal* hœgva af *scogar* maninom hendr oc fœtr oc láta lifa meðan vill. Ef sa er secþi vill eigi hœgva af *scogar* manenom hendr oc fœtr oc varðar honom *fiorbavgs* garð. en þa sœc eigo þeir við hann er honom fœrðo. ef þeir vilia eigi. þa á sa soc er sœkia vill til laga. Ef menn drepa *scogar* man þan til heliar inan fiordungs oc vilia eigi fœra þeim er secþi ef þeir máttu hann sœkia anan veg en vápnom oc varðar þeim *fiorbavgs* garð. En þa soc asá er secþi *scogar* manninn. Vtan fiordvngs menn eigo cost hvartz þeir vilia at meida *scogar* manen þessa lund sem sa er secþi eða fœra honom hann ellegar.³

1) Hér a eptir ritað aðr lyst er at lögbergi, en síðan hafa orð þessi verið strykuð út.

2) Leiðrétting fyrir man, sem mun hafa misritað vegna þess að ritarinn hefir, að því er virðist, skrifað í fyrstu vegr í staðinn fyrir verdr næst fyrir framan.

3) Deplinum er við bætt.

(Bis. 74, b.) þeir ero scyldir at pina henn til sagna oc hafa v. bva til ena næsto. þeim varðar fiorbavys gard er pina hann ef þeir segia eigi satt fra orðom hans eða leyna þeim. Sva et sama scal fara vm sculldar menn þa er at lögom ero isculd tecnir oc er sagt til at lögbergi. Jöfn er sócn við þa sem inan fiordungs menn. oc ef þeir gera eigi þeirra anaf tvegia oc scal quedia ix. bva til a þingi. Eigi er manne scyllt at drepa scogar man þott hann hitte hann at mále ef hann tecr hann eigi oc ræðr honom eigi biarg ráð nema hann hafe sectan. Sa maðr er vegit hefir scogar man scal lysa soc iþingbrecko eða at logbergi til scogar manz giallda mörc lög avra ahönd goda þeim er hann er iþingi með oc samþingis godom hans. oc öllom þing monnom þeirra.¹ lysa til gialda oc til ut gongo. hann scal fa þa menn ii. er þat legi undir þegn scap sin at þeir voro kenendr at þeim scogar manne. oc sa maðr var þar vegin sem hin² segir. Ef hann hefir eigi sanadar menn. þa scal hann quedia heimilis bva sina v. hvarf sa væri þar vegin eða eigi. Domr a at dæma mörc log avra ahönd þeim godonom oc iafn micit or þeirre mörc ahönd hueriom þeirra iii. oc þing monnom þeirra. oc scal dæma eindaga a því fe fyrir buðar durom hvers þeirra godana þa er eina nótt hafa menn verit a þingi. EN³ godi sa er hann a eigi buð scal giallda fyrir buðar dúrom samþingis goda sins. En godi scal heimta at þing monnom sinom oc scolo þeir lata fylgia þingfarar cavpi. Ef maðr vegr scogar man þeirra nockorn .iii.⁴ er dyre ero oc scal hann lysa soc

1) Deplinum er við bœtt.

2) Hér á eptir ritað var, en síðan hefir verið strykað undir orð þetta.

3) Í fyrstu ritað Ef.

4) Í skinnbókinni í Á. M. safni: liii., og stendur það einnig heima við c. 102 hér að ofan (= Á. M., c. 47).

þa at lögbergi ahond goðom öllom alande her oc þing monnom þeirra. til scogar manz giallda iii. marca log-avra. lysa til þess fiordungs doms er hann er or fiordungi siálfr en dömaz afe þat at gialda anat sumar dag þan imitt þing iböanda kirkio garde. sva scal gogn öll til föra sem til anara scogar manz gialda.

111.¹

^a Hy vig ero þessi ef maðr veqr þræl eða ambött fyrir manne oc vardar fiorbavqs garð. en sva scal sökia sem anat vig. fyrir þat utan. at (Bl. 75, a.) a þingi scal quedia bva. þott fleire menn se at vigi hans en .i. Drotten ens vegna scal kiosa ein man þeirra til veganda er at voro þan er hann vill. Sökiande a or fe hans ef hann verðr secr vm vigit giold þrælsens slic sem bvar hans v. sökiandans meta þrælin við bók at dome. Þar er sa maðr veqr þræl manz er þingheyiande er rettr fyrir bu þess manz er þrælin átte at sculldleicom oc secz hann eigi á en gialda a hann þrælin. þræll verðr o heilagr ef hann mælir við man full rétti eða gørir hálfrette. Ef drottin þrælsins verðr við staddr er þrællin er vegin oc verðr oheilagr sa er þrælin veqr fyrir drottnenom oc fyrir þeim monnom er þingheyiendr mego vera fyrir bv hans a þeim vetvangi nema þrællin hafe ser gert til o hælgi. A þeim vetvangi eigo menn at hefna þrælsens er hann er felldr en eigi lengr en sva. Ef þræll hleypr undir vápn manna fyrir drottin sin oc vardar² scog

a) = Á. M., c. 108.

1) Í fyrstu línu kapitulans er autt rúm handa fyrirsögn.

2) Hér á eftir ritað honom eigi, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

gang þa vig hans. ef hann fær bana af. Ef drottin vegr þræl sin oc varðar honom eigi þat við lög nema hann vegi hann a loghælgom tídom eða vm langa fosto þa varðar fiorbavys garð oc scal quædia ix. bva til aþingi oc á godi sa soc er veganden er iþingi með. Ef hann vill eigi þa a sá er sökia vill. Ecki varðar honom vig þrælsins nærgi er hann vegr hann. ef hann vegr hann um þær sacir er frials maðr felli oheilagr fyrir slicar sacir. Ef maðr drepr þræl manz ovænis hög oc aþar drottin vi. avra. en þrællin iii. avra. Nu ef hann ber þrælin lama barningo eða særir hann þa scal hann giallda verð þrælsens þeim er átte slict sem bvar meta við bók enda giallda vanhagin sem bvar virða ef þrællin¹ verðr at o maga af þeim bardaga. Ef þrælar manna liostaz oc scal sa gialda vi. avra² er lystr. drottninom. en iii. þrælinom. Ef hann a cost til þess enn ecki ella. Ef þrælar manna vegaz. oc a sa er þan þræl á er vegit hefir. hvarz hann vill at lata sökia þan (Blis. 75, b.) þrælin eða gialda en vegna þrælin ella sem bvar meta við bók. Ef þrælarnir beriaz lama barning. þa scolo eigendr fe nyta bápír in heila þræl. oc bápír fram föra en lamþa. Rett á þræll meira vm ein lut en frials maðr. þræll a vígt vm kono sina þott hon se ambótt. en eigi afrials maðr vigt vm ambótt þott hon se hans kona.

112. vm man frelsi.

^a Sa maðr er frelse gefr manne at hann scal born hans fram föra. iafnt er þat sem vm arf. Þat er vm

a) = Á. M., Festa-þ., c. 43.

1) Leiðretting fyrir þrælin.

2) Getgáta, samkvæmt Á. M., f. gialda þrælin.

þræla at sa maðr scal þa fram færa er fe a at þeim. Eigi verðr hann fyr frials en hann hefir goldit hælminginn verðz sins eða meira. þa er manne frelse gefit at fullo er hann er ilög leiddr. Hann scal i lög leiða gode sa er hann er iþingi með. Hann scal taca cross ihönd ser. oc nefna vatta. Þæt vætte. at hann vinnr eið at crossi lög eið. oc segi ec þat gvðe. at hann mun hallda lögom sem sa maðr er vel heldr. oc hann vill þa vera ilögom með öðrom monnom. þeim se goþ gramt er þvi nitir nema fe sino bote. Eigi þarf sa maðr þan eið at vina er honom var ungom frelsi gefit. Hálfan rétt scal hann taca er hann kemr a iarls iorð. en þa allan oc fullan er hann kemr a konungs iorð. Pening scal hann gefa gode þeim er hann leiþir ilög. þat scal hin tiunde lutr eyris. þeim þræli scal hann frelsi gefa er hann hevir fulla verð avra fyrir fundit. Nv gefr hann þeim frelse er hann hevir eigi fullo verðe keyptan. oc ræðr hann ser þan omaga a hönd enn eigi frændom sinom Rétt er at maðr caþpe til carnarþar ser ambüt xii. avrom fyrir lof fram. Ef þræli er gefit frelse oc er hann eigi leiddr ilög eþa ibrecco þa scal hann hvarke taka frials manz rétt ne þræls. enda heitir hann þa gref leysingr. ^a Ef fe viðr afe þa scal þar avalt halfan scaða bota sva sem bvar v. virða.

a) = Á. M., Vígl., c. 79, bls. 1231^b.

bavga tal.

113.

(Blis. 76, a.) ^a **F**iorir ero lavgbáugar¹. **E**in er þrimerkingr. **A**nar tuitog avre. **Þ**riði tuimerkingr. **F**iorðe tolf eyringr. **H**ofuð bavge fylgia vi. avrar bavgbac. oc þveite viii. ens fimtatigar. **T**uitog aura fylgia half morc bavgbac oc þveite ii. ens fiórða tegar. **T**uimerkingi fylgia iii. avrar bavgbac. oc þveite .xxiiii. **T**olf eyringi fylgia ii. aurar² bavgbac oc þveite xvi. **A**t enom mesta bavgæ ero iii. menn bæde bavgbætendr oc bavgbýgiendr faðir. oc sonr. oc bróþir. **A**t xx. avra ero iii. menn bæde bavgbætendr oc bavgbýgiendr fodor faðir. oc sonar sonr. moþor faðir. oc dottor sonr. **A**t tuimerkingi ero en iii. menn bæde bavgbætendr³ oc bavgbýgiendr. foþor broþir oc broþor sonr. moþor broþir. oc systor sonr. **T**olf eyring scolo taca brøðrungar. oc systkina sönir. oc systrungar. oc sva giallda. þar ero bavgar farnir. **Þ**eir menn er enom vegna manne ero firnare en brøðrungar eða systkina sönir eða systrungar scolo taca morc af iafn nanom frændom veg-

a) = Á. M., Vígsl., c. 114 (finnst ekki á skinnb. í Árna-Magnúss. safni).

1) Deplinum er við bætt.

2) Orðin ii. aurar eru rituð tvisvar, en strykuð út á seinni staðnum.

3) Upp yfir æ í orði þessu hefir verið ritað ū eða o, líklega með yngri hendi.

andans. Næsta bróðrar vegandans *scolo* bœta næsta bróðrom¹ ens vegna örtog ens vi. eyris. Þeir menn er ero mane firnare veganda en næsta brœþra *scolo* gialda halfan fiórða eyre. iafn nánom frændom ens vegna. ANARA brœðra ens vegna *scolo* taca örtog ens iii.^a eyris af ANARA brœðrom veganda. Þeir menn er ero manne firnare veganda en *sva*. *scolo* bœta hálfom avðrom eyre iafn nánom frændom ens vegna. Þriðia brœðra ens vegna *scolo* taca i. eyri af þriðia brœðrom veganda. þar fellr sac tala. EN þær ero allar lyrit næmar sacir er eyris bót kömr til eða meire. Ef o hægir menn ero vegnir oc vm telrat þar til sac bóta. Nu hafa (Blis. 76, b.) fleire menn at vigi verit en einn. þa *scal* sökiande kiosa mann til veganda at domi eða at sött fyrir sættar monnom. þan er hann vill þeirra manna er at vigi voro oc *scal* hann íþess átt telia tit sac bota. EN ef hann ger eigi kiosa man til oc vm telrat þá til sac bóta. Ef vig sacar aðile sættiz a víg fyrir alþingis lof fram. þa a hann ecci at hafa at niðgiolldom við aðra frændr. þviat eins *scal* vigsacar aðili bavg taca ef hann a eigi vigs bœtr at taca. oc *sva* ef hann tegr eigi fe til meire syeno vegandanom en sa se fiórþavgs maðr þa á hann at hafa bavgbót. Aþilin ræðr sic af bavg bótom. ef hann ferir vigsöcena miðr til laga eða til mini sáttar en þa mundi hann. ef hann scyldi feet hafa oc berr þat quiðr. Ef yngri maðr vegr man en .xii. vetra gamall enda verðe engi anar maðr saðr at raðom. þa á aðilin ein öll niðgioldin. Ef vig² verðr olyst eða ranglyst oc er þo iófn heimting til sac bóta oc *sva* þot vig sokin verðe onýt ef engar metaz ohælgis varnir. Nu verðr vegande

1) Hér á eptir ritað vega n, en strykað síðan út aptur.

2) Ritad tvisvar.

secr *eda* drepin *oc* er þo slíc heimting þa til niðgjallda sem aðr. **B**avgar allir *scolo* uppi vera huedgi *margir* er bötendr ero *eda* huedgi er *margir* við takendr ero. *oc* *scal* engi *madr* meiom bavgom böta en taca. Enn mesta bavg *scal* taca fadir. *oc* sonr. *oc* broþir ens vegna manz *oc* taca af födor *oc* sone. *oc* broþor veganda. *oc* *scal* more taca hvar þeirra or bavginom *oc* ii. avra þacs *oc* þveite .xvi. enda *scal* sva huerr hinna gialda. ef þeir ero allir til huarirtuegio. Nu er ein sonr ens vegna manz en broþr *margir*. *oc* *scolo* broðr þo eina more taca. *oc* i. sönir þott þeir se *margir*. en broþir .i. enda *scolo* veganda frændr sva scripta gialdeno með ser þótt eigi se iafn *margir* broðr sem sönir. Ef bæde lifir samfedri broþir *oc* anar sammøpri broðir ens vegna þa *scal* sammøðri broþir taca or morkine .ii. (Bl. 78, a.¹) lute en samfedre² iii. enda *scal* hann ein hafa þak *oc* þveite. fapir *scal* taca ii.^a lute bavgs ef eigi er sonr til. *oc* sonr .ii. lute ef eigi er fapir til. Nu lifir i. scap þiggiande at hofuð bavge hvergi þeirra er er *oc* *scal* hann fullan bavg taca með þake *oc* þveitum. Nu lifir hvarki ens vegna manz fadir ne sonr *oc* lifa þo broðr bæde samfedra *oc* sammøðra. sumir. þa *scolo* sammøðra broðr taca ii. lute bavgs en samfedra broðr iii. lute enda *scolo* þeir hafa þac *oc* þveiten öll. Nu lifir fadir *eda* sonr *oc* sa ein broþir er sammøðri er. þa *scal* hann taca af bavginom fullan broþor luta sva sem hann se samfedri ef anar ein er þeirra til. En ef bæde er til fadir *oc* sonr *oc* sa³ .i. broðir er sammøðri er. þa *scal* broðir taca af bavgenom hálfom vegnom peningi midr en halfan .vi. eyri *oc* einu

1) Etti að réttu lagi að vera bls. 77, a., o. s. frv.

2) Leiðrétting fyrir sammøðre.

3) Í skinnbokinni: *oc* a sa.

eyri þacs oc þveite viii. Nu er engi scapþigiande til at havfuð bavg nema broðir sammþri. þa scal hann taca bavgin fullan oc þac. en¹ engi þveiten. EN ef eigi ero scapþetendr til havfuð bavg. þa scolo viðtakendr allir iafnt missa af iofno² fe. sva a valt sem þeir ero til talþir. ANAR bavg er tuitög avre EN þAN bavg scal taca fodor faþir. oc sonar sonr. modor faðir. oc dottor sonr ens vegna. oc taca af iii. monnom þeim er iafn nanir ero veganda. þAN bavg scal v. deila með þeim oc scal fodor faðir oc sonar sonr hafa iii. lute bavg oc þoken oc þveiten öll. EN modor faðir oc dottor sonr ii. lute. Nu ef ANAR ein er til fodor faðir eða sonar sonr. EN hinir báþir. oc sva þótt ANAR ein se þeirra til modor faðir eða dottor sonr EN þesir báþir þa scal þo sva bavgnom til scripta sem aðr var um tint enda heita þat bavgilde er þeir menn taca er karlsift ero comnir. EN þat heita nef gilde er þeir menn taca er kuensift ero comnir. þótt allmargir se sonar synir eða dottor synir oc takat þeir þa meira lut bavgens enn aðr. oc sva þar er aðrir bavgþigiendr ero þa scal iafnt hverfa i alla kneruna. (Bl. 78, b.) þott i. maðr se or öðrom kne runi EN or öðrom all margir ef þeir ero hvarirtvegio or nef gilde eða hvarir tuegio or bavgilde. Nu ero engir scapþigiendr at .xx. avra nema fodor faðir. eða sonar sonr oc scal hann fullan bavg taca. með þake oc þveitom. EN ef engir ero til nema modor faðir eða dottor sonr þa scolo þeir þo taca fullan bavg³ oc þacþan EN engi þveite. Tui merking ens vegna fodor broðir oc broþor sonr. modor broðir oc systor sonr scolo taca af þeim monnom

1) Á. M. bætir við eigi.

2) Ritad iofnom.

3) Sleppt úr i Á. M.

iiii. er *iafn* nánir ero veganda *oc* *scal* *modor* *broðir* *oc* *systor* *sonr* hafa ii. lute *havg*s. *enn* *fodor* *broðir* *oc* *broðor* *sonr* iii. lute. *enda* *scolo* þeir hafa þac *oc* þveite. *Nv* ef *fodor* *broðir* eða *broðor* *sonr* er¹ *til* *havg*s einn. þa *scal* *hann* þo *havg* *taca* *fullan* *með* þake *oc* þveitom. *En* ef *modor* *broðir* eða *systor* *sonr* er ein *til* *havg*s. þa *scal* *hann* þo *fullan* *havg* *taca* *oc* þactan *enn* þveite engi. *At* þvi hofe *scal* þeim *havg* *scipta* *inefgilde* *sem* *xx.*^{10g} *avra*. *Tólf* *eyring* *scolo* *taca* *brøðrungar* *oc* *systkina* *sønir*. *oc* *systrungar* *ens* *vegna*. *oc* *taca* *af* þeim *monnom* *öllum* *er* *iafn* *nánir* *ero* *veganda*². þan *havg* *scal* *en* *v.* *deila* *með* þeim *oc* *scolo* *brøðrungar* *taca* iii. lute *havg*s *oc* þac *oc* þveite. *en* *systrungar* *oc* *systkina* *synir* ii. lute *havg*s.³ þott ein se *brøðrungr* *en* *all* *margir* *systrungar*. eða *systkina* *synir* þa *scal* *hann* þo *taca* *allan* *brøðrungs* *lut*. *Nu* *er* *systrungr* *ein* *en* *all* *margir* *brøðrungar* *oc* *scal* *hann* *hafa* *allan* *systrunga* *lut*. *Jafn* *micit* *scolo* *systkina* *synir* *taca* *af* þvi *nefgilde* *sem* *systrvngar*⁴. *en* *ef* *engi* *er* *til* *nema* *brøðrungr* *i.* *oc* *scal* *hann* þo *taca* *havg* *fullan* *með* þake *oc* þveitom. *Nu* *er* *engi* þeirra *til* *nema* *systrungr* *i.* þa *scal* *hann* þo *taca* *havg* *fullan* *oc* þac *með* *oc* þveiten *engi*. *Nv* *ero* *engir* *scappgiendr* *til* *at* þrimerkingi *en* *scapbøtendr* *se* *til*. þa *scal* *fodor* *fadir* *oc* *sonar* *sonr*. *modor* *fadir* *oc* *dottor* *sonr* *taca* *höfuð* *havg* *scerðan* *hálfri* *möre* *oc* *scal* þeim *havg* *sva* *scipta* *inefgilde* *sem* *xx.*^{10g} *avra*. *Sin* *havg* *scolo* þeir *taca* *með* þake *oc* þveitom. *en* *aldregi* (Bl. 79, a.) *scal* *skerþom* *havg*e þac *fylgia*. *ne* þveite. *Nv* *ero* *engir* *til* *nanare* *havg*-

1) Við bætt.

2) Í skinnb.: *iafn* *nánir* *ero* *vega* *oc* *ta*, *en* *siðustu* *4* *staðrnir* *hafa* *verið* *strykaðir* *út* *aptur*.

3) Deplinum er við bætt.

4) Leiðrétting fyrir *systrvngom*.

þiciendr en fodor broðir oc broðor sonr oc systor
sonr þa scolo þeir taca iii. bavgaf. Sin bavg scolo þeir
taca með þveitum fullan oc þacþan. en höfuð bavg skerþan
mörc en xx.^{10s} avra scerðan hálfre mörc. þa ero allir bavgar
tuimerkingar. þviat eins scolo þeir sva taca ef nockorir
ero scapbetendr at hveriom bavage. enda scolo þeir iafut
taca þott nefgillingar einir se til. tokonar. eða sva til
gialzens. En ef engir lifa ibavggillde ens vegna nema
brøðrunga eða systrunga eða systkina synir en scap-
betendr se til iöllum stodom þa scolo þeir taca iiii. bavgaf.
Sin bavg scolo þeir taca fullan oc þac með oc þveite.
þeir scolo oc taca hofuð bavg scerðan hálf. þa verðr þar
enn meste bavg at minzta bavage. þeir scolo en taca xii.
avra at fodor fodor bavage xii. avra. at broþor sonar
bavage. Þa er xx.^{10s} avre scerþr mörc. en tuimerkingr
hálfre mörc. Engom bavage skal þac ne þveite fylgia nema
brøðrunga bavage. þa bavgaf alla skal v. deila oc scolo
iii. lutir huerfa undir brøðrunga en ii. lutir inefgillde.
Nu er systrungr² i. til en engir brøðrunga oc skal
hann þo taca alla bavgaf. Ef engir lifa bavgþiciendr
nema faðir eða sonr eða broðir. en allir se til veganda
frændr þeir er bavgom scolo beta. En þa er sem allir
se til ef nokorir ero scap betendr at hveriom bavage oc
skal þa faðir oc sonr oc broðir taca alla bavgaf fulla
hvert sem þeir ero allir til eða ein þeirra. þeir scolo
sva scripta oðrom bavgom með ser sem sinom bavage. oc
skal hofuð bavage .i. þac oc³ þveite fylgia. Nu er brøðr-
ungr ein til en engvir systrunga ne systkina synir þa
skal hann þo taca alla bavgaf sem aðr. Nu lifa engir

1) Leiðrétting fyrir bavg.

2) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað brøðrungr.

3) Getgáta fyrir ne.

menn íbavgildi ens dāvþa nema *foðor faðir eþa sonar sonr.* *moðor faðir eþa dottor sonr.* En allir lifa í *bavgilde* veganda. þa *scolo þeir* hvart sem þeir eru allir til eþa .i. taca alla *bavga* fulla nema *höfuð bavg .i. hann scal* fella *halfri mörc.* engom *bavge scal* þae ne þveite fylgia nema xx.¹⁰⁵ avra. Nu lifa engir íbavg (Blis. 79, b.) gillde ens vegna nema *foðor broþir eða broðor sonr.* *modor broðir eða systor sonr.* En bötendr eru til í öllum stöðom. þa *scolo þeir* taca alla *bavga.* hvart sem þeir eru allir til eða sumir. *hofuð bavg scolø þeir* taca scerþan mörc EN xx. avra hafa *hálfri mörc.* Sin *bavg scolø þeir* fullan taca oc *sva* bröðrunga *bavg.* Engom *bavge scal* þac ne þveite fylgia nema tui merkingi. EN ef engir eru nánare *bavgþigiendr til* EN bröðrungar. þa *scal fara* sem fyr var vm tint. Nu eru viðtakendr til at *hofuð-bavge oc* at tuimerkingi EN engir at xx.¹⁰⁶ avra. þa *scal hann* hverfa með mesta *bavge* ef bötendr eru til. EN ef sa *bavgr* er nockor er hvarke se til scapbötendr ne scapþigiendr oc fellr sa *bavgr* þa niðr. Frændr veganda eru *bavgs* scapbötendr. oc *sva* at hueriom *bavge* sem þeir eru til talþir. *Bavg* gilldis *menn* veganda *scolo þeim* mun meira lut reida *bavgs* hvers helldr EN nef gildis *menn.* sem þeir taca meira lut. er *bavg* gilldis *menn* eru ens dāvða heldr enn nef gildis *menn.* Oc *sva scolø þeir* þvi gialde öllu *scripta með ser* er frændr eru veganda hvart sem þeir eru til *bavgs* hvers fleire eða færi. oc slicom lut halda up at öllum reizlom. þott nef gillingar einir se scapbötendr ens vegna. Frændr scolø *scripta við-tökoni með ser* í öllum stöðom. Nu eru engir scapbötendr til *hofuð bavgs* EN við takendr eru til. þa *scal* vegande bota *hofuð bavge* fullom með þake oc þveitom. ef hann er sýcn oc samlendr. enda *scálat hann* fleirom *bavgom* bota.

EN ef hann er eigi til, þa scolo þeir bœta þavgom ii. er talþír ero til xx.¹⁰⁵ avra sinom þavge fullom oc hofuðþavge scerðom¹ hálfri mörc. Nv ero engír nánare bœtendr en fodor broðir oc broþor sonr. modor broðir oc systor sonr. þa scolo þeir bœta þavgom iii. Sinom þavge fullom oc ii. mörcom at þrimerkingi oc ii. mörcom at xx.¹⁰⁵ avra. (Bl. 80, a.) ef viðtakendr ero til. Ef engír ero nanare þavgbœtendr en brœðrunga þa scolo þeir bœta þavgom iiiii. ef viðtakendr ero til oc xii. avrom at hveriom þavgi. Engom þavge scal þac fylgia ne þveite nema brœðrunga þavge. Nu lifa engír iþavg gillde nema faðir oc sonr oc broðir. þa scolo þeir bœta þavgom öllom fullom ef viðtakendr ero til oc scal höfuð þavge ein þekia. EN ef engír ero bœtendr til nema fodor faðir oc sonar sonr. modor faðir oc dottor sonr. þa scolo þeir bœta þavgom iiiii. hofuð þavge scal bœta scerðom hálfri mörc enu iii. fullom oc þekia xx.¹⁰⁵ avra ein ef viðtakendr ero til allra. Nv ero engír bœtendr til nema födor broðir oc broþor sonr. modor broðir oc systor sonr en allir lifa i þavge gillde ens vegna. þa scolo þeir bœta þavgom .iiii. þeir scolo bœta ii. mörcom at hofuð þavge oc ii. mörcom at xx. avra en fullom sinom þavge. oc þekia þan ein. en xii. avra at minzta þavge. Nu lifa bœtendr at mesta þavge oc minzta. en viðtakendr ero eigi til iöllum stödom. þa scal faðir oc sonr oc broðir bœta þavgom iii. fullom.² höfuð þavge einom scal þac oc þveite fylgia. Nu er engi þeirra til nema broðir sammöðre. oc scal hann þa iafnt allre bót uphalda nema þveitom. Su er oc kona ein er bæðe scal þavge bœta oc þavge taca ef hon er einberne en su kona.

1) Getgáta í stað þessara orða í skinnbókinni: er talþír ero til xx.¹⁰⁵ avra oc sinom þavge scerðom.

2) Deplnum er við bætt.

heitir *bavgrygr*. EN hon er *dottir* ens *davða* enda se *eigi* *scappigiande* til *höfuð* *bavgs* en *betendr* life þa *scal* hon *taca* þ*rimerking* sem *sonr*. ef hon *toc* *eigi* full sætte at *vigs* *bótom* til þess er hon er *gipt*. enda *scolo* frændr a *lengr* *taca*. Nu er hon *dóttir*. *veganda* EN *engi* er *scapbetande* til *höfuð* *bavgs* EN *viðtakendr* se til. þa *scal* hon *böta* þ*rimerkingi* sem *sonr* til þess er hon *kömr* *ivers* (Blis. 80, b.) *huilo* EN þa *kastar* hon *giolldom* i *kne* *frændom*. Þeir *menn* ero oc .v. er *sac* *avkar* *heita*.¹ i. er *sonr* þy *borin* *eða* *lavnetin*.² ii. er *stiup* *sonr*. enda ná *magar* .iii. Ef *maðr* a *moðor* ens *vegna* *eða* *dóttor* *eða* *systor*. þeir *scolo* *taca* *allir* *saman* xii. *avra* oc v. *penninga* *vegna* oc *taca* *sva* *hvert* sem er *ein* þeirra *eða* *allir*. oc *iafn* *mikin* *lut* *huerr* þeirra *við* *axan* oc *taca* af þeim *monnom* v. er *iafn* *tengþir* ero *veganda* oc *iafn* *miclo* *scolo* þeir þa *böta* þott i. þeirra se til *gialldzens* sem *allir*. EN ef þeir ero *engir* til *aðrir* *tuegio* þa *fellr* su *sac* *bót* *nidr*. EN ef þeir *menn* ero *engir* til *sac* *bóta* er *manne* se *firnare* EN *brøðrungr* *enom* *vegna*. þa *scolo* *næsta* *brøðrungr*³ *taca* þeirra *lut* oc þ*riþiungi* *mina* *enn* *hinir*. EN *sin* *lut* *allan*. Nu *hvargi* þess *eptir* *bavga* er *engvir* ero til at *taca* *sac* *bót*. þa *scolo* *enir* *scyldri* a *vallt* þeir er *næstir* ero *hinom* *taca* *fullan* þeirra *lut*. EN ef þeir ero *eigi* til. þa *scolo* *enir* *firnare* oc *taca* *hina* *lut* þ*riþiunge* *scerðan* at *sins* *föðor* *bótom* ef *betendr* ero til. Ef *scapbetendr* *nokorir* ero⁴ *eigi* til *eptir* *bavga*. þa *scolo* *enir* *scyldri* *böta* *allri* *bót*. Nu ero *engir* *enir* *scyldri*. þa *scolo* *enir* *firnari* *reida* þeirra *betr* er *eigi* *voro* til þ*riþiunge* *scerþan* at

1 og 2) Deplunum er við bætt.

3) Ritariinn virðist í fyrstu hafa skrifað brøðrar, en breytt því síðan þannig.

4) Við bætt.

sins fæðor bótom. En niðr fellr su bót er hvergi ero til.¹ iafnt scolo bœtr allar huerfa i alla kneruna þær er eptir bavga ero. Ef leysingr er vegin þa scolo .xii. avrar at mesta bavge en ii. avrar at bavg þake. EN at avðrom bavge x. avrar oc iii. örtogar at bavgpæce. EN at iii.^a bavge morc oc eyrir at bavgpæce. EN at minzta bavge vi. avrar EN ii. örtogar at bavgpæce. Þræl bavgar scolo þar vera er þrælar ero scap þigiendr. Nv scal ina minzta bavga segia er þræll scal þræli bœta. þar ero þveite .xxiii. at hofuð bavge. EN vii. þveite at bavgpæce. EN at fœðor fœðor bavge (Blis. 81, a.) xx. þveite oc iii.² at bavgpæce. At fœðor brœðor bavge xv. þveite oc iii. at bavgpæce. At brœðrungr bavge scolo xii. þveite oc ii. at bavgpæce. Þar scolo oc vera at sacbótom eptir bavga viii. þveite. oc þriþiungr ens v.^a þveites. oc halft iii.^a þveite. oc þriþiungr ens iii.^a þveites oc halft anat þveite. Eitt þveite scolo taca þriþia brœðra oc sva gjalda enda verþr su sac bót minzt. þar at eins scolo þrælar bœta er þeir hafa orkost til er bœta scolo. Þeir menn ero en iii. er nár ero kallapir þott lifi. Ef maðr er hengðr eða kyrþr eða settr i grof. eða i scer. eða heþr afialle. eða illæðar mále. Þar heitir gálg nár. oc graf nár. oc sker nár oc fiáll nár. Þa menn alla scal iafnt aprt giallda niðgiolldom sem þeir se vegnir þott þeir lifi. Sua er mælt at þat sumar scal niðgjalda heimting up hefia er vigsökin er sett eða sótt eða hana scyldi sökia. oc er þa rétt at³ lysa þegar til sócnar ahendr þeim monnom öllom er spurt hafa vigit. Sökiande scal at domi telia frændsemi með þeim er sottr er oc veganda oc með ser oc enom vegna.

1) Deplinum er við bætt.

2) Líklega misritað og eins er, ef til vill, um sumar aðrar af tölum þeim, sem hér eru til færðar.

3) Hér a eptir ritað söksa hana, en sýrkað síðan út aptur.

Síþan skal hann nefna vatta. at þvi vætte. *scal* hann *quæða* at ec leg þat undir þegnscap min at su er frændsemis tala sön oc rétt með oss hvaromtuegiom. er nu er talit. en þær sacir með ocr. N. N. Hann skal oc hafa sanadar menn ii.^a þa er þat legi undir þegnscap sin at þeir hygi þa frændsemis tolo rétta. EN fer vm þav mal at aðro sem vm ONOR fe víte. **R**ett er oc at stefna heiman til sac bóta. **E**n ef sa telr anan iaþn scyldan eða scyldra er sottr er. þa skal hann telia þa frændsemi fyrir sökianda oc vina eið at. enda skal þa dæma sliet a hond hveriom þeirra sem lög ber til. enda scolo trygðir (Bl. 81, b.) coma huervetna at mote sac bótum. *eigi* verðr ella heimting til þeirra. Ef lyrit næmar sacar ero með monnom obettar. þa skal frænde veganda huergi deila samvisto við ens vegna frænda. nema þvi at eins ef hann hefir þar vist aðr eða gisting sva tekit at hann vissi *eigi* hins i þat sin þangat ván. EN ef sa gerir *eigi* sva þa á hin cost at veria honom lyrite samvistona. EN ef hann fer *eigi* abrott þa vardar honom *fiorbavgs* gard oc skal þeirre soc stefna heiman oc *quæða* til heimilis bva ix. a þingi þess er sottr er at bera vm þat hvart hann hafe hafða samvisto við hin síþan er lyrite var varet eða *eigi* oc skal þo¹ sana frændsemi sem aðr var tint. **E**f madr ryfr trygðir þar er bött er sac bótum þa eycz þar rettr hvers manz hálf. við þan þeirra er bötto. enda skal a þav mál engi sættaz fyrir lof fram. **E**f menn ero *eigi* fulltiða eða af landi farnir þeir er bötr eigo at taca. þa scolo þeir heimta sit at þeim er þeirra lut tóco. EN ef þa var scerðom bótum bött oc scolo veganda frændr þat giallda er afurðe. Nu voro veganda frændr *eigi* fulltiða eða voro

1) Á, M., sjálfsagt misprentað, þ a.

þeir erlendis þa er þavgom var bött þa scolo þeir gialda þat er til þeirra com. þa er þeir ero full tíða. eða coma ut oe scipta sva til sem nv var tint. Þat er silfr sac gilldt ibavgom oc sva ipavcom oc þveitum. er eigi se yerra heldr en var logsilfr et forna þat er x. penningar gera eyri oc meire se silfrs litr á en messingar oc þole scor oc se iasnt utan sem inan. Enda er rett at giallda þat i lög avrom öllom.

114. Griða mál.

^a Allir vito atburði um missætti þeirra N. N. oc N. N. en nu ero vinir þeirra við comnir oc vilia þa sætta. Nu selr N. N. N. N. griþ til sattar stefno þeirrar er þeir hafa a queþit firir (Bl. 82, a.) sic oc sin erfingia oc alla þa menn er hann agríðom fyrir at selia¹. en N. N. tecr grið af N. N. ser til handa oc sinom erfingiom oc öllom þeim monnom er hann þarf grið til handa at taca. En nu er guð sialfr þeirra fyrstr er baztr er oc allir hægir menn oc allr heilagr domr. Pave at rome oc patriarche². konvngur vár oc byscopar orir oc bóklærdir menn allir. oc allt cristit folc. Ec nefni³ xii. menn igrið þessi a millum þeirra N. N. oc N. N. er nu standa tueim megin at málom oc scal nefna þa xii. menn.

⁴ Sipan scal sa maðr er fyrir griðom mælir nefna vatta ii.^a eþa fleire at þvi vætte. at þessi griþ er nv ero

a) = Á. M., Vígsł. c. 112.

1) Skinnb. i Árna-Magnúss. safni hefr: halda.

2) Leiðrétting fyrir patriarche.

3) Ritad nefni.

4) Her er i enda linunnar autt bil handa fyrirsögn.

nefnd *scolo vera* full *oc* favst allra *manna* a mille *þeirra* er her *coma* i *mannsofnoð* þena. *oc* meðan *menn* ero her lengst *amanfundi* þessom. *oc* *huerr maðr* kómr heim til *sins* heima. *oc* þott *optar verðe fundir* lagðir til *mala þeirra*. þa *scolo* þo *grið* halda til þess er *sva* er *máloin* þeirra lokit sem þav mego bezt *lucaz*. Nu heldr iorð *griðom* upp en *himinn* varðar fyrir ofan. en hafit *ravða* fyrir vtan er *ligr vm lönd* öll þav er *ver* *hofom* *tiðende* af. En a mille þessa ende *marca* er nu *hefi* *ec* her *talt* fyrir *monnom*. þrifiz sa *maðr* *huergi* er þessi *grið* rýfr er *ec* *hefi* her *nefnd*. *oc* *bindi hann* *ser* *sua* *höfga* *byrð* at *hann* *comiz* *aldregi* *undan*. en þat er *guð* *drottens* *gremi* *oc* *grið* *bítz* *nafn*. En þeir *menn* allir *hafe* *guðs* *miscun* er¹ *griðom* *halda* *vel* *oc* *allra* *heilagra* *arnaðar* *orð* *til* *allrar* *þurptar* *sinar* *við* *almatkan* *guð*. *se* *guð* *hollr* *þeim* er *heldr* *griðom*. en *gramr* *þeim* er *grið* *rýfr* *hollr* *þeim* er *helldr*. hafit *heilir* *grið* *sellzc*.

(Blz. 82, b.) Þat ero *forn* *lög* a *lande* *óro* ef *maðr* *verðr* *secr* *vm* *griða* *rof* at þeir *menn* *xii*. er *igrið* ero *nefndir* *eigo* at *taca* *rett* *ór* *fe* *hans* *viii*. *aura* *ens* *simtategar*. En þat ero *log* *inoregi* *oc* *alla* *danſca* *tungo* ef *maðr* *þyrmir* *eigi* *griðom* at sa *maðr* er *utlagr* *fyrir* *endi* *langan* *noreg* *fram*. *oc* *fer* *bæði* *londom* *sinom* *oc* *lavsa* *fe*. *oc* *scal* *aldregi* *iland* *coma* *síþan*.

115. trygða mal.

^a Sacar *voro* a mille *þeirra* *N. N.* *oc* *N. N.* en nu ero þær *settar* *oc* *fe* *bettar* *sem* *metendr* *máto* *oc* *teliendr* *toldo*

a) = Á. M., c. 113, blz. 169²⁴.

1) Leidrétting fyrir *oc*, samkvæmt Á. M.

oc domr dæmpi. oc þigiendr þágo oc þaðan báro með fe fullo. oc fram komnom eyre þeim i hond sellt¹ er hafa scylde. Þit scolot vera menn sattir oc samværir at öldri oc at átte. aðingi oc aðiostefno at kirkna sócn oc ikonungs húse. oc huervetna þess er manna fundir verða þa scolot þit sva samsattir sem aldregi hefiz þetta yckar a meðal. Þit scolot deila kníf oc kiotstykke. oc alla lute yckar imille sem frændr en eigi sem² fiandr. Ef sacar geraz siþan amille þeirra anat en þat er vel er. Þat scal fe beta en eigi flein rióða. En sa yckar er gengr a gervar sattir eða veqr aveittar trygðir. þa scal hann sva víða vargr rækr oc rekin sem menn víðazt varga reka. cristnir menn kirkior sökia. heiðnir menn hof blóta. elldr upp brenr. iord grør. mögr modor callar. oc moþir mög föðir. alldir ellda kynda. scip scriðr. scildir blicia. sol scín snæ legr. fiðr scriðr fura vex. valr flygr várlangan dag. stendr honom byr bein vndir báða vængi. himin huerfr heimr er bygðr. vindr þytr. vótn til sævar falla. karlar korne sá. hann scal firaz kirkior oc cristna menn. Guds hus oc guma. heim huern nema hæl vite. Nu haldit þit háþir abóc einni (Bl. 83, a.) enda ligr nu fe aboc er N. N. bötir fyrir sic oc sin erfingia alin oc o borin³. getin oc ogetin⁴. nefndan oc onefndan. N. N. teqr trygðir en N. N. veitir ævintrygðir þar æ scolo halldaz meðan molld er oc menn lifa. Nu ero þeir N. N. oc N. N. sattir oc sammala hvar sem þeir hittaz alande eþa lege. scipi eða ascide. ihafe eða a hestz bake arar miðla eþa avstscoto. þopto eða

1) Í fyrstu ritad sellde, en síðan hefir verið gjört úr því sellt.

2) Ritad ofan linu, ef til vill, með yngri hendi.

3) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað alin, en síðan strykað undir al og ritad þor uppýfir.

4) Leiðrétting fyrir getin.

þilio ef þarfur gervaz. iafn sáttr hvar við annan sem
faðir við son. eða sonr við föður isamförum öllum. Nu
legia þeir hendr sínar saman. N. N. og N. N. halldit væl
trygðir at vilja cristz og allra manna þeirra er nu heyrðo
trygða mal. hafa sa hylle guðs er helldr trygðir. en sa
reiðe er ryfr rettar trygðir. EN hylle sa er helldr. hafit
hæilir sáz. EN ver sém váttar er við erom staddir.

lög sögo manz þátr.

116.

Sva er en¹ mælt at sa maðr scal vera nockor auallt a lande óro er scyldr se til þess at segia log monnom. oc heitir sa lögsogo maðr. EN ef lögsogo manz missir við. þa scal or þeim fiordungi taca man til at segia þing scop upp et næsta sumar er hann hafði síðarst heimili í. Menn scolo þa taca ser lögsogo man oc sysla þat fosto dag huerr vera scal aðr sacir se lystar. Þat er oc væl ef allir menn verða sattir a ein man. EN ef logrétto maðr nokor stendr við því. er flestir vilia oc scal þa luta ihuern fiordung logsaga scal huerfa. EN² þeir fiordungs menn er þa hefir lutr ihag borit scolo taca lögsogo man þan sem þeir verða sattir á. hvart sem sa er or þeirra fiordungi eða or avðrom fiordunge nokorvm þeirra manna er þeir mego þat geta at. Nu verþa fiordungs menn eigi asattir. oc scal þa afl raða með þeim. (Bl. 83, b.) EN ef þeir ero iasfn margir er lögrétto seto eigo er sin logsogo man vilia huarir. þa scolo þeir raða er byscop sa fellr³ ifullting með er iþeim fiordungi er. Nu ero lögrétto menn nokorir þeir er nita því er aðrir vilia.

a) = Á. M., Lögsögomanz þátr (finnst ekki a skinnb. i Árna-Magnúss. safni).

1) Þessu orði er sleppt úr i Á. M.

2) í fyrstu ritað Ef.

3) Ritariinn hefir í fyrstu skrifad er, en síðan breytt því þannig.

fáe engi man siálfir til lögsögo. oc eigo enskis þeirra orð at metaz. Lögsögo man a ilögretto at taca þa er menn hafa radit huerr vera *scal*. oc *scal* ein *maðr* scilia fyrir. en aðrir giallda samquæði a. oc *scal* iii. sumor samfast en same hafa¹ nema menn vili eigi breytt hafa. Or þeirre lögretto er lögsögo *maðr* er tekin. *scolo* menn ganga til lögbergs oc *scal* hann ganga til lögbergs. oc setiaz irum sítt. oc scipa logberg þeim monnom sem hann vill. enn menn *scolo* þa mæla malom sinom. Þat er oc *mælt* at lögsögo *maðr* er scylldr til þess at segia up lög þátto alla a þrimr sumrom hueriom. en þingscop huert sumar. Lögsögo *maðr* a up at ségia syncno leyfi oll at lögbergi *sva* at meire lutr manna se þar ef þvi *vn* nair oc misseris tal. oc *sva* þat ef menn *scolo* coma fyrir til alþingis en x. vicor ero af sumre. oc tina imbro daga halld. oc fösto iganga. oc *scal* hann þetta allt mæla at þinglavsnom. Þat er oc at logsögo *maðr* *scal* *sva* gerla þátto alla up segia at engi vite eina miclogi gær. En ef honom vinz eigi fropleicr til þess. þa *scal* hann eiga stefno við .v. lögmenn en næsto dægr aðr eða fleire þa er hann ma hellzt geta af aðr hann segi huerr þatt upp. oc verðr huerr *maðr* utlagr iii. morcom er olofat gengr a mal þeirra. oc a lögsögo *maðr* soc þa. Lögsögo *maðr* *scal* hafa huert sumar ii. hundredðalna vaðmala af lögretto fiám fyrir² starf sitt. Hann a oc utlegþir allar hálfar þær er a alþingi ero dæmþar her. oc *scal* dæma ein (Bis. 84, a.) daga a þeim öllom annat sumar her iboanda kirkio garde miðvico dag imitt þing. Vtlagr er hver *maðr* iii. morcom er fæ lætr dæma ef hann segir eigi lögsögo manne til oc *sva* huerir doms upsögo

1) Leidrétting fyrir hafe.

2) Ritað tvisvar.

váttar hafa verit. Þat er oc þa er logsögo maðr hefir haft iii. sumor logsögo. oc scal hann þa segia upp þing-scöp et iiii.^a sumar fösto dag in fyra i þingi. þa er hann oc lavs fra logsogo ef hann vill. Nu vill hann hafa lögsogo lengr ef aðrir una honom. þa scal en meire lutr lögrétto manna raða. Þat er oc at lögsögo maðr er ut lagr iii. morcom ef hann kómr eigi til alþingis fosto dag in fyra aðr menn gangi til lögbergs at navðsynia lavso. enda eigo menn þa at taca anan logsogo man ef vilia.

logretto þátr.

117.

^a **L**avgretto scolo ver oc eiga oc hafa her huert sumar a alþingi. oc scal hon sitia i þeim stað a valt sem lengi hefír verit. Þar scolo pallar iii. vera vmb huerfis lögréttona sva vidir at rumlega megi sitia ahueriom þeirra fernar tylptir manna. þat ero xii. menn or fiordunge hueriom er lögretto seto eigo. oc logsögo maðr vm fram sva at þar scolo ráða logom oc lófom. þeir scolo allir sitia a mið palli oc þar eigo byscopar varir rum. Þeir menn .xii. eigo logrétto seto or norðlendinga fiordungi er fara með godorð þav .xii. er þar voro þa höfð er þeir átto þing siogor. en godar iii. i huerio þingi. EN i öllum fiorþungom oprom. þa eigo menn þeir ix. lögrétto seto or fiordunge hueriom er fara með godorð tull oc forn þav er þa voro þriú i várþingi hverio. er þing voro iii. ifiordungi hveriom. þeirra þrigia. enda scolo þeir allir hafa með ser man ein or þingi hverio eno forna. sva at þo eigniz xii. menn lögrétto seto or fiordungi hueriom. En forn godorð norðlendinga öll ero fiordungi scerþ (Blis. 84, b.) at alþingis nefno. við full godorð onor öll a lande her. Pat er oc vm þa menn alla er sva eigo lögretto seto sem nv var tint. at þeirra hver a at scipa tueim monnom

^a = Á. M., Lögretto þátr (fínst ekki á skinnb. i Árna-Magnúss. safni).

ilögretto til *vm* raða með *ser* öðrom fyrir *ser* en öðrom abac *ser*. oc *sinom* þing *monnom*. þa verða pallar scipaðir til fullz oc fernar tylptir manna ahveriom palle. engir menn *scolo* sitia fyrir inæn palla þa er logretta er rudd nema þeir er mal eiguz við en sitia avalt þess amille¹. oc a lögsogo maðr at scipa rum þat. ut fra pöllum a alþýða at sitia. Þeim einom *monnom* er rett at standa upp at lögrétto þa er þar scal köra log eða lof. er *vm* mal manna *scolo* mæla. oc þeim öðrom er yztir ero þeirra er þar ero *connir*. utlagr er huerr iii. morcom er eigi gerir sva. oc a sa soc er vill. En ef menn troðaz sva mioc at lögretto fyrir öndcost eða gera þar hrang þat eða hareýsti at fyrir því af glapaz mal manna oc vardar þat *fiorbavgs* gard sem öll þings af glopon. Ef þeir menn coma til lögretto er þar eigo setor en aðrir hafa setz irum þeirra. þa *scolo* þeir beiða *ser* ruma. oc er hinom vitis lavst ef þeir ganga þa ibrott. En ef þeir hira við þa er rums er beitt. oc vardar þat iii. marca utlegð. Þa scal eigande beiða seto sínar með vatta. oc vardar þat *fiorbavgs* gard ef þa er varnat. Þat ero alt stefno sacir. oc scal *quedia* ix. *heimilis* bva þess er sottr er til *fiorbavgs* saca en .v. til utlegðar. Þat er oc at lögretta scal ut fara drottins daga báða ipingi. oc þing lavsna dag oc a v allt þess i mille er logsogo maðr vill. eða meire lutr manna. oc i huert sin er menn vilia ryðia logréttu. Þar *scolo* menn rétta lög sín oc gera ny mæli ef vilia. Þar scal beiða *monnom* sycno leyfa allra. oc satta leyfa þeirra allra er einca lofs scal at beiða. oc margra lofa anara. sva sem tínt er ilogom. Þat scal allt metaz sva ilogréttu sem lofat se (Blis. 85, a.) er engi maðr

¹) Í skinnbókinni: amille.

neitir sa er loгрéttu seto á.¹ enda vere engi lyrite fyrir utan löгрéttu. Huerr мадр þeirra er löгрéttu seto á. scal gera anattuegia um leyfe huert at iata eða níta. utlagr er hann ella iii. morcom. Ef menn biðia lofa ilöгрéttu sva at þeir menn ero o gorla þar comnir eða abrott gengnir er löгрéttu seto eigo en þo ero fernar tylptir manna eða fleire. þá má logsogo мадр scipa því liðe irum þeirra manna er setor eigo til fullz oc utlagaz huerr er syniar þess. Nu verðr mið pallr alsципаðr. Þa scal logsogo мадр nefna ser vatta. J þat vætte. scal hann queþa at þesir sitia allir i lög réttu at mino raðe oc rettir til þess at fylla lög oc lof. nefne ec þetta vætte at lögom hueim er niota þarf. Enda scolo þa verða lof öll iafn föst þar sem goðar sæti sialfir. oc fyrir þeim einom scolo hinir up risa er aðr sáto. Þat er oc at þat scolo lög vera alande her sem áscrám standa. EN ef scrár scilir á oc scal þat hafa er stendr a scröm þeim er byscopar eigo. Nu scilir en þeirra scrár á. þa scal sv hafa sitt mal er lengra segir þeim orðom er male scripta með monnom. EN ef þær segia iafn langt oc þo sitt hvar. þa scal su hafa sit mal er iscalaholtti² er. Þat scal alt hafa er finz a scrö þeirre er halliðe let gera nema þocat se siþan. en þat eitt af anara lög manna fyrir sögn er eigi mæli því igegn. oc hafa þat alt er hitzug leifir eða glögra er. Nu þræta menn vm lögmál. oc má þa ryðia loгрéttu til. ef eigi scera scrár ór. EN sva scal at því fara at beiða með vatta goða alla at löгbergi oc löгsogo man at þeir gange ilöгрéttu oc isetor sínar at greiða logmal þetta sva sem heþan fra scal vera.³ beiðe ec loгbeiðing. scal sa queda

1) Hér á eptir ritað: scal gera anattuegia vm leyfe huert, en síðan hafa orð þessi verið strykuð út aptur.

2) Leiðrétting fyrir iscala.

3) Deplinum er við bætt.

er reyna vill. Ef nokorir þeir menn er setor eigo gera eigi ganga irum (Bl. 85, b.) sín er þeir uito at lögretto scal ryðia. oc vardar þat *fiorbavgs gard* sem önor þings af glöpon. enda er rétt at telia godan þa huern utlagan iii. *morcom* oc or godorde sino. þat vardar oc allt slíct et sama þeim monnom öllom er logretto seto eigo at gegna at lögrétto þeirre sem þa scylda lög til. Alengr er godar coma isetor sinar þa scal huerr þeirra scipa manne apall fyrir sic en avðrom manne a en yzta pall. a bac ser til vm raða. Siþan scolo þeir menn er þar eiguz mal við túna logmal þat er þa scilir á. oc segia til þess hvat idéilir með þeim. þa eigo menn siþan at meta mál þeirra. til þess er þeir hafa raðin hug sin vm þat mal. oc spyria siþan alla lögretto menn þa er a miðpalle sitia. at scyra¹ þat hvat huerr þeirra vill lög vm þat mál. siþan scal huerr godi segia hvat lögin mun calla. oc með huárom huerfa at þvi mále. oc scal afl raða. en ef þeir ero iafu margir lögrétto menn huarirtuegio er sitt kalla lög huarir vera. þa scolo þeir hafa sitt mal er lögsogo maðr er ilide með. En ef aðrir ero fleire. þa scolo þeir ráða. oc scolo hvarirtuegio vina vefangs eið at sino male. oc fela undir eið sin. at þeir hygja þat vera lög vm þat mal sem þeir fylgia at. oc queþa a af hui þat se lög. Nu er nockor logretto maðr sva siúcr eða sár at sá má eigi ute vera. þa scolo þeir hvarir tuegio sækia orð hans til búðar oc segia hvat i deilir með þeim. en hann scal eið vina slican sem aðrir. oc queþa á þat með huárom hann vill huerfa.

¹) Rítað: mál þeirra. oc spyria siþan alla logretto menn þa er a miðpalle sitia. til þess er þeir hafa raðin hug sin vm þat mal. at scyra o. s. frv., en síðan hefr ritarinn breytt rōðinni á orðum þessum, með því að setja a. b. c. upp yfir orðunum þess, oc og at.

EN ef þa er logretto *maðr* nockor omale *eda* ovite *eda* andaðr er þessa mals þarf. oc *scal* sa *maðr* istað *hans* er dom nefno átte up at taca ef *hans* væri þa við mist. Nu lya lögrétto *menn* hug *sin*. oc verþa þeir xii. *eda* fleire er lið hafa *mina*. þa *scolo* þeir er fære ero saman *vinna* eida at *sino* (Blis. 86, a.) male. Þa verða *hinir* er lið hafa *meira* oc scyldir at *vina* eida at *sino* male. *sva* at þeir *svere manne* fleire *eda* ii. et fæsta. ef lögsogo *maðr* er í ene *mine* suelit. EN ef þeir metaz eida við i eno *meira* liðe. oc *scolo* þeir luta með *ser* nema þeir vile allir *sveria*. Nu verða þeir færi saman EN xii. er lið hafa *mina*. þa ero þeir þegar af *sino* mále oc ero engir *menn* or eno *meira* liðe þa scyldir at *vina* eida at mote eidom þeirra er fære ero saman EN xii. Ef þeir ero nökkorir lögretto *menn* er með huarunge látaz vera¹ *muno*. *eda* varna þeir anara scila um þav mál. oc varðar þat allt slict sem áðr var tínt. oc a sa þeirra sacir þær er þar eiguz mál við er helldr vill sokia til fullra laga. EN ef hvargi vill sokia. þa a söc þa hvar er vill. enda *scal* lögsogo *maðr* scipa rum þeirra *manna* er þar gera² lögs cil fyrir sec. oc taca man or varþingi því er glöpin kömr ef þat ma enda varðar þá hveriom *fiorbavgs* garð er syniar þess. EN ef lögsogo *maðr* kan þar eigi men fyrir iþa suelit. þa *scal* hann beida samþingis goda þess er scila varnar at þeir fae honom man i stað *sva* at þa megi iþvi fylla logrétto. oc varðar þa slíct þeim er þess syniar sem hinom er glöp gerþe. Nu vill engi samþingis godanna scil gera. þa *scal* beida *manna* ianat þing oc í et .iii.^a ef eigi fæzc adr. enda eigo þa iafu micit þeirra orð at

1) Ritarinn hefir skrifað va, en sleppt skamstófunarmerkinu.

2) Her a eptir hefir i fyrstu verið ritað fe lag, en síðan hefir orð þetta verið strykað út aptur.

standaz sem anara logretto manna. Þat er oc at einhver¹ maðr scal tína við vatta log mál þat er afl fæsc til. en² allir scolo samquæði gialda á. síþan scal up segia at logbergi. Þat er oc scyllt þeim monnom öllom er lögretto seto eigo at fylla up sögo avalt. er logsogo maðr vill lög up segia. hvart sem þat er at logbergi eða ilögrétto oc þott i (Blis. 86, b.) kirkio se. ef veðr er osuást ute. EN ef nökkorir logretto menn hafa eigi tóm til þess. þa scolo þeir menn ii. heyra a upsogo fyrir hvern þeirra er til þess ero tecnir af þeim at sitia apöllum ilög rétto. Nu er at huaruge gavmr gefin. þa mego ecki standaz þeirra logrétto manna ord er sva scipa asama sumre. Þar er um þat lög mal er þrátt er þa var up sagt. enda varðar iii. marca utlegð. oc eigo aðrir lögrétto menn söc þá oc scal stefna at logbergi. oc quedia til heimilis bva v. þess er sottr er. EN lög sogo maðr a at scipa lögberg oc utlagaz þeir iii. morcom er at olofe hans sitia þar. Nu biöða menn þav oscil logsogo manne. at láta hann eigi ná seto sini. eþa þa menn er hann hefir ein nefnda til þess at sitia at lögbergi með ser oc varðar þat fíorbavgs garð oc scal þat sökia sem aðra þings afglöpon. Þess er lögsögo maðr scylldr at segia ollom þeim er hann spyria her³ lögmál bæþi her oc heima. EN erat hann frammar scyldr⁴ sacraþa við menn. Hann scal oc up segia þingscöp hvert sumar. oc aðra þátto alla. sva at þeir verðe upp sagþir a iii. sumrom

1) Getgáta fyrir hœer.

2) Í fyrstu skrifað oc, en síðan hefir verið ritað en uppýfir.

3) Sleppt úr í Á. M.

4) Á. M. bætir við at, og er það í leiðréttingum aptan í bókinni talið misprentað fyrir til, en hvorugt þessara orða finnst í skinnbókinni.

hueriom. ef meire lutr manna vill hlýtt hafa. Fosto dag in fyra i þingi scal þingscöp avallt up segia ef menn hafa tom til at hlyða. Þat vardar alt iii. marca utlegð logsogo manne ef hann leysir eigi af hende þav scil öll er hann er scyldr til at navðsynia lavso. oc a sa madr þa utlegð halfa er sökir en háfa domendr. En ef logsogo madr gerir þav ofiöt nokor er meire lutr manna vill kalla þings af glöpon. oc vardar honom þat fiorbavgs gard. Þat er oc. at aþvi eino varþingi a hann útleghir er hann heyr siálfr.

Arfa þattr.¹

118.

(Bl. 87, a.) ^a **S**onr a arf at taca at föðor sín oc modor frials borin oc arfgengr. Nu er *eigi* sonr til þa *scal* taca dottir. Nu er *eigi* dóttir. þa *scal* taca faðir. þa broðir *samfedri*. þa móðir. Nu er *eigi* hon til. þa *scal* taca systir *samfedra*. Nu er *eigi* hon til þa *scal* broðir *sammødri*. Nu er *eigi* hann til. þa *scal* taca systir *sammøþra*.² † Nu

† ^b Eptir syster *sammøþra* oc *scirgetna*. [scal sonr lavngetin taca arf eptir favðor sín. Þvi næst dottir lavngetin. Eptir dottor lavngetna. scal arf taca broðir *samfeþri* lavngetinn. þa broðir *sammødri* lavngetinn. Síðarst systir *sammøþra*. Þessir iiii. scolo fram föra systkin sín ef þeir hafa fe til. oc scal sva fara omegð sem arfr. Nu ero systkin þeirra erfþar omagar þeirra. oc scal bápum þar iafn sparir avrar iafnan. Broðir *samfedri* lavngetinn. oc aNAR *sammødri* lavngetinn ero aþiliar víg saka eptir

a) = Á. M., Arfa-þattr, c. 1.

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 18.

1) Fyrirsögninni og upphafsstafnum er bætt við.

2) Hér er vísað til viðurauka, sem ritaður er á spassiunni efst á blaðinu. Þarð víðuranki þessi mundi raska sambandinu, ef hann væri prentaður hér, hefir oss réttast að setja hann fyrir neðan, einsog athugasemd.

er *eigi* hon til þa *scal* taca sonr lavngetin. Nu er *eigi* hann til þa *scal* taca dóttir lavngeten. Nu er *eigi* hon til þa *scal* taca broþir samfedri laungetin. Nu er *eigi* hann til. þa *scal* taca systir samfedra. Nu er¹ *eigi* hon til. þa *scal* taca broþir sammødra. Nu er *eigi* hann til. þa² *scal* taca systir sammødra lavngetin. Þaðan fra ero scirgetnir menn til arfs. Þa ero næstir arfe föðor faþir oc modor faþir, sonar sonr oc dóttor sonr, þeim næstir eigo at taca fopor mopir oc modor mopir, sonar dottir oc dóttor dóttir. Þa er föðor broþir oc modor broþir broþor sonr oc systor sonr. Síðarst taca fopor systir oc modor systir, broðor dottir oc systor dottir. ^a Nu ero *eigi* þeir menn til. [þa scolo taca iöfnum höndum bröðrungar oc systrungrar, nema ein maðr se or modor átt eþa

systkin sin. oc þeir eigo festar systra sina oc sva leg-ordz sacir vm þær sva snemma sem ero til arf tóko. Systir samfeþra lavngetin oc önor sammødra eigo sva rétta far at taca eptir systkin sin. sem arf, enda ero sva böndr þeirra oc eigo sva festar ef þess þarf. Eptir firnare menn ero scirgetnir menn til arfs oc omeðdar ef eigi taka systkin. Þa ero næstir arfe föðor faðir oc modor faðir. Sonar sonr oc dottor sonr. Síðarst taka arf, faðor systir oc modor systir. Broður dottir oc systor dottir. Þaðan fra er iafnan inn nanasti niðr.] til arf toko.

^b Sonr lavngetin a vig söc. *Vsque*. eptir omaga.

a) Fyllt út eptir Á. M., c. 1, bls. 17111.

b) Þessari grein finnast vart neitt samsvarandi, sem fylla megí hana út eptir. Orðin í niðurlagi minna a Á. M., Omaga-b., c. 29, bls. 288-289.

1) Vid bætt.

foðor átt. enn fleiri menn or anari hálfu. þa tecr hann] at hælmingi við þa. Þaðan fra er avallt en nanasti niðr til arf tekio. Nv ero fleire menn iafn nánir þeir er taca eigo. þa scal iafnt scipta iknéruna alla. en þat er kneruðr at telia fra systkinom. Ef iafn naenn er karl maðr oc kona. oc scal karl maðr a valt þar taca. Ef konor ero nanastar oc er þar oc deildar arfr með þeim.

^a Þeir ero menn xiiii. er talþír. [heita til arfs ilögom er fyrst ero tindir. af því at þar ræðr eigi frændsemi. þeirra er fyrst sonr scírborin. en efst systir samøðra lavngetin].

nym. ^b Ef synir ero til arfs alnir. þa á. [fabir oc moþir eigi at gera dottor sina heiman meira fe fyrir rað sonana. en komi iafn mikit fe a hlut hvers þeirra. ef þa væri erfðini scipt].

^c Ef anat tuegia fellr fra faðir. [eða moþir enda se dottir þeirra í umegð oc scal hon at slicum lut huerfa a hendr brøðrom sinum at varðveizlo sem þeir taca avra til. eptir þat þeirra sem andat er].

^d Pat er oc þar er moðir¹ gefr syne sinom. [eða sa maðr er hon verðr erfingi eptir til fostrs eða læringar eða farar eða quanar mundar. eða gelldr giöllð firir hann. oc allt þat er hon legr fyrir hann i fe munum eða sa maðr er hon tekr feet eptir. at hon scal taca þat fe eptir hann barn lavsan. iafn mikit sem hon gaf a vaxta lavst. oc sva hennar born ef hon er anduð scolo taca fyr enn faderin].

(Bls. 87, b.) ^e Ef sa maðr tecr arf. [eptir man er menn

a) Fyllt út eptir Á. M., 1. c., bls. 1721.

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 2.

c) Fyllt út eptir Á. M., 1. c., bls. 17213.

d) Fyllt út eptir Á. M., 1. c., bls. 17219.

e) Fyllt út eptir Á. M., c. 7, bls. 1913.

1) Getgáta, samkvæmt Á. M., fyrir maðr.

ætla réttan erfingia. enda verþi kyn anars tveggja þeirra anat sidar. þa scal hann giallda erfingium er þat reyniz fe þat allt leigo lavst er hann toc. Sua scal oc hvar þess er adrir taca fyrst arf en erfingi rétr firir því at] kyn var villt.

^a Ef menn hafa fe gefit sonom sinom til farar eða til quanar mundar oc sva ef hann hefir ðxt hinom fe fyr en hann væri .xvi. vetra gamall. þa scolo hinir adrir taca slict af odeilldom arfe sem þat var þa er hann var xvi. vetra gamall. þa scal hver þeirra þat taca af féno er þeim tömiz arfrin. Nu hefir þeim fleirom ðxt verit feit eða gefit en sumom meira en sumom. oc scolo þeir sva scripta sem þeim væri iafn micit öllom gefit feit eða ðxt. þeir scolo avaxta lavsan þan mismun heimta sem þeirra var i því gör lengr er þeim tömiz arfrin. Nu hefir meire munr gör verit þeirra en í arfinom megi iafna lut þeirra. þa eigo þeir heimting sina avra iafn margra sem i því missir við þa er adr hofðo af feno haft. Þat er oc þar er systr¹ taca arf at fodor sin eða modor oc voro sumar gervar heiman adr en sumar eigi. þa scolo hinar adrar taca iafn micit fe af o deilldo sem hinar hofðo ádr haft a vaxta lavst enda scal slict með þeim fara sem adr var tint með bröðrom huernge² veg er oc hefir þeirra mismuni gör verit i því. Modir á at taca af fe slict eptir dottor sina barn lavsa sem hou hafðe hana heiman gerva. oc sva mundin a vaxta lavsau þan er þar com til oc sva hennar born. helldr en fadiren. Nu huergi madr er gefr til heiman fylgionar. þa scal sá

a) = Á. M., c. 2, bls. 1734.

1) Ritarinn hefr : fyrstu skrifad fyrir. líklega af því hann hefr lesið rangt handrit það. sem hann hefr haft fyrir sér.

2) Stafurinn n í orði þessu er ritadur ofan línu.

taca gióf þa eptir hana barn lavsa oc sva viðgiöllidn. ef hann lysir at festa málom eða at eigin orde. Ef móþir gefr fe til farar søni sínom eða til quanar mundar. þá ahon at taca þat fe eptir hann barn lavsan iam micit sem hon gaf a vaxta lavst. oc sva (Bl. 88, a.) hennar born helldr en faðirin. ^a Eigi ero allir menn arfgengir þott frials bornir se. Sa maðr er eigi arfgengr er modir hans er eigi munde keypt more eða meira fe eða eigi brullavp til gert eða eigi fostnoð. Pa er kona munde keypt er more vi. alna avra er goldin at munde eða handsolò. eða meira fe ella. ^b Pa er brullavp gert at lögom. [ef lög- raðande fastnar kono. enda se .vi. menn at brullavpi et fæsta oc gangi brudgumi iliose] isama sæing cono. ^c Barn þat er móþir er munde keypt. er þa arfgengt er lifanda kœmr ilios. oc matr kœmr imun. ^d Sa maðr er oc eigi arfgengr er eigi veit hvart tryio savðull¹ scal fram horfa a hrosse eða apr. eða hvart hann scal horfa. EN ef hann er hygnare þa scal honom arf deila. EN ef hann kan eigi til fullz eyris raða. þa scal in nanasti niðr² hafa varðveizlo fiar hans sem omaga eyris. þeir eigo at stefna honom þa er hann er xvi. vetra gamall til scila oc til ravnar vm þat at hann kuni eigi fe sino at raða til fullz eyris oc telia hann af ráðonom fiár sins allz. oc telia ser ráðin fiarens ef quidr ber hann sanan at því. þar scal quedia til ix. heimilis bva a þingi þess er sottr er. hvart hann kune raða fe sino til fullz eyris eða eigi enda a at døma

a) = Á. M., c. 3.

b) Fyllt út eptir Á. M., l. c., bls. 175¹¹.

c) = Á. M., c. 18, bls. 223¹⁹.

d) = Á. M., c. 3, bls. 175¹⁵.

1) Leiðrétting^g fyrir savðul.

2) Hér á eptir hefir verið skrifað raða, en orð þetta síðan strykað út aptur.

at þvi sem *quidrin* ber alengr. Nu ber þat *quidr* at hann kune *eigi* raða fe *sino* til fullz eyris þa *scal* dōma þeim manne *fiarvarðveizlo hans* er stefna let. En sa *scal* virþa fe þat sem omaga eyri *oc sva* hafa at öllo. EN ef *honom* batnar *hygiande* þa *scal* hann stefna þeim er feit *hefir* at varðveita þa er hann er .xx. til giallda *oc* til utgongo *vm* feit *oc* *scal* hann *quedia heimilis bva* sina .ix. til þingi *hvert* hann kan raða til fullz¹ eyris fe *sino* eþa *eigi*. ^a Ef þat ber *quidr* ihag *honom*. [at hann kune raða fe *sino* til fullz eyris. þa *scal* hann en *quedia heimilis bva* ix. a þingi þes er hann sōkir at bera um þat við hue *miclum avrum* sa toc þeim er hann atte. *Scal* siþan dōma *honom* *fiarvarðveizlo* þes er hin toc við *avaxta lavst*. ef *quidr* ber þat at hann kuni þa raða til fullz eyris.] *en* *eigi* ella. (Blz. 88, b.) Nu *scal* dōma *honom* *fiarvarðveizlo* sina² ef *quidrin* *berr* ihag *honom* þa. en *eigi* ella. en *eigi* a *hann* til call optar. ^b Ef sa *maðr* *quangaz fyrir* rað *scap* arfa *sins* þa a þat barn *eigi* arf at taca. enda a barn þat at *hverfa* i *moðor ætt*. at *framfōrslo* til þess er þat er xvi. *vetra* gamalt. En *hinom* *varðar fiorbavgs garð*. er *konona* *fastnaðe* *honom* ef *raden takaz*. *oc* *ása sōcena* er *fiar* *varðveizlona* á þess ens *heimsca manz*. en *eigi* er *sōcn* til *nema* *raden takiz*. enda er *eigi* *mundrin heimill* sa er *hann* *handsalar* en *heimsce* *maðr*. þat er stefno *sōc* *oc* *scal* *quedia til heimilis bva* ix. *þingi* þess er *sottr* er. ^c Ef sa *maðr* *andaz* er barn á nym

a) Fyllt út eptir Á. M., I. c., blz. 176¹⁹.

b) = Á. M., c. 4.

c) Fyllt út eptir Á. M., I. c., blz. 177¹⁷.

1) Leiðrétting fyrir full.

2) Í fyrstu ritað *fiarvarðveizlona*, en síðan hefir si verið ritað ofan línu *amill-* um *stafanna o og n*.

i vanom. [þa er barn eigi arfgengt nema lifanda komi i lios oc matr komiz niðr]. Sa *maðr er eigi arfgengr er þræll getr barn með frialse kono. Þat barn er oc eigi arfgengt er quiet er orðit iquibe modorine adr henne se frelsi gefit oc er þo þat barn frials borit. enda scal þeim manne gefa frelsi ianat sin. sa maðr heitir hrisungr. EN ef kononi er gefit frelsi adr barnit er kyct orðit iquide henne. oc þarf eigi at gefa þeim manne frelse. Ef kona gefr frelsi þræle sinom til þess at hon vill ganga með honom oc eiga hann. þa er þat barn oc eigi arfgengt er þav geta.¹ sa heitir hornungr. Þat barn er oc eigi arfgengt er kona su getr er sec er orðin scogar maðr. þo at hon geti með sinom boanda osekiom oc heitir sa besingr. Þat barn er oc eigi arfgengt er² sa maðr getr er secr er orðin scogar maðr. þoat hann geti við sini kono siálfs.³ sa maþr heitir vargdropi. Ef maðr quangaz⁴ er attreþr er eða ellre fyrir rað scaparfa síns. hann a eigi mund at giallda meira en xii. ávra. en barn þat er þav geta scal eigi hans arf taca (Bls. 89, a.) en þat scal taca anan allan. Sa maðr er eigi arfgengr er iverðgangi er alin. Ef maðr scilzc við kono sina oc er talit einlát ahendr honom oc lofar byscop honom eigi at quangaz. ef hann ræðr raðe sino i anát sin oc vardar honom þat fiorbavgs gard. oc verða born eigi arfgeng ef hann a með þeirre kono. Ef kona scilir við boanda sin sva at einlát er talit ahendr henne ef hon giptiz avðrom manne sva at eigi lofar byscop oc vardar henne þat fiorbavgs gard. oc ero born þav eigi arfgeng er hon a við þeim manne. sacar þær á at*

1) Deplinum er við bætt.

2) Hér á eptir hefir verið skrifað ko, en strykað síðan undir það.

3) Deplinum er við bætt.

4) Ritað quangadr, en uppyfir síðustu tveimur stöfunum hefir síðan, ef til vill með yngri hendi, verið ritað z, og strykað undir ð.

sækia huerr er vill.¹ stefna skal heiman oc quedia til ix. bva a þingi. ^a Þar at eins er sa maðr arf gengr er averðgangi er alin oc á at taca erfþir oc þav gøde er þvi eigo at fylgia ef faþir hans eða modir gengo eigi fyrir omenzco sacir oc þo eigi fyr enn hann hefir haft vist vi. misseri. ^b Sa maðr er með husom fer landz ofringi með öllo. er hann hvarki til ungr ne til gamall at vina. eða fara þeir at sialfræde sino þott þeir se gamlir oc scolo þeir eigi arf taca meðan þeir fara sva. oc ero þeir rétt lavsir. ^c Nu huerngi² hlut er maðr vill þessa til þess föra at telia man eigi arfgengian. þa skal stefna honom til scila oc til ravnar. oc quedia ix. heimilis bva til aþingi þess er sótt er³ vm þat sem hann vill hellzt til föra. Sva fremmi akarl maðr arf at taca er hann er xvi. vetra gamall. EN kona su er gefin er hvarz hon er xvi. vetra eða yngri oc á hon arf at taca þegar undir hana ber. oc sva fiárvardveizlo anara manna. Ef hon er eckia yngri en xvi. vetra gömol oc a hon arf at taca oc sva fiárvardveizlo anara manna. ef undir hana ber ef logradandi hefir fyrir raðit. ^d Pat er at lögsculdar maðr sa er ilogsculd er tekin er arfi ens fríða (Blis. 89, b.) en eigi ens ofríða. Nu er hann or sculdine oc er hann þa hvarstuegia arfi. ^e Ef karl maðrin er yngri en xvi. vetra gamall þa er arfrin tømiz oc a hann at taca þan arf

a) = Á. M., c. 20.

b) = Á. M., c. 8, bls. 1927.

c) = Á. M., c. 4, bls. 17912.

d) = Á. M., c. 17, bls. 2213.

e) = Á. M., c. 4, bls. 17927.

1) Deplnum er við bætt.

2) Í skinnbókinni: hu7gi.

3) Við bætt.

þa er hann er .xvi. vetra gamall oc sva varðveizlo. þa a hann oc at raða fyrir vista fare sino. EN eigi anara manna fiár aðr hann er tuitögr. Ef hann vex up til erfðarinar. EN ef hann var þat vár .xvi. vetra eða ellri er erfðin tömdiz. þa a hann þa varðveizlo anara manna fiar þegar er undir hann ber. Mær a at taca arf er hon er xvi. vetra gömol oc sva vöxto a sino fe EN eigi varðveizlo hvarki sins fiár ne anars. oc eigi raða fyrir vista fare sino aðr hon er tuitog. Sa maðr er hann quangaz i anars konvngs velde EN inoregs konvngs oc a kono her. þa a þat barn eigi arf at taca er hann getr þar¹. Ef maðr a konor ii. her a lande eþa iórom logom þat varðar fiorbavys garð enda ero born þeirra eigi arfgeng ef hann elr við þeirre kono er hann tóç sidar. EN þa ahann konor .ii. er hann gengr at eiga oc görir bruþcavp til eða geldr mund við enda a hann aðra² kono aðr. Þat er stefno söc scal quedia til heimilis bva ix. aþingi. þess er soltr er. oc asa söc er vill. ^a Ef scogar menn eþa fiorbavys menn. [fara utan hedan oc quangaz erlendis þa ero born þeirra öll arfgeng her þav er þeir geta þar. ef þeir quangaz þar at landz lögum. réttum. Sua er oc et sama ef quangapir menn fara utan hedan oc taca þeir aþrar konor i noregs konyngs velldi at landz lögum. þa eigo þav born er þar alaz at taca arf ut hingat]. Ef þeim manne tömiz erfð er erlendis er þá a sa maðr at taca þat fé er in nanasti niðr er her inom davða. scal hann lata virða fe þat v. land eigendr iafnt sem omaga

a) Fyllt út eftir Á. M., I. c., bls. 181⁴.

1) Leiðrétting fyrir þat.

2) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað aðr, en bætt síðan a við ofan línu.

eyre. oc sva at öllu hafa sem omaga eyri. EN ef sa *maðr* kómur ut er feet a at taca þa a *hann* at taca instöðan avaxta lavsan. EN ef sa andaz er erlendis er þa eigo hans erfingiar þat fe at taca ef *hann* andaz síðar. Ef þeir verða eigi (Bl. 90, a.) asáttir hvar þeirra síðar andaðiz. þa a þat xii. quidr at scilia. goða þess er sa er i þingi með er sök. ^a Ef sa *maðr* kómur ut or för. [er fe þat nym. a at heimta er annar maðr hefir tekitt til vaxta her oc vill sa eigi lavst lata. þa a hinn at stefna til ut göngö vñ feit þa er hann heyrir eða at heimili hans oc láta varða utlegð oc sokia við ix. bva quid]. oc queþia aþingi.

119.

^b Maðr a at taca arf eptir leysing sin. oc eptir leysingio sina nema þav hafe alet ser anatt tvegia son eða dóttor. þa asonr at taca ef þav ero scirgetin. Þa ef eigi er sonr til þa a ¹ at taca dóttir. EN ef þav deya barn lavs þa á þat fe en aprt at huerfa undir frialsgiafan. EN ef born leysingsens andaz barn lavs. þa á þat fe en aprt at huerfa undir frialsgiafan. iafn micitt fe sem þav leysingrin áttó þa er þav ondoduz. EN ef feet er meira þa eigo frændr leysings² barnana þat at taca. EN ef undir barna bornin cömr arfr leysingsens. þa á þat fe iafut at huerfa i ætt þeirra leysingsens. EN ef fleire men gefa frelse manne. þa skal þvilican lut huer þeirra við anau taca or arfe hans sem þav gáfo frelse til. Leysingr á at taca

a) Fyllt út eptir Á. M., I. c., bl. 18317.

b) = Á. M., c. 5.

1) Við lætt.

2) Í fyrstu ritad leysingsens, en síðan hefir verið strykad undir síðustu 3 stafina.

arf eptir leysing sin. iafnt sem frials borin maðr. enda sva leysingia. EN ef deyr barn lavs leysingr leysingsens þa scal þat fe aptr huerfa undir frialsgiafan. þan er frelse gaf enom fyra. Pat fe aleysingrin at taca epter born sin ef hann gefr sone sinom til farar eða til quánar mundar. oc sva a hann þat fe at taca er hann gerir dottor sina heiman oc sva þat er við er golldit a vaxta lavst. Ef þav¹ deya barn lavs.² oc a sva leysingian at taca iafnt sem leysingin.

120.

^a Ef sa maðr andaz er engi a frænda her a lande. oc (Blis. 90, b.) andaz at scipe. þa scal fe lage hans taca þat fe eptir hann. Ef hann a eigi felaga³ þa scal taca motonavtr hans. EN ef motonavtar hans ero fleire EN ein. þa scal sa taca er optaz hefir átt mat við hann. EN ef hann hefðiz mioc. þa scolo þeir allir iafnt taca. EN ef hann er ein ser imotoneyte. þa scal taca styre maðr. Nu ero styre menn fleire EN ein. þa eigo þeir sva at taca sem þeir eigo iscipi til. Ef styre maðr er ein i möto neyte oc a ein scip. þa á goðe sa at taca er boande sa er ipingi með er land þat á er þeir eigo buþir á. EN ef hann tecr ser vist oc andaz hann á gotone er hann fer fra scipe. þa scal þat fe sua fara sem hann andiz at scipe er hann hafðe átt. EN ef hann kemr ivistena. oc andaz hann þar. þa a felage hans þat fe at taca nema þeir hafe til þess gørt felagit at adrir menn scyldo eigi

^a) = Á. M., c. 6.

¹) Getgata, samkvæmt Á. M., fyrir þa.

²) Deplinum er við bætt.

³) Hér a eptir hefir verið skrifað EN eigi, en orð þessi síðan strykud út aptur.

taca arf eptir þa. *oc er þa sem þeir hafa ecki vm mælt.* EN ef *eigi er felage þá á at taka bóandin.* EN ef *hann er ivist með kono er hann andaz þá a hon at taka iafnt sem boanden.* EN ef *hann andaz er hann fer til scips.* þa á *þat fe sva at fara sem hann væri eigi þaðan faren.* EN ef *þeir sitia búþ seto oc andaz maðr sva at hann a eigi felaga ser.* þa a *godí sa at taka þat fe er boandin er íþingi með sa er land þat á er þeir búa á.* EN ef *maðr býr her oc andaz hann sva at hann a engi erfingia her alande þa a godí sa at taka þat fe er hann var í þingi með.* EN ef *sa maðr andaz her er her a engi frænda alande. oc scal iafnt arfr fara sem vig söc ef hann væri vegin.* Nu andaz *hann at boanda oc scal hann virða lata fe þa er vii. vicor ero af sumre oc a hann avöxto til þess* (Bl. 91, a.) *er erfingi cömr eptir.* Nu calla frændr hins *til oc er eigi scyllt at selia þeim.* Nu andaz *enscir menn her eða þeir er en ero o kunare hingat. oc er eigi scyllt at selia þeim. nema her hafa verit fyr sonr eða faðir eða broþir. þeirra. oc kanadiz þeir þa við.* Allt fe *þat er aðrir menn taka en erfingiar þa scal þat fe láta sva virða iafnt sem omaga eyre.* ^a *Enda a sa maðr avalt arf at. Vsque ef a þat fyr.* ^b *Ef her andaz utlendr maðr. [af danskri tungo þa scal fe hans biða her erfingia leigo lavst].*

121. vm gongo manz erfð.

^c *Ef göngo maðr verðr davðr ine at manz þa a sa maðr þat fe at taka er in hefir hann. bæde þat fe er*

a) Þessu mun vart finnast neitt samsvarandi, er fylla mætti út greinina eptir. Upphafnd minnr á Á. M., l. e., bls. 188⁴.

b) Fyllt út eptir Á. M. c. 17, bls. 221¹⁵.

c) = Á. M., c. 8.

hann hevir a ser. oc sva þat er hann spyr til at hann hafe átt. EN ef erfingi gongo manzens callar til fiarens ihendr þeim manne er hefir. Ef þat ber quidr heimilis bva v. þess er sottr er¹. at honom væri su vist uppi látin er honom væri vært at vera oc ginge hann þo heiman at sialfræði sino oc at ovilia hins. oc a þa erfingianom at döma feet. þat er hann atte í öðrom stöðom en eigi ella. EN ef omage andaz ute alande manz. eða gongo maðr. þa á sa maðr þat fe at taca ef hann hefir a ser er land á² EN erfingiar þat er i oðrom stöðom er. ^a Þar er maðr veitir manne fyrir guðs sacir oc se hann eigi til comin at föra hann fram oc andaz omagin. oc ryðsc sva til at omagin átte fe eptir oc a sa þat at taca er hafðe hann EN eigi erfingiar.

122. vm fiar varðveizlor.

^b *Faðir scal hafa varðveizlo fiár barns sins oc sva vöxto. Ef eigi er faðir lífs þa scal broþir samfedre. EN ef eigi er broþir samfedri. Þa scal taca modir. Nu ero þeir menn sva iii. er eigi vm byðr undan fiárvarðveizlona ne voxtona. sva scal til fiár varðveizlo taca sem til arfs. Ef þeim manne tømiz erfð er yngri er EN xvi. vetra gamall. þa scolo þeir menn varðveita fe þat er arf atto at (Bls. 91, b.) taca at þan EN unga man. þeirra manna er*

a) = Á. M., c. 18, bls. 224²⁵.

b) = Á. M., c. 9.

1) I stað orðanna: þess er soðtr er, hefir skinnb. i Árna-Magnúss. safui: hans er sökir.

2) Hér á eptir ritað sa maðr, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

fiár varðveizlo eigo¹ bæðe sins fiár *oc* anara manna ef undir þa ber. Sva scal fiarvarðveizlo scripta i kneruna sem arfe. sa scal omaga varðveita er feet varðveitir. Þeir menn scolo lata virþa fe þat við bók er varðveizlona eigo v.^{ta} dag þan er vii. vicor ero af sumre at heimile ens davða oc virða til lögeyris. EN ef sa er heilagr þa scal virþa en næsta dag eptir rum hælgan. scal quedia bva v. landeigendr vico fyr eða meira mele. þa er rettir se at tengdom i quipom. ^a Ef bvar coma eigi sumir. [at virða omaga eyri. þeir er quaddir ero. oc er rett þeim er quaddi þa at quedia aðra bva istaðinn þeirra. ef þeir ero þo nokkorir þar comnir bvarnir er quaddir voro. oc réttir at tengþum. oc verþr þa þo iafn rett þeirra virðing allra saman. Sa maðr er hins unga manz fe a at varðveita. scal nefna ser vátta ii. eða fleire. at þvi hue til micils fiar bvar hafa virt. Buar scolo vina eið alengr er þeir hafa virt feit. at þvi at þeir hafe sva virt sem þeim þotti rettast. EN siþan scal nefna vatta at þvi. at hann tecr við fe þvi er hin ungi maðr a. oc bvar hafa þa virt. til þess at hafa þa avöxta af. oc abyrgiaz at eigi þurfe² instæðor nema omagar comi] a ens unga manz fe. Þat er oc rétt at lata þar virða sem þat. fe er. er mest er saman. þeir scolo þar búa vm queþia er feet scal virða. EN ef bvar coma

a) Fyllt út eptir Á. M., I. e., bls. 193¹⁵ og, fra Sa maðr, bls. 195³. Af þvi oss hefr þött óyggjandi eptir sambandinn, að einkum upphafinu sé samsvarandi grein sú, sem fyr var nefnd, höfum vér ráðizt í að bæta við eigi eptir Á. M. í upphall greinarinnar ámillum ordanna *coma* og *sumir*, svo upphafið gæti átt við það, sem á eptir kemur og tekið er eptir Á. M.

1) Ritarrinn hefr í fyrstu skrifað eigo at taca, en strykað síðan út eigi að eins síðustu tvö orðin, heldur einnig eigo, og höfum vér þó haldið þessu síðastnefnda orði, sem nauðsynlegu.

2) Í útg. Árna-Magnúss, nefnd., aptan i blindinu, er orð þetta leiðrétt i þur þi, en sú leiðrétting a sér ekki heimild i skinubókinni.

eigi til þeir er quaddir ero. eða¹ vilja þeir eigi virða. þa vardar þeim iii. marca utlegð oc a domr at dema ahendr þeim virðingina xiiii. nottom eptir vapna tac. Þeir scolo fe þat allt lata virþa er en ungi maðr tecr at erfðine nema lönd eða goðorð ef til er. Nu scolo þeir menn er feet lata uirþa syna buum þat fe alt er igripom er. en telia aðra avra nema buum se þat fe sva kunt at þeir vili þo virða. oc verðr þo virþingin þeirra rétt. ^a Ef lavn getin born eigo rétta far vm moðor. Vsque er vm getnoð þess gelldz. ^b Ef maðr varðveitir land manz. [þess er hann a fiar varðveizlo. hann scal at husum gera sva at eigi falli ofan. Nu ero þa verri hvs er hann selr af hende ser en þa er hann toc við oc a hann eigi þat at böta. Ef þav ero betri en þa er hann tóe við. oc scal eigi honom þat böta. Nu hefir hann ny hus gør þav er eigi voro aðr. oc scal hann þav ofan briota oc hafa abrott við. ef hinn vill eigi kavpa. EN ef þar er scógr oc scal hann havgva þar við til husa oc böta bus buluto oc brena kol til ledengingar. Nu gorir hann þar bus buluto nyia] oc a omagin þa. ^c Ef sa sitr utan fiordungs er feet á at varðveita. oc scal hann varðveita feet oc föra huergi þaðan fe þat or þeim fiordungi er feet er aðr mest³ saman. Nu er feet ífleirom fiordungom en einom. þa scal

a) Þessari grein mun vart finnast neitt samsvarandi, er fylla mætti út greiuna eptir. Upphafð, og líklega efnid, kemur heim við Á. M., Festa-þ., c. 56, en niðurlagið er ólíkt.

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 17, bls. 220¹².

c) = Á. M., c. 9, bls. 195¹⁴.

1) Við bætt, samkvæmt skinnb. í Árna-Magnúss. safni.

2) Við bætt.

3) Ritað mest aðr, en rōðinni hefir síðan verið breytt með tilvísunarmerkjum.

hann þangat föra alt feét sem aðr er mestr lutr. nema lönd se i öðrom fiordungi. en í avðrom lavsa ávrar. þa scal þangat föra er land er. Nu ero lönd fleire en (Blis. 92, a.) *eit oc scolo þeir þar virða er þat land er¹ er dyrst er. Ef hualr kómur a land ens unga manz eða við þar scal hual lata virða oc legia við instøða ens unga manz oc sva viðar verð þat er af því gengr. er þarf þar at hafa til husa a löndom þess ens unga manz oc scolo þeir bvar v. virða er næstir bua recanom landeigendr. Ef sa maðr færir fe þat fiordunga i mille er varðveita á feét anan veg en nv er talit oc vardar þat fiorbavgs gard. Þat er stefno söc oc scal quedia heimilis bva ix. a þingi þess er sottr er. Ef erfð² ber undir en unga man. þa scal þat fe lata virða oc fylgia instøðanom. Ef oscyldri menn taca við varðveizlo fiarens en aðr talþa ec. Oc er þa costr at biöða undan þeim manne³. varðveizlona ef vill. Sa maðr a þat at gera er hálfö meira fe á en omagin. en ef hann a eigi hálfö meira fe. þa scal hann fa til með ser hvarz er hann ma heldr ein man eða ii. þa er þeir eigi allir hálfö meira fé en omagin. Sa á þo at hafa feét er aðr hafðe ef hann vill. ef hann a iasfn micit fe sem omagin. Eigi scal biöða undan manne aðr undir man kómur feit oc hann hefir haft xii. manödr at giolldom eða at handsolom. við þan cost scal hvartuegi þeirra hafa feét ef at logom er undan boðit. at þeir scolo biöða at leggja log leigo a fect. eða leiga lög leigo fect. oc landz leigo. Enda scal eigi meta fúlgo við omagan. Nu ero omagar aðrir aféno. þa scolo þeir neyta vaxtanna.*

1) Við bætt.

2) Leidrétting fyrir erf.

3) Ritad þeim manne undan, en røðin hefir síðan verid lagferð með tilvisun-
armerkjum.

nema vextirnir se minni.¹ þa *scal* neyta af *instöðanóm* til þess. ^a Ef faðir eða móðir kömr afe ens unga manz. *oc* *scal* þeim ollom iafn spart vera. EN ef firmare menn coma a fe hans *oc* þo þeir er hann á arf eptir at taca. *oc* *scal* hann eiga ser framförslo um fram til þess er hann er xvi. vetra. EN aðr aðrir (Bl. 92, b.) omagar *vm* kome afe ens unga manz. þa *scal* hann eiga ser *iiii.*^a missera biorg alengr er hann er xvi. vetra *oc* *sva* þeim² omögom ollom er aðr ero afe hans comnir. Sa maðr er feet vill undan biöða þeim manne er varðveitir. hann *scal* stefna honom heim vico fyr sumar *oc* segia at hann *mvn* coma þá at biöða feet undan honom at sumar möl-om. en hann *scal* kíösa þar þegar. Nu kömr hann þar at sumar malom. *oc* *scal* hann nefna ser vatta. at því. at hann byðr fe ens unga manz undan honom logboðe. enda *scal* hann undan hanom³ hafa boðit fyrir midian dag. Ef sa er eigi heima enda var honom heim stefnt. eða suarar hann engo um. *oc* er þa sem hann kiose undan ser feet. Ef hann kys undan ser feet. þa *scal* hann mæla ens unga manz male. EN ef hann kys at hafa fe *oc* *scal* sa er undan honom bavð féet. mæla ens unga manz mále þa. En þa er korit. er hansalat⁴ er. þeir *scolo* allir handsalaz sa er þa *scal* feet hafa *oc* þeir er honom fylgia at þeim þeirra er eigi *scal* hafa féet. þeir

a) = Á. M., c. 10.

1) Orðunum þa *scolo* — minni er bætt við eptir skinnb. i Árna-Magnúss. safni.

2) Hér á eptir ritað *mönnum* öllum, en síðan hafa orð þessi verið strykuð út aptur.

3) Ritarninn hefir i fyrstu, að því er sýnist, ætlað að skamstafa orð þetta á sama hatt og annars er títt i skinnbókinni (með ho og strykum yfirum h og uppyfir o).

4) Í fyrstu ritað *hansalet*.

scolo oc þat handsala at en ungi maðr scal hafa lög-
vöxto afe því oc þeir muno eigi meta fulgo við hann.
Ef hann vill síðar biöða undan honom feet. þa scal hann
fara til heimilis þess manz eða fina hann síalfan at male
þan er feet varðveitir vico fyrir þing eða meira mele.
oc segia at hann mun biöða undan honom feet avarþingi.
þvi er sa heyr er feet varðveitir. hann scal þar biöða
undan honom aþingi oc mæla þar iþingbrecco ef hann
fiðr hann eigi sialfan at male. hann scal sva fara því
male öllo þar sem aðr var tínt. Slican cost eigo oc utan-
fiordungs menn ef þeir vilia biöða undan manne feet.
Enda eigo þeir cost at biöða undan feet a alþingi ef þeir
vilia. oc hafa undan boðit miðvico dag (Blis. 93, a.) imitt
þing. En hvarz er undan manne boðit féet avarþingi
eða a alþingi. þa scal hann reida af hendi ser feet et
næsta vár eptir þat er hann kýs undan ser feet aðr oc
giallda með leigom þa. En ef at sumar málom er undan
honom boðet feet. þa scal hann et sama vár af hende
leysa¹. oc reida at gialdögum ef þeir eigo þa saman. En
ef þeir eigo eigi gialldaga saman,² þa scal hann gialda
in v.^a dag vico þa er vii. vicor ero af sumre. at heimile
sino. hafa a hann xx. avra oleigis. Nu fylgír scógr lande
ens unga manz. oc scal³ hin högva til husa við oc beta bus
boluti oc brena col til ledengingar. Nu gærir hann bus
bolute nyia oc ahin ungi maðr þa. Þat er mælt ef fe
verðr ovirt eþa rang⁴ virt þa a⁵ en ungi maðr vöxto a fe

1) Leidrétting fyrir lysa.

2) Orðunum En ef — saman er bætt við eptir skinnb. í Árna-Magnúss. safni, sem nauðsynlegum.

3) Við bætt.

4) Ritlað tvisvar.

5) Við bætt.

sino. *Eigi a maðr at selia arfvon ef sa segir osátt sina á. er næstr stendr til nema iafn mele beriz.*

123. vm arf vön.

Þar er maðr cavpir arfvón at avðrom. þa a þat at hallda huervetna þess er þeir cavpa saman vel lávst ef þeir eigo við at sciptaz eða þeirra erfingiar. Nu andaz sa er arfin selde oc standa aðrir menn til arfsens en þeir cavpit áttos við eða þeirra erfingiar þa scal arfr sá sva fara sem ecke væri um mælt. EN arf cavpit a aptr huerfa með voxtom undir þann er reitt hefir eða hans erfingia ef EN andaðe átte nockot fe til eða hans erfingiar. oc a þat fe at heimta et sama sumar er ærfvonen sciptiz. EN ef hann átte ecki fe eptir eða hans erfingi oc misir sa þa allz er við hann keypte.

124.

^a Ef þeim manne tømiz erfð er erlendis er. þa á sa maðr at taca þat fe er scyllztr er enom davða her alande. EN þat scal hann sva lata virða (Blis. 93, b.) iafnt sem omaga eyre. oc sva at üllo hafa þat fe sem omaga eyre. Hann a¹ ávoxta afeno enda ábyrgiz hann. EN ef sa maðr kómur ut er feet átte at taca þa scal hann instøðan ein hafa. EN ef hinom verþa lestir. er erlendis andaz.² þa á hans erfingi at stefna þeim manne er fe er undir oc lata sana davða hans. Þat er ef ecki spyrsc til manz oc scal sva vera sem hann life til þess er davðen er

a) = Á. M., c. 4, bls. 181²³ (sbr. hér að ofan c. 118, bls. 226²⁴).

1) Við bætt.

2) Orðin EN ef hinom — andaz eru að líkindum rangferð. í skinnb. í Á. M. safni stendur: EN ef sa maðr andaz er erlendis er.

sanaðr. Nu a þess þeirra erfinge feet at taca er lengr lifðe. EN þat a at scilia xii. quidr goda þess er hin er iþingi með. er sökir hvar þeirra fyre varþ davðr. ^a Ef sa maðr spyr er erlendis er. [at erfð hefir borit undir hann ut her, oc scal hann innstöðan ein hafa þa er hann kœmr til. ef rétt virt var féit oc rétt tekit. Nu verþa þeir eigi asáttir erfingiar þess manz er erlendis var oc sa maðr er feit er undir hvart sa er andaðr er erlendis var eða eigi eða sva hvart fyr var at erfðin tömðiz eða sa andaðiz er erlendis var. oc scolo þa erfingiar þess er erlendis andaþiz stefna þeim manne um er feit er undir til giallda oc til útgöngo. Þeir scolo lata sana davða þess manz at domi er erlendis er. enn goðe sa scal bera xii. quiþ er hann er iþingi er sóttir er. um þat hvart fyr var at erfðin tömðiz eða sa andaðiz er erlendis var. oc eigo þess þeirra erfingiar at taca feit er siðar] andaðiz.

125.

^b Ef maðr andaz erlendis þa asa maðr at taca þat fe er scyllztr er þar enom davða þeirra manna er ut fœrt eigi. Hann scal lata virða fe þat til brenz silfrs allt en ef nokot er ovirt þa er sva sem allt se ovirt. ef erfingi er þar þa þarf hann eigi at lata virða ef hann a allan arfen. hann scolo virða islenzcir menn .v. EN ef eigi nair þeim þa er þo rétt at husfastir menn se til þar .ii. EN þeir scolo virða við bœc fe þat. EN ef þeir gera eigi. þa scal hann beida þa at vinā eiðin enda verðr þa þo rétt virþing þeirra ef ber .xii. quidr at þeir virðe sva sem þa munde þeir ef þeir virðe við bœc enda beidde hann

a) Fyllt út eptir Á. M., 1. c., bls. 184³.

b) = Á. M., c. 13.

þa at lögom. en hann scal eigi sína meira af fe því en
 nym. cavpa leg *oc* lícsöng *oc* blæio *oc* kisto. ^a Pat er ef
 maðr tecr danar fe avstr. [þa a hann at gefa múto til fiar
 tókönar ef hann nair eigi ella, *oc* gefa] *sem* hann ma
 minzta. ^b Hann scal alt feet láta virða þat er hann nair.
 hann scal vega lata gull *oc* brent silfr *oc* þat fe allt er
 at vettom scal cavpa. EN huerscis kyns vara er su er er
 menn cavpa álnom. þa scolo þeir menn mæla er rettar álnar
 hafa *oc* sua (Bl. 94, a.) uega þat er scal *oc* sia at þat se rétt
 vegit. Hann er scylldr at syna þeim fe þat allt er hann nair.
 Hann scal þar lata virða fe þat allt¹ er mest er saman þa er
 hann tecr. Hann scal huergi föra þat fe² á brott or þeim
 garðe aðr allt er virt. Hann scal vitne nefna at því alengr
 er lokit er fe virþingone at hann tecr við fe því er hann let
 þar virða *oc* legr sína abyrgð á. Nu nair hann eigi þar öllu
 feno sen. at lata virða. þa scal hann þar lata fe þat
 virða *sem* hann tecr. *oc* fara sva at virðingo *sem* aðr
 var tint. Ef fe er a scipe eða at scipe þa scal hann fe
 þat lata virða at brygio spordom. *oc* fara sva at virþingo
 þar *sem* anars staðar. Ef feet er ibúlca þa er hin andaz.
oc erat hann scylldr at abyrgiaz þat fe. hann scal *oc*
 eigi hafa voxtona ef hann lætr eigi virða feet. EN þa er
 þo rétt virðing þeirra ef þeim er þat fe iafn kunt er
 ibulcanom er *sem* þeir sæi. Ef hann ascip á hlune þa³
 er hann andaz. *oc* erat hin scylldr at abyrgiaz aðr fram
 er dregit scip lengð. Eigi scal meira cavpa i scipe aðr

a) Fyllt út eptir Á. M., c. 17, bls. 221¹¹.

b) = Á. M., c. 13, bls. 208¹.

1) Orðunum er hann nair — allt er bætt við eptir skinnb. í Árna-Magnuss. safni;
 hefir ritarinn sjálfsagt sleppt þeim úr í ögáti.

2) Ritað ofan línu.

3) Leiðrétting fyrir þat.

virt er feit en costr er at selia. *Hann scal* kiosa með vitne hvart *hann* vill abyrgiaz feit eða vill *hann* eigi. En þviat eins a *hann* vöxto afeno. ef *hann* abyrgiz enda *scal* *hann* þa gialda hálfu færi avra brenda her en *hann* tóke. En ef *hann* kýs hvarki vm þa *scal* *hann* abyrgiaz feet oc hafa ecki af voxtonom. ^a *Þat* er oc at sa ein *maðr* *scal* arf taca [ut her af danskri tungo eptir sin frænda er hann er rettr arftoko maðr ens andaða enda ligr] féet ser her aldregi.

^b Ef vár lande andaz avstr þa *scal* feet taca næsta brøðre eða nanare en feet ligr ser iola nott ena þriþio. ^c *Sycnir menn oc þeir menn* er landvært eigo ut her. *scolo* taca dánar fe til ut hafnar en eigi adrir. ^d Ef *maðr* er ¹ lengr abrott heþan en iii. vetr. þa *scolo* þeir menn (Bls. 94, b.) varðveita feet hans er taca ætte ef *hann* være andaðr þot *hann* hefðe adr lengri maldaga á gerva. ^e Ef *maðr* andaz asaxlande eða sunar. at þat fe *scal* eigi lata virða adr þat komr til dan marcar. en ef þar er hætt fe hans eða fiorve. þa *scal* í noregi. Ef *maðr* andaz a englande eða i eyiom vestr eða idyllini. at þat fe *scal* eigi virða adr *hann* komr þar er ohætt se fe hans oc fiorve. Nv komr *hann* inoreg með feet oc er anar *maðr* þar scyldri. þa *scal* *hann* lata ut ganga feet at lögom. *hann* *scal* hafa avoxten allan þan er orden er þangat til

a) Fyllt út eptir Á. M., c. 17, bls. 220⁸.

b) = Á. M., c. 17, bls. 221¹⁸ (það sem þar stendur er að nokkru leyti ósamkvæmt því sem hér segir, og yngra, sbr. Á. M., c. 13, bls. 208²⁴).

c) = Á. M., c. 13, bls. 209³.

d) = Á. M., c. 17, bls. 221⁷.

e) = Á. M., c. 13, bls. 210⁶.

1) Eptir *maðr* hefr ritarinn í fyrstu skrifað eigi, en strykad síðan orð þetta út og ritad er uppyfir.

hvarge er hann tóç. Ef maðr ferr ut af danmorc eða af avðrom löndom en or noregi með danar fe oc treystiz hann eigi at lata virða feet þa scal hann heimta til scipveria. þa er hann vill þegar þeir ero ihaf comnir. oc segia þeim hve micit fe þat er oc nefna vitne at þvi at hann tecr fe þat til abyrgþar oc eignaz hann þa voxto afeno slica sem hann tóki i noregi at lögom ef hann fær þan quid at hann munde virða lata fe þat ef hann quæmi til noregs oc visse hann þat at hann mundi ná ut at hafa fyrir noregs manna socom. ^a Ef menn gera felag með ser her a lande oc fara abrott oc andaz anar oc scalat hann scilia felagit aðr hann hittir erfingian. hann scal neyta af feno öllo saman sem mælt var. Eigi scal maðr avstr selia arfvon sína ne þan arf er honom hefir her tømz er hann hefir eigi siálfr til comit. en halldaz eigo þar onor cavp öll sem her. vm þav fe öll er hann á her eptir oc sva þav er ut hingat coma. ^b Ef maðr tecr fe a grøn lande. [oc scal hann lata virða feet iafnt sem avstr oc fara utan a þvi scipi er fyrst fer. Slík sócn er þar til en sama ef hann gerr eigi utan fara sem þa at avstr tekit se feet] oc sva vorn. Ef þeir gera felag með ser erlendis þa scal hann cost eiga at scilia felagit ef hann vill oc láta virða feet oc hafa slica costo a sem hann væri frænde ens davða. enn lavst scal hann lata þegar er nanare maðr kömr til. ^c Nu an- (Bl. 93, a.) dazc anat tuegia hiona erlendis. þa scal þat þeirra hafa fe ut er eptir lifir oc láta fyrir engom manne lavst nema fyrir erfingia. Nu andaz þav bæde avstr oc coma til þeir menn af hvaratuegio hendi er rétt comnir ero til ut hafnar fiarens.

a) = Á. M., c. 14.

b) Fyllt út eptir A. M., l. c., bls. 211²².

c) = Á. M., c. 13.

þa *scolo þeir sva* scipta með *ser sem* hvart þeirra hafðe att fe við anat. ef þeir vito þat. Ef þeir vito *eigi* huern lut hvart þeirra hefir att ife við anat. þa *scolo kono* frændr hafa þriþiung en hinir ii.^a lute. Nu *coma fleire menn iafn* nanir til. þa *scal* scipta með þeim at iafnaðe. ikneruna alla. þeim er lög vîna til þar. Nu hvar þess er maðr nâir sa *eigi* út at hafa feet er til er comin af þeim er ut hefir enda vine hann lög til avstr. þa a hann heimting her at þeim er ut hafðe til sva micils fiâr sem hann væri til comin ef hann hefðe ut haft. enda væri at logom tekit avstr feet. EN erfingiar eigo þan Ivta sem þeir ero til comnir at heimta at þeim er ut hafðe feet. Hann *scal fara* út et næsta sumar en þa er hann kômtr ut ef hann vill utan fara et sama sumar. þa *scal* hann orð gera erfingiom oc giallda þeim þa þegar er þeir coma til oc giallda hálfo fære avra brenda her en hann toc avstr. ef hann hefir sva at virðingo látit fara oc at fiârtekio sem nu var talit. EN ef *eigi* er sva at farit þa er sva sem ovirt sé. Hann *scal* þa giallda more sex alna avra fyrir eyre huern her ef hann vill. Fe þat *scal* giallda her ut ibrendo sílfri eþa ilereptom nyiom eða ivaxe eða ivoro islenzcri eða ibú fé oc giallda at þvi lage allt sem þar gengr er af hende *scal* reida. Nu fer hann *eigi* tueivegis þa *scal* gialda et næsta var þvi er hann kômtr ut at heimzle sino at¹ gialda en v.^a dag vico. þa er vii. vicor ero af sumre. Nu leysir² (Blis. 95, b.) hann *eigi* fe þat af hende *ser sem* mælt er. þa á erfingi cost at stefna vm. vm sva micit fe sem hann ræðr a at queþa

1) Ef til vill ætti hér að standa oc, einsog í skinnb. í Árna-Magnúss. safni.

2) Leiðrétting fyrir leyfir.

oc hann getr gogn til at hin hafe teket. oc quedia til xii. quidar hue micit fe hann toc. þan goda er sa er ipingi með er sottr er. Þes a hann oc cost at stefna anare stefno vm voxto sva micla sem hann getr gögn til. at á þat fe hefde gengit ut hingat oc er ret at quedia til hvartz hann vill heimilis bva hins ix. eða xii. quidar hue miclir vextir se a því fe.

126. sa er svarar vm danar fe.

Hin a at föra þær varnir fram at lata bera vätte þav idom er hann nefnde at er hann toc fe þat avstr til abyrgðar oc sva þav öll er hann nefnde at virðingo fiarens östr¹ þav er hann hefir til enda scolo þat allt her verða vätte er avstr ero vitne nefnd. En allt þat er honom scortir i vm vættin. þa scal sa quedia til xii. quidar goda þan er sa er ipingi með er sottr er. oc fylla sva sócn sina ef hann vill at voxtonom comaz. Enda a sva sa er svarar at quedia xii. quidar til allz þess er hann vill oc hann hefir eigi vitne til. Nu scal domr at því dæma alengr sem þeir fa gogn til. Þat er mælt. vm þa menn er rétt comnir væri til ut hafnar fiarens enda hafe hann til callat avstr at logom. þa scal sa sva fara at heimtingo fiarens ut her at sokia við en somo gogn sem adr var tint. nema þar er hann hefir hofð vitne við til callit avstr oc scal hann þav oll láta fram bera her. Nu hefir hann eigi vitne til. þa scal hann quedia til xii. quidar til þess allz er hann fylle sogn sina við. huerso

¹) Undir fyrsta stafinn í orði þessu hefir verið strykað og a v ritað uppyfir, en naumast með hendi ritarans.

hann hefir farit at til calli fiarens avstr oc scal hann þan goda til quedia er hann er sialfr íþingi með. til þess allz er hann hefir engi vitne til. Ef maðr andaz ihafe eða at scipe sva at eigi kœmr virþingo at feno. (Blis. 96, a.) þa eigo þeir menn varðveizlo fiar þess er taca ætte fæ epter þan man er frænd lavs væri ut her oc andadz at scipe. þeir eigo at gera orð erfingiom þegar þeir coma hingat til islands oc selia þeim þat fe þegar er þeir coma¹ til. Nv coma þeir eigi til adr þeir fare abrott. þa scolo þeir leggja up fe þat oc selia þeim manne landeiganda er næstr býr þeirre höfn er þeir báro flestir fot sin af scipe. Enda scolo þeir sva fara með því fe ef maðr andaz at scipe þa er þeir scolo heþan fara sem adr var tint. eða sva ef þeir bua ilandfestom við island eþa þær eyiar her er bygðar ero þa. eða siþan² því sumri. Ef þeir fara anan veg með því fe en nv er talit. þa varðar fiorbavys gard. Enda varðar oc fiorbavys gard þeim monnom ollom sem samscipa feno fara utan uisir vitendr. En ef sumir vilia scil gera á. en sumir eigi þa varðar þeim er oscil gera á. En þat ero stefno sacir oc scal quedia til heimilis bva ix. aþingi vm þan stað sem socen gerðiz. Ef maðr leysir danar fe af hende ser at logom. þa scal hann segia til allra avra þeirra er hann tóc. Ef maðr leynir fe því nockoro. þa a sa orðe at raða vm er feet á at taca. Ef maðr reipir af hende dánar fe þeim er taca á oc letz or vera lavs oc verða þeir a þat sáttir. nu spyR hin er feet atte at taca siðar at hann hefir leýnt sumo feno. oc verðr honom þat ecki at vórn. þot þeir

1) Orðunum hingat — coma er bætt við eptir skinnb. í Á. M. safni; hefir ritarinn sjálsagt sleppt þeim úr í ógáti.

2) Leiðrétting fyrir af.

hafa asætz. Ef maðr fer abrott með feno því er hann toc avstr. þa á sa cost er taca á at segia lögleigo a fe þat. EN ef hann vill eigi þat þa skal hann cost eiga at sokia vm instøðan. oc vm vöxtona sva micla sem xii. quidr ber. EN ef hin a fe ut her. oc skal þa sokia iþat feet. þess a hann oc cost at stefna vm brott höfn fiarens oc lata varða (Blis. 96, b.) fiorbavgs garð. oc sokia við .xii. quid. Enda a sva at fara at ferans domi sem hann yrðe vm alþingis sáttar hald secr. Ef hann fer eigi ut et næsta sumar með feno. þa a erfingi cost at sokia hann til fiorbavgs garðs enda a hann cost at segia lögleigor a feit ef hann vill þat helldr. EN ef sa maðr a fe ut her er með arfinom ferr.¹ þa á erfingin cost at stefna vm ef hann vill oc quedia til xii. quidar til þess hue micit fe hann tóç. Hann skal stefna þeim manne vm er fe hans hefir ut her oc stefna iþat féet er² hin á er erlendis er. oc quedia til ix. heimilis bva til þess hue micit fe hann hefir hins er erlendis er. Ef maðr vill veria fyrir hann þa skal hann quedia xii. quidar hvart hann yrðe sæhafa til anara landa a því sumre er hann villde ut hingat. oc sva ef hann naðe eigi ut fyrir ofrikis monnom eða mätte hann eigi ascip comaz hvatke er til þess gengr. ^a Ef scip huerfr oc se ecki til spurt aþrimr sumrom. enda se spurt af þeim londom öllom er or tunga er á oc sva af því lande er þeir foro af. þa skal et fiorda sumar brigða feet. Hann skal til fá ora landa .v. er þat leggi undir

a) = Á. M., c. 16.

1) Orðunum þa a erfingi — með arfinom ferr, sem ritarinn sjálfsagt hefir sleppt i ógati, er bætt við eptir skinnb. i Árna-Magnúss. safni.

2) Lagfært úr e N.

þegnscap sín. at ecki se spurt til þeirra a iii. sumrom þeim enom næstom eptir. oc hygja þeir þa davða vera oc þeir bera þat. þa adomr at dæma undan hinom feet. Enda scal þa sva meta sem þeir se andapír. oc eigi fyr nema rekölld se kend af scipi þeirra. Nu spyrsc ecki til manz. oc scal sva vera sem hann se lifande meðan hann er eigi andaðr sagðr. oc sva scal oc vera sem hann life til þess er davðe hans er sanaðr. ^a Þar er menn sana erlendis davða. þa scal sva vanda menn til sem at sana erlendis víg. ^b Þat er ef maðr fær manne fe avstr at cavpe. [eða at láne oc mælir hann fe fyrir. oc scal her xii. quid til hafa hve mikit fe þat var ef eigi ero vitnis menn til. Stefna scal at festar hælum. enda er rétt at heimili eða þar er hann hittir hann at male. Enda er costr at stefna þeim til utgongo er fe hans hefir her oc hafa þar til ix. bva quid. hvart hin hefir iafn mikit fe hins er avstr er sem hann kallar til. En xii. quidr scal scilia] hvat hann fecc hinom fiár avstr. ^c Þótt þeir menn life er davðe er sanaðr þar er þeir alburþir verða sem nu er talið¹ at þeim monnom vardar ecke við lög er þeirra manna davða hafa sanat. en sva scal vm fiár vardveizlo þeirra fara alengr er davðe þeirra er sanaðr sem þeir se andapír. ^d Þar er men verða (Blz. 97, a.) davþir fyrir scriðum eða vatn davþir eða vapn davðir. eða huerngi davða er þeir hliota allir sva at engi maðr kómr abrott oc sia menn eigi misfarar þeirra sva at

a) = Á. M., c. 17.

b) Fyllt út eptir Á. M., l. c., blz. 219²².

c) = Á. M., c. 16, blz. 218¹⁵.

d) = Á. M., c. 18, blz. 223²².

1) Í fyrstu ritað taliðr, en síðan strykad undir síðasta staðinn.

deili vite á. Þar *scal* meta *sva sem þeir* hafa allir *sen* dáið. *fyrir því* at *engi* *scal* arf taca eptir *anan*. Ef nockor kómz a brot oc *scal* þat standaz er sa sagði huerr þeirra lengst lifðe. ^a *Maðr* *scal* sialfr raða *fyrir* fe sino meðan hann ræðr til fullz eyris. ^b *Attæðr* *maðr* eða ellre *scal* hvarke selia land ne goðorð undan erfingiom nema hann megí eigi eiga *fyrir* sculld. ^c *Þat* er at *engi* *maðr* a at selia land undan erfingiom sinom þa er hann er attæðr eða ellre. oc *sva* ef hann ligr ihælsótt nema erfingiar lofe. EN þo *scal* *maðr* sialfræde *fyrir* fe sino meðan hann vill ef hann ræðr til fullz eyris.

127. vm gíafar

Maðr a at tiunda fe sitt vm sinn hinzi meiri tiund¹ til salo bóta *ser* ef hann vill. *Eigi* a hann optar at tiunda ene meire tiund fe sítt EN vm sin *fyrir* rað scaparfa sins. Nu ber fe undir þan man síðar eða vex honom fe. þa á hann at tiunda *sva sem* hann gøre ena meire tiund vm sin af ollom avrom sinom þeim er hann á. Ef *maðr* gørir *eigi* ena meire tiund af fe sino þa á hann at gefa sölo gíafír íafn micla avra *sem* hann hafa² tiundat feet eni meire tiund.³ EN þat ero salo gíafír er *maðr* gefr þeim

a) Sbr. hér að neðan l. 9 (= Á. M., c. 11, bls. 202¹).

b) = Á. M., c. 18, bls. 224⁹.

c) = Á. M., c. 11, bis. 201²¹.

1) Orðin vm sinn — tiund eru rituð ofan hnu, ef til vill með annari hendi en ritarans, en eiga sjálfsagt að standa.

2) Í fyrstu ritað hafðe, en síðan hefir verið strykad undir ð.

3) Deplinum er við bætt.

monnom er *eigi* eigo þingfarar cavpe at gegna *oc* þurfe fe sitt allt. *eda* *verc* sin til omaga biargar at hafa. *Hann* á at gefa vingiafir at lifanda *ser* ef *hann* vill. *Þat* er. at erfingi acosti .ij. ef *honom* þiccir *hann* til arfscota rada at stefna til *fiorbavgs* *gards* eþa telia *hann* af radonom fiarens ella. *oc* telia *ser* raden *oc* *quedia* ix. *bva* til aþingi. hvart *hann* hafe arf (Blis. 97, b.) scot i þeim radom radet *eda* *eigi*. er *hann* hafde vm stefnt. Þeim *vardar* *oc* *fiorbavgs* *gard* öllom er við taca. Ef þeir hafa allir saman um radit enda beriz a hin arf scotit enda á at døma rof giavana. *honom* a at døma *vardveizlo* fiar þess allz er han átte *oc* *sva* omaga þa er hin átte fram at sora. **E**ngi maðr a at ripta gíof sina. Nu heitr *hann* lavnom fyrir gíofna. þa ahin heimting til þeirra avra iafn micilla sem *bvar* rada at bera heiten. **E**f leysingr ræðr arfscót undan frialsgiava sínom. þa a *hann* at brigða *honom* frelse. *oc* telia *ser* fe þat allt er *hann* á ef *hann* vill. eþa *hans* erfingiar ella. **L**avngetin maðr scal *sva* arf taca at born sin *oc* leysingia sem scirgetin maðr. Ef maðr gefr avðrom manne xii. avra fiár *eda* meira þeim er *hann* a hvárke at lavna lip ne giavar enda *verde* *eigi* hálf lavnoð gíofin. þa a *hann* heimting til ef *hann* andaz.

Maðr a at gefa barne *sino* lavngetno ef han vill xii. avra fyrir rad scaparfa sins en *eigi* meira fe nema erfingiar lofe. **E**igi scal maðr meira þeim syne sinom gefa en .xii. avra er *eigi* er scirgetin. *oc* þviat eins *sva* ef *eigi* kömr mina a anara lut. nema erfingiar lofe.

^a **E**ngi ero arfsöl fost at lögom. nema v. *bvar* vine^{nym.} eida at. at þat þicki iafn mæli *oc* er sem o mælt se elligar.

a) = Á. M., c. 19, bls. 225⁸.

En þott eidar se unír at þa scal þeygi hallda ef maðr hefír hvarki lagt fyrir man fe ne fiolscyldre a xii. manðom hinom næstom eptír caup þeirra. **Ef menn** seliaz arfsale þa scal anartuegi þeirra er saman caupa vana eið at því fyrir hvom v. at sa er caup male þeirra sem þeir segia oc engi ero avnor undír mál ne lav- (Bl. 98, a.) sa kór a mælt en ellegar verðr eigi fast caup þeirra. Of þat scolo buar bera. ^a Ef menn seliaz arfsale oc a þat at hallda er iafn mæle berse en þviat eins ella ef erfingiar segia satt sina á. En ef erfingianom þickir eigi iafn mæle oc á hann at stefna um oc quedia bva v. til a þingi hvart þat se iafn mæle eða eigi. Nu bera þeir eigi iafn mæle. oc verðr þa rof mals ef v. avra munr er eþa¹ meire. Ef hins erfingiom þyccir of litit feet tekit. oc ræðrat hann oðrom monnom ahendr þan omaga en siálfom ser. nema iafn mæli beriz. eða erfingiar hafe sött sina a sagða ella. Huarvetna þess er arfsolor rofna. þa asa maðr er við omogom tekr heimting fiár þess allz er omagin hefír eigi neytt. Þat scolo heimilis bvar v. vm scilia hvers hann hefír neytt² af því fe eða hvat eptír er. Engi maðr a at seliaz arfsale fra omogom þeim er hann a isculld at ganga fyrir. ne fra þeim er³ a fe hans ero commir aðr. ne fra þeim er hann á arf at taca eptír. fiorbavys garð varðar ef maðr selse fra þeim omogom sva at þeir ero staðfesto lavsir. Nv gengr fe af því er hann hefír arfsale sellz eða

a) = Á M., c. 12.

1) Hér á eptír ritað eigi, en orð þetta síðan strykað út aptur.

2) Orðunum Þat scolo — neytt er bætt við eptír skinnb. í Árna-Magnúss. safni; hefír þeim vafalaust verið sleppt úr í ógáti.

3) Hér á eptír hefír verið skrifað hann, en strykað síðan undir það aptur.

tecr *hann* erfða fe síþan. *oc* eigo þar omagar a því fe at vera ef ahendr *honom* coma. ^a Nu þiccr þeim of micit til fundit er arf a at taca eptir hin *oc* *scal* *hann* cost eiga at riufa þan maldaga fyrir næsta alþingi.¹ *eigi* *scal* þat mal lengr standa. ^b Sua *scal* *maðr* taca danar fe agrøn lande sem inoregi. ^c Þat er vm þav fiárlog öll er arfscot er í. þa er erfingi scylldr at segia osat á ef *hann* vill riufa et síðarsta a eno þriðia alþingi þaðan fra er *hann* veit. Nu verðr anar erfingi at *oc* *scal* sa sagt hafa fyrir v. heimilis *þvom* sinom osatt á hálfom manaðe enom næsta (Bl. 98, b.) eða eno næsta alþingi þaðan fra er *hann* veit at *hann* er erfingi. Ef *maðr* a land eða anan grip þan er anar *maðr* a at selia ef sa vill. *oc* *scal* *hann* sagt hafa ósáttir á með vatta oðromtuegia þeim er við hafa keypz a xii. manoðom enom næstom eða at logbergi et næsta sumar *sva* at lögsögo *maðr* heyre.² ellegar er ecci rof til um kavpit.

^a Ef kona elr born með oheimilom³ manne *oc* leynir hon frændr. enda gelldz þo fe vm at hon a eigi varðveizlo þess fiár þott born *hennar* til arfs alin eigi at taca. ^e enda ahon eigi arf at taca síðar.

a) = Á. M., c. 22, bls. 227¹⁴.

b) Sbr. hér að ofan bls. 240¹⁷ (= Á. M., c. 14, bls. 211²²).

c) = Á. M., c. 21.

d) = Á. M., c. 19, bls. 225¹⁵.

e) Í stað þess sem hér segir hefr skinnb. í Árna-Magnúss. safni nýmæli (c. 23), er tekur af boð það sem hér stendur.

1 og 2) Deplunum er við bætt.

3) Skamstafað á vanalegan hátt (oheilo, með strykum uppyfr ei, eða þó heldur aðeins yfr e, og uppyfr o) og er því eigi rétt, það sem segir í Á. M., l. c., athugas. 3, að í skinnb. þeirri, sem hér er prentað eptir, standi oheilum.

^a Ef maðr fær líflát erlendis sa er fe a ut her oc verðe menn eigi asáttir hvart hin er andaðr eða eigi. Þa eigo erfingjar cost at láta sana dāvða hans. Þeir scolo leida fram at dome v. ora landa. scolo þeir menn .ii. ipvi liðe er ipess konvngs velde vøre þa er hin dó. eða sipan sem sa var. Allir þeir menn v. scolo at tengþom réttir. Sva scolo þeir at quepa at ver leggiom þat vndir þegn scap várn. at ver hyciom þan man dāvðan.

a) = Á. M., c. 7, bls 19014.

GRÁGÁS.

ELZTA LÖGBÓK ÍSLENDINGA.

Útgefin eptir

skinnbókinni í bókasafni konungs

á kostnað

FORNRITAFJELAGS NORÐURLANDA

Í KAUPMANNAHÖFN

af

Vilhjálmí Finsen.

Síðari deild.

KAUPMANNAHÖFN.

PRENTAÐ HJÁ BERLINGUM.

1852.

L.

1887

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

LECTURE NOTES

BY

W. B. RENTON

PH.D. 1887

1887

G R Á G Á S.

ALICE

omaga balcr

128.

(Bl. 99, a.) **S**va er mælt at sina omaga ahver maðr fram at föra alande her. Moðor sina amaðr fyrst fram at föra.¹ EN ef hann orcar betr þa scal hann föra fram föðor sin. Nu má han betr. þa scal hann born sin² fram föra. Nv ma hann betr þa scal hann systkin sin föra fram. Nv ma hann betr þa scal hann föra fram þa menn er hann a arf at taca eptir. oc þa menn er hann hefir arftake tecna. Nu ma hann betr þa scal föra fram leysing sin þan er hann gaf frelsi. EN ef nockor þeirra manna gengr at hans ráðe er nu var taliðr enda eigi hann fe til at föra hann fram þa verðr hann utlagr vm þat ef þeir ganga. fra þessom monnom öllom scal maðr eigi seliaz arfsale. oc fra engom þeim er afe hans ero comnir. Ef hann hevir eigi fe til þa scal hann ganga isculld fyrir moðor sina. Nv þarf faðir hans heldr framförslo þa scal ganga isculld fyrir hann. Ef hann hefir gengit isculld fyrir föðor sin. enda³ þurfe moþir

a) Á. M., Omaga-balkr, c. 1.

1) Deplinum er við bætt.

2) Þar sem orðin boru sin standa virðist ritarinn í fyrstu hafa skrifað systkin sin, en máð síðan út orð þessi og ritað orð þau, sem fyr voru nefnd, í staðinn.

3) Í fyrsta ritað endi, en síðan strykað undir í og a ritað uppflr.

hans fram ferslo síðan þa a fapír hans at huerfa til frænda sína at framfærslone en hann scal ganga i sculld fyrir modor sína. Ef hann hefir eigi fe til at fœra þav fram. þa scal hann fara þangat er en nanaste niðr er þeim þeirra manna er fe a til at fœra þav fram. þa scal hann biða þeim manne at ganga isculld fyrir þav þar. scalat hann meire sculld eiga en hann vœre verðr ef hann væri þræll. Ef hann er isculld tekinn aðr oc þicke þeim manne betra at hafa hann en eigi isculdine er hefir fram at fœra annat tuegia fœdor hans eða modor þa scal hann fara at biða fyrir hann iafn micit fe sem hann er scyldfastr oc scal hann þa or leysaze (Blis. 99, b.) þaðan or sculldine, en hann ganga hinnveg isculldena fyrir fœdor sín eða modor sína. Ef hann vill eigi ganga i sculldena. þa a hin þo at sculldfesta hann at hvaro. En ef hann vill firaze hann eða flœia þa scal hann fara til heimilis hans. oc beiða hann til farar. en ef hann vill eigi til fara. þa scal hann legia lögsculld á hann at hvaro ef hann vill lysa scal hann fyrir heimilis þvom sinom .v. Hann scal lysa at lögbergi at hann hefir lögsculld laget a hann. enda a hann cost alengr at veria lyriti ine höfn hans oc sva at þigia vere at honom. Nu ero finnare omagar en þeir er hann a arf at taca eptir. oc scal hann þo fram fœra afe síno ef hann a til. En þa a hann fe til ef¹ hann a iiii. missera fulgo ser oc omogom sinom oc þeim er hann tecr við. oc scal² fulla fulgo ætla ollom. þegar er nockot scortir á at han viðr ser. Maðr a cost hvart sem hann vill at ganga isculld fyrir born sin

1) Orðunum þa a — ef, sem ritarinn að líkindum hefir sleppt í gáleysi, er bætt við samkvæmt skinnb. í Árna-Magnúss. safni.

2) Í fyrstu ritað sva, en síðan dregið undir orð þetta og ritað scal uppyfir.

eda selia þav isculld ella. **S**it barn *scal* hver *maðr* fram föra *alande* her. ^a **F**aðir *scal* fram föra barn sit at¹ *tveim* *lutom* en *moðir* at þriþiungi. en ef þav hafa felag sitt *gert*. þa *scolo* þav at *slicom* luta hvart þeirra fera omaga fram sem þav eigo fe til. **E**f² hiu *sciliaz* oc hafa þav *eigi* bæde fe til at halda sino scote upp þa *scal* at þeim luta hvart þeirra fram föra omagana sem þav hafa fe til. **E**n ef anat tuegia³ þeirra orcar at föra born sin fram oc *scalat*⁴ þeim meðan abrott *scipta* ahendr avðrom *monnom*. Enda a at þeim luta hvart þeirra fram at föra sem þav hafa hand megin til ef hvarke þeirra hefir fe til. **E**f hiu .ii. *scipta* bornom sinom með *ser*. þa *scal* sva *scipta* at hon hafe þat barn þav misseri (Blis. 100. a.) er spendreccr er þott þav vile *scipta* anan veg sidar. **E**f faðirin andaz fyr þa *scal* móðiren þav born hafa en erfingiar hans *scolo* ina⁵ henne fulgornar. **E**f móðirin andaz fyr en faðerin oc er þar fe eptir. þa á hann þav born at hafa meðan þav ero a omaga aldre. En erfingiar hennar eigo fulgor at ina honom. **E**f þav ero þroten bæde þa *scal* *scipta* bornom i áttir at tueim lutom iföðor ætt en at þriþiunge imodor ætt. Ef anat þeirra abetr ex sialfom *ser*. þa *scolo* hvar virða hue miclo þat þeirra orke betr oc *scal* þat legia til þar sem bornin ero. en at þeim⁶ luta er þav orca eigi þa *scolo* ii. lutir huerfa iföðor ætt en at þriþiunge imodor ætt. **R**étt er at *scipta* omogom

a) = Á. M., c. 3, bls. 2399.

1) Síðasti stafurinn í orði þessu er ritadur ofan linnu.

2) Ritid Efe, en strykað undir síðasta stafinn.

3) Í fyrstu skrifad anan tuegi, en leiðrétt síðan þannig.

4) Ritad *scal* at, en samstöfurnar síðan dregnar saman með stryki amilli neðri hlutans a l og a.

5) Í fyrstu ritad una. en leiðrétt síðan þannig.

6) Leiðrétting fyrir þess.

fra þeim stað er þeir verða þrottraða enda er þeim rétt at scipta at heimile sino. **Ef** omagar verða þrottraða fyrir fardaga þa skal þeim scipta. þegar er þeir verða þrottraða. **Rétt** er at scipta omögom at fardögom ef þess er von at þav þriote þav missere oc fe með ef er. ef tuecia missera fulga er eptir eða mina þeim omögom er þar ero. Þeim skal til biöða öllom er hlut eigo iomögom a var þingi ef þeir ero sams heraðs oc coma til er .vii. vicor ero af sumre. **EN** ef síðar skal scipta þa skal biöða þeim til vii. nóttom fyrer. **EN** hva skal quedia iii. nottom fyrir sciptit ofvallt. oc quedia fra heimile þvi er þeir lata scipta omogonom. ^a Þeir scolo scipta omogonom við bók bvarnir v. **EN** ef omagin er ein. þa scolo þeir scipta sva at þeir hafe allir er til ero comnir þan omaga atueim misserom **EN** eigi storum **EN** sva. (Bl. 100, b.) Ef bvar coma eigi til sciptissens oc ero þo quaddir. þa verða þeir utlagir iii. morcom. Nu coma bvar iii. oc grip menn .ii. þa verðr þo rett scipting þeirra. Sa¹ er quadde sciptisens skal² beiða hva at scipta omogom við bók. Nu ef þeir vilia eigi þa ero þeir utlagir. enda a domr at döma a hendr þeim sciptit³ .xiiii. nottom eptir vapna tac. **Fæðeren** skal scipta lata omögom. oc föra með eið a hendr hinom er hlotit hefir. **EN** ef eigi sciptir fæðeren. þa asa maðr at scipta er lut a í omögom. eða sa er vill ella. oc scipta til hlut falla. ^b Ef iafnánir menn ero barn omaganom fleire. þa skal hann quedia

^a) = Á. M., c. 4.

^b) = Á. M., c. 5.

1) Ritad S* (venjulega = Sva).

2) Hér á eptir skrifad þo, en síðan strykad undir orð þetta.

3) Við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

heimilis bva sina .v. til at scipta með þeim. Enda *scolo bvar* luta með þeim huerr þeirra scal fyrst hafa eða þar næst eða efstr. Hann a at föra þeim manne er fyrst hlaútt omagan oc segia honom hue lengi hann scal hafa eða hueriom hann scal föra. **Eigi** scal föra honom optar með eid en sama omaga en vm sin. oc föra at þeim lut er honom var deilldr. Hann scal ser af hende föra með vatta oc sva hverr þeirra oðrom. er hafa þan omaga. EN ef þeir vilia eigi við taca oc vardar þeim utleyð. en hin scal heim hafa omagan oc heimta fulgor tuenar at þeim. Omagin scal i þeirre átt vera til þess er hann er xvi. vetra gamall. sem hann var ideilldr. Ef misdavde verðr¹ omagana. þa a þess nyt þat at vera er omagin var deilldr. Þat er mælt. at maðr a at föra manne omaga þa er hann er xvi. vetra þeim er nanastr er hvergi er aðr hafðe.² þa er hann af omaga alldri oc scal fara sem erfð³ önor. oc föra með eid at heimili hans oc segia til lögfostom monnom með huer scil þeir hafa fört.

129. vm eidförslor

^a Sva er mælt at maðr a at föra omaga manne. með eid at heimile hans. oc fara iamt með sem meþ (Bl. 101, a) stefno. Ef menn ero iselium oc er þar bu allt. þa er rett at föra þar omagan með eid. Ef hann hittir hann iverke ute. oc er rett at föra honom omagan með eid þar þa. en ef eigi er omagin ein för til hvss. þa eigo þeir at

a) = Á. M., c. 6.

1) Hér a eptir ritað omaga, en orð þetta síðan strykad út aptur.

2) Deplinum er við bätt.

3) Síðasti stafurinn í orði þessu er ritadur ofan linu.

biöða at föra til hús. ef hin er iverke. ^a Sva scal hann með eið föra at hann scal nefna vatta ii.^a eþa fleire. Þpat vætte. at ec vin eið at *crossi* lögeið oc segi ec þat guði at ec veit *eigi* anan man rettara at föra fram þena omaga sams heraðs þan er fe eða føre hefír til heldr en þic oc nefna hann oc queþa á af hueriom rífiom hann förir honom oc ec eið føre hann þer at lögom. oc nefna hvarntuegia. þeir menn .ii. er fylgia honom *scolo* slican eið vina oc fela þat undir eið sin at hann ueit *eigi* anan man réttara sams heraðs at föra þan omaga fram helldr en hann. Þa er omagin er xvi. vetra gamall eða ellre oc er rétt þa at föra hann með eið þótt hann hafe fyr verit færðr þa er hann var yngri. oc scal hann hafa hvart er hann vill. *cross* eða boc meire en hals bók. Ef menn föra omaga með eið oc gera menn lið fyrir þa. sva at þeir mego *eigi* na at fara til túns þa er rétt at föra þar með cíþ er þeir coma framarst. Ef þeir verða sva ofr liðe bornir at þeir taca omagan oc föra þeim manne með eið er adr fóro með omagan. þa er hver þeirra utlagr iii. *morcom* er iþeirre for var. oc á ecki eið færsla þeirra at standaz. Ef hann förir þeim manne omagan er ecki a fe. þa er sva sem oférþr se. Ef hann förir þeim manne omagan er engi sculd leic a við. þa er sem oférðr se. Ef maðr förir sin omaga sialfs¹ oðrom manne oc varðar honom utlegð. Ef sa maðr förir með eið omagan er ecki a við. eða er *eigi* afram förslo hans oc förir þeim manne er við (Blis. 101, b.) a at taca. Nu lætr hann ganga eiðfórðan omagan. þa varðar honom

a) = Á. M., c. 7.

1) Ritad ofan linu.

iii. *marca utlegð*. EN ef omagen verðr ute davðr af þeim söcom þa vardar honom þat *fiorbavys gard* oc *scal quedia til ix. bva* apingi EN .v. til *utlegðar*. hin acost at hafa heim omagan er ferdæ ef hann vill oc heimta fylgor tuenar at honom. oc *utlagaz hann um fram*. Hann *scal föra þeim manne* er nanastr er¹ omaganom þeirra manna er hag a til vidtökunar. enda er rétt at föra þeim manne er firnare er samheraðs omaganom. EN sa *scal föra* af hondom ser omagan at dome ahendr þeim er vid a at taca oc heimta fúlgornar at honom. Rett er at föra omagan ahendr erfingianom þoat hann se o avðgare EN hann *eigi fram* at föra. EN hann a at föra² af hondom ser oc hrepps menn með honom. Ef scilir a með hrepps monnom oc vilia sumir *eigi föra*. þa eigo þeir at raða er föra vilia. Nu vinna³ sumir hvarki at oc er þa sem þeir nite. þa eigo þeir at ala omagan er *eigi vilia föra hann*.⁴ Rett er at föra omagan at scipe ef sa vill abrott fara er vid omaganom a at taca. Ef sa maðr a *eigi fe til* at föra fram omaga þan er honom var ferdæ með eid þa ahann at föra af hondom ser at dome. oc *quedia heimilis bva* sina .v. til hvart hann afe til at föra fram þan omaga *eda eigi*. Rett er at föra omaga a varþingi með eid ef hann heyrir asialfr. Ef maðr deyr fra omogom þeim er honom voro förþir með eid. þa eigo þeir at fylgia arfenom ef hann var arftoco maðr omagana meðan arfrin vinz til. oc fylgia at þeim luta sem hann atte arfin at taca eptir omagan.

1) Vid bætt.

2) Ritarinn hefr i fyrstu skrifad fa = fara, en lagfert það síðan þannig, an þess þó að stryka út r

3) Getgáta, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, fyrir vilia.

4) Hér stendur ofan línu krossmynd (†), er líkist mynd þeirri, er höfð er i skinnbókinni til að takna orðið cross. Hvort mynd þessi muni vera sett hér af ritaranum svo sem einhverskonar merki, verðum vér að lata liggja ámillum hluta.

Ef *eigi* er fe til *eða* var *hann eigi* erfðar omaga. þa á sá *maðr* at taca við omaganom er fe *eða* före hafe (Bis. 102, a.) til oc scyllztr se. Ef hin er þrotin er fram förir omagan. þa a til sins sculldingia huar þeirra at huerfa. þar calla *menn* omaga mót. **Eigi** scal hinom sama manne föra fleire omaga EN EIN a meðal þingia tuegia. með eid or einom kne rune. EN ef fleire ero omagarnir or einom knerune EN EIN. þa scal föra þá ahendr þeim monnom¹ er firnare ero. En *hann* scal föra af hendi ser at dome oc heimta fulgor at þeim er fram a at föra omagan. **Ef** *maðr* förir fram anars manz omaga. oc vex hinom fe² er fram átte at föra þan omaga þa scal *hann* heimta fulgor at honom slicar sem *hann* hefir fyrir *hann* lagðar avaxta lavsar. Ef omaganom vex fe *eða* ber undir *hann* þa a *hann* at heimta fulgornar at honom slicar sem *hann* hefir lagðar fyrir *hann*³ avaxta lavsar. *Eigi* a *hann* þat fe ierfð omagans at heimta ef *hann* villde *eigi* heimta at honom sialfom meðan *hann* lifde.

130. vm omaga lysing.

Sva er mælt at lysa scal aþingi til framförslo o maganom ahendr arftoco maxinom oc a *hann* at *quedia* til *bva quidar* hvart *hann* se arftoco *maðr* omaga þess *eða eigi*. *eða* hvart *hann* se hans omagi *eða eigi*. oc *quedia heimilis bva* v. til alengr þes er ahendr er lystr. Þan omaga scal döma ahendr honom. nema *hann* fae ser biarg quid. Oc scal *hann quedia* ser biarg quidar heimilis *bva sina* v. hvart *hann eigi* fe *eða* före til at föra fram þan omaga. Nu ef þat berr quidr at *hann* a

1) Ritad ofan hnu, ef til vill samt með yngri hendi.

2) Við bætt.

3) Orðunum fyrir *hann* er við bætt.

eigi fe eða færi til at færa fram þann omaga¹ þa asa er lyst hefír *quedia heimilis bva hans* v. hvart hann orke at nokorom luta at færa fram eða engom. Hann scal at slicom luta fram færa omagann sem quidr ber hui hann orkar. Sa scal *quedia honom* biarg quidar er ahendr honom lyste ef eigi vilia adrír. Nu ef þar ber avðn þa scal lysa ahendr frændanom þeim er hann hygr at fe eigi til. Hann scal telia frændsemi með (Bis. 102, b.) omaganom oc þeim manne er hann lysir ahendr at dome oc sana með þegnscapar lagningo sínni at su er frænd semis tala sön oc rétt amidle þeirra er þa talþe hann. Hann scal hafa sanaðar menn ii. þeir scolo þat leggja undír þegnscap sín at sia er frændsemis tala rétt oc sön amidle þeirra sem þa talðe hann. Þa scal honom døma þan omaga nema hann fae logvorn fyrir sec. En su er logvörn ef þat ber quidr at hann a² eigi fe til. En su er ünör ef hann fær scylldra man til. þan er fe eða fære hafe til. oc scal hann lysa þa þegar ahendr þeim manne. oc hafa omagan sialfr ef hann festir eigi hize framförslona. Þa scal maðr taca undír omaga lysing er adr er boren quidr með ene fyre söcine eða handsoloð er við taca fyrir þa soc. Ef sökiande veit eigi heimili þess er hann sökír vm omaga söc. enda scyli sökiande *queþia bva til*. þa scal hann *quedia fra* heimile omagans. Nu veit hann eigi þat. þa scal *quedia fra* heimile sino. Ef i sín dom er sottr hvar þeirra arstoco maðren oc sa er til handa horfir omagin. þa scal hann þat vætti³ bera fram at dome þeim er sa er sottr í er

1) Orðunum Nu ef þat — omaga, sem ritarinn eflaust hefir sleppt i ogáti, er bætt við eptir skinnb. i Á. M. safni.

2) Við bætt, sem nauðsynlegu, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

3) Við bætt, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

siðar var ahendr lyst er nefnt var at þar er foreleyse bar arf töcomunzens. ^a Þar er vanefne beraz þes manz er a hendr er lyst. enda vill hann¹ eigi föra meir til stadar. þa scal föra huerr til stadar er vill. Nu vill engi föra til stadar omagan. þa a at döma framförslo omaganom² sem hann hafde adr. Ef engi kömr vorn fram fyrir hann. þa a at döma ahendr honom. oc iþan hrepp er hann er i. en þeir scolo hafa hrepps menn omagan þav missere. en at sumre eigo þeir at quedia honom biarg quidar.³ sva ef þat ber quidr at vanefne mundo beraz et fyra sumarit. ef þa væri quatt biarg quidar-⁴ (Blis. 103, a.) ens. oc a þa dömr at döma ena somo framförslo omaganom sem hann hafde adr oc hverfr þa af hende honom. Ef þeir menn ero samfiordungs er omagin er dömpr ahendr oc hinir er adr hafa. þa scolo þeir föra omagan er adr höfdo þangat til þess manz er ahendr er dömpr. Ef maðr vill eigi⁵ taca við dömpom omaga samfiordungs oc vardar þat fiorbavgs gard oc er þegar rétt at stefna vm er reyniz för omagans. Rett er at maðr före manne dömpan omaga innan fiordungs⁶ ef hann vill. oc vardar sliet sem adr var tint ef eigi er við tekit oc avallt vardar fiorbavgs gard ef maðr lætr ganga dömpan omaga. Ef omaginn

a) = Á. M., c. 8.

1) Ritað ofan linnu, ef til vill samt með yngri hendi.

2) Skinnb. i Á. M. safni bætt við: slica.

3) Deplinum er við bætt.

4) Við bætt.

5) Við bætt sem nauðsynlegu, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

6) Skinnb. i Á. M. safni hefir: i annan fiordung og er P. Sveinbiörnsson a því i athugas. við Á. M., l. c., að það sé eigi eins rétt og innan fiordungs, sem her stendur: þykir oss það þó mjög vafasamt. Þess ber að geta, að sami orðamunur finnst i handritunum, þar sem grein þessi kemur fyrir aptur i þeim badum, Á. M., c. 33, og hér að neðan c. 143.

er utan fiordungs þa scal aqueda at dome huert hann scal sokia omagann en hann scal sokia þangat omagann oc hafa abrott ferðan omagann er .vi.¹ vicor lifa sumars eða fyr. Nu vill hann eigi eptir coma sua. þa scal hin hafa omagann þav missere er adr hofðo oc heimta fulgor tuenar at hinom. þeir scolo stefna vm fe þat et næsta sumar eptir miðvico dag imitt þing. oc stefna hvartz hann vill. iboanda kirkio garðe eða at logbergi oc telia varða utlegð. hann scal quadda hafa heimilis bva sina v. til adr hann stefne at virþa við boc huerrar fulgo omaginn þicki verðr þav missere. Nu scal fe þat döma anat sumar at gialda miðvico dag imitt þing i boanda kirkio garðe með alögom. oc með leigom. Þes a hann cost at hafa omagann til þings ef hann vill oc föra² hann þangat til búðar er sa er ibuþ. er við omaganom a at taca. oc fera honom með vatta ef hann er a þingi. En ef hann er eigi þar. þa scal hann föra ahendr hreps monnom hans með vatta oc þangat til buþar er þeir ero. flestir í oc mæla sva at ec føre yðr af því at þer erot í einom hrepp allir. Nu eigo þeir heim at³ (Bls. 103, b.) hafa omaga. oc heimta costnað sin at þeim er omaginn er ihond⁴ demþr. Nu hefir hann eigi til þings omagann þa scal hin coma eptir .xiii. nottom eptir vapna tac. En ef sa kómr þa eigi eptir er⁵ omaginn var demþr ahönd þa scal hann nefna vatta at því en siþan stefna þar oc telia varða fiorbavgs garð. Enge maðr a at hafa omaga sin til alþingis oc lata biðia matar þar. En ef hann hefir

1) í skinnb. i Á. M. safni: viii.

2) Leiðrétting fyrir för.

3) Ritað tvisvar, neðst a bls. 103, a og efst a bls. 103, b.

4) Þannig.

5) Ritað ofan línu.

þa varðar *fiorbavgs gard*. Engi maðr scal lata sitia omaga sin eptir a alþingi er hann fer abrott. Nu ef hann lætr eptir sitia omagann þa varðar þat *fiorbavgs gard*. Ef anar maðr flytr eða færir omagann manz til alþingis oc gengr hann þar oc biðr matar þa varðar honom *fiorbavgs gard*.

131. vm gongo menn

Engi maðr scal gefa mat gongo monnom her aþingi. Eigi scolo menn búþir sinar opnar lata standa¹ til þess vm mat mal. Nu coma gongo menn þar in vm mat mál at biðia matar. þa eigo þeir er buð eigo at fa menn til at færa þa ut. EN þótt þeir se all hart ut færþir þa eigo þeir ecki a ser. ef ecki er örkumbl gört at þeim. EN ef menn gefa þeim mat þa varðar þeim *fiorbavgs gard*. Þeim varðar oc *fiorbavgs gard* er buðena á ef hann fær eigi menn til at færa þa ut. ● hælgar ero býþir gongo manna við brote þeirra er biðia matar a alþingi. Nu vilia menn veria búþir þeirra þa varðar þat hveriom þeirra *fiorbavgs gard*. Enda falla þeir ohælgir er fyrir standa ef aþeim er unit. Ef gongo menn hafa se at fara með. þa á at taca af þeim gervalt ef menn vilia. Ef menn liá gongo monnom fiar sins eða selia þeim at leiga til þings upp. enda verðe feet tekit af þeim þa er engi heimting til þess fiár. Til þess eins fiár eigo menn heimting þótt af gongo monnom se tekit. er þeir hafa þiof stólit eða þess anars. er sva com iþeirra för at þess rað fylgðe eigi er fyrir atte at raða².

1) Orðunum opnar lata standa hefr ritarinn sleppt i fyrstu, en bætt þeim síðan við ofan línu.

2) Á þessari bls. i skinnb. er einni línu færri en á hinum bladsíðunum a sömu opnu, vegna kapitulaskiptanna.

132.

(Bl. 104, a.) ^a Ef maðr scytr niðr omaga sinom eða ferir ihrepp anan en omaginn eigi at vera. þa varðar honom þat iii. marca seþ. Ef maðr hleypr ihrepp anan fra omogom sinom þa varðar honom þat fiorbavgs gard nv. Hreps menn scolo eigi lata ganga omagann. þeir scolo föra honom þan omaga. Ef maðr hleypr or finrdunge fra omaga sinom eða ferir hann omaga sin i anan fiordung en omaginn eigi at vera oc varðar honom þat fiorbavgs gard oc eigo hrepps menn sacir þær. Sva oc ef han hleypr af lande abrott fra omaga sinom oc varðar þat fiorbavgs gard. Ef manne verðr grunr at hann vill hlavpa af lande abrott fra omaga sinom. þa ahann cost at veria honom lyrite förna hvart er hann vill at logbergi eða at scipe. Hann scal veria styre monnom löglyrite at feria hann abrott fra omogom þeim er hann er til comin. oc sva hásetom. styre monnom varðar fiorbavgs gard farning ef þeir fregna lyritar vörzlo hans. EN hasetom varðar utlegð. Ef omaginn sitr strandsetri eptir er þeir fara ibrott. þa varðar farning hans iafnt sem lyrite se varet. Ef maðr tecr omaga oc felr fyrir þeim er abrott vilde hafa þa ræðr hann ser ahendr omagan meðan hann afe til oc hann spyr til hans lifanda. Ef maðr hefir folgit omaga sin ini her enda fare hann abrott af lande er á omagann. þa á sa at hafa omagann er við hefir tecit vi. miseri. ef hann heldr eigi vord til er hin fer abrot. Hann scal fela omaga sin ini vi. miseri. þa fer hann at osekió ibrot.

a) = Á. M., c. 9.

133.

^a Ef þeir eigo .ii. omaga saman oc ero þeir báþir ieinom fiordunge þa eigo þeir at fora omaga þan á mille sín. Ef þeir menn ero itueim fiordungom er omaga eigo saman. þa scolo þeir sva scripta at anar þeirra scal hafa ii. missere eða lengr. Ef omagar ero fleire en ein enda se þeir menn eigi allir i einom fiordungi er fram eigo at færa omagana. (Bl. 104, b.) Nu scal sa þeirra er scil vill a gera quedia heimilis bva sina v. til aþingi at scripta þeim omogom a mille þeirra. En þeir eigo at hluta siþan omagana amidle sin at logbergi. Ef omaginn er eigi fœr amille heraða. þa scal hann quedia heimilis bva sina v. til aþingi. at¹ virða þan omaga amille þeirra huers verðr þicke at taca þan omaga at alda eðle. en þat fe scal eindaga ahendr þeim at giallda² anat sumar iboanda kirkio garðe miðvico dag imitt þing. enn ða³ er omaginn eigi fœr a mille heraða ef hann ma eigi fara fullom dagleidom. Ef þeim þickir feet of micit gert er⁴ utan fiordungs er. þa a hann cost at sœkia omagan oc heimta feet at slicom máldaganom sem aðr var mælt. Ef omagi andaz bralla þa scal sa reida fe slíct sem⁵ .v. bvar hans virða ef hann þyckir vanhast hafa. Ef menn eigo saman omaga oc andaz hann oc scal vera allra þeirra nyt.

a) = Á. M., c. 10.

1) Ágizkun fyrir oc, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

2) Orðin at giallda eru tvítekin i skinnbókinni.

3) Ritað eñða með aðgreiningarstryki á milli n og ð. Ef til vill hefir ritarinn ætlað sér fyrst at skrifa enda.

4) Ritað ofan linu, ef til vill samt með yngri tendi.

5) Ritað se, án skamstöfunarstryksins uppyfir e.

134. v*m* omegðir

^a **S**IN leysing *scal* huerr maðr fram föra nema hann eigi ser biorg eða borin scaparfa son, eða dóttor, þan er orke at föra hann fram, þess a hann cost ef leysingrin kómr ahendr honom at taca bornen¹ isculd hvarf sem hann vill fleire eða fære ef til ero a þeim .xii. manodom er leysingin kómr ahendr honom. EN at slicom luta *scal* hann fram föra leysingian sem hann gaf frelse til. ^b **E**f ii. menn eigo omaga saman oc vill ANAR fara af lande a brott. Nu sa þeirra er scil vill a gera þa *scal* hann quedia heimilis bva sina v. at virða huers omaginn þicki verðr at hafa at alda eðle her a lande. Sa þeirra *scal* kiosa er her alande vill hafa omagann. Nu vilia þeir² baðir her alande hafa omagann þa eigo þeir at luta með ser hvar þeirra hafa *scal*. EN þar *scal* eindaga feet a³ xiiii. náttu fresti þaðan fra er þeir lutodo at þess þeirra heimile er omaginn hlávtz (Blis. 105, a.) til handa.

135. v*m* arftacs omaga.

^c **E**f maðr tekr omaga arftace þa *scal* þat hvar þes hallda er iafn mæle bersc. Nu þickir erfingiom hins er tekit hefir eigi iafn mæle. þa *scal* hann segia a osátt sina þegars hann fregn oc lysa at logbergi oc á at rofna malit. **E**f maðr selr omaga af hendi ser⁴ með⁵ fe. enda verðr

a) = Á. M., c. 11.

b) = Á. M., c. 12.

c) = Á. M., c. 14.

1) Leiðrétting fyrir born.

2) Skinnb. i Á. M. safni bætir við eigi, er vart mun vera rétt.

3) Við bætt.

4) Rítað ofan línu.

5) Hér á eptir rítað eið, en orð þetta síðan strykað út aptur.

lystr ahendr honom sa omagi síðar. þa ma hann eigi þat hafa til varnar fyrir sec anan veg en sækia þan vm er feet hafðe með tekit til framförslonar. eða þa er við eigo at taca ef sa er fra fallin. Ef omagi er seldr til þrotz oc reðat¹ sa sinom erfingiom ahendr þan omaga þott hann take við.

136. vm erlendis manna omaga.

^a Ef sa maðr er erlendis er erfingi er omagans þa² scal lysa ahendr honom til framförslonar oc quedia til xii. quidar þan goda er igegn gengr þingfestini eða þan ella er hann er ipingi með siálfr. oc quedia vm þat hvart hann se hans omage eða eigi. Nv ber þat at hans omage se. þa scal hann beiða vm þat xii. quidar hvart hann munde hag eiga til at færa fram þan omaga eða eigi ef hann væri her alande. með þav avðøfe er hann hefir til. EN ef þat ber quidr at hann munde hag eiga til at færa fram þan omaga ef hann være her með þav avðøfe er hann hefir. þa a domr at döma ahendr þeim manne er næstr er ut her hinom er omagann afram at færa. þoat sa eigi ecki við omagann þeirra manna er se eða føre á til. Hann scal telia frænd semi a mille þess er erlendis er oc hins er omaginn horfir til handa. oc scolo þat iii. menn legia undir þegn scap sin at su er frændsemis tala sön amille þeirra. er þa hafa þeir talit. ^b Ef sa maðr afe ut her er omagan afram at föra þa scal sa maðr er omagan hefir. stefna þeim manne er

a) = Á. M., c. 15.

b) = Á. M., c. 16.

1) Pannig.

2) Leiðrétting fyrir þat.

fe þat hefir at (Bls. 105, b.) varðveita her a lande oc stefna vm þat feet er hiN á er erlendis er. hann scal quedia heimilis bva v. til þes er sottr er aþingi. En þeir scolo bera hvárt þar er þat fe undir honom eða eigi eþa hue micit þat fe er þar. enda a domr at doma ahendr¹ hinom til fulgnana² sva micit sem til telsc. EN ef ecki er feet ut her þa scal hann heimta fulgornar at hinom lengr er hann kómur ut. með voxtom.

137. Ef leysingi verður omagi.

^a Ef maðr vill föra leysing til stadar þa scal hann lysa³ ahendr frialsgiafanom ef hann lifir. en ella ahendr þeim manne er nanastr lifir frials giafanom arf gengra manna. Hann scal beiða bva quidar at bera vm þat hvart hiN gaf honom frelse eða eigi. Ef hann sökir arf toco man frials giafans til framförslo omagans. þa scal scilia bva quidr hvart hann átte arf at taca at frialsgiafan eþa eigi. EN ef han sökir firnara man þa scal telia frændsemi i mille frials giafans oc þess er ahendr er förðr omaginn. Hann scal beiða ser biarg quidar heimilis bva sina v. vm þat hvart hann hafe fe eða føre til at föra hann fram eða eigi oc kómz hann undan ef vanefne beraz. Sa er anar costr til at hann scal beiða biarg quidar vm þat hvart hann gaf sinom mans

a) = Á. M., c. 17.

1) Orðin a he ndr flinnast ekki i skinnb. i Á. M. safni, og verður því þar meiningin nokkuð ódrúsi.

2) Í skinnbókinni: fulgnanana.

3) Orðunum þa scal hann lysa er bætt við, sem nauðsynlegum, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

manne frelse eða gaf hann eigi. Nu ber þat quidr at hann gaf ANARS mans manne frelse EN eigi sinom. þá a at dæma af hendi¹ honom EN eigi ella. Þann a hann EN iii.^a cost at beiða biarg quidar vm þat at bera hvart hann keypti hann til frelsis eða eigi. Nu ef þat ber quidr at hann keypti hann til frelsis oc gallt IN meira luta verðzens. þa dæmiz hann af hendi honom oc ahendr þeim er verðavrana átte at taca fyrir hann af horom.

138. vm utlendra manna omaga.

^a Ef sa maðr verðr at omaga er engi afrænda (Blis. 106, a.) her alande². þa scal lysa ahendr þeim manne er hann vill oc ahendr fiordungs monnom. hann scal quedia til xii. quidar þan goda er sa er iþingi með er at var nefndr at bera vm þat hvart hin varð þar þrot raðe i þeim fiordunge eða eigi. Nu berr quidr þat at hann varð þar þrotraðe iþeim fiordunge. þá a at dæma ahendr þeim fiordungs monnom ollom. Ef maðr cappir mans man til forvercs ser oc a han þan fram lat föra ef at omaga verþr oc³ sua á sa i hans ætt at huerfa.

139. vm utflutning omaga.

^b Ef maðr færir þan omaga ut hingat er hann fær eigi ser mat tuav missere með þat heilende er þa hafðe

a) = Á. M., c. 18.

b) = Á. M., c. 19.

1) Orðin af hendi eru getgáta, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, fyrir ahendr.

2) Leiðrétting fyrir alanda.

3) Hér a eptir ritað a, en strykad síðan undir það aptur.

hann er hann toc við *honom*. þá ræðr *hann* þan omaga *ser* a¹ *hendr*. oc *scal* lysa ahendr *honom* oc *quedia* til xii. *quidar* at bera vm þat hvart *hann* hefir fardan ut þan omaga þa a at dæma ahendr *honom*. Nu ero þeir fleire styre *menn* en ein þa *scolo* þeir sva² hafa þan omaga sem þeir átto iscipi til nema þeir fae lögvorn fyrir sec. En þeir eigo at *quedia* heimilis bva sina .v. til at bera vm þat hvart þa scyllde lög til at hafa ut þan omaga³ eða eigi. eða yrði þeir ut at hafa þan omaga fyrir ofriki konungs eða anara rikis manna. eða⁴ sva ef *hann* hygde at *hann* ætte fe ut her omagen. Nu ef þeir fa þena biarg quid necquern er nv talda ec þa kómr eigi omagin þeim ahendr.

140.

^a *Madr* *scal* hvarke selia af lande abrot fodor sin ne⁵ modor oc eigi kono sina oc (Bl. 106, b) eigi born sin. ne sitt kyn ecki. nema lestir þeir se at þeim at þav se verðe at verre. ef þav være mans menn fyrir okostom

a) = Á. M., c. 21.

1) Rítað ofan línu.

2) Her a eptir rítað fa eða fara, en orð þetta síðan strykað út aptur.

3) Orðin sem þeir átto i scipi til — scyllde lög til at hafa ut þan omaga eru tvitekin i skinnbókinni, en þó eigi strykað út á seinni staðnum.

4) Rítað: fyrir ofriki konungs eða anara rikis manna. eða eigi eða yrði þeir ut at hafa þan omaga eða o. s. frv, en síðan hefir ritarinn breytt röðinni með því að setja b, a og c uppyfir orðinu ofriki og yfir eða á öðrum og síðasta stað; hefir ritarinn einnig þar að auk sett stryk fyrir framan fyrir og á eptir manna.

5) Ritarinn hefir i fyrstu skrifað e. = eða, en bætt síðan við n ofan línu.

sinom. *Eigi skal lavsto virþa við þav adr þav ero xvi. vetra. EN ef maðr selr þa varðar fiorbavys gard.*

141. vm barn fostr.

Ef maðr fœðir barn avðrom manne oc tecr til fostrs oc scal hann þat barn fœða til þess er þat er xvi. vetra gamallt. EN er barne verða lestir adr þat er xvi. vetra gamallt. þa scal feet aptr ganga oc telia iafnt til huers vetrar iNSTÖÐAN. Ef maðr seytr heim barnino fra fostri. þa scolo þav avðøfe öll fylgia heim er hann hafðe viðr tekit. Ef han hafðe honom lið veitt oc tóe hann af því at fœða barn honom. Nu lætr hann barnit heim fara. þa scolo bvar þat virþa huers þat þyckir vert. Ef maðr tekr barnit abrott fra fostri sa er á. þa scolo eptir avðøfin öll þav er þangat fylgðo nema bvar bere þat at barneno være eigi vært at fostri þa scal allt racna feet þat er með var fundit. Ef anat tvegja þeirra andaz fóstri eða fostra þa a þat þeirra at hafa er eptir lifir barnet með þav avðøfe er þa ero eptir. Ef erfingiar lifa eptir þess manz er barnit tóe til fostrs þa eigo þeir at hafa með þeim avðøfom er þa ero eptir. ef vilia. Nu vilia þeir lata heim fara barnit. þa eigo þeir at telia hvat lavnat er eða hvat eigi. Ef hin vill taca abrott barnit er á. þa er þav ero öndod. þa eigo bvar þat at virþa hvat lavnat er eða hvat eigi. Ef barnit er vanheilt at fostri. þa eigo þeir at fœra heim barnit oc eigo bvar at virþa hvart¹ neytt sé allz siarens eða sums.

³) Ritarinn hefir i fyrstu skrifad hat = hvat, en síðan bætt við r við hliðina á a ofan linu.

142. *vm scogar manna born.*

^a Scogar manna eða fiorbavys manna börn oc omagar scolo fara *vm* fiordung inan þeir allir (Blis. 107. a.) er þeir atto arf eptir at taca *vm* þan fiordung huerr sem ferans domrin var i áttir. Barn scal huerfa ifodor átt huergi maðr er sátt handsalar. Ef faðir handsalar faðerne at barne þótt hann se o avðigr oc sva þav born öll er adr ero iquipe modor adr sangangr hiona er gær til þess er þav ero xvi.¹ vetra gömol. ^b Maðr a at taka giolld *vm* kono þa er hann hefir fram ferða² i esco ef leget er með henne en frændr eigo sökena. sva scal hann heimta af sacar adilianom sem anaf fe.

143.³

^c Þat sagde guðmundr lög at faðir barn omaga oc bræpr eða systir þær er hann a arf eptir at taca. þeir menn eigo at eta alla avra omagans sem hann siálfr. Ef finnare omagar ero a avrom hans þa scolo þeir menn abrot huerfa af avrom ef fe er eigi meira en fulgor til þes er hann er xvi. vetra gamall.

^d Þuiat eins er maðr scylldr at taca við avdrom omaga ef hann a ser iiiii.^a missera biorg oc sinom omogom. enda þeim er þa byðz honom. Fulla omaga scal alla

a) = Á. M., c. 22.

b) = Á. M., c. 23.

c) = Á. M., c. 29, bls. 2866.

d) Sbr. Á. M., c. 27, bls. 28414 (= Á. M., c. 2).

1) Leiðrétting fyrir xv., sem vafalaust er rangt.

2) Staturinn r í orði þessu er ritaður ofan línu.

3) I enda fyrstu línunnar er autt bil handa fyrirsögn. Í kapitula þessum eru á sumum stöðum lengri millibil við greinaskipti en vant er, og höfum vér leitast við að lýsa því i prentuninni.

telia þott *eigi* se *sva*. ^a Nu eioðferir maðr omaga oc er rétt at föra at heimile ef lögfastir menn heyra eða heima menn þar eða honom sialfom ella.

^b Rett er at maðr fere manne dömþa omaga inanfirdungs ef hann vill oc vardar slíct þar sem aðr var tínt ef eigi er við tekit oc avallt vardar fiorbavgs carð ef maðr lætr ganga dömþan omaga. ^c Maðr er *eigi* scyldr at föra fram lavngetin born þess manz er hann hefír aðr fram forðan fodor¹ þeirra at helmingi eða at meira lut enda ætte hann anara omage at vera ef þeir hefde fe til at föra hann fram. Ef maðr afe til at huerr maðr a at föra fram fodor sin oc modor þott hann se *eigi* til arfs alen, enda scal hann taca (Bl. 107, b.) arf eptir þav² ef engi lifir þeirra manna er til arfs ero talþir at logom. Jafn gorla scal virða fe til omaga biargar sem til tiundar. Allt scal til virða nema bus alleifar oc huersdags gang vera oc slica nattþiórg iclæðnade þeim monnom er hans omagar ero. ^a Þar er kono er omaga söc a hond lyst oc scal boande quedia henne biarg quidar ef hann er aðingi en sökiande scal segia honom til þa er hann hevír lyst. En ef bóande kono er *eigi* aðingi þa er omaga söc er lyst ahönd henne oc *sva* þar er carl maðr sa er *eigi* aðingi er ahendi er söcin. Þa scal sökiande bioda goda þeim er sa er

a) Þessu mun vart finnast neitt samsvarandi i skinnb. í Á. M. safni; sbr. að öðru leyti hér að ofan c. 129 (= Á. M., c. 6, 7).

b) = Á. M., c. 33, = c. 8, bls. 258¹¹ (hér að ofan c. 130, bls. 12).

c) = Á. M., c. 34.

d) = Á. M., c. 7, bls. 255⁹.

1) Leiðrétting fyrir forðor (ef til vill misskrifað fyrir favðor, af því ritarinn hefir lesið rangt).

2) Leiðrétting fyrir þa n.

íþingi með er sótt er. at hann *quedi* hinom biarg quiþar. EN *godi* *scal* kiosa huart hann vill *quedia* eða eigi. sva at sökiande gete quatt aðr domar fare ut til saca. Þar er sökiande *scal* *quedia* þess quiðar hvart hann a fe eða føre til at föra omaga fram. þa *scal* hann quatt hafa aðr domr fare ut.¹ er þat þa sócnar quiðr. EN ef aðrr menn *quedia* þess quiðar þa *scolo* þeir at dome *quedia* oc sva fremi er til varna er boðit aðr oc er þat varnar quiðr. EN ef þar ber avðn vm þan man er a hönd var lyst aðr domr fare ut. þa *scal* lysa til framferslo omaga meðan domar ero ute. enda þarf þa at segia til þess. aþyrgiaze² *scal* þa huerr sic þo. en þo *scal* sökiande quiþar *queþia* ef eigi vilia aðrir. ^a Ef sa maþr a barn eptir ut her lavngetet er hann er nórcæn eða hialltlenzcr eða orcneyscr eða færeyscr. eða katnescr. eða or noregs konvngs velde. oc come barn þat iátt at *handsolom* eða scirslom. þa *scal* rétt vera at föra þeim manne er or sama fylke er oc hin er barn a. Oc *scal* föra (Blis. 108, a.) *honom* hálfom manaðe fyr en hann fare abrot or vist með fot sin fra boanda þes er hann hefir með verit oc biöða *honom* með x. avra vað mala. Nu vill hann eigi við taca. þa *scal* hin föra *honom* i anat sin at scipe með eið. oc sökia vm siþan ef þarf. þeim manne *scal* föra er hann hefir vi. hundred alna eða meira fe. Eigi er hann þa scylldr at lata feet fylgia nema hann vili. ^b Eigi er maðr scyldr at taca við þeim monnom er *honom* er mæne firnare en næsta brødre eða anara brødre nema

a) = Á. M., c. 34, bls. 299²⁰.

b) = Á. M., c. 27, bls. 285¹⁰ (ákvörðunin í Á. M. er nokkuð frábreytt og yngri).

1) Deplinum er við bætt.

2) Stafurinn a í síðasta samstöfu orðs þessa er ritaður ofan línu.

*hann eigi ser vi. missera biorg oc sinom omögom oc sva þeim er þa býðzc. Maðr a cost at beina x. vi. alna avrom til handa þeim omaga er honom er firnare¹ en anara brødre eða þriðia brødre eða taca við honom ella. Maðr er eigi scyldr at taca við þeim manne er honom er mane firnare en anara brødre oc eigi er hann scyldr at taca við þriðia brøþra sinom nema hann eigi sva avra at honom se siálfom viii. missera biorg oc hans sculda liðe oc sva þeim er þa er honom boðin. ^a Eigi ero menn scyldir at taca við eins manz bornom fleirom en tueim lavnetnom þeim er anara brøðra ero nema gelldr se faðir barnana. Ef anat hiona hefir fe til þa scal þat færa anat fram nema anat vite eigi vel en þegar en er því batnar. ^b [þa scal þat hverfa til felaga sins oc til hiuscapar]. ^c Þar at eins scal omaga færa at hreps vist a hendr arf töco manne er hann hevir fe til at vino ser ena næsto xii. manaðr eða ma hann vina ser mat. oc þo þviat eins ef hann asialfr varðveizlo fiar sins. ^d Ef maðr hleypr fra omogom sinom ihrepp anan or avðrom oc varðar þat fiorbavys garð oc aland eigande soc þá eða hrepstiórar. en þa sa er vill ef þeir vilia eigi. (Blis. 108, b.) ^e **R**ett er at lysa*

a) = Á. M., c. 34, bls. 300¹².

b) Í grein þessa vantar niðurlagið og mun það koma til af því að í skinnbók þeirri, sem ritariinn hefir haft fyrir sér, hefir niðurlagið á greininni verið eins og það er í skinnb. í Á. M. safni (c. 34, bls. 300): þa er sem aðr var mælt, og a það vel við þar, af því þar er búið áundan að geta itarlegar þessa efnis í c. 29, en svo er ekki í skinnb. þeirri, sem hér er prentað eptir og hefir ritaranum því að líkindum þótt niðurlag þetta eiga illa við og hefir þa sleppt því. Oss hefir þótt réttast að fylla út greinina eptir Á. M., c. 29.

c) = Á. M., c. 27, bls. 284⁴.

d) = Á. M., c. 9, bls. 262¹⁶ (= hér að ofan c. 132).

e) = Á. M., c. 28, bls. 286¹⁸.

1) Í skinnbókinni: firnare.

omaga a hendr öllom fiordvngs monnom er frænda þan a engi her a lande er fe hafe til oc nefna ein boanda til þan er i þeirre þing sócn bve er omaginn varð þrotrade i. oc quedia goda þan xii. *quidar* er sa er i þingi með er ahendr var lyst. hvart hann eigi engi frænda þan her a lande er fe hafe til at færa omaga þan fram. ^a Ef tueir omagar ero lystir sen ahönd einom manne þa scal hann við þeim taca er honom er scyldre ef hann hefir eigi fe til at færa bada fram. Eigi scal fleire omaga en iii.^a lysa ahendr einom manne a eino þingi or einom kne-rune. Rett er at maðr søke omaga söc þótt hann hafe eigi comit til öndverz þings ef hann fær eigi anan man til. ^b Rett er hvartz er vill vm omaga fulgor þær buar scolo gera at þeir göre við eid heima eða a þingi at dome. EN ef maðr vill søkia vm tuenar fulgor oc scal hann iii. merer lata varða. ^c Þar maðr fær fram þan omaga er hann er lögscyldr til oc hafe hann eigi gefit omaga þat fe er hann lagde fyrir hann oc grøde omaginn fe siþan eða bere undir hann oc ahann siálfr eða erfingi hans sa er eigi er firnare en systrungr at heimta þat fe vaxta lavst ef sa var þa erfingi er hin dó. er fram hafde fært. Nu föra hiu .ii. fram omaga oc eigo þess þeirra erfingiar at heimta þat fe¹ sem omagen var scyldr.² Slic scal heimta et sama þat fe er gelldz vm vig þess er fram var förðr eða retta far ef undir þa menn ber fe toco er frændr ero þess er fram förde oc iþan kne run er sa ätte frænd semi við. Ef arftoco maðr ma eigi fram föra

a) = Á. M., c. 30, bis. 291²⁴.

b) = Á. M., c. 34, bls. 300²⁰.

c) = Á. M., c. 26.

1) Hér a eptir ritað vaxta lavst, en strykað siðan út aptur.

2) Deplinum er við bött.

omaga sin oc kómr sa af því ahendr firnara manne at lögom oc se omaginn arftoco manne systrungr eða nanare. Nu grøþir arftoco maðr fe eða ber undir hann oc a sa (Blis. 109, a.) er fram færðe omagann at heimta sitt fe vaxta lavst iafn micit sem hann lagðe fyrir hann oc erfingiar hans systrungar eða nanare. ^a Eigi scolo meir coma lavngetin börn en .ii. ahendr föðor frændom favðorens til fram færðe meðan þav ero ibarn omegð oc sva modor frændom hans. ^b Börn þeirra manna er fyrir omenzco söcom ganga með husom scolo eigi coma ahendr frændom meðan þav ero a hvs gangi. En ef þav hafa vist ii. missere eptir hús gang þa verðr rétt at færa börn þeirra a framfærðe. Nu hefir anat þeirra vist eptir husgang oc scal þat þeirra born hafa er með husom fer nema þat bere quidr at þat megi eigi vina ser mat oc clæði er fer. oc scal þa rétt at færa bornen¹ til framfærðe. Nu huerfa þav ahusgang síþan oc er rétt at þa se þeim færð bornen af framfærðoni. Þat er omenzca ef maðr gengr með húsom fyrir neningar leysis sacir eða okosta anara þeirra er goþir menn vilia fyrir þeim söcom eigi hafa þav².

a) = Á. M., c. 34, bls. 3013.

b) = Á. M., c. 35.

1) í skinnbókinni born en.

2) Hér a eptir hafa verið skrifaðar svosem tvær linur, en máðar síðan út svo vandlega, að nú má eigi með vissu lesa annað en fyrsta staðinn: Þ (ef til vill: Þat er mælt).

Festa þattr.¹

144.

(Bis. 109, b.)^a **S**ONR xvi. vetra gamall þá ellre er fastnandi moþor sínar frials borin oc arf gengr *oc* sva hycin at hann kuni fyrir erfð at raða. EN ef eigi er sonr þá er dóttir su er gipt er. *oc* a þá bönde hennar at fastna mag kono sína. EN þá er faþir fastnande dottor sínar. EN þá scal broþir samfedri fastna systor sína. EN ef eigi er broþir þá scal fastna moþir dóttor sína. þar at eins fastnar kona kono. Nu er eigi moþir þá á sa maðr er a systor hennar samfedra. Þá á broþir sammøðri at fastna systor sína. Þá a sá maðr er a systor hennar sammøðra. EN þá scal fastna in nanasti niðr karl manna arfgengra *oc* samlendra nema konor se þær nanare er boendr eigi. þá eigo bóendr þeirra. ^b Þar er eckia er fastnoð manne þá scal hennar rað fylgia nema faþir fastne þá scal hann raða. Ef fleire menn ero til raðana þá scal sa raða er ellztr er brøðrana. EN ef þá scilr á þá scal sa raða er hennar raðe fylgir. EN ef þeir vilia duelia rað fyrir henne oc synia þeir ii. monnom þeim er iafn ræðe þotte. þá scal hon raða við in þriðia ef þat þickir *oc* iafn ræðe

a) = Á. M., Festa-þattr, c. 1.

a) = Á. M., c. 2.

1) Fyrirsögninni er við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

við rað frænda síns nokors. Eckia á fastnastz síalf manne þeim er hana atte fyr þott eigi se rað lograðanda til. ef meina lavst er með þeim nema þvrat eins at þav væri scilit fyrir omaga sacir. Ef frændsemi komr up með þeim manne er kono hefir fastnað ser oc kono ni sv er eigi er bygvande. þa scal sa þeirra fara er raðe vill rena ahálfom manaðenom næsta er hann verþr viss (Blis. 110, a.) til fundar við anan. oc telia frændsemi sem at domi oc sana sva at legia þat undir þegnscap sín iafnt sem at dome oc hafa menn .v. at sana með ser. EN ef frændsemi er þeim byciande oc nanare en at .vii.^a manne se hvart. þa scal af þess þeirra fe bera ilögrétto er þat vill eigi fyrir ráðom lata standa. ^a EN þar er frændsemi er at vi.^{ta} manne oc .vii.^a scal bera x. avra ilögrétto. en þar .c. álna er at sétta manne er hvartuegia. ^b EN ef frændsemi er at v.^{ta} manne oc vi.^{ta} vsque oc a huerr soc er vill. ^c Þar er menn scolo gera tiund ena meire [af fe sino fyrir raða hags sakir. þa scal af því tiundar fe bera ilögretto c. alna. oc er þa sem v. avrar gialldiz af huerium fiordungi tiundar ipvi. Maðr scal oc giallda lög tiund huert ár af fe sino iafn vel þa sem aðr þott hann gøri ena meire tiund. en þat vár er hefz gialld hinar meiri tiundar. scal niðr falla iafn mikit af hueriom fiordungi þeirrar tíundar sem maðr gelldr ifiordung lögtiundar. EN af því tíundar fe er þa verðr eptir scal byscop hafa fiordung sa er ifir fiordungi er. en annan fiordung tiundar scal giallda til þingvallar. Siþan scal sa er giallda á raða firir þeim tueim fiordungum tiundar við ráþ byscops er þa ero eptir. EN ef maðr gerir eigi tiund ena meire. þa varðar þat fiordung garð oc scal

a) Sbr. Á. M., c. 3 (akvörðunin þar er yngri).

b) Þessa grein (sbr. Á. M., I. c., bls. 303¹⁴) má lesa gjörvalla hér að neðan c. 163.

c) Fyllt út eptir Á. M., c. 55.

quedia til ix. bua a þingi. oc a sa] söc er vill. ^a Þar er maðr a at gialda tiund. vsque. lamba gæror sex. ^b EN ef frænd semi er nanare EN at v. manne oc .vi. manne. þa vardar fiorbavys gard samforin nema þav geti biarg quip þax at hann visse eigi frændsemina þa er hann gecc at eiga kono þá oc se firnare frændsemi EN ANARA brøðra. þa er ecki fe viti at domi oc versc hann maleno. oc scal þa døma scilnað þeirra. ^c Eigi scolo oc vera sifiar scyldre með þeim. ef hann hefir aðr kono átta eða hon boanda EN þriþia brøþra. Guðsifiar scolo eigi vera með þeim þær er hvarki þeirra hafe halldit avðro undir scírn. ne undir primsigning. né byscops hond. ne hvartki þeirra ANARS bornom oc hvarki þeirra scal scírt hafa ANAT. ne ANARS bornu. Slict er mælt um prest ef hann scirði konona eða born þeirra. ^d EN ef sa maðr verðr siúcr er kona er fostnoð þa scal hann orð gera hálfom manaðe fyrr þeim manne er fastnat hefir konona at hann mun eigi til eiginorðz coma fyrir velendes söcom oc eigi þarf þa cono heim at færa þo at þat se mælt. oc segia hvat at söcom er. Þa scal eigi brullavp vera fyr (Blis. 110, b.) EN at iafnlengð nema sa vili fyr lata vera er kono scal taca oc scal hann þa orð gera halfom manaðe fyr eða meira méle oc scal hann þa sitt fe eítt til leggja. EN ef honom bétiz eigi a xii. manaðom enom næstom þa scolo lavsar vera festar nema þeir vili hvarirtvegio ANAT. ^e Ef maðr fastnar ser kono [þa scolo festar haldaz sva

a) Þessu mun vera samsvarandi Á. M., Kristinr., c. 49, bls. 17211, en orðin í niðurlagi eru nokkuð öðruvíis, svo ei verður greinin fyllt út þar eptir.

b) Sbr. Á. M., c. 3, bls. 3092.

c) = Á. M., c. 4.

d) = Á. M., c. 5.

e) Fyllt út eptir Á. M., c. 54, bls. 3783.

lengi sem a var queþit. Enn at liðini þeirre stefno er a var queþit, ef sa orøkiz við at gera brullavp til kono er ser fastnaði hana, þa segia lavg lavsar festar, oc er eigi honom su kona heimilli, en þa at hon væri honom eigi föstnoð. Ef eigi er a queðit a brullavps stefno eða hue langar festar scolo vera, þa hallda þær .xii. manaðr þaðan fra er kona var fostnoð] *oc eigi lengr.* ^a EN ef hon verðr siúc þa scal sa gera orð er fastnaða hefir konona at hon er siúc. En hin scal raða hvart hann vill ganga isama sæing kōnōni eða eigi. En ef þa tacaz raðin eigi scal hin raða er ine scal hafa brullavpit hvart tacaz scolo fyrir iafnlengð eða eigi oc gera orð hinom ahálfom manaði fyrr. En ef henne bötiz eigi fyrir iafnlengð þa ero oc lavsar festar nema hann vile lengr biða. EN ef sacir coma ahendr honom eða henne þær er hann er eigi öll, þa scal þat fyrir raðom standa. EN ef sectar sacir¹ þær coma ahendr honom er fe hans aseþ at döma ef hann verðr sanr at, eða þær er hann² a vígt um fyrir alþingi, þa a hin cost hvart hann vill hætta til hallzens, eða eigi, þa verðr rett halldit konone, ef hann verðr saðr at söc. EN ef hon³ verðr logen þa verðr eigi rétt halldit konone. Ef frændsemi finz þa scal sa er fastnaðe eða fastnandin gera⁴ til hins oc telia frændsemi oc legia undir þegnscap sin sem at domi, en siþan scal segia isundr festom. EN ef sa ifaz raða er ser hefir cono festa oc varðar eigi við lög, en mund scal heimta sva sem mæltr

a) = Á. M., c. 6.

1) Her á eptir ritað coma, en orð þetta síðan strykað út aptur.

2) Við bætt.

3) Ritað h með stryki yfir efri hlutana á staf þessum (annars = hann).

4) Skinnb. i Á. M. safni bætir við mann.

var. oc með þeim maldogom sem mælt var at festom ef hann scylde af hende leysa. En hann a cost at stefna at heimile þess er sóttur er eða þar er stefno staðr er réttur. vm allan mund saman enda er costr at stefna þar er brullavp var mælt oc vm allan mundin saman in næsta dag rumhælgan því er rað scylldo tacaz. (Blz. 111, a.) oc scal sækia við festa vatt orð en domr scal doma gialldaga sva sem vættip ber maldaga til. EN ef sa maðr ivaz raða er konona hefir fastnaða. þa scal hin fara þangat þan dag er brullavp var mælt oc beiða kononar oc vistar ef hann nair eigi ella. EN þan dag er næstr er rumheilagr scal hann fara þangat oc veria lyrite ine höfn hennar eða luca hurð oc hiara vm hana oc er honom rétt at stefna vm heiman fylgið¹. þa er þa scylde fram koma oc sva vm fe þat er hin scyllde til brullavps legia. Rétt er at² heimta heimanfylgio með slícom maldaga öllom sem aðr var únt. vm mundin ef hann þyrpti at heimta. Rett er³ at stefna honom oc þar þan dag er næstr er rumheilagr a þeim bólstað er brullavpit scyllde vera vm þat er hann hefir konvne halldit. oc rétt er at stefna sva at hann heyre sialfr eða ella at heimile hans oc lata fiorbavgs garð varða oc sva varðar öllom þeim er a heyra oc samvistom ero við hana. Síþan at han verr lyrite ine höfn kononar oc sva þeim er fregna er samvistom ero við hana. Þeim monnom ollom varðar fiorbavgs garð er fira hann festar kono sinni hvar sem þeir gera þat iraðom eða iodróm lutom. scal quedia ix.

1) Þannig.

2) Hér á eptir hefir ritarinn í fyrstu skrifað stefna, en strykað síðan orð þetta út aptur.

3) Við bætt.

bva til áþingi fra heimile þess er sottr er. Ef aðrir menn standa fyrir raðonom en fastnanden oc varðar þeim fiorbavgs garð við hvarntuegia þann er fastnandinn var oc¹ þan er ser fastnaðe oc er stefno staðr réttir við þa alla er standa fyrir raðonom i þeim stað² sem brullavp var ætlat. þar scal quedia ix. heimilis bva til áþingi. þess er sottr er. EN of samvistor cononar scal quedia xii. quidar þar til. Sa er sottr er scal quedia ser biarg quidar. v. heimilis bva sina at hann vissi eigi at hann væri isama huse cono þeirre sipan er lyrite var varet ine höfn hennar eða þess anars at hann visse eigi at lyrite var varet ini höfn hennar. EN ef (Bls. 111, b) sa maðr fastnar cono er eigi er lögraðande þa varðar hinom ecci er lograðande er þo at han rene raðeno oc sua oðrom monnom. EN ef maðr gengr kono þa at eiga er eigi hefir log raðande fastnað. þa a lög raðandin at stefna honom oc lata varða fiorbavgs garð oc telia rett or fe hans. hinom varðar fiorbavgs garð við log raðanda er fastnaðe. Sa maðr er konona hefir tecna scal quedia eða heida ser biarg quidar at hann³ hygðe at sa væri lögraðande er honom fastnaðe. ^a Þviat eins bergr honom þat. [ef hann vissi eigi þan er lögraðandin var. Enda varðar fiorbavgs garð þa við hann þeim er fastnaðe. EN scalat hann lög villr verða sva at honom] halde þat uppi.

a) Fyllt út eptir Á. M., I. c., bls. 315²⁶.

1) Orðunum þann er fastnandinn var oc, er ritarinn hefir vafalaust sleppt i gáleysi, er bætt við eptir skinnb. í Á. M. safni.

2) í skinnbókinni: i þeim stað standa fyrir raðonom, en vér höfum breytt rüðinni.

3) Við bætt.

^a *Eigi skal maðr festar taca af cono. vsque. þott hon væri ambátt. Ef þat ber quidr þa er hann varðr sökine. En hann skal þo rettin giallda þeim er festar átte nema conan hafe sic sialf fastnat þa bergsc hann eigi við biarg quipen. oc skal þa sokia sem um legordz sacir adrar. Ef sa verðr secr er konona hefir fastnat þa á hin rett or fe hans er konona hefir tecna. En þoat hin søki¹ hann² eigi er logradande er þá a þó sa réttin at heimta er konona hefir tecna. ^b Þa er kona fostnoð er hann hefir at vatta. at hin fastnar honom cono þa. n^o. logfostnon heillt rað oc heimillt. Þa er heimillt er sa fastnar er a festarnar. En þa er heillt ef hon væri eigi verðe at vere þo at hon væri ambótt at hon hefðe uheilende sliçt eða adrir okostir eða andmarcar þeir er hon væri eigi verðe at verre. EN ef þeir anmarcar reynaz at konone oc varðar fiorbavys gard þeim manne er fastnaðe hinom konona viss vitande oc fyrir radom a þat at standa ef hin vill er ser fastnaðe kono. Nu vill hin heimta mund þa skal sa stefna (Blz. 112, a.) er ser hafðe konona fastnat vm þat at hann hafe þa cono fastnat vís vitande. er þeir andmarcar se at er hon væri verðe at verre ef hon væri ambótt. Hann skal stefna til fiorbavys gardz oc quedia ix. bva hans til*

a) Þessu samsvarar að upphafsordum og líklega að efni greinin Á. M., I. c., blz. 3166, en niðurlagið er ólíkt og höfum vér því ekki getað fyllt út greinina þar eptir (sbr. ef til vill við niðurlagið orðin í Á. M., c. 7, blz. 3176). Greinirnar Þvæt eins — uppi, og *Eigi skal* — ambátt raska sambandinu amillí þess, sem a undan er og á eptir kemur, og virðist ritarinn einnig hafa fundið til þess sjálfur, því hann hefir sett tilvísunarkerki uppyfir Þvæt og *Ef (þat ber quidr)*, en þaræð ekki er ljóst, þvar skjóta ætti inn nefndum greinum, höfum vér ekki getað farið eptir bendingu þessari.

b) = Á. M., c. 7.

1) Ritað sokia, en strykað síðan undir a.

2) Í fyrstu ritað þat, en leiddrett síðan þannig.

a þingi. Nu ber quíðr ahinn *oc* secz hann þá. enda er *eigi* heimting til mundarens þoat af honom bere. Nu ber þat quíðr at hann visse *eigi* annmarka akonone *oc* versc hann þa malino enn erat heimting til mundarens nema søkiande fae quíð þan. v. *heimilis bva* cononar at *eigi* se þeir annmarkar a konone *oc* racnar þa mundrin.

145.

^a Ef sa maðr verðr vis er kono hefír fastnaða at su er með barne. *oc* scal hann gera orð þeim er konan er fostnoð *oc* segia honom. En hann scal raða vm síþan hvart hann vill eiga ganga konona eða *eigi* *oc* er hann vareðr sökiñe ef hann getr quíð þan at hann visse *eigi* at konan var olétt. þa er hann fastnaðe. EN ef síþan er legit með konone er honom var fostnoð þa scal hann kiosa hvart hann vill eiga konona *oc* á hann þa legorðz sokena en hin a rétt or féno. er konona hefír fastnaða. EN ef hann vill *eigi* samför við konona þa ahin legorðz sökina er fastnaðe. enn hann a þa réttin *oc* sciptiz sva vm með þeim. ^b Ef legit er með kono. Vsque. betrnar *oc*.

146.

^c Leysingi scal fastna dóttor sína sva et sama sem frials borin maðr *oc* rétto at taca a henne. *oc* sva leysing et sama *oc* lavngetnir menn.

a) = Á. M., c. 8.

b) Þessa grein (= Á. M., c. 33, bls. 3526) má lesa gjörvalla hér að neðan c. 158 (skinnb., bls. 118, b).

c) = Á. M., c. 8, bls. 319¹.

147.

^a Ef maðr gengr kono at eiga hann scal eið vīna a varþingino næsta at hann veit eigi áttar mot með þeim þat er fe víti fylgi. þat er oc rétt at hann vine eið fyrir goða þeim er hann er (Blis. 112, b.) iþingi með. EN goðin scal segia með vatta iþingbrecco þa er meire lutr er þar þingheyianda. EN ef hann viðr eigi eiðen þa varðar honom vi. marca seþ. við þan er sökir oc asa sökina er vill. EN ef hann veit áttar mót með þeim oc scal hann þa segia til þess at hann vill þat fyrir eiðe lata standa at bera fe i lögrétto oc queþa a¹ hue micit. EN ef hann ber eigi feet ilög retto et næsta sumar .x. avra þa varðar honom þat .vi. marca vite. ef manz er vant. en þa .c. alna ef ij. er. vant. oc varðar honom þa xii. merkr ef eigi cömr fram oc asa þat fe hálf er sökir en halft scal dōma at bera i lögrétto EN sa asōc er vill.² scal þo domr dōma ahendr honom at bera fe ilogréttō sem adr. EN borit scal feet ilogréttō drottins dag en fyra iþingi. EN fe þat er þeim scal dōma til handa er sōc sōtte a at dōmaz at heimile þess er sottr er xiiii. nótton eptir vapna tak. þar er þeir ero samfiordungs. EN utanfiordungs manne ahond a at dōma miðvico dag i mitt þing iboanda kirkio garðe anat sumar. ^b iafn rétt er at stefna sem at lysa. enda er rett at lysa at lögbergi oc sōkia et sama sumar oc quedia heimilis bva v. aþingi þess er sottr er hvárt hann hafe fe borit ilogretto eða eigi. Þar er maðr sökir vm lögretto fe oc er rett at

a) = Á. M., c. 9.

b) = Á. M. c. 10, bls. 231¹¹.

1) Við bētt.

2) Deplinum er við bētt.

stefna söc þeirre heiman *oc* *scal* hann telia þa fränzsemi at domi. hefia upp at systkinom *oc* telia knerunom *oc* legia þat undir þegnscap sin at su er frændzsemis tala sön *oc* rétt með þessom manne *oc* þessare kono er hann á *oc* nefna þav bæðe. Sva *scolo* *oc* sanadar menn hans legia undir þegnscap sin at þeir hygia þa frændsemis tölo sana *oc* retta er hann talde.¹ *scolo* þeir allir .iii. hafa unín þegnscapar lagningar eid aðr. Hin *scal* bei- (Blis. 113, a.) þa ser biarg quidar v. heimilis hva sina at hann visse eigi áttar mót með þeim. *oc* bergr honom eigi sa lengr en liðr et fyrsta alþingi.

148. vm samgang hiona

^a Ef þeir menn ganga saman er minna fe eigo en c. lögavra vi. alna avra fyrir utan hversdags klæðnað sin omaga lávsir þa vardar þeim *fiorbavgs* gard nema kona se eigi barnbær. *oc* *scal* eigi eiga ferans dom at þav. *oc* verðr eigi fe þeirra seþ *oc* *scolo* þav fara abrott með omaga sína af lande *oc* coma eigi aprt nema fe þeirra vaxe sva at þav eigi .c. eþa meira eða kona se eigi barn bær. Þat vardar *oc* *fiorbavgs* gard þeim manne er kono þa fastnar nema hann eigi fe sva at hann² føre omaga þeirra fram þa er þav ala *oc* ræðr hann ser ahendr omaga þa en eigi frændom sinom. Þott hann sele öðrom manne ihond festarnar. eða lofar hann at anar maðr fastne. Þa er sem hann sialfr fastne. Ef hin er

a) = Á. M., c. 12.

1) Deplinum er við bætt.

2) Við bætt.

fastnaðe a *eigi* hag til at taca við omogom þa er sva mælt vm þan er ini hefir brullavp þat oc varðar þeim slict et sama sem hinom er fastnaðe. oc scal *quedia* til *heimilis* bva ix. a þingi þess er sottr er. Þeir menn eigo sócn til þessa saca er til omaga standa eða sa er vill. þar er oavðgir menn ganga saman þoat þeir segi osætt sina á, oc er þat sem þeir mæle ecki vm. nema þeir søki vm. þat er stefno söc oc scal¹ *quedia* til ix. bva aþingi þess er sótr er. ^a **MEN** eigo *eigi* þa nótt at ganga saman er logheilagr dagr se eptir næstr eþa lög fasta. **Brudlavp** scal *eigi* gera nær pascom fyrir en lokit se lavgar dag þann fyrir nio vicia fösto. oc scal *eigi* nær eptir en vica se liðin fra fyrsta pascha degi. **MEN** scolo *eigi* brullavp gera fra lavgar degi þeim er næstr er gagn dögom fyrir oc allt unuz liðr ena hælgo viko. **Brullavpe** scal lokit vera lavgar dag (Bis. 113, b.) in næsta fyrir iola fosto. Enda scal *eigi* nær iolom en vika se liðin fra enom þrettanda degi. **Pat** varþar þeim monnum *fiorbavgs gard* er brullavp gera a þeim tídom er uv ero fra numnar oc er þat stefno söc oc a sa at søkia er vill. oc scal *quedia* ix. *heimilis* bva til þess er sottr er.

149.²

^b **Hiona** scilnaðr scal huergi vera alande her nema þar er byscop lofar nema þoiat eins at þav sciliz vm

a) = Á. M., c. 13.

b) = Á. M., c. 14.

1) Við bætt.

2) Í fyrstu líuu kapitulans er ault bil handa fyrirsögn.

omaga *sacir* eða þav *vinaz* a þan a *verca* er in meire sár metiz. Þar er hiu tuav *ero oc* a anat þeirra fe en anat ecki. Nu coma omagar ahendr þvi er fe lavst er eða comit hafa fyr *oc* eytt féno. þa a þat þeirra er fe á eptir at segia til *bvom v. heimilis bvom* sinom oc nefna *vatta*. at ec vil sciliaz við felaga min *fyrir* þær *sacir* at ec vil *eigi* omaga felaga mins. lata eyða fe mino. Þat þeirra er scilnað *gørir scal* nefna *vatta* at scilnaðe þeirra *sva* at hitt heyre. oc segia *bvom til siþan* ef þeir *ero eigi* þa við. Sva *scal* fara hvar þess er hiu sciliaz *vm* þessar *sacir* sem her *ero taldar*. þa *scal* byscop sa er yfir þeim fiordungi er raða hvart þav *scolo* raðom sinom raða eða eigi. Ef frændsemi su kómr upp með hium ii. at þav ætti at sciliaz¹ ef þav *væri* sótt *vm*. þa eigo þav at sciliaz at osecio *fyrir* lof byscops fram. Ef scilnoðr verðr *gør* með þeim af þeim *söcom* eða sifiar coma upp nanare með þeim en þriðia brøðra oc a þat þeirra scilnaðe at raða er fyr vill sæing scilia. Ef kona vill scilnað af þvi *gera oc vardar* ecki ini hafnir hennar þot lyrite se varit. Ef scilnaðr verðr *gør* með hium tueim af þeim *söcom* at þav hafa *eigi* fe til at föra omaga sina fram. oc a þat at hallda hvart sem þav raða þat siálf eða sa maðr er omagar þeirra horfa til handa. Sa maðr *scal* *sva* at þvi fara at ganga iþingbrecko þa er hann hefir *vm* nott varit a þvi sócnar þingi er hann heyr sialfr *sva* at meire hlutr heyre þingheyianda (Blis. 114, a.) oc nefna *ser vatta*. at þvi at hann segir scilit með þeim *oc* nefna þav bæde af þvi at² hann vili *eigi* föra fram omaga þeirra oc mæla

1) Orðunum sem her *ero taldar* þa *scal* byscop — ætti at sciliaz er bœtt við eptir skinnb. í Á. M. safni; hefir ritarinn sjálfsgagt sleppt þeim í ógáti.

2) Orðunum þvi at er við bœtt eptir skinnb. í Á. M. safni.

þat sva fremmi at ein hverr er comin afe hans þeirra omaga. EN ef þav ala born síþan oc er þar soçn til sem um legord anat. enda eigo frændr kononar sokena EN ef þeir vilia eigi þa a sa er scilnað þeirra red. ^a Þat þeirra er scilnað vill. [gera scal bva lata quedia oc telia tölur með þeim iii. nottom fyr eða meira méli. Rumbelgan dag scal quedia oc sva scripta. Þav scolo eida vina at tölum at réttar ero talþar. Ef bvom þickir et oavðgara eigi hafa fe til framferslo omögom. þa scal þat þeirra segia scilit er feet a] oc nefna vatta at. ^b Þat er þar er hiu verða eigi samhuga. [þa er byscopi rétt at lofa kononi fiar heimtingar sinar allar undan boanda sinom. þott hann geri eigi lögscilnað þeirra ef honom þickia forurtir til þess. Sva scal fe hennar heimta sem byscop mæli fyrir. hvart sem þat er et næsta vár eða síðar. Kona þarf eigi at lata stefna bönda sinom til byscops fundar um þetta mál. oc þviat eins ef hon vill lög scilnað gera lata. Nu er sott til fiar þess oc hefir veriandi þat til varna at hann se réttv for ráðandi fiar hennar oc eigi se lögscilnaðr gör með þeim. þa scal søkiandi láta bera fram vétti þat er nefnt var at ordum byscops. þa er hann lofaðe fiar heimting. oc a þa at dæmaz feet þannug sva mikit sem] gögn baro til. ^c Ef maðr scilz við kono sina. Vsque til arfs alin. ^d Ef maðr scilz við kono sina. vsque raðom síþan. ^e Ef frændzsemi su. [eða sífiar coma up með hium er þav eigo eigi saman at vera at lögum. enda vili þav eigi scilnað gera þa scal byscop sa er ifir fiordungi er. fa til iii. menn þa

a) Fyllt út eptir Á. M., 1. c., bls. 327¹.

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 54.

c og d) Þessum greinum mun vart mega finna neitt samsvarandi, ef fylla mætti þar ut eptir. Sbr., ef til vill, Á. M., Arfa-þ. c. 4, bls. 178²⁶ og Festa-þ., c. 20.

e) Fyllt út eptir Á. M., c. 54, bls. 378¹⁹.

er þat legi undir þeguscap sín. at su er frændsemi eða sifjar með þeim. Enda scal þa byscop segja scilið með þeim oc verðr þat þa lögscilnaðr] a meðal þeirra.

150. vm hiona scilnað.

^a Þar er hion vilia sciliaz oc a þat þeirra er scilnað vill¹ gera at² biöða hino til byscops fundar eigi síðar en vii. vicor ero af sumre ef til þings scal fara til fundar hans. Maþr scal fa kono sinni reiðsciota þan er fœr se hvartr - þeirra sem boðit hefir öðro til byscops fundar. EN ef byscop scer ecki ór vm scilnað þeirra. þa scal³ heimta fe hennar sem hann hafe lofat scilnat. Ef konan byðr avðrom manne vm. þa scolo vattar fara þeir er þat bere at hon hafe þeim manne sín mál seld. Nv scolo þav bera mal sin fyrir byscop þan er yfir þeim fiorþunge er. er þav ero or fosto dag in fyra iþingi. EN byscop scal segja þeim lavgar dagin eptir slict⁴ sem hann lofar. Bera scal láta vætte þav öll fyrir byscope er nefnd voro heima i heraðe. EN þat þeirra er hann lofar scilnað scal nefna ser vatta at lofe byscops oc nefna vatta i anat sin at scilnaðe þeirra at hann eða hon segir scilit með þeim. Scal þat þeirra er byscop lofar scilnað hafa slican lut fiar við anat sem hitt hafe for ótta lavst (Bls. 114, b.) scilnað gervan. ^b Ef karl maðrin veldr

a) = Á. M., c. 15.

b) = Á. M., c. 17.

1) Við bætt samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

2) Ágizkun fyrir oc, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni.

3) Geigata, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, f. scolo. Vera má samt, að scolo eigi að standa, en sleppt hafi verið úr orðinu frændr eða þviliku, sbr. hér að neðan c. 158 bls. 55 (= Á. M., c. 16).

4) Ritað selict, en strykað undir c á fyrra staðnum.

scilnaðenom þa á konan heimting mundar sins oc heiman fylgio oc er rétt at stefna vm fe þat in næsta dag rum hælzan eptír hælgina ef gogn ero til aþingi en ellegar anat sumar. þo a hon fe at heimta ef hon vill þott hon se eigi comin til mundar. **S**lican farar beína scal hann fa henne af þingi at öllo sem til þings huege er mál fara með þeim. en ef hann görir eigi sva þa vardar honom utlegð. Hon scal sva fara at fiarheimtingo þeirre at hon scal lata bera vætte þat idom næst stefno vætte er hon stefnde honom til byscop¹ fundar oc sva þat er byscop lofaðe henne scilnað at gera ef þess er costr. sva þat er at scilnaðe þeirra var nefnt. þa scal bera festa vætte oc sva felags vætte þeirra ef þat hevir verit hverso scilt var fyrir felage þeirra. En ef eigi var felag þeirra gert. eða sva gert at þat atte rofna þa er scilnaðr þeirra var gör. oc scolo buar hennar v. bera quid vm þat hve micils fiar hon hefir neytt siþan er samgangr þeirra var. **E**f erfðir hafa comit undír þav meþan samför þeirra var oc a þat þeirra iafn marga avra at taca af féno at af náme sem erfð tæmpiz. En bæde scolo þav vaxta hafa neytt nema anan veg hafe mælt verit ifelags lagningo þeirra. **Þ**at þeirra er erfð tomiz a cost at lata erfða fe eigi coma ifelag þeirra oc taca siálfst voxto af. **Þ**at þeirra er scilnað vill raða við anat oc til byscops fundar vill stefna avðro heima iheraðe scal gera vart við hálfom manaðe fyr eða meira mele. þar er sokia megi byscops fund a xiiii. nóttom.² scal sva þvi male þa at öllo fara sem a aþingi. oc sva öll vætte þar fram bera sem aþingi. ellegar verðr eigi at rétto scilnaþr þeirra.

1) Pannig.

2) Deplinum er við bætt.

151.¹

^a Ef maðr vill hlavpa af lande abrott með fe kono sínar. þa a hon cost at selia þat mal þeim manne er hon vill at bana farar honom (Bls. 115, a.) oc sva sekia hann ef þarf oc þa menn er abrott feria hann. ^b Ef maðr vill feria kono sina navðga af lande heðan þa a hon at segia scilit með þeim. ef hon vill hvarges þav ero stavdd þa er hon gorir þat at söno á hendr honom oc varðar honom bröt höfn hennar oc fiár hennar síþan sem þav hafe engar fiar reiðor saman áttar. at engo er su kona honom heimille síþan er lögscilnaþr er gör en sv onor er hann hefir engar reiðor við áttar. Hon þarf eigi vanda vatta til þess anan veg en nefna þa menn er vátt bærir sé at því at hon segir scilit með þeim sem karle oc kono scal. þeir scolø eigi segiaz or því vatte. en vm raða hag þeirra scal sva fara sem byscop lofar.

152.²

^c Þar er samfarar hiona ero oc scal hann raða fyrir fe þeirra oc caþpom. Eigi er kono scyllt at eiga ibue nema hon vile. en ef hon á ibve með honom. þa a hon at raða hv rádom fyrir inan stocc. ef hon vill oc smala nyt. Cona a at raða firir hálfis eyris caþpi eða mina vi. alna eyris a xii. manoðom. Boande hennar a caþp hennar at ripta ef hon caþpir meira enn sva. En honom er heimilt þat er hon tecr við. en þeim varðar utlegð er við

a) = Á. M., c. 18.

b) = Á. M., c. 19.

c) = Á. M., c. 21.

1 og 2) Í fyrstu línu kapitula þessara er autt bil handa fyrirsögn.

hana *cavpir* meira *kavpe* EN *mælt* er. *oc* a sa *eigi* *heimting* til þess er *hann* selde *henne*. Ef *kona* *scytr* fe *boanda* *sins* *abrott* *oc* a *hann* *heimting* til þess allz *enda* a *hann* *orðe* at *raða* *við* *hin* er *við* *tecr*. Ef *maþr* *sendir* *kono* *sina* til þings at *lúca* *sculldom* *fyrir* *sec* *éða* *fiar* *reidom* þeirra. *oc* *eigo* *handsol* *hennar* þav at *halda*. *enda* *sva* þav ef *hon* *fer* til *scipa* með *cavpom* þeirra at *raðe* *hans* EN *eigi* *fleire* *nema* *hann* *vile*. Þat a *oc* at *halda* ef *hon* *cavpir* þat er *scyldiga* þarf til *bús* þeirra at *hafa* *heima* *meþan* *hann* er *þingi*.

Kona a *eigi* at *selia* *land* *hálf* *bygðan* *bólstað* *éða* *meira* an *ráð* *lograðanda* ne *godorð* (Blis. 115, b.) ne *haf* *scip* ef *hon* á.

153. v*m* *felag* *hiona*

^a **H**iv *tvav* *eigo* at *gera* *felag* *sítt* ef þav *vilia* ef með þeim er *iafn* *mæle* *oc* *sva* *við* *erfingia* þeirra. *Festa* *mal* *eigo* at *halda* með *hium* *meþan* *festa* *váttar* *lifa* *oc* *eigi* *ero* *ONOR* *mal* *ager*. EN ef *festa* *váttar* *lifa* *eigi* þeir er þav *muni*. þa *legia* *lög* fe þeirra *saman*. ef *hann* *atte* *möre* *éða* *meira* fe. þa er *sangangr* þeirra *var* *oc* *mundr* *var* *golldin* ef þav *hafa* *bvet* *iii*. *vetr* *éða* *lengr*. Ef þav *æxla* fe or *öreigð*. þa *legia* *log* fe þeirra *saman*. *oc* *sva* *legia* *log* fe *hiona* *avalt* *saman* at *hann* a *.ii*. *lute* EN *hon* *þriþiung*.

154.

^b **K**ost a *kona* at *beiða* *talna* *boanda* *sín* *v*m** *fiar* *far* a *mille* þeirra *meþan* *festa* *váttar* *lifa* *.ii*. EN *davþir* *se*

a) = Á. M., c. 22.

b) = Á. M., c. 23, bls. 336³.

halfir eða meir, skal hon hafa quadda til þva þeirra .v. at telia tolur með þeim, ef þeir vattarnir gera þav eigi sátt afiár tölur eða hann lætr eigi scil uppi. **Eigi** a kona ibve með boanda sinom nema hon iati því. **Ef** giold coma ahendr odro þeirra oc a þat með sino fe at bota sin misverca er gert hefir, en ef þav legia fe sitt saman, þa a þat þeirra er eigi hafa gioldin ahendr comit eða boriz, hafa iafn marga avra at af námi leigo lavsa¹. **En** hvar scolo telia með þeim hue lengi fe hennar hefir a voxtom verit undir honom, oc sva hvers hon hefir af neytt. **Hon** skal nefna vatta at því at þeir bera eða anat tuegia þeirra, enda a þat at halda með þeim siþan meþan þeir vattar lifa, nema þav vile anat mál a gera. **Jafnan** cost a hvart þeirra við anat at standa við því at lög legi fe þeirra saman. **Ef** anat þeirra afe en anat se fe lavst, oc se þat þeirra við þan mun meire vm syslo man vm hag þeirra oc legia þa lavg felag þeirra. **Slican** costnoð (Bis. 116, a.) skal hvart þeirra hafa fyrir omogom sinom sem fe a til, oc sva vm heiman gorpír döttra sina. **Ef** þav hafa eigi lagt fe sitt saman þa a hon at gegna þriþiungi fyrir omaga þeirra oc sva at gera döttr heim-an en hann at tveim lutom. **Ef** þav eigo fe saman þa aslican lut hvart þeirra at taca ef erfðir barna þeirra ber undir þav, oc sva fe bötr þar er þav eigo at taca vm born sin sem fe á til.

1) Akvörðunin *Eigi* a kona ibve með boanda sinom — af námi leigo lavsa raskar sambandinu amillum þess sem á undan er farið og þess sem á eftir kemur; er því og ekki svo háttað í skinnb. í Á. M., því þar stendur nefnd grein í upphafi kapitulans á undan greininni Kost a kona at beiða talna o. s. frv.

155. hvat sacnæmt er við kono

^a Ef maðr kysir kono alaín fyrir avðrom monnom oc at raðe hennar oc varðar honom þat iii. marca sech en sa a soc sem vm legorð.¹ EN ef hon reidiz við þa á hon siálf sökena oc varðar þa fiorbavgs garð. Ef maðr kysir manz kono lavn coss þat varðar fiorbavgs garð þoat hon lofe oc sva þott hon bane oc scal quedia ix. bva a þingi til. Ef maðr biðr kono suefnis oc varðar þat fiorbavgs garð. þat ero stefno sacir oc scal quedia heimilis bva ix. a þingi þess er sottr er. Ef maðr gengr til sæingar kono oc² drygia misræðo við hana oc varðar þat fiorbavgs garð. Ef maðr feldr ser til velar við kono oc varðar þat fiorbavgs garð. Ef maðr fellir ser kono eþa fer isæing hia henne. til þess at hann vill coma legorðe fram við hana oc varðar þat scog gang oc scal stefna heiman oc quedia til ix. bva a þingi þess er sottr er. Kona a sacir þer allar ef hon vill reidaz við enda comi eigi fram legorðit ef hon vill sott hafa. en ella lögraðande hennar. ef hon vill eigi siøkia³. ^b Ef konor geraz sva af siða at þær ganga ikarlfötom eða hverngi carla sið er þær hafa fyrir breytne sacir oc sva carlar þeir er kuena sið hafa huerne veg er þat er. þa varðar þat fiorbavgs garð. huarom sem þat gera. þat er stefno söc scal quedia til bva v. a þingi þess er sottr er. sa á söc þa er sökia vill. ^c Ef

a) = Á. M., c. 24.

b) Þessu flnnt ekkert samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni.

c) = Á. M., c. 24, bls. 338¹⁶.

1) Deplinum er við bælt.

2) Ef til vill ætti hér að standa a t. einsog í skinnb. í Á. M. safni.

3) Þannig.

maðr ligr með kono friálse oc heimilis fastri. oc varðar þat scog gang. þat er (Blis. 116, b.) stefno söc oc scal quedia heiman fra vetvangi ef maðr veit hann en ellegar fra heimile hans. enda er rétt at queþia fra hennar heima ef hann veit hvarki hina.

156.

^a Sacar aðile er fyrst boande kono ef til arfs er alin. Þa er faþir¹. Þa er sonr til arfs alin xvi. vetra gamall eða ellre. Þa er sa maðr er a dottor hennar. Þa er broþir samfedre. Þa er moþir. Þa er broþir sammøðri. EN þa er a vallt legorðz sacar aðile sa er rétrr er fastnande. Ef legit er með lögsculdar kono þá asa söcina er feit a at henne en fiorbavgs garð varðar. Ef legit er með ambátt þa secz maðr iii. morcom vm þat oc scal quedia til v. heimilis bva aþingi þess er sótrr er. Ef maðr ligr með leysings kono² þa varðar fiorbavgs garð. nema barnino væri frelsi gefit eða sva ef hon a son frialsan þa varðar scoggang oc scal þa quedia bva heiman til .ix. enda ero slíc mal vm lögsculdar konona ef hon asonin. ^b Ef legit er með gongo kono. þa varðar eigi við lög. ef maðr gengr igögn legordeno en sökia a til fadernis. retrr varðar ef maðr dylr legorðit. þar scal quedia til v. bva a þingi. þviat eins varðar eigi við lög leg orðit ef konan hefir³ a þeim hálfom man-

a) = Á. M., c. 25.

b) = Á. M., c. 26.

1) í skinnb. í Á. M. safni og hér að neðan, skinnb. bls. 179 b., þarsem grein þessi kemur fyrir aptur, er faðir sa fjórði í röðinni, en sonur annar o. s. frv.

2) Í staðinn fyrir leysings kono hefir skinnb. í Á. M. safni: leysingio.

3) Leiðrétting, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, fyrir hefrat, sem eðaust er rangt, sbr. að ofan c. 82.

aðe með husom farit er barn var byriat á. **Ef** maðr getr við þeirre kono barn er með husom fer, þa scal hann taca við henne oc varðveita hana til þess er barn¹ er alit, oc hon er heil þeirrar sóttar. oc sva ef hann vill til scirslo hallda. Ef maðr gørir eigi sva þa varðar utlegð² oc scal quædia til v. heimilis bva aþingi þess er sottr er. Sa a sœc þa er vill nema einhuerr varðveite konona, oc legi costnað sin fyrir, þa a sa maðr sœkena oc scal sœkia til réttar þat mal oc til fúlgna tuedra oc scal quædia til v. heimilis bva aþingi þess manz er fe hefir lagt fyrir konona, eða barnit vm fúlgornar. ^a **Ef** maðr ligr með (Blis. 117, a.) gongo manz kono oc varðar slict þat sem vm aðrar manna conor, oc aboande kono sœc ef hann fer i löghepp sinom, en þoat hann fare viðara ef hann er omage, oc a hann þa bœtrnar at taca vm konona sína þo at anar sœke vm. Slict varðar frændsemis spell þar oc sífia spell, sem i avðrom stöðom oc a sa þær sacir er sœkia vill. ^b **Ef** legorðz sœc er ahendi davþom manne, þa a at stefna þar er hann vissi lögheimili hans síðarst til fadernis oc til réttar ife hans oc quædia til v. bva aþingi, en ef höfðut er sœkin aþr hann se andaðr oc secz þa fe allt. ^c **Ef** maðr þarf at sœkia til fadernis lifanda manz eins saman þa scal hann stefna at heimile hans eða þar er hann heyri sialfr til fadernis oc réttar oc scal quædia v. bva aþingi, oc rétt er at lysa aþingi oc

a) = Á. M., c. 27.

b) = Á. M., c. 28.

c) Sbr. hér að neðan c. 158, bls. 53 (Á. M., c. 35, bls. 350¹⁴).

1) Orðin er barn eru rituð tvisvar.

2) Í stadian fyrir orð þetta hefir skinnb. i Á. M. safni: rettriann.

sækia et sama sumar ef hann vill helldr. ^a Ef scogar maðr getr laðn¹ barn með kono oc er rétt at lysa at logbergi til faðernis ahond honom. oc scal quedia v. bva apingi þaðan fra er hon segir fund þeirra. Ef hon segir eigi fund þeirra þa scal fra heimile hennar quedia bva. ^b EN ef maðr ifar nockot secp hans. þa scal hann sækia sem sycnan man. ^c Hvertz maðr fylgir kono or fiordungi eða af landi þa varðar fiorbavgs gard þeim öllom er fylgia at sino ræde visir vitendr at osatt lögraðanda. þa scal quedia bva fra stefno staðinom. Ef maðr fylgir cono oc beinir for hennar til scips. þeirrar kono er af landi vill fara sva at hann veit at eigi fylgir frænda rad eða for raðanda. þa varðar fiorbavgs gard oc sva styri monnom er a brott feria hana oc sva þeim monnom er fylgio tacaz ahendr við hana en hásetom avðrom varðar .iii. mercr. Nu hvertki er maðr fylgir kono til þess er hann firir hana ipvi² ráde lograðanda oc varðar fiorbavgs gard. ^d Ef maðr ligr með kono erlendis oc getr barn við þar (Bl. 117, b.) oc varðar þat scog gang her. oc scal eigi taca til sócnar her adr .iii. vetr ero fra liðnir nema ut komi nokot þeirra fyr faðir eða moþir eða barnit. þa er þegar rétt at taca til sócnar her oc scal sækia við goda quid. Sva oc ef með manz kono er legit erlendis oc varðar þat scog gang her. ^e oc eigo frændr kononar sækina her. EN boandin bœtrnar. EN ef

a) = Á. M., c. 36, bls. 352¹¹.

b) Þessi viðurauki finnst ekki í skinnb. í Á. M. safni.

c) = Á. M., c. 29.

d) = Á. M., c. 30.

e) Sbr. hér að uedan c. 158, bls. 55 (Á. M., c. 36, bls. 352²²).

1) Ritad á spassiunni fyrir framau linuna.

2) Hér a eptir ritad frænda, en ord þetta síðan strykað út aptur.

hann andaz erlendis oc a þa erfingi at taca hœtr ef boande *hennar* andaðiz avstr. ^a Ef sculdleikar ero með þeim monnom. þa er slíc sócn til vm frændsemis spell her þa sem her væri gørt ef sótt er vm legorðit. ^b J öllom stödom varðar *líorbavgs* garð hvaromtvegia ef menn sættaz a þav möl er eigi á at sættaz á fyrir lof fram. vm frændsemis spell eða sifia spell. eða vm gvðsifiar þær er quíðo á at ryðia vm. eða vm manna conor. oc ahverr sacir þær er vill. frumsökina oc sva þa er þeir hafa sætz a mál. þat er eigi átti á at sættaz. þar scal ix. bva quedia til aþingi. ^c þetta ero allt þrigia þinga mal oc sva vm avstmanna born. við kono. ^d Maðr scal eigi taca¹ mine sátt en rettin vm legorðz söc. en ef han tecr mina eða gorir mini sátt þa varðar vi. merer en hverr á at sökia er vill vm hvartvegia. frumsökina. oc þa er hann toc eða gerþi mini sótt.

157.

^e Conor þær allar er eigi a lofs at biðia til satta oc scolo eigi arf taca ef þær licia ser nema þær væri neyddar til. ^f Ef maðr vill sökia vm leg orð þa scal hann stefna hinom vm þat at hann hafe legit með² kononi oc íþær

a) = Á. M., c. 30, bls. 343²⁴.

b) = Á. M., c. 31.

c) = Á. M., c. 32, bls. 346¹².

d) = Á. M., c. 33, bls. 348⁴.

e) Þessum stað er ekkert samsvarandi i skinnb. i Á. M. safni, heldur er þar nymæli i Arfa-þ., c. 23, er tekur af það sem hér er fyrir skipað.

f) = Á. M., c. 34.

1) Ritað eigi taca eigi og höfum vér sleppt eigi a síðara staðnum.

2) Við bætt.

vændir komit at þav mundi barn ala ef þeim væri þat scapat. nefna þan er hann stefnir. oc sva konona oc feðr þeirra begia ef hann veit.¹ telia honom varða scog gang. telia ser rétt or fe hans. Sva a hann þvi male at (Bls. 118, a.) fara þoat hann søki vm leg orð eítt. sem þa at konan sé með barne. sva scal hann þvi male fara sem nv var talit. þoat hann lyse helldr en hann stefne. scal quedia ix. bva heiman fra vetvange. ^a Ef kona verþr davð af barnburþ oc a sa þa söc er legorðz söc á enda vardar scog gang. scal quedia ix. heimilis bva heiman þaðan fra er konan andaz af barnburþ. ^b Maðr a cost at stefna sva vm legorð ef barn er alet at hann hafe legit með kononi oc nefna hana oc ipær vænþir comit at hann mætti vera þess barns faðir. er hon ól oc queþa á hue nær hon varð léttare oc nefna barnit. en ef sa verðr osanr at oc a hann þa cost at søkia axan anat sumar.

^c Nv ligr maðr með næsta brøðro sinni. Vsque sa asoc er vill. ^d Ef kona er olett. Vsque. heimilis bva ix. kononar.

158. vm legorðz sacir.

^e Legorðz soc engi fyrniz aðr socnar aðili veit sv er barngetnaðr fylgir. Slict vardar huegi lengi er hann er leyndr sem þa se ny er hann spyr.

a) = Á. M., c. 52, bls. 375³.

b) = Á. M., c. 34, bls. 349³.

c) Þessu samsvarar að upphafsorðum og líklega einnig að efninu Á. M., c. 33, en niðurlagsorðin eru ólík.

d) Þessa grein (Á. M., c. 33, bls. 347¹⁰) má lesa gjörvalla hér að neðan c. 161.

e) = Á. M., c. 35.

1) Deplinum er við bœtt.

^a **Ef** retta fars *sacir*. *Vsque* aðr var tínt.

^b Þar er *ANAR* maðr *sökir* legorðz söc en *sacar* aðili *oc* *tecr* *hann* *mini* *sátt* *en* *hann* *mundi* *ef* *hann* *scyllde* *feet* *hafa* *varðar* *honom* *fiorbavys* *garð* *oc* *scal* *quedia* *til* *ix*. *bva* *a* þingi. *sa* *a* *soc* *er* *fe* *a*¹ *at* *taca*. *Scalat* *maðr* *sökia* *fleire* *menn* *til* *faðernis* *ens* *sama* *barns* *eitt* *sumar* *en* *ein*. *Sökia* *a* *hann* *sva* *marga* *sen* *sem* *hann* *vill* *a* *eino* *sumre* *vm* *legorð* *vm* *ena* *somo* *kono*. **Ef** *maðr* *sökir* *man* *til* *faðernis* *barns*. *hann* *scal* *stefna* *honom* *vm* þat *at* *hann* *hase* *legit* *með* *konone* .N^o. *oc* *i* þær *vænþir*² *comit* *at* *hann* *hase* *getit* þat *barn* .N^o. *er* *su* *kona* *ól* þá. *ef* þeim *væri* þat *scapat*. *Queda* *á* *hue* *nér* *hon* *varð* *léttare* þess *barns*. *oc* *nefna* *barnit* *ef* *han* (Bl. 118, b.) *veit* *oc* *sva* *konona*. *oc* *sva* þan *er* *hann* *sökir* *til* *faðernis*. *Hann* *scal* *stefna* *at* *heimili* *hins* *eða* þar *er* *han* *hittir* *hin* *sialfan* *at* *male*. *til* *faðernis* *oc* *réttar*. *quedia* *v*. *heimilis* *bva* *a* þingi þess *er* *sottr* *er*. *Rétt* *er* *oc* *at* *lysa* *oc* *sökia* *et* *sama* *sumar*. ^c **Bett** *er* *at*³ *hofða* *legorðz* *söc* *eigi* *fyr* *en* *barn* *er* *fött*. þa *er* *mal* *up* *víst* *er* *þili* *hefir* *spurt* *sva* *at* *kona* *segir* *honom* *eða* þa *er* *barn* *er* *alit*. **Ef** *kona* *legz* *með* *manne*. þa *a* *adile* *sacar* *at* *taca* *af* *henne* *ef* *hann* *vill* *viii*. *avra* *enslanta-* *tigar*⁴ *ef* *hon* *a* *fe* *til*. *Nv* *ahon* *eigi* *fe* *til* þa *scal* *hann* *legia* *ahana* *sculd* *oc* *segia* *til* *at* *satt*. *eða* *at* *feraus* *domi*.

nym.

a) Þessu þekkjum vér ekkert samsvarandi.

b) = Á. M., c. 35, bls. 350^t.

c) = Á. M., c. 36, bls. 351¹⁰.

1) Leiðrétting f. at (í skinnb. fe at at taca).

2) Ritarnn hefir í fyrstu skrifað *vauþir*, en dregið síðan undir a. og ritað *æ* fyrir ofan.

3) Hér a eptir ritað *lysa*, en orð þetta síðan strykad út aptur.

4) Stafrnir tí í orði þessu eru ritadír ofan línu.

^a **Eigi** fylgir lögsecp. [lengr en til ens þriþia alþingis. Søkia scal til fadernis oc rettar ef lengr þarf]. ^b **Leg-**orðz sacir allar. ^c **Socn** er til unnz liðr. [et iii. ^a alþingi vm þær legorðz sakir ero um manna konor eða frændsemis spell et meira. oc sva ef avst maðr getr barn við kono þaðan fra er apili hefir spurt]. ^d **Eigi** scal lysa legorðz soc. ^e **Ef** kona er olétt. ^f **Ef** legit er með kono. [fyr en hon se manne fostnoð oc komr þat sva fremmi upp er hon er manne gefin. þa ero frændr hennar aðiliar þeirrar sacar. en eigi böndi hennar. þeir eigo bœtrnar oc. Legorðz sacir allar scolo sottar vera et næsta alþingi þær er kona er orðin léttare þvattdagin ifardogom eða fyr enda se aðile inan fiordungs oc hafe þa spurt söc þa. **Eigi** scal lysa legorðz sacir ne vm scaldscap at þinglavsnom til sócnar anat sumar ahendr inan fiordungs monnom. **Ef** scogær maðr getr lávn bárn með kono oc er rett at lysa at logbergi til fadernis a hendr honom. scal quedia v. bva a þingi þaðan fra er hon segir fund þeirra verit hafa. **Ef** hon segir eigi fund þeirra þa scal fra heimile hennar bva quedia. **Börn** þav er menn verða seccir vm faderne. þarf eigi föra til ferans doms. enda scal döma þeim for vm fiordung þan er ferans¹ domr er

a) Fyllt út eptir Á. M., c. 35, bls. 350¹¹.

b) Þessa grein má lesa gjörvalla rett fyrir neðan, l. 11., og hefir ritarinn bent til þess sjálfur, með því að setja merki á spássiunni bæði hér fyrir framan og fyrir neðan þar sem greinin stöndur öll. Sbr. að öðru leyti Á. M., c. 52.

c) Fyllt út eptir Á. M., c. 36, bls. 351²⁴.

d) Þessi grein er eflaust sú hin sama og lesa má gjörvalla hér að neðan l. 13 (= Á. M., l. c., bls. 351⁸).

e) Líklega sama grein og lesa má að neðan c. 161.

f) = Á. M., c. 36, bls. 352⁶ (sbr. hér að ofan c. 145).

1) Ritad ⁷ ferans; hefir ritarinn í fyrstu ætlað að skamstafa fyrra atkvæðið.

i átr. (Bl. 119, a.) **Ef** legit er með þess manz kono er erlendis er. þa eigo frændr kononar at sokia þa sük þeir er nanastir ero ut her en hann a at taca botr. EN ef hann andaz erlendis. oc a erfingi hans botr at taca. ^a **Ef** maðr huilir *eigi* isama sæing kono *sinni*. vi. missere fyrir oröctar sacir. oc eigo frændr fiar heimtingar hennar oc sva retta far hennar. enda a hon þa siálf fe sitt at varðveita. ^b **Ef** hiu ero scilit vi. *miseri*. [oc eigi fyrir hans oröcð. þa scal hann biöða henne til fenginar vistar sva at hon heyri. eða at lögheimili hennar sva at lögfastir menn heyre. Enda er rétt at biöða at lögbergi eða i þingbrecko. oc scal hann þat gera huert vár ella er hann af rétta fare um hana. Ecki stoðar heim boð við hana. ef byscop lofar henne at raða fyrir] vistafare *sino*. ^c **Ef** frænsemis spell en meire oc sifia spell en meiri ef þeim socom verðr rett stefnt oc verðr maðr sanr at. þa eigo *eigi* varnir at metaz vm þav möl. **Ef** manna konor eða nunor varðar slict sem vm frændsemis spell et meira eða sifia spell et meira. ^d **Ef** kona firiz boanda sin þa a hann cost at biöða henne heim oc veria siþan lyriti ini höfn hennar þar er hon er. eða þar er hann vissi sidarst natt stað hennar. enda varðar *fiorbavgs* garð samvista hennar þeim er vito. at lyriti er varit ini hofn hennar. Ham acost at veria at logbergi lyriti¹ ini höfn hennar. ^e **Fiorbavgs** garð varðar man villa öll. Þat er

a) = Á. M., c. 16.

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 55, bls. 381¹⁴.

c) = Á. M., c. 31, bls. 344²⁰ = c. 44.

d) = Á. M., c. 36, bls. 353.

e) = Á. M., c. 37. Upphafsstafurinn er stærri en vant er.

1) Hér á eptir ritað er varit, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

man villa ef *maðr kenir ser* anars manz barn. *eða hann kenir oðrom manne* sit barn visvitande. enda gera þeir allir man villo er því standa hvart sem þeir villa faðerne *eða moderne. eða bæde.* ^a Þar er *byscopar* vilia biðia lofs. *Vsque. oc frændsemis* spell et mina.

^b Þat er *mælt.* ef *maðr* getr barn við. [frænd kono sini *eða sif kono* sva at því fylgir frændsemis spell et mina *eða sifia* spell et minna. oc sva ef quangaðr *maðr* getr barn við anari kono. en eiginkono sini. *eða* getr *maðr* barn við þeirri kono er boandi hennar lifir þott hann eigi. eigi at taca retta far vm hana. enda fyr biði byscop sa er ífir fiordungi er *eða umboðs maðr* hans þeim samvistor oc hafa þav eigi þat er hann mælir vm. þa a byscop at þeim manne iii. merer vaðmala. oc er eindagi a fe því iboanda kirkio garði miðviko dag i mitt þing et næsta sumar eptir þat er eigi er haft þat er byscop bavð. oc varðar iii. merer halld fiar þessa. oc scal sa söc sokia er byscop byðr um. Ein missare stendr þetta mal. sva at byscop eigi] fe a at taca.

^c Þat er et meira frændsemis spell. *Vsque ix. bva* aþingi.

^d Þar er *eigi* nair *handsolom.* *Vsque* sökiande oc veriandi.

^e Þar er *maðr* þarf. *Vsque* doms upsogo vætti er.

^f Þat er *mælt* ilögom. þar er f. *Vsque* en lögretto menn eigo suör.

a) Líklega sama greinin og lesa má gjörvalla hér að neðan c. 162 (= Á. M., c. 32).

b) Fyllt út eptir Á. M., c. 53, bls. 376¹⁶.

c) Eftaust sama greinin og lesa má gjörvalla hér að neðan c. 162 (= Á. M., c. 32, bls. 345¹⁴).

d, e og f) Þessum greinum þekkjum vér ekkert samsvarandi. Hvernig leysa eigi úr skamstöfuninni f, verðum vér að láta liggja amillum hluta (ef til vill faðir).

159.

^a Ef maðr tekr kono navðga abrott oc vill eiga ganga varðar honom þat scog gang (Blis. 119, b.) oc sva þeim er honom fylgia at því raðe. Sliet varðar honom þoat anar maðr nemi kono abrott honom til handa oc at hans raðe oc sva þeim er iforini voro. Ef menn calla til kononar ihendr honom eða þeim monnom er með honom fara oc na eigi þa ero þeir ohælgir við a verkom öllom við þa menn alla er til kononar calla.¹ bva scal quedia ix. heíman þaðan fra er konan var numin. Sa maðr er sökír þat mál acost heíman at stefna ollom þeim þar er konan átte heimle þa er hon var numin enda a hann cost þess ef hann vill at lysa at lögbergi ahendr þeim oc sokia et sama sumar. Fíorbavgs garð varðar þeim monnom ollom er samvistom ero við þa menn er íþeirri för voro er konan var nvmín visír vitendr. fra því er hon var numin abrott. oc til þess er sótt er vm. Þa menn er konona hafa numit eða þat hafa ráðit eða hafa hana ini. scal íþan fiordungs dom sokia er bvar ero fleire or quaddir or fiordungi. Þar er kona verðr numin abrott oc ahon eigi at selia fiar heimtingar sínar ne sacar einigar apr liðr þat alþingi er sott er vm nema hon come apr til lograðanda sína oc se eigi sacar til búnar.

160.

^b Ef maðr nemr festar kono manz abrot þa varðar ollom þeim scog gang er lut eigo íþvi við lograðanda

a) = Á. M., c. 38.

b) = Á. M., c. 40.

1) Deplinum er við bætt.

hennar oc sva við festar man hennar. Scoy gang varðar þeim manne eigin orð er þa cono gengr at eiga er numin er abrott þoat hann væri eigi ifor þeirre. ^a Of sacir þær allar er af kono namino geraz vm rað oc vm til farar vm nam. oc vm eigin orð. er rett at quæðia bva fra heimili kononar. ^b Þviat eins scal stefna fra heimile hennar vm rað eða quæðia bva ef sa er sótrr er kona gengr at eiga. enda hafe hann eigi iför verit. Ef rað ero kend oðrom monnom þeim er eigi foro til. oc scal (Blis. 120, a.) þeim stefna fra heimili sino eða þar er hann hittir þa at male. oc quæðia bva aþingi¹.

161.

^c Ef kona su er olétt er hon a eigi böanda oc comi sacar aðile til at spyrja hana huerr faþir se barns þess er hon fer með oc er hon scylld at segia honom. En ef hon vill eigi segia þa er þeim manne rétt er sacar aðili er at heimta til bva v. þa er stað þeim ero næstir er þa er konan oc pína hana til sagna. Sva scal hann pina hana at hvarki verðe at orkumbl ne ilit. ^d Ef sa maðr leynir þvi með henne visvitande er barn þat á þa scal eigi sættaz á legorð þat við hann nema einka leyfis se at bedit. Jafnt varðar þat þar við hvart þeirra sem

a) = Á. M., c. 41.

b) = Á. M., c. 42.

c) = Á. M., c. 33, blis. 347¹⁰ (sbr. c. 48, blis. 364³, og c. 52, blis. 374⁴) sbr. hér að ofan c. 157, 158.

d) = Á. M., c. 48, blis. 364⁴.

1) Ritarinn hefr í fyrstu ætlað að halda áfram í sömu línu og ritað E, en síðan mað það ut og byrjað a nýjum kapitula.

þav hafe gert frændsemis spell et meira eða sifia slit et meira. *sva vardar þar manvilla sem anars staðar. oc scal stefna þeirri soc heimán oc¹ quedia til þingi ix. heimilis bva þess er sottr er.* ^a Ef hon segir huerr faþir er barns² þess. *oc scal hann spyria hana huar fundr þeirra hafe verit. oc scal hann þa quedia heimilis bva ix. er næstir bva fundinom enda se þeir rettir iquidom.* Ef hon segir eigi fund þeirra eða nair hann eigi at spyria hana. *oc scal hann quedia heimilis bva ix. þess er sottr er.* En ef hann veit eigi. *oc scal hann þa quedia heimilis bva ix. konoðar.* ^b Ef legit er með kono enda eigi barn hennar bوتر at taca eða sa maðr er hon afiár varðveizlo. *oc scalat hon³ at heldr varðveita þat fe ne taca voxto af.* Ef olett kona verðr sec. þa *varða eigi biargir við hana. oc eigi verþr hon oheilog aðr hon ris upp af sæingo.*

162.

^c Þar er byscopar vilia biðia lofs at sættaz vm frænd semis spell et meira eða vm manz kono leg orð. þa *scolo þeir segia til hveria sycno þeir vilia at þeir hafe þa þegar* (Blis. 120, b.) *er þeir biðia lofsens. oc sva hvat þeim er ahende oc eigo menn sva at sættaz á sem þa fæz lof til.* Þat er et meira frændsemis spell ef maðr ligr með næsta brødro síni eða nanare kono. Ef hann a þa *cono*

a) = Á. M., c. 34, bls. 34719.

b) = Á. M., c. 48, bls. 36414.

c) = Á. M., c. 32.

1) Tvíttekið í skinnbokinni.

2) Stafurinn r í orði þessu er ritaður ofan línu.

3) Ritað ofan línu með yngri hendi, en a sjálfsagt að standa.

er næsta bröðra hans er eða nanare¹ þa bergsc hann
 ecci við þan biarg quid at hann hafe eigi vitat frændsemina.
 Þat er sifia spell et meira ef maðr licr með þeirri kono
 oc sva þoat hann eigi hana er bröðrvngr hans hefir
 atta eða nanare eða getit barn við eða ordin saðr at leg-
 orde. Slicr er oc ef slic frænd semi er með kononom.
 þeim er hann hefir áttar eða getit born við eða ordit
 saðr at leg orde. ef þær ero bröðrungr eða systrungar eða
 nanare. Sifia spell et meira eða frændsemis spell et
 meira varðar scog gang. oc scal su soc sott fyrir et
 þripia þing ef eigi er adr. Fiorbavgs garð varðar sifia
 spell et minna oc frænzsemis spell et mina.

163².

^a Ef frændsemi er með monnom bygiande oc nanare
 en at siaýnda manne. þa scal af þes þeirra fe bera iii.
 merer ilögretto er þat vill eigi fyrir radom lata standa³.
 Ef frændsemi er þar at .vi.^{ta} manne oc at vii.^{da} þa scal
 bera .iii. merer ilögretto. en þar merer vi. er at vi.^{ta}
 manne er hvarveggia. EN ef frændsemi er at .v.^{ta} manne
 oc at .vi.^{ta} þa scolo þav þa þó rada radom sinom ef þav
 vilia. en þav scolo gera tiund af fe sino ena meire. enda
 scal bera vi. merer af því tiundar feno ilögretto ef sva
 vinz til. EN þoat tiund se mine oc scal þo bera vi.
 merer ilögretto oc scal gialda .c. alna vaðmala fyrir

a) = hér að ofan c. 144, bls. 30 (Á. M., c. 2, bls. 3084)

1) Í fyrstu ritað næsta bröðre hans eða nanare hef en síðan leiðrett þannig.

2) Í enda fyrstu línunnar er autt bill handa fyrirsögn.

3) Í skinnb. vill eigi lata fyrir radom lata standa. Vér höfum sleppt lata a fyrri staðnum.

þær .vi. *mercr* EN *byscop* scal raða fyrir þeirre tiund er vm er fram. oc ef hann gorir eigi tiund ena meire. þa vardar *fiorbavgs card* (Bls. 121, a.) oc scal¹ *quedia* til ix. *bva* þingi.² a huerr söc er vill.

164. vm hross reidir

^a Ef maðr hleypr a bak hrosse manz olofat þat vardar vi. avra afang. Nu ridr hann *sva fram* or stad oc vardar þat iii. *marca* utlegð. Þriar hros reifir ero þær er *scog gang* varda. Ein er ef maðr ridr *sva* at .iii. böir ero a aðra hönd oc ride hann vm þá. Önor er ef maðr ridr vm föll þav er vatn föll deilir af a millom herada. Þridia er ef maðr ridr fiordunga a medal. þott en meire se reiden. oc er þo costr at stefna vm ena mine. Þar er maðr stefnir manne vm þa hross reið at hann hafe ridit hrosse hans vm iii.^a böe oc lætr varda *scog gang* oc afang með. xii. *quid* scal til hafa þa er *scog gang* vardar. Nu ber *quid* a hann þa a hann at beiða ser biarg *quidar* hvart hann hafe ridit vm þa iii.^a böe er allir lægi a aðra hond *sva nær* at sia mætti³ reið hans heileygr maðr iliöse af öllom böiom þeim ef at væri hugat enda⁴ bære eigi leiti fyrir ne hæfir *sva* at þat meinaðe. ^b Ef maðr lær manne hross eða hefir hann leigt oc vardar honom eigi með fören nema hann hafe lengr eða

a) = Á. M., Kaupa-balkr, c. 32. Her eru efnaskipti, og er einnig upphafsstafurinn stærri en vant er við kapitulaskipti, en þó minni en við bálkaskipti.

b) = Á. M., I. c., c. 33.

1) Við bætt.

2) Deplinum er við bætt.

3) Í fyrstu skrifað megi, en síðan leiðrétt þannig.

4) Leiðrétting f. ende.

viðara en honom væri lofat. **Ef** *maðr* lær *manne* hross *anars* manz enda *varðar* honom slíct sem hann siálfr fare með, enda á sa cost er hross á at sokia þan er lét er. En sa *versc* söc ef þat berr *quidr* at hann hygi þan eiga *eða* leigt hafa er honom léðe. **Ef** *maðr* leigir hross til þingreiðar *oc* abyrgiz sa hrossit er með fer. **EN** ef sárt *verþr*¹ þa *scal* standa xiiii, nátr er heim komr ef þa er heilt. *oc* *scal* ecki gialda fyrir þa. Ef þa er eigi heilt, þa *scal* virþa alt saman ef hinom hefir meín at verit at missa *sva* lengi. Ef hross *verðr* dávtit iþing för, (Blis. 121, b.) þa *scal* hann *sva* giallda sem þa var virt er hann leigde. Ef þa var eigi virt þa *scolo*² *bvar* v. meta þess er hross átte *sva* sem vert var aðr hin leigde enda *scal* þar standa leigan þa ihross *verðeno*. Eigande asocn við þan er lede *eða* aleigo selde *oc* secz sá á ef *quidr* ber at lengr se haft hrossit, en hann lofaðe *eða* a leigo selde, hann acost at hofða soc við hvarn er hann vill. **Ef** eigande sendir *mann*³ með hross sitt *eða* með eyk sins orendis *oc* abyrgiz eigi sá er með fer, ef hann fer *sva* með sem hin havð *oc* *sva* sem þa mundi hann ef hann átti. ^a **Ef** hross komr ihaga manz þat er eigi eigo þeir menn er næstir bua honom *eða* þeirra huskarlar, *oc* er boanda heimilt at riða því hrossi isins bufiar gangi ísino lande, *oc* *sva* þeim monnom er þingheyiendr ero fyrir bu hans *oc* *sva* heima monnom hans þeim er hann lofar. Hann *scal* eigi hepta hross þat til návtar *oc* eigi riða spell-

a) = Á. M., l. c., c. 34.

1) Virðist í fyrstu hafa verið ritað er, en leiðrétt síðan þannig.

2) Hér á eptir ritað q. (líklega = *queðia*), en síðan strykad undir það aptur.

3) Í skinnb. *m* (venjulega = *menn*).

reidar, ne einar. Boande *scal* segia at *kir'kio* sócnom *eda* at samquamom at *þat* hross er þar comit er *hann* veit *eigi* huerr á. Ef *þat* hross hefir þar verit hálfan manað síþan er *hann* sagðe til, oc er rétt at *hann* heimti til .v. *bva* at virða hross *þat* við boc, enn alengr er *þat* er metit *oc* er rett at *hann* neyti þa *oc* abyrgiz *sva* sem *hann* eigi. *Eigi* *scal* *hann* neyta lengr en hálfan manað hrossens nema virt se. Ef eigande komr til *oc* a *hann* cost at hafa hvarz *hann* vill hross eþa verð, *sva* *scal*¹ hross virt vera sem þa var vert er boandin sagðe til. *Hann* *scal* abyrgz² hafa isini naút ef hin, kys hrossit er a *oc* *scal* boandin tigla honom ef þa er hross *þat* verra en þa er *hann* toc við. ^a Ef ii, menn eigo hross saman *oc* er heimilt huarom þeirra at neyta isina þurpt en huarumge er heimilt at léa avðrom, manne *eda* aleigo at selia nema (Blis. 122, a.) begia rað se til. Ef anar þeirra selr at leiga *oc* varðar þeim þeirra utlegð enda secz hin a naútnefi ef *hann* vissi at þeir áttu báþir. Hvarz menn eigo saman hrós *eda* anan grip *oc* vill anar tuegi þeirra scipta, *hann* *scal* beiða *hann* með vátta sciptingar at scipta a vico fresti, *hann* *scal* quadda hafa heimilis *bva* v. til þess er gripin hefir at hallda. iii. nottom fyr at scipta með þeim *oc* meta við bók þann grip at heimili þess er gripin hefir at hallda. þeir *scolo* luta síþan *oc* *scal* sa þeirra hafa er hlytr, enda gialda verð hinom at heimili þess er gialda *scal*. ii. vicna fresti. Ef *hann* kömr *eigi* til at gialda *oc* se *eigi* handsalat þa varðar *þat*

a) = Á. M., l. c., c. 35.

1) Við bætt.

2) Í fyrstu skrifað abyrgiaz, en síðan strykað undir stafina ia í niðurlagi.

utlegð oc harða fang. ^a Þot bvar manz eigi hross þa a hann at riða or engiom sinom eþa or heyi, hvart sem er vetr eða sumar, sva scal hann með fara sem með sin hross. Ef fleire menn riða hrosse manz eða rada þeir fleire vm hross reidina eða huegi er þeir fara með því vm iii.^a böe eða þær reipir aðrar er scog gang varðar, þa varðar þeim scog gang ollom er saman rada vm meðforna. Ef hross manz heislamt rennr ¹ eptir manne a næsta bö, oc scal hann beida menn taca hross þat oc secz hann eigi þa a þott reni til anars böiar, hinom varðar utlegð ef þeir varna, ² sva et sama a ödrom bö. Ef a enom þriðia bö biðr hann oc er honom eigi veitt þar, þa varþar þeim monnom *fiorbavgs gard* er þeim varna enda hafe hann bedit aðr itueim stodom, en utlegð ellegar oc a hann þær sacir. Hvárz maðr lætr hross rena eptir ser vm ii. böe, eða i, oc varðar honom .iii. marca utlegð, ef hann bað eigi menn hefta a næsta bö. En ef hann lætr rena vm en þriðia bö oc varðar honom *fiorbavgs gard*. Mane er rétt ef hross renr eptir honom at setia (Blis. 122, b.) in oc segia monnom. Ef þeir bva ³ fleire saman oc vilia sumir scil á gera en sumir eigi oc varðar þeim við lög er oscil gera a, ⁴ Ef maðr ⁵ fer oc teer hross manz oc se eigi avdrom monnom vm bodit vm varðveizlona sva at hann viti oc före hann þegar þeim manne er a enda fare hann sva með sem þa mundi hann

a) = Á. M., I. c., c. 36.

1) Við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

2) Deplinum er við bætt.

3) Skinnb. í Á. M. safni hefir fara.

4) Orðunum en sumir eigi — gera a er við bætt eptir skinnb. í Á. M. safni; hefir ritarinn sjálfsgagt sleppt þeim í ógáti.

5) Ritað maðr, af því ritarinn líklega hefir í fyrstu ætlað að skrifa menn.

ef hann ætte oc varðar honom eigi við lög. Ef hann toc¹ af því hrossit oc förðe þeim er atte. at² hann villde honom í því gagn gera. Ef maðr lætr hross anars manz rena eptir ser or heraðe oc yfir þær heidar er vatn foll deilir af tvegja vegna amillom heraða oc varðar þat fiorbavgs gard. Ef maðr lætr rena hross manz eptir ser fra böiom fiordunga a millom. oc varðar fiorbavgs gard. Ef hross kómr at manne a obygdum oc varðar manne eigi eptir rásin ef hann heptir a næsta bö. þótt þat reni fiordunga amillom. eða vm heidar þær er vatn deilir tvegja vegna af milli heraða. Ef maðr bindr tagl imun hrossi manz oc varðar þat fiorbavgs gard. Fiorbavgs gard varðar ef maðr sceer scello at hrosse manz ipingfór a aefongom sva at þav fælaz við en utlegð í odrom stædom. ^a Ef maðr sceer togl or stodhesti manz varðar þat fiorbavgs gard. Ef maðr sceer lögl or þinghesti manz. eða þess manz heste er ibruðfor er. varðar fiorbavgs gard. þa er þinghesti er hann er iping foreni. Ef maðr sceer sva at bein nemr varðar fiorbavgs gard. Nu sceer hann³ sva at bein nemr varðar fiorbavgs gard. Nu sceer hann togl or odrom hrossom oc verþr hann utlagr þa iii. morcom. Nv særir maðr hross manz oc verþr hann utlagr vm þat iiiii. avrom⁴ ef ecci verðr mein at. Nu særir hann sva at mein verþr at þa verþr hann utlagr um þat iii. morcom. Nv verðr v. avra scæde at eða meire oc varðar þa fiorbavgs gard.

a) = Á. M., I. c., c. 37.

1) Her á eptir ritað eigi, en orð þetta síðan strykað út aptur.

2) Ágizkun, samkvæmt skinab. í Á. M. safni, f. oc.

3) Ritad ofan linn.

4) Ritarinn virðist í fyrstu hafa skrifað morcom.

165. vM abyrgðir.

^a **H**verngi grip er maðr hefír at láne anars manz oc abyrgiz sa er með fer. Ef maðr lér manne scips oc hefír hann sva lengi sem honom er létt. oc eigi viðara. þa abyrgiz sa er með fer. Engom manne scal hann léa ne aleigo selia scipit enda er sva sem olof- (Bl. 123, a.) at se ef hann hefír lengr eða viðara en þeir voro a sáttir. Hann scal sva um scip búa sem þa var er hann tóe oc þar upp setia nema þeir væri a anat sáttir. Ef hann hefír sva litit lið at hann kömr eigi up scipino sva at ohætt sé. þa scal hann gera orð þeim er á oc segia deile á oc biöða til för sina. Ef sa fer til sem má fyrst þa á byrgiz hin scipit til þess er eigande kömr til eða hann mætti til comaz ef hann villde. en eigi lengr en sva. Ef manne er létt scips oc scal hann hafa menn sva marga sem hann vill með ser ascipino enn farma scal hann eigi feria a nema honom se þat lofat. Ef maðr dregr scip manz fram or stað olofat oc varðar utlegð. oc afang ef hann gengr á. Sliet et sama varðar manne ef hann fer a ena mini för þott anar dragi fram. Ef maðr hrindr ut scipi anars manz oc lætr reka abrott oc varðar fiorbavys garð. scal quedia ix. bva til a þingi þess er sottr er. Ef maðr fellir scorðo undan scipi manz eða tecr abrott oc varðar utlegð. oc abyrgiz sa scipit enda scal hann giallda avvisla bötr ef scaðe verðr at. EN ef v. avra scaðe verðr eða meire þa varðar fiorbavys garð. Ef menn taca scip manz at görröþe sino oc fara a því

a) = Á. M., Um scipa-meðferð, c. 1. Þessi kapituli og 4 kapitularnir næstu hér á eftir eiga sér ekkert samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni, og eru þeir prentaðir í útg. Á. M. nefnd, sem þátr sérilagi, með fyrirsögn þeirri sem þegar var nefnd, Um scipa meðferð, en sú fyrirsögn a sér reyndar ekki heimild í skinnbókinni. Upphafsstafurinn er í sterra lagi.

vm fiordo eþa sva vm iii. bœ fyrir land fram at iii. boir ero a aðra hond oc varðar scog gang. scal sva sœkia sem vm hrossreið ena meire. Ef þeir fara scemra með scipit en vm .iii.^a bœ eða scemra en vm fiord þueran oc varðar þat utlegð. oc afang.¹ scal quedia til heimilis hva v. aþingi þess er sottr er. Ef scip manz hefr vpp oc lustr a anars manz scip þa a byrgiz sa bæde er þat festi er up hóf. Sva scal fara et sama ef vide manz castar a scip anars. Ef maðr tecr arar eða þilior fra scipi manz eða anat reide þat er þar fylgir oc varðar utlegð. ef hann lætr aptr coma. Nv nytir hann ser þa varðar görtøke oc giallda tuinom giolldom. ¶ Of alt þat er maðr meipir (Bls. 123, b.) at scipi manz oc varðar utlegð oc avere oc böta avvisla. en fiorbavgs gard varðar ef v. avra scade verðr eða meire. Ef maðr dregr scip anars manz or navste sino hann a sva at festa sem þa mundi hann ef hann ætte.

166. vm haf scip

^a Ef ii. menn eigo hafscip saman oc vill anar iför hva en anar vill eigi þa scal sa er iför vill hva scipit fara at fina þan er scip á með honom oc beida hann með vatta at coma til scips. xiiii. náttu fresti oc þes at hann láte² honom uppi virðing vm scipit þa sem hvar virða oc þat scipti sem þeir scipta.³ hann scal quadda

a) Á. M., I. c., c. 2. Upphafsstafurinn er í stœrra lagi.

1) Deplinum er við bætt.

2) Ágizkun f. í áti.

3) Deplinum er við bætt.

hafa v. *bva* landeigendr þa er næstir *bva* scipino vii. nóttom fyr en þeir *scolo* scipta. þa *bva* er rettir se i quídom oc at herum at þeir scyli meta oc virða við eið scip þat með þeim oc alt þat reide *scolo* *bvar* þeir enir somo meta er því scipi fylgir bæðe við oc vatn ker oc ackere oc *sva* alt er þeir eigo baþir saman. Buar *scolo* virþa scip þat til vöro eða til brenz silfrs. oc virða þan dag sem þeir voro quaddir. En lengr er þeir hafa virt scipit bvarnir oc scal sa kiosa er fara vilde huart hann vill hafa scip eða verð. Ef hann vill verðr helldr en scip þa scal hann sökia verðit til heimilis hins xiiii. natta fresti. oc ef hann kys scipit. þa scal hann giallda verþ hinom vii. natta fresti þar at scipino. Ef *bvar* ero¹ quaddir til at virða scip oc ero þeir scyldir til at fara en utlegð vardar þeim er eigi coma til oc scal dæma virðingina ahendr þeim xiiii. nóttom eptir vapna tac oc vardar þa *fiorbavgs* gard ef þeir coma þa eigi til. Ef *bvar* coma til iii. þott sumir comi eigi til. þa scal *quedia* grip menn til at virða með þeim *sva* at .v. se allz. Þat er mælt. vm þav scip er her ero vm vetrin eða vm þav er *sva* snemma coma ut at raðrum verðr at sø- (Bl. 124, a.) kia et sama sumar *bvana* vm þat ef þeir varna logsciptiz. Ef styre maðr varnar sciptis vm scipit oc ger eigi hand-sala. þa scal *sva* sökia hann sem *bvana*. oc slict varþar honom sem þeim. Ef eigi er rað rum at at sökia et sama sumar. þa vardar þeim þegar *fiorbavgs* gard styri manne er hann er beiddr sciptis oc varnar hann oc *sva* búnom ef þeir ero quaddir oc coma þeir eigi. Ef maðr lætr eigi uppi² sciptit vm scipit þa scal sa³ þeirra er fara

1) Ritad ofan linu.

2) Við bætt.

3) Við bætt.

vill fara sva at maleno sem þa at hin léti uppi sciptit. en alengr er bvar hafa virt scipit þa scal hann selia verð ihönd einom þeirra buana vii. natta fresti þaðan fra er þeir virðo oc verðr hans þa scipit. en hins verð. Ef styri menn vilia baðir fara oc scilr þa vm hald eða vilia þeir¹ eigi saman eiga scipit þott þeir vili kyrir vera baðir oc scal fara at virðingo sem talit er aðr. EN þeir scolo luta hvar scip scal hafa eða verðr. Ef maðr festir verð fyrir² scip oc hefir eigi reitt þa scal hin halda abyrgio scipino til þess er dregit er scips lengð. Ef maðr lætr fram draga hafscip at osatt þes er á scipit með honom oc varðar þat fiorbavgs gard. Ef maðr fer abrott með oc varðar þat scoq gang. Bæde vm fram dratt scips oc brott för þess scal quedia ix. bva a þingi. þa er næstir bva höfnine. Ef maðr tecr fleire menn til scips sins enn scip here vöro þeirra oc scolo þeir af ganga er sidarst coma til scips með föt sín oc minzt bva at scipino. Styre manne varðar utlegð við huern þeirra er fare hafa tekit oc af urðo at ganga. Men scolo af ganga til þess er scip er fört. EN þeir er af ganga scolo hafa leigor þær er þeir scyldo reida. oc sva þat er þeir hafa reitt til bvarar gagna eða til strengiar. Pa er scip (Blis. 124, b.) at farlogom hláðit er þat er fimdeillt. þrir lutir ikafe en ii. fyrir ofan vatn. oc mæla i midio scípi. Ef menn coma eigi til scips þeir er fare hafa tekit þa varðar þeim utlegð við styre menn oc handsals slit. enda eigo styre menn heimting til leigna oc til allz þess er þeir vrðo² asáttir. Ef þeir eyða scipit sva at ofört se þa varðar fiorbavgs gard þeim ollom er sva ganga af at því ber avðnena. Ef menn ero quaddir til scips dráttar

1) Ritað ofan líou.

2) Í fyrstu ritað verð a, en síðan leiðrétt þannig.

vii. nótton fyrr eða meira mele. oc coma eigi til vardar þeim utlegð. Rett er at queþia a mana mótom oc queþa a ut merki. oc rétt þott heilact se. þeir scolo scyldir allir til at fara böndr þeir er þingfarar cæppi eigo at gegna. oc eigi ero einvirkjar.¹ þeir scolo fara með huscarla sina nema smala menn. Ef böandir dvelr hus carl sin fra. þa utlagaz hann en hin ellegar. Grid menn scolo sialfir fa ser hros ef þeir eigo til. ef þeir eigo eigi til hrós. þa scal boande fa þeim hross. Eigi er boanda scylt at fa grid manne hross adr vii. vicor ero af sumre oc eigi sidar en ii. vicor lifa sumars.² Sua scal bva quedia at allir spyre eða gera þeim orð ella. þar er firþir ero fyrir eða sund. þa scal boandir fa þeim scip. enda ero þeir scyldir at fara þott styri menn fae þeim. En styri menn scolo foda þa í tvav mál. Styri menn eigo hrófe at scióta oc hlun til at fa oc festar oc vm bva at öllu við haseta fullting. Nu coma menn til scips drattar oc fira þeir sic utlegð ef þeir taca a festom þrysvar af öllu alle sva at styre menn ero til búnir. Ef scip gengr eigi upp þa abyrgiaz þeir scipit er at logom ero til quaddir oc eigi coma til.³ þar er stefno staðr ihofoini við þa er fare hafa tekit oc eigi coma til. enda er rétt at lysa at logbergi þær sacir oc sökia (Bl. 125, a.) et sama sumar. þar scal quedia til heimilis bva v. a þingi þess er sottr er. Nema menn eyþi scip fyrir styri monnom þa scal quedia til hafnar bva ix. aþingi oc sva at virða scaða þan ef scip lestiz af því at menn coma eigi til scips dráttar sem quaddir ero. Þar scolo menn hallda til hafna er scipa upp sát hafa verit fyr ef comaz mego oc eigo þeir at

1, 2 og 3) Deplunum er við hett.

neyta¹ þar vatz oc haga bæðe þeir². *oc sva þeir menn er til cavpa coma við þa. scalat en same maðr þar lengr vera til cavpa við þá samfast en iii. nætr með hross sin. Allir menn scolo gialda hafnar toll nema noregs menn öln vadmals eða ullar reyfi þat er vi. gøri hespo eða lambs gæro. landeigande scal þat fe hafa. enda scal hann fa husrum til reidis þeirra. enda scolo styri menn reida uppsátz eyri landeiganda .ix. alnar fyrir scip. Hann scal bva vm scip sit torfe oc griote oc vîna þav verc þar alandi hins þar er hvarki se acr ne engi. Hasetar eigo at veita lið styre manne oc bera voro hans ascip oc af. þeir scolo fylgia scipi hans til hlunz oc biða hans .xiii. nætr at þvi. enda föra reidi til hirzlo með honom. Styre menn scolo bva sva scip sitt at öllo at væl se fört at reide öllo oc at vatne. eigi minna vatn en vi. menn se vm sállid. Styri menn eignaz buðar gagna leigo þegar er neytt er buðar gagna. en scips hálf þegar er þeir hafa segls neytt. en alla þegar er þeir coma til anars landz. sva at nes ganga af megin lande. ut vm scut stafn þeim eða i ackeris sât. Ef menn ero sva staddir ihafe at meira lut manna þyckir rað at casta. þa scal þvi fyrst casta er ofarst er höfga voro. en iafnt scal allra scade verða þat er castat er. þot fair hafe átt. alla avra scal (Blis. 125, b.) iafnt scerða. Sa maðr er eigi vill reida scada bötr þeim er atti þat er castat var varðar utlegð. oc gialda tvav slíc sem til hans com igialdeno. Rett er at stefna þeim monnom þar er þeir bera fot sin af scipi enda er rétt at lysa at lögbergi at sökia et sama sumar. Huerr maðr scal húpír fa vm voro sina sva at iafn margir seckir se*

1) í fyrstu ritað nyta, en síðan leiddrétt þannig.

2) Ritað þeir.

undir iafn mikilli húð. Ef maðr högr scyli hög a haf scip manz. oc vardar fiorbavgs gard. oc sva hvatki er maðr meipir at scipino. eða at reidino. eða at vidom. nema v. avra scade se agør eða meire þa vardar scoy gang. þat er stefno söc oc scal quedia til heimilis hva ix. aþingi þess er sottr er. Jafn scylyt er bæde at draga scip upp¹ oc fram ef at logom er til quatt. J hofnine at scipi er stefno staðr við þa menn er eigi coma til scip dráttar. EN til saca þeirra scal quedia a þingi v. heimilis hva þess er sótr er. Eigi ero menn scyldir optar a einu sumri en eitt sin at fara til scips dráttar ens sama scips.² slict et sama er mælt vm framsetning scips.

167. vm scipa cap.

^a Þat er mælt ilögom órvm at menn scolo eigi kavpa dyna avströnan varning at scipom at far monnom en þeir menn raða at legia iii. er til ero tecnir ihuerio heraðs tac marki. Tac marc er fra langa nesi til lóns heidar. fra lóns heide³ til arnar stacs heidar. fra arnar stacs heidi til þiors ár ós. fra þiors ar óse til reykia nes. fra reykia nesi. til⁴ Þeir scolo legia lag a miól oc a lerept oc við oc vax oc tíoro. en þar scolo

a) = Á. M., l. c., c. 3.

1) Ritad ofan linu, eflaust með yngri hendi, en má ekki missa sig.

2) Deplinum er við brett.

3) Í skinnb.: til lóns heidar. fra lóns heidar. fra lóns heide.

4) Hér er eyða, samsvarandi svosem 8 síðum.

ligia við xii. *mercer* vaðmala ef *menn* cavpa dyra en lag er alagt. Þeir *scolo* lag hafa á lagt a enom næsta hálfom manaðe er scip er landfast orðit. EN ef fyr er keypt (Blis. 126, a.) en lag er alagt eða er dyra keypt. þa eigo þeir *menn* söc þa er fyrir cavpom *scolo* raða. *scal* sa stefna þeirri söc heima at sin sialfs. a þeim hálfom manaðe er hann hefir spurt kavpet oc sökia at hreppa domi. Hann *scal* *quedia* heimilis bva sina v. landeigendr iii. nottom fyrir *domin*. *Domr* *scal* vera .xiiii. nottom siðar en stefnan var.¹ EN sa *scal* verða var við vico fyrir *domin* er sottr er.² Þar *scal* xii. *manna* *domr* vera. slict *vardar* þat ef sa varningr fylgir kavpino er spilla þickir a nockora lund. *Domr* *scal* doma xii. *mercer* at gialda sacar aðilia. EN hann a cost at minca fe giald þat ef hann vill oc taca .vi. *mercer* en eigi mina fe. Sacar aðili a cost at selia avðrom manne söc ef hann vill oc *scal* sa sva með fara sem sialfr sacar aðile. EN ef þeir vilia eigi sökia a þeim hálfom manaðe þa soc. þa á huerr er vill inan heraðs *manna* iþvi takmarke soc þa at sökia með eno sama atferle. EN ef fleire scip coma icina höfn eða i eno sama tacmarke. þa *scolo* enir sömo forraðs *menn* raða hui muna *scal* cavp við hueria scip quamo. hafa raðit a vico fresti þaðan fra er scip verða landföst. Eigi *scal* cavpa þa viko aðr lag er a lagt. Eigi er rangara at bva þav mal til þings eða til varþings ef þat vill helldr. **B**ett er at búa mál til þessa heraðs doma ahendr utan landz monnom vm vígsacir oc vm averca oc vm leg orðz sacir oc vm rán. *scal* mál höfða at heimile eins hvers manz þess er fyrir scipa cavpom *scal* raða a hálfom manaðe þeim er sacar aðili spurþi mál. *Scal* *quedia*

¹ og ²) Deplunum er við bætt.

ix. domstaðar *bva* iii. *nottom* fyrir eða (Bl. 126, b.) meira meile en domren *scal vera*. En .xii. manna¹ domr *scal dōma vm söc þá* xiiii. *nóttom* síðar en mál er höfðat. Þar *scal dōma vm omaga oc vm fe oc slíc gögn öll fram föra sem at feráns domi*. En *eigi scal hann vera*. Þar *scal sacar aðile taca við sátt ef þar kōmr fram at domi*.² *scal ein hverr þeirra manna satt gera er fyrir scipa cávþom ráða oc scal vīna at v.^{lar} doms eið at hann mundi eigi meira fe göra ser til handa fyrir slíca söc*. En *sacar veriande scal þaðan til bióða oc erat sacar aðile sátt ella scyldr at taca nema sua se boðit*.³

168.

^a Xiiii⁴ dagar ero þeir a xii. manadom er eigi *scal hafscip fram draga eða upp ef til hlunz er radit aðr*. Of þan man er hann kōmr eigi til at setia scip fram ef hann er quaddr eða upp ef þess þarf heldr oc verþr hann secr vm þat vi. morcom ef eigi gengr scip fram⁵ eða upp oc eigo styre menn söc oc er rett at stefna en næsta dag runhælgan eptir sva at þeir menn heyre er þar⁶ hafa tekit far sva sem mælt er ilögom. En ef þeir heyra eigi oc *scal lysa fyrir* iii. hvum þar.

a) = Á. M., I, c., c. 4.

1) Orð þetta er nokkuð óskirt í skinnbókinni.

2) Deplinum er við bœtt.

3) Ritarinn hefir í fyrstu ætlað að halda afram og ritað, að því er sýnist, E, en máð síðan staf þenna út aptur.

4) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað Fimtan (sem stendur heima við c. 14 hér að ofan), en leiðrétt það síðan þannig, án þess þó að stryka út Fimtan.

5) Hér a eptir ritað: ef hann er quaddr, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

6) Ágizkun f. þat.

169.

Öll *scolo* caup halldaz með monnom vátlaús nema .iiii. Ef maðr caupir land eða goðorð eða haf scip eða fastnar ser kono. *fiorbavgs gard vardar* ef maðr bregðr þeim málom en iii. *marca utlegð vm öxor kaúp hvervetna þess er bvar bera at keypt var eða vattar.*

170.

^a Ef maðr fiðr fe fyrir ofan iorð i sino lande *oc scal hann segia til iii. sumor a alþingi.* þa ef ¹ *eigi verðr eigande at et .iii.^a sumar þa eignaz hann feet.* Ef maðr fiðr fe i iorðo sine *oc scal hann segia til vm sin a alþingi.* ² ef *eigi verðr eigande at. oc eignaz han þa.³ þviat eins verðr at rétto eigande at ⁴ ef sa verðr til er þat fe hefir fra verit stolit eþa hans* (Blis. 127, a.) erfingiar ella.

171. *vm iarð fe.⁵*

Ef maðr grefr fe sit i iorð til hirzlo gull eþa silfr *oc vardar þat fiorbavgs gard.* Sa asöc þa er sökia vill. þar *scal quedia heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er.*

a) = Á. M., Kaupa-balkr, c. 6, bls. 403¹².

1) Ritað ofan línu.

2 og 3) Deplunum er við bætt.

4) Orðin *oc eignaz hann þa* — eigandi at eru tvötekin i skinnb., en dregin út á síðara staðnum.

5) Á 2 kapitulum næst áundan eru upphafsstafrnir i minna lagi, en þó á þetta sér einkum stad um upphafsstaðinn a þessum kapitula og mun einkum til þess hafa borið, að upphafsstafrinn á balkinum, sem byrjar rétt fyrir neðan, er svo stór.

land brigða þattr

172.

^a Þat er mælt þar er maðr vex upp til landz brigðar þa scal hann hefja upp er hann er xvi. vetra gamall. Nu a hann fleiri lönd at brigða en eitt. þa scal brigða land asumri til þess er oll ero brigð. nema hann vili fleire sen brigða. Nu hefr hann síðar upp eða lætr a milli verða. þa scal hann brigð hafa sumar þat eptir er hann er .xx. aðr. Onyt er brigð hans þa oc a hann ecki til mal síðar. Hann scal lysa at logbergi til brigðar um land þat er hann vill brigða. oc queða alandit oc nefna þan man er hann brigðir landit.¹ hann scal lysa til sócnar annat sumar. oc til þess fiordungs doms er landit er i. Sua scal hann lysa at logbergi at lögsogo maðr heyri. en lögsogo maðr er scyldr at segia monnom lög til.² Sa er landit brigðir acost at spyria með vatta hvart hin keni ser land þat eða eigi oc hafi lyrito fyrir er hann vill brigða. Nu kenir sa eigi ser landit þa er þeim scylt at segia hueriom hann hevir sellt. Nu hygr sa er landit brigðir at hin segi honom annat til en er. þa scal hann lysa þeim ahendr er hann hygr at lyrito

a) = Á. M., Landabrigða-balkr, c. 1.

1) Deplinum er við bætt.

2) Skinnb. í Á. M. safni hefr: segia monnom til at lögbergi.

hafa vel laust fyrir landino. Ef maðr villir landz brigð fyrir manne oc varðar þat fiorbavgs garð. þat er stefno söc enda scal quedia ix. bva til aþingi. scyldr er hver þeirra manna er þat land hevir átt. at stefna sinom heimilldar manne til heimilldar til þess þings er hin brigðir landit. Þat er rétt at huerr þeirra stefne er spyr at hin hevir lyst til brigðar vm landit enda er rétt at maðr beiðe man heimilldar. Hann scal þat sumar er hann brigðir landit þa söc lysa lög (Blis. 127, b.) lysing er hann lysti et fyra sumar. til landz brigðar. oc lysa þar til doms. hann scal quedia ix. bva þa er lande þvi ero næstir er hann brigðir hvart faðir hans átte þat land a deyianda degi eða eigi eða sa maðr er hann toc arf eptir oc queþa a manin oc nefna. Ef þat ber bva quipr at sá ætti landit a deyianda degi er hann toc arf eptir þá a honom at døma landit. nema hin geti logvöru fyrir sec. Sa scal quedia heimilis bva sina .v. hvárt sculdir gengo ilandit sva at instoðe mundi þuerra. ens unga manz. eða omagar væri aféno eða eigi oc berr þat quidr at sculdur gengi i landit. þa a hin quedia bva vm þat hvart þar com fullr eyrir ígegn eða eigi. Nv ber þat quidr at eigi com fullr eyrir fullom igegn. þa scal sa quedia quidar vm þat hvart landit var sellt sem hann mætti dýrst eða eigi. Nv ber þat quidr at hann sellde sem hann matte dýrst. þa helldr hann landeno. Nu scal sa er land brigðir quedia quidar hvart honom væri betra til fiar at¹ sellt væri sva sem er eða eigi. Nu ber þat quidr at honom se betra til fiar at sellt se en eigi. þa queþr hann þess quidar. hvart leigo bol væri til at selia fyr eða itök i anara manna löndom eða eigi sva at þo

1) Ágizkun f. e n.

mætti halldaz ávrar í aðalbólino. *eda* instöpi þótt þat væri oselt. Nu ber þat quidr at til væri leigo lönd *eda* ítöc at selia fyr þa brigðiz landit en ellegar eigi. Leigo bol scal fyr selia ef fylgia *eda* sva ítöc í anara manna lönd en síþan aðalbólit ef sculdir ganga í. *Pat er mælt.* ef eigi var landit selt sem hann matti dýrst *eda* gengo þar eigi sculdir iland þa brigðiz landit oc scal þeim dæma er brigði. Ef fleire menn hafa átt landit oc hevir at sölom farit. þa scal huerr þeirra lata bera cavps vatta sina þa er þeir hafa heiman quadda at domi *eda* bva ef þeim villaz vátar. ^a Þeim varðar fiorbavgs garð er fyrst selde landit við þan er keypti at honom oc sva við in vnga man. (Blis. 128, a.) Ef sa keypti viss vitande þat land er hann visse brigða at van er fyrst keypti. þa verðr hin eigi secr við hann er honom selde fyrstr. en hann scal hafa avra sina iafn marga af þeim er fyrstr selde oc sva huerr þeirra af avðrom oc af sinom selianda hver. ^b Domr scal dæma hinom landit er brigðe at gialdögom enom næstom en sa scal býa sem leigo maðr er abýr til fardaga. Domr scal dæma en v.^{ta} dag þan er vii. vicor ero af sumri. aura þeim monnom öllom er átt hafa landit a því landino er brigðiz nema þeir eigi gialldaga saman þa scal þar dæma með þeim. ^c Þar at eins varðar fiorbavgs garð er maðr viðr eigi avðrom heimilan hálfan bolstad *eda* meira lut þan er bœlt se á. Ef land er mina en sva þa varðar iii. marca utlegð. Ef land er sva lítit at eigi ma domr sitia a oc þeir menn er til ero talþir. oc scal brigða at þinga domi þat oc stefna heiman

a) = Á. M., I. c., bls 212³.

b) = Á. M., I. c., bls. 210¹.

c) = Á. M., I. c., bls. 212¹⁶.

oc *quedia* til v. *bva* þingi vm þa soc. ^a Ef land hevir at husom batnat oc ero iafn morg *hvs* sem þa er tøndiz enom unga manne oc scal hann eigi þat cappa. EN ef þar hava hus versnat oc ero iafn mörg sem þa er landit varð at erfð ens vnga manuz oc scala honom beta þat. Nu ero þar gør fleiri *hvs* upp oc hevir sa maðr or sinom vide gør er þar bió þa á in vngi maðr cost at cappa viden þan er í er sem *bvar* virða við bók. oc slíca avra fyrir reida sem þeir mæla. en ef hann vill eigi cappa þa a hin við sin at hava. Nu ero þar *hvs* fori en þa er land tøndiz oc scal sa þat giallda er rena lét þeim er fyrst selde en sa scal gialda enom unga manne sem *bvar* virða. Ef þar er scog land oc scal sva neyta sem adr var neytt. ellda þar vide er adr var vide eldt oc hafa til husa oc cola at dengia líá við. oc beta bus holuti. Ef þar er reki at landino oc scal hann sva neyta sem scogar. Ef scogar er meir (Blis. 128, b.) neytt en sva oc eigo *bvar* at virþa þat oc alt þat er spilltz hefir landit af hans radom.

173.

^b Ef tøndiz landz brigð þeim manne er erlendis er. þa scal hann uphefja er hann hevir vm vetr verit ut her et sidarsta enda er rétt at hann hefí upp þat sumar er hann kömr ut ef hann vill. Hann scal sva fara at allri landzbrigð sine sem sa maðr er her vex upp til landz brigðar nema hann scal eigi a meðal láta.

a) = Á. M., I. c., bls. 210¹⁵.

b) = Á. M., I. c., bls. 202²⁴.

174. ¹

^a Ef maðr ræðr at selia land sit avðrom manne við verðe oc scolo þeir queþa amerke með ser hvar tuegia vm land oc scóga oc engiar. oc reka oc veidar oc afréttir ef ero oc a öll avðese er því lande eigo at fylgia. þat er þeim oc scylt at geta allra avðesa þeirra er aðrir menn eigo í þat land eða því eigo at fylgia er sellt er i anara manna löndom. hand sala skal landcavp. sva er sem okeypt se ella. ^b Þeir eigo at queda amerkia gongo með ser fyrir vetr nætr enar næsto oc skal þa til gengit. Nv queda þeir ekki a merkia gongo með ser i kavpino þa ² skal queþia selianda sa er keypti xiiii. nottom fyrr eða meira méle. en seliande skal queda þa menn er land eigo fyrir vtan vii. nottom fyr eða meira méli. merkia göngo. oc þa menn er þeir eigo scoga saman eða engiar eða fióro. Þeir scolo coma til merkia fyrir miðian dag þar sem cavpandin queda á. þa er hann queda merkia göngo seliandan. Þar er eigi scylt at ganga til merkia er firðir ganga fyrir eða ár deila þar er netnæmir fiscar ganga í. en ef þar ligia eyrar ³ fyrir oc skal queda a þat. Ef maðr a við anan man eyiar þær er mörc ero í oc skal syna þav sem a megin landi. Eigi er scylt at ganga a merki ⁴ þar er fioll þav ero ⁵ er vatn föll deilaz amillom

a) = Á. M., c. 2.

b) = Á. M., c. 3.

1) Í fyrstu línu kapitulans er autt bil handa fyrirsögn.

2) Orðunum queda þeir — þa er bætt við eptir skinnb. í Á. M. safni; hefur ritariinn eflaust sleppt þeim í ógati.

3) Skinnb. í Á. M. safni hefur eyiar.

4) Orðunum at ganga a merki er bætt við eptir skinnb. í Á. M. safni.

5) Ritað ero þav, en röðinni síðan breytt með tilvisunarkerkjum.

heraða. Eigi er scyllt at ganga ór búfiár gangi afiáll.¹ queþa scal þar (Bls. 129, a.) amerki. Ef þar er snær aiordo, þa scolo þeir coma til vii. nóttom síðar eþa minna² mele. Rétt er³ oc at þeir handsalez merkia gongo síðar ef þeir verða allir a þat sáttir er þeir eigo merki saman. ^a Nv verða þeir eigi sáttir amerki oc eigo þeir lyritar vörn at veria til þeirra merkia er þeir lata rétt er þar eigo lönd við fyrir vtan. Ef þeir veria eigi lyriti þa er sem þeir segi sina sátt a þav merki er hin quedr a. Nu reðr sa þat er ny keypt hefír land at veria lyriti fyri land oc a sa eigi at standa enda verðr hann utlagr vm lyritar vörnina. Enda a þar lyritr at coma a lyrit. oc eigo þeir at veria er aðr átto land við fyrir vtan. Ef lyriti er varit land oc a sa at kiosa hvart hann vill leysa vndan land er keypt hefír eða vill hann at sa leyse er selde honom. Nu kys hann þat at sa leyse vndan er sellt hevir. þa scal hann undan hafa leyst a xii. manodcm enom næstom. EN ef hann leysir eigi sva undan þa varðar honom utlegð enda scal hann giallda hinom landit þat er lyriti er varit sva sem bvar v. virða við bók at domi. Sa maðr er leysir land undan lyrite hann scal stefna til brigðar vm landit þeim manne er lyrite varðe a enom næsta manaðe er hin varðe lyrite. EN sa er land er brigþt scal quedia heimildar man sin heimildar eða stefna honom ella til heimilldar a enom næsta manaðe er honom er stefnt.⁴ scal hverr þeirra stefna sinom heim-

a) = Á. M., c. 4.

1) Deplinum er við bætt.

2) Skinnb. i Á. M. safni hefir meira.

3) Við bætt.

4) Deplinum er við bætt.

illdar manne eða quæðia a manaðar fresti sva lengi sem land fór at solum. Nu hefír nockor þeirra eigi quatt eða stefnt a manaðar fresti þa spillír han söcom fyrir siálfom ser oc er onýt quop hans eða stefna. (Bls. 129, b.) Sva scal sa quæðia heimilldar er brigðir land oc þessi atferli hafa, sva scolo þeir allir. Land hvar .v. scolo scilia vm merki, en heimilis hvar v. þess er sottr er vm heimilldena.^a scal bva alla quæðia aþingi. ^a Ef maðr ver lyrite land þat er v. avra er vert eða meira fiar oc veit hann at hann a eigi. þat land er hann kende ser þat vardar honom fiorbavgs garð oc er þat stefno söc. scal quæðia ix. bva til aþingi þess er sótt er. ^b Ef sa maðr kys undir sic vndan lavsn landz er keypt hevír oc er sa eigi scylldr þa er selde at giallda honom þat land er lyriti er varit, nema þviat eins ef hann hevír framar sellt honom en hann vine heimilt. Þess land er lyriti er varit eigo þeir at neyta sem þeir eigi til þess er undan er leyst, enda a sa cost at leysa undan þa er hann vill ef keypt hevír landit, oc scal sitt huerr hafa þar vm sipír.

175. ef maðr leynir landz merkiom

^c Ef maðr leynir merki eða villir merke eða forir landz merke eða scógar eða engia merki vardar þat fiorbavgs garð hvergi sem þat gorir oc er þat stefno

a) = Á. M., I. c., bls. 219¹³.

b) = Á. M., I. c., bls. 221¹.

c) = Á. M., I. c., bls. 219²⁰.

1) Deplinum er við bætt.

soc *scal quedia* ix. *bva* til aþingi. Ef sa kœmr til er sellt hevir land at syna þeim landz merki er keypt hafa. þa *scal hann* heimila honom landit til þeirra merkia sem hann quað á þa er hann selde honom oc rétt ero oc þav merki half. Ef þeir menn ero eigi þar comnir er þar eigo landz merke við fyrir vtan. enda væri þeir quaddir vii. nóttom fyrr til merkia gongonar. þa eignaz cavpandin land með merkiom þeim sem hin selde honom. ^a Ef cavpandin kœmr eigi til sva sem hann hefir quatt til merkia gongonar eða hevir hann eigi at lögom quatt oc asa madr cost þess er land aþar et næsta at veria land hans lyrite ef hann vill þriþiung utan garða þess lutar er til hans landz ligr. Eigi *scal hann* veria lyrite ym bolstað hins. Ef sa madr alyrito er varit hevir enda (Bls. 130, a.) a sa gras navt alande því bæde engia oc haga.¹ eigi *scal hann* scog hava². enda secz hinn þar a sino. ef hann neytir þess³ landz er honom var lyrite varet. Ef þeir coma huaregir til merkiana eða er eigi til boðit at lögom. þa eigo þeir lyritar vörnena er þar átto aðr land við fyrir vtan. þeir *scolo* varit hafa landit lyrite a xii. manaðom enom næstom þaðan fra er þeim var scyld merkia ganga ef þeir vilia meira veria en sitt land. Ef sa madr kœmr til merkia er land keypti. en hin kœmr eigi er selde. enda væri hann quaddr at lögom þa verðr hann utlagr við cavpandan enda a domr at døma ahendr honom merkia syningina en v.^{ta} dag vico þan er

a) = Á. M., I. c., bls. 2229.

1) Deplinum er við bætt.

2) Skinnb. í Á. M. safni hefr högrva.

3) í fyrstu ritað vins, en síðan leiðrétt þannig.

manaðr lifir sumars. oc bœtr scaða þess allz er hann hevîr af fengin. ^a Þar er manne er land varet lyrite þa scal hann þangat reka bú fe sitt allt i þat horn landz sins er fir er lyritar vornine. Nu hafa þeir fleire varit þa scal hann feit láta reca i midian haga sin vm apna enda scal fundit feet er sol kœmr i avstr mítt. en þat heitîr hirðis rismal. enda scal hann at lata menn sitia vm daga. Þott þar beitiz anara manna lönd oc er or rekit sem nu er talit. oc secz hann þa eigi abeitini við þá. Ef hann beitîr meir en sva oc vardar honom utlegð við þa er sín lönd vordo lyrite. Ef boandanom verðr stefnt vm haga beiten. þa á hann at queþia ser biarg quidar vm þat hvárt hann hefðe þan smala man eða eigi er or mundi rekit hafa fe hans or lande hins er sökîr vm ef hann villde. Nu ber þat quidr at hann hevîr þan smala man er or mundi rekit hafa feet ef hann villde. þa er su beít var er boandin¹ er sóttîr vm. þa vardar smalamaninom (Blis. 130, b.) vtlegð en eigi boandanom.

176. vm engi dóm.

^b Ef maðr vill queþia man engi doms þa scal hann fara til heimilis þess manz er hann er osáttîr við vm engit oc queðia þan þar engi doms oc legia á vii. natta stef oc queþa á engit oc a dóm staden.² hann scal

a) = Á. M., c. 5.

b) = Á. M., c. 17, blis. 269^a.

1) Orðin er boandin eru tutekin í skinnþokinni.

2) Deplinum er við bætt.

stefna hinom til brigðar oc til ut gongo oc telia ser engit. Hann scal rumhelgan dag *queþia* engi doms. hann scal .v. bva *quedþia* .iii. nóttom fyrr eða meira mele at þeir comi til doms at bera quido þa er hann vill þa beidda hafa oc þeir ero scyldir oc réttir vm at scilia. Þeir scolo coma til doms fyrir miðian dag. sva at domr se þa nefndr. Hvar þeirra scal hava .xx. menn með ser oc taca þar domendr or.¹ quid menn scolo at fornaðe. Hvar þeirra scal iii. menn nefna idom brigðande engis oc halldande. þar ahvar þeirra at bioda avðrom til hruðningar vm domendr. enda scal dom hryðia sem xii. quid enn sa scal bioda til hruðningar quidar er quadde. scal þan quid² hryðia sem aðra bva quido. Boendr scal *quedþia* fyr en grid menn ef til ero þa er næstir ero þar oc þa er at hærom se réttir. Rétt er þo at grid menn verðe .ii. iquidenom ef boendr verða or ruddir. ^a Hvar þeirra scal coma til nesta hvss engeno því er a göto þeirra er oc scal þar hvar þeirra telia xx. menn liðs sins. scolo þeir af þeim xx. taca domendr oc vatta oc öll gögn þav er þeir scolo hafa at þeim domi. ^b EN ef þeim fylgia fleire menn en sva þa verða þeir utlagir við þan þeirra er sött vill hafa. ^c Eiða scolo þeir vina adr hann segi soc sina fram oc sva þeir allir er lög scil scolo bera at bók eða at crossi. Nv scal hann segia söc sina fram sva scapaða sem hann (BlS. 131, a.) stefnde. þa scal bera stefno vætti. þa scal bera quid þan hvart sa maðr átte enge þat a deyianda degi eða eigi er hann tóe arf eptir.

a) = Á. M., I. c., bls. 2705.

b) = Á. M., I. c., bls. 2751.

c) = Á. M., I. c., bls. 271²².

1) Deplinum er við bætt.

2) Getgáta, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, fyrir dom.

Ef *maðr* hevir keypt engi þa *scal* hann bera *capvs vætte* sitt. þa *err*¹ þat *eigi* til. þa *scal* v. *bva* quidr *scilia* þat er vattar *scylldo*. *Einir bvar scolo* alla *quido scilia vm* engia *brigð*. **Ef** *fram* ero *førð sócnar gögn*. þa *scal* sa *fram* *føra* varnar *gögn* er *helldr engino*. oc *sva scal* öll *lög scil fram* *føra sem* at þinga *domi*. *en siþan scal* *domr* *døma* þeim þeirra engi er *helldr heimilld til*. **Nv** *kømr anar þeirra sinni heimild til*. *en anar ma eigi*. þa *scal* þeim *døma* engis *höfnena* er *heimilld kømr til*. *en þa scal* at þinga *domi* *reyna* *eigin orð* *engissens*. **Ef** þeir *verða eigi* a *sáttir* *hvern dom þeir scolo* *døma*. þa *scal* *afl rada með þeim*.² þeir *eigo* at *vefengia* er þeir ero .iii. *hvarir* *sem* ero. oc *fara svá* at *vefangi sem* at *fiorðvngs domi*. þeir *scolo* þar *vera vnz* þeir *hafa lokit dome sinom*. Þar *scal* engi *domr* *vera* er engi er *vaxit*. *enn þar* at *eins scal* engi *domr* *vera* er *menn* ero *asáttir hver sem land* a *undir*. **Ef** þeir *vefengia* oc *scal* þat *reyna* i *fiorðvngs domi* þeim *sem* engi *domr* var i *áttir*. **Ef** þat er *vefengt* í engi *domenom*. þa *scal* sa *hava* er *aðr* *hafðe til þess* er *reynt* er at þinga *dome*.

177.

^a **Ef** *menn* *eigo* *land saman* oc *vill maðr* orca *landz* *deilldar* a *anar hann scal* *fara til* *heimilis þess manz* er *hann* *vill scilia* *land* at *eign við*. *en v.^a dag vico* þa er *vica* er *til sumars*. *Hann scal* *nefna ser* *vatta* at *han* *stefnir* *honom* *heim* at *hann scyli* *heima* *vera* (Bls. 131, b.)

^a) = Á. M., c. 14.

1) Ritad e7r.

2) Deplinum er við bœtt.

a vii. natta fresti oc hann mun þar coma þa at *quedia* hann landz deilldar eða i tölo ef *eigi* sia þvar landz deilld. Nu kemr hann þangat þa *scal* hann nefna *ser* vátta at því at ec *qued* þic *lögscriptis* vm landit oc nefna hann eða itölo ef þvar siá *eigi* *logscripti* með ocr in v.^{1a} dag þan er *iiii*. vicor ero af sumre oc gardlags ef hann vill. þat láta fylgia. Hann *scal* *queda* aból stadin hvar hann *scal* fyrst til coma. þeir *scolo* þar coma hvarirtvegio fyrir midian dag. Sa *scal* *quedia* þva v. þa er því landi ero næstir er deila *scal*. Landeigendr *scal* *quedia* sa er *scripta* vill láta landeno .vii. nóttom fyr eða meira mele. þa er réttir se i quidom vm¹ þa menn alla er lut eigo ilande því er *scripta* *scal*. Hann *scal* fara til heimilis þvans es hann vill *quedia* at *scripta* landeno. hann *scal* nefna *ser* vatta. Nefni ec i þat vátte. at ec *qued* þic *landscriptis* at *scripta* með ocr *logscripte* oc *scripta* þar husom oc engiom með navta² þina .iiii. coma þar fyrir midian dag.³ *qued* ec þic *lög* quop. Þa er maðr er quaddr land⁴ *scriptis* oc ger hann *eigi* handsala oc verðr hann⁵ utlagr vm þat *iii*. morcom. enda a domr at dæma a hendr honom þa er hann er sótr vm .xiiii. nóttom eptir vapna tac. oc *scal* þar dæma ahendr honom fe vítet oc láta uppi land *scriptit*. EN ef þvar coma *eigi* til oc varðar þeim utlegð oc *scal* dæma ahendr þeim at *scripta* landeno *xiiii*. nottom eptir vapna tac. EN ef þeir coma *eigi* sva at *scripta* sem dæmt er þa varðar þeim *fiorbavgs* gard. EN ef dæmt er ahendr honom þa *scal* *quedia* þva til *iii*.

1) Ef til vill misritað fyrir við.

2) Getgata fyrir vatta.

3) Deplinum er við bætt.

4) Í fyrstu skrifað lög, en síðan leidrétt þannig.

5) Hér á eptir skrifað *eigi*, en orð þetta síðan dregið út aptur.

nóttom fyrr en ef hann kemr þá eigi til þá varðar honom fiorbavgs garð. enda scolo þeir¹ þó scipta. Ef² þetta ero stef- (Blis. 132, a.) no sacar oc scal quedia heimilis bva v. til þess er sótt er.

178³.

Hvar þes er menn scolo lande scipta eða omögom eða huige er menn scolo logscipte eða virðingar hafa⁴. þá scolo menn logeida vina at hoc eða at crossi. Sua scolo þeir land deila með þeim monnom öllom er þar eigo lut ilandeno. at sins megi hver nióta oc scal ser hueriom deila.⁵ scal engi þeirra reca sitt fé yfir anars land heiman.⁶ scal þar löndom igegn scipta. en eigi scal þar husom scipta igegn lande. en ef þar er sumt land verra en sumt oc scal þat vera því víðara at iam góð se bæde.

179.

Uatn scal falla þar til bolstaða allra. enda scal allr saman fara huers þeirra landz lute⁷. þeir eigo at scipta husom buarnir at iafnaðe með þeim. þeir eigo þuerkyrfa hus ef þeir vilia en eigi scal þar hus deila at endlongo. Ef þar verðr hus i anars lande. oc scal þá hus þar vera meðan sa vill er a en hann scal or sino lande færa til alt at beta vm. en ef hann vill or stað færa þá scal hann isitt land færa.

1) Við bœtt.

2) Á. M. sleppir Ef og hefir síðar: bva ix. — til fiorbavgsaca en v. til utlegðar.

3) Í fyrstu línu kapitulans er autt bil handa fyrirsögn.

4) Við bœtt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

5 og 6) Deplunum er við bœtt.

7) Ritað lute landz, en röðinni síðan breytt með tilvisunarmerkjum.

180.

Menn eigo at briota iorð til taðna eða til akra þótt þeir eigi fleire saman en .i. Þeir eigo iafn góðri iorðo at avka sina töðo er síðar avca. Þar er hvar sia eigi¹ logscipti at lande oc scolo þeir scipta husom þo oc engiom oc töðo oc acr londom ef ero. en telia kyfse ihaga. Þeir scolo sva telia ihaga at þeir hygi at eigi myni fe at nytra at færa se í. enda er þo scipat til fullz. Þar scal telia þrevetr² navt við kv eða ellre. En tuevetr navt .ii. við kv eða yngri.³ eigi scal kalfa telia. Hross þrevetr við .ii. kyr eða ellra. Tuevetr hross eða (Blz. 132, b.) yngra við ku. scalat fyl telia. Lömb .xx. við kú. Gamliir savþír x. en geitr .v. Eigi scal⁴ svín iland telia ne haga⁵. ^a Ef maðr hevîr til þess keypt í landi at hann villde því til sins landz lata scipta er næst være þa scal luta þar. Ef hann hevîr eigi til þess keypt oc scal hann þan lut hava er næstr er hans lande. ^b Ef þa er snær a iorðo er menn scolo lande scipta eða i telia eþa garðlag rétta. oc er rett at þeir bíði til þess er vi.⁶ vicor ero af sumri nema þeim se land sva kunt sem þeir se allt.

181.

^c Ef maðr vill beiða garð lags anan þa scal hann hefja vpp heimstefno sem þa er hæn beiðir land sciptis oc

a) = Á. M., l. c., blz. 256²².

b) = Á. M., l. c., blz. 256¹⁹.

c) = Á. M., c. 15.

1) Ritað ofan linu.

2) Síðasti stafurinn í orði þessu er ritaður ofan linu.

3) Deplinum er við bætt.

4) Við bætt.

5) Í skinnb. í Á. M. safni: hafa.

6) Skinnb. í Á. M. safni hefr: v.

sva quediã bva til at deila garð lag sva með þeim at þeir vini lagðan aþrimr sumrom. amedal ana. Þeir scolo sva hafa hið hvar þeirra asino lande at meðal lage. eigi scolo þeir af selia ne ONOR lönd við hafa fyrir þær sacir. Þeir scolo lög garð gerða. EN lög garðr er .v. feta þiockr við iorð niðri EN .iii. ofan taca í öxl manne af þrepa. þeim er gildar alnar oc fadma hevir. Bvar scolo retta merki þeirra. iafna þar nesiom. oc þótt munr verði nesia. oc eigo bvar at scripta ef þat er mina vert EN .v. avra. hvargi ma scyllda anan til garð lags þar er eigi tecr hiá torf eða griót oc bera verðr til með eyk eða reida. Þeir scolo bápír hefia up ieinom stað oc gerða til sins enda hvar. garðin nema þeir verðe a anat sáttir. Sa acost at legia lengra garðin ef hann vill er quaddi. Ef sa ger eigi legia garðin er quaddr var garð lagsens. þa scal sa legia er quadde sin lut. enda varðar honom eigi beitin þótt fe hans scioltiz fyrir garðz en- (Bl. 133, a.) da. Hinom varðar utlegð er eigi vill gerþa. enda secz hann abeitine enda scal domr dōma garð lagit a hendr honom enda a hann at bota av visla botr hinom er gerþir ef hans fe gørir. Ef hann gørir mina garð EN mælt er í lögom eða syniar hann með öllo oc se hann til quaddr at lögom oc varðar honom iafut bæde. Ef þar verðr tungarðr í garð lage EN þat er tungarðr er töðo völlr gengr vt at garðe þar a sa cost er völl á at gerþa ein ef hann vill. oc taca þa utan garðz garð virkit. Ef hann vill at þeir gerþi badir oc ahann cost at bota ein ef hann vill oc taca utan garðz garðzbotrnar. EN ef hann vill eigi ein bota garðin eða gerþa þar er túngarðr hans. er. þa scal þan hvar þeirra bota er gerðe oc taca þar efne garð bóta er þeir tóco garðvirke. EN ef þar verða hög scógar fyrir þa scal fyrir nes þar gerþa. EN ef þar ero rif

hrís oc *scal* gerða igegnom þav. en þat ero rif hris ef *menn* rífa. EN þat er hÖG scogr er *menn* hÖgva. Ef þar verða engiar *manna fyrir* garde oc *scal* gerþa et gegnsta þar enda beta þeim engiar sínar *sva sem* hvar virða við bÓc. at þeir hafi anat engi *iafngott oc iafn micit oc iafn* högt. Ef þar er garðr er *vm* þiöð bravt þvera. þa *scal* hlið vera ágarði alnar oc fadms *micit* oc hava¹ grind *fyrir* *sva* at *menn* lúci vpp af hrosse oc aprtr ef vill. Þess a *hann* cost at sora garðz hlið á ör scot eða scemra *sva* at se af þiöð bröt oc se þat *iafn* gott at ríða. Ef þar er gert *vm* þiöð bravt þvera *sva* at *eigi* er hlið á gardenom. þat varðar utlegð^a enda er garðrin oheilagr oc á at briota hlið a þeim garde þott heilact sé ef maðr fer igegnum. EN ef aprtr er gert hliðit. oc a huerr at sokia þa söc er vill. (Bls. 133, b.) ef *eigi* er hlið agarde. ^b Amíðil ana *scal* lög garð gerða. EN vár avn er til þess er manaðr er af sumre. EN garð öN síþan .ii. manaðr. þa er hey önn aðra .ii. manaðr.² EN þá er log garðz öN EN efsta manað sumars.

182.³

^c Ef maðr hevír lönd fleire vndir bu sitt. EN eitt. oc vill *hann* fara þar ísel yfir anars manz land. oc a *hann* þar at fara tysvar með fe sitt a sumri til sels. oc fra. þviat eins optar ef misgongor verða fiar. oc a *hann*

a) = hér að ofan c. 9, bls. 26 (Á. M., Krist. R., c. 17).

b) = Á. M., c. 15, bls. 261¹⁴.

c) = Á. M., c. 19.

1) Skinnb. i Á. M. safni hefir hiarra.

2) Orðunum þa er — manaðr er við bött eptir skinnb. i Á. M. safni.

3) Í fyrstu líou kapitulans er autt bil handa fyrirsögu.

þa at reka heim smala sín. Hann a fornar götor at fara ef þær ero til. en ef hann fer vm engi manz þa scal hann itogi hafa et lávsa hros. Ef þær ero keldor agoto hans oc a hann at gera brvár i anars manz lande oc vina þav a vere þar. en ef hann fer yfir engi manz oc hlytr maðr af því scaða. þat varðar honom utlegð. enda scal hann beta hinom scaða sua sem bvar hans virða við bók.

183.

^a Þat er mælt. at engi maðr scal legia bolstað sín ileg. Ef hann getr eigi leigo við þa scal hann fara til hus þeirra manna. er þar bva næstir landi því er þar er obygt oc nefna ser vatta oc biða þeim at leiga landit þa er vii. vicor ero af sumre et sidarsta sva sem bvar meta. Ef þeir leiga landit oc scolo þeir þar etia heyiom þeim er þar fáz a því landi endá scolo þeir hallda husom sem aleigo landi. oc scolo þeir at öllo hallda landeno sem leigo lande. Ef þeir leiga eigi þa a hann at veria þeim lyrite landit oc fara með lyrite þeim sem með stefno. Þat er oc rétt at hann vere þeim lyrite at lögbergi. Eigi sekiaz þeir a beít aðr þeir fregna lyritin.

^b Ef maðr rekr fe sítt i anars manz land eða lætr reka sva at hann vili anars eigin beita oc verþi af því v. avra scaðe. eða meire oc varðar honom síorbavgs card. en ef mini scaðe verðr en sva. þa varðar utlegð. oc beta avvisla sem bvar meta.

a) = Á. M., c. 20.

b) = Á. M., c. 9.

184.

(Bl. 134, a.) ^a Ef menn hua tveim megom ár oc vill anar þeirra gera brv yfir þa scal sa bioða hinom at gera brvna. Nv vill sa eigi gera. þa scal sa gera oc vellta báðom megin arenar til. Nv verðr hinom mein at götom þeim er til geraz. þa scal sa er brvna gerði bota hinom þat sva sem bvar v. virða við bók þess er scaðan fecc af. Nu vill sa maðr gera brvna er hvarungi megin a land við. oc scal hann bioða þeim at gera en þeir scolo taca til a xii. manaðom enom næstom ef þeir vilia gert hafa. EN ella scal hann gera oc velta baðom megin ár til. Sa er brv gerir scal mæla fyrir sem hann vill. at hui hafa scal brúna oc segia til ilögrétto hueria hælgi hou hevir oc hvat varða scal ef af er brugðit. Scal oc bota þeim er lavnd eigo við sem bvar virða ef honom verðr mein af götom þeim er af geraz. hvargi á at bana avðrom þeim er land eigo við ána at hafa scip á. Nv vill anar maðr hafa scip á áne. þa er þat þviat eins rétt ef á er avalt meþan á er þið oc meta eigi leigo. EN ef mein verðr at götom þeim er af göraz þa scal sva bota sem aðr var tínt.

185.

^b Ef maðr viðr alande anars olofat oc scedr þar iorð olofat eða slær. þat varðar iii. marca utlegð. EN ef hann hevir abrott eða neytir þa a hinn at raða orðe vm. Ef maðr lætr reca fe sitt i anars manz land eða sva at hann vill at þangat gangi. þa varðar fiorbavgs garð.

a) = Á. M., c. 16.

b) Þessu er ekkert öldungis samsvarandi í skinnbókinni í Á. M. safni, sbr. Á. M. c. 9, bls. 2294.

^a Nu verða misgongor fiár *oc* varðar sva fremmi við lög haga beit er land er lyriti varit *oc* farit sua með sem með stefno. ef hin heyrir eigi sialfr. Lyritar vörn en sama *scal* hallda xii. manaðr fyrir haga beit. Rett er at veria lyrite haga beit at lögbergi eða ávár þingi ef þeir ero samþinga *oc* varðar sva fremmi (Blis. 134, b.) við lög er sa spyr er lyriti er varit. Ef maþr stefnir lög-hælgan dag eða ver land lyrite. þa varðar iii. marca utlegð. enda verðr onýt stefna eða lyritar vörn hans.

186. *vm* sino brenor

^b Nu vill maðr brena sino ísino landi þa *scal* hann biðia lofs þa er næstir bva *oc* lavnd eigo við fyrir utan *oc* beta þeim þo ef af geriz. EN ef eldr renr ihvs þeirra manna er eigi hafa lofat eða lönd eða brena fyrir þeim scógar þa varðar fiorbavgs garð. ^c Huerr maðr a iarðar avoxt isino landi allan. þat a maðr heimíllt at éta i anars landi ber *oc* söl. EN vtlegð varðar iii. marca ef hann hevir abrott olofat. Nu tecr hann hvanir *oc* varðar þat iii. marca utlegð. en ef iii. alna ero verðar þa á eigande at raða orðe *vm*. ^d Ef maðr rífr hrís ilandi manz *oc* varðar iii. marca utlegð. föra má til þyðar ef vert er .iii. alna ef hann nytir ser eða til gertekis.

187.

^e Ef maðr a engi ianars manz landi *oc* *scal* varða við engi því EN v.^{ta} dag þan er vi. vicor ero af sumri ár

a) Sbr. hér að neðan c. 198, Á. M., c. 6.

b) = Á. M., c. 22.

c) = Á. M., c. 47, bls. 347²⁰.

d) = Á. M., c. 35, bls. 295¹⁶.

e) = Á. M., c. 23.

vm morgininn. EN sa maðr er engi á ianars lande hann scal þat fyrst láta yrkia. Ef hann yrkir eigi sva engit sem mælt er oc vili hann ort hafa þa varðar honom vtlegð. oc er oheilact bæde heýit oc sva engit. Nv á hann ífleire manna löndom engi þa scal hann sit sumar slá hvert þeirra fyrst. oc slá suá fremmi heima er þav¹ ero öll slegin. ^a Hann á at gera stíflor í engi því ef hann vill oc grafa engi sitt til. oc veita sva vatn a engit. Hann scal a sino engi hefia up veitona enda scal þaðan falla í en forna farveg.² eigi scal hann anara manna lönd meida i veito síni. Ef se anara manna fær scaða iforvm þeim er hann grefr oc a hann at giallda þat. Eigi a maðr at gera veitor i landi (Bls. 135, a.) sino sva at spilli lande eða engi þess manz er fyrir neðan býr. en ef þeim verðr v. avra scaðe af því eða meire þa varðar honom fiorbavgs garð er veitona gerði. en ef mine verðr scaðen en sva þa varðar honom vtlegð oc giallda avvisla.

188. vm garð lag

^b Maðr a at gera lög garð vm engi sitt ef hann vill hvar þess er eigi licia beitv teígir manna í v. avra verðir eða meira. hann scal i sino engi marke. velta torfe til garðs. hann scal láta þar hlið a garðe. Þett er at hann byrgi aprt garðinn ef hann vill þa er .vi. vicor ero af sumri en hann scal hirt hafa hey sítt. or gardenom oc upp lokit garðinn er .iiii. vicor lifa sumars þa a sa beiten a er land a undir enda er þa o heilact engit oc

a) = Á. M., c. 24.

b) = Á. M., c. 25.

1) Orðin er þav eru tvitekin í skinnbókinni.

2) Depljum er við bætt.

heyit ef þa er ohirt enda á sa upp at lúca hliðom er beit á. Ef hann slær eigi sva eogit þat er hann á ianars lande eða gerþír hann eigi lög garð vm þa er engit oheilact við þes manz fe er beit á alande. þvi er engi þat er a.

189¹.

^a Maðr á gera log garð vm hey sitt i anars lande oc grafa i sino engi markí torf til. Ef garðr sa fellr þa scal gera sa orð er beiting á vm staccgarðin þeim manne er hey á igarðenom oc varða við fe sino við hey hans en sa scal til fara þegar er hann fregn. EN ef hann fer eigi sva til þa er heyit oheilact við þess manz fe er beit a vm garðin. EN ef snæ legr at garðinom. oc scal hann gera orð hinom er garð þann á eða moca siálfr vm ella. Nu GER sa eigi til fara er hey á þa er hann fregn snæ vm garðen oc er þa heyit oheilact sem þa er garðr var fallin.

190².

^b Hver maðr a engis voxto isino engi marki. Nu vex þar enge (Bl. 135, b.) viðara oc a sá þat engi er land a undír. Ef viðr vex í engi manz þar er ANAR a land undír oc er rétt at sa rísi³ upp þan við er engit á oc

a) = Á. M., c. 26.

b) = Á. M., c. 31.

¹ og ²) Í fyrstu línunni er autt bil handa fyrirsögn.

³) Í skinnb. i Á. M. safni rífi.

scal sa hafa viðin er land a undir.¹ EN ef þat geriz havgscógr *oc* *scal* sa hafa scóg er land á undir. oc fa hinom engi þat er hvom þeim .v. syniz hinom iafn gott at hafa er næstir hva engi því er viðrin vox í. Ef engi þat spilliz af eg vere er maðr á i ANARS manz lande oc alandeigande at fa honom iafn gott engi ef hann vill egverit nyta. Ef engit onytiz þa *scal* sa hafa engit er land á. *scal* hann fa hinom þat engi er hvom syniz at honom se² iafn gott at hafa sem hitt var aðr egverit gerðiz i.

191. vm vatn veitor.

^a MEN eigo vötnom þeim at veita er upp spretta ilandi manz i sino lande huerr. EN ef þat ero brvnr manna þa *scal* fella i EN forna farveg huerr af sino lande. EN ef þo geriz at meini þeim er aðr var þat brunlöcr³ oc *scal* eigi þa veita. ^b Ef menn veita merke vötn a engi sín oc þiccir þeim mein at er hált a vatnit. þa *scolo* bvar v. scipta vatneno með þeim. Ef vatn er sva lítit at þeim hlypír eigi at scipta. þa *scal* sina vico hvar þeirra hafa. MEN eigo hrossom sinom at æia ianara manna lande vm sumar þar er mötiz slátta oc sina. eigi *scal* islátom æia. ^c MEN eigo at gera lög garða vm hey

a) = Á. M., c. 32.

b) = Á. M., c. 33.

c) = Á. M., c. 28.

1) Í skinnbókinni: þan við er engit a oc *scal* sa hafa viðin þan er engi a oc *scal* sa hafa viðin er land a undir. Orðin: oc *scal* sa — engit a eru í mótsógn við það sem á eftir kemur og hefir ritarinn líklega ætlað sér sjálfur að draga þau út, en gleymt því; ver höfum því sleppt þeim og er það samkvæmt því, sem skinnb. i Á. M. safni hefir.

2) Í skinnb. : sē.

3) Þannig einnig i skinnb. i Á. M. safni; í útg. Á. M. nefnd.: brunnlöis.

sin i örscotz hælgi við anars manz merki i síno landi. ef þeir vilja hey sin hælga. en ef eigi er log garðr vm þav hey er sva ner ero anars landi at í orscotz hælgi ero við. þa ero heyin oheilög við þess manz fe er sva nær býr. ^a Ef fe þess manz trøðz at heyi igarðe þeim er eigi er loggarðr vm. en lög garðr scylde vera. þa á sá þat fe (bls. 136, a.) at gialda sem bvar v. virða er garð á oc lögstaccgarð scyllde halda. ^b Ef menn eigo sambeit oc ero hey slegin a þvi lande. þeim monnom er scylt at¹ hafa log garða vm hey sin er þav hey eigo. ^c Hver maðr a groðr af lande síno. en ef þar briota merki vötn suardfast land af lande manz. oc a sa hólm sin er adr átte. en eigi scal hann veria lyrite þat land. enda scal hann nyta ser þat land sva sem hann vill. hann scal fella vatn ef hann vill aptr í en forna farveg. Eigi scal hin reca fe sitt iþat land en eigi varþar honom þótt mis göngor verðe fiar. Ef engi² er iþvi lande oc scal hann sva við varna sem ihans lande se enda scal eigande sva yrkia sem i anars lande se. Ef engi vex i vatz farvegnom enom forna oc ahálft hvar þeirra þat er land eigo við.

192. vm mala land

^a Ef maðr selr land sit manne oc vill hann lecia alög mala eða lögveðr oc eigo þeir at hannelsaz þan mala sem þeir ero asáttir eða veð. þan mala scal lysa at lög

a) = Á. M., c. 29.

b) = Á. M., c. 30, bls. 287¹⁵.

c) = Á. M., c. 33, bls. 291⁷.

d) = Á. M., c. 12.

1) Ritad ofan línu.

2) Í fyrstu ritad eg (= eigi), en í síðan bætt við ofan línu.

bergi eða þat veð sem þeir handsoloduðuz hit næsta alþingi eptir caup þeirra. ^a Ef þeir mæla sva at eigi scyli scylt at lysa malann eða veðit oc a þat eigi at halda. enda er þa hvárke a landeno veð ne male. Þa er lög male er lýstr eða lögveð fyrir hvom fyrst. enn síþan at lög bergi. þan mála þarf eigi optar at lysa meðan þeir vattar lifa oc hann man váttana oc þeir lifa þapir er þan mála áttoz við. Ef vattar deyia eða villaz þeim lysingar vattar er malan á. eða deyr sa er málin var við gøR. þa scal lysa et þriðia hvert sumar at lögbergi þan mala. en ef eigi er sva lystr málin þa er malin af. Ef sa deyr er málan átte. þa scolo erfingiar ens davða scripta þeim mala með ser. Ef þeir ero (Bl. 136, b.) fleire en ein. oc scal sa lysa et þriþia hvert sumar. at lögbergi er malan á eða veð ef þat er. Rett er at selia avðrom manne ihond at lysa veð eða mala. Rétt er at selia landz mala eða veð oc sva at gefa eða suage anara gripa. Hvervetna þess er maðr alögmala eða lög veð i eigne anars manz hvart sem er land eða anat fe annarr² en sa er lögmalan gerþi á eða lögveð fyrst. þa scal sa láta lysa et þriþia hvert sumar enn þann mála á at lögbergi at lysa a eno næsta alþingi oc segia þeim er land á. eða þan grip er malin er á. eða veð oc segia með vatta. Pu scalt mer biöða land þat scal hann queda. eða anat eigin ef þar var veð eða male. á. oc a ec þan mala nu eða veð ef þat er. ^b Þar er lögveð er. oc scal maðr taca tva avra fyrir ein ilande sva sem hvar meta við boc landit in .v.^a dag

a) = Á. M., I. c., bls. 23615.

b) = Á. M., I. c., bls. 23422.

1) Við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

vico þan er vii. vicor¹ ero af sumri,¹ et sama sumar er hann misti gialdagans. þa eignaz hann ilandeno halfo meira fe enn hann átte at honom.² bvar scolo quaddir iii. nottom fyrir eða meira meli. Sua scal þar er gripir aðrir ero veð mæltir at maðr scal ii. avra taca fyrir ein nema hann veð mæli ser verra grip en því gegni. Oc er þegar gripin for veði er fe gelldz eigi þan dag er til var mæltr. Slíct er log veð þat þót þeir hafe markat verð alandino. ^a Sa er biöða scal mala scal coma sumar dag in fyrsta með viðbiöðanda imiðian dag eða fyr. hann scal nefna vatta oc biöða þeim manne er a³ mala a landeno lögböde at cavpa sva sem hin býðr við. þa scal við biöðandin segia hverio verðe hann vill cavpa. Nv scal mala maðrin kiosa ef hann vill vndir sec oc er þa cavp þeirra. Nv kys hann undan ser oc er þa af male hans nema (Bl. 137, a.) þviat eins. at hann cavpi oðyra þeim mun en þeir buðo honom við at hann gøre honom hags mune .v. avra fiár eða meira fiár í cavpeno. ^b Nu kys hann undir sec landit. þa er þeir verða at brekeno sanir oc vardar þeim fiorbavgs garð oc er þat stefno söc scal quedia heimilis bva ix. til aþingi þeirra er sottir ero oc scal hann sótt hafa aþridia þingi þaðan fra er söcen gerðiz.⁴ ef brek sanaz oc scolo bvar v. þeir er næstir ero landeigendr at virða landit við bók. en sa er mala átte scal giallda slica avra sem þeir virðo landit. Ef golldit er landz verðit oc a cavpandin heimt-

a) = Á. M., I. c., bl. 240²⁰.

b) = Á. M., c. 13.

1 og 2) Deplunum er við bætt.

3) Við bætt.

4) Deplunum er við bætt.

ing til sva mikils fiar at selianda sem bvar virða oðyra en hann keypti. Nu ef hann kýs vndan ser landit oc se bréc boðe boðit. þa varðar þeim slict sem aðr var talit. oc scal sva at allri sócn fara sem aðan talða æc. Sa er mála átte scal stefna til rofs cavpeno þeirra oc scal up rofna ef bréc berse oc scal hann brigt hafa a eno næsta alþingi þaðan fra er honom var landit boðit. ^a Nu hevır landeigandin eigi biðanda til sumar dag en fyrsta oc hevır hann þo er .iii. vicor ero af sumre eða fyr a því mele. þa scal hann heim hafa stefnt honom vico fyrir boðit. eða meira méle. oc segia honom hvat við er boðit. ^b En cavpandinn scal taca við lande oc scal giallda verð anat sumar með leigom. en v.^a dag þan er .vii. vicor ero af sumri nema þeir eigi fyr gialldaga saman. Nu hefır hann siðar biðanda til. en sva oc hevır hann þo til a varðingi þa scal hann þo en somo atferle hafa vm boð sitt sem aðr var tint. eigi scal hann siðar segia en vico fyrir þing. Ef¹ (Blis. 137, b.) cavp þeirra verðr fast oc scal sa a lande bva þav missere er land átte sem aleigo lande. oc sva abyrgiaz við cavpanda hvegi sem hann stafar fyrir sem hann bve sialfr á. oc aseliandenn allar landz nytiar aþeim misserom. oc abyrgiz hann við spellom við cavpanda sem bvar virða. En verðit scal gialda anat sumar a því eno sama lande leigo lavst. en .v. dag þan er vii. vicor ero af sumre. nema þeir verðe a anat sáttir.

a) Sbr. hér að neðan c. 193, bls. 102²¹ (Á. M., I. c., bls. 243²²).

b) Sbr. Á. M., I. c., bls. 2486.

1) Ágizkun, samkvæmt skinnbókinni í Á. M. safni, f. En.

193.

^a Ef sa maðr ferr af lande abrott eða or fiordungi þeim er hann a málán í. þa scal hann fara til fundar við þan man er þat land á. oc segia honom með vatta hveriom hann scal biöða landit oc scal sa maðr samfiordungs vera við mála landit. er hin scal biöða landit er á. Ef maðr deyr er land þat átte er male var á. oc þarf eigi þat land at biöða er erfingiar ens davða leysaz at. eða sua kona ef hann hefðe átta. ^b Huervetna þess er eigi ero landz málár lýstír eða veð svo sem nv er tálit. þa ero ranglýstír enda er þa sem olýstír sé. oc er aflandeno þa veð eða mále hverge sem á var. Ef maðr vill mála land selia. hann scal fara til fundar við þan man. er mála á a lande því en fyra lut ein manaðar oc segia honom at landit er falt. Rett er oc at hann comi síðarr þott hann comi¹ vico fyrir sumar et síðarsta oc nefna ser vatta. Þpat vætti. scal hann queða at stefne þer heim oc bið ec þic heima vera sumar dag in fyrsta.² mvn ec þa coma oc biöða þer landz mala oc hafa til biöðanda þan er cavpa vill oc scal hann queða a hvat hin byðr við er cavpa vill. ^c Ef hann hefír eigi til biöðanda. oc scal þo mæla enom somom málom við þan er málán á nema þat at hann scal segia³ hinom at hann hefír eigi til biöðanda. oc búsz þv svo við at ec mvn her coma til heimilís þins sumar dag en fyrsta ef

a) = Á. M., c. 12, bls. 238⁶.

b) = Á. M., l. c., bls. 239¹⁸.

c) = Á. M., c. 13, bls. 243²².

1) Orðunum Rett er — comi er bætt við eptir skinnub. í Á. M. safni; hefir ritarinn eðaust sleppt þeim í ogáti.

2) Deplinum er við bætt.

3) Í fyrstu skrifað biöða, en síðan leiðrétt þannig.

æc fæ¹ (Bl. 138, a.) cawpanda at landeno. **Ef hann** fær til biodanda .vii. nottom fyrir sumar til landsens². þa scal hann fara oc segia þeim er malan á. oc queþa á hvat við er bodit. þa scal hin ráða vm vikona. **Ef hann** fær fyr til biodanda en iii. nottom fyrir sumar oc scal hann fara þo til fundar við þan er malan á oc segia honom með vatta hvat við er bodit við landino. oc er hin scylldr at kíosa sumars dag enn fyrsta. ef³ landeigandin hevír sagt honom .iii. nóttom fyrir sumar. **Ef hann** fær sidar til biodanda oc er honom rétt at bióða hinom landit þa er hann finr hann sialfan at mále. en hin scal kiosa iii. nottvm sidar. **Ret**t er honom at stefna hinom heim vii. nóttom fyrir bodit. ef hann fær til biodandan sidar en sumars dag en fyrsta til landzens oc scal hin kíosa iii. nóttom sidar hvart hann vill hafa landit eða eigi. ^a **Ef** sa kys undir sec landit er malann átte á oc kys hann sumars dagenn fyrsta. þa scal hann gialda verðit en v.^{ta} dag þan er .vii. vicor ero af sumri á lande þvi er þar var mála land. nema þeir eigi fyr saman gialdaga þa scal þar gialda. **Ef hann** kys sidarr landit undir sic en sumars dagenn fyrsta. þa scal verðit gialda anat sumar eptir enn v.^a dag þan er .vii. vicor ero af sumri. oc gialda aþeim bólstað er malin var á nema þeir eigi fyr saman gialldaga. þa scal þar giallda feet. ^b Sa er scyldr at vera heima sumars dag enn fyrsta ef honom er sva heimstefnt. til boð mála kers sem nv er talet. ef hann er þa eigi

a) = Á. M., I c., bls. 24714.

b) = Á. M., c. 12, bls. 24010.

1) Við hett.

2) Leiðrétting fyrir landens.

3) Leiðrétting fyrir en.

heima nauðsynia lavst. enda hafe hann eigi þan man til kers fyrir sic er handsol se eigande við. þa er landit mala lavst. ^a Rétt er at maðr sele avðrom manne ihönd at biöða landz (Blis. 138, b.) mala. Ef sa tortrygvir boðet er malan á. þa scal sá láta bera vætte þat er boðmalin var ihönd selldr at biöða malan landzens. ^b Sa scal lög avra biöða við mala lande ef verð¹ byðr við, ella er sva sem oböðet se. mala landit. þeim er malan átte. Þan mala scal hverr maðr lýsa a lande anars sem hann a. en sa scal þan biöða sem hin lyste oc hann átte. þar er aqueþnir avrar ero mæltir a lande oc er eigi scyllt at hafa til biöðanda. en sva scal biöða þat land sem mala land oc sva at boðe fara oc at öllo anars sem hann biöði log mala land.

194. vm beite teigo.

Ef sa maðr a beite teigo i anars landi er hann a mala land eða sva ef i mála landeno ero beito teigir. þa teigo scal maðr selia ef hann vill ef þeir ero v. avra verþir eða minna² fiar. ^c hann scal queþia v. bva til virþingar. oc giallda a enom næstom gialdögom verðit. En þat heitir oværa teigr. Ef sa vill cavpa þan teig er land á undir oc er sa scylldr er a. Sva oc ef sa vill selia er a þan teig. oc er sa scylldr at cavpa er land á

a) = Á. M., c. 13, bls. 245¹¹.

b) = Á. M., l. c., bls. 245⁸.

c) Sbr. Á. M., c. 8.

1) Ritad verðr, en dregið undir síðasta stafinn.

2) Getgata, samkvæmt skinnb. i Á. M. safni, l. c., og c. 8, fyrir meira.

undir. ^a Maðr a at taca fe fyrir mála land ef hann vill oc eigi lengr en .iiij. vetr samfast. Ef þeim er grvnr at því er á mála a landeno at sellt se landit. þar a hann costi .ii.^a Þat er rétt at hann stefne hinom vm land sölo er selld¹ oc calle honom varða utlegð oc vi. aura handsalslit. þess a hann cost at stefna til rofs cávpeno. Hann scal nefna vatta. Þat vætte, scal hann queda at ec stefne þer oc nefna hann vm þat at þu hæfir² ceypit mála land mitt oc queþa a landit. oc stefne ec til rofs kavpe því. oc tel ec mer landit oc queda a þat. Eigi er scyllt at sokia vm landcavpit nema hann vile.³ þar er maðr cavpir mala land anars viss vitande scal (Bls. 139, a.) hin stefna til rofs cavpeno oc láta varða iii. marca sect. Nv cavpir maðr mala land oc eigi viss vitande. þa verðr hin utlagr iii. morcom er honom selde við hvarn þeirra þan er keypti. oc við þan er malan átte oc handsalslit við hvarntvegia.

195. vm mala land.

^b Ef barn omagar eigo mála a lande. þar scal fiárvarðveizlo manne þeirra⁴ biöða þat land inan fiordungs oc fara sva at bode sem adr er talit. Ef hann kýs undir sec land oc scal hann hafa landit þa er hin unge maðr vill eigi. Ef sa kýs eigi undir sic landit er varðveizlo maðr er fiár barnana þa á hin at selia landit oc legia a slican

a) = Á. M., c. 13, bls. 246¹⁰.

b) = Á. M., c. 12, bls. 238¹⁹.

1) Orðin vm land sölo er selld e eru tvitekín i skinnb., en dregin út á seinni staðnum.

2) Í fyrstu ritað væfir, en síðan leiðrétt þannig.

3) Deplinum er við bætt.

4) Ríðað á spássíunni fyrir framan línuna.

mála sem aðr var. **F**jarvarðveizlo maðr barnana scal lýsa landz mala eða veð ef þav eigo.¹ er þviat eins scylt at bióða hinom landit er á malan ef lystr er. En eigi scal hin sva selia landit at eigi se mále ens unga manz á. En hin ungi maðr scal lýsa mala sin eða veð er hann er xvi. vetra gamall.

196. vm mala land.

Ef sa er af lande farin abrot er mála á a lande. oc scal sa kiosa at þeim coste undir sec er malen er boðen at hann scal sina avra reiða fyrir ef sa vill eigi hafa landit er hann kömr ut er malan átte. enda scal sa hafa landit ef hann vill er malan átte. en þa scal hann gegna þvi við þan er landz leigor voro mine en verðs þaðan fra er hann keypti. Ef hin kys hvarki vm eða eigi at hafa þa scal selia landit með þeim mala er aðr var á.

197. vm akr² land

^a **E**f menn eigo akr land saman oc scal sa þeirra er scipta vill láta fara til heimilis anars oc queþia hann acr landa sciptis oc sva taðs vii. nóttom fyrir scipti oc fara sva³ at öllo vm acr landa deilld sem þa er menn scipta (Blis. 139, b.) husom eða engiom.

198. vm hey reka.

^b **Þ**ar er sær eða votn eða veðr recr hey manna saman fleire en eins þar scal sa er hey á ianars heyi

a) = Á. M., c. 14, bls. 260⁹.

b) = Á. M., c. 18.

1) Deplinum er við bætt.

2) Í skinnb.: arkr.

3) Tvítekið í skinnb., en dregið út a seinni staðnum.

oc í anars lande fara til heimilis þess manz er land á undir heyi þvi oc queþia hann heys deilddar rum hælgað dag iii. nottom fyrir scipte eða meira mele. ef hann fiðr hin siálfan at mále en vico ella eða meira méle ef hann fiðr eigi hin siálfan. Hann scal þa bva quedia er næstir ero heyino þvi er hann quadde sciptis vm þeirra manna er eigi eigo hlut¹ í heyi þvi. oc quedia v. bva iii. nótton fyrir sciptit vm þat hvern lut hann á iheyi þvi oc coma þar fyrir midian dag.² þa bva scal hryðia sem engi sciptis bva. Ef varnar heyscriptissens oc vardar þat utlegð. EN ef hann nýtir ser oc er þat gertöke. Nu ef hin krefr eigi sciptis fyr en hann hevir heim fært heyit. oc a hann þat af heygjolldom sem bvar meta at hey var vert. þa er hann krakade upp. Þeir menn eigo þera hey sin í þess lande er þav voro rekin en eigi a brott at vega eða færa fyr en scipt er. Ef sa ma eigi vega hey þat heim til sin er á. þa scal hann lög garð gera vm heyit í þess lande er hann þerde oc vina þan averka a lande hans þar er hvarke se acr ne enge. Ef hey rekr á engi manz oc fær hann scada af þvi er engit á. Þa scal hin bota er hey á sem bvar v. virða þeir er næstir ero engi þvi. Ef hey recr ihaga manz oc asá gera lög garð vm er hey á. oc sva at þera. ^a Eigi vardar haga beít nema lyrite sé varit. oc farit sva með sem með stefno. ef hin heyrir eigi siálfr á lyritar vörn. oc á at hallda xii. manadr fyrir haga. Rett er at veria lyrite haga á várþinge þeim monnom er þeir ero samþinga. en (Bl. 140, a.) sva fremmi vardar þeim er þeir vito lyritin ef varit er.

a) Sbr. Á. M., c. 6; sbr. hér að ofan c. 185.

1) Leiddretting f. er hlut eigo.

2) Deplinum er við bœtt.

Sa *scal* a*queþa* hveriom hann ver land lyrite oc *scal* rum hæl*gan* dag þat mæla sem stefna. Ef maðr stefnir lög helgan dag eða ver hann lærd sitt lyrite þa er sa utlagr. oc er onyt stefna hans eða lyretr hvart sem var.

199. v*m* scoga scipti.

^a Ef menn eigo scoga saman ii. eða fleire. oc þyccir þeim manne er þar a scóg við anan of micil navtn a scóge. Nv vill sa orka deilldar a scogen er miðr neytir. þa *scal* hann fara til fundar oc til heimilis þess manz er hann vill scoge scipta við eða hitte hin at male siálfan .xiiii. nóttom fyr oc nefna vatta. at þvi vætte. at hann stefnir honom heim oc nefna hann a vico freste til scógar sciptis oc hafa heim stefnt þa er iii. vicor ero af sumre. eða fyr oc *quedia* hann scogar sciptis vii. nottom fyrr. Hann *scal* nefna vatta. nefni ec íþat vætte. at ec *queþ* þic N.^o deilldar v*m* scög þan er vit eigom saman oc *queþa* ascógin at coma þar vii. náttu fresti fyrrir miðian dag.¹ *queþ* ec þic lögsciptis. Hann *scal* handsala honom til *quamona* ef hann vill láta uppi scogar scipti. Ef hann lætr eigi uppi scógar scipti. varðar honom utlegð. EN ef sa *quedr* eigi sva scógar sciptis sem nv er tint. þa *scal* biða til hávstz oc *scal* eigi fyr þa scipta scóginom en eptir hælge þa er iii. vicor lifa sumars aðr. Sa er scipta vill láta *scal* *quedia* bva til v. landeigendr þa er scogi bva næstir iii. nóttom fyr oc nefna vatta. Nefni ec íþat vætti² at ec *queþ* þic

a) = Á. M., c. 35.

1) Deplinum er við bætt.

2) Við bætt.

.N°. at fara til scógar sciptis at scipta með okr N°. at coma þar fyrir miðian dag oc scipta scogi með ocr.¹ *queþ ec þic lög quod. Þvar scolo scipta scógi sva at þeir scolo riodr deila þeim* (Bl. 140, b.) er meir hevır neytt scógar. Ef *eigi er riodróm høgvin scógrin oc er valeðr oc scolo þeir þo sva scipta þa at hin hafe þeim mvn vidara er miðr neytte at þeim þycki iafn lutr þeirra. Ef hvom syniz at hin hafe meir neytt en sins lutar scogar. oc verðr hann secr vm iii. morcom enda scal hann gialda tuenom giöldom. sem hvar þeir virða .v. er næstir bva scóge. ^a Þen eigo² eigi at høgva iscóge þeim er ii. eigo saman eða fleire nema þeir lofe allir. Ef menn høgva þan scóg at eins manz lofe oc verþr sa sóttv er høgvit hevır. hann a at beida ser biarg quidar at bera vm þat hvart hann hygðe at hin ein ætte³ scógin er honom lofaðe eða eigi. Nu ber þat quidr at hann hygðe at hin ætte ein þa vidr honom þorf til varnar. en sa verðr secr iii. morcom er lofaðe scógar hogit. við þa er eigo með honom iscógenom. oc scal hann gialda tuenom gioldom hveriom þeirra slíct sem til kómr. ^b Ef maðr fer vm scog anars manz með sleþa eða klybbera. eða við⁴ bönd eða vagn eða vágur oc bilar reide hans. hann a at høgva til þess sem hann þarf at beta. oc lata eptir licia hræ. Hann scal segia til a enom næsta bæ þar er*

a) = Á. M., c. 34, bls. 292¹⁴.

b) = Á. M., c. 35, bls. 295³.

1) Deplinum er við bætt.

2) í fyrstu ritað *ego*, en í síðan bætt við ofan línu.

3) Í stað fyrstu stafanna í orði þessu virðist ritarinn í fyrstu hafa skrifað *er*, en síðan breytt því þannig.

4) í fyrstu skamstafað *v*, einsog fyrirsetningin *v* í *ð*, en *ð* síðan við bætt við hliðina á *i*.

aleið hans sé hvat hann hevir högvit. hann skal handsala þeim manne er scogin á verþ slict sem hvar virða oc hafa goldit a xiiii. nóttom enom næstom. ella verðr eigi heimillt viðar höget. **Ef** maðr høgr tré eða ii. iscöge anars oc færir eigi abrott þa vardar utlegð. oc vi. avra averke oc scolo scogar hvar hera quido vm þat. **Ef** maðr færir abrott þar á sa er scóg á cost at færa til görtökis oc til iii. marca sectar oc til gialda tuedra oc hafa til heimilis hva v. þess er sottr er. **Ef** maðr høgr tré iscöge anars eitt eða ii. oc hylr stofn oc hefir abrot tré ór scógi. þar a sa tvá coste er scóg á. þan anan er adr var talit en (Bl. 141, a.) en anan þan at færa til þyðar þeim er stofn hulde. oc hafa xii. quid til göða þess. er sa er iþingi með er sottr er. **Ef** hann høgr .iii. tré iscöge anars eða fleire oc færir abrott or scoghe. þar a sa ena savmo coste er scóg á sem þa er stofn være huldr. **Ef** maðr høgr seyle hög avide eða scefr sva at spell se at. þat vardar utlegð. oc avere vi. avra. En ef hann viðr v. avra scada at þvi eða meira eða høgr hann merke biore. þa vardar honom fiorbavgs gard við huern þeirra er þar a mark í biore þa. **Ef** maðr færir scógar marc eða engia eða afretta. eða landz merke. þat vardar honom fiorbavgs gard við huern þeirra er þar a more til oc skal quedia ix. heimilis hva a þingi þess er sottr er. **Ef** maðr ascogh i anars lande oc a hann at neyta scógar þess sva sem ihans lande væri sialfs at högva. Hann skal eigi hross hafa vm nær þar. hann skal gera col þar oc hafa abrott ferd fyrir vetr nær enar næsto. oc hylia þar grafar sva at eigi ligi fe í. **Ef** hann hylr eigi grafarnar þa verþr hann utlagr iii. morcom. hann skal giallda fe þat er þar fær scada af grofom þeim sva sem hvar v. virða þess er sottr er. **Ef** maðr vill ser

nyta lim þat þa *scal hann* bera þat saman i cösto oc sva favsca eða stofna oc hafa brót fört a xii. manadom enom næstom. Ef maðr vill ser nyta stofna, þa *scal hann um* hafa rött fyrir vetr nætr enar næsto. Ef eigi er rött vm stofna fyrir vetr nætr enar næsto, eða er eigi saman borit lim eða favscar, oc a sa þan við þa er land á undir, þott icösto se borin vidrin oc vardar þeim utlegð er cösto á ef eigi er abröt fört a xii. manadom enom næstom oc a sa við sin er saman bar hart sem er hrár vidr eða anar. Sa maðr á at beita iscoghe anars er land¹ a undir scogi þeim meþan fe hans bitr meir gras en við. Ef sa maðr sitr sva nær scoghe þeim er hann á þa a hann beita fe sino scógh- (Bl. 141, b.) en ef meir bitr scógh en sino. Þar er maðr beitir scogh anars meir en sino þat vardar utlegð þeim er þat gørir oc bota avvisla sem hvar v. virða. Ef hann recr fe sitt eða lætr reca iscóg anars oc verþr af því .v. avra scade eða meire þat vardar fiorbavgs garð oc a sa söc er scogh á. Ef maðr beitir þa iscoge þeim er hann a í anars lande er fe bitr sino meir en scógh þat vardar honom utlegð oc a sa þa² söc er land a undir. Ef sa maðr recr fe sit iscogh manz eða lætr reca er hvarke a scoghenn eða land undir, þa verðr hann utlagr við hvarn þeirra, en ef .v. avra scade verðr ascoge eða meire sa er fe hans gørir, þa vardar honom fiorbavgs garð við þan er scog á. Querr maðr a vöxt vidar i scogar marke sino meþan hann a fornan við þar. Ef þeim manne er grunr at því er land á undir, vide anars at hin neyte midr vidarens en þa munde hann ef hann ætte siálfr landit, þa á land-

1) Ritarinn hefir i fyrstu skrifad lande, en mað síðan út síðasta stafinn.

2) Ritad þa sa, en röðinni breytt með tilvisunarmerkjum.

eigandin at stefna honom til scila oc telia hann af vextin-
om af því at hann neytir miðr scogarens en þa mundi
hann ef hann sei eigi til vaxtarens oc stefna at heimle
þess er sottr er. oc quæðia scogar bva vm þa söc. Ef
þat berr quidr at hin neytti miðr scógar en þa munde
hann ef hann sei eigi til¹ vaxtar. þa er hann af vextin-
om. oc asa vøxt er land á en sa a en forna við sin er
aðr átte. Ef menn høgva scóg þan allan upp er ii. menn
eigo saman eða fleire. oc scolo þeir scipta merki biorkom
með ser oc høgva þær efst.

200. vm misgongor fiar.

^a Ef misgongor verða fiar oc beitir maðr acr anars
eða enge oc varðar þat utlegð þeim er beitir oc bota
avvisla. ^b Ef sa ræðr at reca sva aptr fe anars sialfs.
at hann recr i akr eða engi eða sva at hann villde
at í akr eða engi gengi. þa varðar þat utlegð vm þat
oc bota avvisla. Ef v. avra sca- (Blis. 142, a.) ðe verðr
af fiar rétte þeim eða meire þa varðar fiorbavgs garð
oc a sa þa söc er acr eða enge átte eða andvirke ef
þar var til rekit. Ef anar maðr rekr feet i akr eða
engi eða i andvirke manz vis vitande at rade sino oc þess
er feet á oc verþa þeir þapir utlagir oc varðar þeim
bádom iafn micit hvalt sem scade verðr meire eða mine.
Ef maðr recr bu fe manz anars eða lætr reca sva at
mals misir. eða hann villde máls lata missa. þat varðar
fiorbavgs garð en þa misir bu fe máls er þat kómur
vm aptan heim er vm morgen scylde. eða þat vm morgin

a) = Á. M., c. 9, bls. 22911.

b) = Á. M., c. 10.

1) Við bœtt.

er *vm* aptan scyllde. **Ef** *maðr* setr in *bu* fe *anars* eða reer *sva* hart eða *særir* *sva* at nyt bregðr við oc *varðar þat* *fiorbavgs* *garð* oc *asa* *sacir* þær er *bu* *fiar* nyt a. **Ef** sa *maðr* verðr sótr *vm* þat at *hann* hafe rekit *bv* fe *anars* *sva* at máls misse. *hann* a at *quedia* *ser* *hiarg* *quidar* *vm* þat *hvart* *hin* *munde* *fi*na *bu* fe *sitt* ef *hann* *villde* *sva* at *eigi* *misti* máls. **Ef** þat ber *quibr* at *hin* *mundi* *fi*na *eða* *fi*na *láta* ef *hann* *villde* *bu* fe *sitt* *sva* at *eigi* *miste* máls. þa *verse* *hann* *sökine*.

201. ef menn eigo afrétt saman

^a Þar er *menn* eigo *afretto* saman .ii. eða fleire þeir *scolo* *reca* fe *sitt* i *afrétt* er .viii. *vicor* *ero* af *sumri* oc *reka* i *afrétt* *midian*. oc *hafa* or *rekit* *afréttene* er *iiii*. *vicor* *lifa*¹ *sumars*. **Ef** *adrir* *menn* *reca* fe *sitt* i *afrétt* en *eigi*. oc *hafe* *eigi* *lof* til *allra* þeirra er *afrétt* *eigo*. þat *varðar* *utlegð* við *alla* þa er *olofat* *hafa*. **Eigi** *scolo* *menn* *slá* i *afrett* en þat *varðar* *utlegð*. *enda* er *oheilact* *heyit*. en ef *hann* *förir* *abrott* þa *eigo* þeir *orde* *vm* at *rada* er *afrétt* *eigo*. ^b **Eigi** *eigo* *menn* *lofa* i *afrett* *nema* i *tala* *sé*. þa a *huerr* at *fylla* i *tölo* *sina*. **Ef** fe *manna* *verðr* *epter* i (Bl's 142, b.) *afrétt* oc er þat *vite* *lavst*. þeim er *eigo*. **Eigi** *eigo* *menn* *gera* *sel* i *afrétt*. þeir *menn* *eigo* *hriota* *sel* er þar *eigo* *afrétt*. **An** sa er *utlagr* er *sel* *gørde* eða *gera* *let* við *alla* þa er *afrétt* *eigo*. oc *sini* *utlegð* við *huern* þeirra. **Eugi** *maðr* *scal* *beita* *afrétt* þær *vicor* *ii*. er a *midle* *ero* þess er *vi*. *vicor* *ero* af *sumre*. oc *viii*.

^a) = Á. M., c. 36.

^b) = Á. M., l. c., bl's, 301²³.

1) Vð høtt.

vicor ero af sumre. þeir menn er næstir bva afrétt eigo at beita afrett a valt bú fe sino nema fra því er vi. vicor ero af sumre oc til anars dags vico þess er iiii. vicor lifa sumars þualdagin adr. Ef menn beita afrétt þær vicor .ii. er hann a sycn at ligia oc varðar þat utlegð við hvern þeirra er afrétt þan á. Þat varðar utlegð ef menn beita af rétt or seliom við hvern¹ þeirra manna er þan afrétt á. ^a Ef þar er eigi talit fé í afrétt eða sva þott ise talit oc se afrétttr versnaðr sva mioc at fe mundi þa verða feitara ef færa væri í afrétt. Nu vill maðr lata telia² í afrétt. hann scal fara íþingbrecco avarþingi því er hann er sialfr þing maðr í. oc nefna ser vatta. Þpat vatte at ec queþ þa menn alla at fara til afréttar þess er ver eigom saman. oc queþa á afrettin oc nefna nockora menn oc coma þar fyrir midian dag oc queþa á hvar coma scal at finaz xiiii. náttu fresti oc queþ ec þa menn alla i tölo er eigo afrétt þan oc mvn ec þa hafa quadda bva til at telia fe í afrétt þan. v. bva scal hann quedia at telia i afrétt þa er næstir bva afrétt. oc þeim stad er þeir scolo finaz landeigendr .vii. nóttom fyr eða meira méle þa bva er ecki eigo í afrétt oc réttir sé at heyrom við hann oc scal hann eigi queþia fedr eða brødr ne sono þeirra manna er með honom eigo afrétt þan. Sa er quedia vill bva itölo. hann scal nefna ser vatta.³ nefne ec íþat vatte. at ec queþ þic .N°. at fara til (Bls. 143, a.) at telia fe iafrétt várn .vii. natta fresti oc coma þar fyrir midian dag oc queda a hvar hann scal til coma.

a) = Á. M., c. 41.

1) Orðunum við hvern er við bætt samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

2) Við bætt.

3) Deplinum er við bætt.

Rumhælgan dag *scal bva quæðia* oc sva i telia. Eio *scolo þeir* aðr vlna. Til allrã eioa þeirra er *menn* vlna *eigi* a þingi oc *scal* sa fá bõc til eða cross er *quæðr* þeirra mala er eioa *scal vm* vlna. En þeir *scolo sva* itelia at þar verðe *eigi* fe at feitara at því er þeir hygia at færa se í afrétt þeim enda hygi þeir at scipaðr se til fullz. Talit *scal* i afrétt aðr viii. vicor se af sumre.

202. vm itolo

Sina itõlo *scal* huerr þeirra fylla hvart sem hann vill sino fe eða anars. Sa þeirra er fleira fe hevîr i afrétt en sina itõlo verðr utlagr við alla hina aðra er afrétt eigo. Kugilldom *scal* i telia sem ibúland. Eigi *scal* svîn hafa i afrétt oheilog ero þav. Ef *menn* ero *eigi* asáttîr a afrétt. þar *scal* sa fara iþingbrecko er scil vill¹ gera a afrétt þan dag er fyrstr er rumheilagr i því þingi er hann er þing maðr oc nefna ser vatta. Nefne ec iþat vætte. at ec queþ þa *menn* alla oc beioic er ser telia hlut i afrétt þeim oc eiga lataz at luta með ser hven dome *scal* uphallda við mic oc hafa lutat sva at þeir kuni segia mer a leið oc quæða a afréttin. Ef þeir vilia skil a gera þa *scolo þeir* fara til leioarinar oc luta þar ef² *eigi* er aðr lutat. oc *scal* sa handsala er hlavt. En ef sumîr bioða luton en sumîr coma *eigi* til. oc ero þeir varðîr sõi er til coma oc scil bioða en hinîr allîr utlagîr. er oscil gera a við þan er beioide. Ef þeir gera *eigi* scil á huerr dome *scal* hallda upp við hann sva at hann vite aleio þeirre er sa goðe heyr er hann er iþingi við. hann a kio- (Blz. 143, b.) sa þa hven domi *scal* upp hallda

1) Hér á eptir ritad a, en dregio síðan uuoîr það.

2) Ritad er.

við hann þeirra manna er í afrétt þeim á oc segia iþingbrecco eþa þar er menn segia nymæli nema sa se þar. þa scal segia honom siálfom. hann scal með vatta segia oc sva kiosa. Sa er doms vill quedia scal fara til heimilis þess manz er hann kys at eiga dom við. oc nefna ser vatta. Nefni æc iþat vætte. at ec queþ þic .n°. afréttar doms at eiga við mic oc coma til .xiiii. natta fresti oc queda a domstadin oc coma þar fyrir midian dag. queþ ec þic lög quod. Hann scal sva scilia iquod sine at þeir eigi dom anan dag vico þan er laugar dag hin næsta aðr lifa iiii. vicor sumars ef sa er rumheilagr. En ef sa er heilagr þa scal en næsta dag eptir rumhælgan. Rumhælgan dag scal doms queþia en ef sa dagr er heilagr er xiiii. nóttom er fyrir domin. þa scal hann queþia in næsta rumhælgan fyrir. Þa scal hann doms queþia er rumheilagr dagr se þa er hann legr domstefno oc sva hin næsti eptir. Ef þeir menn verða sivkr eþa sárir er þar scylldo domi hallda upp oc eigo þeir at selia avdrom manne ihönd domnefnona. oc sva þav mal öll er þeir scylldo fram fora at domi þeim. Oc scal bera vætte þav i dom er hin sívke selde avdrom manne mál sin. En við þan scal dom ryðia er quaddr var. Ef sa ger eigi nefna dom er quaddr var at hælmingi. Þa scal sa nefna allan er quadde oc er þat þa iafn rétt sem þeir nefnde badir. Enda er þa engi rudning til domsens. Ef þeir coma badir til doms er nefna scylldo. oc scal vi. menn hvar þeirra nefna i domin. Ef sa kemr eigi til er quaddr var (Bis. 144, a.) þa scal sa nefna xii. menn er quadde. Hvar þeirra a rudning ena meiri¹ við anan vm dom er dome hallda upp scal encis þeirra fader ne sonr ne broþir

1) Orðunum ena meiri hefir ritarinn í fyrstu sleppt, en bætt þeim síðan við utá spássiunni.

idomi¹ er þar eigo lut iafrett þeirre. Sa scal quedia v. bva er doms quadde vii. nóttom fyrr eþa meira mele þa er næstir ero afrétt. Þeir menn allir er þar eigo afrétt þann scolo quedia heimildar vatta sina vii. nottom fyr eþa meira meli til doms þess er þeir eigo. en ef eigi ero váttar til þa scolo þeir queþia bva þa at domi istað vatta er sa quaddi til doms er doms quaddi. at bera vm þat huern lut huerr þeirra a í. þeir ii. eigo ruðningar er domi hallda upp. Menn þeir scolo eida vina allir er lög scil scolo fram færa at domi þeim. scal þat huerr þeirra fela undir eid sin. at ec mun þat telia mer i afrétt þena sem ec hyg at ec eiga. síþan scal quidr bera hvar hver þeirra a sva i sem þeir telia eþa mina. Váttar oc quid menn oc domendr scolo sva eida vina sem at þinga dome. Pat scal domr dæma hueriom þeirra sem gögn baro til. Bva þá er þangat voro quaddir scal quedia at telia se í afrétt ef eigi var adr talit. af² þeim monnom er eigi færa gögn sin fram at dome. þeim scal ecci dæma. ^a Ef þeir menn ero iomegð eþa farnir af lande abrott er afrétt þan eigo er domr var á. oc var mál þeirra eigi til buet. þeir scolo heimta sitt at þinga dome oc stefna vm þeim monnom ollom er þan afrétt eigo. ^b Frum gögu öll scolo fram boren i dom þan adr sol se undir. Eu þeir scolo dæma þa nótt nema þeir vile allir vm dagin eptir.³ Iokit scal fyrir midian dag dome þeirra anan dag.

a) = Á. M., I. c., bls. 324²⁰.

b) = Á. M., I. c., bls. 322¹⁷.

1) Orðunum i domi er bætt við eptir skinnb. i Á. M. safni.

2) Skinnb. í Á. M. safni hefir af.

3) Deplinum er við bætt.

203. Ef se gengr at meine monnom

^a Þat er mælt ef se gengr iengiar manna eþa í andvirke þat er hann hevîr i afrett rekit. eigi utlagaz (bls. 144, b.) hann vm þat. Ef se manna gengr or afrétt oc íland þess manz er næstr býr afrétt. Sa á coste iii.^a þan einn at reka fé iafrétt midian. þan anan at hafa i sino lande. en þan hin iii.^a at reka heim til þess er feit á. Ef hann rekr feet i anars manz land oc utlagaz hann vid þan. Pat er mælt of þan er þa er rekit feit iland eþa sva þott þat gange sialkrafa oc a¹ sa slica coste ena somo sem sa er næstr býr afrétt. oc sva huerr þeirra mama er se þat kômri i land. Þan eigo þeir oc cost at láta ganga se þat þangat er vill er gengr or afrétt. Ef madr rekr geld se anars sva at v. avra scade verðe á eþa meire oc er þat spellvirke et meira oc vardar þat fiorbavys garð oc á sa² þa sôc er se á vid þan er rak feet eða reka lét.

204. fra suelli qui.

^b Ef sa madr vill gera suellte qui er næstr býr afrétt oc á hann þat. hann scal segia til þess íþing brecco avarþingi þvi er hann er siálfr í. at hann mvn gera suelli qui ilande sino. til afrettar fra bolstad sinom. eþa sva ef hann hevîr gerva. hann scal nefna vatta at til sögone oc neyta ef hann er³ sótt vm þat at feet

a) = Á. M., c. 42, bls. 3271.

b) = Á. M., c. 43.

1) Vid bætt.

2) Í fyrstu skrifað þa, en síðan leiðrétt þannig.

3) Orðin hann er eru tvítekin i skinnbókinni.

svalt þar. *Hann skal sva gera suelli qui at eigi drucne fe þeirra manna er þar eigo ne troþiz oc láta blið á oc grind fyrir eða hurð sva at upp vm luke eða apr.* *Hann a lavgar dag in at setia gellð fe þat er ór afrétt gengr fyrir non.* Ef fe þat treyðz isuelli qui þeirre isavre eða iþrong eða drucnar eða fellr gardr á. þa abyrgiz sá er in lét setia,¹ ef v. avra scade verðr á oc vardar þat fiorbavgs gard. þoat suelli eða stangiz i qui þeirre sua at deyi oc abyrgiz sa eigi þat er in let. *Menn eigo at lata ut fe sitt or qui þeirre þott heilact sé. eigi scolo þeir draga ut ef heilact er.* Annattueggia scolo þeir lata ut alt feet or quíne eða ine alt ef draga þarf. (Bl. 143, a.) Þar er menn lata fé or suelli qui oc er þeim scylt at reka fe þat i afrétt midian eða lengra. Ef þeir lata ut fe þat oc reka eigi sva þa utlagaz þeir a beitene þeirre er þeir beita land hins. þo at maðr reke fe sitt i afrétt midian en hann late axara manna fe ganga vm land hins þat er með hans fe var ine þa er hann lét sitt fe út. þa utlagaz hann við þan er quina á. Rett er at maðr gore hvar er maðr vill lata ut alt féet oc reka i afrétt midian eða sitt eitt. oc byrgia hitt er ine er. en utlagaz hann vm alt ef af þvi beitiz land hins at hann lavc upp quina. En ef maðr brýtr suelli qui vardar þat utlegð oc vi. avra averke. enda beta avvisla. Ef .v. avra scade verðr at þvi eþa meire þa vardar fiorbavgs gard. ^a Eigi skal hross setia isuelli qui.

a) Þessi víðurauki önnst ekki í skinub. í Á. M. safði.

1) Deplinum er við bætt.

205. *vm garð lag.*

^a Ef sa¹ *maðr* vill beiða garþlags² er næst a land afrétt. en³ þat er afrétt er .ii. menn eigo saman eða fleire. Hann skal fara iþingbrecco ávarþingi því er hann er sialfr þing maðr í sva at þar se meire lutr þingheyianda oc nefna vatta rumhælgan dag. Þpat vætte at ec queþ oc beiðe þa menn alla garðlags er afrétt þan eigo oc queþa á afrétten at legia lög garð amille landz mins oc afréttar þeirra. coma fyrir midian dag xiiii. natta fresti oc queþa ahvar þeir scolo finaz.⁴ mvn ec þa hafa quadda bva til þa er næstir ero því sem garð lag skal vera. oc nefna vatta oc quedia at deila garð amille sin oc þeirra manna er afrétt þannu eigo. Buar scolo quaddir vii. nóttom fyrr eða meira meli. Þeir scolo hálfan garð legia er afrett eigo. en sá hálfan er quadde. scolo þeir sva langan legia sem hann vill oc sva scolo þeir hvarir þan bota sem þeir lavgðo.

206. *vm garð lag*

Ef þeir vilia beiða garð lags er afrett eigo (Blis. 145, b.) þan man er land á næst. þa scolo þeir fara til heimilis hans oc quedia hann garð lags oc fara⁵ sva at sem á millom bólstaða scylde gerþa lavg garð. Sva skal gerða

a) = Á. M., c. 44. Þessi kapituli og sá sem næst kemur á eptir, finnast ekki í 1 skinnb. í Á. M. safni; mun það þó, að því er virðist, aðeins koma til af ógati ritarans.

1) Ritað ofan línu.

2) Ritað með klaufalegri, yngri hendi; hefir ritarinn ætlað rúm handa orði þessu, en honum hefir gleymzt að skuifa það.

3) Leiðrétting fyrir er.

4) Deplinum er við bœtt.

5) Við bœtt eptir ágizkun.

þan garð sem þvar sia at hann má orka á iii. sumrom er bólstað á. en afrettar menn halfan við hann. Ef þvom syniz at lengra þurfi garðin en sa¹ orke hálfom er quaddr var. þa scolo afrettar menn gerða þan lut er hann orkar eigi a iii. sumrom. þar scal lög hlið agarðe oc sva vm buet ef þar er þiøð leið at garðe. Men eigo þat at vina við löggarð þan at fá ser elldibranda. oc reka heim smala sin. Eigi scolo þeir sva reka aðra syslo at þat dueli garð lagit. Huarir sem oscil gera öðrom vm garð þan. þa scal sva fara sócn sem þar er menn ero garð lags quaddir amilli bólstaða. Men ero scyldir at lúca lög hlið aprt alög garðe ef sva er vm buit sem ilögom er mælt. Ef sa lýcr eigi aprt hlið er eptr fer igögnom þa verðr hann utlagr vm þat. oc a sa þat fe er hlið scylde halda á garðe. Hvargi er hlið er brotit agarðe varðar þat utlegð. oc vi. avrar at bota avvisla. Þar er lög garðr er gør a meðal afrettar oc bols þess er næst er af rétt. þar scal eigi vera suelti qui a þeim bolstað. Ef maðr recr fe manz or afrett oc kœmr eigi aprt þa verðr hann utlagr vm þat við hin oc abyrgiz hann feet.

207. vm suín.

^a Eigi scal suín hafa í afrétt ^b oheilog ero þav i anara manna lande við averka en þess er á nema tún suín se þat er hringr eða knappr eða við se i rana. Ef maðr drepr svín anars ilande sino oc banar hann scal

a) = hér að ofan c. 202, bls. 115¹² (Á. M., c. 41, bls. 315¹⁷).

b) = Á. M., c. 11.

1) Orðin við hann — en sa, sem eru ein lína í skinnbókinni, eru mjög óskír og lítur svo út, sem annaðhvort hafi verið reynt til að má þau út, eða þau hafi verið skrifuð með verra bleki en hitt.

hyllia þar hræ sva at þar falle eigi á dýr ne fuglar oc gera orð þeim er svin á. Ef hann veit eigi hverr suin á. en þa scal hann segia hvom sinom til eþa a samquamo (Bls. 146, a.) ine næsto. Ef hann görir eigi orð þeim er svin á eða sva siðla at þav spillaz þaðan fra er hann visse hver átte. þa verðr hann utlagr við þan er átte oc giallda giolldom einom. Ef hann drepr suin til þess at hann nytir ser þar a sa orðe at raða er suin á. en ef suin spillaz þviat hann sagðe eigi til sem mælt var. oc verðr at v. avra scade eða meire oc varðar þat fiorbavgs gard. Ef maðr¹ drepr suin manz i anars lande enn sino. þa er sem hann drepi i þess lande er suin á.

208. Vm veidar.²

^a **H**VER maðr a at veida fugla oc fisca í sino lande.³ Ef maðr tecr einkynta fugla. þa scal gera orð þeim er þa fugla á. oc varðveita sva at eigi spilliz. Ef hann nytir ser þar a sa orðe at raða er fogla á. ^b Ef maðr vill veida fugla avötnom þeim er þeir eigo fleire saman. hann scal fyrir sino lande róa fyrst. en þott þeir fare oc tace hann þa við anat land eða á anars manz lande þa er honom heimil veiðrin. Eigi a hann at ellta fogla or anars manz veiðe stöð. Ef maðr fer iveiðe stöð anars manz olofat oc a sa orðe at raða er veiðe stodna á. Ef merke ar ero oc eigo⁴ þeir baðir at veida í at odeildo oc draga vá at hvaro lande er þeir vilia. scolo þeir eigi

a) = Á. M., c. 47.

b) = Á. M., c. 49, bls. 349¹.

1) Ritad ofan linu.

2) Upphafsstafurinn a þessum kapitula er i stærra lagi.

3) Deplinum er við bætt.

4) Stafurinn i i orði þessu er ritadur ofan linu.

veita avðrom monnom at veiða í áne. Nu ef anar þeirra þickiz vera vanlute við anan. þa skal sa beiða deilldar þan er á ána við hann at coma til a .vii. natta fresti oc quedia bva v. iii. nóttom fyrir þat er deila skal ána. eða meira mele. Þa bva skal quedia er næstir ero áne.

eir scolo scripta vikom eða smærom. eigo þeir at raða er lengrom vilia scripta. þót bvar comi eigi fleire til en iii. oc er þo rett deild þeirra. Su deild skal halda með þeim þat sumar. en þa eigo þeir at veita monnom veiðena ef þeir vilia at sinom (Blis. 146, b.) hlut hvar. Eigi skal maðr leggja net vm þvera á oc bana fisc för. oc eigi gera ker í ne teínor. oc eigi gerþa sva at eigi se hlið á nema hann eigi alla ána. Net skal lecia strandlage. Garðr eða net er oheilact ef vm þvera á er lagt eða gert oc vardar þat utlegð. ef¹ sva er gert við hvarn þeirra er veiðina a fyrir ofan. ^a Nu ero quislar fleire oc scalat hann bana fisc för ine eive quisl. nema þar se mini fisc for en i anari oc eigi hann ein quislina fyrir ofan.

209. Vm reka.

^b Hverr maðr a reka fyrir lande sino viðar oc sela oc huala oc fisca nema þar se sölom selt fra lande eða gefit eða goldit oc þat hverr þar sem heimillt er. Ef viðr kómr afiro manz hann skal marca þan viðar marke sino. rétt er at maðr vaðe til ef tré er sva micít at hann kómr eigi or fløðar male. Ef tré þat kómr a anars

a) = Á. M., c. 50, bls. 3517.

b) = Á. M., c. 52.

1) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað Ef (með stórum upphafsstað), en breytt því síðan þannig.

manz fiore oc asa tré sítt er marc á. en sa scal orð gera er þa er treit a land rekit þeim er á þa er hann ma. Ef við rekr í gegnom merki osa upp a land. oc a sa þan við er land a fyrir ofan. ^a Ef birki við recr ut at merki osom oc a sa þan við er land a fyrir ofan rekan. Ef við recr at ám ofan oc festir i eyrom eþa recr a land upp. þa á sa þan við er land a eða eyrar nema ein maðr eigi scóg fyrir ofan. ^b Ef nyia ósa brytr út igognum fiore manna oc rekr við upp igognum þan ós a land. oc ása þan við er fiore á fyrir utan. ^c Ef maðr tecr tré eða tvav af fiore manz scemre enn .iii. alna bæde saman vardar þat iii. marca seþ. oc gialda tuenom gioldom. EN ef maðr tecr .iii. alna tré eða lengra eða sva þott scemre se. oc se iii.^a alna öll saman. þa ása orde at ráða er við á. ^d Þar er tré ero hulþ i iorðo ofar en nv gangi floð til. oc a sa þav (Bls. 147, a.) tre er land a fyrir ofan. EN ef tré ero iflþar male þot se sande orpin eða i griote se föst oc a sa þav tre er fiore á fyrir ofan.

210. hve fara scal vm reka fiore.

^e Ef menn róa fyrir land fram oc briota arar eða þilior eða meida þeir farcost sin. oc eigo þeir at taca við af fiore manz oc bota farcost sin oc legia eptir hráe oc segia til at bygd þeirre er næst er. þeirra er þeir coma til hus. Þeir scolo giallda hinom við sin. er þeir finaz sva sem bvar þeir virða er fiore ero næstir. eða handsala.

a) = Á. M., I. c., bls. 355¹¹.

b) = Á. M., I. c., bls. 354⁸.

c) = Á. M., I. c., bls. 355²⁰.

d) = Á. M., I. c., bls. 354¹⁹.

e) = Á. M., I. c., bls. 356⁹.

Ef þeir segja eigi til viðar tókona^r at næsta huse er þeir coma til. þa sekiaz þeir atokone eða láta þeir eigi þeim verð uppi er viðin átte at giolldom eða at handsölom.

211. vm viðar flutning.

Maðr a at flytia við þan er hann fiðr a flote fyrir utan þat er fisc ser af borðe oflattan fyrir annars manz lande. þat scal þorscr vera sa scal sva micill vera at hann se¹ alnar i eyxarþærom flattr. Sa fiscr heitir gilldingr. A því borðe scal sia þan fisc er til landz veit þaðan or fioro er fyrvir utarst. Taca a maðr við þar at flytia við land ef eigi er ván at festi nema sva nær se fioro manz at sia mundi fisc af borðe ef eigi bære land fyrir or þeirre fióro er festa ma reca á. Sva a allar flutningar at taca oc sva hual. ^a Ef maðr flytr við a anars fioro hann scal eigi lengr ligia þar en .iii. nær ef þat er reka fiara. En ef þar ligr lengr þa verðr sa utlagr. Cost a hann at færa up a land or fioronu oc hafa abrott fært a xii. manaðom.

212. vm veiþar a síá

Men eigo allir at veiða fyrir utan netlög at osekio (Bl. 147, b.) en þar ero netlavg utarst er sel net stendr grun .xx. mösqua diupt at fioro. oc comi þa flár up.

213. Vm hualflutning

^b Ef hual recr afioro manz oc a hann at festa þan hual þott drottíns dagr se sva at honom þycki ohætt at

a) = Á. M., c. 53.

b) = Á. M., c. 55.

1) Við bætt.

ut slite. hvart sem hann hefir heldr til festar fornar eða þær er hann scer af hval til. Rétt er at hann festi þeim festom er hann rístr af hvalnom oc bera þar festar um stocka eða steina. hann scal scera þan hval. Ef fiósr slitr ut fyrir honom oc rekr a anars fioro. oc a sa þan hval er fióro á ef lengra er fra fioro marki en ördrag en ellegar eigi. Ef hualen slitr ut með festom oc rekr a¹ anars manz fiöro. oc a sa þan hval er á þeirre fioro átte er festar voro fyr ibornar. Ef sumr er festar stúfr á lande oc ber þat quidr at sva var festr hvalrin at haldaz mundi islíco veðri sem þa var er þeir höfðo festan. Nv ber þat quidr at eigi mundi halda þa er sem hvalrin se ofestr. oc a sa ecki iþa er festi þan hval.

214. Vm hual reka.

^a Ef hual rekr afioro þa er leigo lande fylgir því er leigo maðr byr á. hann a at festa hval þan oc senda man þan er fare fullom dagleidom til fundar við þan man er fioro á fyr en hann gange á at scera hual þan. Hann a at scera þa hvalin þegar er hann hevir sendan manin oc þeir menn er vilia með honom oc scera til fiordungs sva at þeir hafe in fiorda lut er scera til þess er sa kemr til er hual á. þa a sa at raða er hual á fyrir þeim er o scoren er. Þeir menn abyrgiaz þan hval allan er scórin er. er scáro við þan er á. EN ef (Blz. 148, a.) þan slitr ut er o² scorin er oc abyrgiaz þeir eigi þan ef þat ber quidr at þeir festi sva er scáro sem þa mundi þeir ef þeir ætte þan hual. EN ella abyrgiaz þeir ef eigi ber

a) = Á. M., c. 56, blz. 363¹⁵.

1) Við bætt.

2) Ritað ofan línu.

þat. ^a Ef þar rekr hval afiöro er anar maðr a land fyrir ofan en anar fiöro oc ahver at scera þan hval þeirra manna er sa maðr lofar er land a fyrir ofan nema sa hafe vm boðit öðrom manne er fiörona á oc scal sa þa fyrir raða. Sa er land a fyrir ofan¹ scal sva orð gera þeim er fiöro á oc sva at öllo fara sem þa er leigo maðr býr fyrir ofan þess manz fiöro. er landit a þat er hann byr á.

215. vm reka hval.

^b Ef hval rekr aland manz oc a hann allan. en ef scot er í þa á sa halfan hvalin er scot a í ef hann kóm til at scera. en sva scal leita scotzens sem hann ætte scot í hval a anars fiöro en ef hann veit huer á oc scal hann göra orð þeim ef sa er sva nær at comaz má tui-vegis þangat þan dag er þa er. ^c en scothual scolo v. hvar virða pundara vegin. en landeigande scal scera scot manz lut til hælmingar ef sa kómr eigi til er scavt. En ef hann kóm til er sumr er scorin oc a hann at raða enom oscorna avalt en hin er scar scal hafa fiörðung þess er hann scar. en ef þa scilr a scotit oc scolo ii. menn sana þat með þegnscapar lagningo sini með honom. oc hans scot se er til telr. ^d En ef eigi finz ihualnom scótit en finz ifiosonom oc scal þa virða með þeim hvvm er þar ero næstir er finz scotit. ^e Ef hval slitr ut þan

a) = Á. M., c. 57.

b) = Á. M., c. 59.

c) Sbr. Á. M., c. 60.

d) = Á. M., c. 61.

e) = Á. M., c. 62, bls. 372²⁵.

1) Hér a eptir ritað nea (nema), en strykað síðan út aptur.

er menn hafa scorit oc finz scot í hvarge sem a¹ land recr þa a scot *maðr* heimting sins lutar at ollom þeim monnom er fiore átto þa er hvalren kömr á huegi er (Bls. 148, b.) marga staðe sem kömr oc sva þoat menn scere a flóte eða ascere.² a sa er scot a at varðveita scal virða lata hvalin oc vega með pundara. sva at þeir allir se er fiorna átto þar. er sa hualr com. eða af scipi scáro. Ef þeir spyria fyr at³ scot var i en þeir hafe selldan hvárt sem þeir scáro þan hual fyrstir eða siðarstir. Þeir bvar scolo virða er þar ero næstir er hualrin com aland. ^b Þeir menn allir er af þessom hual hófðo lut oc þeir vito at scot var í scolo hafa verð sva micit sem scot maninom byriar huerr af sinom lut til alðingis. ^c Nu hafa þeir eigi sva micit verþet oc verðr þat gertøki oc scolo þeir gialda tvinom giolldom þat er ascortir averðit oc er þat stefno söc oc scal quedia heimilis bva v. aþingi þess er sottr er. ^d Cost a sa er scot á at lata varða scog gang hinom er leynir scotino oc scal quedia heimilis bva hans ix. aþingi. Slícan cost a hann við þan er hualin nýtir ser oc veit at scoteno er leynt. enda a sa cost er scot á at lata varða gertøki hinom er leynir scoteno oc secz hann iii. morcom. enda gialda tvinom giolldom hualin allan scot manz lutin. Þeir menn er eigo ihualnom oc vito eigi at scotino er leynt scolo biöða þegar er þeir verða varir við at iarn hevir verit ihualnom seot

a) Þessu finnast ekkert samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni.

b) Shr. hér að neðan bls. 1296 (Á. M., c. 64, bls. 375¹⁶).

c) Shr. Á. M., c. 64 in fine og c. 65.

d) = Á. M., c. 65, bls. 378³.

1) Ritad ofan linu.

2) Deplinum er við bætt.

3) Í fyrstu ritad en, en at síðan skrifað upp yfir, án þess þó að en se dregið út.

maninóm sličan lut hver hvals verðzens sem þeir hafa til fiordungar scorit, en ef þeir fresta til þess er hann byr sacir ahendr þeim oc scolo þeir gialda verð slićt sem scot maþrin hefðe scorit sialfr. þegar. Ef hann þarf at søkia þa vm oc scal hann *quedia heimilis bva þeirra* .v. ^a Ef hvalr verðr selldr sa er scot var ifundit oc scal sa hafa verðit til alþingis er sellt ¹ (Blis. 149, a.) hevır sva micit sem scot manz lutr verðr or hval þeim ef til fiordungs var scorin, en ef *eigi* er til þings haft. þa a scotmaðrin heimting huals verðz allz þess er ogolldit er oc ma hann stefna hvart sem hann vill at lögbergi eða iboanda kirkio garðe oc lata *varða* iii. *marca* seþ oc giallda tuenom giolldom alt þat er ogolldit er. ^b Ef hualr er virðr oc comi *eigi* fram verðit þa a scotmaðr at stefna hvart sem hann vill iboanda kirkio garðe eða at lögbergi til utgongo fiarens oc láta *varða* iii. *marca* seþ. Sa er stefno staðr rétr þar er menn reiða *eigi* af hende huals verðit sem mælt er in .v. dag vico i mitt þing. ^c En ef hvalrin kómr aleigo land oc scal land bven senda man þegar fullom dag leiðom til hans er land a eþa hvalrettin. En scera til fiordungar unz sa kómr til er á oc þeir menn er at raðe hans scera, en þeir abyrgiaz in scorna við vt flote, en scripta scal sva fremmi er sa kómr til er á. ^d En ef fleire menn eigo rekan oc coma *eigi* allir til þa scal sva selia anars lut sem sin. En ef allir coma til oc scilr þa a eigin orð, oc scal engi til

a) = Á. M., c. 64, blis. 375¹⁶.

b) = Á. M., l. c., blis. 375⁷.

c) Sbr. hér að ofan c. 214 (Á. M., c. 56, blis. 371¹⁴).

d) = Á. M., c. 58.

¹) Orðin er sellt eru tvítekin i skinnbókinni, neðst á blis. 148 b. og efst á blis. 149 a.

til meira calla EN á EN ef nockor hevír meira EN á oc vardar þat gertøke. EN ef þa scilr ascipitit eþa come eigi allir til þeir er eigo oc scolo þa v. hvar enir næsto scripta við bók öllu þvi er fe er í. ^a EN ef fleire scot ero ihualnom oc eignaz ör þvi eino scote er at bana hevír orðit ðc sýnt er at lögbergi með hinom somom morkom atre eða a iárne hvártz á ein maðr eþa fleire scotit. ^b EN þott scot finizc a (Blis. 149, b.) sande¹ eða i iðrom a eno sama marke eða i örscotz hælgi a anare fiore oc eigo bvarnir þo hualin at virða oc scal quedia þa til .iii. nottom fyrir virðingina. EN ef bein finaz eða táln a eno sama marke eða i örscotz hælgi a anare fiore þa scolo þav fara sem hvalren. ^c EN maðr scal huals verðit vi.alna avra hafa til alþingis oc segia þar til scotzens oc verðzens. at logbergi enn sa scal ganga til buðar oc segia morc sin er scot á. EN ef hin tortrygvir hann oc scal hann hafa sanaðar menn sem heima eða heimilis bva sina .v. EN ef engi maðr verðr til þa scal hafa heim feet en segia iii. sumor til.

216. vm hval flutning.

^a Ef maðr fiðr hual a flote utar en sia megi fisc aborðe gilding þaðan af lande er festa ma. hann scal flytia þan hval þangat sem hann vill. en ef menn coma til þa er hann eigi scyldr at taca við þeim ef hann ma

a) = Á. M., c. 60, bls. 370²¹.

b) = Á. M., c. 61, bls. 371¹⁴.

c) Sbr. Á. M., c. 63.

d) = Á. M., c. 67.

1) Ritað a asande.

þó flytia. EN ef þeir bera þó festar í oc eignaz þeir eigi at helldr hvalin ef bvar bera at hin mætti aþr flytia með þat lið er hann hafðe. ^a Ef landeigande er at flutningone oc a hann cost at flytia til sins landz. en ef þangat er lengra þá abyrgiz hann við sina laxs menn. þan hval aland eigande þriþiung EN .ii.^a lute þeim er flytia. EN ef fleire ero landeigendr at flytia hvalin þá scal til þess þeirra landz flytia er næst a land þeirra er rétt comnir ero til. Ef ANAR maðr a land en ANAR maðr eigi fiorona eða reka oc eignaz sa eigi hvalin flot funden nema hann hafe keypt með öllom goða. ^b Land eigande a ellegar háscerðing oc hníso oc (Blz. 150, a.) sela oc fisca oc fogla oc þara.¹ ^c scothvals þriðiung aland eigande EN ANAN flytiendr EN hin þriðia sa er scavt. EN scot manz lut scal landeigande varðveita sem þá at reka hualr være. ^d Ef grid menn manz fina hvalin oc a hann verc þeirra allt. þá eignaz hann hvalin. EN ef hann átte fisce þeirra at eins. oc eignaz hann eigi meira en þat er bvar virða at fiscen dvelþiz meðan enda hlvt af scipi síno oc abyrgiaz² þeir þó scipit sem aðr. ^e EN ef hval rekr sva³ mioc fyrir stravmi eða vedri at hann ræþr scipino EN eigi scipit honom oc scal þá sem þeir hafe ofunden

a) = Á. M., c. 68, blz. 381²⁰.

b) Sbr. Á. M. c. 54.

c) = Á. M., c. 68.

d) = Á. M., c. 69.

e) = Á. M., l. c., blz. 384²².

1) Deplinum er við bætt.

2) Næstsíðasti stafurinn í orði þessu er ritadur ofan línu.

3) Tvítekið í skinnbúkiinni.

217. v*m* f*in*anda spik

^a M*en* eigo f*in*anda spik af tuitögom hval odeildom eða meira enn þat ero xxx. vetta. Þar skal f*in*anda spik vera er menn flytia hval eða bera festar í. þott þeir megi eigi einir flytia. Þeir menn eigo f*in*anda¹ spik er fyrstir f*in*a þott aðrir menn bere festar i meþan þeir fara at liðe ser. Ef menn flytia hval fra lande eins manz þaðan eða flere en eins er siá ma fisc á borðe. þa verðr þat gørtøke². ^b Ef hval rekr fra lande manz oc ero festar stúfar í sva ramlegir at quipr ber at hin hugðe halda mundo er feste þa eignaz hann hvalin þot come i anan stað en þangat skal sækia með scipe eða hrossom oc neyta þar enscis nema vatz. EN þo fiósir reke ut oc a sa þær er reka á. ^c Jfiorðom eða sundom þar er maðr flytr hval þaðan er sia má fra fleirom löndom fisc af borðe oc eigo þeir allir iafnt þot ein flyti a sit land. Ef menn reka hvala a land oc eignaz þeir .ii. luti en landeigandæ³ þriðjung. Ef hvalar verða (Bl*s.* 150, b.) i vökom utar en fisc ser a borðe þa a hver slíct er nyta ma ser af. Nu coma menn til oc bera vápn ahuala þa oc festa við isbrún sva at eigi m*un* sæcqua þa eigo þeir er veida. EN ef þeir níta fulltingi anara manna oc abyrgiaz þeir hvalen við hina er þeir nitto ef þat berr quidr at þeir mundo biarga hvalnom ef þeir væri allir at. Sva micin hlut abyrgiaz

a) = Á. M., 1 c., bl*s.* 383¹⁴.

b) Sbr. hér að ofan c. 213, bl*s.* 1267 (Á. M., c. 55, bl*s.* 361⁹).

c) = Á. M., c. 70.

1) Leirétting fyrir f*in*a.

2) Ritað gørtøke.

3) Ritarinn virðist í fyrstu hafa skrifað landeiganda, en breytt síðan a í niðurlagi í æ.

þeir sem hinom byriar at mantale or þeim hval er tapadiz ef þat ber quidr at þeir mundo öllom biarga ef þeir væri allir at. Nu þoat menn sciote þingbornom scotom ahuala i vöcom oc eigo þeir engo helldr en aðrir menn þoat davðan reke a land. þa eigo þeir scot lut. Nu gengr vöken alt til landz su er menn særa hvala i fyrir utan þat er netlög ero. oc rena hvalarnir aland þa a sva at fara sem menn reke þa með scipom upp. hver a veiðe sina fyrir utan net lög. ^a Ef hualr kómr amerki þat er scilir fioror manna. oc a¹ hálfan hvar þeirra ef sumr ligr a midio markeno hvart sem meire er. ^b Ef hualr er isæ inetlögom oc asá er land a en ef utar er oc má siá þo fisc á borðe oc a sá enn þo davðan hual er land á.

218. vm vag rek.

^c Þar er líkom kastar aland oc fe. oc ása er næstr byr at² föra lík or flöðar male oc gera orð þeim manne er land á þar. oc asa at varðveita feet oc föra lík með hinom ef sa hevür eigi lið til ein saman. Landeigande scal taca af fe þvi til legcavps oc licsongs cavps. oc syna hinom hvat hann tecr af oc sva þat er eptir er.³ scal hann syna heimilis bvom sinom .v. oc lata virða þat er van er at spilliz oc selia þat ef hann vill. Þat fe heitir vagrekk (Blz. 151, a.) er með líkom castar a land. oc menn ætla alla þa menn fariz hafa er þat fe áttó

a) = Á. M., c. 58, bls. 36616.

b) Sbr. Á. M., c. 52, bls. 3577.

c) = Á. M., c. 71.

1) Ritad ofan linn.

2) Leiðrétting fyrir o.o.

3) Deplinum er við bætt.

þott engom casti líkom a land með fe þvi. Land-
 eigandin scal¹ sva varðveita fe þat sem þá munde
 hann ef hann ætte en eigi a hann abyrgiaz feet. Ef
 erfingiar coma til þeirra manna er þat fe hafa átt. oc
 scolo þeir hafa til kenendr .ii.^a þa er iheyrom se réttir
 er þat visso at fe þat baro ascip. þeir scolo eida vina
 at þvi oc legia þat undir þegn scap sin at þeir menn
 báro fe þat ascip. eþa sa maðr ef ein var. Þar er erf-
 ingiar coma til fiár þess. oc ahuerr þeirra at stefna hin-
 om vm er feet hevir með höndom vm sva mikit sem
 þeir raða a at queþa. stefna til giallda.¹ þeir scolo til
 alþingis allir stefna oc quedia til xii. quidar goða þan
 er þeir ero iþingi með er feet heimta vm þat hve micit
 fe sa maðr bar a scip þat er hann átte er sa telr til arfs.
 Sva scal huerr þeirra fara þvi male er til þess fiar telia.
 Godin a at bera slict sem hann hygr réttaz oc scal sva
 micit fe døma ahendr honom sem quidrin ber nema
 varnir come fyrir nokorar. hann scal queþia ser biarg
 quidar sa er sótt er heimilis bva sina .v. við hue miclo
 þvi fe hann tóç. Nv eigo þeir þat at bera. Ef hann
 hefir réitt af hende ser nokot feet aðr at þeim lögom sem
 nv ero tind. þa scal hann þeim mun minna reiða. Ef
 hann hevir anan veg réitt eða sellt af hende ser nockot
 feet aðr en her er tind. þa eigo erfingiarnir heimting til
 þess. Sua scolo þeir menn heimta fe sitt³ sem nv er
 talit er a þvi scipi hafa átt feet. þot þeir fylgi eigi sialfir.
 Nv ber bva quidr minna feet en xii. quidr bære aðr þa
 scal alla avra iafnt scerða. Ef (Blz. 131, b.) svmir verða

1) Hér á eptir ritað hafa, en orð þetta síðan dregið út aptur.

2) Deplinum er við bætt.

3) Í stað ordanna fe sitt, hefir ritarnn fyrst skrifað feet, en leiddrett það síðan þannig.

sidar værir við þeir er til þess fiar telia oc scolo þeir lysa a hendr hinom öllum er feet hafa tekit oc eigo þeir slict scipti hafa af feno sem hinir hava tekit. Ef meire lutr vagreksens hevir a varðveizlo landeigandans værit heldr en hann hafe af bondom reitt at lögom þa a hann at varðveita þat iii. vetr oc segia siþan at lögbergi. enda scal hann láta virða feet heimilis bva sina .v. við bók eða cross oc neyta leignana. EN ef menn coma til siþan oc heimta feet þa scal ut ganga in stöðan.

219. leiglendinga þátr.¹

^a Ef maðr leigir land at leigo male réttu oc at lög male oc scal hann coma til er .vi. vicor ero af sumre ef hann vill.² er honom heimill þa hage oc sva fot sin in at bera.³ scolo þeir miðlaz hús rum við. EN ef eigi viðr þeim bápom. þa asá fyrst heimil fiar hús iii. nætr⁴ er aðr bió alandeno enn hvartuegi ini hvs. Þuiat eins a sa er þa scal a bua a landino hafa smala sin ini til þuatdagsens ef hin lofar eða þarf eigi alt hus rumit. En siþan a sa fyrir lande at raða oc husom er leigt hevir. en þegar er .vi. vicor ero at sumre þa ahin eigi er aðr bio þar at beita engiar hans. Hafa a hann hross þar til drottins dagsens ihaga. ^b Sva a sa er land leigir hiú at taca at hann fae ortar vel engiar.⁵ ^c ef hann selr landit aleigo

a) = Á. M., c. 45.

b) = Á. M., l. c., bls. 335¹⁰.

c) = Á. M., l. c., bls. 334¹⁷.

1) Upphafsstafurinn á þessum kapitula er í sterra lagi.

2 og 3) Deplunum er við bœtt.

4) Orðunum iii. nætr er við bœtt eptir skinnb. í Á. M. safni.

5) Deplunum er við bœtt.

með ser oc varðar þeim fiorbavgs gard við landeig-
andan þeim er at honom leigðe. oc hinom er selde. oc
arne oc elde fór a land hans at oleyfe hans. Sua oc
ef sa fer af landeno er at landz drottnenom leigðe oc
eyþir landit oc varðar honom þat fiorbavgs gard. ^a Nv
ef sa kœmr eigi til landz er leigt hevîr þa er vii.¹ vicor
ero af sumre. (Blis. 152, a.) þa verðr hann utlagr. oc hand-
sals slit. EN landz drotten scal þa selia á leigo land sitt
þeim er hann vill eða sialfr láta yrkia ella. ^b EN hin er
land leigîr agras navt alla a landeno oc sva vîna allt a þvi
sem hann vill þar er hvarke se akr ne engi. Þat er
hann þarf at bot sama vm hvs eða garða eða bva vm
andvirke sítt. EN ef hann yrkîr eigi landit sem þarf oc
licia engiar o slegnar varðar honom þat utlegð. oc
hansals slit. enda beta avvisla bótom ef scade verðr at. Ef
hann spillîr landeno sva at .v. avra scade verðe at eða²
meire. varðar þat fiorbavgs gard. ^c Nv³ kœmr hann eigi
til landzens er vii. vicor ero af sumre þa a landz drotten
cost at láta licia landit leigo lavst oc sœkia hin til fiór-
bavgs gards. ef hann vill þat helldr en hafa leigona.
Slikan cost aleigo maðrin við hann ef hann selr landit
undan honom við verðe eða aleigo oc sœkia hann til fiór-
bavgs gards. ^d Sa er land leigîr scal halda husom
abyrgio við handvommom sînom. EN landz drottin á at fá
honom við ef hann krefr at styðia hús sva at ohætt se

a) = Á. M., I. c., bls. 334³.

b) = Á. M., I. c., bls. 335⁵.

c) Þetta á sér ekkert öldungis samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni; sbr. Á. M., bls. 334¹⁰.

d) = Á. M., I. c., bls. 335²⁰.

1) Leiðrétting, samkvæmt skinnbókinni í Á. M. safni, f. vi.

2) Við bætt.

3) Ritalð N^v.

fe hans. Leigo maðr *scal* *sva* með *ellde* *fara*¹ *eða* *fara* láta sem *hann* *eigi* *sialfr* *húsin*. Ef *hann* fer ogæti-
legar með *en* *sva* oc *brena* *hvs* upp en þa *varðar* hon-
om *fiorbavgs* *garð* *nema* *quidr* *bere* at *hann* *villde* *brena*
hvsin þa *varðar* *scoy* *gang*.

220. rétttr leiglendings.

Ef *menn* beita engiar leiglendings oc þo at þeir beite
haga *hans* þa a *hann* at *sokia* *vm* þat *eða*² *selia*³ *söc*
öðrom *manne* ef *hann* *vill*. EN ef *hann* *vill* *hvarke*
þeirra þa a *landeiganden* *sökena*. ^a *Hann* a *torf* at *scera*
ilandeno er leigt *hevir* sem *hann* þarf *til* *ellde* *branda*
ser þar *hiá* er *aðr* er *scorit*.⁴ *fella* *saman* *torf* *grafar*. EN
ef *torf* *mór* er *eigi* *ilande* þvi er *hann* *hevir* leigt
(Bl. 152, b.) oc a *hann* þa *vide* at *ellda* ef *aðr* *var* *vide* *ellt*
et *næsta*, en *hvorotvegia* ef *sva* *hevir* *aðr* *verit*, *sva* a
hann *elldingone* at *scipa* sem *aðr* *hevir* *verit* et *næsta*
misere *nema* þeir *hafa* *anan* *veg* *scilit* með *ser*. Ef *scogr*
fylgir *leigo* *lande* oc a *sa* er *býr* *högva* *ser* *slöða* *hris*
þar *enda* *sas* *girðe* oc *smære*.⁵ *hann* *scal* *hafa* oc *lédengingar*
col or *scóge* þeim.⁶ *sva* *scal* *hann* *neyta* *ellde* *branda*
þar sem þa *munde* *hann* ef *hann* *scylde* þar *lengr* *bva*.
^b Ef þar *hevir* *fogl* *veidr* *verit* *eða* *fisc* *veidr* *fylct* þvi
lande, oc a *hann* *veide* þa ef þat er *eigi* *fra* *numet*.

a) = Á. M., I. c., bls. 338⁸.

b) = Á. M., I. c., bls. 337⁷.

1) Við bætt.

2) Í fyrstu ritað at, en dregið síðan undir a og t breytt í e (= eða).

3) Tvítekið í skinnbókinni.

4, 5 og 6) Deplunum er við bætt.

^a Nv vill hann abrott¹ fara af lande því at avðro váre oc ganga honom af elde brandar oc alandz drotten þá. Ef maðr býr a því leigo lande er reke fylgir oc a hann at taca alnar kesse af fíoro þar. en ef hann vill bota bus bolute sína. oc a hann hafa við til þess. hvart sem hann vill or scógi ef fylgir eða af fíoro oc lata eptir ligia hræ. En ef hann vill gera ser nyia bolute. hann á at gera oc lata þar eptir er hann fer abrott oc vanda sva við til sem þa munde hann ef hann ætte scógh eða fíoro sialfr.

^b Ef við rekr a fíoro þar oc aleigo maðrin at draga or fløðar male. enda er honom rett at marka viðin ef hann vill marke þess er a fíorona. Hann a þar at feria farma a land hins. Ef hvalr rekr afíoro þa oc a hann at hafa blæss af hvalnom slíct sem ein eykr ma draga ef hvalr er .xx. ^c Ef hann a ker ine þar oc scal hann ut hafa fært þat oc sva aNat gagn sitt þvattdag et síðarsta ifardögom nema hin lofe honom lengr at (Bl. 152, c.²) hafa. Eigi scal hann briota hus³ til at færa ker sin ut nema⁴ hann bote iafn væl aptr sem aðr var en ellegar scal hann istöfom ut færa. Ef han hevír eigi abrot fært bu fersci sitt er .vii. vicor ero af sumre þa vardar honom utlegð. nema hin lofe honom. Ef hann á hey eptir þar alandeno⁵ ihusom eða hey⁶ gordom. oc scal hann abrott hafa fært fyrir mitt sumar nema

a) = Á. M., I. c., bls. 338²⁴.

b) = Á. M., I. c., bls. 337¹¹.

c) = Á. M., I. c., bls. 339¹².

1) Leiðrétting fyrir Nv vill hann eigi abrott o. s. frv.

2) Af ógáti hefir verið sett sama blaðsíðutal, 152, a tvær blaðsíður, hverja eptir aðra, og táknum vör því dálkana á síðari blaðsíðunni: bls. 152, c og bls. 152, d.

3) Hér á eptir ritað sin, en dregið síðan undir þetta orð.

4) Í stað orðs þessa hefir ritarinn í fyrstu skrifað ef.

5) Hér á eptir ritað þar, en dregið síðan undir það.

6) Ritað ofan línu.

þeim viniz þaðom garðrin. en hann á at bua vm hey sitt oc vna alandeno til þess þar er hvarki se akr ne engi. Nu vill hann fe sit reka þangat til heysens. oc scolo v. bvar ætla til heysens en eigi til haga sva at þeir ætla rett oc scolo þeir eiða vna adr at bók eða crosse. EN hann scal cavpa gæzlo a x. kýr eða ku gillde vi. alnom vaðmals þess er hæft se til klæða. en landeigande scal fa husrum oc gæzlo enda abyrgiaz við mægré oc van gæzlo. Ef hann vill eigi við taca þa má hin abrott föra hey sitt ef hann vill til fiar sins hafa en ef hann vill selia þa scal landeigande fyrst eiga cost at cavpa. ^a Allt þat er til laga afbrigða geriz í þesso mále¹ scal stefna socom þeim öllum heiman oc quædia bva þingi til ix. heimilis bva þess er sottr er vm fiorbavgs sacir allar. en v. bva þar er fe vite ligr við.

a) = Á. M., c. 46, bls. 345¹¹.

1) Í stað orðanna í þesso mále hefir skinnbókinni í Á. M. safni: í landabrigðis þætti.

vm fiar leigor.

221.

Maðr *scal eigi selia* fe sitt dyra aleigo en x. avrar se leigðir eyri til iafn lengðar hvatki fe sem er. Ef hann selr dyra *oc a hann eigi til* meira heimting en slicra avra sem hann selde. oc lögleiga með. en honom vardar iii. *marca* sect hvarz er at hann selr dyra fe sitt at leiga eða metr dyra en at lögom.¹ sa a söc þa er hann (Blis. 152, d.) selr feet dyra eða metr við ef sa vill. ^b *Sva scal maðr* fe eindaga at *quæða* a dag þan er fe *scal* gialldaz oc a stað þan er feet *scal* gialdaz.² væl er ef fyr gelldz.³ þo verðr eindage a at *sva* se at *quædit* at gialldaz scyle a scullda þingi er menn hava vm nott verit ef astað er *quædit*. Nu kœmr hann til eindagans⁴. þa *scal* hann *nefna vatta* at hann er comin til eindaga þess er mæltr var með þeim oc er buin at taca við fe því er þar er giald mælt á. *oc engi maðr* gelldr honom fe þat. Nv *scal* hann *nefna vatta* i anaxat six. at hann stefnir honom vm *sva* marga avra *sva* stóra sem mæltir voro her at gialda með ocr. stefna til gialda oc til ut

a) = Á. M., Kaupa-balkr, c. 1. (Fyrirsögnin Kaupa-balkr á sér ekki heimild í skinnbókinni; skinnb. í Á. M. safni hefur enga fyrirsögn).

b) = Á. M., c. 2.

1, 2 og 3) Deplunum er við bœtt.

4) Í fyrstu ritað eigan dæms, en leiddrett síðan þannig.

göngo *oc* *vm* halfa fimto mörc alaga *oc* *queþa* a þingit hvert *hann* stefnir *óc* stefna¹ lögstefno. ^a Ef mæltir ero logávrar með monnom *oc* ero lögavrar kыр *oc* ær. þat er *oc* lög eyrir vi. alnir vaðmáls eða varar felldir *sva* at þeir þicki iafnir sem .vi. alnir vaðmáls. Brent silfr er ex. *oc* er eyrir at mörc lög avra. Enda lögsilfr þat er meire litr se silfrs á en messingar *oc* þole scor *oc* se iafnt utan *oc* inan. Melracka scix vi. þat er ex lög eyrir. Ef maðr mælir *sva* at þu scalt gialda mer vaðmál *oc* scil ec fra anat fe alt þa komrat *hann* avðro við. Ef maðr mælir *sva* at þu scalt gialda mer vaðmál *oc* scilrat *hann* fra aðra avra. þa nitir *hann* eigi lögavrom ef þat ber quidr at hin hevir eigi vaðmal til at gialda *oc* *hann* matte eigi a því mele fá. Ef þeir coma til bápír er mala eiguz við *oc* verða þeir eigi a sáttir þa scal hvartuegi nefna til lög sianda af sine hende at sia fe þat er þar scal gialdazc. (Bls. 153, a.) *oc* *scolo* þeir sia þat fe hvart þat se gilldt eþa eigi. hveregir avrar sem ero. Ef þeir verða eigi asáttir þa scal sa þeirra hafa sitt mal er eið vill vina. Ef þeir vilia vina eiðin bápír þa *scolo* þeir luta. Ef logsiaendr ero osáttir á *vm* þat hvart þat se lög silfr eða eigi þa scal hvar hina stefna lögsianda axars *vm* þat at *hann* hafe þat callat lögsilfr er eigi er *oc* láta varða iii. marca utlegð. EN alengr er sacar coma idom *oc* verðr sa fe secr er domendom þickir rangara mælt hafa. scal bera fram silfr *oc* láta síá. Þeir *scolo* lögsiaendr vera er réttir se at tengdom iquidom við hvartvegia þeirra. Nv ero lög siaendr osáttir á *vm* met orð

a) = Á. M., c. 3.

1) Ritað stefna.

oc vill ANAR luta EN ANAR eigi. þa scal eið vINA sa er lut fallit byðr ef hann vill oc meta oc scal hans met orð þa standa.¹ verðr þat sem hin mæle ecke er eigi vill luta. ^a Ef maðr sendir anan man til eindaga at gialda fe fyrir sec. oc erat hin scylldr við at taca. nema hann vitæ at sa maðr er heimilis fastr oc hann eigi sva fe at þat se iafn micit sem hitt er hann gelldr. ef hann viðr eigi heimillt. Ef sa kœmr til er gialda scal oc lætr fe uppi. en hinn sendi menn til viðtokonar. Nv nefnir gialldandin vatta. at hann lætr þat standa fyrir gialdi at engi er viðtoko maðr þar retrr. þa scal viðtöco maðren vatta sina láta vINA eiða. oc bera vætti þat at hann scylde við fe því taca oc þeim malom mæla sem hinom byriade aðilianom. Nv hefir hann eigi vattorð til þa ef quidr ber at hin mundi eigi gialda þoat vattorðit væri til borit. oc er þa iöfn (Bl. 153, b.) heimting til fiarens sem hin hefðe til viðtokonar comit fyrir öndorðo sialfr er feet atte at taca. ^b Ef eindage verðr a loghælgom dögom eða vm langa fosto. þa scal viðtoco maðrin nefna vatta. at því at hann er buen við fe at taca iþeim stað sem giald var mælt. oc hann ser engi þar þan man er því gialde halde upp sva sem mælt var. Nefna scal hann vatta i anat sin at því. at hann lætr þat standa fyrir stefno þa at log heilog tíð¹ er þa. eða langa fasta. þa á hann at stefna EN næsta rumhælgan dag i enom sama stað sem giald var mælt. Þar er maðr kœmr til eindaga oc hann nefnir vatta at því at hann er bvin við fe því at taca er þar

a) = Á. M., c. 4.

b) = Á. M., c. 5.

1) Deplinum er við bœtt.

2) Rítað í (annars = tíl).

var gíald mælt oc þar er eigi sa maðr er gíald reide af hendi eða sva láte þat upi sem mælt var. þa er rétt at hann stefni þar hin næsta dag rumbælgan eða þar er hann hittir hann at mále sialfan, eða at heimili hans at þriþia coste. þoat þat se síðar oc fylgia þo alogin öll slíc sem a eindogodo fe oðro því er at eindaga er vm stefnt. Þes a hann oc cost at segia log leigor a feet at eindaganom. meðan stendr undir honom, enda segia slícet at lög bergi et næsta sumar eptir. þa hlyþir¹ honom þat meðan hann man vattana. Ef eyct hælga dag er eindagen, oc a maðr cost at stefna fyrir eyct ef hann vill, en við scal hann taca þott við aptan gíalldiz ef allr dagr var til stefno. Ef þeir coma baþir til eindaga oc a sa cost er gíalda scal at bioda hinom til heimilis þess er hann átte vm vetrin, hann scal handsala at eindaganom at gíalda a xiiii, natta fresti kyr eða ær ahond ser.² sva þat ef hann vill gíalda ilande. ii. avra fyrir ein. því landi ær bœllt se á hálfan bolstað eða meira, sva oc ef hann vill i mane gíalda .ii.^a (Bis. 154, a.) aura fyrir einn³ oc a hann lavsn⁴ a maneno en næsto misere ef hann hevir upp alet. Eigi scal maðr heim bioda i anan fiordung til gíalldz. Erat manne⁵ scyلت at taca bú fe fyr en vi. vicor ero af sumre, enda er eigi scyلت við at taca síðar en viii. vicor ero af sumre. Sa er feet reiþir scal quatt hafa heimilis bva v. vico fyr eða meira mele, at þeir comi til at midiom degi oc meta fe þat með þeim við hoc. Þeir scolo þeim mvn oðyra virða fe þat en a sculda móte gecc, sem þeim

1) Ritad i fyrstu hlupir.

2) Deplinum er við bætt.

3) Við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

4) Leidrettine fyrir lavns.

5) í fyrstu ritad ni (= maðr).

þyckir *verra*¹ þa við at taca. Ef hin komr *eigi til* er við féno *scal taca*² ne gørir *anan* man, þa agialdandin *coste iii*, þan ein at reka fe til handa hinom *er við átte* at taka. EN af *scal hann* segia abyrgð *sina alengr er metit er*, ef *hann lætr sva með fara sem hans* abyrgð se á. Sa er *anar* kostur at lata ganga *ilande sino*. Sa er hin þride *costr* at reca *iafrett þan er hann á*. Ef hin *kømr til oc* teer við kyc fe. *oc scal hann* bregða af marke *asavðom þan dag er hann* hevur *abrott*. EN af navta marke *scal hann* brugðit hava a *xiii*, nóttom *enom næstom*. Ef viðtoko *maðr* *kømr eigi til*, þa er *eindagin er oc ero .xiii*. nær *fra* gengnar, þa eignaz sa bu feet *er giallda átte*, þat er *hann* gallt ef *eigi*³ er af marke brugðit EN næsta dag, enn hin á *ongva heimting til* *fiar er goldit var*. ^a Ef sa *kømr til* *eindaga er gialda a*⁴ fe EN *eigi* hin er við *scal taca*, þa *scal hann* biða með *vatta* feet *oc nefna til* lögmetanda af *sini* hende. Nu gelldr *hann þar silfr þa scal hann* heim hafa þat. EN hin á *eigi til* *meira heimting* EN til *instøða* ef *bréclavst* (Blis, 154, b.) er *uppi* látet. Kost agialdandin af at segia abyrgð *sina oc lata þar* ligia fe allt *eptir fyrir* silfr *utan*, enda a *hann* cost at hava allt feet heim *oc* hafa leigo *lavst* feet þav *misserin*. EN ef *hann* gallt *savðe* oc *kømr* hin *eigi til* at bregða af *markeno*, þa eignaz *gialdanden* *savðena* EN næsta dag *eptir*. Nu *stefnir hann vm* feet sa er á. þa *scal hann* neyta *vatorðz þess* er *hann* bavð feet at *giallda*, þa *scal* *søkianden* *quedia heimilis* *bva hans .v.* hvart *hann* bavð

a) = Á M., c. 6.

¹) Ritað va.

²) Hér a eptir ritað ef hin *kømr eigi til*, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

³) Ritað ofan línu.

⁴) Við bætt.

af þvi at hann vilde giallda eþa eigi. Nu ef fe er¹ þar handsalat oc eigi eindagat. þa scal sa er feet a at avðrom stefna honom heim at hann se heima .vii. natta fresti er hann kóm til at heimta feet þat er hann á at hinom oc queþa a hue micit er. feet. Þeir scolo hafa logsiaendr til með ser ef met fe er. EN ef eigi er met fe. þa scal gialdanden hafa quat til bva iii. nóttom fyr eða meira mele. at meta þat fe. EN ef sa vill eigi giallda oc scal hann sva stefna vm innstöðo sem vm eindagat fe oc sva vm alög sem eindagat fe fyrir utan harða fang. þat eitt fellr niðr. Nu selr maðr fe at leiga váttlavst. þa ef hin vill eigi gialda. þa kemz hann eigi til leignana. nema sagðar se lögleigor a. Cost asa er hand salat er at stefna hinom heim er gialda scal. biðia hann heima vera .iii.^a natta freste oc mvn ec þá coma at taca við fe eða stefna vm sva micit fe sem er oc lata varða .iii. marca utlegð. oc vi. avra harða fang. stefna til gialda oc til utgongo. Ef maðr a fe at manne oc er fe handsalat. nv gelldr hann af sumt. oc er rett at hin kíose er féét a hvar hann vill stefna vm allt feet. (Bl. 155, a.) oc lata hin² neyta gagna til hvat af er golldit. enda er hitt³ rétt at stefna vm þat er o golldit er. Þat vardar iii. marca utlegð ef maðr stefnir vm fe þar er allt er golldit oc er við hin heimting er fe er at.⁴ Þa er maðr á fe at manne oc queða þeir a dag oc a stað nær giallda scal eða hvar giallda scal fe þot þeir hand salez eigi. eða þott þeir taciz ihendr oc se þeir sáttir at þar scylde lög eindage. þa scal hann sva sekia sem þar se eindagat feet. nema

1) Við bætt.

2) Hér á eptir ritað e, en dregið undir það aptur.

3) Leiðrétting, samkvæmt skinnbókinni í Á. M. safni, f. hin.

4) Skinnb. í Á. M. safni: feit a.

þat at niðr fellr handsalslit,¹ *scal hann quedia heimilis bra v. til aþingi þess er sottr er.* Ef maðr selr manne í hönd at taca við fe sino þar er hann a eindagat at manne. enda tecr sa við. oc vill hann eigi giallda hinom feet er á. ne lata hann ná feno. þa a hann cost at sokia hvárt hann vill hin er feet var undir. eþa þan er hansölom tóć fyrir feet. oc versc sa maleno er feet var undir ef sa getr þan quid at hann galt þeim manne feet er hin hafde til sendan. Sa er feet átte *scal stefna þeim vm feet er hann bavð vm.* oc taca gialdit. oc lata varða iii. marca utlegð. *scal hann quedia til heimilis bra v. aþingi þess er sottr er.* Ef sa maðr heimtír fe anars manz er honom er eigi vm boðit oc hann a eigi at heimta. þat varðar honom *fiorbavgs gard* við þan er hann heimtír fe at. *scal quedia til heimilis bra ix. aþingi þess er sottr er.* Nu ef hann gelldr feet þa *scal hann stefna til giallda oc til utgongo vm feet.* Ef maðr selr manne fe af trvnaðe at láne eða til hirzlo oc dylr hin oc quezc við engo tekít hafa. þa *scal sa er feet á sokia til þyfdar ef hann vill enda a hann cost at stefna til gørtokis vm feet. oc til gialda* (Bl. 155, b.) *tuedra oc lata varða iii. marca secp.* Ef maðr hirþír fe manz oc huerfr feet or hirzlo hans. Nu áttó þeir fe þar baþír saman iþeirri hirzlo. þa helldr hvar sino fe abyrgio.² ef or eine hirzlo huerfr hvartuegia feet. Nu huerfr þess fe eitt er selde at hirða. hann acost at heimta feet at honom ef hann vill þeim er hirde oc asa at gialda honom enda a sa sokena vm feet er hirde. enda a hann cost at sokia þan er hann vill vm oc raða sialfr orðe. Ef maðr afe

1) Deplinum er við bætt.

2) Hér a eptir skrifað en, en orð þetta síðan dregið út aþur.

aleigom oc fellr hann fra. Nu ef hann a sono eptir eþa lifir faðir hans þa of þat fe er eindagat er oc eigo þeir iafnt at stefna vm at eindaganom sem þeim se handsalat. ANAR costr er sá er þeir eigo hvarz ero sönir eða aðrir erfingiar at sökia vm handsalat erfðar fe. við ix. bva quip a þingi oc lata varða iii. marca utlegð haldet. Ef fleire menn telia til arfs oc ero osattir a hverr taca á. þa ahin at halda til doms oc varðar þa eigi vtlegð. Ef sa fellr fra er fe a at giallda þar er sönir ero eptir til arfs. Þa er rétt at maðr stefne enom ellzta brøðrana vm alt feet saman. ef fe er engo scipt oc scal sökia við ix. bva quip, ef brøðr hafa scipt arfe eða sva þott aðrir erfingiar take arfin en sönir oc scal vm sva miken lut hveriom stefna sem þeir toco arf til. Þar er sa maðr fellr fra er fe er eindagat at. þa scal at lögheimile stefna erfingia hans vm þat fe. EN ef hann legr lögleigor á oc kómz hann eigi meir til at helldr enn til instöðans. Þat sagðe markús lavg.

222. vm fiar dëmingar

^a Fe a at dëma sva micit sem gogn báro til. xiiii. nóttom (Blis. 156, a.) eptir vapna tac iþeim stað sem eindagi var oc sva marga avra sem gogn báro til. Nu er eigi eindagat fé. þa scal dëma giald at lögheimile þess er gialda á i orscotz hælge við garð þa er hvarke acr ne engi þangat fra garðe er sa a heimile er fe scal taca. EN ef menn vito eigi þat. þa scal dëma giald at heimile þess er söc sótte. Nu er or sinom fiordunge hvar þeirra. þa scal dëma gialdit miðvico dag imitt þing anat sumar eptir

a) = Á. M., c. 7.

iboanda kirkio garðe. Oc *sva* *scal* fara þótt eindagat fe se ef or *sínom* fiordvngi er hvar þeirra er mál attoz við. Ef *maðr* metr fe sitt dyra aleigo eða selr en alögleigo. þa er rétt at lysa söc þa iþingbrecco avarþingi ef þeir ero samþinga. oc sökia þar idom fram. Þar er *menn* verða fe *sekir* þa *scal* dæma gialld fiarens at heimile þeirra er fe *sekir* verða ef þeir ero samfiordungs oc hin er feet *scal* taca. Ef þeir ero or tueim fiordungom. þa *scal* gialdet dæma a alþingi iboanda kirkio garðe. Slica áyra *scal* dæma sem mæltir voro a instøðanom. Vtlegðir halfar *scal* dæma at gialda anat sumar imitt þing. iboanda kirkio garðe en halfar heima þar er instøden var dæmþr. oc þar alög öll. vtlegðir oc öll alög *scal* dæma logavra.

223. scullda domr.

^a Ef sa *maðr* andaz er öreigi er. oc er engi *maðr* scylldr at gialda sculdir hans. þa var hann öreigi ef hann átte eigi morc eptir eða meira fe. Nu var þar meira fe¹ oc voro þo sculdir meire en fe. oc er erfingi scylldr at biöpa til sculda doms eptir hann. ef hann hafðe átt eptir mörc eða meira fe. Nu ef hann byðr (Bls. 156, b.) eigi til sculda doms at lögom eða gelldr hann nocorom manne af féno adr hann biöðe til sculda domsens. þa *scal* hann giallda sculdirnar meþan hans avrar vinaz til. eigi a hann isculd at ganga fyrir. Sa *maðr* er til sculda doms vill biöða. hann *scal* ganga i þingbrecco avárðingi því er hin er or andapr. þa er .ii. nætr ero af þingi. oc nefna ser vatta *sva* at heyre meire lutr manna þingheyianda.² hann *scal* *sva*

a) = Á. M., c. 8.

1) Orðunum Nu var — fe er við bætt eptir skinnb. i Á. M. safni.

2) Deplinum er við bætt.

mæla. Þat vætti. scal hann quepa at sculda domr scal vera ii.^a vicia fresti at heimili því er hann er and-adr fra oc ec byð þangat þeim monnom öllum er fe látaz at honom hafa átt oc coma þar sva at domr se fyrir midian dag nefndr. Sa er til sculda doms bavð. scal quedia bua v. iii. nottom fyrr eða meira mele. þa er næstir bua því er domren scal vera. þeirra er rettir se iquidom at tengdom. ^a Peir menn er þar þickiaz fiár ván eiga scolo þangat coma með vatta sina. Nu ero eigi vátta epa naer hann þeim eigi. þa scolo þeir bvar v. scilia er hin hevir þangat quadda er domenom helldr upp. epa þeir er þeir vilia til hafa quadda vm domstaden. iii. nottom fyrir domen eða meira mele. Sa er til doms bavð scal bioda þeim með vatta at nefna halfan domen. en þeir eigo at hluta huerr dome scal up halda við hann hvárz þeir ero adrir ofúsir eða keppaz þeir vm. Nv vilia þeir eigi þa scal hann nefna allan dominn. En siþan scal bioda til ruðningar vm þá domendr. hvarir sem nefndo. Dom þan scal ryðia sva at þar scal engi þeirra manna sitia í dome er þar eigo fiár ván at heimta. oc enseis þeirra saþir ne sonr ne broþir. ne namágar .iii. Þa scolo menn (Eis. 157, a.) luta hue sacir scolo fram segia idom þan oc færa fram siþan hverr vætte sin epa quido. Sa er til doms bavð scal þangat hafa fe þat allt er hin hevir átt. Nu atte hann fe undir avðrom monnom oc scolo halldaz maldagar þeir allir er a því fe voro. Ef þeir menn eigo þangat fiar vón er eigi eigo sialfir varð-veizlor fiar sins fyrir osco sacir þa ero þeir menn scyldir til farar þangat er fe þeirra eigo at varðveita enda abyrgiaz þeir við þa ena vugo menn. þat er til þeirra

a) = Á M., c. 9.

kóm. ef þeir gera eigi coma til eða færa eigi gögn til þav er þarf.¹ oc sva ef vngir menn ero erfingiar þess ens andaða þa er sa maðr scyldr at bioda til sculda doms er fiarvarðveizlor a² ef þeir fe ætte. Ef menn leyna fe því nockoro er hann hafðe átt þar oc vardar fiorbavys gard. er þat stefno söc scal quedia heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er. Þar scal hverr hafa sina avra ef sva má. Nv atte hin lönd eptir eða godorð oc scolo hvar þat virða landeigendr v. þeir er næstir bva³ aðalboleno virða öll lönd oc scal sa hava þa boanda til quadda er domenom helldr upp vico fyrir dominn eða meira mele. Sa maðr scal þar i lande taca er mest fe átte at hinom. Nv átte hann cono oc scal hon hafa bæde mund oc heiman fylgio ef hann átte fe til mundarens fyrir vtan sculdir oc er þav gengo saman. Nu hafe hann eigi átt þa mundex sculdavsan oc hafe hann þo átt mörc eða meira fé. Pat er af sculldom gecc þa scal þa avra iafnt scerða sem aðra. Nu hefir hann eigi atta mörc þess fiar er af sculldom gecc⁴ er þav gengo saman. þa scal hon engi hafa mundin en hafa a hon þo heiman fylgiona sem adr. Nv havðo þav fe sitt saman (Blis. 157, b.) lagit. þa scal hon gegna sculldom öllom at þeim luta sem hon atte ife við hann. EN ef hon átte ibue við hann oc var eigi fe þeirra saman laget þa scal hon gegna at sinom luta þeim avrom öllom er til bus þeirra voro keyptir oc öllo því

1) Deplinum er við bætt.

2) Við bætt eptir skinnb. í Á. M. safni

3) Hér á eptir ritad landeno, en orð þetta síðan dregið út aptur. Skinnb. í Á. M. safni hefir: næstir bva landino. Nu ero lönd fleiri þa scolo þeir er næstir bva aðalbolino, o. s. frv.

4) Orðunum: þa scal þa avra — af sculldom gecc er við bætt eptir skinnb. í Á. M. safni.; og höfum vér einnig úr því, sem segir hér áunnau i skinnbok. Pat er ef af sculldom gecc, sleppt orðinn ef.

er til hennar þurptar var keypt en engom þeim er til hans þurpta eins var keypt. Ef maðr átte ved mælt ife hans oc scal hann¹ hafa þat ef hann hevîr at lögom ved mælt oc lyst at lögom. Nv hafa þeir .ii. menn ved mæltan ein grip. oc baþîr at lögom². þa scal sa hafa er fyr ved mælte. en ef eigi hafa baþîr at lögom ved mælt. þa scal sa hafa er at lögom hefîr vedmælt. Nu hevîr hvargi at lögom vedmælt þa scal hvargi hafa. þott hann hafe betra grip ved mæltan enn hans sculd gegne. oc scal hann eigi hafa huegi er mælt var. meira en sculd hans var fyrir ondorðo. Rett er at þeir v. hvar virde gripen er þangat ero til quaddir þan er hin hafde ved mæltan oc scal hann þa scióta igegn slico sem þeir virða gripen dyra en hans sculd var fyrir öndverðo oc scal hann þa hafa gripen. Jafnt scolo allîr missa sina avra þeir er þar áttó ef eigi vinz til sculda þeir er eigi hafa ved mælt. oc scal þar alla avra iafnt scerþa. Nv þeir menn allîr er þar calla til fiar scolo vîna eîða iafnt sem at þinga domi. oc sva þeir menn allîr er þar scolo lögscil mæla. en sîþan lata bera vætte oc þav gögn er þeir hafa. Sacar scolo fram comnar allar adr sol se undîr. sîþan scal dæma vm nottena. eða vm morgonîr eptîr. lokit scal dome at midiom degi anan dagin. Enga heimting a sa til sins fiár ef eigi vill til (Bis. 158, a.) sculdar doms coma ef hann spurde oc hann matte til coma. Nu matte hann eigi til comaz sculda domsens eða spurði hann eigi at domr scylde vera. þa scal hann lysa söc at logberge ahond þeim monnom öllom er þar toco fe til gialda oc til ut gongo slics fiar sem a hans lut munde coma ef

1) Ritad ofan lînu.

2) Her a eptîr skrifad ved mælt oc lyst at lögom, en orð þessi sidan dregið út aptur.

hann være þar. oc lysa til þess fiordvngs doms sem domren var i átt. oc a honom at dæma sina ávra sva at þeir misse allir iafnt.

224. vm fiár leigor

^a Ef madr leigir bu fe at manne at leigo mala réttom. þa skal hann þvatt dag þan ifardögum scyldr at leysa af hendi ser þeim er næstir ero eptir. þa er hann leigde. Ef hin kómr eigi sva eptir oc a hann cost at segia af abyrgð sina en næsta dag hægini eptir ef þa er heillt feet oc ohætt. Ef hann heldr a feno. þa er hin kómr eptir er a oc náir hann eigi enda ser hann oc er þa rán. oc varðar scoy gang. Nv naer hann eigi at síá oc er þá sem hann take fra honom. ^b Nv nytir hann ser nyt fiár þess fyrir þat ofan. oc varðar honom þa scoy gang. oc sva hveriom þeirra er fiar nytiar þeirrar neytir visvitande. Nv lætr hann feet þa uppe at lögom. þa skal hann taca við fe sino þvi er hann selde honom at leiga ef þat fe er þa iafn gott sem mælt var at hann scyldde honom af hende ina. En ef þat fe er þa verra þa skal sa er af hende leysir hafa quadda til heimilis bva sína v. oc scolo þeir virða þan mun oc skal hann þar gialda honom þan mun. Nv er honom verra fé uppi látet en hann ætte mælt. þá a han cost hearz hann vill at hafa fe þat abrott¹. er honom er boðet oc heimta þat er eptir er eða hafa ecki abrott oc stef-

a) = Á. M., c. 25.

b) = Á. M., c. 26, bls. 428².

¹⁾ Hér a eptir ritað; oc stefna til giallda, en orð þessi síðan strykuð út aptur.

(Blis. 158, b.) na til gjalda oc ut gongo um alt saman feet.¹ En ef hann teyr *eigi* við þa er honom er boðit feet, þa secz hin *eigi* anyt fiar þess, er aðr hevir haft feet. Ef þat fe er dávt er hann hafðe á leigo sellt, þa scal hann gjalda honom bu fe anat slíct fyrir ef hann hevir til, scal bu fiar eyrir leysa hverr anan oc sva vara ef hann hevir *eigi* bu fe til, hann scal *eigi* lamblavsar ær gjalda nema hann hafe sva leigðar. ^a Ef andmarcar þeir verða a bú féno er honom syniz sva at þat se *eigi* avetr fəranda eða mune þat *eigi* igiold ganga þott þat komiz fram, þa á hann cost af at lata fe þat oc gjalda honom anat fyrir iafn gott. ^b Nv lætr hann af fe þat eða lógar a nökorn veg er *eigi* ero þeir andmarkar at, þa er þat gørtøke oc færir til meira máls oc vardar scog gang. Enda a hann heimting til fiar þess hvar sem niðr komr er hin hevir selt eða gefit. Ef sa komr *eigi* eptir leigo feno er a sva snemma sem mælt er, enda segi hin *eigi* sina abyrgð af er hafðe en næsta dag hælginē, þa secz hann *eigi* á nyt fiar þess til ens v.^{1a} dags þess er vii. vicor ero af sumre, ef hann byr isama stað enda comi hin *eigi* til er á, en hvergi scal hann abrot fara með. Rett er þeim manne er þar býr í sama stað at lata miolca fe þat oc lata vardveita nyt fiar þess til þess er sa komr eptir er á, enda á hann cost at reka fe þat til handa þeim er á oc fara sva með sem með sitt fé, enda abyrgiz hann *eigi* þa feet ef hann fer sva með. ^c Hvar þess er maðr þigr nyt af anars manz fé en þess er á, o lofat visvitande þa a hin

a) = Á. M., c. 27.

b) = Á. M., c. 28.

c) = Á. M., c. 29.

1) Deplinum er við bætt.

cost at lata varða scoy gang eða ger (Bls 159, a.) tæke ef þat vill hældr. Ef hann vill til ens meira máls féra oc scal hann stefna oc láta varða scoy gang oc quæðia til xii. quíðar goða þan er sa er íþingi með er sótt er. hvart hann hafe þegna nyt af fe því er hann hevír stefnt vm. Nv ber .xii. quíðr a hann þa scal hann beiða ser biarg quíðar heimilis bva sína v. til þess sem hann þickiz hellzt efne hafa hvárz er at hann hevír eigívitat eða hevír sa lofat honom er á. Nv hvarn þeirra sem ber ihag honom oc secz hann eigí þá enda scal hann slict quæþia ser biargquíþar þott til gertokes se fært. Eigí tær boandanom sa biarg quíðr at hann hafe eigí vitat ef síár nytin hefír þar verit hofð halfan manað eða lengr. samfast. ^a Ef maðr felr fe íne at avðrom oc asa maldage at halda með þeim sem þeir verða asáttír. Nv felr hann fe íne at fúlgo mála réttom. hann scal ala fe þat sva at ohátt sé fyrir holda sacír oc gæta sva sem síns síár. oc sva sem þá munde hann ef hann ætte þat fé. hann abyrgiz við þeim andmorcom oc avvirdom öllum er þat fe fær af því scaða er hann gætír þess anan veg en síns síar þess kyns. þegar er hann nytír nyt af fúlgo féno. þa abyrgiz hann at öllo þat fe hvárz þat er fyr eða síðar. enda scal hann sva af hende leysa þat fe sem leigo fe. Nv hvatke er fe því verðr at vaglata. þa scal hann sva fe því at biarga oc sva af láta oc sva varðveita at öllo sem þa munde hann ef hann ætte.

225. vm eínkunnir

^b Hver maðr scal eina eínkun eiga a fe síno. bæde navtom oc savðom. Maðr scal eínkynt hafa fe sit þa er

a) = Á. M., c 30.

b) = Á. M., c. 11; sbr. við þetta efni Á. M. Landabrigða-þ., c. 37, sqq.

viii. vicor ero af sumre. þat er hann náir. Ef hann gerir eigi sva oc varðar utlegð. Ef fe o einkynt (Bl. 159, b.) kemr i anars manz land en þess er á anat en dilcar sipan er viii. vicor ero af sumre eða siðar. þa á sa er a lande þvi byr at einkyna fe þat sine einkun oc eignaz hann þá. ef hann synir hvom v. feet adr. ^a Ef maðr einkynir lamb anars manz i stecc. oc varðar þat eigi við lög ef quidr ber at hann hygz eiga. Hann scal biða hinom gott lamb fyrir o einkynt ef hann hevir þat til þegar er hann verðr var við. oc a hin cost at kiósa hvárt hann vill hafa þat eða hitt er hann atte adr. Ef hann byðr eigi lambit oc varðar honom vtlegð. við þan er atte. Ef maðr einkynir fé manz sine einkun oc vill ser eigna anars fe oc leynir þioflavnom þa asá orðe at raða er fe á. Ef maðr einkynir fe manz oc legr anars manz einkun á en þess er á. oc varðar honom fiorbavgs garð við hvarntuegia þan er átte feet oc hin er einkunena á. Nv markar maðr fe anars manz olofat þess marke er feet á oc varðar þat utlegð. Navt oc savðe oc svín scal maðr marka a eyrom en fogla scal marka a fitiom. oc ero þav ein lög möre a þvi fe. ^b Hverr maðr er scyldr at safna vm land sitt eða vm þat ból er hann býr á. fe þvi öllo er hann ma fina oc hann a at varðveita. oc láta reca til lögrétta þeirra sem heraðs menn ero asáttir at vera scal. utlegð varðar þeim er eigi gerir sva. oc a sa süc þá er vill þeirra manna er þar eigo lögrétt við hann enda abyrgiz hann feet þat er hann safnar eigi sva. við þa er eigo. Maðr scal sitt fe eitt a brott reka fra rétt. þviat eins anars manz fe ef sa hevir vm boðit er á. Nv recr hann anars manz fe fra rétt at

a) = Á. M., c. 12.

b) = Á. M., c. 13.

olofe þess er á. oc utlagaz hann við þan er a vm þat. enda abyrgiz hann fe þat. (Bls. 160, a.) til þess er hin ma¹ heimta er á. ^a Sa maðr eignaz dilc er ána á þa er leipir. Nu villaz dilcar irétt oc scilir menn a eigin orð þa scolo þeir beida sciptis þa menn er til telia enda scal þa huerr þeirra sýna þa sina savðe er þess være at vön at þa dilca mundi leiða. *bróm* v. þeim er næstir hva rettene þeirra manna er þar se þá. oc scolo þeir scipta dilconom þeim öllom með þeim er eigi kenaz ær við. Nu verða eptir dilcar þeir er eigi kenaz ær við. enda se sciptissens til beitt at ene efsto réttene. þa á boanden sa er rettena varðveitir at sýna buvm. oc legia sina einkun á. oc eignaz hann þa. Nu ganga þeir þaðan abrott þa a huerr at einkyna er vill isino lande. ein log ero vm dilc savðe oc navta oc geita. ^b Ef maðr a hruta oc scal hann in hafa látna fyrir vetr nætr. eða fyrir gört sva at eigi fae ær við þót blösma gange. þa alla er hann ma heimta geta. En ef hann gørir eigi sva þa varðar honom utlegð. ef eigi geriz mein at oc a sa süc er vill. Ef hrvtin gørir scaða þa scal hann bøta av visla bótom sem bvar þess meta er scaðin var gøR enda a hann þa søkena. En ef hrvtin gørir manne v. avra scaða. eða meira þa varðar *siorbavys* garð þeim er hrut á. Ef hrvt manz gengr i anars manz savðom eptir vetr nætr. oc se eigi fyrir gört þá a hann at gellda hrvt þan ef hann vill oc fara sva at sem hann gelde sin hrut. sva scal fara vm hafra et sama. Ef hrútr deyr af gelldingo þa scal hann gera

a) = Á. M., c. 14.

b) = Á. M., c. 15.

1) Ritarinn hefir í fyrstu skrifað nair at, en ritað síðan ma fyrir ofan, án þess að draga hitt út.

til oc varðveita til handa þeim er á ef hann síðr. ^a Fe þat er þar verða eigi eigendr at, sa maðr er rettene (Bls. 160, b.) varðveitir. *scal quedia til bva v. landeigendr þa er næstir bva rettene þeirra manna er þangat eigi savðom til at safna, at scripta savðom þeim með ser til varðveizlo, er þar verðr eigi eigande at, þeir bvar vi, er savðæ þa varðveita scolo segia til at kirkio sócnom eða at manna fundom hve margir savþir þar ero þeir eptir er eigi er eigande at eða sva með hverio marke ero, ef hann veit. Nu coma þeir er eigo þat fe, oc scal þat hafa abrott hverr er á at osekiu oc sýna þeim er land varðveitir þat er savðrin var í þa er hann tóç. ^b Hvar sem maðr hittir fe anars manz ilande því er hann a at varðveita, oc scal hann sagt hafa monnom til a xiiii. nóttom enom næstom er hann veit. Ef hann¹ hefir feet til þess er manaðr er af vetri eða lengr þa scal² hin láta honom uppi fulgo slica sem bvar meta at vert er. Ef hann hevir sva abrott feet sa er a, at hann lætr eigi fulgo uppi þa verðr hann utlagr vm þat iii. morcom við þan er feet hafðe at varðveita oc a þo at demaz fúlgan. Ef sa verðr var við er feet hefir at varþveita at hin vill abrott taca er a oc varðar honom eigi þott hann late eigi a brott hafa ef honom er eigi fulga láten uppi. ^c Nv kemr sa eigi til er a at miðiom vetri, þa a sa at heimta til heimilis bva sina v. þa er næstir bva er varðveitir feet, oc virða við bók, enda scal hann sýna þeim einkvn aféno, oc sva færa til marcs sins enda eignaz þa feet*

a) = Á. M., c. 16.

b) = Á. M., c. 17.

c) = Á. M., c. 18.

¹ og ²) Við bætt.

alengr. þeir scolo sva virða fe þat sem þa var vert er þangat com.¹ hann scal þat fe giallda sem þeir virða et næsta vár er hann veit huerr á. oc hin heimtir. Ef hann heldr fe þvi fyrir hinom er a oc varðar honom utlegð. Nv bregðr hann eigi af einkun eða lætr eigi virða feet sa er (Blis. 161, a.) varðveitir. þa ma sa hafa abrott er a þegar hann kómr eptir oc lata hinom uppe fulgo slica sem hvar meta. ^a Sa maðr er feet hevír varðveitt vm vetrin hvart er hann hevír af einkun brvgðit eða eigi þa scal hann segia til einkunar fiar þess er hann hefír varðveitt vm vetrin iþingbrecco a soenar þingi þvi er hann heyr sialfr oc vísa þeim monnom til heimilis sins. oc taca þar hvart er þeir eigo heldr sitt fe at hafa. eða verðit. þa er vii.² vicor ero af sumre. Nu kómr eigi eigande til enda hevír hann eigi virða latet feet þa ahann at hafa nytiar af þvi fe sem hann eigi. enda abyrgiz hann eigi. scalat hann lóga fe þvi a engi veg.³ hann scal til segia iii. vór iþingbrecco sva at meire lutr⁴ þingheyianda heyre. Nu verðr eigi eigande at þvi fe aþrimr sumrom. þa scal hann segia til at lög bergi et þripia sumar. enda eignaz hann þa ef engi gengr við. ^b Ef menn taca einkun at erfð. þa scolo þeir sva scipta sem anare erfð. Nv vill sa maðr gera bú er engva á einkun adr. þa scal hann segia til iþingbrecco a þingi þvi er han heyr siálfr hveria einkun hann vill hafa oc spyria at þar ef menn vite nockorn mann þan er þa einkun eigi.

a) = Á. M., c. 19.

b) = Á. M., c. 20.

1) Deplinum er við bætt.

2) Skinnb. í Á. M. safni hefr viii., sbr. að öðru leyti hér fyrir framan bls. 155 (Á. M., c. 11).

3) Deplinum er við bætt.

4) Laustaring fyrir lut.

Nu lataz menn *eigi* þan man vita sams heraðs honom er þa einkun *eigi*. þa á hann at hafa einkun þá at osekio. Huerr maðr þeirra er hann færir bv sítt i þan hrepp er hann bio *eigi* aðr. hann scal segia til þeirrar einkunar er hann á a samquamo þeirri er næst verþr¹ i þeim hrepp er hann hevír bvít iført. Ef nokor maðr er sa i þvi heraðe er þá einkun á oc scal sa bregða af er scemr hevír verit bve sino i þvi heraðe. hvar þess er savða gang (Blis. 161, b.) þeirra ber saman. Hvar þess er þeir verða varir við þat at² hvartuegia ber saman savða gang þeirra oc einkun. þa scal sa þeirra er fyr fregn gøra orð til fundar við anan oc segia deili a. Nv hevír anar þeirra erfða marc. en anar cavpa mark. eða at gíof tekít enda hafe þeir íafn lengi báþir verit bvi sino íheraðeno þa scal sa afbregða er *eigi* hevír erfða marc. J öllom stöðom þeim er þeir hafa anat tuegia báþir erfða marc eða hvárgi. þa scal sa þeirra afbregða er færa savð fe á. EN ef þeir eigo báþir íafn marga þa scolo þeir luta með ser. Ef þeir verða sva fremmi varir við at einkunena ber saman með þeim ef fe þeirra er afíall rekit þar er þeir eigo samgengt. þa scolo þeir telia fe þat er þeir léto reka í afrétt oc vína eið at þvi at sva mart er feet sem þá hafa þeir talit. oc þess kyns fe. oc sva gamalt sem hann á. Nv scal hvar þeirra vm havstet syna heimilis bvom sinom v. þat fe er þeir heimta. Nv scal at íafnaðe scripta með þeim vm heimtingar sva at bvom þeim v. syniz íafnt hafa heimt er næst bva rétt þeirra er þeir heimta mestan luta fiarens. Ef anartuegi þeirra kómr kenendom til sins fiár scal sa hafa fe þat at afname.

1) I stað orðs þessa sýnist i fyrstu hafa verið skrifað er.

2) Tvítékíð i skinnbókinni.

oc eiga þeim mýn mína oc færia¹ fiar ván i afrétt sem² han getr kenendr til. ^a Þeir scolo kenendr vera er réttir se at tengðom iquidom. Sa maðr er kenendr vill færa til fiar sins. hann scal vana eið at því at hann átte fe þat er³ i afrétt fór oc hevîr eigi síþan lógat. EN kenendr scolo vana eiða at því at hann átte fe þat er i afrétt fór. oc leggja þat undir þegnscap sín. (Bl. 162, a.) Nv heimtîr anar þeirra betr eða fleira fe enn⁴ van eigi oc legr lavn á. þá asa orðe at raða vm er einkvn a við hann. Nv heimtîr anar þeirra betr en anar. þa scal hin beiða hann lavgsciptis.⁵ ef sa lætr eigi hinom uppi lög scipti vm feet. þa varðar honom þat utlegð oc stefna til gialda vm feet iafn mart sem hann hevîr oheimt þat sumar oc a honom þat at dæma oc iafn gamalt fe. Heimîlis bvar hans scolo scilia þat hve marga savðe hann atte eða hve gamla. ^b Ef sa maðr bregðr bue sino er einkun á. oc á hann at liá einkvnar þeirrar þeim manne er hann vill. oc a hann þo at hafa þegar er hann vill. sina einkun. Nv bregðr hann bue enda lér hann engom⁶ manne einkunar oc verðe hann ör savðe oc a hann eigi þa ein kun helldr en aðrir menn. ^c Engi maðr a at hafa alstyfinga nema lofat se ilögretto. en ef hann hefir þa varðar honom fiorbavgs garð. Ef maðr tekr þat fe at erfðom

a) = Á. M., c. 21.

b) = Á. M., c. 22.

c) = Á. M., c. 23.

1) Þannig (fyrir færa).

2) Leiðrétting fyrir se.

3) Rítað ofan línu, ef til vill með yngri hendi.

4) Hér á eptir skrifað ANAR, en orð þetta síðan dregið út aptur.

5) Deplinum er við bætt.

6) Í fyrstu rítað a vðrom, en leiðréttt síðan þannig, ef til vill með yngri hendi.

alstyfinga oc er honom vite laúst at eiga þat fe meðan þat lifir en *eigi* scal hann *sva* einkyna ne eitt. Maðr scal *eigi* alstyfinga giallda manne. enda scal *eigi* taca nema þegar lóge af. eða sá *eigi* þat marc aðr hann tecr. Nu scal til saca þeirra allra er her geratz iþesso mále *quedia* ix. *heimilis* bva a þingi þess er *sottr* er. þa er *fiorbavgs* garð *varðar*. EN bva v. þar er fe vite ligr við. Enda allt þat anan veg er gert iþesso male einn her var mælt. þa ligr við iii. *marca* fe vite nema talit se meire sect til.

226. vm hross neyzlor

^a Ef maðr felr¹ hross ine at manne. at fulgo mála rét tom oc abyrgiz² hin þat iafnt sem fulgo fe anat. Ef menn neyta hross þess oc á sá at søkia vm navtnena er á. enda verðr iafn secr sa er varð- (Bl. 162, b.) veitir vm navtnena sem aðrir menn nema hann scyllde at ölle abyrgiaz. þa a hann at neyta sem sína hrossa. oc spilla *eigi* oc a sa at søkia vm hross navtnena er abyrgiz. *eigi* a sa at neyta sialfr er a. ne lofa avðrom monnom.

a) = Á. M., c. 31.

1) Síðasti stafurinn í orði þessu er ritaður ofan línu.

2) Hér a eptir ritað hann, en mað út aptur.

rann soena þátr

227.

^a Þat *scal* huerr maðr hafa alande osso er a. nema gefit vili hafa eða golldit. Ef maðr tekr þat er anar maðr á olofat oc a maðr at föra þat til görtokes ef penningis er vert eða meira. Sva *scal* stefna sa er a gripen vm görtöke oc til giallda tuedra slicra sem bvar meta oc láta varða iii. marca secp oc *quedia* til heimilis bva v. aþingi þess er sottr er. Ef maðr tekr fe fra manne þat er vert er hálfis eyris eða meira fiár. oc leynir sa eigi er tecit hevir. oc vardar þat scog gang. oc *scal* stefna vm tökona vm þat at hann vile ser fe nyta¹ enn eigi vm þiof scap. Ef maðr tekr fe fra manne hálfis² eyres vert eða meira oc leynir þiof laðnom. þa er costr at föra til þiofscapar oc stefna oc telia hann sekian scogar man ef quiþr ber han sanan at söc. oc *quedia* til xii. quidar. Nv berr quidr af honom oc er eigi sócn til þa at sökia vm illmælit. ef hann quað sva at istefnone. Enda stefne hann af því at hann hygðe hann sanan at en eigi fyrir háðungar sacir. Ef maðr stefnir manne ifa lavst vm þat at hann hafe því stolet ef quidr ber

a) = Á. M., Vigsl. c. 115. Þessi þáttur flonst ekki í skinnb. í Á. M. safni.

1) Skrifað neyta, en dregið undir e.

2) Lagfæring fyrir half.

hann osanan at. *oc* er þa sócn til illmælisens. Hann a cost at nefna *ser vatta* þa þegar ef hann heyrir *oc* stefna *vm* illmælit. *oc* telia *varða fiorbavgs gard*. *oc* sokia við váttorð. Enda a hann cost at nefna *vatta* at framsögoni *oc* stefna *um* illmælit at lög bergi síþan er quíþr bar af honom *oc* sœ- (Bl. 163, a.) kia et sama sumar. Þess er *oc* costr at stefna síðar *vm* ill mælit *oc* sokia við xii. quíþ. Enda nytr hann eigi biargquíðar ef hann stefnde ifa lavst. Ef maðr stefnir þeim manne *vm* þiofscap er aðr hefír kuðr *oc* saðr orðen at þiofscap *oc* varðar þat eigi við lög þot þa verðe hann ósaðr at. ef hann stefnde af því at hann hugðe hann sanan at. *oc* hann¹ visse hann eigi osanan at. Þíof söc skal sótt a eno .iii.^a þingi þaðan fra er hann spyr sócnar aðilen. alldregi fyrniz leynd þiof söc. Sva skal sokia at öllo *vm* fiartokona þar er maðr lætr *scog gang varða* sem þiof söc fyrir utan atquæþi. Görtækis söc fyrniz eigi. Cost a maðr at höfða söc við hvarn er vill þan er gripen hevír at halda eða hin er hann hygr at stolit hafe. Jafn micít varðar manne ef hann þigr eða cavpír vis vitande þiof stolit. sem hinom er stal. Sa er þiofs návtr. *oc* sva þeim er reð þiof raðom. þa skal sokia við en söino gögn sem þiofin. Ef maðr selr manne eða gefr þat er hann veit at þíof stolit er. *oc* villír hann heimild at. þoat hann visse eigi þa er honom var heimldr. *oc* varðar *scog gang* við hvarntvegia þann er hefír gripin selldan *oc* sva þan er átte. skal sokia við xii. quíð. Hvar þess er maðr hefír heimilld til þess gripar er teken er fra manne eða stolen. *oc* hugðe hann *ser* heimilan mundo verða þótt hann fregne síðar anat. *oc* er honom rett at hallda þeim

1) Ritað ofan línu.

grip til doms. Þar er maðr þermlaz sins gripar oc þickiz hann vita at maðr hevîr grip þan at hallda. sa er keyptan hevîr eða þegin eða at lâne oc naer (Blis. 163, b.) hann eigi at siá. Sa er gripenn á scal beiða með vátta at hin syne honom gripin eða sele¹ fram.² Ef hin selr eigi fram þa er costr at fela a byrgð ahende honom til doms. oc stefna honom til brigðar oc til ut gongo oc lata varða iii. marca utlegð. ef hin synîr eigi gripenn. lengr er beiðt er. Ef maðr kenîr grip ihondom manne oc quez sa eiga at giof eða at caype. eða at varð veizlo. Ef hin tecr abrott oc varðar þat scog gang.

228. vm rán.

^a Þat er hannd rán ef sa tecr or hende honom eða af honom. Ef maðr helldr eigi á oc quez hann þo eiga. en hin tecr þan grip abrott. oc er þat ravða rán, varðar þat scog gang. At hvaretuegio atferþ þeirre þa secz maðr þar a síno eagine. ef hann tecr af þeim manne er heimild hefîr til. Þa hefîr maðr heimild til. ef sa maðr heimîlar honom er foráð á avra sinna oc hann hygr at sa mætti honom heimîlat vina þan grip en eigi ellegar. Ravða rán scal sva sökia at queþia scal til heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er. Ef maðr fiðr grip sin vti eða îne oc tecr hann a brott. oc scal hann segia lög fostom monnom til ef þeir ero hia þar a þeim bæ. Enn ef þeir ero eigi hia þa scal hann fara leið sina oc segia a næsta bæ. oc mæla sva. Ef nokor kenîr ser þena grip

a) = Á. M., c. 116.

1) Síðari 2 stafrnir í orði þessu eru ritaðir ofan línu.

2) Deplinum er við bett.

comi sa þingat til min oc *queþa* a hvar *hann* a heima oc feli *mer* abyrgð á hendi til *doms*. þviat eins *scal* *hann* *sva* með fara ef *hann* átte þa er fra *honom* villtiz. Ef *maðr* vill brigþa grip þan þa *scal* *hann* coma til aenom næsta manaðe oc fela¹ *honom* abyrgð ahendi til *doms*. Hvarz áto þyfe er meire eða *mini* þa er *maðr* steln þvi er átt er. eþa *bloðugri*² bráð. þa er *costr* at stefna til scógar.

229. vm rannsoenir.

(Bls. 164, a.) ^a Hvert er *maðr* misser *fiar* sins .ii. avra eða meira við ein man a xii. manaðom. Þar er *costr* at stefna vm stuld þan til þræl *doms* ef *hann* hevur þióf lavnom leynt. *sva* sem þræll være fadir *hans* en ambatt moþir. oc felle *hann* a navðigr aiorð.³ telia ser fe *hans* allt. þar *scal* *quæðia* til heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er. hvert *hann* hafe þvi fe stólit. a þeim xii. manaðom oc nefna *hann*. oc þióf lavnom leynt. eða hafe *hann* eigi. Ef quidr ber *hann* sanan at þvi. þa a at dæma *hann* þræl fastan afótom oc hinom fe *hans*. Sa *scal* oc hafa omaga þrælsens ef ero er *hann* sökir til þrældoms. Sa acost at legia lög sculld á omaga þrælsens. *honom* *scal* frelse gefa ef *hann* þickir þess verðr vera oc *scal* *hann* ifrials giafa æt at framförslo. oc at arftöko.

a) = Á. M., c. 117.

1) Leiðrétting fyrir fella.

2) Leiðrétting fyrir blgðugri.

3) Deplinum er við bætt.

230. rannsöcna þátr.

^a Sa maðr er misser fiar sins, hann á at ransaca ef hann vill. Hann scal biðia menn til ransöcna^r með serinan hús oc af næstom bæiom til þess er hann hevır xxx. manna. Ef men vilia eigi fara með honom oc varðar þeim iii. marca utlegð. Hann scal eigi fleire menn hafa en xxx. hann scal þar upp hefia ransöcna er hann vill. Ef hann vill fleire bolstaðe ransaca en ein oc scal hann eigi yfir hefia ransöcna vm þa bolstaðe er þeim ero næstır er hann hóf upp ransöcna. þeir lax menn scolo ganga at garðe þar er þeir vilia ransaca. þeir scolo iii. einır i garð ganga oc til hvss. hann scal sialfr en þriðe. eða sa maðr er hann fær til at mæla malom sinom. Hann scal beiða böanda þan er þar byr með vatta at hann oc þeir er fyrir ero festi (Blis. 164, b.) þeim oc handsale grıð at lögom til ransöcna^r. Hann scal oc eigi hafa fleire menn fyrir en .xxx. han scal¹ oc handsala² þeim grıð oc hvarır avðrom. Ef boande varnar grıða oc varðar þat scog gang. Nv lætr hann grıð uppe oc handsalar. þa scal hvar þeirra nefna þar vi. menn or anars flocke þa er hann vill i þav grıð. þa ero xii. menn igrıðom af þeim vi. tegom manna. en allır þeir vi. tegır manna undır grıðom. Boanden er eigi scyldr at láta grıð uppi ef þeir ero fleire saman en xxx. Ef menn ganga ilið þeirra obedit oc varðar hveriom þeirra iii. marca utlegð oc asa söc er ransaca vill. Ef hin hevır fleire menn fyrir en xxx. oc varðar honom þat scog

a) = Á. M., c. 118.

1) Við bætt.

2) Ritað \bar{e} g handsala, af því ritarinn hevır fyrst ætlað að skrifa eigi, en gleymt síðan að stryka það út.

gang. oc er þa varnat gríða. Nu festa þeir gríð með *ser oc scolo* þeir allir þa til dura ganga er aðr voro utan garðz. þeir *scolo* þa beiða boandan með *vatta* at hann láte þeim ransócn uppi. *Honom varðar scog gang* ef hann varnar ransócnar. *Þeir scolo* beiða hann þess at ut gangi menn þeir allir er ine ero þar aðr nema sa maðr ein er liós bere fyrir þeim oc luke lásom upp. Þegar er anan veg er beiðt ransócnar en nu er talit. þa er hann eigi scyldr uppi at láta. Ef onor atferð er af boandans hendi en su er her er nu talet at þeir eigo hann at beiða. oc er þa varnat ransócnar. Ef ransócn er uppi láten. þa *scolo þrir*¹ menn in ganga af þeim er ran saca vilia oc ein or hixa liðe. sa *scal* bera lios fyrir oc lúka lásom upp. *Þeir scolo* iiii. menn in ganga. Men *scolo* láta ransacaz aðr gange in at eigi bere þeir fola ahendr² monnom. enda sva þeir er út ganga. Ef þeir vilia eigi láta hafa lucla at lúka lásom upp. oc verða lóc þeirra oheillog við brote. *Þeir scolo* enir somo (Bis. 165, a.) ransaca iöllum stödom uti oc ine. *Þeir scolo* eigi avvisla gera iransócn þan er hinom se mein at. ne fiárscaðe er fyrir búa. Ef þeir bera ofr afle eða fara at ologom at ran sócn anan veg en nu er talit oc varðar scog gang ef þeir fíxa eigi þar ine enda verðe boandin osaðr at en ellegar varðar ecke. En þott þeir finni inne þar fóla. oc *scalat* drepa þa menn ne at þeim gera ecke nema þeim verðe handnumit. Sva *scal* at soen fara vm þan þiofscap sem þar er eigi er ran sacat. Ef þeir bera in fola a hendr monnom er ransaca *scolo* eða lata bera aðra menn. þa varðar þeim scog gang enda varðar þeim þa þat allt er þeir fara at ransócn slíct sem aðr.

1) Ágizkun fyrir þeir.

2) Hér á eptir ritað þeim, en orð þetta síðan dregið út.

Nu *scal vm sacir þær allar er af ran sócn geraz stefna heiman oc quedia heimilis bva v. til aðingi þes er sottr er.*

231. *vm gripa tak at misfanga.*

“Ef *maðr* tekr grip manz at hiblym *oc* vill han calla *ser* misfanga. þan *scal hann* þan grip hafa apr borin avico fresti *eda* fyr *oc* selia ihönd þeim manne er þar byr næst því er hin mistóc gripen ef hin er *eigi* þar er á. Nu vill sa *eigi* við taca þa *scal hann* heim hafa með *ser* oc segia til sins heimilis oc abyrgiaz. enda hafa til þings¹ et næsta sumar oc segia til at lögbergi. Sva *scal* sokia sem *vm* aðrar fiartekior. Ef *maðr* fer *eigi* sva með *sem* nu er tint eþa sva ef *eigi* er misfangi þott sva se callat. Þar a misfanga at bera er *maðr* tekr þess kyns grip abrott sem *hann* lætr eptir ivapnom. en hross þess kyns sem *hann* átte oc sva lítt. enda sva *vm* aðra gripe sem nu er tint. hvart er kyk fe *eda* aprir gripir. þa *scal hann* þess kyns grip abrott hafa. sem *hann* átte oc með þeim lit. oc er þo þvíat einv² (Bl. 165, b.) misfangi ef bvar vilia sva borit hafa. Oc ef sa *maðr* er þan grip átte tekr *oc* hins grip at misfanga oc *scal* sva með fara et sama sem *hinom* var aðr til handa talit. oc er þar hvaromtuegia misfangi. Ef *maðr* tekr grip anars manz a alþingi *eda* afiöllum uppi *eda* at obygdum at misfanga. oc siðr *hann* *eigi* aðr *hann* kómr iherað. þa *scal* segia til bvvum þeim .iii. er þar ero næstir agöto hans þegar er

a) = Á. M., c. 119.

1) Með yngri hendi er ofan línu fyrir framan orð þetta skrifað al (= alþings) og svo er það einnig haft í útg. Á. M. nefnd.

2) Fyrst skrifað eins, en gjört síðan úr því þannig.

hann fiðr at *hann* hevír misteket *oc* secz *hann* þá *eigi* a með för þess gripar. en *hann* scal abyrgiaz *oc* hafa til alþingis anat sumar ef *hann* mistóc þar. HIN secz *oc* *eigi* a með för *hans* gripar ef sa hafðe i ombon þan abrott hafðan. ef sa ferr *sva* með sem *hinom* var til handa tínt. Maðr scal fært hafa *hinom* er á ahálfom manaðe þeim er *hann* veit misfangan ef þeir ero sams fiordvngs eða *sva* ef *hann* má comaz ahálfom manaðe fyrir leiðar lengð þott *eigi* se samsfiordungs.

232. vm reizlor

^a Þat er lögpundare er viii. fiordungar ero ivétt en .xx. merkr *scolo*¹ ifiordung vera. Ef maðr apundara meira eða mina en mælt er *oc* varðar þat iii. marca seþ. Nv reipir *hann* rangar véttir eða mælir rangar alnar. *sva* at munar vm öln i xx. álnom. þa varðar þat fiorbavgs gard. Sa asoc þá er sins hevír i því mist. En ef *hann* vill *eigi* sökia þa á sa er vill. Nio *bva* scal til þess quedia aþingi. stefno soc er þat.

233. vm verpla kast *oc* tafl

^b Þat er mælt ilögom várom at menn *scolo* *eigi* casta verplom til fiár ser en ef casta *oc* varðar fiorbavgs gard. Men *scolo* *oc* *eigi* tesla *sva* at þeir legi fe við. *oc* enga þa lute er manne þickir betra at hafa en on at vera. En þeim er fe legr við tafl eða aðra lute þa er varðar fiorbavgs gard. enda erat heimting til fiar

a) = Á. M., c. 120, og (eptir skinnb. í Á. M. safni) Á. M., Kaupa-b., c. 83.

b) = Á. M., c. 121.

1) Ritad ofan linnu.

þess. En eigi (Bls. 166, a.) skal kasta. Sa asöc þa er vill. inan fiordungs manna. oc er rett at lysa a varþingi ef þeir ero sam þinga enda er sa aþingi er sótr er. oc quedia þar til heimilis bva v. þess er sottr er. oc scolo inan fiordungs menn lysa fyrir drottins dagen. ef þeir hycia. En þa ahver er vill eptir hælgena ef sa er aþingi er sottr er. EN ef hann er eigi aþingi oc er rett at lysa at þinglaýsnom oc til sócnar anat sumar. oc bana for ef vill. En ef .ii. sökia ein man vm þan lut oc a sa at rada er sökia vill til laga.

vm hreppa scil.

234.

^a **L**öghreppar scolo vera alande her. EN þat er löghreppr er xx. boendr ero i eða fleire. þviat eins scolo vera fære ef lögrétto menn hafa lofat. Þeir boendr scolo eiga at gegna þingfarar caupe er til hreppatals ero talþir. þoat maðr scipte hreppom sinom ifjordunga eða ifridiunga eða sva sem þeir vilia scipt hava til mat giafa eða til tiundar sciptis oc er rétt at þeir verðe þar fære ilut hreppsens en xx. Sva scolo hreppar séttir at huerr bóande scal sitia et næsta avdrom scolo sva hreppar allir settir sem nu ero. Landeigendr .v. scolo vera tecnir til sócnar i hrepp¹ hveriom at sökia þa menn alla er oscil gera ihreppenom oc sva at scipta tiundom manna² oc matgiöfom. eða sia eida at monnom. Rett er at þeir menn se eigi landeigendr er sócnar menn ero ihrepp ef hrepps menn ero allir a þat sáttir. Ef maðr sitr at hreppa móte oc kómur hann ianan hrepp með bú sitt. þa a hann cost at kiosa sic ianan hrepp með hv sitt ef hinir ero þo

a) = Á. M., Kaupa-balkr, c. 39. (Í skinnb. i Á. M. safni er þessi grein þarur af Kaupa-balki, eða þættinum Um fiarleigur.)

1) Leidrétting, samkvæmt skinnbókinni í Á. M. safni, f. h æ x.

2) Ritad ofan línu.

xx. eptir. *éða fleire enda lofe hinir er fyrir sitia. Þeir menn ero til þess scyldir er til socnar hafa hlotiz. éða sva ero til tecnir at allir hreps menn ero a þat sáttir at* (Bls. 166, b.) *scipta matgiofom oc tiundom oc manna elde isinom hrepp hverir socnar menn. Þeir scolo sva scipta manna elde at þar verðe iafn mikil gisting ahundraðe hverio sculd lavso þeirra manna er þar bua ihrepp. Hreps menn ero scyldir at ala þa menn er sócnar menn scipta a hendr þeim til eldes. Þeim monnom scolo þeir scipta ahendr þeim er þeir verða þar þrot rada ihrepp oc þeim er sva coma ahendr þeim er þeir visso eigi þá von til er þeir bygðo lond sin éða toco ser hiú. Sini landz bygð scal huerr maðr biarga hvart sem hann a isinom hrepp éða iavðrom til fardaga þeirra er hann hevir þeim bygt. þa scal hann lata neyta sins fiar fyrst en ef þeim viðr eigi sitt fe þörf. þa scal sa legia sitt fe fyrir þa er þeim bygðe. éða föra þa menn til fram förslo ella. iii. marca seþ vardar ef maðr bergr eigi sini landz bygð. " Þat er vm fiordungs omaga oc vm þa menn er hrepps menn ero scyldir at ala. at þeir scolo þa ala iafn væl sem hiu sin oc fa þeim klæde þa menn scal eigi af lande selia ne isculd taca. Ef erfingiar omagana ero itueim hreppom þa scolo þeir scipta þeim omógom oc föra þa amillom hreppa til framförsla sina. eigi scolo þeir lata anga þa með húsom. Ef maðr lætr ganga sin omaga ihrepp éða scýtr niðr éða förir ihrepp anan en vera eigi. éða hleypz fra oc vardar iii. marca seþ. oc scal honom föra en lata eigi ganga með húsom. Ef omagi er þar ferdðr ihrepp at ológom ahendr manne*

a) = Á. M., c. 40.

eða er þar scotet i hrepp. þa *scal* sa *maðr* er *omagiinn* er færdr scera *cross* ef hann þickiz hrepps fundar þarfe oc bera þar til næsta hús oc nefna þar hrepps fund at sin .vii. náttu fresti *eða* meira meli oc *queþa* huert hin *scal* bera *cross*. síðan *scal* hverr þeirra láta bera fra ser sva sem sa *mælti*¹ er scar oc láta fara sem dagr deiliz. (Bls. 167, a.) Ef menn duelia *cross* forna *eða* coma þeir eigi til hrepps fundarens. þa *vardar* þat hveriom þeirra iii. *marca* secp. en þa duelia þeir *cross* forna ef þeir færa eigi þegar af hende ser er þeir vito at *cross* com navðsynia lavst. EN þa coma menn eigi² til hrepps fundar ef eigi coma fyrir midian dag þan er a er *quedit*. Allir bændr scolo bera hrepps fundar boð þeir er i hrepp ero saman. þo at þeir se sumir oavðgare en þeir eigi þingfarar cavpe at gegna. enda ero þeir oc iafn scyldir allir at coma til hrepps fundarens. Menn ero iafn scyldir þa at coma til hrepps fundar ef menn vito þótt eigi fylgi *cross* boðeno ahendr þeim. Socnar menn eigo iafnt at scipta þeim monnom ahendr er heima sitia man elde sem hinom er þar ero. Eigi scolo þeir bæde sen ala þa menn er þar eigo at fara i hrepp karl man oc kono barn bæra.³ *scalat* sva scipta man elde ahendr þeim at þav se bæde sen þar. Menn eigo eigi at ala göngo menn vtan hrepps. en ef ala oc *vardar* þat iii. *marca* secp. Þat *vardar* oc iii. *marca* secp. ef þeir ala eigi þa menn sem hiu sin er socnar menn hafa scipt ahendr þeim. *eða* gefa eigi sva matgiasar sem scipt var. Hvervetna þess er maðr gerir sva illa við

1) Lagfæring fyrir mælt.

2) Við bett, sankvæmt skinnb. i Á. M. safni.

3) Deplinum er við bett.

þan man er hann scylde fram föra at honom se ovært við. hvart er hann hevır hann með ser eþa felr hann ixi. þa á huerr maðr cost er vill at taca þan man af þeirre vist er honom er ovært við. oc fá honom vist betri oc heimta fulgor tuenar at hinom slicar sem bvar v. virþa við bók heimilis bvar þess er heimta¹ afúlgona. Þar ero tuenır aðiliar þeirrar sacar við boanda ef hann gefr eigi matgióf þeim manne er honom var scipt at gefa. þar er aðili sócnar maðr ihrepp. enda er sa aðili er þigia scyldi. (Blis. 167, b.) Socnar menn ero iafn scyldır at ala menn ihrep oc gefa matgiafar. sem aðrır menn. enda ero socnar menn sekır iii. morcom ef þeir sokia eigi þa menn ihrepp er eigi gefa matgiafir. eða ala eigi þa menn er sócnar menn hafa scipt ahendr þeim at rétto eða sokia eigi hrepps fundi eða bera eigi hrepps fundar boð. eða ala utan hrepps menn. ^a Ef maðr vill anan sokia at hreppa domi. þar scal sócnare fara oc marka dom stad i örvar scótz hælge utan garz þess manz er hann vill sokia oc marka til sins heimilis þar er hvarke se acr ne engi. hann scal þat gera rumhælgan dag. Hann scal fara til hús þess manz er hann vill sokia. oc nefna vatta. ipat vätte. at ec leg dom stefno við þic oc nefna hann. vii. natta fresti at vit scolom dom eiga. coma þar sva at domr se nefndr fyrir midian dag oc queþa a domstaden. En siþan stefna honom vm þat sem hann vill hann sokia vm oc til þess doms er hann hevır lagðan oc telia honom varða iii. marca seþ. Socnaren scal

a) = Á M., c. 41.

1) Laefaring fyrir heita.

quedia heimilis bva v. þess er sottr er vm þat sem hann hevır stefnt vm oc quedia .iii. nóttom fyrir dominn eða meira mele oc quedia rumbælgan dag oc sva stefna. Hvar þeirra skal hafa innan hrepps menn til doms oc skal hvar þeirra hafa x. menn oc taca þar or þdomendr oc vatta.¹ quid menn scolo at fornaðe. Þria menn skal hvar þeirra nefna idom. Nv vill veríanden eigi nefna domen. þa skal sokianden nefna allan domin. oc er þat íafn rétt sem þeir hefðe baðır nefndan domen. Domr skal vera rumbælgan dag. domr skal eigi vera vm langa fösto ne vm löghælgar tíþır. Eigi skal domr vera þær vicor vi. ii. fyrir alþingi oc þingvicor .ii. oc .ii. vicor epter alþingi enar næsto. Þa er domr er nefndr at hvar þeirra skal biða til hruðningar avðrom at ryðia dom þan oc skal sua ryðia dom (Blis. 168, a.) þan² sem quid. Sa skal biða til hruðningar vm quidın er quadde oc biða þeim er vm er quatt. Fullr er quidr þótt grıð menn se .ii. í ef buar ero or ruddır.³ þeir scolo eıða vinna⁴ þar sem at þinga domi. Ef þeir hafa fleire menn til doms en x. hvar þeirra þa verþr sa þeirra utlagr iii. morcom er til þess biðr menn enda er utlagr hverr þeirra er varnar til farar eða nockors þess er þarf til at hafa innan hrepps manna. Ef utan hrepps menn coma til doms oc scolo þeir eigi vera ilogscilum. en ef þeir mæla lögscil þa er þat sem þeir mæle ecke. Ef þat ber quidr a man at hann hafe alet utan hrepps menn. þa a hin beıða

1) Hér á eptır ritað *oc*, en orð þetta síðan dregið út.

2) Hér á eptır skrifað: *oc skal sva ryðia*, og hófum ver stlept orðum þessum, sem eru itrekun af því sem auðan er komið.

3) Deplinum er við bœtt.

4) Við bœtt.

ser biargquidar at bera *vm þat* hvart han hugde at hin væri heimilis fastr eða eigi. Nu ber *þat* quidr at hann hygde at hann ætte heimili. þa *verse hann* sökine. Þeir domendr *se lo* sit mál hafa *er fleire* ero saman þar. En ef þeir ero iafn margir. þa *scal* afall dæma. ^a Þeir menn er at *scipom* eigo búþir. þeir *scolo* eigi ala utan hrepps menn. ne konor þær er barn bærar ero. þo at þær se inau hrepps menn. þa *menn scolu* menn eigi ala er gongo menn ero. *sva scal* fara at sócn allri við scipa menn sem við boendr nema *þat* at sa er sökia vill scipa menn *vm* man elde *scal* legia dom stefno heima at sín enda *scal* hann sökianden hafa *sva marga* menn sem hann vill til doms. en *verianden* x. menn. oc a scipa maðr slica vorn fyrir sec sem boanden. þeir *scolo* þan dag luka dome sinom. er þeir coma til. Domr a at dæma gialld ahendr scipa monnom xiiii. nóttom eptir dominn þar sem domr var átr. Gialld *scal* dæma ahendr boandanom þors dag þan er vii. vicor ero af sumri. þar idomstaðnom viti gialld. enn mat giald (Blis. 168, b.) xiiii. nottom eptir dominn. ef *vm þat* er sótt. Ef þeir eigo giald haga saman oc *scal* þar gialda vítet. ^b Vite *scal* gialda i lög avrom enda er rétt at gialda igripom. en gripir *scolo* vera eigi verre en tuecia avra se verþir in odyrste.¹ *þat* fe *scal* ofund lavst vera. Lögmetendr *scolo* þeir² hafa til fiar metz þess sa er taca *scal* oc giallda. þeir *scolo* meta til fullra avra. þar

a) = Á. M., c. 42.

b) = Á. M., c. 43.

1) Deplinum er við bætt.

2) I staðinn fyrir orð þetta sýnist ritarinn i fyrstu hafa skrifað *scolo* eða þvumlíkt, en breytt því síðan þannig.

er domr dæmer giald. þa scal dæma fyrir midian dag enda scolo þeir sva til coma. sa er taca scal oc gialda. Ef glepia dom þa vardar fiorbavys garð þeim manne er þat gørir.¹ þeirre söc scal stefna heiman oc quædia heimilis bva ix. til aþingi þess er sottr er. ^a Heraðs sócn scal upp vera höfð a xiiii. nóttom þeim enom næstom er socnar aðile veit sökena. Ef vite verðr sva nær þingi at eigi mätte sokia at heraðs dome. þa scal socnar maðr ihrepp stefna heiman þeirre söc oc quædia heimilis bva v. til aþingi þess er sottr er. Ef sócnar menn vilia eigi sokia at hreppa dome. þa a hver at sokia er vill þær sacir inan hreps manna oc stefna til þings. Þar er sócnar menn vilia eigi sokia þær sacir er þeir ero til tecnir oc vardar þeim þat iii. marca secp oc eigo hrepps menn þær sacir. Stefna scal heiman þeim söcom oc quædia² heimilis bva v. til aþingi þess er sottr er. eþa sa er vill ef þeir vilia eigi sótt hafa. Ef anar maðr sökir þa söc en socnar maðr er til er tekin oc stefnir til þings oc bregðr sökene við þan er sokia scylde. Sócnaren acost þo at sokia ef hann vill ef getr þan quip at han visse eigi sva at hann mætti domin hafa áttan xiiii. nóttom fyrir alþingi. at hin hefde görva sökene þa er hin hevir stefnt vm. enda ber þat quidr at hann mundi þo sokia vm. (Bl. 169, a.) þot hin hefde eigi stefnt.³ Rett er at sócnar menn scipte hreps monnom með ser hveria hverr þeirra scal sokia þeirra manna er oscil göra ihrep

a) = Á. M. c. 44.

1) Deplinum er við bætt.

2) Við bætt.

3) Deplinum er við bætt.

oc *scal þa hvert þeirra sækia er script er til handa. Hvervetna þess er feviti ero dæmð af hreppa male at þinga dome þat scal dæma a xiiii. nottom eptir vapna tac iörvar scótz hælge utan garðz þar er hvarke se akr ne engi þangat fra garde er sa aheimile er sótte.*

235. *vm hreppa mal*

^a *Hver maðr scal þar eiga lög hrepp sem hann hefir af fram förslo verit nema hann se at lögom af comin eða þar ellegar sem næsta brøðræ hans er vist fastr eða nanare maðr. En þat er rétt at ala þa menn er fara til loghrepps sins. nátt verðar elde. þviat eins at dagverðe ef lög heilact er. En þa er þeir coma ilöghrepp sin þa ero þeir boendr er þingtarar cæpe eigo at gegna allir scyldir at ala¹ þa menn slíco elde sem hreps menn verða asáttir. nema þeir fere þa a framförslor. EN ef þeir verða veðr fastir eða meina þeim votn eða firþir þa er rett at ala þa menn meþan maðr vill. eno sama elþeno. Ef þeir menn ero framförslo lávsir er engi eigo næsta brøðra vist fastan eða nanara man. þa ero landz menn allir scyldir at ala þa menn slíco elde sem hinom var mælt adan. Eigi scal gongo monnom veita hus rum þeim er eigi er elde mælt. oc engar veizlor nema til scva eða til fata. ^b EN afbrigð öll þessa máls hvartz menn ero van alnir eða of alnir. þa varðar fiorbavgs garð. eigo hrepsoenar menn þær sacar. Nv þickir bysc-*

a) = Á. M., c. 45.

b) = Á. M., c. 46.

1) Leidrétting fyrir alla.

ope *eigi* gavnur at gefin þa er rétt (Sls. 169, b.) at hann fae man til sócnar. EN þar er hrepps menn gera *eigi* sökia. þa er utan hreps monnom rétt at taca til sócna sva sem vm aðrar hrepp socnir. EN *fiorbavys* gard varðar þeim monnom er til sócnar ero tecnir ef þeir sökia *eigi*. EN v. bva scal *quedia* til *fiorbavys* saca allra þeirra apingi. Pat er rétt at stefna heiman at logheimile manz þar er hann heyre sialfr til alþingis eða til várþings. þess er sa er í er sottr er. Rett er at lysa at þinglavsnom til sócnar anat sumar. Ef menn stefna þeim söcom igögn er þat þer quidr at *eigi* mundi ellegar sóttar vera þa eigo þær *eigi* at metaz. Þar er menn ero sóttir vm man elde. þa er þat lögvorn ef þeir geta þan quip at þeir hugdo at þeir ætte at ala þa menn. Pat er en lögvörn ef¹ maðr byðr gorð byscops á oc hand-salar þat. þa scal þvi *eigi* nita. Pat er en lögvörn ef menn taca gongo menn oc hyða fullri hyðingo. Verðr þo rétt at aðrir² boendr hverfi at at hyða ein man. metaz þær varnir vm þær sacir allar er þeir hofdo aðr gervar aðr barsmiden være. Byscopar eigo at þoka þesso male ef þeir vilia oc hafa uppi ilögrétto. þeim monnom er rett lög vorn siá er til sócnar ero tecnir ef þeir geta þan quid at þeir visso *eigi* at þær sacar voro gervar er þeir voro sottir vm at þeir hofdo *eigi* til tekitt. Þeir gongo menn ero til hyðingar talþir her³ er *eigi* ero elde mælt.

1) Hér á eptir skrifað ef þeir geta þan quid, en orð þessi síðan strykuð út.

2) Í stað orðs þessa hefir skinnb. í Á. M. safni iit.

3) Í staðinn fyrir orð þetta sýnist í fyrstu hafa verið skrifað er, en síðan leiðrétt þannig.

236. *vm fiár giafir*

^a Þott maðr gefe manne fe eða heimile asculdar stöðom þa kemscat hann til heimtingar vm þat fe nema hin sele honom sacar oc fiar heimtingar ahönd sér hvarom þeirra. EN ef þeir iata at gjalda honom at raðe hins er fe átte þa á hann alt mál (bls. 170, a.) við þa en ecke við¹ hin. er fe atte fyrir önd verðo.

a) = Á. M., Kaupa-b., c. 6, bls. 406^b.

1) Þessu orði sleppir skinnb. i Á. M. safni, og verður þa meiningin ef til vill önnur.

237. vm fullrettis orð.

^a **F**iorbavgs *garð*¹ *varðar* ef *maðr* mælir við *man* fullrettis orð. hvart er *hann* mælir við *hann* aheyrenda eða af heyrenda enda a *hann* rétt or fe *hans* viii. avra ens fimtategar ef *hann* verðr *secr* vm. EN þat er full rétte ef *maðr* mælir þat við *man* er *eigi* ma ráða til goðs. hálfrette er þat. er ræðr til *hvarstvegia*. goðs oc illz. Þat ahvergi at standa amillom *mannna* nema gríð *maðr* mæle við *boanda*. eða þræll við *fríalsan* *man*. Þeir *scolo* *sva* sokia vm orð þat sem fullrette se mælt. Þat á gríð *maðr* til *varnar* fyrir *sec* at fara or gríðe *sino* oc hafa ecke *vistar* *sinar* þa fellr sv söc niðr við *hann*. Sua *scal* vera orð huert sem mælt er.² *scal* ecke at scáldscapar male ráða. Ef *maðr* heyrir á oc *scal* *hann* nefna *vatta* at orðeno. ef *menn* segiaz or *vætte* þvi þa *varðar*

a) Kapitularnir hér á eptir allt að tiundarþættinum eru mjög ýmislegs efnis og hefir naumast verið hugsað til að koma þeim undir bálkaskiptinguna, heldur hafa þeir líklega orðið eptir, þegar ráðað hefir verið niður í balka eða þætti (ef til vill á þetta sér einnig stað um greinina hér næst áundan Um hreppaskil). Fyrstu 2 kapitularnir (c. 237 og 238) finnast í skinnb. í Á. M. safni í Vígsl., c. 104, sqq.

1) Uppýfir orðinu Fiorbavgs *Garð* er með hendi ritarans skrifað s. G = (*scog Gang*), sem ef til vill hefir verið eldri og strangari ákvörðun, en kemur að öðru leyti ekki saman við það, sem hér á eptir segir, eða við skinnb. í Á. M. safni.

2) Deplinum er við bætt.

þeim iii. *marca utlegð*. enda ero þeir þa *iafn* scylldir at *bera vætte sem ádr*. Ef þeir ero ii. *saman oc se eigi* costr at *nefna vatta at*. þá *scal hann* hefna orðe orðz. Nu ef han *segir fra* oc *høliz þa vardar fiorbavgs gard*. *oc er þa hac mæle*.¹ *scal hann* sækia við xii. *quid*. Ef hin þriþi *maðr heyrir oc er* costr þa at *sækia við xii. quid*.² Ef *maðr mælir við man a alþingi oc eycz þa þar retrr manz hálf*. Ef *maðr mælir við man af heyrauda oc er* costr at *sækia til ens þriþia alþingis*. þaðan *fra er hann fregn*. oc *sækia hvárt er hann vill við xii. quid* eða við heyren orð v. *manna landeiganda þeirra er réttir se í quidom hvárz mælt var*³ *fyrir öllum saman eða ser hveriom þeirra*. oc *scolo þeir at domi legia þat vndir þegn scap sin at þeir heyrðu þat mal ór* (Bis. 170, b.) *hans mune*. ^a Ef *maðr bregðr manne brigz lom eða mælir honom aliót þott hann segi satt oc vardar fiorbavgs gard*. *scal sækia við vatt orð ef hann heyrir á en ella við v. manna heyrin orð eða xii. quid*. Ef *maðr gefr manne nafn anaf en hann eigi adr*. oc *vardar fiorbavgs gard ef hann vill reidaz við*.⁴ *sva oc þeim er reipir til höðungar manne oc vardar fiorbavgs gard*. *scal við xii. quid sækia*. Ef *maðr mælir við man háðung eða gørir ýki vm oc vardar fiorbavgs gard*. *scal sækia við xii. quid*. Ef *maðr gørir manne níð oc vardar fiorbavgs*

a) = Á M., Vizsl., c. 105.

1) Deplinum er við bætt.

2) Orðin Ef hin þriþi — xii. quid standa í skinnb. á røngum stað ámillum orðanna: eycz þa þar retrr manz hálf og Ef maðr mælir við man af heyrauda, en síðan hefir ritariæn lagfært þetta með tilvísunarkerkjum (a, b, og c).

3) Við bætt.

4) Deplinum er við bætt.

gard. EN þat ero nið ef maðr scer manne tré niþ eða rístr eða reisir manne niðstöng scal sækia við xii. quid.

238. *vm scaldscap.*

^a Hvarke a maðr at yrkia *vm* man löst ne löf. Scalat maðr reidaz við fiordungi víso nema last mæle se í. Ef maðr yrkir ii. orð EN ANAR ONOR .ii. ef þeir ráða þarir *vm* oc varðar *scog gang* ef löstr er i eða hadung. Ef maðr yrkir þa víso *vm* man er *eigi* er háþung í. oc varðar iii. *marca* sekþ. ef hann yrkir fleira *vm* man oc varðar *fiorbavgs gard*. þot *eigi* se háþung í. *Scog gang varðar* ef maðr yrkir *vm* man háfa víso þa er löstr er í eða háþung eða lof þat er hann yrkir til hadungar. Ef hann quedr þat eða kenir ödrom manne oc er þat avnor söc oc varðar *scog gang*. sva varðar oc hveriom er nemr. ^b Þott iii. menn yrke hælming oc varðar *scog gang* hveriom þeirra oc scal sækia sem *vm* anan scaldscap. ^c Su reiping varðar oc *scog gang* er til hadungar metz. Stefno söc er *vm* scaldscap oc sócn til ens þridia þings þaðan fra er hann fregn en hva scal quedia til ix. aþingi enda er costr at sækia við .xii. quip. Sliet varðar með for sem verken enda varðar ecke hvárt fyr sækir oc scal við en somo gögn sækia. *Scog gang varðar* þót maðr yrke *vm* davðan man cristen eða queþe þat er *vm* davðan man er ort til lýta. (Blis. 171, a.) eða til hadungar.¹ fer sva soc sv sem víg söc. Ef maðr heyrir²

a) = Á. M., l. c., c. 106.

b) = Á. M., l. c., c. 107, bls. 152⁸.

c) = Á. M., l. c., c. 106, bls. 148¹⁴.

1) Deplinum er við bætt.

2) í skinnb. í Á. M. safni; hefir.

iscalldscap orð þat er maðr a vígt vm. at hann se ragr eða stroðen. hefnir hann víge eða averkom oc scal hann vm ill mæle sokia. Ef maðr queðr níð vm man at logbergi oc varðar scoy gang enda fellr sa oheilagr fyrir honom til þess alþingis er næst er eptir oc scal hann queðia vetvangs hva vm þat hvart hann hafðe queþit þat níð eða eigi honom til haðvngar. Ef maðr yrkir haðung vm konvng dana eða suia eða norðmanna oc varðar scoy gang oc eigo hus carlar þeirra sacarnar. ef þeir vilia eigi. oc a sa söc er vill. Ef maðr yrkir mansöng vm cono oc varðar scoy gang. kona asöc ef hon er xx. eða ellre. ef hon vill eigi sokia láta. oc a lavg raðande hennar sökena. Ef maðr queþr scalld scap til haðungar manne þott vm anan se ort eða snýr maðr ahond honom nockoro orðe í. oc varðar þat scoy gang. scal sokia sem anan scáldscap. ^a Þar er maðr vill stefna vm scáldscap oc scal hann queða fyrir váltom sinom sva at heyri log fastir menn ef þeir ero hia oc sva fyrir þeim er í tune ero fyrir hælming viso eða lengra i þeim stað oc nefna siþan vatta oc stefna. Þa er sa maðr kómr at domi er sökir vm scáldscap scal hann nefna vatta at því at hann byðr goða þeim er hann hevir quaddan xii. quidar. eða buum ef hann hevir þa til quadda at heyra þan scald scap er hann hevir stefnt vm. en sidan scal hann queþa þan scaldscap i dom fram. Þar er maðr stefnir einom manne tueim söcom anare vm scáldscap. enn anare vm með för ienom sama stað vm enn sama scalldscap. þa er costr at queþa eino sini scaldscap þan er hann stefnde vm. þótt tuær være (Blis. 171, b.) stefnornar. Enda er rett at queþa eino sine idom fram þótt .ii. se

a) = Á. M., l. c., c. 107.

sakar ef hann stefnde sva vm. Ef maðr lysir at lögbergi soc ahond manne vm scáldscap oc scal hann queþa fyr en hann lyse vm. enda er hann eigi scyldr at queþa et eþra sumaret at lögbergi nema hann vili. Þótt eítt orð se ort vm man oc fare þo hælmingr saman eða lengra. þa er costr at sokia vm. oc láta varða scog gang. ^a Ef maðr yrkir víðátto scáldscap oc a maðr cost at dragaz vndir sa er vill oc stefna vm. þoat quíðr bere at hann hafe eigi ort vm þan er sökír vm. en þat bere at hann hafe ort oc secz hann þo vm víðátto scaldscap. Þat er víð átto scáldscapr ef maðr yrkir vm engi man einkom oc fer þat þo vm herað inan oc vardar scog gang.

239. ef maðr fíðr grip anars manz

^b Ef maðr fíðr grip manz eða anat fe oc veit hann ihvers lande hann hevír fundit þa scal hann þeim manne fœra til varðveizlo er a lande byr. En sa scal varðveita oc halda upp a manna mótom oc a várþingi oc a alþingi. Nv ger sa eigi up halda er til varðveizlo er sellt þa á sa sœc er fe á. Nv ger sa eigi vp halda er fíðr. þa a sœcna er land a. Nu fíðr maðr i lande sino eða i iorðo. þa scal hann segia bvvum sinom til enda á þingi. Nv gróf sa maðr níðr er átti land. eða sa er bio a lande. oc a sa þa er níðr gróf ef fyrir vetr nætr finz. Nv finz a alþingi þa scal selia þeim til varðveizlo er þar býr. Sa eignaz þar er fíðr ef¹ eigi verðr eigande

a) = Á. M., I. c., c. 106, bls. 15014.

b) Þessi kapituli (= Á. M., Landab.-þ., c. 51) a sér ekkert öldungis samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni; sbr. hér að ofan c. 170, Á. M., Kaupa-b., c. 6, bls. 40312.

1) Víð bœtt.

at. Nu fiðr maðr' a heidom uppi þa *scal* hann selia þeim manne at varðveita er næstr byr göto. hann *scal* uphalda þa. En sa eignaz er land á næst fialleno. Ef fe (Bl. 172, a.) finz a varðingi eða aleið. *oc* *scal* þar vp halda *oc* selia þeim manne at varðveita er næstr býr þar. Sa á er land á ef eigi kanaz anar við. Nu eigo þingo návtar þar land. þa a sa er fiðr. Nu fan vtan þings maðr. þa eigo þingonávtar. Nu finz ialmenning þa er menn ero ialmenning þa *scal* sa uphalda er fan. Eignaz hann ef eigi verðr eigande at.

240. vm almenningar her alandi^a

^a **A**lmeningar ero alande her. þat ero almeningar er fiordungs menn eigo saman. þar eigo menn at fiscia *oc* fylgla coma þangat er manaðr lifer vetrar. *oc* vera þar vii. manofr. Þa *scal* licia v. manaðr sva at sa ein *scal* þangat beita er næstr byr þar. Eigo menn við at hogva þar *oc* telgia *oc* fœra til scips eða buða. *oc* er þa heilagr viðrin. Nu coma menn þangat avðro scipe *oc* fa eigi farm þá sino scipe. en hinir hafa þa meir en farm sino scipe. þa er rett at þeir take farm sino scipe. Nu kœmr þar hualr meþan ero ialmenning *oc* er sva vm hann mælt sem vm viðex. Nu kœmr hualr þar meþan þeir ero eigi ialmenning. þa *scal* scera crossa *oc* láta fara alla vega abrott. verðr sa utlagr .iii. morcom er eigi lætr fara crossin ef fœrt er. Þar *scal* scera huerr sem vill. *oc* hava a brott. Nu coma menn þangat sva at þeir hafa scorit meira en þa megi þeir þegar ibrott hafa

a) = Á. M., Landabr.-þ., c. 72.

1) Upphafsstafurinn á þessum kapitula er i stœrra lagi.

oc eigo þeir at taca þat er hinir fara eigi með. Hvert er menn coma eptir scipom eða hrossom þa skal sva hver abrott hafa sem má.

241. v m hundz bit

^a Hundar eigo eigi hælgi aser. Ef maðr a hund ólman. þa skal hann bundin vera sva at hann tacæ eigi til manna þar er þeir (Bis. 1^o2, b.) fara leiðar sínar. Ef hundr er bundin firir byre manz eða búð eða stío. til varðar. þa abyrgiz sa sec er iband honom gengr. oc sva þott fe gange iband honom oc abyrgiz eigi sa er hund á. Eigi skal hundr lengra bundin vera en .ii. álna se a meðal stavrs oc hælsis. Ef hundr er bundin isete. þa skal hann eigi taca fram astocce at bíta menn er ganga agólfe. Nu er hann bundin í gáng. þa skal hann eigi taca til manz er maðr gengr til gangs eða sétz a tré. eða tecr ser borð före. Ef maðr bindr hund¹ ovarlegar en nv er mælt. eða er lavs oc bítr man sva at blóð comr ut. oc varðar honom iii. marca secp. Ef hundr bítr ibrióse eða ibein. eða i sínar. eða sva at örkvmbi verða at eða ilit. eða sva ef læcingar þarf við. þa varðar fiorbavgs garð þeim er hundin á. Scog gang varðar ef hin meire sár metaz. En þat ero stefno sacir oc skal quedia heimilis bva aþingi. Ef hundr bítr man sva at hann fær bana af þa varðar scog gang oc skal sva sokia sem víg süc. Ef² hundr bítr smala manz eða elltir aforað. oc skal sa er hund á biöða þeim

a) = Á. M., Vígsl., c. 76.

1) Leiðrétting fyrir hundr.

2) Leiðrétting fyrir EN.

er átte slict fe sem fariz hevir af hundzens söcom. enn ef hin vill hafa fe sitt. þa skal biöða honom avvísla betr. EN ef hann býðr eigi þessa coste. þa skal hin stefna¹ honom vm þat til utlegðar oc til gialda tveþra. Sa er hund leysir eða fer með at hann vill ser láta fylgia þa abyrgiz sa þo at anar maðr eigi. Ef hundr kómr ifor með manne oc býðr hann mat gefa honom eða sýslir vm hann er þeir coma til húss. þa abyrgiz hann hund þótt anar eigi. EN eigi ef hann sciptir ser ecki af.

242. vm gripunga

^a Ef maðr a gridung þrevetran eða ellra oc sære hann menn eða castar hann sva mane (Blis. 173, a.) at honom verðr illt við. eða særir hann fe manna eða castar sva at illt verðr af þa varðar fiorbavgs garð. Gridungr er o heilagr við averkom þegar hann viðr a monnom ef hann er þrevetr eða ellre. Ef hann banar manne þa varðar slict sem hundr bane manne. oc a at sættaz a þær sacar fyrir lof fram. Slict et sama varðar oc ef hann viðr þat a manne er en meire sár metaz. Hver maðr abyrgiz sic við horns gange oc hófs.

243.

^b Ef maðr a ale biorn huítan þa skal hann sva fara með honom sem með hund oc sva scada gialda ef hann görir. Ef maðr særir alebiorn manz huitan saclavsan. þa varðar honom utlegð. oc gialda avvísla. Ef v. avra scade

a) = Á. M., I. c., c. 78.

b) = Á. M., I. c., c. 77.

1) Leiðrétting, samkvæmt skinnbókinni í Á. M. safni f. þa hin stef no.

verðr at eða meire þa varðar *fiorbavgs gard*. Biorn verþr o heilagr við averkom ef hann gørir scada monnom. Ef maðr høgr hund eða biorn til haðvngar manne. þa er sa helldr a er varðveitir oc varðar þat *fiorbavgs gard*. Þat varðar oc monnom *fiorbavgs gard* ef feria viðbiörn ut hingat. þeim varðar er á oc styre monnom. en hásetom iii. *marca utlegð*. oc *scal quedia bva aþingi*. ix. til *fiorbavgs* saca allra. en v. til *utlegðar*. Ef viðbiorn verðr lavs út her oc gørir hann scada monnom eða fe manna. oc abyrgiz sa biorn at öllo er uthafðe sva sem anan alebiorn. Slíct varðar ef hingat er farðr vargr eða refr.

244. vm settir manna.

^a Ef maðr handsalar avðrom manne sátt slica sem hann vill gert hafa. Vsque. oc aþat alt at halda. Nv handsalar maðr secþ sina eða satt eða fe á queþit fyrir sec eða anan man sva at þat ber navþa handsal oc a þat engo at halda. En þat er navða handsal¹. er maðr hand salar sva at ellegar er hætt fiorvi hans eða fe eða hann ygðe ser aliót eða fiár ran. En hvar þess er quidr ber at navða handsal hafe verit. sva sem (Bl. 173, b.) nu var tínt oc a þat aldri gi at halda. enda varðar *fiorbavgs gard* þeim monnom öllom er þess handsals beiddo. þat er stefno söc oc *scal quedia til ix. bva aþingi fra þeim stað* er navða handsöl vrðo. Nv luca menn sva malom

a) = Á. M., Kaupa-b., c 75. Greinina i upphafi má lesa gjörvalla hér að framan c. 71, sbr. c. 60 (Á. M., Þingskapa-þ., c. 50 og c. 40).

1) í skinnb.: En navða handa handsal, en vér höfum leiðrætt það, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni, sem hefir: En þat ero navða handsöl.

sinom at þeir nefna aðra menn til gerþa a medal sin oc scolo haldaz í því öll a quæþe ef hinir iáta igongo imalit. EN ef gerðar menn verða eigi ásáttir oc scal afl rada. Nv ero ii. menn igerð oc verða eigi a sáttir. þa scolo þeir luta oc scal¹ sa gera er hlavt. Nv gærir sa eigi við eio er hlavt eða hlutan bavð þa er sem ogört se. EN ef hvargi vill luta enda vill sitt hvar oc görir hvartuegi þa er hvárskes gord neyt þott eio fylge. nv segir sa maðr sátt up er gerð átte oc viðr sidar eio at oc scal eio UNIN fyr en gialdhage comi. Þat er oc gerðar monnom rétt ef þeir verða eigi ásáttir hvat gera scal. at þeir take man þan til gerþar er þeir verða asáttir. enda iáte sa gerþene sva at þeir heyre bápír. oc ero þeir þa fra lavsir ef hins gord scal þa standaz enda vardar þa honom einom ef gerðin glepz þar er sva er at ort. EN ef þeir menn glepia gerðena er sva ero til tecnir sem nv var tint. oc iátto igongo þa vardar þeim fiorbavgs gard oc scal stefna heiman vm mals afglöpon oc quedia til heimilis bva ix. aþingi þess er sottr er. "Ef menn afglapa gerð allir þeir er til voro tecnir eða deyia allir fyr en sátt se gor. þa scal sa maðr er þat mál átte eða hans erfingi beiða þan man með vatta er satt handsalade at hann tace man til sáttar gerðar af sine hendi a vii. natta fresti at heimile sino. en ec mun fa anan til scal hann queda. beiðe ec lögbeiðingo. Ef sin man tekr hvar þeirra til gerþar. þa scolo gerðar menn leita or lavsnar at lögom nema þeir verðe sáttir a. Nv (Blis. 174, a.) vill handsals maðr eigi fa man til gerðar. þa scal sa ein

a) = Á. M., l. c., c. 76.

1) Ritad ofan línu.

göra er heimtande fecc til. ^a Ef gærþar menn verða allir omala eða allir vitlavser þa skal en et sama at fara sem aðr var tint. En ef gagn nefna er með monnom oc andiz anar gerðar maðr eða verðr omále eða vittlaís. þa skal sa taca man istaden er hins missir. Ef gerðar maðr verðr sivcr eða sár oc má eigi coma til þess stadar er gerð var mælt at nefndom degi þa skal en et sama fara sem gærþar maðr¹ deyí. At slíco móte skal alt fara sem nu var tint með gerðar monnom þott þeir se fleire en .ii. ^b Ef sá maðr deyr er gerð handsalade fyr en gørt se. þa skal gera ahond erfingia. eða fiarvarðveizlo manne hans ef hann er eigi fulltide. ^c En ef sa maðr andaz er gerð var handsöloð þa skal gera til handa erfingionom eða fiarvarðveizlo² manne hans ella. ^d Ef ein maðr skal gera sátt enda verðr hann siucr eða sár eða meina honom vötn eða veðr eða menn sva at hann comiz eigi til þess stadar er sátt skal gera. þa skal hann þar segia³ sátt upp sem hann kóm framarst. Nu hygr maðr ser hætt við aliót eða bana sa er sætt skal vpsegia ef hann leysir þar sva af höndom ser sem hann var til settr þa skal hann segia sátt upp þar er hann treystiz. þott þat se sidar. Enda skal sva fara þot fleire menn scylde⁴ gera sætt. ef þeim er eigi ohætt. ^e Nu ef maðr er sva nefndr til sættar gerðar ef hann iátir eigi igöngo imalit

a) = Á. M., I. c., c. 77.

b) = Á. M., I. c., c. 78.

c) = Á. M., I. c., c. 79.

d) = Á. M., I. c., c. 80.

e) = Á. M., I. c., c. 81.

1) Ritad m a ð r.

2) Leiðrétting fyrir fiarveizlo.

3) Í skinnb.: skal hann segia þar segia.

4) Ritad ofan linu.

þa varðar honom eigi við lög þott hann gære eigi sættena enda er engi heimting til málsens. En slíc heimting til sættarenar ef hann gerir gerðena sem hann hefðe iátt igongo imalit.

245. fra silfr gang

(Bl. 174, b.) ^a **J** þan tíð er cristni com ut hingat til islandz gecc her¹ silfr iallar stórsculdir, bleíct silfr oc scyllde halda scor, oc vera meire lute silfrs oc sva slegit at lx.² penninga gerþe eyre vegin oc var þa allt eítt talit oc vegit. Þat var íafn micít fe callat .c. silfrs, sem iiiii. hundred oc xx. alna³ vaðmala. oc varð⁴ þa at halfri mörc vaðmala eyrir.

246. vm fiárlag mana

^b Þat er fiarlag at alþingis male at .vi. alnir vaðmáls gilldz nytt oc onotit scolo vera i eyre⁵. varar felldr fyrir ii. avra sa er fiogora⁶ þv mal alna er langr. en .ii. breiðr xiii. rogvat vm þveran fell. Nv ero felldir betri þat er virðingar fæ. Melracka bellgir vi. fyrir eyre. Lamba gæror vi. fyrir eyre. Gelldinga klippingar vi. fyrir eyri. Kathælgir af fressom gomlom .ii. fyrir eyre.

a) = Á. M., Kaupa-b., c. 84. Þessi kapituli finnast ekki í skinnb. í Á. M. safni.

b) = Á. M., Kaupa-b., c. 85. Þenna kapitula vantar í skinnb. í Á. M. safni.

1) Leiðrétting fyrir hann.

2) Í staðinn fyrir í hefir ritarinn í fyrstu ætlað að skrifa eitthvað annað, ef til vill x, en breytt því þannig.

3) Ritað ofan lnu.

4) Ritað v7ð; ef til vill hefir verið sleppt r í niðurlagi og þá ætti að standa verðr.

5) Orðin scolo vera i eyre eru tvítekin.

6) Leiðrétting fyrir fiogora.

Af sumrungom iii. fyrir eyre. Morendz vaðmáls v. alnir fyrir eyre. Eyrir gullz þess er stendz ellding fyrir ix. Morc brendz silfrs fyrir .lx. Jarnketill nýr oc oelldr oc vegi hálfu vett oc ligi í viii. sciólor fyrir xv. avra. Stælltr le eggelningr oc vegi xviii. avra heill oc stálsorfen. þeir scolo iii. fyrir .ii.^a avra. Vett blastr iarns fyrir .v. avra. Vett fello iarns fyrir vi. avra. Þat er katla máls sciola er tré er sett ilögg oc tegr avðrom megin aþröm xii. þumlunga meðal manne i nagls rótom. Þetta er en fiár lag. At kýr þrevetr eða ellre .x. vetra eða yngri kalbær oc miolk hyrnd oc lasta¹ lavs. eigi verre en meðal návt herað ræk at fardögom oc mólke kalfs mála sv er giald geng. Þriu návt vetr (Blis. 175, a) gavmol við ku. ii. tvevetr við kú. Kyr gelld miolc oc quiga ii. vetr kálb bær leigo vere en kýr. Öxi. iiiii. vetra gamall fyrir ku. gelldr eða graðr. Gelld kýr oc öxi þrevetr iii. lutir kugildis. Öxi .v. vetra gamall. þriþiungr anars kú gilldis. Öxi .vi. vetra gamall fyrir .ii. lute anars kugildis. Öxi. vii. vetra gamall fyrir .ii. kýr. oc sva þott ellre se. Arðr öxi gamall a vár þat er met fe. Vi. ær við kú. ii. tuévetrar oc iiiii. gamlar. oc ale lömb sin oc orotnar loðnar oc lembðar. Ær viii. alsgelldar iii. vetrar oc ellre við kú. Viii. gelldingar við kv. ii. vetrir. Viii. lambgymbrar oc ale lömb sin. vi. geldingar iii. vetrir við kv. iiiii.^a vetra geldingr oc anar .ii. vetr. fyrir ær .ii. Rutr .ii. vetr a gildir. xii. vetr gamlir savþir við kv. Allt þetta fe gillt oc i ullo. Rutr .iii. vetr oc ellri oc forosto gelldingr þat er met fe. Geitr vi. með kiðom oc sva faret sem ám. enn viii. gelldar við kv. þrævetrar eða ellre. viii. havðnor við kv. oc ale kið sin. Viii. ii. vetrir hafrar við kv. oc iiiii. kiarn hafrar. oc iiiii. algeldir en vi.

1) Trítakið.

þrevetrir við kú. hálfir hvárs alsgelldir oc kiringar. iii.^a *vetra* gamall hafr oc anar ii. *vetr fyrir* geitr ii. Tvevetr hafr við geit. Ef hafrar ero ellre en nu ero talþir oc er þat met fe. ii. vetr gamlir geitsavðir við geit. hálfir höðnor eða alsgelldingar en hálfir kiarn hafrar. eða graþ hafrar. Hross ero oc lavgð. Hestr .iiii. *vetra* gamall eða ellre. oc x. *vetra* oc yngri heill oc lasta laús við kú. Mer iii. *vetra* oc ellre oc x. *vetra oc* yngri gelld heil oc lasta lavs. fiordungi verri en¹ kúr. Hestr iii. *vetr* iafn við mere. (Bl. 175, b) Mer iii. *vetr* ii. lutir kugilldis. Tuav hross tvé *vetr*. hestr oc mer við kú. Þriu vetr gomol hross við kú. oc er eitt hestr. Ef maðr gelldr mer hross *vetr gamalt fyrir* þriþiung ku gildis. þa skal fylgia eyrir. Þetta scolo vera meðal hross oc eigi verre. Stod hestr oc se verðe betri fyrir sacir vigs. oc gelldr hestr oc se verðe betri fyrir reidar sacir. oc fyl mer istóðe þat er met fe. Súr ii. *vetr* eða ellre oc ix. grisir með við kú. Breitt lerept iii. alnir fyrir ii.^a avra. Ensct lerept tui elnt ii. alnir fyrir eyri. Tuær merkr vax fyrir eyre. Scrud klæðe ný scoren eða oscoren. Hafnar vaðmál ny oc onoten. Hafnar felldir nyir. Katta scin oc lamba scin ny. Flat smiðe nýtt oc voro smiðe. Teint iárn. Eirkatlar nýir. þat er allt met fe. Allt met fe þat er gialda skal scolo þeir taca til er giolld eiguz við sin man hvar logmetanda oc lögsianda. EN ef þeir verða eigi asáttir. þa scolo þeir luta oc meta við eið sa er hlytr. Þriar véttir gamalla savða ullar við kú. Þriar vettir miol vægs matar við kv. Vetr gamalla savða ullar eða avlldungs húð oc bota eyre hvárt. ii.^{er} kúr húþir við

1) Ritad verre en en.

öldungs húp. Rett er oc ef snöggvar ær ero golldnar, at láta fylgia vett ullar xx. ám.

247. fra rétt noregs konvngs ajslandi;

^a Sa er rétr konvngs or noregi a islande at sialf stefnt scal socom hans vera. oc at logom þar landz manna sokia. Lög oc rett scolo hans menn þar hafa. slícan sem landz menn. Arf scal taca a islande frænde eða felagi. EN ef þeir ero *eigi* til, þa scal biða þaðan erfingia.

248. vm rett jslendinga inoregi;

(Bls. 176, a.) ¹ Jslendingar eigo at hava havldz rétt i noregi. Arf eigo at taca i noregi af islandi næsta brødra. slíct konor sem karlar eða nánare menn. Eiðr iii.^a manna scal sana frændseme þa er menn vilia þess beiða. EN ef *eigi* er her arftöko *maðr*. þa scal halda her fe þat sá *maðr*² vetr iii.^a er hann var ihusom með nema fyr comi næsta brødre eða nanare *maðr*. Jslendingar scolo engi toll giallda i noregi nema land avra, eða varð monnom í *cavpangom*³. Karl men friálsir þeir er fullan rétt eigo scolo gialda landavra vi. felde. oc vi. alnir vadmals. eða hálfá morc silfrs. Þa er comit til þess gialdz er menn coma i ackeris sát eða iland festar. Jslendingar eigo í noregi at nióta vatz oc viðar. En þar at eins eigo þeir

a) Þessi kapituli og sá sem á eftir kemur finnast ekki í skinnb. í Á. M. safni; víðast þeir í raun rétri fremur vera samþykktir en lög og c. 248 er auðsjaanlega saminn i Noregi; þeir eru prentaðir, sem þættir sér, í Á. M., II., bls. 407 sqq.

1) Upphafsstafurinn er að stærð hérumbil einsog við bálkaskipti.

2) Fyrst skrifað boande, en síðan *maðr* ritað upp yfir, an þess hitt sé dregið ut.

3) Ritað *cavp*.

at hægva við þan allan er þeir vilja er konungs more er. Þa ero islendingar scylldir utfarar með konungi er her er viss í noregi oc almenningr er úte. Þa scal eptir sitia hin þride hver enn .ii. fara. Noreg ero islendingar scylldir at veria¹ með konungi en eigi til lengri her ferða. Eigi scal taca þat fe af islendingom inorege er tæmiz ianars konungs vellde. Vt för eigo islendingar til islandz nema viss se herr i noregi. En islendingar eigo at fara af sino lande til hvers landz er þeir vilja. En ef islendingar gialda land avra i eyiom eða a hialtlande þa ero þeir eigi scylldir at giallda aðra land avra i noregi. nema þeir fare ut amille. Karl maðr hverr a utan at fara heill oc hravstr er land avra ma gialda. En bu ferla eigo utan at fara þeir er omogom sinom mego votð vm veita. (Blis. 176, b.) oc utgerþir þær gera. Oc kona hver sv er fylgir boanda sinom. eða feðr eða sone eða bróðor ef hon a .iii. merer fiár. Ef utlendr maðr andaz her þa scal hús boande taca af vi. avra talþa til þurptar honom. En siþan scal hann láta husfasta men .iiii. þa er næstir ero a tvær hendr virða fe þat. Ef næstabrødre eða nanare maðr kómr til þa scal hann æsta tacs at biarceyiar rétte til mótz. Tacs æstingar váttar ero eigi scylldir at vina eiþa. ef husboande gengr igegn tacs æstingo a móte. Frændsemi scal sa maðr telia er fe heimtir með ser oc enom davða oc vina eid at. oc sva at þvi at² hann tekr þat fe til uthafnar oc vill erfingiom föra a næsta sumre ef hann ma. Sananar menn hans .ii. scolo eida vina at sv er frændsemis tala savn oc ero þeir eigi scylldir at telia frænsemi. oc eigi at fela fleira undir eid. þa eigo býiar menn at legia dom á. oc veita vápna tac at. siþan scal hus boande reiða

¹) Rítad v 7 a.

²) Í stað orðanna hann tekr hefr rítarinn í fyrstu skrifað aptur þvi at, en gjört síðan úr þvi þannig.

fe af hendi *oc* legia eið á at þat fe er¹ allt af hendi goldit er hinn davðe átte. Ef maðr tynir sva fe sino at hann á eigi hag at giallda alla land avra þa er hann eigi scyldr at giallda. Ef þeir menn verða sáhafa i noreg er vart hafa til grøn landz eða fara í landa leitan. eða slítr þa út fra islandi þa er þeir vilde færa scip sin mille hafna. þa ero þeir eigi scyldir at giallda land avra. Þan rett *oc* þav lög gaf olafr hin hælgi konvngfr islendingom. er her er merkþr. Gitzor. *byscop oc* Teitr *filius eius.* Marcus. Hrein. Einar. Biorn. Guðmundr. Dade. Holmstein. Þeir svoro þess. at Jsleifr *byscop oc* menn með honom suordo til þess rettar sem (Bl. 177, a.) her er merkþr. At þan rétt gaf olafr en hælgi islendingom eða betra.

249. vm avst manna arf her a landi.

^a Ef avst maðr deyr út her sa er her a engi frænda. þa afelage hans at taca arf. Ef þeir gerðo þat felag at sa lagðe alt sitt fe til er oavðgare var þat er hann hafðe i þeirre för. Ef eigi er sa til. þa á motonávtr sa er optaz atte mat við hann. *scripta scolo* þeir með ser ef þeir áttó allir iafn opt. Ef engi er þeirra til þa ascips drotten. ef þeir ero fleire til. þa *scolo* þeir *scripta með ser sva* sem þeir áttó iscipe. Ef en andaðe atte ein scip *oc* engi felaga ne mavto návtr. þa á gode sa er sa maðr er iþingi með er land þat á er þeir verða landfastir. Ef avst maðr andaz ivist. þa á boande sa er honom veitte vist ef eigi er felagi til. En þott hann andiz afor aðr hann

a) = hér að ofan c. 120, = Á. M., Arfa-þ., c. 6.

1) Við best.

kømr til scips. þa scal iafnt sem hann andiz ivist. Ef sa átte by enn frænd lavse. þa á gode sa er hann var iþingi með. Ef hann er hvergi iþingi. þa a gode sá er sa er iþingi með er land á þar er hin bio eða sat budseto. Ef sa maðr ræðr eða gerir fiorlavst enom utlenda er nv er aðr til erfðar taledr. þa scal sá arf taca oc botr er næstr er til taldr eptir. Ef avst maðr andaz iför þeirre er hann fer til vistar. oc er þat sem hann andez at scipe. Ef gode sa er til arftöko er taldr vegr en utlenda þa eigo arf oc botr samþingis godar hans. Ef sidar coma ut erfingiar. þeir er se af danscri tungo. þa eigo þeir at taca arf oc botr ef þær ero vaxta lavsar. Alt fe þat er eigi taca erfingiar¹. hvart sem ero vigsaca botr eða arfr þa scal virþa láta sem omaga eyre. ^a oc eignaz þeir þa (Bl. 177, b.) voxtona. EN ef eigi er rett at virðingo farit. þa verða at racna leigornar; Ef maðr andaz her sa er arftoco maðr hans er erlendis. þa asa maðr fe at taca er enom andaða er nánastr. EN sa scal virða láta feet iafnt sem ungs manz fé oc ahann varðveizlo oc voxto á. meþan hin er erlendis. Ef sa kømr ut. þa scal hann heimta instöda at enom næstom gialldogom. engom manne a hann at selia arfen meþan hann er erlendis. Ef sa andaz er erlendis er oc verða menn eigi a sattir hvar fyr andadiz þa scal quedia xii. quidrar goda þan er sa var iþingi með er her andadiz. EN ef engi godi gengr við þvi. þa scal þan quedia er sa er iþingi með er sökir. Sva scal at þvi fara at erfingiar þess er avstr andadiz scolo stefna þeim er feet hafa til gialda oc til utgongo. en sana láta at dome davða þess er erlendis var. Nu ber þat quidr

a) = Á. M., I. c., bls. 1898.

1) Laufering fyrir erfingiar..

at sa dó fyr er her var. þa racnar vndan þeim er aðr höfðo. EN ellegar geta þeir halldit.

250. vm fiár heimtor.

^a Ef maðr a fe at manne oc varnar hann honom fiarens þa er rett at lysa söc ahönd honom at þinglavsnom til sócnar anát sumar oc láta honom varða halld fiarens .iii. marca utlegð. Sa er socna lysti scal segia þeim er söken er ahende með vatta fyr en vi. vicor ero af sumre ef hann er samfiordungs at hann hevir söcna lýsta ahönd honom. Ef hann ma eigi honom segia siálfom þa scal hann segia til þingbrecco a varþingi eða aleið þeirre er sökianden heyr siálfr. Ef hann segir eigi sva til enda verðr hann eigi var við aðr vi.¹ vicor ero² af sumri. at honom er soken ahond búen þa verðr onyt söken. Þar er maðr hevir söc ahond manne lýsta (Bl. 178. a.) et fyra sumar. þa scal hann þar þa bva til queðia er þa hafa heimilis bvar hans verit er söc var höfðot ahönd honom enda bue þeir þar þa næstir því heimileno er socen var sótt. Vm allar sacar þær er sva ero til búnar scal bva þa hafa er þa bva næst er söken er sótt því heimile er hin átte þa er söken var höfðot ahönd honom. Ef manne verðr grunr at því at sa maðr vile abrott hlaþpa af lande er hann hevir at þing lavsnom söc ahond búet. þa a hann at bana honom för at lögberge oc veria lyrite styre monnom öllom oc sva hásetom at feria hann abrott af lande. En þeim monnom öllom er spyria lyrit þan. þa vardar

a) = Á. M., Kaupa-b., c. 6, bls. 404².

1) Leiðrétting, eptir sambandinu og skinnbókinni í Á. M. safni, f. iiii.

2) Við bætt.

styri monnom *fiorbavgs garð*. EN hasetom iii. *marca* utlegð. ef þeir feria hann abrott. Sliet varðar þeim þott þeirre söc se heiman stefnt eða se hon at scipe til búen. Ef þar er lyrite varit brott hofnen at festar hælom.¹ scal þeim stefna vm samfarar allar oc *quedia* y. *bva* a þingi til iii. *marca* saca EN ix. til *fiorbavgs* saca. Huerge a maðr at lysa sacar vm fe ne stefna fyr en hann hevir heimt at manne. oc honom er varnat.

Ef maðr a at manne fe eindagat oc vill sa hlavpa abrótt af lande. þa er rétt at bana honom för þótt þat se fyrir eindagann. EN þviat eins verðr soken við hann eða við þa menn er hann feria abrott. ef feet kómr eigi fram at ein daga.

251. socnir vm fiár heimtor.

^a Vátta sina a maðr at *queþia* heiman hvárz hann vill² hafa þa vátta til socnar eða til varnar. Hann scal *quedia* EN meira lut þeirra vatta er hann nefnde þa at þeim orðom er hann vill maldaga vm reyna.³ scal hann *queþia* at lög heimile þess er hann telr i þat vátte oc nefna hin oc *queþa* a hvert vátte þat er. Þar er honom oc rétt at *queþia* er hann fiðr hin sialfan at mále er hann vill quaddan hafa. (Bl. 178, b.) scal hann quatt hafa vatta sina heiman EN .v.^{ta} dag vico er .viii. vicor ero af sunre. Ef boande sa er quaddr vetis er þingfarar cavpe a at gegna oc scal hann eigi *quedia* iegegn hvarke hestz ne matar. Ef maðr er þess vátts

a) = Á. M., Vigsl. c. 29.

1) Deplinum er við bætt.

2) Orðin hann vill eru tvítekin.

3) Deplinum er við bætt.

quaddr er hann veit aðr ván til at þingfor mundi af gøraz þa er hann var inefndr. oc scal hann eigi igegn quedia þess er hann þarf til þingfarar at hafa. Ef sa boande er quaddr er eigi a¹ þingfarar cavpe at gegna eþa grið maðr oc er þeim rétt at queþia igegn ef þeir vilia. Sa scal nefna vatta er quedia vill igegn. At þvi vatte. scal hann queþa at ec queþ þic hestz oc savdols at coma til lög heimilis mins fyr en ec riða heiman oc nefna hann. oc queþa a dag nær hann mun heiman riða. Matar a hann oc at queþia hann oc tialldz oc buðar rums oc þeirrar reiþo sem hann þarf aþingi at hafa. Hann á at biða honom fylgio sina oc þing menn þa er hann hlýtr. er þeir coma til þings. Sa maðr er scylldr er vættis quadda at láta coma hest til handa þeim manne er quaddr var þan er hann megi fara fullom dagleiom. Ef hann lætr eigi hest þan hingat coma sem quatt var. oc er rétt þeim manne þa heima at sitia er vættis var quaddr. *“ Quatt scal vatt orða allra. xiiii. nóttom fyrir aþingi nema maðr láte nefnaz iþat vatte er hann veit þingfarar af vón oc scal queþia þess vættis hvegi nær þingi er þat er.*

252. vm vatta quöð

^b Ef maðr queðr sva vættis anan man. at sa heyrir eigi á er quaddr er. oc er honom rétt at fara til lögheimilis þess manz er hann quadda vættis. oc queþia hann þar þeirrar reido allar² er hann ætti at quedia at

a) = Á. M., I. c., c. 30.

b) = Á. M., I c., c. 29, bls. 55¹¹.

1) Orðunum eigi a er við bætt, samkvæmt skinnb. í Á. M. safni.

2) Þannig fyrir allrar.

lög heimile sino ef hann heyrðe a quod hins. ^a Ef sa maðr verðr siúcr er quaddr er vættis (Bl. 179, a.) scal hann göra orð þeim er hann hevîr quaddan vættis. oc bioda honom at rétta vätte við þa menn aðra er íþat vätte voro nefndir með honom. scal hann bioda at lög heimile sino. Sa maðr scal fara er vættis quaddi oc fîna þa menn er ivätte voro með hinom siúca. oc queþia þa til farar at retta vätte við hin siuka man.¹ Eîð scal hin siuke maðr vîna oc queþa a huert vætti hann mundi bera. oc scolo .ii. menn taca við ens siuka manz vätte eins. Rett er at .iii. menn tace við .ii.^a manna vette. ef .ii. ero siukir. Þeir menn er við vätte taka scolo styðia með frumvattom a þingi oc queda á huert vätte hin siúke bar. Ef sa maðr er quaddr vættis er af lande vill fara oc er hann comin aflíótande furo. Þa er hann comin aflíótande fúro er hann hefîr fôt sin ascipe oc þeir scipveriar hafa meira luta vöro sínar² aborit. scal hann sva leysa vätte af hende ser sem hin siuke maðr átte af hendi at leysa. þat vätte er hann var quaddr. Ef van heill maðr lætr ivätte nefnaz. oc scal þat eigi standa fyrir þingföhr hans. nema hann hafe þa meire sótt er hann scal heiman rîða en þa er hann var ivätte nefndr. ^b Ef maðr er þess vættis quaddr er hann hygð eigi ivera oc scal hann þo rîða til þings oc beraz at dome or vettenu³. ^c Ef maðr quæðr man þess vættis er sa hygð er quadda at hin væri eigi í. oc vill hann þat göra til

a) = Á. M., I. c., c. 30, bls. 587.

b) = Á. M., I. c., c. 29, bls. 577, = hér að ofan c. 32, bls. 57—58.

c) = Á. M., I. c., c. 27, bls. 56²².

1) Deplinum er við bætt.

2) Rîðað ofan línu.

3) Lagfæring fyrir vettettenu.

ogagns hinom. Þat varðar *fiorbavgs garð* þeim er quatt hevir. söc þeirre scal stefna heiman oc *quedia* til *apingi* ix. *heimilis* þva þess er sótt er.

253. v̄m festar mal

^a Sonr xvi. *vetra* gamall eða ellre er fastnande modor sinar arfgengr. EN ef *eigi* er sonr þa er dóttir su er gipt er. oc a þa boande *hennar* at fastna mág cono sina. EN þa er faðir fastnande dottor sinar. EN þa scal broþir sam- (Bls. 179, b.) fedri fastna systor sína. EN ef *eigi* er broþir þa scal modir fastna dóttor sina. EN þa scal EN nánaste niðr fastna *karlmannna*. nema konor se nanare þær er boendr eiga. þa eigo böendr þeirra.

254. hverr sakar apili i legorz sök

^b Sacar aðile er ^{i.)} 1 boande kono ef er. Þa er ^{ii.)} sonr til arfs alen. xvi². *vetra* gamall. Þa er sa er ^{iii.)} dottor *hennar* á til arfs alna. Þa er ^{iiii.)} faðir. Þa er ^{v.)} broðir *samfedre*. Þa er ^{vi.)} modir. Þa er ^{vii.)} systor. Þa er ^{viii.)} broþir *sammødri*. Hin scylldaste *maðr* scal sökia leg orðz söc sem vigsöc; ^c Rett er at gellda gongo menn oc varðar *eigi* við lög þoat þeir fae örkuembl af eða bana.

^d Ef kona klæðiz karl klæðom eþa scer ser scavr³

a) = hér að ofan c. 144 = Á. M. Festa-þ., c. 1.

b) = hér að ofan c. 156 = Á. M., Festa-þ., c. 25.

c) = Á. M., Ómaga-b., c. 35, bls. 301²⁵.

d) Þessu finnst ekkert samsvarandi í skinnb. í Á. M. safni; greinin er prentuð í Á. M., Festa-þ., c. 24, bls. 338, athugas. 4.

1) Þessir tölustafir standa í skinnb. upp yfir orðunum.

2) Leiðrétting fyrir xv.

3) Hér á eptir ritað fyrir, en orð þetta síðan dregið út.

epa fer með vápn fyrir breytni sacir. þat varðar fiorbavgs gard. þat er stefno söc oc scal quepia til bva v. aþingi. sa a söc er vill. Sliet er mælt vm karla af þeir klæðaz kuena klæðnade.

^a Eigi sciptir sculldom til handa kono sva at aðrir menn eigi við¹ hana heimting meþan boande hennar lifir. nema hon hafe ein við sic sculldir átt en heimillt verðr honom allt fe þeirra at hafa til scullda gilldris.

a) = Á. M., Omega-b., c. 35, bls. 202.

1) í stað fyrsta stafsins í orði þessu hefur ritarinn í fyrstu skrifað h.

vm tíundar gjald

255.

^a **P**at er mælt ilogom her at menn scolo tíunda fe sitt allir a lande her lögtiund. Þat er lög tíund at sa maðr scal gefa .vi. álna eyre atueim misserom. ef hann á tiotegø fiar vi. alna avra. Sa maðr er hann á x. vi. alna avra *fyrir* vtan fot sin hvers dags buning sculd lavst. sa scal gefa ál n vaðmáls eða ullar reyfe þat er .vi. gøri hespo eða lamb gæro. en sa er xx. avra á. sa scal gefa tuær alnir. En sa er a .xl. sa scal .iiii. alnir. en sa er a hálf tundrað sa scal .iiii. alnir. Sa er attatego á sa scal v. alnir. Sa er a x. tigo sa scal vi. alnir. Þat fe þarf *eigi* til tíundar at telia er aðr er til guðs þacka laget. hvárz þat er til kirkna laget eða til brúa eða til sælo scipa hvarz þat fe er ilöndom eða ilavsom avrom. Prestar þurfo oc *eigi* at tíunda þat fe er þeir eigo ibócom oc ímesso klædom oc þat allt er þeir hafa til guðs þionosto. tíunda scolo þeir anat fe. Bús alleifar þarf maðr *eigi* at tíunda vm vár ef maðr helldr bve sino. Ef hann bregðr því eða selr hann or því þat scal hann

a) I þessum þætti munu að líkindum finnast að mestu óumbreyttar ákvarðanir þær um tíundina, sem Gíssur byskup lét lögtaka 1096 (Gíssurar statúta). Hann er prentaður í útgáfu Thorkelins af Kristinrétti Þorláks og Ketils, c. 36 sqq., sem partur af Kristinréttinum (kristinna laga þætti), og (eptir sama handriti og hér) í íslenzku lagasafni J. Sigurðssonar og Oddg. Stephensens, 1. bandi.

tiunda. Ef maðr a goðorð *oc þarf eigi þat til tiundar at telia, vellede er þat enn eigi fe.* Boendr allir *scolo tiund gera þeir er þing farar caþpe eigo at gegna af fe sino sculd lavso, eigi scal omogom fe ætla. þoat hann eigi minn fe ef hann a x. avra sculdlaþsa oc scal hann þa tiund af gera hvárz hann er boande eða grið maðr. nema hann eigi þa omaga er hann scyle a vercom sínom fram færa. Rett er at þurfa menn þeir allir þiggi tiund er eigi scolo gialda.* (Bl. 180, b.) *Jafnt scolo conor giallda tiund sem karlar.* ^a *Samquamor scolo menn eiga vm havst ihrepp hveriom, eigi fyr en .iiii. vicor lifa sumars oc scripta tivndom. Script scal tiundom drottins dag en fyrsta i vetri. v. menn scal til taca ihrep hueriom at scripta tivndom oc matgïofom oc sia eïða at monnom þa er bazi þickia til fallnir hvárz þeir ero boendr eða grið menn. oc sokia menn vm laga af brigð. Scylldr er huerr maðr til þeirrar samquamo at fara. er hann atiund at gera eða fá man fyrir sic þan er lög scilom halde up fyrir hann oc handsöl se at þigiande. Ef hann komr eigi sialfr fyrir midian dag oc engi af hans hendi þa verþr hann vm þat utlagr .iii. morcom oc scal hann þa tiund giallda sem script verðr a hond honom. Par scal telia fe manna hue micit fe hverr á. scal virða lönd oc lavsa avra oc scal þat fe virða er at lög far dögom var sculld lavst. Sialfr scal hverr virða fe sitt. oc telia, enn þa er hann hevir talit fe sitt oc virt. þa scal hann taca bók ihond ser eþa cross oc nefna vatta. at þvi vatte. scal hann queþa. at ec vin eið at bók lög eið oc segi ec þat gude at ec á sva fe sem ec hefi nv talit. eða minn. En ef hann vill eigi vinn eið þa er hann er beiddr þa verðr*

a) == Kristinr., c. 37.

hann vm þat secr .xii. morcom. þa er hann beiddr er hann er beden. Hans tala skal standa afeno síálfs oc skal hann af því gera tiund. nema hann sueri fiörþungi mina en se. Ef hann suerr fiörðungi mina en sé. þa verðr hann secr vm þat .xii. morcom oc skal hann sva micla tiund gjalda sem samquamo menn¹ telia oc scripta ahönd honom eið laúst. Þar er maðr hevîr eið svarðan. oc skal hann sva tiund af (Blis. 181, a.) gøra sem hann hevîr til svaret nema fe hans þuere eða vaxe x. tigom. Ef fe² hans þuer x. tegom þaðan fra er hann hevîr til svarit oc er honom rétt at fara til samquamo oc telia fe sitt oc vina eið at oc gera þar tiund af er hann suer til. Nv vex fe hans x. tegom eða meira þa er honom rett at fara til samquamo oc segia til þess oc gera þar tiund af. Nv hygja hrepps menn at meira hafe vaxit fe hans en hann segi eða hann vile ecke fra segia þoat fe hans hafe vaxit .x. tigom eða meira þa eigo samquamo menn at gera honom orð. at hann comi til samquamo oc vine eið at fe sino. ianat sin. Ef hann vill eigi vina eiðin i anat sin þar er samquamo menn vilia. Þa verðr hann secr vm þat .xii. morcom. oc er þat eið fall oc skal hann sva micla tiund gjalda sem samquamo menn telia oc þeim gjalda sem þeir rada a at queda. Þar er manne verðr eiðfall oc eigo hrepps menn söc þa hverr þeirra fyrst er vill. Söc þeirre skal stefna at lög heimile þess er sótr er oc telia hann sekian vm .xii. morcom oc quedia til heimilis bva hans v. aþingi. Ef quidr ber a hann eiðfallit oc skal domr dæma vi. merer þeim er sótte. en aðrar .vi. scolo fylgia anare tiund.

1) Við bætt; i stadinn fyrir h í næsta orði sýnist ritariinn i fyrstu hafa viljað skrifa þ.

2) Við bætt.

256. *vm þurfa manna tiund*

^a Hrepps menn þeir er ero til technir scolo scripta hvers manz tiund ifiora staðe nema mine se en eyris tiund. enda er þo² rétt at hon hverfe i ein stað. Fiordung ein tiundar scal gefa þurfa monnom inan hreps² þeim er til omaga biargar þurfo at hafa. aþeim misserom. oc scripta með þeim. gefa þeim meire er meire er þavrf. Eigi atiund or hrepp at gefa nema samquamo menn verðe a þat sáttir. oc þicke vtan hreps monnom meire þorf. Þat fe er ge- (Blis. 181, b.) fa scal þurfa monnom. þat scal vera ivadmöloom eþa í varar felldom eða i ullo eða igærom eða i mat eða ikvic fe öllo nema i hrossom. Þat scal golldit vera oc fram comit þeim monnom er við scolo taca fyrir marteins messo. Ef³ þa er eigi fram comet oc verðr þat tiundar halld. oc verþr sa secr vm þat vi. morcom er giallda scal. þurfa maðr sa er til handa er script. hann er aðile at söc þeirre bæde sökiande oc seliande. Sa er anar aðile er til sócnar er tekin ihreppenom oc tiund skipte⁴ til handa honom. Söc þeirre scal stefna at lögheimle þess er sótr er. oc quedia til bva v. aþingi. þa er næstir bva stefno stödom. Þeim manne er rétt at stefna heima at sín er tiund scripti til handa þurfa manne .v.^{1a} dag vico er .iiii. vicor ero af sumre ef eigi er aðr fram comit. Rétt er at hann tace þan dag við vað málom til handa þurfa manne ef hin vill þa hafa

a) = Kristinr., c. 38.

1) Ef til vill misritað fyrir þa.

2) Í stað orðanna inan hreps hefr í fyrstu verið ritað eitthvað annað, sem náð hefr yfir stærra rúm, en hefr síðan verið skafid út.

3) Hér á eptir ritað sa eigi, en orð þessi síðan dregin út.

4) Í stað orðs þessa hefr í fyrstu verið ritað scal.

golldit. Era *hann* þá scylldr at taca við i avðro fe nema *hann* vile. Ef *eigi* komr þan dag fram. oc *scal* sa *maðr* er til sócnar er tekin ganga ut í tún at sin eða sa *maðr* er *hann* selr söc oc nefna vatta at því at *hann* er bvin at taca við tiund þeirre er hin scylde giallda oc nefna *hann* oc queða á hve micit feet er. oc *hann* sér engi þan er giallde halde vpp fyrir *hann*. *hann* *scal* nefna vatta i anat sin. At því vætte. *scal* *hann* queða at stefne honom oc nefna *hann*. vm þat at *hann* heldr tiund fyrir honom. oc nefna þurfa manin. oc tel ec *hann* sekian vm þat vi. morcom. oc giallda fiorþungen tuenom giolldom sva sem bvar virða. þan luta er ogolldin er. ef sumr er goldin. stefne ec til giallda oc til utgongo vm fe þat oc queða á hvar *hann* stefnir til þings. oc stefna log stefno. (Blis. 182, a.) *hann* *scal* quedia til bva v. aþingi. þaðan fra er *hann* stefnde.

257. vm byscops tiund

^a Aðan fiorðung tiundar *scal* hafa byscop. en¹ þat fe *scal* vera ivadmádom eða ivarar feldom eða ilamba garom eða igulle eða ibrendo silfre. Þar er byscop fer um fiorðung þá *scal* *hann* segia til at kirkio sócnom ihrepp hveriom hverr við þeim fiorðunge *scal* taca tiundar er *hann* *scal* hafa. Þar er mæltr eindage afe því er menn scolu byscope gialda. en v.^{ta} dag viko er iiiii. vicor ero af sumre at lögheimile þess manz er byscop bavð vm. Rétt er þótt fyr se goldit. Ef þá komr *eigi* fram. þá *scal* sa er sökiande er rétrr ganga út itún at sín oc nefna

a) = Kristinr., c. 39; sbr. hér að framan c. 5.

1) Skamstafað: s. = sed.

vatta at þvi at hann er buen við fe þvi at taca er hin scyllde gialda oc nefna hann. oc queþa á hve micít feet er. oc hann ser eigi þan man er gialld ine af hendi. Honom er þar rétt at stefna sva vm þena fiordung. tiundar sem um hin er fyr var um tint. Þat er honom oc rétt at stefna síðar vm þat fe at lögheimile þess er gialda scal. þess a hann oc cost at segia byscopi til oc lata hann heimta sva sem hann vill.

258. vm kirkna tiund

^aNv ero eptir .ii. fiordungar þat er hálf tiund hvers manz. þat scal leggja til kirkna oc til presta reido sva til huerrar kirkio sem byscop scipar tiundom til oc reida þeim manne ihönd er kirkio þa varðveitir. er tiundene er til scipt. Hann scal cappa at preste tíþir sva sem hann ma við comaz. oc fá þa lute aðra til kirkio þurptar er hafa þarf sem fe þat vinz til. Sva scolo menn gialda tiund af öllom þeim iheraðe til kirkna. sem byscop hefir boðit. hveregir sem á bólstüdom bva. Böande sa er a kirkio þe (Blis. 182, b.) þeim býr er tiundeni er til scipt¹. hann er réttr heimtande oc søkiande oc seliande þeirrar sacar ef hann vill. EN ef hann vill eigi. þa er réttr aðile þeirrar sacar lærðr maðr sa er kirkione þionar sá er til kirkio þurptar vill feet hafa. Fiorþung tiundar þan er til presta reido scal legia. hann scal gialda ivaðmádom. eða ivarar felldom. eða ilamba gærom eða igulle. eða i brendo silfri. EN þan lut tiundar er til kirkio þurptar scal legia. þan scal giallda ivaxe. eða ivide. eða ireykelse.

a) = Kristinr., c. 40.

1) Leiðrétting fyrir scip.

eða itíro¹ *eða* ilereptom nyiom þeim er hæf se til kirkio bunadar *sva* sem getr at cava þa með vadmálo^m íþvi heraðe. Rétt er þótt vadmál ein se gollden. Þat fe *scal* goldit et sidarsta en .v.^{ta} dag vico er .iiii. vicor ero af sumre. EN ef *eigi* kóm^r þa fram, þa *scal* sá er heimtande er stefna þan dag itvíne a kirkio þe þeim er tiund á til at hverfa oc sokia *sva* sem vm aðra tiund. Hann *scal* stefna sini stefno vm hvárn fiordungin oc láta varða² vi. merer ihvár-om tuecia stað halldit. Costr er oc at stefna eini stefno vm bápa fiordunga oc fylgia þa ein alog þviat ein er aðile at bápom. ^a Rett er at stefna heiman til várþinga vm tiundar mál ef þeir ero samþinga oc sokia þar idom ef hin er þar er sótt^r er³. Þa er rétt vm byscops fiordung at sokia þott sa se *eigi* þar er sótt^r er. Ef lyst er a þingi, þa *scal* *quædia* til heimilis þva v. þess er sótt^r er.

259. vm tiundir

^b Ef maðr hev^r omaga eyre at varðveita þan er hann hev^r voxto af, oc *scal* hann þan luta vaxtarens tiunda er undir hann ber, sem þat fe er hann átte (Bl. 183. a.) aðr. Jslenz^{er} menn allir scolo tiunda fe sitt. EN vm utlenda menn ef þeir coma ut hingat oc erat þeim scyllt at tiunda her fe sitt, aðr þeir hafa her verit iii. vetr samfast, nema þeir gøre bv fyr, EN þat vár scolo þeir gera tiund er þeir gera bv oc þav missere eptir. EN ef órir landar fara heþan oc eigo fe eptir, oc *scal* maðr

a) = Kristinr., c. 41.

b) = Kristinr., c. 42.

1) La-færing fyrir tíor.

2 og 3) Við bætt.

gjallda tiund af er at varðveita hefir feet. en *vm þat fe er hann hevir abrott með ser oc erat hann scylldr at giallda her tiund af því þott hann se allengi abrott.* En ef *hann kœmr ut hengat þa scal hann giallda her tiund af því fe er hann hevir ut með ser en næsta vetr eptir er hann hevir ut comit aþr vm sumaret þott hann se i gærdom avstr.* Ef *maðr kœmr ut hengat oc hevir vaxit fe hans eða þorit eða hann hevir eigi eida fyr at unit. oc er hann scylldr at vina eio at fe sino ef menn vilia beida hann.* Ef *hiu eigo fe saman oc scal karl maðr vina eio fyrir fe þeirra begia.* Ef *karl maðr oc kona eigo fe saman þott þav se eigi hiona oc scal karl maðr vina þar eio.* Ef *karlar eigo fe saman oc er rétt þótt anar vine þar eio.* Ef *þeir metaz við oc vill hværge vina oc er söc við hvarn tuegia.* Sa *scal eio vina fyrir fe hvert er lögráþande er fiarens.* Ef *vöxtu ber undir man af þess manz fé er erlendis er oc scal hann þat fe sva tiunda sem vöxt ber undir hann af omaga eyre.* Þar *scal maðr tiund giallda i þeim hrepp sem hann alögheimile þav misseri hvargi er fe er.* Rett er at sættaz atiundar mál meðan eigi er stefnt *vm.* þo er rétt at sættaz á þott stefnt se *vm oc scal eigi* meira niþr falla alagana en hælmingrin. Ef *maðr tecr mine* (Bl. 133, b.) *sát en iii. mercr oc varðar honom .iii. marca secp oc asa soc er vill.* Ef *tiund gelldz eigi heima iherade enda er eigi stefnt vm.* þa er rétt at lysa et næsta sumar eptir a alþingi at lögbergi. Jnnan hrepps menn eigo at lysa fösto dag oc þvatt dag *vm tiundar mál oc þeir menn er af þeim taca.* ef *hrepps menn hafa eigi lýst fyrir hælgena.* þa er rett eptir helgina hveriom at lysa er vill til þes er domar fara ut. Sa er lysa vill *vm tiund hann scal ganga til lögbergs oc nefna ser vatta.* At *þvi vætte. scal hann*

queþa at lyse söc a hendr *honom*. oc *nefna hann*¹ *vm þat* at *hann* hafe halldit þeim fiordunge tiundar oc *queþa* a *hverr* sa *er*. tel ec *hann* sekian *vm þat* vi. *morcom* oc gialda þan luta *er* ogolldin *er* tuenom giolldom sem bvar virða oc *queða* á hvar *hann* lysir til doms. lyse ec loglysingo. Þar *er* *maðr* lysir *vm* tiundar mál. þar *scal* *hann* *queþia* til *bva* v. aþingi. þess *er* sotr *er*. EN þar *er* *maðr* stefnir heiman *vm* tiundar mál. þar *scal* *hann* *quedia* til v. *bva* aþingi. þa *er* næstir ero stefno staðnom. Engi *er* hrvðning² til *vm* þa *bva* nema at leiðar lengð. Eigi *scal* spell meta atiundar málom ef rett *er* hófðot söken. Ef *maðr* tegr gagnsöc upp í gegn tiundar mále. oc a eigi at meta þa söc nema hon se *fiorbavgs* söc eða meire.³ meta *scal* ef tiundar söc *er*. Þuiat eins *er* rett at lysa aþingi oc sokia et sama sumar *vm* tiundar mál ef sa *er* aþingi *er* sótt *er*. Þo *er* rétt at sokia *vm* *byscops* fiordung þott sa se eigi aþingi *er* sótt *er*⁴. Eigi *scal* tiundar söc fyrnaz helldr EN avnor fe söc eða *fiarheimting*.⁵ ef *hann* gelldr eigi en fyrsto missere þa *er* *hann* átte at gialda þa *scal* stefna at lög heimile þess *er* sótt *er* eþa lysa aþingi. ^a Þar *er* *maðr* stefnir heima at sín (Blz. 184, a.) þa .iiii. vicor ero af sumre. *vm* tiundar mál. oc a domr at dæma at giallda iþeim stað enom sama xiiii. nottom eptir vapna tac. instøðan oc vi. *mercer* alaga oc *scal* þeim dæma .iii. *mercer* *er* səcir. EN aðrar .iii. *scolo* fylgia þeim fiordungi tiundar sem *vm* *er* stefnt. EN ef

a) = Kristnr., c. 43.

1) I skinnb. oc N^o.

2) Lagfæring fyrir hrvðning.

3) Deplinum *er* við bætt

4) Við bætt.

5) Deplinum *er* við bætt.

stefnt er at lög heimile þess er sótt er. oc scal þar þa dæma at giallda instæða oc alög .xiii. nottom epter vapna tac¹. EN ef lýst² er þingi vm tívndar mál. oc a dæmr at dæma instæða oc álög at lög heimile þess er sótt er .xiii. nottom eptir vapna tac. EN vm fe víte öll þav er her fylgia oc utlegðir. þar scal dæma vi. alna avra.;

Of alla tiund þa er mine er sciptingar tiund. at hon scal hverfa með þurfa³ tíund a hávst nema byscopar einkom vile til kirkna leggja láta.

260. vm tiunda mál⁴

Byscop scal raða til hvevrrar kirkio scal leggja tiund af hveriom bæ^a oc scal þat halldaz meðan en same byscop ræðr fyrir. Þat scal rétt ef byscop leysir at þar se kirkia gør er eigi er aðr at hann leggi til þeirrar kirkio tiund af þeim bæ þótt hann⁵ ligi til anarar kirkio aðr. Heimilt abyscop at taca tiund fyrir⁶ kirkiom. þótt hann hafe til lagðar ef þær ero verr varðveittar en mælt er. Nv hevðr byscop ecki vm røtt oc lætr vera sem aðr var oc er honom rétt þar er han vill at scipta á anan veg oc scipta eigi optar en vm sin. ^b Huerr maðr scal eiða vina at fe sino oc er scylldr til þess þa er hann er .xvi. vetra gamall. Enda scolo allir eið vina ahveriom iii. vetrom. Grið menn scolo eið vina fyrir

a) Sbr. Kristinr., c. 9, bls. 44, athugas. s.

b) = Kristinr., c. 37, bls. 1446.

1) Ritað ofan lnu.

2) Orðin ef lýst eru tvitekin.

3) Ef til vill er sleppt: manna.

4) Upphafsstafurinn á þessum kapitula er i minna lagi.

5) Ef til vill ætti að leysa upp skamstöfunina (h með þverstryki) í hon.

6) Þannig eptir skamstöfuninni.

boanda *eða* siálf eldis *menn*. Fyrir þeim boanda er rétt at þeir vine eið er þeim *monnom* þeckir (Blis. 184, b.) þat fullt er til ero tecnir at sia eiða at *monnom* ihrepp hveriom. Ero boendr scyldir at segia til tiundar þeirra *asamquamo*. Þar *scal* maðr giallda vár tiund sem scipt er a havst tiund hans. EN ef þat er hvergi þa *scal* þar giallda sem hann er marteins messo vistfastr.

261. vm barn scirn

^a Ef faðir scírir barn sitt siúct oc *scalat* hann scilia sæing fyrir þa söc við kono sina. Suein vii. *vetra* gamall *scal* scíra barn ef *eigi* er roscin¹ til. þviat eins *scal* yngri svein scíra ef hann can *pater noster*. oc Credo. Scíra *scal* cona ef *eigi* er carl maðr til. oc *vardar* henne slict sem körlom ef hon kan *eigi*. *Eigi* *scal* barn optar scíra þot scorte orð *eða* atferle ef adr er scirt inafne fodor oc sonar oc anda heilags. enda hafe *nacquat* vátt orðit. Ef prestur fer *eigi* sva at scirn at *byscope* þickir rétt oc *vardar* þat *fiorbavgs* garð. oc á *byscop* söc. Tólf *vetra* gomlom cörlom oc konom er scyllt at kuna barn scirn oc þav orð oc at ferle er þar fylgia. EN ef þav kuno *eigi* fyrir orætar sacir *eða* verðr *eigi* rétt at farit þa er þarf. þa *vardar* *fiorbavgs* garð. oc a *byscop* at rada fyrir söc.

262. vm lík song

^b Ef finz af like *cristins* manz at syngva *scal* lík söng allan yfir ef ser merki á hvart verit hevir carl maðr

a) = Kristinr., c. 3, bls. 1219, sbr. hér að framan c. 1.

b) = Kristinr., c. 46.

1) í fyrstu skrifað roscnare, en leiddrétt síðan þannig.

eða kona. *Sva skal scipa et sama ef menn vita vist af hvers liki er þat er fundit er þott eigi se merki á hvart verit hafe karl eða kona nema noccot hafe þes verit um hag hans at fyrir þær sacir scyli eigi syngia licsöng yfir like hans.*

263. vm vapna burþ i kirkio.

^a *Maðr skal eigi bera vapn i kirkio ne ibon hus þat er lofat er tíðir at at veita. oc eigi skal setia við kirkio brióst ne við kirkio vegi. En þav ero vápn til þess talet ox oc sverþ oc spiót oc (Bl. 185, a.) suíðor oc bryntroll. Ef maðr bregðr af þesso male þa vardar fiorbavgs garð. Sacar þeirrar aðile er sa maðr er byscop byðr vm. eða prestur sa er tíðir veitir at kirkio eþa boande sa er þar byr. Soc þa skal sokia við vatorð ef þvi kómur við en ellegar við .xii. quíð. EN maðr er varðr söc þeirre ef hann getur þan quíð at hann bære þess örendis vapn til kirkio at smíða at henne nockot þess er hon þurpti. Þat er oc til varnar mælt ef maðr byðr gerð byscope a þesso male. oc þav handsol með er honom þicke tók. þa skal þvi eigi nita. EN sa asöc þessa er vill ef engi vill þeirra er nu voro taldir.*

264. vm scírslor.

^b *Byscopar scolo cost eiga at gera scírslor optar en vm sín vm faderne manz ef þeim þickir þess þurfa oc skal sv scírsla rétt er síðar er gor.*

a) = Kristnr., c. 48.

b) = Kristnr., c. 47, bls. 1686.

265.

^a Ef menn vilja hafa tíðir lög hælga daga oc taca þeir þar prest þing. þeir scolo xii. morcom cavpa á millom alþinga .ii. þat scal hálf t vara vera eþa til voro virt oc vi. alna avrar. EN halft þeir avrar er þar ganga i þvi þingi. Þat fe scal giallda þa er vi. vicor ero af sumre en v.^a dag vico at heimile prestz. Prestr verðr utlagr .iii. morcom ef hann metz dyra en sva oc asa söc þa er við hann keypte. Nu vill sa eigi oc a huerr er vill. Lög cavp eigo prestar at heimta at þingonavtom eptir þvi sem þeir syngia til nema þeir sættiz a anat sin amille oc a þat at halldaz sem þeir sættaz a. ^b Eindage er a tíða cavpe presta en v.^a dag vico þa er vii. vicor ero af sumre við alla þingo navta oc licr við half .v.^{ta} mörc vi. alna avra ef haldit er. oc er at heimile prestz stefno staðr vm tíða cavp hans við alla þingonavta.

266. vm staðar abud¹

^c Ef maðr byr a kirkio bóle. þa scal hann þar halda (Bls. 185, b.) husom oc gördom sva at land spilliz eigi. EN ef land spilliz i abud hans þa scal þat bota kirkio slico sem bvar v. virða við boc. Ef maðr bétir kirkio land þa scal hann guðs þavcc fyrir þat hava. eigi má hann fe botr fyrir þat heimta.

a) Sbr. hér að framan c. 6, bls. 20²⁷ (= Kristinr., c. 15, bls. 70).

b) = Kristinr., c. 49.

c) = Kristinr., c. 48, bls. 170¹⁹.

1) Upphafsstafrnir á þessum kapitula og þeim tveimur sem næst koma a eptir, eru ekki stærri en vant er í miðjum kapitula.

267. *vm licagröpt*¹

^a *Pat er mælt at þa eina menn skal at kirkio grafa er byscop lofar sa er yfir þeim fiordungi er. Ef maðr ferir þess manz lic til kirkio er byscop hevir banat oc vardar þat fiorbavgs gard þeim er ferðe. sa a soc þa er varðveizlo kirkionar á oc scal quedia til aþingi ix. heimilis bva þess er sottr er. þeim vardar oc fiorbavgs gard er við teer oc sva presti ef hann syngr liesöng yfir.*

268. *kirkio maldagar*²

^b *Par er menn legia se til kirkna at byscopa raðe oc at erfingia sátt þa a þat iafnt fast at halda sem ilogretto se lofat oc ero slíc viðr lög ef fra er brvgðit oc slíc heimting til. Pat er byscopum lofat þar er þeir vilia gera máldaga ilönd manna at þeir scolo eigi lysa lata at lögbergi nema þeir vili³. En iþingbrecco scolo þeir lata til segia a var þingi þvi er þeir heyia oc hafa vatta við et nesta varet eptir. ^c Pat er mælt at af ero tecnir utroðrar oc oll veiðr tisca oc fogla vm lög hælgar tíðir. Of xv. daga ena hæsto þa scolo menn festa andvirke sitt. við ofviðri eða vatna gange eða ellde oc vina þat allt sem aðr var mælt. fiorbavgs gard vardar nv ef fleira er unit.*

a) = Kristinr., l. c., bls. 170¹⁴.

b) = Kristinr., c. 47. Fyrsta greinin sinnst einnig i Á. M., Arfa-þ., c. 18, bls. 223¹⁵.

c) = Kristinr., c. 49, bls. 172¹⁰.

1) Skinnb. hefr hér ekki nýja línu; fyrirsögnin er skamstöfuð : v̄ licag.

2) Ritað kirkio m.

3) Ritað ofan línu.

Viðbætur.

I.

Á. M., 315 fol. Litr. D.

(Skinublað í 4 bl. broti eða litlu 2 bl. broti, mjög gamalt, eflaust leifar af handriti af Grágás, sem hefir verið nokkuð ólíkt bæði skinnb. í Árna Magnussonar safni og skinnb. í bókasafni konungs. Á broti þessu er nokkur hluti af Landbrigða-þætti; á milli 2. og 3. bls. hafa verið 2 eða 4 blöð.)

land brighar þotr.

^a **Þ**at es melt ef vngom manne tómesk land |
(Ísla bls.)giöf ok selr fiarvarþveizlo maþr
..... |Ef *maþr* vex vpp til lands brighar
.....es *hann* es |vetra gamall. Nv a hann
fleire en eit þa *scal hann* | brigha land
a *sumre* ero brighþ fleire
brighþa | hefa þa upp brighþ
..... | *hann* brigt hafa avll þav es
hann hyggur sumar þat aþr | tvitugr ef *hann* es her
alande alen oc up tódr. ^b Ef sa maþr es erlendis es | lands brighþ
tómesk ut her ok kómr, brighþena
| of vetr veret ut her et siþarsta
..... at h | .. sumar es *hann* kómr ut ef.....

a) — hér að ofan c. 172, Á. M., Landabrigða-þ., c. 1.

b) = hér að ofan c. 173; í skinnb. í Á. M. safni er róðin eins og hér.

..... Hann skal sva | fara at alre lanzbrigþ....
nema þat | at hann
 skal eigi lata a mipli verþa. ^a Sa maþr es land..... skal
 ganga til logb... | ...ok nefna vatta .ii. eþa fleire. nefne
 |brigþar of land
 þat es hann kenner..... | ok...
epter frænda m.....
 | No. lysek log lysingo til soknar an^{at}
hlioþe..... | log berge oc til þes fiorþungs doms es
 land.....log | sogo maþr heyre. En
 logsogo maþr es skyldr at..... | ...
^b ma hins lyri(?).....k etti..... | til
 þess ilogretto þa es logsogo maþr es þar.....
 cost at..... | of land oc queþa a huar þat es
 | gena. En log
 sogo maþr skal.....þar at | Ef verianden
 es þar þa..... |
 ...matto
 |allr. Pes a brigþanden
 oc cost at spyria |huart.....kenne ser.....eþa e.....
 |eignar lyrit fyr.....
 |seylt at segia
 hueriom..... selt..... |
 |
 |
 |sen(?) þat
 varðar scog gang.....
 (2. bls.) es hann hygr at eignar lyrit hafe vellaust fyr

a) = Á. M., I. c., sbr. hér að framan c. 172, bls. 1610.

b) Það, sem hér á eptir kemur, þangaðtil Pes a brigþanden, virðist ekkert samsvarandi eiga í skinnbókunum.

lande. Skyldr es hverr | þeirra manna es þat land hefr
 at at stefna sinom heimildar mane til | heimildar oc til þes
 þings es hann brigr þer landet. þat es ok rett at huerr |
 þeirra stefne es spyr at hinn hever lyst til brigr þar of
 landet. enda es rett | at maþr queþe man¹ heimildar.
 Brigr þanden scal oc lysa þat sumar es hann brigr þer |
 landet þa sok es hann lyste et fyrra sumar. lysa þar þa
 til doms. | Sipan scal hann queþia ix. bva aþingi þa es
 nest ero lande þui at bera of þat huart hans | faþer ette
 þat land adeyianda dege sinum eþa eigi. eþa sa maþr es
 hann tok arf efter. | ok nefna þan ok sua landet. En ef þat
 berr quipr at sa ette þa landet es hann | tok arf efter.
 þa a² at dōma honom land nema hinn gete logvorn fyr
 sik | es varþveitte te ens unga mans. Sa maþr scal queþia
 ser biargquipar .v. bva | ör þeim soknar quip þa es næster
 bua landeno at bera of þat huart skulder | gengo i land
 þat eþa eigi eþa voro omagar a feno sua at instēþan |
 mynde þuerra eþa eigi. Ef þat berr i hag honom. þa
 scal brigr þanden queþia v. bva | ena somo.
 hvart þar com fullr eyrer fullum igegn eþa eigi. | Nu berr þat quipr
 at.....ena somo bva at
 | bera of þat hvart land vas selt sem dyrst matte koma
 eþa eigi. | Ef þat berr quipr at hin selde sem hann matte dyrst þa
 heldr hann landeno | nema hinn þreyte meir. Þa scal
 brigr þanden queþia of þat quipar huart | honom vere betra
 til fiar at selt vere sua sem es eþa oselt. Nu | ber þat
 quipr at honom vere betra. til fiar at selt være. þa scal
 hann queþia | þes anars huart leigo bol vere til at selia
 eþa itok i anara | manna lond sua at þo matte avrar haldas^c

1) Ritad ^aψ og þannig víðar.

2) Ritad ofan linnu.

i aðal boleno eða instu- | þá þó þat vere oselt. Nu berr þat quiþr at til voro leigo bol eða itök i avnor | lond sua at þorf yni ef þav væri fyr seld. ok brigþesk þa landet. en eigi | ellegar. Ef land vas eigi selt sem dyrst matte eða gengo eigi skvldir i land | sem nu vas tint. eða voro til leigo bol eða itok i lond at selia til skvl | da eða omaga. þa brigþesk landet. ok scal dæma þeim es brigðe. Ef flei | re hafa at landet en ein ok hefer at solom faret. þa scal hver | þeirra lata bera kaups vatta sina þa es þeir¹ hafa heiman..... | at dome eða hua ef..... vattar. Þeim varþar fiorbavgs garþ es | fyrst seld..... | man. Ef maþr keypte.... and....viss...brigþ..... (3. bls.) ^a eins rett ef hann vill þar lata a valt vesa meðan öen es þiþ oc meta eigi le- | igo. Sua es þar of gotor sem aþr vas umb tint. En ef hann gerer ananveg þa | es hann vtlagr iii. morcom. ^b Ef maþr varþveiter brv eða scip þat es fe es til laget. oc es hann | vtlagr ef hann iner eigi maldaga oc a þa soc hverr es fars misser. Sa maþr a oc þa | söc es fe lagþe til eða hans erfingi. oc verþr hann utlagr .iii. morcom oc gialda tvav | slic sem ferioþvar .v. meta þa syslo en hann ende eigi. enda a domr at dæma a | hond honom scips varþveizlona. oc varþar þa fior bavgs garþ ef hann oröesc. Eigi scal scip þat | onytasc sva af fyrningo at eigi se anat til fenget aþr. ef sa² scylðe scipeno | halda es feet varþveiter. Nu brotnar scip þat i votnom eða i veprom. þa scal hann | taca anat scip sem hann ma fyrst. Ef sa ræþr fyr scipe

a) = hér að framan c. 184, bls. 931⁹ = Á. M., Landabr.-þ., c. 16, bls. 2676.

b) Þetta flnóst aðeins i skinnb. i Á. M. safni, en ekki i skinnb. i bókasafni konungs.

1) Við bætt.

2) i fyrstu ritad hann, en dregið út og s a skrifad uppyfir.

es hann fecc til far | ningar þa abyrgesc sa *eigi* es farþr vas. þot scip lestesc ef *hann* vilðe vel. Sy- | niat es þa fars. ef leigo es metet ef væita scyldæ. oc a ferio *maþrenn* at bota | þeim es fara scyldæ sem *bvar* v. virþa ef *hann* fær auvisla af. *enda* a *hann* heimting til lei- | go þot ræidd se. Sa a byrgesc scip es *hever* sem anat lán. Nv es brvar hald | melt a *hond manne* oc scilet *eigi* gørr. þa *scal* *hann* at gera svat halde fyr fyrnosko. | en gera sem fyrst. ef öen brytr. oc *scal* søkia sem aþr vas tint ef *hann* örøkesc. *Pat* | ero alt stefno *sacir* oc *scal* *queþia heimiles bva* ix. til *fior bavgs saca* en .v. til *vtlegþa*.

of slotto ok beit¹

^a *Pat* es oc ef *maþr* viþr a | lande *mans* oc sceþr iorþo þa verþr *hann* utlagr .iii. morcom. Nv sler *maþr* oc varþar þat slíct. | En ef *hann* fører *abravt* oc ma þa færa til þyþar eþa til gortøkes. ^b Sa *maþr* a a voxt | allan a lande sino es a þat. en aþrer *menn* *eigo* þar at eta sem viua *her* oc söl. þeir verþa | aller *vtlagir* .iii. morcom es til þess taca at a *braut* vilia hava ölofat. Sa *maþr* verþr | oc *vtlagr* .iii. morcom es *hann* teer hvanner. oc .vi. aura a verc. Færa ma til þyþar. | ef .iii. alna scape es at gor. ^c *Eigi* *scal* *maþr* æia i enge *mans*. Nv væit *hann* enge marc | *eigi*. þa *scal* *hann* *eigi* þar æia es staegarþr es i hia. oc sva þar es *eigi* es sina i. | ^d *Eigi* verþr

a) = hér að framan c. 185. Skinnb. í Á. M. safni hefr ekkert öldungis samsvarandi sbr. Á. M., I. c., c. 9.

b) = hér að framan c. 136, bls. 94¹⁵ = Á. M., c. 47, bls. 347²⁰.

c) = Á. M., Landab.-þ., c. 11, bls. 233⁹. Skinnb. í bókasafni konungs hefr ekkert samsvarandi.

d) = Á. M., I. c., bls. 233⁷.

¹) Þessi fyrirsögn er rituð út a spássiunni.

maþr utlagr þot þat fe kome i ængiar es yr af rætt gengr. ^a *Bipia scal maþr* | lofs þa menn es næstir bva. ef *hann* vill sino brena. oc verþr *hann* utlagr .iii. morcom ef eldr | renr i þeira lond. oc bœta scaþa. en *fiorbavgs garþ* varþar ef *hann* brenner scog eþa hvs. þat varþar oc | *fiorbavgs garþ* ef *hann* haþ *eigi* lofs at ef eldren renr i annara *manna* lond. en scoggang | ef þeim verþr kugildes scape at. þat ero alt stefno sacar. oc *scal queþia heimiles bva* ix. a þingi | þess es *sottr* es til *fior bavgs* *saca* en .v. til vtlegþa.

of selfarar ok beiter.

^b | Ef *maþr* hevîr lond fleire en .i. vndîr bu sitt. oc vill *hann* fara þar i sel yver | anars mansfara með fe sitt .ii.^{ar} a sumre til sels. en | þviat eins offtar ef þar verþa misgongor iiar. þa a *hann* at reca heim smala sin. | (4. bls.) *Hann* a fornar gotor¹ at fara ef þær ero til. En ef *hann* fer of enge *mans* þa *scal* *hann* i toge | hava et lavsa hross. Ef þar ero keldor a goto *hans* oc a *hann* at gera þar brvar | yver oc vina þav a verc a annars mans lande..... | ...af þvi scaþa þa varþar *honom* þat vtlegþ.....

* | virþa við bók. ^c Enge *maþr* *scal* bolstaþ sin...ileg... | við þa *scal* *hann* fara til huss þeira *manna* es.....þvi es þa es o | bygt. oc nefna ser vatta oc bióþa þeim at leiga.....vii. vicor | ero af

a) = hér að framan c. 186 = Á. M., I. c., c. 22.

b) = hér að framan c. 182 = Á. M., I. c., c. 19.

c) = hér að framan c. 183 = Á. M., I. c., c. 20.

1) Ritad ofan linn.

sumre et síparsta sva sem bvar .v. meta
 ...oc *scolo* | þeir þar ætia heyiom þeim es þar fasc i því
lande oc halda þar *husum* sva sem a lei- | go *lande* oc *scolo*
 þeir sva at ollo halda *landet* sem leigo *land*. En....leiga
eigi þa a *hann* | at veria þeim *lyrite* *landet* oc fara sva með
lyrite þeimmeð *stefno*. þat | es oc rett at *hann* vere
 þeim *lyrite* at *lögberge* en *eigi* sekiasc þeir abeitene | apr
 þeir frægna *lyriten*. ^a Ef *maþr* recr fe sitt i *anars* *mans*
land eþa letr *reca* | sva at *hann*¹ vilðe *anars* æigin beita. oc
verþr af því v. avra *scape* eþa *meire* oc | *varþar* þat *fior*
bavgs *garþ*. En ef *mine* *verþr* *scape* at en sva þa *varþar*
vtlegþ oc bota *auvisla* | *sua* sem *bvar* *meta*. ^b En ef
 þar *verþa* *misgongor* *fiar* oc beitesc *akr* *anars* *mans* eþa
 æn- | ge. oc *verþe* þo .v. avra *scape* eþa *meire*. oc *varþar*
 þat *vtlegþ* oc bota *auuisla* sem *bvar* | *virþa*. ænda *varþar*
sua þót *minne* se *scaþen*. En ef sa *maþr* es fyr *beit*
verþr | rækr sva *aftr* fe *hins* *sialfs* at *komr* i *acr* eþa i
enge eþa *hann* vile at i *akr* | *genge* *feet* eþa i ænge. eþa
 i *andvirki*. þa.....þat *vtlegþ* ok.....
 | v. avra *scape* *verþr* at eþa *meire* þa *warþar* *fior*
bavgs *garþ* oc a sa þa *soc* es..... Ef | *anar* *maþr*
 gører þat *viss* *vitande* at *raþe* þess es *feet* a oc *verþa* þeir
bapir *vtlagir* | oc *iasnt* *warþar* þeim *boþom* *hvert* sem
scape *varþ* at *meire* eþa *mine*. Ef *maþr* *rekr* | *bvfe*
anars *mans* eþa lætr *reca* *svat* *mals* *misses*.....
mis | sa. oc *warþar* þat *fior* *bavgs* *gard*. En þa *misses*
bv fe *mals* esheim..... | of *morgon* *scylde* eþa þat

a) = hér að framan l. c., A. M., l. c., c. 9.

b) = hér að framan c. 200, A. M., l. c., c. 9, bls. 229¹¹, c. 10.

1 og 2) Ritad ofan linnu.

kømr of morgon es scylde of Et | maþr
 setr inn þv fe mans eþa rekr sva hart eþa bregþr
 | oc warþar þat fior bavys garþ oc a sa maþr
 sakar þer es þv of | þat at hann hafe
 reket þv fe anars sva miss e
 beiþa | ser biarg quþar of þat hvart
 | eigi miste mals. En ef þat
 | hann (?)
 sökine (?)

of enge.

| ^a Ef maþr a enge i anars mans lande. oc scal hann
 varþa við enge þvi en fimta dag

a) = hér að framan c. 187. Á. M., I. c., c. 23.

II.

Á. M. 315 fol. Litr. B.

(Skinnblað í 4 bl. broti. Á broti þessu eru greinir úr ymsum þáttum úr Grágás, einkum, að því er virðist, frá síðari tímum, og finnst engin þeirra á skinnb. í safni konungs, nema fyrsta greinin, sem þar er á upphafið og niðurlagið.)

I.

..... (1. bls.) ^a til arfs talit. Bröðr laúngetnir eigo at fastna systir sínar, oc hvandi lavngetinnar kono á at fastna systir hennar. eigo þeir allir legorðz sakar um þær enar sömo konor *sva sem festar*. æn *sva* greinist þat síðan a miðil fiögurra systkina. hvert þeirra afyrst æða þúi næst festar æða sakar sem tínt er með arfbornum systkinum. ^b Þessi systkin fiögur æn laúngetnu scolo fram föra systkin sin ef þav hafa fe til þótt aðrir se erfingiar. Nv *verða* bröðr æða systir erfðar ómagar laúngetinna systkina oc scolo þat þá handmegins omagar vera. laungetins broður æða lavngetinnar systur. hvart sem firir þeirri omegð sitr.

II.

^c Sua er mælt ef maðr scal heimta fé at erfingia þess manz er hann átti fé at a deyianda degi hins at hann scal sökia við .ix. húa quid.

a) Sbr. Á. M., Arfa-þ., c. 18 = hér að framan, c. 118, athugas. b.

b) Sbr. Á. M., Omega-b., c. 29, bls. 288¹⁶.

c) = Á. M., Kanpa-b., c. 6, bls. 402¹⁹.

III.

^a Þat er mælt um konor þær er o arfgengiar uóro af þeim rifium at þær höfðu leynt barngetnaði sinum. æða logit til fadernis barna sinna uisar uitendr. æða hefði þær legit með næsta bröðra¹ sinom æða nanara. æða systrungum tveimr æða nanörum monnum at siálf ræði síno. at þær scolo nú allar arfgengiar uera *sva* sem þat væri ó ordit.

IV.

^b Þurfa menn scolo eignaz þá tiund alla er eigi er scripti tiund. nema byscup uili leggja til kirkna. byscupi er rett at leggja til kirkna allan þurfa manna lut þar er hann vill þat. Ef hann leggr þeirra lut til kirkna. þa verðr kirkiu drottinn iafnt² aðili at þeim fiordungi tiundar oc *sva* prestr sem þeirro at hinum .ii. aðrum fiordungum er þeim ero til handa mæltir. oc verðr einn þá eindagi á þeim .iii. fiordungum. Við scal kirkiu drottinn taka þurfa manna fiordungi þótt hann sé goldinn ísliko sem scilt er til handa þurfa manni. Ef þat komr til handa þurfa manningum oc se goldit oc framkomit fyrir marteins messo. Nú er eigi *sva* gjald bodit at þá megi lukaz. oc erat kirkiu drottinn þa scyldr (2. bls.) at taka þar aðra aura heldr æn iþann fiordung ero mæltir er prestfiordungur heitir. þar scal maðr giallda tíund alla er hann er íuist um haustit þa er script er tiundum. Ef

a) = Á. M., Arfa-þ, c. 23.

b) Shr. hér að framan c. 259 (Kristenr., c. 43, bls. 162).

1) Lastfæring fyrir bröðra.

2) Tvítekið.

engi er þar samquáma átt iþeim hrepp at þui. þa scal hann giallda þar er hann er uistfastr marteíns messo. Scal sa maðr iafnan gialda tíund af féno er lögráðandi er fiarins.

V. um lögleigor.

^a Þat er mælt ef maðr a fé at manni oc vill sá eigi giallda honom. at lögleigur scolo leggiaz afe þat suá lengi sem hann heldr fé þui. þótt eigi se leigor sagðar afé þvi at lögbergi æða at eindaga¹. Ef quíðr berr þat at sa maðr myndi gialda ef heímt vári at honom oc legðz þa eigi lögleiga a féet enda a hann kost at biöða innstöðona af höndom þegar er hann vill.

VI.

^b Þat er mælt at alla menn scal þá föra a framförslor er eigi mego uinna sér mat oc klæði. hvárt er menn ero scyldir at föra þa fram á fe sino æða hand magni. En um þá menn er þá framförslo hafa hvarega. þá scolo fara ihrepp þann er arstöko maðr omagans er í. ef hann er næsta bröðri o magans æða nánari. Ef sá maðr er eng uistfastr er sva náinn sé ómaganom arfgengra manna þa scolo þeir menn eiga för vm alt land. Svá scolo menn scyldir at ala innan hrepps menn sem mælt er í hreppa malom. firir þat utan at nú vardar fiurbavgs garð ef þeir ero eigi alnir. æða er þeim hæct á annan ueg æn hreps menn eigo mælt. Vtan hreps göngo menn scolo menn

a) = Á. M., Kaupa-b., c. 6, bls. 4034.

b) = Á. M., Omaga-b. c. 30, bls. 292²⁵.

1) Stafirnir d a í orði þessu eru ritaðir ofan linnu.

önga ala *oc* eigi gefa þeim mat hvárki meira ne minna. Gefa skal til klæða *oc* til scva ef vill. nema þa eína er *menn* ætli at til síns hrepps fari, æða för *eigi* *vm* alt land. þa skal ala hváratveggio í eítt mál *oc* gefa *eigi* dögurð ef rumheilact er. ráða skal *hann* sialfr þá er heilagt er. Nema *þeir* *menn* sé er *eigi* ero til lögfösto scyldir. þa skal *maðr* ala ef *hann* vill ítvað mál. þótt rum heilact sé. Ef *maðr* elr utan hreps göngoman æða gefr þeim mat annan veg æn nú er tínt *oc* *varðar* þat alt fiorbavgs garð.

.....

III.

A. M., 315 fol. Litr. C.

(Geirar af gamalli skinnbók í 2 bl. broti. Á fyrsta geiranum er ekki skrifað nema öðru megin, og er hann að breidd svo sem svarar hálfri blaðsíðunni; hinir geirarnir eru ekki breiðari en 3 eða 4 stafir).

I. geiri.

..... " sva þeim er ræþr þjófsraþom.
þa | scal sokia við en sömo gogn sem þjófin. Ef maþr selr manni
e- | þa gefr þat er hann veit at þjófstolit er. oc villir hann heim-
ild | at þo at hann vissi eigi þa er honom var heímildr. oc varþar skög-
gang | við hvarntveggia þann er hann hevir gripin seldan. oc
| sva þann er atti. scal sokia vip tólftar quþ; Hvar þess er |
maþr hefr heimild til þess gripar er tekin er fra manni eþa stolin. |
oc hugþe hann ser heimilan myndo verþa. þót hann fregni siþan |
annat oc er honom rett at halda þeim grip til doms; Þar er maþr
| þermlaz sins gripar oc þickisc hann vita at maþr hevir grip þan
| at halda sa er keyptan hefr. eþa þegin. eþa at lani. oc | naer hann
eigi at sta. Sa er gripin á scal¹ beiþa meþ vata at | hin syni
honom gripinn eþa sele fram. Ef hin selr eigi fram þa er | costr
at fela abyrgþ a hendi honom til doms. oc stefna honom til |
brigþar oc til utgongo oc lata varþa þricia marka vtlegþ | ef hin synir
eigi gripinn lengr er beitt er; Ef maþr kenir | grip i hondom manni
oc quez sa eiga at giöf. eþa at kavpi eþa | at varðveizlo. Ef hinn tek

ā) — hér að framan c. 227, bls. 163²¹ (Rannsókná-þattr).

1) Við bætt.

abrávt oc varþar þat skoggangr. | ^a Pat er handran ef sa tekr or hendi honom eþa af honom. Ef maþr heldr | eigi a oc quez hann þo eiga en hiN tekr þan grip abrávt. | oc er þat ravþa ran oc varþar¹ skóggang. Af hvaritvegio at | ferþ þeirri þa sezcz maþr þar a sino eigini. ef hann tekr af þeim manni er | heimild hefr til. Þa hefr maþr heimild til ef sa heitular | honom er forraþ a avra sinna oc hann hygr at sa mætti honom heimilan | vinna þannu grip en eigi ellegar. Ravþa ran scal sva sökia | at queþia scal til heimilis bva ix. aþingi. þess er sotr er. Ef maþr² | sþr grip sinn vti eþa inni oc tekr hann abrávt oc scal hann segia logfostom monnom til a þeim bæ. er hann toc. ef þeir ero hia en ef þeir ero eigi hia þa scal hann fara leiþ sina. oc segia a næsta bæ oc mæla sva. Ef nokkorr kennir ser grip þenna comi sa þingat til min oc queþa a hvar hann a heimili. oc feli mer abyrgþ a hendi til doms. þviat eins scal hann sva meþ fara ef hann atti þa er fra honom villtiz. Ef maþr vill brigþa grip þan þa scal hann coma til a enom næsta manaði oc fela hinom abyrgþ ahendi til doms. Hvarz ato þyfi er meiri eþa mini. þa er maþr stelr | þvi er ætt er eþa bloþugri brap þa er costr at stefna | til scogar.

b 2. geiri.

(1. bls.)gar.....nda.....
lia.....; Til.....
la þ.....kit.....
so menn.....þes.....
menn liaga s ³

a) = hér að framan c. 228.

b) Það er torvelt að segja, hvar þetta og eptirfylgjandi brot eiga heima.

1) Við bætt.

2) Hæðan frá sjást louskiptin ekki glögglega.

3) Eptirrit á pappír í bókasani konungs (1633 í nýja safninu) sem skrifað hefir verið á umliðinni öld, þá geirarnir hafa verið nokkuð stærri, bætur við þessum línunum:

.....ar b.....
aga.....
eigi.....
maðr.....

(2. bls.)iana.....
t ef.....
ga d.....
ran l.....
t h.....

.....at.....
i f.....
n hann.....
vil.....
h sc¹.....

3. geiri (í 2 pörtum).

(1. bls.)²ængo.....
ó(?)þ.....
érþi.....
ef.....
scog Gang
 (2. partur)ero.....
menn ver...
r al.....
ha.....
ge.....
verþi.....
þes.....
er.....

(2. bls.)r þ.....
dæmp.....
æþ.....
²gi.....
a v̄.....
 (2. partur)aga.....
tínt.....
gang.....
a f.....
a a.....
ag¹.....
vta.....

4. geiri (í 3 pörtum).

(1. bls.)ra.....
nom.....
honom þat...
sin.....
lat.....
 (2. partur)oley.....
an.....

.....scog Gang..
inom.....
 (3. partur)hla.....
h(?) ō.....
veria.....
er.....
n l.....

¹) Pappírseptirritið bætir við:

.....ei mta.....
sv.....
hva.....
h sc.....

(2. bls.)	sex	a a
	a. þ.
	sc h.
	esta
	ull (?)
(2. partur)	gþ.
	i. a

(3. partur)

5. geiri.

(1. bls.)	sigla	(2 bls.)	N
	t; E		an
	hafa		ign
	hann sp.		telia
	misse		s. oc
	a sív		Eng
	a sa		brav
	eldr		maþr ³
	o ²

6. geiri.

(1. bls.)	veria	(2. bls.)	a þin
	scal		laga
	þeim		r e
	r f		angat
	setvm		oc ⁴

1) Pappírseptírriðið bætir við:

.....a.....

2) Pappírseptírrið, hefir oc.

3) Pappírseptírriðið bætir við:

.....ge b.....

.....gó.....

4) Pappírseptírriðið bætir við:

.....n.....

IV.

A. M., 347 fol.

(Þar er á Jónsbók, Kristinréttur hinn forni, ofl. Þessir kapitular eru aptan við Kristinréttinn; kapítulatalið er eptir skinnbókinni).

XXXVIII. *vm hiona skilnað*

^a Ef frændsými su kemr vpp með hiunum eða sífiar er þau eigu *eigi* saman at vera at lögum enda vili þau *eigi* skiliaz þá *scal byskup* sa er *jfir þeim* fiordungi er fa til þria *menn* þa er þat leggi vndir þegnskap sinnu at su er frænsæmi með þeim eða sífiar ænda *scal byskup* segia skilit með þeim. ok verðr þat þa lögskilnaðr a meðal þeirra.

XXXIX. *vm rettar far mannz konu.*

^b Ef hiu eru skilin sex misseri ok *eigi fyrir* hans vanrækt þa *skal* bióða henni¹ til fænginnar vistar sua at hon heyri. eða at lögheimili hennar sua at logfastir *menn* heyri. enda er rett at bióða at lögbergi eða j þingbrekku ok *skal* hann þat gera hvert var. elligar er hann af rettar fari hennar. ekki stoðar heimboð við hana. ef *byskup* lofar henni at raða *fyrir* vistafari sinu.

a) = hér að framan c. 149, bls. 412^a, Á. M., Festa-þ., c. 54, bls. 378¹⁹.

b) = hér að framan c. 158, bls. 558, Á. M., l. c., c. 55, bls. 381¹⁴.

1) Leiddrétting fyrir hann.

XL. v*m* hionaskilnað.

^a Þat er mælt at hvergi *skal* hiuna skilnaðr vera fyrir fatækis sökum sa er þau raði sialf. Skipta *skal* v*m*ögum þeirra ok föra frændum sem j lögum er mælt. þa er hann lofaði henni fear hæimting. ok a þa fe at dömaz sua mikit sem gögn baruz til.

XLI. v*m* frönsymis spell ok sifia spell hit meira.

^b Þat er hit mæira frændsemis spæll ef maðr liggr með næsta bröðru sinni eða nanari konu. Ef hann a þa konu er honum er næsta bröðra eða nanari. ok bergðz hann ekki við þann biargkvið þo at hann hafi eigi vitat frændsæmi. þat er sifiaspæll hit mæira af maðr a eða liggr meðr þeirri konu er bröðrungr hans hefir atta eða nanari. eða getr barn við. eða hefir orðit sannr at legorði við. Sua ok ef þær eru bröðrungr eða systrungr eða nanari. er hann hefir attar eða getit barn við. eða orðit sannr at legorði. Sifia spæll hit meira eða frændsæmis spæll hit meira varðar skoggang. Su sok *skal* sott vera fyrir hit þriðia þing. ok *skal* kuæðia til heimilis bua a þingi .ix. þess er sottr er. Sifia spæll hit minna eða frændsæmis spæll hit minna varðar fiorbavgs garð. Ef sa maðr er aðili er þeirrar sakar er eigi a at sættaz fyrir lof fram vill eigi sökia sök til fullra laga. þa varðar honum fiorbavgs garð. sa a sök er vill ok kuæði til .ix. heimilis bua a þingi þess er sottr er.

a) = Á. M., I. c., c. 53; skinnb. í bókas. konungs hefir ekkert eamsvarandi.

b) = hér að ofan c. 162, bls. 592³, Á. M., I. c., c. 32, bls. 345.

XLII. vm frænsemiss spell hit minna ok sifia.

^a Ef maðr getr barn við frænd konu sinni eða sifkonu sinni sua at þvi fylgír frændsæmis spell hit minna. ok sua ef kuangaðr maðr getr barn við annari konu en sinni. eða getr maðr barn við þess manuz konu er hann a eigi sialfr rett vm hana at taka enda fyrir biði byskup sa er jfir fiordungi er eða hans vmbods maðr þeim navistur. ok hafi þau eigi þat er hann mælir vm. þa a byskup at þeim manni þriar merkr vaðmala ok er eindagi a þvi fe j bonda kirkju garði. miðviku dagh j mitt þing hit nösta sumar epter. er eigi er haft þat er byskup byðr vm ok varðar .vi. merkr halld fear þessa ok skal sa sök sökia er byskup byðr vm. Ein misseri stendr þetta mal sua at byskup eigi fe a at taka. Til þeirra saka allra er sott er vm fröndsæmisspell eða sifia spell skal kuedia hæmilis bva .ix. a þingi þess er sottr er.

XLIII. vm vanþyrmslor.

^b I ollvm staðum varðar fiorbauugsgarð hvarumtueggia ef menn sættaz a þau mal er eigi aa at sættaz fyrir lof fram vm fröndsýmisspell hitt meira eða sifiaspell eða guðsifiar þær er kvíðv þarf vm at hryðia eða vm manna konur. eða nunnavr. ok a sa sakar þær allar er vill böði frumsokina ok sua þa er þeir hafa sötaz a þat mal er eigi atti a at söttaz. Þar skal kuedia til .ix. heimilis bva a þingi. ok metaz eigi varnir vm þat mal ef rett verðr stefnt ok verðr maðr sannr at sök. ^c Þar er byskupar biðia

a) = Á. M., I. c., c. 53, bls. 376¹⁶; skinnb i bókas. konungs hefr ekkert samsvarandi

b) = hér að framan c. 156, bls. 514, Á. M., I. c., c. 31.

c) = hér a) framan c. 162, Á. M., I. c., c. 32.

lofs til at sættaz *vm* fröndsæmisspell hit meira. eða sifia spell hit meira. eða *vm* mannzkonulegorð. þa skolu þeir segia til hveria syknu þeir vilia at þeir menn hafi þa þegar er þeir biðia lofsins *ok* sua hvat þeim er a hendi. *ok eigv menn* sua at sættaz a sem þa föz lof til.

XLIV. *vm* tiund hina meiri.

^a Ef *maðr* görir *eigi* tiund hina meiri sa er skyldr er til þa varðar fiorbaugs garð. ok *skal* kuæðia til .ix. bua aþingi. hin somu eru *viðr* lög *vm* lögtiund huegi lengi sem tiund er halldit.

XLV. *vm* arftekio.

^b Sonur¹ a arf at taka epter föður sinn ok möður freals borinn ok arfengr. þa *skal* dottir til arfs alin skirborin. þa faðir. þa *skal* broðir. samfæðri. þa möðir. þa syster samfæðra. þa broðir sammæðri. þa systir. sammæðra. þa sonr laungetinn. þa dottir laungetin. þa broðir samfæðri laungetinn. þa systir samfæðra laungetin. þa broðir sammæðri laungetinn þa systir sammæðra laungetin. þa *er* næstir menn arfi. föður faðir. sonar sun ok dottur sonr. þeim næst eigu at *taka* föður möðir ok möður möðir. sonar dottir ok dottur dottir. þa eigu at *taka* föður broðir. ok möður broðir. broður sonr ok systur sonr. Síðan eigu at *taka* föður systir. ok möður systir. broður dottir ok systur dottir. Þaðan fra er a vallt hinn nanasti niðr til arf-

a) = Á. M., I. c., c. 55, bls. 379²³, sbr. hér að framan c. 144, bls. 30²³.

b) = hér að framan c. 118, Á. M., Arfa-þ., c. 1.

¹) Lagfæring fyrir Konur.

toku frealsborena ok arfgengra. Engi arf skolo taka laungetnir menn at firnare monnum en föður sinn ok móður, ok syskin sin.

XLVI. vm framförslor.

^b Þessir menn fiorir skolo fram föra syskin sin. ok sua föður sinn ok móður, ef þeir hafa se til. Broðir samföðri laungetinn, ok systir samföðra, broðir sammöðri ok systir sammöðra, ok skal sua fara vmegð sem arfr. Nu ero syskyn þeirra ok skolo þaðum þeim þar iafnsparir aurar a vallt. Broðir samföðre laungetinn, ok annarr sammöðre laungetinn ero aðilar vigsaka eptir syskin sin, ok þeir eigu festar systra sinna ok sua legorðz sakar vm þær sua snemma sem þeir ero til arftoku. Syster samföðra laungetin ok onnor sammöðra eigu sua rettar far at taka eptir syskin sin sem arf, enda ero sua ok höndr þeirra aðilar at legorð sekt eptir systir þeirra ok sua festar ef þess þarf við.

XLVII. huerer menn eigi ero arfgeingir.

^b Þeir menn ero eigi arfgeingir kallader sem nu man ek telia. Sa maðr skal eigi arf taka er hann veit eigi hvart treyio soðull skal horfa fram eða aprt a hrossi. Sa maðr er ok eigi arfgeingr er þræll getr við frealsre konu. Sa maðr skal eigi arf taka er fyrr kviknadi j kvide móður sinnar en henni vöre frelsi gefit. Sa maðr er eigi arfgeingr er kona getr við þræli sinum þoat hon geli honum aðr frelsi til þess at hon vill ganga með

a) = Á. M., I. c., c. 18; sbr. hér að framan c. 118, athugasemd b.

b) = hér að framan c. 118, bls. 222^b, Á. M., I. c., c. 3.

honum. Sa maðr skal *eigi* arf taka *er* skogar maðr getr. Sa maðr er *eigi* arfgeingr *er* kona su getr *er* sek *er* vorðin fullri sekt. Sa maðr *skal* *eigi* arf taka *eptir* fôður sinn. *er* faðir hans hefir kuangaz attrôðr eða ellri fyrir rað skaparfa sins *ok* *er* hann við þeirri konu getinn. sua fremi a karlmaðr arf at taka *ok* varðueita sealfr. *er* hann *er* xvj. vettra gamall. kona *skal* arf taka þegar *er* hon *er* gefin. ok sua ef hon er ekkia. þott hon se yngri en sextan vetra gaumul. Mær *skal* arf taka ef hon er xvj. vetra gaumul. ok sua a hun voxtu fear sins. en *eigi* varðveizlu sins fear ne annarra aðr hun *er* tvitug. Sa maðr *er* *eigi* arfgengr *er* getinn *er* viðr þeirri konu sem hann færð sidarr ok *eigi* hann tvær konor senn ok varðar *honum* tuikuæni. fior baugs garð. þat *er* stefnu sok ok skilr ix. bua kviðr. Ef manni tömiz her ærfð þeim sem herlendr *er*. þa a sa *her* at taka. *er* nanastr *er* hinum dauða.

XLVIII. vñ festar.

^a Sonr .xvj. vetra gamall eða ellri er fastnande retrr moður sinnar. þa *er* sa *er* dottur hennar a. þa faðir dottur sinnar. þa broðir samfœðri þa moðir þa sa *er* a systur hennar. samfœðra. þa broðir sammœðr. þa sa *er* a systur hennar sammœðra ok skilgetna. þa a sonr laungetinn festar. þa a sa *er* a dottur hennar laungetna. þa a sa broðir samfœðri laungetinn. þa sa *er* a systur hennar sammœðra laungetna. þa a hinn nanazti niðr karlmaðr nema konur se nanari þær *er* giptar eru þa eigu bœndr þeirra festar. ^b þeim *skal* ekkiu fastna *er* hennar raði fylgir. nema faðir hennar fastni. þa *scal* hann raða. Ekkia *skal* fastnaz hinvm

a) = hér að framan c. 144, Á. M., Festa-þ., e. 1.

b) = hér að framan l. c., Á. M., l. c., c. 2.

þriðia manni ef löghradendr hafa hnekt aðr tueim biðlvm hennar. þeim er jafnröði hefír vera þott, ok þikki ok jafnröði viðr þann. Mær a ok þann kost ef hon vill tvitug eða ellri.

XLIX. vm brullavps giord.

^a A þessum tíðum skal brudlaup gera en *eigi* aðrum. Brullaup skal *eigi* vera nörr paskum en lokit se þuattdagh hinn nösta fyrir .ix. vikna föstu. ok *eigi* nörr epter en vika er liðin fra paska deginum fyrsta. Brullaup skal *eigi* gera fra þvattdeghi þeim er nöstr er fyrir gagndagha ok vnz liðr hina helgu viku. Bruðlaupi skal lokit vera þuattdagh hiun nösta fyrir iola fostu ok vera *eigi* aðr liðin ero iol. Ef menn gera brudlaup a þeim tíðum er nu ero fra teknar þa varðar *fiorbauys garð*. ok a sa sok er vill. Menn skolo *eigi* þa natt saman ganga er lögheilagr daghr er nöstr epter. eða lögffasta. ^b þa er brudlaup gort at loghum ef lögradande fastnar konu. ok se sex menn at brudlaupi hit fösta ok gange maðr j liose j sama sængh konu.

L. vm rettarfar kuenna.

^c Ef maðr kyssir konu launkoss ok at raði hennar þa varðar þat þriggia marka sökt ok a sa sok þa sem ætti vm legord hennar. En ef hon reidiz við þa varðar *fiorbauys garð* ok a hon þa sealf sokina. Ef maðr kyssir mannz konu launkoss ok varðar *fiorbauys garð*. þat eru stefnu sakar ok skal kuædia til heimilis bua .ix. a þingi þess er sottr er. Ef maðr liggr meðr konu frealsri ok

a) = hér að framan c. 148, bls. 399, Á. M., l. c., c. 13.

b) = hér að framan c. 118, bls. 222¹¹, Á. M., Arfa-þ., c. 3, bls. 175¹¹.

c) = hér að framan c. 155, Á. M., Festa-þ., c. 24.

heimilis fastre. þá varðar skogang ok skal kuedia¹ heiman .ix. vettfangs bua ef maðr veit vettfang en ellar fra heimili hans. enda er rett at kuædia fra heimili hennar. ef hann veit hvarki hinna. ^a Eigi varðar við log ef maðr liggr gongu konu ef hann gengr j gegn. rettenn varðar ef hann dylr. sökia a til faðernis.

LI. vm aðila mals.

^b Legorðz sakar aðili er fyrstr bonde konu. þá næstr sonr sextan vetra gamall. eða ellri. þá sa er a² dottur hennar skirgetna. þá faðir hennar. þá broðir samföðri. þá móðir. þá a sa maðr er a systur hennar. samföðra. þá broðir sammöðri³ þá sa maðr er a systur hennar sam-möðra ok skirgetna. þá sonr laungetinn. þá sa maðr er a dottur hennar laungetna. þá broðir laungetinn. samföðri. þá sa maðr er a⁴ systur hennar laungetna samföðra. þá broðir laungetinn sammöðri. þá sa maðr er a systur hennar laungetna sammöðra. þá hinn nanazti niðr karlmaðr. þaðan fra. nema þær konur se nanari er giptar eru. þá eigu böndr þeirra. Sa a sök vm⁵ laugskylldar konu. er fe a at henne. ok varðar *fiorbaugs gard*. Sa a sök vm ambatt er hana a ok varðar þriggia marka sekt. ok skilr fim bua kuiðr aþingi⁶ þess er sottr er.

a) = hér að ofan c. 156, bls. 48²⁰, Á. M., l. c., c. 26.

b) = hér að framan c. 156, Á. M., c. 25.

1 og 2) Við bætt.

2) Í fyrstu skrifað samföðri.

3) Við bætt.

4) Laefering fyrir er.

5) Óheppilegn orðað fyrir fim buar *quaddir* a þingi eða því umlikt.

LII. v*m* legorð kuenna.

^a Legorðz sok engi fyrniz aðr soknar aðili veit sakar. Slikt varðar hvegis lengi hann er leyndr. sem þa se nytt er hann spyrr. ^b A hinu næsta alþingi eptir er kona verðr lettari afardögum, eða fyrr. ok se aðili jnnan fiordungs ok hafu spurt, skal sott vera legorðz sok. Sokn er til vndz liðr hit þriðia alþingi. v*m* manna konur, eða fröndsemis spæll hit meira, eða sifia spell hit meira ok sua ef aust maðr a barn við konu.

LIII. v*m* nymæle.

Ef legit er með konu fyrr en hon se fostnuð manne, ok kome þat sua fremi vpp er hon er gefin manne, þa erv frændr aðilar, þeirrar sakar, en eigi bondi hennar, ok þeir eigu botr.

LIV. v*m* rett manz kono.

^c Ef maðr tekr brott konu nauðga ok vill eiga ganga, þa varðar skog gang ok ollum þeim er því fylgia at. Ef menn kalla til konu j hændr þeim ok na eigi, þa eru þeir vhelgir við averkum þeirra manna allra er til konunnar kalla. Bua skal kuæðia heiman fra heimili konunnar .ix. þui er hon var brott numin, enda er rett at stefna þar ollum, þat er ok rett at lysa a hendr þeim ollum at logbergi ok sökia hit sama sumar. ^d V*m* sakar þær allar er af konu name goraz v*m* rað ok til farar, nam eða eigin orð, er rett at kuæðia bua fra heimili konunnar. ^e Þviat at eins skal sökia þann mann er eigi

a) = hér að framan c. 158 = Á. M., I. c., c. 35.

b) = hér að framan I. c., bls. 54 = Á. M., I. c., c. 36.

c) = hér að framan c. 159 = Á. M., c. 38.

d) = hér að framan c. 160, bls. 58³ = Á. M., I. c., c. 41.

e) Þessu mun vart finnast neitt samsvarandi í skinnbókunum.

var j förinni ef sa er sottr er eiga gekk konuna. ^a fiorbaugs *gard* varðar sam vista við þa menn alla er j forvoro. þa er konan var numen.

LV. vm sokn faðernes.

^b Einge *skal* a einu þinge meirr sökia en einn mann. til faðernis eins manz. sækia *skal* sua marga vm legorð sem maðr vill.

LVI. vm aðiliar vigsaka.

^c Sonr¹ sextan vetra gamall er vigsakar aðili eptir foður sinn. Rett er at hann söki tolf vetra gamall ef aðili lofar. ok þarf hann eigi at taka sok. þa a faðir. þa broðir samføðri þa broðir sammøðri. þa sonr laungetinn þa broðir laungetinn samføðri. þa broðir laungetinn sammøðri. þa a hinn nanazti niðr karlmaðr frealsborenn ok samlendr. Sa *skal* raða iafnan einna manna er sökia vill til laga. Eigi ræðr alldr. meðr iafn nanum monnum nema bröðrum. ^d Ef kona verðr vegin su er bonda a. ok börn með skirgetin enda eigi hon sonu fulltiða til arfsalna. þa eigu þeir iafnt sakar ok fe bötr. En bondi hennar er ellar einn sakar aðili. ok eigu þo halfar bötr erfingiar hennar.

LVII. vm kono víg.

Ef kona er vegin su er meðr barni er kuiko þa ero tuær vigsakar. ok skal sök fara vm barns víg. sem aðrar

a) = hér að framan c. 159, bls. 57¹⁴ = Á. M., I. c., c. 38.

b) = hér að framan c. 158, bls. 53⁵ = Á. M., I. c., c. 35, bls. 350.

c) = hér að framan c. 94 = Á. M., VigsI. c. 35.

d) = hér að framan c. 95 = Á. M., I. c., bls. 68¹⁸.

1) Leiðrétting fyrir Konr.

vigsakar. Eigi a maðr at vega at konu þeirri er barn hefðr kúikt j kúidi. þo at hon hafi aðr ser orkat til vhelgi. eða se hon vorðin sek. ok verðr hon þa eigi vheilog. ^a Biorg þeirra manna varðar fíor bavgs garð er lyst er a hond vigi. eða enn meiri sar. ¹ eða hernoð hafi drygðan. eða brenna menn sua at bana hafa af fengit eða orkumbl. þat ero stefno sakar ok ² skal kuedia til tolftar kúidar goða þann er sa er j þingi með er sottr er.

LVIII. vm ekkio ok mey.

^b Ekkia a sealf ok mör tuitug eða ellri at raða fyrir sokum sinum ef hlaupit er til þeirra. eða veitt sar hin minni. hvart sem þær vilia til soknar selia. eða sættaz a ef þær taka eigi minna en loghrett en þat ero atta aurar hins fimtatigar logh aura.

LIX. vm uigs bötr.

^c Bötr allar um ³ vigsakar. eigo arftoko menn. hvart sem þeir ero karlar. eða konur. hverge er sok a eða sökír. Rettr seliande er sa er retr er sökiande.

LX. vm hernað.

^d Þeir menn er hernoð drygia ok fara a skipi. eða j holma. eða j virki eða hella. eða take þeir fe manna.

a) = hér að framan c. 98, bls. 174¹³ = Á. M., I. c., c. 40.

b) = hér að framan c. 94, bls. 170¹ = Á. M., I. c., c. 66. Greinin er hér líkt orðuð og í skinnb. í bókasafni konungs.

c) = hér að framan c. 95, bls. 171⁴. Skinnbók. í bókasafni konungs hefir ekkert samsvarandi.

d) = Á. M., I. c., c. 95. í skinnb. í bókasafni konungs finnst ekkert samsvarandi, ef til vill vegna eyðu þeirrar, sem þar finnst í Vigsloða.

1) Leiðrétting fyrir sok.

2) Hér á eptir ritað ste, en dregið undir það.

3) Ritað ofan línu.

ok hafi at herfange, eða föri þeir menn nauðga. eða bindi. þa verða þeir þegar vhelgír. dræpír ok tiltækír fyrir hverium manne. ok gilldír atta avrum. ok sua hylia hrö þeirra sem skogar manna. En ef þeir verða¹ eigi drepnír j hernaði. þa er rett hvart sem vill stefna heiman ok lata varða skoggang. eða lysa a þingi ok sökia hit sama sumar.

LXI. ef maðr biðr mann fara með ser til auerka.

^a Fíorbaugs garð varðar ef maðr biðr annan mann fara til a verka með ser eða til fars manne. eða til aliotar við mann. eða ræðr hann aliotz radum vm mann þott eigi komi fram. en skoggang varðar ef fram kemr. ok slikt varðar hverium sem heitr. þar skal kuædia til .ix. heimilis bua. heiman fra heimili þess er sottr er. ^b þuattdagh j fardöghum skal hit síðarsta lokit bua kuöð. Fimta daghinn er siau vikur eru af sumri. þa skal stefnt ollum sokum þeim er stefna skal heiman þeim er aðr eru vpp komnar.

LXII. vm fiarlagh j arnes þingh sokn.

^c Þat er fearlag j arness þingsokn at þriu hundrat alna vaðmala. skolo ganga fyrir hundrat þinglags aura. Vaðmal skolo ganga j giolld ny ok onoten. þriskept ok tvieln breið. ok skal sa möla hvart sem vill at hrygg eða jadre er við skal taka. Eyrir gullz skal vera at hundradi. þriggia alna aura. þat gull at eigi vesni at lit j elldi

a) = hér að framan c. 108 = Á. M., I. c., c. 85.

b) = hér að framan c. 104 = Á. M., I. c., c. 63.

c) Við þessar vorþings-samþykktir má hera saman c. 246 hér að ofan.

1) Við brett.

ok se aðr vel litt. mörk vegin brendz silfrs *skal* ok at hundradi. Gull ok silfr *skal* vega at metom *byskups* eða *þeim* öðrum er þar se jofn við. þriar alnar af breiðu lerepti nyio þui er vel se klæðhæft *fyrir* storleiks sakir. ok se halfrar þriðiu alnar breitt. *skolo vera* at halfri mörk. þriggia¹ alna aura ok *verðr* þa aln at fiorum alnum. Enskt lerept tveggia alna *skal vera* aln við sik ok þinglags *eyrir*. Mork vaxs *skal vera* at eyri. kyr kalf bör *skal vera* at xxx. þriggia alna aura. Vxe fiogurra vetra gamall iafn við ku. Vxe .vj. vetra gamall at halfum fimtatige. ok sua þott ellre se. Vxe .v. vetra gamall. at halfum atta eyri hins fiordatigar. j. kyr gelld miolk ok kuiga tvævetr. su er kalf hefir borit *skal vera* at atta aurum ok .xx. ok er þa sem leiga fylgi *þeim* aðr þær *verða* kugilldar. Gelld kyr ellre en þrevetr. *skal vera* at fiorum aurum ok .xx. enda eru þau þa fiogur at þrimr kugilldum. tvau² tvevetr naut *skolo* iofn við ku. ær lodin ok lombod er at .v. aurum. þriu vetr gaumul naut *skolo* jofn við ku. Gelldingr tvevetr ok ellre er agilldr. ær gelld *ok* gynbr su er lamb leidir er at fiorum aurum. vetrgemlingar tveir ero iafner við a. Reyfi sitt *skal* hverr sauðr hafa. *heraðrækir skolo* sauðir *vera. ok* sua naut hit sama. vætt gamalla sauða vllar *skal vera* at .x. aurum. Vett vetrgemlinga vllar ok hundrat fiska skarpra. hlutr mannz vrliðr³ er at atta aurum. Ef fiskar eða vll gelldz *eigi* at fardögvm. þa skal sa er gelldr föra til heimiliss þess er við skal taka. En ef *hann* ferr or hrepp þa skal föra til heimiliss þess er *hann* atti fyrer fardagha. Enda *verðr* þar eindaghi a þui fe hinn fimta dagh viku þa er .viiij. vikur ero af sumri. Vett matar

1) Leiðretting fyrir þriggia.

2) Leiðretting fyrir tvau.

3) Þannig.

skal vera at x. aurom. ostr. eða smior. eða miol. eða morr. sa er a haust giorr. her er ok hross möllt j giolld. hestr. flogurra vettra gamall ok ellri. hvart sem hann er¹ graðr. eða gelldr skal vera kugilldi. Eigi skal graðr hestr ganga j giolld ellri en .x. vettra gamall. ok eigi gelldr hestr ellre en .xij. vettra skal vera at þrim morkum. Merr þreuettr. at .xx. aurom. tuö tueuetr hross skolu iofn við kv. þriu vetrgömol við kv jofn. j eingo gealld skal hross a gealld taka. meira en þriðjung gealldzins. af þui ma ekki minna gealld j hrossum geallda en kugilldi.

LXIII. vm logleigo a fe.

^a Þat er loghleiga a fe at hinn ellepti eyrir vaxe a þuilikt fe sem jnnstöðan er. ^b Rettr er at maðr reiði vett vllar af am .xx. kyr skal vera at .ix. alnum j hond. en at .x. alnum a frest. a leigo. Rett er ala vettrung eptir kv at leigu ok skal maðr abyrgiaz sem fulgu fe. tvevett naut a maðr at ala eptir ku. ef eigi er kalf bært. ok abyrgiaz við megri ok við hondvömmum sinum. ^c Þeir menn sem eigi verða asatter vm giolld skolo taka tva logseandr a meðal sin. þa er fyri orði ok eiði kunni hyggia ok raða kunni fe sino. til fullz eyris. ok er þat loggealld er þeim þikkir sua. Ef þeir verða eigi a eitt satter. þa skal sa hafa sitt mal er eið vinnr at. Ef baðir vilia sveria þa skolo þeir hluta ok skal sa er hlytr vinna eið at honum þikkir sua sem hann segir. enda skal þat þa standaz. At þui vætti at ek

a) Sbr hér að framan c. 221; Á. M., Kaupa-b., c. 1.

b) Þessu finnst ekkert samsvarandi í skinnbók.; við fyrstu greinina má bera saman c. 246 í niðurlagi.

c) = hér að framan c. 221, bls. 141¹⁴ = Á. M., 1. c., c. 3, bls. 392¹⁵.

1) Við brett.

vinn eið at bok. ok segi ek þat guði at ek ^a a sua fe sem nu hefi ek talt. eða minna.

LXIV. vm loghpundara eða metar rangar alnar.

^b Þat er logpundari er atta fiordungar eru j vett. en .xx. merkr skolo j fiordung vera. Ef maðr a pundara meira eða minna en mællt er ok varðar þat iii. marka sekt. Nu reidir hann rangar vettir. eða mællir hann rangar alnar sva at munar vm oln j xx. alnum. þa varðar fiorbavgs garð. sa a sok er sins hefir j þui mist. en ef hann vill eigi sökia þa a sa er vill. til sakar þeirrar. skal kuædia a þingi .ix. heimilis bua þess er sottr er. ^c Sök þeirri skal stefna at heimile þess er sottr er. eða þar sem hann heyrir sialfr aa. Rett er þeim er sökir at stefna j þingbrekku a varþingi. þui er hann heyr sialfr. ok skal þui at eins rett at stefna þar j dom ef sa er a þingi er sottr er. en elligar skal stefna til alþingis. Ef sia sok verðr rett höfðut. ok koma þau gaugn fram með henni at domi sem henni eigu at fylgia þa skolo eigi varnir metaz vm þat mal ok eigi skolo gagnsakar. metaz ef þat eru eigi¹ sekðar sakar amot. alna mals sok. þott eigi se lengra vaðmal mællt rongum alnum. en .iij. alnar ok varðar þo fiorbavgs garð ok von er at muna mundi oln j .xx. alnum ef sua langt vaðmal væri. slikum alnum²

a) Hér er ritarin af ógáti kominn út i tiundareidinn.

b) = hér að framan c. 232 = Á. M., Kaupa-b. c. 83 = Á. M., Vigsł. c. 120.

c) = Á. M., Kaupa-b. c. 51 (þar er líka það undangangandi fra mællir hann rangar alnir). I skinnb. í bókas. konungs er ekkert samsvarandi.

1) Við bætt.

2) í stadinn fyrir fyrsta staflinn hefir i fyrstu verid skrifa m.

mællt. Slikt varðar vm rangar alnar a lerepte sem a vaðmalum. Rett er at sökia vtan landz menn vm alnar¹ rangar at heraðs domi, slikri sokn sem til er mællt vm retta fars sakar.

LXV. vm mal a klæðom.

^a Menn skolo mæla vaðmal ok lerept ok klæði oll með stikum þeim er jafnlangar se tiu sem kuarðe tvitugr. sa er merkðr er akirkju vegg a þingvelli. Rett er at draga kuarða við vaðmal ok við lerept .x alna long eða lengre ok skal at hrygg mæla en eigi at jaðri. Eigi skolo alnar ganga aðrar en þessar. ef menn hafa stikur rangar. eða kuarða rangan sua at muni vm oln j .xx alnum. eða meira þeim er þeir mæla. ok varðar þat fiorbavgs garð ok skal vm oll af brigð þessa mals sua sokn fara sem mællt er ef menn mæla alnar rangar. Sa skal raða er kaupir lerept eða klæði hvart hann vill mæla at hrygg eða at jaðri. Ret skal at sökia við vatt orð þat er nefnt er. þa er maðr mælir rangar alnar. þa sök er j þui geriz. ef sokiandi vill þat helldr en kviðburð. Slikar alnar skal mæla með stiku a viðum. ok ateindo jarne sem a vaðmalum. eða klæðum eða lerepti. þat er mællt at at graftar kirkju hverri skal merkia stiku lengð. þa er rett se at hafa til alna mals. ok megi menn þar til ganga ef a skilr vm alnar.

a) = Á. M., I. c., c. 82. Þessi kapituli finnst ekki í skinnb. í bókas. konungs.

1) Leiðrétting fyrir alnan.

LXVI. vm lagh huerso menn skulo kaupaz viðr.

^a Nu er ok lag lagt a hversu menn skolo kaupaz við at retto. Tvær alnar breiðz lerepz skolo vera at .vj. alnum þrir raptar at .vi. alnum. Pund katla skal vera at .xij. aurum. Pund reykelsis at .xij. aurum ok sua vax. vett miols ok sua annars matar¹ skal vera at .v. aurum. morr haust gerr ok ostr skal iafn at verði við miol. at .v. aurum skal vætt vera j haust tiund. Vætt tíöru skal vera at .vj. aurum. Jarn teint skal vera jafnlangt² vað-mali. Slik skolo vetr kaup sem sumar kaup. Jofn erv log³ við vara landa sem við vt lenda menn. ef af þess⁴ mali bregða vm allt þat er nu er akuæðit hversu dyrt vera skal. ef maðr kaupir dyrra. eða selr dyrra en mællt er. þa vardar siorbavgs garð hvarumtveggia þeim er selr ok þeim er kaupir. Vm afbrigð þessa mals er slik sokn til vm vtan landz menn sem mællt er vm retta fars sakir eða vm alna mal. vm oll afbrigð þessa mals a sa sok er sökia vill. vm tvær þingsoknir arness þing sokn ok rangæinga þing sokn skal eigi kaupa ok eigi selia dyrra hundrat skarpra fiska. en at .v. aurum. þetta mal skal halda vm kaupa far. vnz liðr alþingi at sumri. en alna mal skal fast vera framleidis.

LXVII. vm boðföstur.

^b Þessar föstur bauð þorlacr byskup alþyðu vm fram þat er lögföstur eru taldar. Föstu dagha alla rumbelga

a) Við þessar vorþingssamþykktir má að nokkru leyti bera saman c. 246 hér að framan.

b) Sbr. Kristinr., c. 26; sbr. c. 27 ff. (hér að framan c. 15 sqq.).

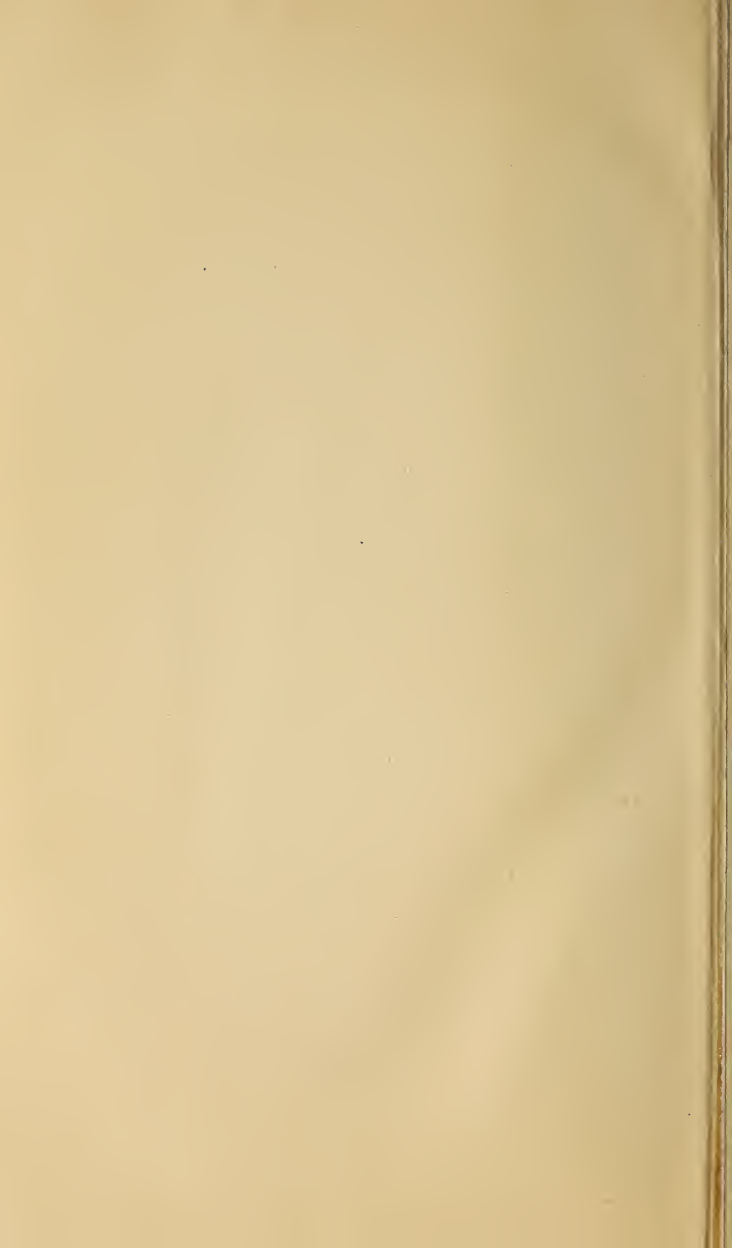
1) Í skinub.; matar annars matar.

2) Leiðrétting fyrir iafnlang.

3) Ritað ofan línu.

4) Ef til vill misritað fyrir þesso.

skal fasta. nema fostu dagh j paska viku. þa er lofat at eta tvímællt. Fra þui er vetr kemr *skal* fasta fostu nætr allar til paska nema þa er nöst jolum eptir. þa er lofat at hafa hvítan mat. Fra þui er vetr kemr *skal* fasta miðviku dag hvern til jola. fra jolum er *eigi* boðin miðviku dagha fasta til nio vikna föstu. þa er niv vikna fasta kemr til sio vikna föstu *skal* fasta þria daga j viku. ok eina nott. Lofat er at hafa tvímællt annan dagh viku. j sio vikna fostu. ok hinn þridia. Jola föstu *skal* fasta hvern dagh. ok tvær nætr j viku nema messu daghar taki föstu af. Fra paskum til vætrar er setu monnum skyllt at fasta föstu nætr en *eigi* verk monnum. Öllum monnum er lofat at hafa hvítan mat. föstu nott hina næstu eptir vppstigningar dagh. lofat þeim monnum er *eigi* hafa vel fostu mat at hafa huitan mat föstu nætr fyrer huita daga. Sex dögra fostu *skal* fasta. aðra fyrir allraheilagra messo. eða símons messo. en aðra *skal* fasta fyrir jol sem nöst ma jolum. þessar fostur ero boðnar heilom monnum ok *eigi* ellrum en siauröðum. ok *eigi* yngnum. en sextan vettra gomlum. Eingi nott skal skyllt at fasta fyrer messo dagh þann er hann sealfan *skolo menn* fasta. nema fyrir annarrar tíðar saker se þa skyllt at fasta. Öllum monnum voru boðnar her a landi tvær sex dægra föstur. heilum. yngnum en siauræðum. ok ellrum en sextan vettra gomlum. ok sua þessar allar fostur.

OCT -7 1970

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 011 931 2